

Навчально-дослідна програма
«КИЇВСЬКЕ ХРИСТІЯНСТВО ТА УНІЙНА ТРАДИЦІЯ»

Український Католицький Університет
Гуманітарний факультет
Центр релігійної культури імені Ігоря Сковчиляса
Філософсько-богословський факультет

Книга підготовлена завдяки
дослідницькому гранту
Благодійного фонду «Повір у себе»

З благословення

*Глави Української Греко-Католицької Церкви
Блаженнішого Святослава Шевчука*

Видання здійснюється
у рамках публічного проекту
«Соборна Україна та Київська традиція»
за жертовної підтримки
українських меценатів

Іван Альмес

**ВІД МОЛИТВИ
ДО ОСВІТИ:
Історія читання
ченців Львівської єпархії
XVII–XVIII ст.**

Львів 2021

УДК 271.4(477.83-25)-773-789.17-9:[316.74:028]"16/17"
А 573

Наукові редактори: доктор істор. наук Ігор Сkochиляс
доктор істор. наук Максим Яременко

Рецензенти: доктор габілітований Беата Лоренс
доктор істор. наук Людмила Посохова
кандидат істор. наук Олег Дух

Рекомендовано до друку Вченою радою Гуманітарного факультету Українського католицького університету (засідання 8 грудня 2020 р., протокол № 7)

А 573 Іван Альмес. *Від молитви до освіти: Історія читання ченців Львівської єпархії XVII–XVIII ст.* Львів: Український католицький університет 2021. – 588 с. (Серія «Київське християнство», т. 26).

ISBN 978-617-7637-31-7

Монографія присвячена історії читання в чернечих обителях Львівської єпархії ранньомодерного часу, що була південно-західною частиною Київської митрополії, територією культурного обміну між латинськими Заходом і Північчю та православними Сходом і Півднем. У XVII ст. «споживання слова» залишалось інтегрованим у церковне правило та келійну молитву, виконуючи функції «духовної вправи». Із середини XVIII ст. у василіянській моделі освіченого благочестя, окрім богослужбового і трапезного, з'являється «медитаційне» читання, а там, де діяли чернечі студії, – і «шкільне». Василіяни намагалися внаормувати практики звернення до літератури за зразком латинських моделей *lectio librorum* – із чіткими вказівками, що, де й коли читати. Поширення однакової літератури в латинській Європі та Київській митрополії сприяло творенню єдиного «цивілізаційного простору», а можливо, опосередковано й утвердженню спільного християнського етосу на основі релігійної культури, однією зі складових якої і були читацькі практики монахів.

ISBN 978-617-7637-31-7

© Український католицький університет, макет, 2021
© Іван Альмес, 2021

свѣтпостави црвь. въпрашаша ицаи гдѣ
 ѣмоу тпова дѣти проженное ѡпрота. ѡни
 многостыта вше глаахъ. великоуе
 моу вѣсти. богатство не махъ. и въшоу
 ѣмоу вѣстивеѣ, прѣже его црптовавши.
 ии не свѣдѣ словни свѣтпиме вѣнста
 ра вѣт марѣви. рѣтако поута хма свѣ
 зда в маатетеніа, ѡцрю. постѣшеніе и
 възрастивниѣ родивши и не допрота
 стипвое мѣ. не вѣтвое црптовекъ де. ма
 вѣино, въдоуше и ни зренное, и вѣи и
 тене. ма и тпова гонимѣ хрѣтіа не тпн
 вѣрѣ. прѣтпѣе его вѣоу. и азъ вѣи ма сѣ
 мотпреніе ѡного, и ма дѣла дѣла вѣи тпн.

И вѣорѣ свѣдѣ словни свѣтпиме вѣнста
 ма. не свѣдѣ вѣи ни стпн стповоу дѣше.
 и ма вѣи стпнны поѣа зокъ црѣ. црѣ
 вѣтако оуслышаша стѣта емѣ вѣе ноу
 въ вѣла ма вѣсто. и въ градѣ домое вѣта
 коу пола тпоуеъ зда крѣсноу и вѣеліа. до

Люстрація з «Історії про Варлаама і Йоасафа»,
 рукописний список Крехівського монастиря.
 XVI ст.

ЗМІСТ

Перелік скорочень	9
Перелік ілюстрацій	11
ВСТУП	15
Розділ 1. КУЛЬТУРНА ІСТОРІЯ МОНАСТИРІВ	41
(Не)культурні місця	42
Історія читання	45
Джерела	54
Розділ 2. ЕПОХА МОНАСТИЦИЗМУ	65
Конфесійна доба	67
Реформи монашества Київської митрополії	75
Мовчання й освіта в монастирях	81
Розділ 3. МОНАСТИРСЬКІ КНИГОЗБІРНІ	97
Чернеча культура книги	98
Організація знання	110
Гроші, подарунки та переміщення книг	136
Розділ 4. LECTIO ORTHODOXORUM	161
Богослужбове читання	165
Келійне читання	169
Лектура аскета Йова (Княгиницького)	178
Книги архидиякона Партенія (Ломиковського)	184
Розділ 5. LECTIO BASILIANORUM	193
Конфесіоналізація по-василіянськи	194
Читацький канон	202
Освітня діяльність і книги	213

Професійне читання	229
Книги й ідеї Просвітництва	254
ВИСНОВКИ	267
ДОДАТКИ	
Додаток 1. Кількісні показники монастирських книгозбірень Львівської єпархії XVII–XVIII ст.	275
Додаток 2. Рукописні власницькі знаки василіян Руської провінції другої половини XVIII ст.	283
Додаток 3. Списки книг православних та унійних монастирів Львівської єпархії XVII–XVIII ст.	291
Summary	523
Бібліографія	529
Іменний покажчик	565
Географічний покажчик	579

Перелік скорочень

ДАТО	→ Державний архів Тернопільської області
<i>Записки НТШ</i>	→ Записки Наукового товариства імені Шевченка
<i>Записки ЧСВВ</i>	→ Записки Чину Святого Василя Великого
ІР НБУ	→ Інститут рукопису Національної бібліотеки ім. В. І. Вернадського НАН України
ЛМІР	→ Львівський музей історії релігії
ЛННБ	→ Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника НАН України
НБ ЛНУ	→ Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка
НМЛ	→ Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького
ЦДІА України у Києві	→ Центральний державний історичний архів України, м. Київ
ЦДІА України у Львові	→ Центральний державний історичний архів України, м. Львів
ЧСВВ	→ Чин Святого Василя Великого
AAV	→ Archivio Apostolico Vaticano
ACG	→ Archivio del Pontificio Collegio Greco di Sant'Atanasio
ADK	→ Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie
BAV	→ Biblioteca Apostolica Vaticana
BBW	→ Biblioteka oo. Bazylianów w Warszawie
BUJ	→ Biblioteka Uniwersytetu Jagiellońskiego
BUW	→ Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego
LMAVB	→ Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka
<i>USTC</i>	→ Universal Short Title Catalogue
ZNiO	→ Zakład Narodowy imienia Ossolińskich

Перелік ілюстрацій

- Ілюстрація з «Історії про Варлаама і Йоасафа», рукописний список Крехівського монастиря, XVI ст. 5
ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 419, арк. 15.
- Антоній Петрушевич (1821–1913), священник, дослідник історії Галичини 23
Інтернет-ресурс: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Антоній_Петрушевич.jpg#metadata
- Духовний заповіт ігумена Феодосія Манявського. Кінець 1620-х рр. 33
Репр. за: *Великий Скит у Карпатах*: у 3 т., т. 1: *Патерик Скитський. Синодик*. Івано-Франківськ – Львів 2013, с. 149.
- Св. Бенедикт Нурсійський (бл. 480 – бл. 543) передає свої чернечі правила св. Мавру 43
British Library, Additional MS 16979, f. 21v, інтернет-ресурс: <https://www.bl.uk/people/st-benedict-of-nursia#>
- Св. Йоан Дамаскин (бл. 675 – між 749 та 753). X–XI ст. 47
AAV, Vat. grec. 1613, f. 213, інтернет-ресурс: https://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.gr.1613
- Фрагмент списку книг з інвентарного опису Львівського Святоюрського монастиря. 1752–1754 рр. 55
ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2234, арк. 13 зв.
- Фрагмент списку книг з інвентарного опису Кам'янець-Подільського монастиря. 16 квітня 1772 р. 61
ADK, Zespół «Archiwum Ławry Poczajowskiej», sygn. 12, k. 33.
- Петро (Могила) (1596–1647), митрополит київський (зображення у церкві Спас на Берестові в Києві). 1640–1644 рр. 73
Інтернет-ресурс: https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Файл:Спас_на_Берестові_Петро_Могила_9286186.jpg
- Св. Василій Великий (мозаїка у Соборі Св. Софії в Києві). XI ст. 77
Інтернет-ресурс: [https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Софійський_собор_\(Київ\)#/media/Файл:Basil_of_Caesarea.jpg](https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Софійський_собор_(Київ)#/media/Файл:Basil_of_Caesarea.jpg)

- Крехівський монастир. Гравюра Діонісія (Сінкевича). 1699 р. 85
 Репр. за: І. Скочиляс. *Галицька (Львівська) єпархія XII–XVIII століть: організаційна структура та правовий статус*. Львів 2010, с. 288.
- Поховання ченця. Ілюстрація із Синодика Скиту Манявського. XVII ст. 89
 Репр. за: *Великий Скит у Карпатах: у 3 т., т. 1: Патерик Скитський. Синодик*. Івано-Франківськ – Львів 2013, с. 466.
- Чернець переписує книгу. 1315–1325 рр. 99
 Інтернет-ресурс: <http://britishlibrary.typepad.co.uk/>
- Зображення префекта єзуїтської бібліотеки. Титульний аркуш книги «Constitutiones Societatis Iesu». Рим, 1606 р. 111
 Інтернет-ресурс: https://openlibrary.org/works/OL3115143W/Constitutiones_Societatis_Iesu
- Пошкоджений примірник книги «Libellus sodalitatis» єзуїта Франциска Костері. Антверпен, 1650 р. 117
 ЛННБ, Відділ рідкісної книги, СТ-І 94312.
- Самуель Формей (1711–1797). Автор – Йоганн Крістіан Готфрід Фрітц, 1798 р. ... 125
 Інтернет-ресурс: https://de.wikipedia.org/wiki/Jean_Henri_Samuel_Formey#/media/Datei:JHSamuelFormeyFritzs.jpg
- Карта-схема 1*. Бібліотеки василіянських монастирів Львівської єпархії 1747–1749 рр. 127
 Автор – Іван Альмес; технічне виконання – Богдан Смерека.
- Карта-схема 2*. Бібліотеки василіянських монастирів Львівської єпархії 1760-х рр. 129
 Автор – Іван Альмес; технічне виконання – Богдан Смерека.
- Карта-схема 3*. Бібліотеки василіянських монастирів Львівської єпархії 1770-х рр. 131
 Автор – Іван Альмес; технічне виконання – Богдан Смерека.
- Титульний аркуш книги Чезаре Бароніо «Annales ecclesiastici». Антверпен, 1601 р. 147
 Інтернет-ресурс: https://en.wikipedia.org/wiki/Annales_Ecclesiastici#/media/File:Annales_Ecclesiastici_IV.jpg
- Рукописний екслібрис василіянина Салюстія (Коблянського) (1724–1780) 155
 ЛННБ, Відділ рідкісної книги, СТ-І 56889.
- Вознесенський собор Нямецької лаври у Румунії. Фото 2008 р. 163
 Інтернет-ресурс: https://ro.wikipedia.org/wiki/M%C4%83n%C4%83stirea_Neam%C8%9B#/media/Fi%C8%99ier:Biserica_Manastirii_Neamt_01.jpg
- Титульний аркуш пом'яника Підгорецького монастиря. 20 лютого 1705 р. 173
 Репр. за: К. В. Стасів. *Місія високого слова: василіянське книговидання: минуле, сучасне і майбутнє*. Львів 2015, с. 142.

- Панорама Скиту Манявського. Сучасне фото 179
Інтернет-ресурс: <https://skytmaniava.if.ua/>
- Партеній (Ломиковський), архидиякон Святоюрської катедри 187
Репр. за: В. Гішинський. Парфеній Ломиковський – монах, василіянин, дипломат, меценат // *Місіонар: часопис отців василіян* 7 (301–302) (липень – серпень 2018) 41.
- Василіянин у монашому габіті. XVIII ст. 195
Репр. за: А. Суша. Отношения между иезуитами и базилианами Великого Княжества Литовского в сфере образования // *Jėzuitai Lietuvoje (1608–2008): gyvenimas, veikla, paveldas* / за ред. N. Markauskaitė. Vilnius 2012, с. 236.
- Титульний аркуш книги «Ключ разуміня» Йоаникія (Галятовського). Львів, 1665 р. 211
Інтернет-ресурс: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=00003357%5F01
- Ілюстрація з підручника філософії П'єтро Тартарета. Венеція, 1518 р. 221
Інтернет-ресурс: <https://www.sothebys.com/en/buy/auction/2021/antiquarian-books-and-manuscripts/tartaret-expositio-in-summulas-petri-hispani>
- Роберто Белярміно (1542–1621), кардинал. Автор – Франц ван ден Вінгерде, 1644 р. 227
Інтернет-ресурс: [https://it.wikipedia.org/wiki/Roberto_Bellarmino#/media/File:Portret_van_de_Italiaanse_kardinaal_Robertus_Bellarminus_Robertvs_Card._Bellarminvs_\(titel_op_object\)_Portretten_van_kardinalen_\(serietitel\),_RP-P-1909-4585.jpg](https://it.wikipedia.org/wiki/Roberto_Bellarmino#/media/File:Portret_van_de_Italiaanse_kardinaal_Robertus_Bellarminus_Robertvs_Card._Bellarminvs_(titel_op_object)_Portretten_van_kardinalen_(serietitel),_RP-P-1909-4585.jpg)
- Ілюстрація з книги «Il combattimento spirituale» єзуїта Лоренцо Скуполі. Париж, 1660 р. 233
Інтернет-ресурс: https://www.wikiwand.com/en/Lorenzo_Scupoli
- Автограф василіянина Ігнатія (Филиповича), зроблений під час навчання у Римі 243
L'Archivio del Pontificio Collegio Greco di Sant'Atanasio, vol. 54, f. 13.
- Примірник книги «Specimen orientalis ecclesiae» Джованні Баттісти Салерні. Рим, 1706 р. Світлина І. А. 249
Biblioteca del Pontificio Collegio Greco di Sant'Atanasio, Колекція стародруків, В XXVII 5/9 [1706].
- Почаївський Святоуспенський монастир, мідерит Теодора (Стрельбицького). 1773 р. 259
Інтернет-ресурс: <https://ostrohcastle.com.ua/tseremoniya-koronatsiyi-v-pochayivskomu-monastyri-1773-r/>

Фрагмент списку книг з інвентарного опису Крехівського монастиря. Друга третина XVII ст.	299
ЦДІА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 539, арк. 4.	
Фрагмент списку книг з інвентарного опису Підгорецького монастиря. 25 вересня 1699 р.	303
ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 76, арк. 67.	
Описи примірників французькою, італійською та грецькою мовами зі списку книг Львівського Святоонофріївського монастиря. 23 серпня 1778 р.	513
ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2186, арк. 54.	

ВСТУП

Дослідники не дарма стверджують, що європейське християнство, принаймні домодерної епохи, – це витвір ченців. Ця теза влучно відображає роль і значення монахів та чернечих осередків не лише для самої Церкви, а й загалом для соціуму та культури домодерної доби¹. Чимало духовних осіб, насамперед монахів, спричинилися й до творення руської релігійної культури, а в ширшому контексті – й української ранньомодерної. Добре відомі Іван (Вишенський), Петро (Могила), Мелетій (Смотрицький), Кирило Транквіліон Ставровецький, Дмитрій (Туптало) та багато інших, яких умовно називають Отцями Київської Церкви, – усі вони були ченцями. Основним знаряддям їхньої духовної праці була не лише молитва, а й слово – вербальне (проповіді) чи писане та друкване. Навіть більше, такі ченці стали відомими саме завдяки своїм творам, а не молитовним практикам. Особливості культурних практик українського ранньомодерного духовенства, розгляд яких є одним із завдань монографії, проаналізовано на прикладі історії читання монашества Львівської єпархії, яка була південно-західною частиною Київської митрополії. Тож тема книжки – чернече «споживання» друкваного й писаного слова на території культурного обміну між латинськими Заходом і Північчю та православними Сходом і Півднем.

Історія читання як культурна історія книги в ранньомодерній Україні до сих пір не знайшла повноцінного, а отже, міждисциплінарного опрацювання в історіографії. Існує ціла низка книгознавчих, джерелознавчих, історичних чи філологічних досліджень, однак їхня дискретність і спрямованість на спеціалізованого читача в підсумку не дозволяють побачити особливості ранньомодерної культури книги на теренах Київської митрополії. У західній історіографії історія читання була популярним напрямом студій у 1990-х – на початку 2000-х рр., і тепер уже не настільки трендова й актуальна, однак досі залишається такою для східноєвропейського простору. На прикладі вивчення читацьких практик і культури книги, яким присвячено монографію, погляну на цю важливу частину культурної

¹ Ф. Зайбт. *Блиск і вбогість Середньовіччя. Історія з початком і кінцем* / пер. з нім. Х. Назаркевич; наук. ред. Р. Паранько. Львів 2009, с. 96.

історії України, вписану в ширший контекст латинської та православної ранньомодерної Європи.

Читання ченців Львівської єпархії XVII–XVIII ст. проаналізовано в категоріях релігійної історії. Тому стисло охарактеризую згаданий напрям досліджень і його особливості порівняно з церковною історією. Шотландський дослідник Реформації Пітер Маршал зауважує, що історія Церкви надто важлива, щоб її залишати церковним історикам, наголошуючи, що кардинальна реінтерпретація реформаційних процесів відбулася після появи робіт із соціальної історії, студій ментальності². Як відомо, у західній науці розрізняють два варіанти вивчення минулого Церкви: церковна й релігійна історія. Першу з них зазвичай окреслюють як конфесійну форму досліджень, що їх здійснюють науковці з богословською освітою, часто зі структурних підрозділів теологічних факультетів і нерідко духовного сану³. Наприклад, у традиції німецької вищої освіти вивчення церковної історії інституційно інтегроване у програми теологічних факультетів⁴. Натомість у категоріях релігійної історії найчастіше працюють позаконфесійні чи взагалі нерелігійні історики, використовуючи для аналізу церковних та релігійних процесів і феноменів методи й підходи культурних, соціальних чи антропологічних студій. Зрештою, релігійна історія – це ширше від церковної історії поняття, оскільки воно охоплює не тільки християнство, а й інші вірування⁵.

Генезу релігійної історії простежують іще від XIX ст., коли минуле християнства почали вивчати не лише у контексті теології, а власне як частину дисципліни «історія релігій». Проте методологічне розрізнення між церковною та релігійною історіями відбулося вже у XX ст., а одним із перших його запропонував німецький богослов Ернст Трельч (1865–1923). Він застосував методологію історії релігії до вивчення церковного минулого.

² P. Marshall. *Reformation: A Very Short Introduction*. New York 2009, с. 6–7.

³ H. McLeod. *The Long March of Religious History: Where have We Travelled since the Sixties, and Why?* // *Religion as an Agent of Change: Crusades – Reformation – Pietism* / за ред. P. Ingesman. Leiden – Boston 2016, с. 47.

⁴ Детальніше див.: H. von Wolf, S. Jörg. *Kirchen- und Religionsgeschichte // Aufriß der historischen Wissenschaften*, т. 3: Sektoren. Stuttgart 2004, с. 271–339.

⁵ P. Hedges, A. S. King. *Is the Study of Religion Religious? How to Study Religion, and Who Studies Religion* // *Controversies in Contemporary Religion. Education, Law, Politics, Society, and Spirituality*, т. 1: *Theoretical and Academic Debates* / за ред. P. Hedges. Santa Barbara – Denver – Oxford 2014, с. 31–56; P. Ingesman. *Introduction* // *Religion as an Agent of Change: Crusades – Reformation – Pietism* / за ред. P. Ingesman. Leiden – Boston 2016, с. 4. Прикладом синтези з релігійної історії Східної Європи від Середньовіччя до модерності є монографія: Ch. Schmidt. *Pilger, Popen und Propheten: Eine Religionsgeschichte Osteuropas*. Paderborn 2014.

За цим підходом релігійна історія – це використання історичних методів для аналізу релігійних процесів⁶. Чіткішому методологічному виокремленню напрямку сприяло застосування методів соціальної історії під час розгляду церковних процесів у 1960–1970-х рр., коли почалося «повернення релігії» до історичних досліджень⁷. Суттєвий вплив на згадане відмежування мали, зокрема, роботи представників французької школи «Анналів», у яких релігію трактують як невід’ємну частину й водночас продуцент культури, ба більше – як одну з найпотужніших культурних інституцій, створених людиною. Таке «повернення релігії», великою мірою інспіроване «культурним поворотом» в історії, обумовило методологічно інакші студії релігійних процесів, аніж їх пропонувала традиційна церковна історія, котра зосереджувалася на церковних інституціях, єрархіях тощо⁸. Інспірацією для розрізнення були також уже класичні студії американського вченого Кліфорда Гірца (1926–2006). За Гірцом, культура – це «система успадкованих уявлень, виражених у символічних формах, за допомогою яких люди спілкуються, увічнюють і розвивають свої знання про життя та ставлення до нього»⁹. Таке методологічне обґрунтування дало змогу говорити про визначальну роль релігії в домодерному соціумі. Інакше кажучи, релігійні вірування та практики визначали специфіку всіх сфер людської діяльності в домодерну епоху.

Окрім церковної та релігійної історії, як окремий напрям дослідження вирізняють також історію побожності (*Frömmigkeitsgeschichte, history of piety*) з її характерними ознаками. Наприклад, під час вивчення історії приватних бібліотек у категоріях релігійної історії книги слугують інструментами для з’ясування історії побожності конкретної особи, а не лише історії читання¹⁰. Утім, існує чимало й інших напрямів і підходів до аналізу церковних або релігійних феноменів, котрі, як та ж «історія побожності», чудово

⁶ V. Leppin. Histoire de l’Église et histoire des religions // *Religion ou confession: un bilan franco-allemand sur l’époque moderne (XVIe–XVIIIe siècles)* / за ред. Ph. Büttgen, C. Duhamelle. Paris 2010, с. 57–58.

⁷ J. Coffey, A. Chapman. Introduction: Intellectual History and the Return of Religion // *Seeing Things Their Way. Intellectual History and the Return of Religion* / за ред. A. Chapman, J. Coffey, B. S. Gregory. Notre Dame 2009, с. 5–11.

⁸ P. Ingesman. Introduction, с. 3–5. Детальніший історіографічний огляд праць про релігійні процеси домодерного часу, насамперед французьких істориків 1960–1980-х рр., подано в: O. Hufton. What is Religious History Now? // *What is History Now?* / за ред. D. Canadine. Basingstoke – New York 2002, с. 57–71.

⁹ К. Гіртц. *Інтерпретація культур. Вибрані есе*. Київ 2001, с. 106.

¹⁰ K. von Greyerz. L’histoire religieuse (*Religionsgeschichte*) dans l’historiographie de langue allemande // *Religion ou confession: un bilan franco-allemand sur l’époque moderne (XVIe–XVIIIe siècles)* / за ред. P. Büttgen, C. Duhamelle. Paris 2010, с. 80–85.

вміщаються під широкою «парасолькою» релігійної історії. Не зайве зауважити також, що історіографічна практика не завжди й нині дотримується щойно описаного поділу. Якщо зазирнути до журналу Американського товариства церковної історії «Church History: Studies in Christianity and Culture», то побачимо серед публікованого й розвідки, котрі, згідно з викладеними критеріями, легко віднести до сфери релігійної, а не церковної історії.

У цій монографії релігійна історія трактується як культурна історія релігії. На відміну від церковної історії, йдеться про історію релігій, а не історію Бога, і про історію церковних інституцій, а не історію Церкви як містичного Тіла Христового. Для церковних дослідників, які вивчають «богослов'я історії» чи «історичну теологію» («богослов'я фактів»), результати історичного дослідження допомагають установити богословську істину (слідом за ідеєю Блеза Паскаля про історію Церкви як історію істини¹¹). Історик Церкви має бути богословом, а історична інтуїція мусить керуватися теологічними орієнтирами – інакше є ризик нерозуміння дослідницьких категорій. За таким підходом, вищий сенс історії – богословський, оскільки початок і кінець історії як такої – це Божественний Логос¹². Для релігійної історії, як і для церковної, об'єктом студій є релігія християн. Однак вона вивчає, зокрема, соціальні практики як вияви християнської релігійної символіки, бо, як уже зазначалося, релігія в культурному розрізі постає саме як система символів¹³. Таким чином, вивчення історії читання ченців якраз означає дослідження таких культурних і водночас релігійних практик у відповідному середовищі.

Ось декілька прикладів із тієї частини доробку сучасних українських істориків, яка написана саме в категоріях релігійної історії. Це насамперед праці Наталі Яковенко. Як неодноразово наголошувала дослідниця на конференціях, для наукового осмислення релігійних процесів необхідний «методологічний атеїзм», який передбачає не тільки конфесійну незаангажованість під час інтерпретації минулого, а й антропологічну «налаштованість» історика¹⁴. Церковні явища та події варто описувати як культурні практики й у контексті синхронних їм соціокультурних реалій. За таким

¹¹ А. Аржаковский. *Что такое Православие?* / пер. с фр. Ю. Зубкова, Д. Каратеев. Киев 2018, с. 321.

¹² П. Михайлов. *Историческая теология отца Иоанна Мейендорфа* // И. Мейендорф. *Церковь в истории*. Москва 2017, с. XI–XXVI.

¹³ V. Leppin. *Histoire de l'Église et histoire des religions*, с. 66–68.

¹⁴ Стислий огляд основних тез, виголошених на конференції про релігійну культуру ранньомодерної України (Радомишль, 2016), здійснено в: І. Альмес, Ю. Татяніна. «В пошуках релігійного»: в Радомишлі відбувся міжнародний міждисциплінарний науковий семінар про релігійну культуру ранньомодерної України // *Histor!ans*, 23 травня 2017 ([http://www.historians.in.ua/index.php/en/institutsiji-istorichnoji-nauki-v-ukrajini/2197-ivan-](http://www.historians.in.ua/index.php/en/institutsiji-istorichnoji-nauki-v-ukrajini/2197-ivan)

підходом Церква розуміється передовсім як одна із соціальних інституцій¹⁵. Нерідко у фокус уваги потрапляє девіантна поведінка єрархів чи представників нижчого духовенства (вона дає змогу краще зрозуміти функціонування соціальних організмів і межі індивідуального), а описи релігійних сюжетів часом не позбавлені й іронічних ноток. У подібних методологічних категоріях розглядає релігійну культуру ранньомодерної України також Максим Яременко, що ілюструє, зокрема, його книга про механізми та процес спротиву й поглинення Київської православної митрополії російським синодальним православ'ям у XVIII ст.¹⁶

Інші, ніж у Н. Яковенко й М. Яременка, методологічні підходи до аналізу релігійної й церковної культур запропоновано у працях Ігоря Скочиляса, проте, знову ж таки, йдеться про характерні для релігійної історії категорії. Так, дослідник використовує євхаристійну еклезіологію при вивченні історії єпархій, насамперед Львівського владичтва у «довгому триванні», керуючись принципом «Церква там, де здійснюється Євхаристія, і де здійснюється Євхаристія, там Церква» та використовуючи методологічні засади богослова Калліста (Уера)¹⁷. Зразком трактування церковних процесів у дискурсі культурної історії є студії із застосуванням концепту «київського християнства». За І. Скочилясом, під цим поняттям розуміється регіональна субкультурна модель із сімома маркерами «окремішності»: Літургія, слов'янсько-візантійський обряд, спільна територія (Київська митрополія – первісна руська Церква княжого періоду, а пізніше – українсько-білорусько-литовська Київська митрополія в межах Польсько-Литовської держави), «спільна пам'ять», церковнослов'янська мова як код культури, оригінальна богословська думка та духовність. «Кодифіковані взірці цього руського варіанта християнства централізовано утверджувалися з Києва – духовного й політичного центру Східної Слов'янщини – в усіх єпархіях / землях навіть після того, як держава Рюриковичів припинила своє існування, а колись єдина митрополія Русі стала радше еклезіальним символом, аніж життєвою реальністю»¹⁸.

almes-yuliana-tatyanina-v-poshukakh-religijnogo-v-radomishli-vidbuvsya-mizhnarodnij-mizhdistsiplinarnij-naukovij-seminar-pro-religijnu-kulturu-rannomodernoji-ukrajini).

¹⁵ Див., напр., останню монографію дослідниці: Н. Яковенко. *У пошуках Нового неба: Життя і тексти Йоаникія Галатовського*. Київ 2017.

¹⁶ М. Яременко. *Перед викликами уніфікації та дисциплінування: Київська православна митрополія у XVIII столітті*. Львів 2017.

¹⁷ І. Скочиляс. *Галицька (Львівська) єпархія XII–XVIII століть: організаційна структура та правовий статус*. Львів 2010.

¹⁸ І. Скочиляс. Особливості історіописання київського християнства. Радянські реалії, діаспорна інтеграція та українська реабілітація // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*, вип. 29. Львів 2017, с. 25.

Загалом, попри відмінні акценти в різних дослідників, вважаю, що саме аналіз релігійної культури є визначальним для студій історії ранньомодерної України.

* * *

Історія культури книги в монастирях Львівської єпархії XVII–XVIII ст. має чималу історіографію, тому в цьому стислому нарисі представлю лише найважливіші роботи з досліджуваної проблематики, зокрема тексти про історію книги у згаданих обителях – їхні бібліотеки, різноманітні каталоги й окремі примірники. У 1851 р. знавець давніх книжкових колекцій Август Бельовський характеризував сучасні йому василіянські книгозбірні як невеликі залишки колишніх багатих зібрань, які за пів століття після ліквідації багатьох чернечих осередків у період останньої чверті XVIII – початку XIX ст. розпорошилися, а деякі з них узагалі були знищені¹⁹. Такий стан справ, а також активізація зацікавлення до минулого та сцієнтизація історії заохочували шанувальників давнини шукати й описувати, хоч і загально, збережені монастирські книжки. Так з'явилися нечисленні розвідки, присвячені окремим колекціям, реєстри стародруків і рукописів, описи віднайдених примірників – усе це зображає прийоми історіописання XIX – перших десятиліть XX ст., що стосувалися книги.

Уже в першій половині XIX ст. на сторінках газет публікуються нотатки книгознавців про бібліотеки монастирів Львівської єпархії. На початку 1830-х рр. Август Кретович подав назви найцінніших книжок із зібрання Крехівської обителі, стисло охарактеризувавши ті кодекси, що його найбільше вразили, насамперед зовнішніми ознаками – розміром чи коштовним оздобленням²⁰. У львівському часописі «*Dziennik literacki*» за 1832 р. серед матеріалів про книжкові надбання Львова знаходимо й невеликий нарис про збірку василіян, в якому теж наведено зовнішні параметри найдавніших і найцінніших екземплярів²¹. Прокуратор ЧСВВ Варлаам (Компаневич) після відвідин Підгорецької обителі, оприлюднюючи в періодичному виданні 1838 р. інформацію про цей чернечий осередок, одночасно опублікував фрагмент із підгорецького «Синописа»²². За два роки в цьо-

¹⁹ Й. Скрутень. Бібліотека Львівських ОО. Василіян // *Записки ЧСВВ*, т. 3 (1–2) (1928) 67.

²⁰ [A.] Kretowicz. Opisanie starożytnego monasteru Bazylianów w Krechowie i jego okolic // *Rozmaitości. Pismo dodatkowe do Gazety Lwowskiej* 37 (1830) 290.

²¹ [C. d. n.] Biblioteki lwowskie. IV. Biblioteka xx. Bazylianów // *Dziennik literacki* 14 (1832) 406–407.

²² В. Компаневич. Wiadomość o Podhorcach i klasztorze bazylińskim // *Lwowianin czyli zbiór potrzebnych i użytecznych wiadomości wydawany przez Ludwika Zielińskiego* 3 (1838) 28.

му ж журналі лаконічно зазначено про крехівську монастирську бібліотеку: «У Крехові, у василіян, є невелика книгозбірня та природничий кабінет. Найстарша книга з 1493 р. В архіві є чимало історичних пам'яток, зокрема писемних документів»²³. Згадані газетні замітки – це лише декілька найпоказовіших прикладів зацікавлення старовиною в першій половині XIX ст.

У другій половині XIX ст. виходять друком синтези історії Василянського чину. Проте історія книги в його монастирях досі залишається на маргінесі. Так, Михайло Коссак (1815–1890) у дослідженні 1867 р. тільки зауважив, що найбільші з греко-католицьких чернечих спільнот мають власні бібліотеки, не подавши про них жодних конкретніших відомостей²⁴. Натомість професор Київської духовної академії Микола Петров (1840–1921), детально проаналізувавши документи, що регламентували життя ЧСВВ у XVIII ст. (Гошанські конституції 1773 р. та ін.), окреслив правові рамки функціонування василіянських книгозбірень, обов'язки ченців-бібліотекарів тощо²⁵.

Обмеженість дослідницької уваги у XIX ст. до монастирських книжкових колекцій демонструють також тогочасні напрацювання з історії Манявської обителі. У досі найкращій монографії на цю тему, виданій 1887 р. випускником Віденського університету й головою НТШ (1892) Юліаном Целевичем (1843–1892), немає розділу про книжкове зібрання. Відсутність цього тексту автор пояснив недостатністю джерельних матеріалів, зокрема тим, що не вдалося виявити жодного інвентаря бібліотеки. Тож Ю. Целевич лише фрагментарно згадав деякі примірники з Маняви, а також факт перевезення збірки після ліквідації обителі до Львова²⁶. Не вдаючись до детального огляду історії вивчення цієї монастирської книгозбірни²⁷, варто вказати, що в XIX ст. зазвичай фіксували й описували виявлені стародруковані та рукописні примірники манявського походження. Скажімо, у короткому

²³ Niektóre Biblioteki i składy sztuk pięknych w Galicyi // *Lwowianin. Przeznaczony krajowym i użytecznym wiadomościom, wydany w połączeniu prac miłośników nauk przez Ludwika Zielińskiego* 4 (1840) 93–94.

²⁴ [М. Коссак.] Короткій поглядъ на монастыри и на монашество руске, отъ заведеня на Руси вѣри Христовой ажъ по нынѣшное время // *Шематизмъ Провинціи Св. Спасителя Чина св. Василя Великого въ Галиціи, уложеный по капитулъ отбувишійся въ монастырь св. Онуфрейскѣмъ во Львовъ дня 24 и 25 Липця 1866* (1867).

²⁵ Н. Петровъ. Очеркъ исторіи Базиліанскаго Ордена въ бывшей Польши // *Труды Киевской Духовной Академіи* 7 (1871) 118–189.

²⁶ Ю. Целевичъ. *Исторія Скиту Манявскаго wrazъ зъ збѣрникомъ грамотъ, листовъ и деякихъ судовыхъ документѣвъ, дотычныхъ того монастыря*. Львовъ 1887, с. 32, 61, 70–71, 122, 124.

²⁷ Огляд історіографії Манявського Скиту наведено в: М. Кугутяк. Історія Великого Скиту як наукова проблема // *Галичина: Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис* 22–23 (2013) 455–471.

нарисі Івана Вагилевича 1848 р. вміщено лише окремі пасажі про цінні кодекси, як-от про Євангеліє, котре потрапило до бібліотеки Львівської духовної семінарії та походило саме з Маняви. Дослідник також припускав, що на початку XIX ст. деякі книжки зі Скиту могли ще зберігатися в якихось «сховках» на місці зруйнованої обителі²⁸.

Збирав інформацію про окремі манявські примірники й отець Антоній Петрушевич (1821–1913), у хроніках якого віднаходимо записи про 10 книг зі Скиту²⁹. Про долю Манявської бібліотеки о. Антоній повідомляв: «Книги, особливо большое напрестольное Евангеліє [передано] вь Львовскую духовную семинарію... Монастырская большая библиотека была расхвачена, изь которой книги находятся вь императорской библиотечѣ вь Вѣдни и по других монастырскихъ библиотекахъ вь Галиціи, при чемъ много книгъ досталось сусѣднымъ русскимъ церквамъ и вь руки частныхъ лицъ»³⁰. Частину рукописів манявського походження в середині XIX ст. опрацював Август Бельовський. У 1851 р. він уклав список книг, які залишилися після пожежі в бібліотеці Львівського університету. Кільканадцять кодексів із Маняви опинилися в його приватній колекції³¹.

У другій половині XIX ст. чи не найкращим знавцем книжкової спадщини ченців Львівської єпархії був уже згаданий греко-католицький священник, церковний і суспільно-політичний діяч А. Петрушевич. Він добре знав не тільки бібліотеки, а й архіви чернечих осередків. На відміну від інших тогочасних любителів старовини, о. Антоній здійснював пошук та опис старих книг систематичніше. 7 (19) липня 1864 р. він виступив на зборах Галицько-Руської матиці у Львові з доповіддю про роль історичних записок і написів для історії, наголосивши, зокрема, що збиранням таких джерел «упражнятися прилѣжно». Хоча для священника основною метою такої акумуляції даних було написання хронологічно впорядкованої «подробной лѣтописи», він також дав кілька методологічних вказівок. Петрушевич виділив чотири типи записок чи приміток: про політичні події; про церковні події і духовних осіб; про природні явища; про самі книги, в яких їх вміщено. Усвідомлюючи важливість вивчення різноманітних маргіналій

²⁸ D. Wagilewicz. *Monastyr Skit w Maniawie*. Lwów 1848, с. 12, 18.

²⁹ *Сводная Галицко-Русская лѣтопись съ 1600 по 1700 годъ*, т. 1 / сост. А. С. Петрушевичъ. Львовъ 1874, с. 94, 104, 198; *Сводная Галицко-Русская лѣтопись съ 1700 до конца августа 1772 года*, ч. 1 / сост. А. С. Петрушевичъ. Львовъ 1887, с. 43–44, 136.

³⁰ А. Петрушевичъ. *Дополненія ко Сводной Галицко-Русской лѣтописи съ 1700 по 1772 годъ*. Львовъ 1897, с. 146.

³¹ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 5, оп. 1, од. зб. 2391, арк. 19, 39; М. Кольбух Кириличні книги з колекції XIX ст. Августа Бельовського // *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*: зб. наук. праць 6 (22) (2014) 478–502.

Антоній Петрушевич (1821–1913), священник,
дослідник історії Галичини

зі стародруків і манускриптів³², цей галицький історик сам застосовував таку класифікацію записів у своїх студіях. У багатотомній праці «Сводная Галицко-Русская лѣтопись» дослідник навів відомості про рукописну й стародруковану (зазвичай літургійну) літературу з монастирів у Завалові, Крехові, Львові (св. Юрія та св. Онуфрія), Маняві, Пацикові, Підгірцях, Пітричі, Сваричеві, Теробовлі, Товмачі, Угорниках та Уневі³³. Наприклад, лише з Крехівської обители він згадує 14 книг із зазначенням їхньої назви, видання, провенієнцій, інколи також коротким викладом змісту³⁴. Петрушевич особливо цікавився минулим більших чернечих осередків тогочасної Галичини, тому не оминув увагою й Унівський монастир, видавши про нього окрему розвідку з описами деяких тамтешніх рукописних книг³⁵.

У 1860–1880-х рр. найцінніші стародруки та рукописи монастирського походження були достатньо відомі дослідникам Галичини. Відтоді філологи почали вивчати їх як пам'ятки письменства, не обмежувчись каталогізацією та зовнішнім описом. Так, зокрема, про деякі рукописи з обителей писав видатний суспільний діяч Яків Головацький³⁶. Іншим підтвердженням широкого ознайомлення з монастирськими книгами є їхня популяризація.

³² А. Петрушевич. Разсужденіе о важности историческихъ записокъ и надписей, jako источникѣ для нашей исторіи // *Науковый сборникъ, издаваемый литературнымъ обществомъ Галицко-Русской матицы. Годъ изданія первый 1865* I–IV (1865) 1–8.

³³ А. Петрушевич. Сводная русская летопись (1551–1600 рр.) // ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 77, АСП-676, п. 27, оп. IV, арк. 586; *Сводная Галицко-Русская лѣтопись съ 1600 по 1700 годъ*, т. 1, с. 24, 37, 48, 50–52, 60, 65, 75, 77, 88, 101, 106, 116, 130, 180, 198, 205–206, 212–213, 219–221, 232, 248–252, 311; *Сводная Галицко-Русская лѣтопись съ 1700 до конца августа 1772 года*, т. 1, с. 8, 15, 43–44, 53–54, 58–59, 74, 78, 88, 96, 113, 136, 179, 182, 196, 323–324. Детальніше про джерела, які використав цей історик, писав: В. Кісіль. Джерела до історії церкви у томах «Сводной Галицко-Русской летописи съ 1600 по 1700 годъ» А. Петрушевича // *Історія релігій в Україні* 1 (2012) 242–256.

³⁴ А. Петрушевич. *Дополненія ко Сводной Галицко-Русской лѣтописи съ 1700 по 1772 годъ*, с. 146, 518. Окрім того, А. Петрушевич опублікував «Житіє» Йова Манявського та «Завіт» Теодосія Манявського: Житіє и жизнь препод. отца нашего Иова / изд. А. Петрушевич // *Зоря Галицкая jako Альбумъ*. Львовъ 1860, с. 225–251; *Завѣтъ духовный въ іеросхимонасехъ Феодосія* / изд. А. Петрушевич // *Акты, относящиеся к исторіи Южно-Западной Россіи*. Львовъ 1868, с. 56–96.

³⁵ А. Петрушевич. Историческія извѣстія о древній Архимандріи чину Св. Василия В. въ селѣ Уневѣ округа Золочѣвского // *Пчела* 16 (1849) 253–255; 17 (1849) 258–262; 18 (1849) 275–284; 19 (1849) 291–294.

³⁶ Я. Головацькій. Нѣсколько словъ о Библии Скорины и о рукописной библии изъ XVI столѣтія, обрѣтающейся въ библіотецѣ монастыря св. Онуфрія во Львовѣ // *Науковый сборникъ, издаваемый литературнымъ обществомъ Галицко-Русской матицы* вып. I–IV (1865) 225–256; його ж. *Об изслѣдованіи памятниковъ русской старини, сохранившихся в Галичинѣ и Буковинѣ*. Москва 1871; його ж. *Монастыри югозападной*

У 1885 р. на виставці старожитностей, яка відбувалася у Львівській політехніці в межах «З'їзду польських і руських археологів», експонувалися три Євангелія з Крехівського монастиря³⁷. У 1888 р. на виставці Львівського ставропігійного інституту, підготовленій Ісидором Шараневичем та Антонієм Петрушевичем, представили рукописні та друквані богослужбові книги з колекцій василіянських спільнот у Бучачі, Жовкві, Львові, Крехові та Підгірцях³⁸. Після ще одного експонування 1894 р., яке знову організував Шараневич, книжки вдалося повернути до монастирів лише з допомогою адвоката³⁹.

Наприкінці XIX – на початку XX ст. книги василіян, передовсім рукописи, стали об'єктом дослідження науковців із НТШ, що знаменувало глибше опрацювання⁴⁰. Про це свідчать хоча б описи маргіналії зі стародруків Підгорецького монастиря, подані на шпальтах вісника «Народного дому» в 1890 р. Михайлом Тиндюком⁴¹. Найбільше тодішніх дослідників цікавили рідкісні манускрипти з великих Львівської Святооунфріївської, Підгорецької та Крехівської обителей. У середині 1890-х рр. Іван Франко разом із Василем Щуратом (1871–1948) відвідали Крехів, де звернули особливу увагу на рукописи монашої книгозбірні. У результаті Франко опублікував декілька наукових праць про крехівський рукопис «Історії про Варлаама і Йоасафа»⁴². 1913 року, коли вчений знову відвідав обитель, у поле його зору потрапила півуставка «Крехівська Палея» XVI ст. Власне, значну частину праці І. Франка про апокрифи становлять ранньомодерні тексти саме

России вообще и Креховской монастырь // *Памятники русской старины в западных губерниях* 7 (1885) 324–337.

³⁷ *Katalog wystawy archeologicznej i etnograficznej we Lwowie: 1885*. Lwów 1885.

³⁸ I. Szaraniewicz. *Katalog archeologiczno-bibliograficznej wystawy Instytutu Stawropi-giańskiego we Lwowie otwartej dnia 10.X.1888 a mającej się zamknąć dnia 12.1.1889*. Lwów 1888, с. 10, 97, 109, 113; *Каталогъ церковно-словенскихъ рукописей и старопечатанныхъ книгъ кирилловскаго письма, находящихся на археологическо-библиографической выставкѣ въ Ставропігійскомъ заведеніи* / сост. А. Петрушевичъ. Львовъ 1888, с. 11–16, 22, 25–26, 32, 35–36.

³⁹ Й. Скрутень. Бібліотека Львівських ОО. Василіян // *Записки ЧСВВ*, т. 3 (1–2) (1928) 68.

⁴⁰ Про вивчення історії ЧСВВ членами НТШ див.: О. Дух. Василіяни в дослідженнях Наукового товариства ім. Шевченка (Чин святого Василя Великого, ЧСВВ) // *Енциклопедія НТШ* 2 (2014) 506–513.

⁴¹ М. Тиндюк. Давныи записки на старыхъ книгахъ церковныхъ // *Вѣстникъ «Народного дома»*. Львовъ 1890, годъ VIII, ч. 96 (XI), с. 787–788.

⁴² Й. Скрутень. Д-р І. Франко і василіяни // *Записки ЧСВВ* 2 (1–2) (1926) 170; І. Франко. Варлаам і Йоасаф: старохристиянський духовний роман і його літературна історія // його ж. *Зібрання творів*: у 50 т. Київ 1981, т. 30, с. 314–538; його ж. Про Варлаама і Йоасафа та притчу про єдиного // *Там само*, с. 541–658.

з цього монастиря – «Первоєвангеліє Якова», «Пророцтво Аполлона про Ісуса» та ін.⁴³ Писав І. Франко і про Літопис Підгорецької обителі (т. зв. «Синопис»), уривки з якого опублікував у «Київській старині» 1890 р.⁴⁴

На початку ХХ ст. кілька раритетних рукописів у Крехівському монастирі виявив і проаналізував тоді ще молодий галицький літературознавець та перекладач В. Щурат. У 1906 р. він знайшов один із небагатьох на той час відомих списків драми Теофана Прокоповича «Владимир»⁴⁵. За рік, тобто в 1907 р., науковець зацікавився ще одним крехівським конволютом під заголовком «Лѣмонарь або Цвѣтникъ духовный и прочая», до складу якого входив єдиний віднайдений доти примірник віршів «Христос Пасхон». Текст цих поезій і його дослідження побачили світ дещо пізніше, у 1913 р. (до речі, оригінал манускрипту цього тексту до наших днів не дійшов)⁴⁶. Окрім Крехова, Щурат також працював у Підгірцях, де описав один із тамтешніх рукописних збірників⁴⁷. Підсумком його вивчення матеріалів колекції Львівського Святоонофрейського монастиря стала невелика розвідка про цю обитель⁴⁸. Літературознавчий аналіз пам'яток монастирського походження здійснював і славіст Кирило Студинський (1868–1941) – він стисло охарактеризував за крехівським рукописом тоді ще не знаний поемічний твір Клирика Острозького «Отпись на листъ въ Бозѣ велебнаго Отца Ипатія»⁴⁹.

Паралельно з підготовкою власне наукових праць про окремі монастирські рукописні та друковані пам'ятки тривали також пошуки й упорядкування книжкової спадщини обителі. У 1902 р. член НТШ мовознавець Олександр Колесса (1867–1945) після відвідин Крехівського чернечого осередку коротко представив 13 манускриптів і друків, які, на його думку,

⁴³ *Апокрифи і легенди з українських рукописів* / збір., упор. і поясн. др. І. Франко, т. I: *Апокрифи старозавітні*: репринт вид. 1896 р., с. 49; т. II: *Апокрифи новозавітні*: репринт вид. 1899 р. / передм. Я. Мельник; Львівський національний університет ім. І. Франка, Інститут франкознавства. Львів 2006, с. 395–397.

⁴⁴ [І. Франко.] Лѣтопись Подгорецкаго монастыря // *Кіевская старина* 7 (1890) 121–128.

⁴⁵ В. Щурат. Драма посвячена Мазепі // *Неділя: літературно-науковий тижневик* I (Львів, 1912) 2–3.

⁴⁶ В. Щурат. Христос пасхон. Львівські віршовані діяльogi з 1630 р. // *Записки НТШ* 117–118 (1913) 137–178; О. Колосовська. Кирилична стародрукована книга у дослідженнях галицьких вчених (кінець ХVІІІ – перша половина ХХ ст.) // *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського* 10 (2003) 25.

⁴⁷ В. Щурат. До бібліографії і писань Івана з Вишні // *Записки НТШ* 87, кн. 1 (1909) 48–63.

⁴⁸ В. Щурат. *Свято-онофрейський монастир у Львові*. Львів 1908.

⁴⁹ *Пам'ятки поемічного письменства кінця ХVІ і початку ХVІІ ст.*, т. 1 / за ред. К. Студинського. Львів 1906, с. X–XXXII, 201.

найбільше цього заслуговували⁵⁰. Того ж року невелику замітку про Бу-чацьку бібліотеку опублікував Євген Барвінський (1874–1947) – увагу історика привернула й чимала кількість інкунабул і стародруків, і «Хроніка» Марціна Бельського 1564 р. видання⁵¹. У 1904 р. дослідник подільських старожитностей Юхим Сіцінський (1859–1937) видав описи Євангелія із Сатанівської та Тріюдь пісню із Барської обителей⁵². Уже на початку ХХ ст. в Церковному музеї (нині Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького, далі – НМЛ) були книги з монастирів, про що дізнаємося з каталогу, укладеного Іларіоном Свенціцьким у 1908 р.⁵³ У цей період виходять також перші публікації інвентарів монастирських бібліотек. Зокрема, у 1912 р. Федір Свистун видав такий опис монастиря Св. Йоана у Львові за 1769 р., щоправда, без критичних коментарів і вступного нариса про бібліотеку⁵⁴.

З 1920-х рр. головною платформою для студій історії василіянських обителей став часопис «Записки ЧСВВ», на сторінках якого, зокрема, публікували статті з історії їхніх книжкових колекцій. Знаний василіянський церковний історик Йосафат Скрутень (1894–1951) написав загальну історію тогочасної основної бібліотеки при Львівському Святооунуфріївському монастирі. Крім результатів опрацювання збережених стародруків і рукописних книг, автор використав інвентарні описи книжкових зібрань, хоч і здебільшого лише для фіксації кількісних показників⁵⁵. Скрутень також почастиною опублікував «Синопис» Підгорецької обителі⁵⁶, фрагменти з якого, як уже знаємо, друкував й І. Франко. Корисну роботу в 1920-х рр. виконав історик літератури й професор Українського таємного університету у Львові Ярослав Гординський (1882–1939) – він уклав і запровадив до наукового обігу реєстр кириличних рукописних книг Львівського

⁵⁰ [A.] Kolessa. Żółkiew. Krechów i Krystynopol (Archiwa bazylikańskie) // *Sprawozdania Kola ck Konserwatorów i Korespondentów Galicyi Wschodniej* 2–3 (1902) 3–4.

⁵¹ [E. Barwiński.] Biblioteka Bazylianów w Buczaczu // *Kwartalnik Historyczny: organ Towarzystwa Historycznego* / за ред. А. Semkowicza. Lwów 1902, річн. XVI, с. 537.

⁵² Е. Сѣцинский. *Опись старопечатных книг*. Каменец-Подольск 1904, с. 11–12, 50.

⁵³ *Каталогъ книгъ церковно-славянскоу печати* / Зладивъ д-ръ Иларіонъ Свѣнцицкій. Жовква 1908, с. 132.

⁵⁴ *Инвентарь монастыря св. Иоанна въ Львовѣ отъ 1769* / изд. Ф. Свистун // *Вѣстникъ «Народнаго Дома»*. Львовъ 1914, г. 22 (10), ч. 3–4 (мартъ – апрѣль), с. 54–56; ч. 5 (май), с. 70–80; 1921, г. 24 (12), н-ръ 1, с. 45–59.

⁵⁵ Й. Скрутень. Бібліотека Львівських ОО. Василіян // *Записки ЧСВВ* 1 (2–3) (1925) 161–176; 2 (1926) 65–75.

⁵⁶ Й. Скрутень. «Синопис» Плісесько-Підгорецького монастиря // *Записки ЧСВВ*, т. 1 (1) (1924) 92–103; т. 1 (2) (1925) 303–313; т. 1 (4) (1927) 580–591; т. 3 (1) (1930) 156–164.

Святооунфріївського монастиря, і цей каталог і до сьогодні залишається важливим джерелом інформації для дослідників⁵⁷.

Упродовж 1920–1930-х рр. монастирські манускрипти не переставали цікавити галицьких (і не лише) мовознавців та істориків літератури. На початку 1920-х рр. уже згадуваний Я. Гординський дослідив і видав за крехівським рукописом трагікомедію «Владимир» авторства Теофана Прокоповича⁵⁸. На основі саме крехівських манускриптів він підготував, але не опублікував, монографію, присвячену творові «Історія про Варлаама і Йоасафа»⁵⁹, а ще здійснив палеографічний і мистецтвознавчий аналіз рукописного Ірмолая 1695 р.⁶⁰ У 1925 р. вікарій Львівської греко-католицької архієпархії владика Йосиф (Боцян) увів до наукового обігу т. зв. «Крехівський апостол»⁶¹. Натомість детальний розбір цього рукопису здійснив відомий літературознавець Іван Огієнко (1882–1972)⁶². Врешті-решт, у 1930 р. мовознавець Василь Лев (1903–1991) захистив докторську дисертацію в галузі слов'янської філології на тему «“Крехівський Апостол” – пам'ятка української літературної мови з XVI ст.». Пізніше для габілітації у Львівському університеті В. Лев визначив палеографічні й мовні особливості рукопису «Крехівської Палей», датувавши його першою половиною XV ст.⁶³

Цілісніші й зосереджені суто на монастирських книгозбірнях наукові праці з'явилися в другій половині XX ст. Втім, у доробку з цієї проблематики й далі переважали роботи книгознавців та істориків літератури про окремі пам'ятки монастирського походження. У середині 1960-х рр. Іван Крип'якевич в одній зі статей побіжно зауважив про крехівську «Кройнику» зі збірника «Лѣмонарь»⁶⁴. Історик іще в міжвоєнні та в перші пово-

⁵⁷ Я. Гординський. Рукописи бібліотеки монастиря св. Онуфрія у Львові // *Записки ЧСВВ*, т. 1 (2–3) (1925) 234–272; вип. 4 (1927) 417–478; т. 2 (1–2) (1928) 40–64; вип. 3 (1930) 345–376.

⁵⁸ Я. Гординський. «Владимір» Теофана Прокоповича // *Записки НТШ* 130 (1920) 19–71; 132 (1922) 65–134.

⁵⁹ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 1320, арк. 1–64.

⁶⁰ Я. Гординський. *Рукописний Ирмологіон 1695 р. з ілюстраціями Григорія Залеського*. Львів 1925, с. 72–83.

⁶¹ Й. Боцян. Крехівський апостол. Український переклад цілого Апостола і Апокаліпси з XVI ст. (Тимчасова вістка) // *Стара Україна* 6 (1925) 109–111.

⁶² І. Огієнко. *Українська літературна мова XVI-го століття і український крехівський Апостол*. Варшава 1930.

⁶³ Н. Філевич. Василь Лев – дослідник рукописної та стародрукованої книги // *Рукописна і стародрукована книга. Міжнародна конференція (XII Федоровський семінар) (Львів, 23–25 квітня 2004)*. Львів 2006, с. 95–96. Резюме своєї дисертації вчений опублікував за рік до захисту: В. Lew. *Apostol Krechowski* // *Prace Filologiczne* 14 (1929) 16–33.

⁶⁴ І. Крип'якевич. Літописи XVI–XVII ст. в Галичині // *Історичні джерела та їх використання* 1 (1964) 67.

енні роки писав про бібліотеки, вказуючи на «багатий книгознавчий матеріал візитацій» і принагідно аналізуючи на основі цих матеріалів парафіяльні⁶⁵ й монастирські⁶⁶ книжкові зібрання Львівської єпархії та Львова зокрема.

Незважаючи на перешкоди й табу на церковну тематику в радянській Україні, протягом 1970–1980-х рр. усе-таки час від часу друкувалися розвідки про книги зі збірок чернечих спільнот, очевидно, оформлені у «правильних» ідеологічних рамках. Таким чином тоді мусив писати й один із найкращих дослідників ранньомодерної української культури Ярослав Ісаєвич. У 1972 р. вийшла його монографія «Джерела до історії української доби феодалізму XVI–XVIII ст.», для написання якої вчений користав, серед інших джерел, із хроніки Львівської Святооунуфріївської обителі. Згадує він і про крехівську книгозбірню й навіть зазначає, що «до найдавніших каталогів бібліотек належать монастирські»⁶⁷. У цей час Ярослав Дмитрович уже був добре обізнаний із рукописними василіянськими трактатами, котрі зберігались у ЛННБ, що засвідчує подана ним стисла характеристика латиномовних конспектів з філософії монастирського походження⁶⁸.

Книгозбірня Скиту Манявського стала окремим об'єктом дослідження Я. Ісаєвича. У 1983 р. під час експедиції в Румунії (Бухарест – Брашів – Клуж – Ясси – Південна Буковина), історик виявив частину Манявської бібліотеки в Сучавиці та згодом опублікував короткий опис Острозької Біблії з Манявської обителі, поінформувавши у примітці: «Автор [Я. Ісаєвич. – І. А.] готує статтю о библиотеке Скита Манявского»⁶⁹. Про примірники стародруків із Маняви неодноразово мовиться і в його публікаціях 1990-х рр.⁷⁰ У 1994 р. Ісаєвич писав про «недавно знайдений інвентар»

⁶⁵ Стаття вийшла в 1946 р., див. републікацію: І. Крип'якевич. Невикористане джерело до історії старої книги // *Україна: Культурна спадщина, національна свідомість, державність*, вип. 8: *Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві* / ред. Я. Ісаєвич. Львів 2001, с. 260–264.

⁶⁶ І. Крип'якевич. З львівських бібліотек XVIII ст. // *Українська книга* 3 (1937) 85–87.

⁶⁷ Я. Ісаєвич. *Джерела до історії української доби феодалізму XVI–XVIII ст.* Київ 1972, с. 49, 81, 136.

⁶⁸ Я. Ісаєвич. З історії викладання філософії на Україні (XVI–XVIII ст.) // *Від Вишньського до Сковороди: З історії філософської думки на Україні XVI–XVIII ст.* Київ 1972, с. 24–35.

⁶⁹ Я. Ісаєвич. Издания Ивана Федорова в Румынии // *Федоровские чтения 1982*. Москва 1987, с. 6, 10.

⁷⁰ J. Isajewycz. Kościół greckokatolicki a niektóre aspekty rozwoju kultury ukraińskiej i białoruskiej w XVII–XVIII wieku // *Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze*, ч. 4–5: *Spotkania polsko-ukraińskie. Studia Ucrainica* / за ред. S. Kozaka. Warszawa 1997, с. 194.

і розпорошеність книжок із Манявського Скиту (Львів, Варшава, Бухарест, Ясси, Сучавицький монастир). Ішлося про інвентар від 7 вересня 1785 р., однак у жодній зі своїх праць автор не вказав сигнатури архівної справи. Характеризуючи скитську книгозбірню на основі цього джерела, дослідник підкреслював, що «навіть найконсервативніше настроєні православні ченці цікавилися книгами з католицьких і протестантських друкарень»⁷¹. На важливості вивчення василіянських бібліотек у контексті історії культури бароко в українських землях Ісаєвич акцентував у 2000-х рр.⁷² Проте, у підсумку, вчений так і не видав жодної наукової праці про книгозбірню Манявської обителі.

У 1970–1980-х рр. цінні монастирські манускрипти у львівських збірках вивчав також Ігор Мицько. В 1982 р. у статті під завуальованою назвою «Ідеологічна боротьба на Україні в XVII ст. і формування та склад бібліотек» науковець, на основі інвентарного опису 1739 р., докладно проаналізував кількісний і тематичний склад крехівської книгозбірні. Це напрацювання він доповнив короткою історією її формування та повідомив про декілька виявлених в архівних фондах Львова стародруків і рукописів з провенієнціями Крехівського монастиря⁷³. Мицько досліджував також минуле Унівської обителі, зокрема її бібліотеку, вміст якої реконструював за допомогою інвентарних описів другої половини XVIII ст. з колекцій НМЛ. Деякі з описів історик опублікував, на жаль, з неточностями⁷⁴. Найбільшу цінність у цій розвідці має виклад історії створення унівської колекції, який ґрунтується на аналізі маргіналій зі знайдених кодексів і стародруків. Без джерельного підтвердження, однак, залишилося твердження І. Мицька про те, що унівська книгозбірня до середини XVII ст. була найбільшою з усіх

⁷¹ Я. Ісаєвич. *Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми*. Львів 2002, с. 373–374. Див. також: його ж. *Основи релігійного життя і культури на Україні (до кінця XVIII ст.)* // *Belarus, Lithuania, Poland, Ukraine: The Foundations of Historical and Cultural Traditions in East Central Europe. International Conference (Rome, 28 April – 6 May 1990)* / за ред. J. Kłoczowski. Lublin – Rome 1994, с. 170.

⁷² Я. Ісаєвич. До характеристики культури доби бароко: василіянські освітні осередки // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*, вип. 12: *Ювілейний збірник на пошану члена-кореспондента НАН України Миколи Ільницького*. Львів 2004, с. 195–206. Про дослідження історії книги Ярославом Ісаєвичем писала: В. Фрис. Книгознавчі студії академіка Ярослава Ісаєвича // *Бібліотечний вісник* 5 (2016) 42–46.

⁷³ І. Мицько. *Ідеологічна боротьба на Україні в XVII ст. і формування та склад бібліотек* // *Бібліографічна інформація і сучасність: зб. наук. праць*. Київ 1981, с. 102–111.

⁷⁴ Візитація Унівського монастиря 1747 р. Матеріали до історії Унівської бібліотеки // *Лавра: часопис монахів Студитського Уставу* 3 (5) (1999) 27–31; 4 (1999) 37–43; [Інвентар книжок Унівського монастиря (перед 1775 р.)] // *Там само* 3 (5) (1999) 32.

монастирських на теренах Львівської єпархії⁷⁵. Перу дослідника також належить невеликий пасаж про формування бібліотеки Скиту Манявського⁷⁶.

У цьому короткому історіографічному огляді неможливо оминати увагою студії Юрія Ясіновського над українськими Ірмолями ранньомодерної доби, з-поміж яких чимало – монастирського походження. Учений здійснив кодикологічно-палеографічні описи книг (зокрема, Задарівського, Крехівського, Литвинівського, Манявського, Підгорецького і Підгородиського монастирів) і розчитав провенієнції⁷⁷. Кілька його праць безпосередньо присвячено бібліотеці Унівської лаври – як історії появи, так і тим кириличним примірникам, які сьогодні є в цій обителі⁷⁸. Окрім того, Ю. Ясіновський уклав загальний каталог друків латинським шрифтом, які зберігаються в Уневі⁷⁹.

Значна частина документації та літератури з чернечих осередків Львівської єпархії XVII–XVIII ст. потрапила до фондів відділу рукописів і відділу рідкісної книги ЛННБ. Це дало змогу працівникам тих підрозділів публікувати відповідні статті й каталоги книг монастирського походження. Інформаційним путівником по василіянських збірках манускриптів у ЛННБ стали праці Тетяни Гуцаленко⁸⁰. Вона є авторкою і оглядовою замітки про історію бібліотеки львівських василіян⁸¹. Працівниця відділу рукописів

⁷⁵ І. Мицько. *Святоуспенська лавра в Уневі*. Львів 1998, с. 58–65.

⁷⁶ І. Мицько. Про великоскитську обитель // *Иконостас Воздвиженської церкви Скиту Манявського: каталог виставки відреставрованих ікон. Тематичний збірник Святопокровського жіночого монастиря Студійського уставу* 5 (2000) 8–9.

⁷⁷ Ю. Ясіновський. *Українські та білоруські нотолінійні Ірмолої 16–18 століть: каталог і кодикологічно-палеографічне дослідження*. Львів 1996, с. 63, 84, 252, 273, 317, 490, 720, 916, 1006; його ж. Манявський скит в історії української музики // *Musica Galiciana* 2 (1999) 31–42.

⁷⁸ Ю. Ясіновський. Друкарня і бібліотека Святоуспенської Унівської лаври // *Рукописна та книжкова спадщина України* 4 (2004) 136–140; його ж. Бібліотека Унівської лаври: історія, руїна, відновлення // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*, вип. 15: *Confraternitas: Ювілейний збірник на пошану Ярослава Ісаєвича*. Львів 2006–2007, с. 221–234; його ж. Євангеліє Київського друку 1707 року в Унівському монастирі // *Ковчег: наук. зб. із церковної історії* 5 (2007) 331–334; його ж. Минуле і сьогодення бібліотеки Унівської Свято-Успенської лаври // *Калофонія* 4 (2008) 125–146.

⁷⁹ *Бібліотека Унівської Свято-Успенської Лаври: Стародруки, рідкісні видання і рукописи: каталог* / укл. Ю. Ясіновський. Львів 2017.

⁸⁰ Т. Гуцаленко. Бібліотека та центральний василіянський архів у Львові // *Рукописна україніка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка НАН України та проблеми створення інформаційного банку даних: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 20–21 вересня 1996 р.)*. Львів 1998, с. 128–149.

⁸¹ Т. Гуцаленко. Бібліотека отців Василіан у Львові // *Галицька брама* 1–2 (49–50) (1999) 17.

Марія Кольбух описала кириличні рукописні книги цієї колекції, долучивши короткі історичні довідки про монастирські книгозбірні⁸², а також детальніше на основі інвентарів проаналізувала репертуар зібрання Підгорецької обителі XVIII ст., зосередившись на реконструкції номенклатури назв і примірників⁸³. Зусиллями працівників ЛННБ підготовлено й видано вичерпні книгознавчі описи кириличних рукописних книг XI–XVI ст.⁸⁴, а також чотири випуски каталога кириличних стародруків XVII–XVIII ст.⁸⁵ Чимало з уміщеного в цих виданнях – кодекси монастирського походження. Менш вивченими залишаються фонди латинських стародруків у ЛННБ. Наразі досліджуються тільки маргіналії латинськомовних едіцій, зокрема василіянських XVIII ст., і цю наукову роботу веде працівниця відділу рідкісної книги ЛННБ Ірина Качур⁸⁶.

Як окремі пам'ятки монастирського походження, так і бібліотеки тих чи тих чернечих осередків приваблювали українських науковців і впродовж останнього двадцятиліття. Варто виділити реконструкцію книжкового зібрання Львівського Святоонуфріївського монастиря на основі інвентарного опису 1579 р. та публікацію самого джерела⁸⁷, які здійснив львівський історик Василь Кметь. Попри те, що до середини XX ст. майже всі рукописи та стародруки цієї обителі передали до фондів державних львівських бібліотек і музеїв, у відновленій обителі св. Онуфрія все ж залишалася невелика збірка кириличних і латинськомовних видань. Перші з них каталогізував

⁸² М. Кольбух. Монастирські збірки кириличних рукописних книг у фондах ЛННБ України ім. В. Стефаніка // *Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаніка: історія і сучасність: доп. та повідомл. Міжнар. наук. конф., Львів, 28–30 жовтня 2010 р.* / [відп. ред. М. Романюк]. Львів 2010, с. 360–367.

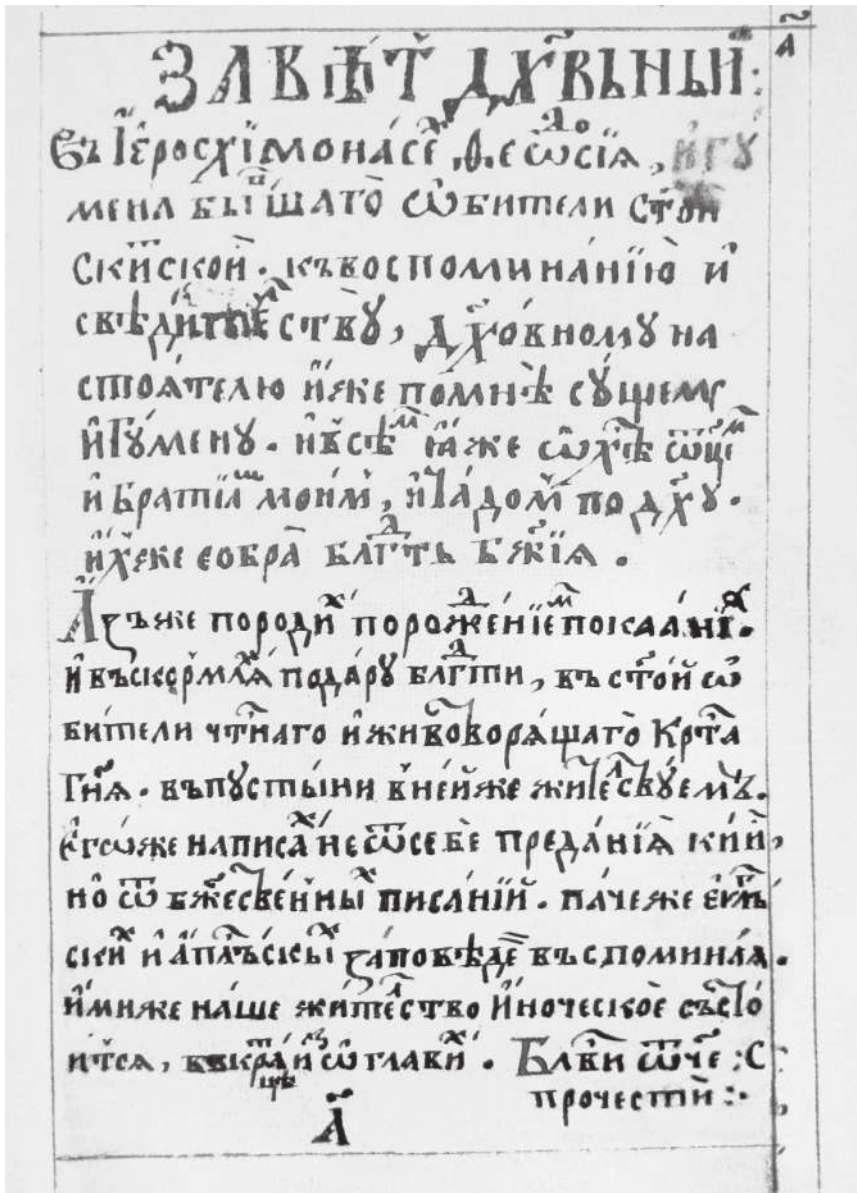
⁸³ М. Кольбух. Книгозбірня Підгорецького монастиря: історія формування // *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаніка: зб. наук. праць* 3 (19) (2011) 394–421.

⁸⁴ *Кириличні рукописні книги у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка НАН України: каталог*, т. 1: XI–XVI ст. Львів 2007.

⁸⁵ *Каталог кириличних стародруків Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка НАН України*, вип. 2: *Видання друкарень Острога, Дермані, Стрятина, Крилоса, Угорець, Рохманова*. Львів 1996; вип. 3: *Видання друкарень Львова: Михайла Сльозки, Арсенія Желиборського, Йосифа Шумлянського, монастиря св. Юра*. Львів 2000; вип. 4: *Видання Львівського Ставропігійського братства 1591–1644 р.* Львів 2002.

⁸⁶ І. Качур. Маргінальні записи як джерело дослідження історії читацтва Західної України XVIII–XIX ст. // *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка* 1 (16) (2008) 3–25; її ж. *Autorskie autografy na egzemplarzach starych druków XVI–XVIII w., zachowanych we Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibliotece Ukrainy im. Wasyla Stefanyka* // *Z badań nad Książką i Księgozbiórami Historycznymi* 12 (2018) 89–121.

⁸⁷ В. Кметь. Інвентарі Успенської та Святоонуфріївської монастирської церкви у Львові 1579 р. // *Вісник Львівського університету. Серія історична* 35 (2000) 494–510.

Духовний заповіт ігумена Феодосія Манявського.
Кінець 1620-х рр.

і видав Станіслав Волощенко⁸⁸. У 2006 р. в Любліні Андрій Павлишин на основі комплексного опрацювання внутрішньомонастирської документації захистив докторат про історію чернецтва Львівської єпархії XVII – початку XVIII ст. У контексті вивчення культурної діяльності чернечих спільнот він панорамно розглянув і монастирські книгозбірні та глибше дослідив зібрання Львівського Святоюрського й Добрянського монастирів 1719–1721 рр. Розгляд цієї теми, здійснений здебільшого на основі документів, а не результатів книгознавчого аналізу, дозволив хоч і принагідно, проте з іншого боку поглянути на ці бібліотеки⁸⁹. Дослідниця української рукописної книги ранньомодерного періоду Віра Фрис найбільше зосереджується на провенієнціях із кодексів, зокрема монастирського походження⁹⁰. Водночас у загальних нарисах про бібліотеки в українських землях ранньомодерної епохи вона також охарактеризувала книгозбірні монастирів Львівського владитства, базуючись на даних інвентарних описів⁹¹.

Минуле Манявської бібліотеки вивчала група науковців під керівництвом Миколи Кугутяка з Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника. Вони опублікували три томи з історії Скиту, зокрема факсиміле й переклади з коментарями чотирьох рукописних пам'яток: «Житіє Йова», «Завіт Феодосія», «Регула» Феодосія та Синодик. У третьому томі цієї серії подано загальну історію монастиря, в якій побіжно згадано й про його бібліотеку. Найважливіше значення цього видання – введення до наукового обігу значного масиву джерел, хоч і без належної інтерпретації⁹². Про книги манявського походження в обителі Сучавиці (Румунія), найімовірніше, ті, які ще в 1980-х рр. віднайшов й опрацьовував Я. Ісаєвич, навів лаконічну інформацію перекладач і публіцист Володимир Старик. За його даними, у Сучавиці налічується близько 60 книг зі Скиту. Старика заціка-

⁸⁸ Кириличні стародруки у фондах бібліотеки Отців Василян при Свято-Онуфріївському монастирі у Львові XVI–XIX століть: каталог / укл. С. Волощенко. Жовква 2015.

⁸⁹ A. Pawłyszyn. *Monastery męskie eparchii lwowskiej w latach 1596–1739*: praca doktorska. Lublin 2006, с. 169–171 (машинопис).

⁹⁰ В. Фрис. Рукописи полемічних творів XVI–XVIII ст. у збірках Львова // *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника* 5 (1996) 3–14.

⁹¹ В. Фрис. Бібліотеки на західноукраїнських землях у II пол. XVII – XVIII ст. // *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника* 9/10 (2002) 171–186; її ж. Бібліотеки оо. Василян на західноукраїнських землях у XVIII–XIX ст. // *Чин Святого Василя Великого: із народу – народові*: зб. наук. ст. Львів – Вільнюс 2017, с. 158–166; О. Дзюба, В. Фрис. Бібліотеки України // *Історія української культури*: у 5 т., т. 3: *Українська культура другої половини XVII – XVIII століть*. Київ 2003, с. 814–832.

⁹² *Великий Скит у Карпатах*: у 3 т., т. 1: *Патерик Скитський. Синодик* / гол. ред. М. Когутяк. Івано-Франківськ – Львів 2013; т. 3: *Великий Скит у Марковій Пустині: український духовний і культурно-історичний феномен* / М. Кугутяк. Івано-Франківськ – Львів 2017, с. 318–321.

вило насамперед Євангеліє київського видання 1697 р., отримане 1715 р. від манявського ігумена Варлаама (Ступницького). Автор також пише про рукописне Євангеліє XVI ст., яке в 1781 р. до Скиту подарував сучавський ігумен Антіох (Драгомирецький) і яке після закриття монастиря повернули до Сучавиці. У цій розвідці, однак, немає історико-книгознавчого опису вказаних примірників⁹³. Найґрунтовнішу роботу над рукописними пам'ятками Маняви провела Софія Сенік: окрім перекладів «Житія Йова» й «Завіту Феодосія» з церковнослов'янської (за публікаціями А. Петрушевича середини XIX ст.) на англійську й румунські мови, вчена, окремо не характеризуючи монастирської бібліотеки, поділилася влучними спостереженнями про історію культури книги в Манявській обителі та проаналізувала названі книги⁹⁴.

Окремої уваги заслуговує доробок кількох сучасних польських дослідниць про книжкову культуру чернечих осередків Львівської єпархії. Як відомо, частина колекції стародруків бібліотеки «Оссолінеум» зі Львова потрапила до Вроцлава, де зберігається до сьогодні. До тієї збірки входили й друки монастирського походження, зокрема з василіянських обителей. Ці пам'ятки також вивчали працівники відділу стародруків Національної інституції ім. Оссолінських. Найбільше наукових текстів книгозбірням василіян присвятила Марія Підлипчак-Маєрович. У докторській дисертації вона представила діяльність шкіл і роль писаного й друкованого слова в житті чернечих спільнот Руської та Литовської провінцій, відповідно, і Львівського владичтва⁹⁵. Функціонування книги в монаших середовищах авторка розглянула крізь призму освітньої активності ченців. Такі студії базувалися здебільшого на історико-книгознавчому опрацюванні давніх видань із бібліотеки Оссолінських у Вроцлаві. Згадані джерельні й методологічні обмеження позначилися на повноті репрезентації книжкової культури. Згодом у габілітаційній роботі про книгозбірні латинських і василіянських монастирів на українсько-білоруських землях Речі Посполитої дослідниця синтетично представила дані про кількість і репертуар книг, а також організаційні засади цих бібліотек. Однак збірки рукописів і стародруків унійних ченців вписані тільки в один контекст католицької монастирської книжкової

⁹³ В. Старик. Ліквідація Манявського Скиту в 1785 році. Буковинські свідчення йосифінської «культурної революції» // *Інформаційний вісник Львівського філіалу Національного науково-дослідного реставраційного центру України: бюлетень* 7 (2006) 62–81.

⁹⁴ *Manjava Skete. Ukrainian Monastic Writings of the Seventeenth Century* / перекл., вступ S. Senyk. Kalamazzo – Spencer – Coalville 2001; *Isihasm și viața monahală la Schitul Mare Maniava din Pocuția în secolul XVII: Viața Cuviosului Iov, Testamentul lui Teodosie. Regula Schitulețului* / вступ S. Senyk; перекл. Ioan I. Ică. Sibiu 2004.

⁹⁵ M. Piđlypczak-Majerowicz. *Bazylianie w Koronie i na Litwie. Szkoły i książki w działalności zakonu*. Warszawa 1986.

традиції та інтерпретуються як компонент латинської культури⁹⁶, що, вочевидь, унеможливило релевантне розуміння особливостей культури книги східнохристиянського чернечого чину⁹⁷.

Декілька статей М. Підлипчак-Маєрович повністю зосереджені на окремих колекціях чи книжковій культурі ЧСВВ. На основі інвентарних описів 1787 р., що на початку ХХ ст. зберігалися в бібліотечних фондах Львівського університету, а нині належать Національній бібліотеці у Варшаві, вчена загально прокоментувала кількісні та якісні показники книгозбірень василіян кінця ХVІІІ ст., не здійснивши, втім, їхньої детальнішої реконструкції⁹⁸. До цієї теми М. Підлипчак-Маєрович зверталася й пізніше⁹⁹, характеризуючи василіянські бібліотеки Львова й Руської провінції ХVІІ–ХХ ст. за допомогою відомостей з інвентарних описів¹⁰⁰ чи простежуючи шляхи розпорощення книгозбірень Чину після ліквідації його осередків в останній чверті ХVІІІ ст.¹⁰¹ Розвитку уявлень про читацькі практики монахів сприяє розвідка про приватні книжкові зібрання василіян, написана на основі аналізу провенієнцій і маргіналій зі стародруків¹⁰². Усі ці студії залишаються чи не найфаховішими в сучасній історіографії, а їхня авторка продовжує вивчати монастирську книжкову культуру ЧСВВ¹⁰³.

⁹⁶ Зокрема, саме кляшторній культурі книги присвячена остання монографія авторки: М. Підлипчак-Маєрович. *Stare druki proveniencji zakonnej w Bibliotece Ossolineum*. Wrocław 2019.

⁹⁷ М. Підлипчак-Маєрович. *Biblioteki i bibliotekarstwo zakonne na wschodnich ziemiach Rzeczypospolitej w XVII–XVIII w.* Wrocław 1996.

⁹⁸ М. Підлипчак-Маєрович. *Biblioteki klasztorne prowincji koronnej zakonu bazylianów w XVIII wieku // Z badań nad polskimi księgozbiarami historycznymi: studia i materiały* 16 (1995) 21–49.

⁹⁹ М. Підлипчак-Маєрович. *Кsięgozbiór bazylianów od XVI do XVIII wieku // O etosie książki: studia z dziejów bibliotek i kultury czytelnicej*. Katowice 2017, с. 87–98.

¹⁰⁰ М. Підлипчак-Маєрович. *Biblioteki bazylianów lwowskich i dawnej prowincji koronnej zakonu w XVII–XX wieku // Kraków – Lwów: książki, czasopisma biblioteki XIX i XX wieku*, т. 9, ч. 1 / за ред. Н. Косётки, В. Гóры, Е. Wójcick. Kraków 2009, с. 229–237.

¹⁰¹ М. Підлипчак-Маєрович. *Кsiążка і бібліотека бazylianська в XVII–XVIII w. oraz wpływ kasat na stan ich zachowania i opracowania // Hereditas Monasteriorum* 1 (2012) 85–97.

¹⁰² М. Підлипчак-Маєрович. *Прыватне księgozbiory bazylianów prowincji koronnej zakonu na podstawie proveniencji wynotowanych z druków XVI–XVIII wieku w zbiorach Ossolineum. Zarys zagadnienia // Z badań nad Książką i Księgozbiarami Historycznymi* 10 (2016) 95–106.

¹⁰³ М. Підлипчак-Маєрович. *Nieznane Estreicherom druki bazylianские w zbiorach Ossolineum // Roczniki biblioteczne*, річн. 23, зш. 2 (1979) 305–314; її ж. *Kulturalna działalność zakonu bazylianów w XVII i XVIII wieku na ziemiach polsko-litewsko-ruskich // Chrześcijanin w świecie* 20 (8/9) (1988) 190–207; її ж. *Szkoły i książki w działalności bazylianów w 17 i 18 w. // Dzieło chrystynizacji Rusi Kijowskiej i jego konsekwencje w kulture Europy*. Lublin 1988, с. 187–208; її ж. *Cerkiewnosłowiańskie druki bazylianские w powojennych*

Упродовж останніх десяти років активно та плідно студіює минуле унійного чернецтва Беата Лоренс із Жешівського університету. В її монографії «Василіяни коронної провінції у 1743–1780 рр.» викладено історію монастирів Святопокровської (Руської, Коронної) провінції Чину, що розкривається на матеріалі їхньої внутрішньої документації (візитаційні книги, інвентарні описи, хроніки, книги прибутків і видатків, каталоги ченців, книги-реєстри померлих ченців тощо)¹⁰⁴. З-поміж іншого мовиться і про чернечу книжкову культуру. Після короткого нарису історії монастирських бібліотек авторка проаналізувала їхні організаційні принципи та кількісні параметри. Лоренс впровадила до обігу нові джерела, котрі досі не використовували інші науковці¹⁰⁵. У кількох статтях дослідниця на основі інвентарів докладніше з'ясувала склад колекцій Львівського Святоюрського, Унівського і частково Сатанівського монастирів¹⁰⁶, а також фрагментарно описала зібрання обителів у Пітричі, Крилосі, Городенці та Соколиці другої половини XVIII ст.¹⁰⁷, спеціально зупинившись на джерельному потенціалі інвентарів василіянських бібліотек¹⁰⁸. Не провадячи книгознавчих студій, вона вивчала культуру книги за монастирськими документами, проте, як і М. Підлипчак-Маєрович, розглядала збірки книжок у контексті шкільництва та латинської чернечої культури. Унійні колекції у баченні

zbiorach polskich // *Najstarsze druki cerkiewnosłowiańskie i ich stosunek do tradycji rękopiśmiennej: materiały z sesji Kraków 7–10.XI.1991*. Kraków 1993, с. 221–230; її ж. *Księgozbiory zakonne w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich we Wrocławiu // Czasopismo Zakładu Narodowego imienia Ossolińskiego* 10 (1999) 281–294; її ж. *Unia brzeska w drukach bazylianów XVII–XVIII wieku // Śladami unii brzeskiej*. Lublin – Supraśl 2010, с. 81–94.

¹⁰⁴ Див. рецензію на монографію: І. Альмес. Джерелознавче дослідження історії василіанських монастирів Руської провінції другої половини XVIII ст. [Lorens Beata. *Bazylianie prowincji koronnej w latach 1743–1780*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego 2014, 559, [1] s., [3] mapy, il.] // *Zapiski HTiH* 268 (2015) 563–569.

¹⁰⁵ B. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej w latach 1743–1780*. Rzeszów 2014, с. 393–406.

¹⁰⁶ B. Lorens. Biblioteka bazylińskiego klasztoru św. Jerzego we Lwowie w drugiej połowie XVIII wieku w świetle inwentarzy // *Kraków – Lwów: książki, czasopisma biblioteki XIX i XX wieku*, т. 8 / за ред. Н. Kosętki, В. Góry, Е. Wójcik. Kraków 2006, с. 273–286; її ж. *Inwentarz biblioteki bazylińskiej archimandrii w Uniowie z 1789 r. // Hereditas Monasteriorum* 2 (2013) 253–269; її ж. *Rola monasteru bazylińskiego w Satanowie w drugiej połowie XVIII w. // Історія релігій в Україні: науковий збірник світлій пам'яті професора Ярослава Дашкевича (1926–2010)*, ч. 1: *Церковна історія* / за заг. ред. М. Капраля, О. Киричук, І. Орлевич. Львів 2016, с. 219–231.

¹⁰⁷ B. Lorens. *Monastery bazylińskie w ziemi halickiej zlikwidowane w trzeciej ćwierci XVIII wieku w świetle inwentarzy z lat 1763–1764 // Карпати: людина, етнос, цивілізація* 5 (2014) 166–177.

¹⁰⁸ B. Lorens. *Inwentarze bibliotek bazylińskich w XVIII w. jako źródło do badań nad kulturą I Rzeczypospolitej // Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej*, т. 10 / ред. W. Walczak, K. Łopatecki. Białystok 2017, с. 295–313.

Б. Лоренс – це насамперед свідчення латинізації Чину, а також інструменти активної освітньої діяльності.

Насамкінець варто згадати ще двох польських дослідниць цієї проблематики. Одна з них – Уршула Пашкевич, яка впродовж багатьох років уклала зведений реєстр описів усіх монастирських бібліотек Речі Посполитої, зокрема ченців-уніатів. Наприкінці 1990-х рр. – на початку XXI ст. вона упорядкувала та видала чотири томи таких інвентарів¹⁰⁹. У 2015 р. їх перевидано з виправленнями й доповненнями у двох томах¹¹⁰. У цих каталогах, зокрема, акумульовано відомості про описи 33 монастирських зібрань Львівської єпархії XVII–XIX ст., отож вони слугують помічним джерелом інформації для вивчення домодерної культури. Друкарську діяльність василіян XVIII ст. останнім часом активно студіює також філологиня з Варшавського університету Йоанна Гетка. Вона не лише проводить історико-лінгвістичні дослідження окремих пам'яток василіянського друкарства в ширшому контексті книжкової культури Чину, а й створює реєстри кириличних і польських видань, зокрема Унівської та Почаївської друкарень, продукція яких була поширеною на теренах Львівського владцтва¹¹¹.

Отже, якщо в XIX ст. любителі старовини збирали цікаві для них пам'ятки монастирського походження, а опісля дослідники, зазвичай філологи, аналізували їх як літературні твори, то у XX ст. з'явилися роботи власне з історії бібліотек чернечих осередків. Однак такі книгознавчі, джерелознавчі чи літературознавчі праці, з огляду на їхнє спрямування, не ставили за мету цілісно дослідити книжкові практики ченців і культуру книги в монастирях, чи, інакше кажучи, історію читання іноків, що і є в центрі уваги цієї монографії.

* * *

Як відомо, автори книжки не пишуть, вони пишуть тексти, які згодом перетворюються у книжки. Тому хочу висловити подяки всім, хто спричинився до виходу у світ цієї монографії.

Історією монастирських бібліотек я зацікавився у 2011 р., під час навчання на третьому курсі історичного факультету Львівського національ-

¹⁰⁹ U. Paszkiewicz. *Rękopiśmienne inwentarze i katalogi bibliotek z ziem wschodnich Rzeczypospolitej (spis za lata 1553–1939)*. Warszawa 1996; її ж. *Inwentarze i katalogi bibliotek z ziem wschodnich Rzeczypospolitej (spis za lata 1510–1939)*. Warszawa 1998; її ж. *Inwentarze i katalogi bibliotek z ziem wschodnich Rzeczypospolitej do 1939 roku*, ч. 1. Warszawa 2000; ч. 2. Poznań 2006.

¹¹⁰ U. Paszkiewicz. *Catalogus catalogorum. Inwentarze i katalogi bibliotek z ziem wschodnich Rzeczypospolitej od XVI wieku do 1939 roku*, т. 1–2. Warszawa 2015.

¹¹¹ J. Getka. *Polskojęzyczne druki bazylikańskie (XVIII wiek)*. Warszawa 2013; її ж. *U progu modernizacji. Ruskojęzyczne drukarstwo bazylikańskie XVIII wieku*. Warszawa 2017.

ного університету імені Івана Франка. У той час ми разом із науковим керівником д-ром Олегом Духом обирали тему для курсової роботи. За його рекомендацією я почав студіювати «сродну» для себе тему, за що йому безмежно вдячний. Десять років праці дали мені змогу підготувати не лише курсові й магістерську роботи, а й дисертацію і, зрештою, монографію.

Написання і публікація книги були б неможливими без підтримки та консультацій світлої пам'яті проф. Ігоря Скочиляса. Саме під його керівництвом у 2018 р. успішно захищено дисертацію. На жаль, професор не встиг повністю прочитати текст книги, структуру та концепцію якої обговорювали на численних консультаціях і нарадах програми «Київське християнство». Хочу зазначити, що саме завдяки цій навчально-дослідницькій програмі УКУ вдалося здійснити декілька археографічних експедицій і взяти участь у численних конференціях, під час яких було апробовано окремі тексти майбутньої монографії.

Опрацювання джерел та історіографії в Австрії, Італії, Литві, Німеччині, Польщі та Україні стало можливим завдяки стипендіям, наданим різними установами. Грант Музею історії Польщі дав можливість опрацювати необхідні документи у Варшаві, Вроцлаві, Кракові та Перемишлі. За підтримки німецьких програм «DAAD» та «BAUHOST» відбулися стажування в Європейському університеті Віадрина й Інституті Східних Церков Вюрцбурзького університету Юліуса Максиміліана. У рамках гранту Наукового товариства імені Шевченка в Америці мені вдалося простудіювати архівні матеріали у Відні. Координування міжнародного українсько-литовського дослідницького проєкту в 2016–2017 рр. уможливило ознайомлення з архівними й бібліотечними збірками у Вільносі. Грант для викладачів і дослідників УКУ від Благодійного фонду «Повір у себе» дав змогу здійснити археографічну експедицію до папських архівів у Римі та завершити підготовку монографії до друку.

Велике спасибі науковим редакторам, рецензентам, консультантам і загалом людям доброї волі з УКУ, з архівних, бібліотечних та наукових інституцій різних міст і країн, які відгукувалися на мої запитання та прохання як вживу, так і онлайн, та радо допомагали. Дякую рідним і близьким, котрі всіляко підтримували мене під час написання монографії!

Розділ 1

КУЛЬТУРНА ІСТОРІЯ МОНАСТИРІВ

Напрямок релігійної історії, як зауважено, тісно пов'язаний із культурною історією. Тому варто конкретизувати, що означає досліджувати монастирі в рамках культурно-історичної інтерпретації. Християнство та культура, християнська культура – теми, що часто цікавлять як богословів, так і істориків¹. У християнському розумінні творення культури відбувається за Божою волею, так здійснюється Його провидіння. Інакше кажучи, така активність – це одна зі складових на людському шляху до спасіння². Тому вивчення церковної проблематики в категоріях культурної історії – це насамперед, аналіз не стільки еклезіальних, як саме культурних процесів усередині Церкви³.

Один із підходів у трактуванні співвідношення між християнством і культурою демонструють погляди протестантського теолога Річарда Нібура (1894–1962), робота якого «Христос і культура» 1951 р. зумовила дискусію навколо цієї проблематики. Розглядаючи взаємовпливи протестантизму й західної культури, тобто взаємодію християнської віри з культурним оточенням, богослов виділив п'ять моделей: 1) Христос проти культури (так окреслено антагонізм у відносинах між вірою та культурою, і яскравим прикладом противника останньої є чернецтво); 2) Христос у культурі (християнська віра репрезентує найкращі цінності світу, а це передбачає пристосування до культури); 3) Христос над культурою (це синтез категорій віри та культури); 4) Христос і культура в парадоксі (аналогічно до першої означає, що Церква і світ перебувають у суперечності); 5) Христос – перетворювач

¹ R. H. Niebuhr. *Christ and Culture*. New York 1951. Критику концепту Річарда Нібура подано у: С. А. Craig. *Rethinking Christ and Culture. A Post-Christendom Perspective*. Grand Rapids 2006.

² G. Florovsky. *Faith and Culture // Collected Works of Georges Florovsky*, т. 2: *Christianity and Culture*. Belmont 1974, с. 14–21.

³ *God, History, and Historians. An Anthology of Modern Christian Views of History* / за ред. С. Т. McIntire. New York 1977.

культури (йдеться про перетворення людей всередині їхніх культур і суспільств, а не поза їхніми межами)⁴. Як бачимо, у такій інтерпретації чернецтво представлено в моделі суперечності віри та культури. Проте в цьому дослідженні монашество є учасником та ініціатором, а не супротивником культурної активності, тож воно посідає місце радше у 3-й чи 5-й із запропонованих концептуальних рамок.

(Не)культурні місця

*Лише ті, хто втік від світу, що всередині церкви,
міг керувати церквою, що всередині світу*⁵.

У наведеній цитаті йдеться про ченців, які, втікаючи від світу, нерідко залишаються в ньому. Зупинімося на цій суперечності детальніше. Творення християнської культури в античному світі й інтегрування в неї греко-римських культурних надбань, по суті, формували її як еkleктичну, змушену використовувати культурний спадок античності для захисту та поширення християнських ідей, що зумовлювало видозміну християнських практик. Однією із внутрішніх відповідей (протидій) на включеність іще відносно нової релігії «у світ» стало монашество. Воно з'явилося як спосіб «покинути» наявний культурний простір задля істинного виконання заповідей християнства. Це, своєю чергою, передбачало появу окремого специфічного простору зі своїми культурними кодами та практиками⁶. Монахи прагнули наслідувати Христа як взірць довершеного ченця. Їхнє життя розглядалося як правдиве дотримання євангельських настанов, хоча вони однаково стосуються всіх, а не лише аскетів⁷. Отож вивчення християнської традиції, зокрема історії чернецтва, у категоріях культури постає як дослідження культурних виявів цієї традиції. А будь-яка дія духовного життя людини виражається за посередництвом писаної мови, усно (вголос) чи думкою – саме вони є засадничими творіннями культури⁸.

Німецько-американський протестантський теолог Пауль Тілліх (1886–1965) у 1959 р. видав працю «Теологія культури», в якій міркував над способами богословського осмислення культурних феноменів. Одна із ключових тез дослідника така: кожна релігійна дія сформована культурою, а культура є формою релігії. Інакше кажучи, аналізувати культурні фактори

⁴ R. H. Niebuhr. *Christ and Culture*, с. 40–195.

⁵ Я. Пелікан. *Ісус крізь століття* / пер. з англ. Київ 2015, с. 173.

⁶ G. Florovsky. *Antinomies of Christian History: Empire and Desert* // *Collected Works of Georges Florovsky*, т. 2, с. 85.

⁷ Я. Пелікан. *Ісус крізь століття*, с. 165–173.

⁸ П. Тілліх. *Избранное: Теология культуры* / пер. с англ. Москва 1995, с. 266.

Св. Бенедикт Нурсійський (бл. 480 – бл. 543)
передає свої чернечі правила св. Мавру

означає розглядати категорії релігійного⁹. Цей важливий постулат релігійної історії розкриває також особливості вивчення церковних процесів чи явищ, наприклад монастирів, власне в культурних категоріях.

В 1957 р. опубліковано книгу бенедиктинця Жана Леклерка (1911–1993) «Любов до навчання і прагнення до Бога: впровадження до авторів-ченців Середньовіччя» («L'amour des lettres et le désir de Dieu: Initiation aux auteurs monastiques du Moyen Age»), в якій обговорюються питання, чи взагалі існувала монастирська культура¹⁰. Французький дослідник вказує на парадоксальність і стверджує, що саме цей парадокс надає їй цінності. На переконання Леклерка, чернеча духовність, усамітнення, обитель – це не-культурна активність. Скажімо, у правилах Бенедикта Нурсійського немає ні слова про скрипторій, бібліотеку чи теологічні студії або заохочення братії до будь-якої культурної діяльності. Бо фізична праця чи ведення господарства не спонукають так до гордині, як навчання чи наука, а диспути перешкоджають мисленнєвому спокою, необхідному для контемпляції. Що ж до культури книги, то таку «культурну ізоляцію» дуже влучно описує нібито фраза св. Бернара: «Ти більше прочитаєш в листку дерева, ніж у книжках»¹¹. Отже, наголошена Леклерком «не-культурність» зумовлюється не обскурантизмом ченців, а обороною сутності їхніх правил. Та можемо констатувати, що хоча монастир за своєю суттю (з огляду на його покликання та декларовані принципи організації життя насельників) – це не-культурне місце, однак практично – це локус, в якому творили культуру¹². У цьому, властиво, й полягає парадоксальність монастирської культури. Зрештою, не варто забувати, що регули чернечого життя змінювалися і те, що вважалося за правило у Середньовіччі (про яке й писав француз-бенедиктинець), у ранній новий час могло трактуватися цілком інакше.

Попри зазначену парадоксальність, монастицизм не був антисоціальним. Чернечий постриг вимагав залишити мирське (насамперед сім'ю, звичні

⁹ П. Тиллих. *Избранное: Теология культуры*, с. 266–278.

¹⁰ Книгу переклали різними мовами, зокрема англійською та польською: J. Leclercq. *The Love of Learning and the Desire for God: a Study of Monastic Culture*. New York 2003 (це десяте видання англійською); J. Leclercq. *Miłość nauki a pragnienie Boga* / пер. М. Borkowska. Тунієс 1997.

¹¹ У. Еко, Ж.-К. Кар'єр. *Не сподівайтеся позбутися книжок* / пер. І. Славінська. Львів 2015, с. 229.

¹² R. Tichy. *Klasztor jako miejsce nie-kulturalne // Przestrzeń klasztoru – przestrzeń kultury. Piśmiennictwo, książka, edukacja* / за наук. ред. J. Pietrzak Thébault, Ł. Cybulski. Warszawa 2017, с. 13, 16, 25, 32. Див. також: Дж. Пикассо. *Scienter nescius et sapienter indoctus: монашеская традиция и гуманистическая культура на заре Средневековья // Монастырская культура: Восток и Запад: сб. статей* / за ред. Е. Водолазкина. Санкт-Петербург 1998, с. 10, 17.

роботу та стиль життя), покинути попереднє культурне середовище. Але про опозиційність до культури як такої не йшлося – навпаки, монашество саме стає творцем специфічного культурного простору. Навіть аскеза як характерна риса чернечого життя звільняє від зайвого й дозволяє витворювати «іншу» культуру¹³. Тож дослідження монастирської культури охоплює вірування, знання, поведінки, цінності та практики в середовищі ченців¹⁴.

У підсумку, культурна історія монастирів враховує дві перспективи: розуміння їх як місць молитви, а також як соціокультурних просторів, де насельники обителей мали певні приватні й публічні практики. З позицій християнської доктрини, чернечі осередки – це локуси спасіння й молитовності, де люди, добровільно відмовившись від благ земного світу, проводять час у постійній молитві та пості¹⁵. У категоріях культурної історії обителі можна окреслити як спільноти зі своєю аксіологічною системою: спільними духовними цінностями, соціальним статусом, відносною герметичністю, подібними компетенціями та формами комунікації¹⁶. Ранньомодерні монастирі були своєрідними «легенями» Церкви й релігійної культури загалом. Вони, до того ж, творили окремий сегмент останньої – специфічну монастирську субкультуру. Тому вивчення історії обителей (у цій монографії – їхніх бібліотек) передбачає погляд на них не лише як на культурні чи освітні інституції, а і як на невід’ємні складові Церкви (містичного тіла Христового), як на місця молитви та спасіння.

Історія читання

Історію книги ранньомодерного часу розглядають науковці з різних методологічних і міждисциплінарних перспектив. В українській історіографії переважає підхід книгознавчих студій з акцентом на джерельному опрацюванні, виявленні та каталогізації рукописних і стародрукованих примірників. Центром таких досліджень в останні роки є Інститут книгознавства НБУ¹⁷.

¹³ G. Florovsky. *Christianity and Civilization // Collected Works of Georges Florovsky*, т. 2, с. 125–127.

¹⁴ M. Sheridan, OSB. *Monastic Culture: A Comparison of the Concepts of Askesis and Asceticism // Monasticism Between Culture and Cultures. Acts of the Third International Symposium (Rome, June 8–11, 2011) / за ред. Ph. Nouzille, M. Pfeifer*. Roma 2013, с. 17.

¹⁵ Монашество // *Полный православный богословский энциклопедический словарь*, т. 2. Санкт-Петербург 1913, с. 1591–1600.

¹⁶ J. Gwóźdź. *Kultura pisma i książki w żeńskich klasztorach dawnej Rzeczypospolitej XVI–XVIII wieku*. Katowice 2015, с. 12.

¹⁷ Г. Ковальчук. Книгознавство та дослідження історії книги в Україні // *Енциклопедія історії України*, т. 4: *Ка – Ком*. Київ 2007, с. 362–363. Такий підхід застосовано також у працях інших дослідників: І. Ціборовська-Римарович. Видовий та джерелознавчий

Як феномен саме української ранньомодерної культури книгу в минулому вивчав Ярослав Ісаєвич, але в центрі його уваги була книговидавнича справа, передусім історія українських друкарень, а не читацька практика чи специфіка побутування видань¹⁸. У контексті освітньої діяльності й історії київського монашества загалом про культуру книги писав Максим Яременко¹⁹. А Людмила Посохова, наприклад, аналізує читання як одну з форм інтелектуальної активності духовенства Слобідської України, що дає змогу міркувати про монахів чи єрархів як інтелектуалів²⁰. Видається, однак, доцільним істотно розширити таку методологічну перспективу, включивши вивчення книги в категоріях культурної історії або, власне, історії читання.

Одразу варто вказати на відмінності між напрямками «історія книги» й «історія читання». Перше поняття трактує книгу якнайширше, охоплюючи і графіті на стіні Помпей, і каталоги чи кодекси тощо²¹. Обидва дослідницькі напрямки мають чимало історіографію, тому не буду зупинятися на їхньому виникненні й становленні. Лише нагадаю, що відлік історії книги з розробленою методологією ведуть від праць представника французької «школи Анналів» Анрі-Жан Мартена (1924–2007), насамперед його роботи «Поява книги» («L'apparition du livre», 1959). Очевидно, існує чимало різних підходів, як і різних традицій (німецька, французька і т. ін.), в межах цього напрямку²². Залежно від спеціалізації дослідників, їх навіть поділяють на істориків друкарства (вивчають книжкову продукцію), істориків ідей (простежують за книгами еволюцію філософських ідей, поглядів тощо), культурних істориків (аналізують соціальні й інші, пов'язані з книгами

аналіз документів з історії книги та історії бібліотек в Україні XVI – першої чверті XIX ст. // *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського* 34 (2012) 259–279; В. Фрис. Зі спостережень над репертуаром, історією створення і розвитком української книги XVI – першої половини XVII століть // *Записки НТШ* 233 (1997) 215–238, та ін.

¹⁸ Я. Ісаєвич. *Українське книговидавництво: витоки, розвиток, проблеми*, с. 378.

¹⁹ Див., зокрема: М. Яременко. Київські монастирські та приватні чернечі бібліотеки XVIII століття і «літературні уподобання» монашества // *Український археографічний щорічник* 8/9 (Київ – Нью-Йорк 2004) 346–365 (Нова серія).

²⁰ Л. Посохова. Інтелектуали Харківського колегіуму другої половини XVIII – початку XIX століття: мереживо зв'язків і взаємин // *Київська академія* 12 (2014) 160–181.

²¹ S. Eliot, J. Rose. Introduction // *A Companion to the History of the Book* / за ред. S. Eliot, J. Rose. Wiley-Blackwell 2009, с. 2.

²² Пор. огляд у підсумкових статтях: *Cinquante ans d'histoire du livre de l'apparition du livre (1958) à 2008. Bilan et projets* / за ред. Fr. Barbier, I. Monok. Budapest 2009; U. Rautenberg. *Buchwissenschaft in Deutschland. Einführung und kritische Auseinandersetzung // Buchwissenschaft in Deutschland*, ч. 1: *Theorie und Forschung* / за ред. U. Rautenberg. Berlin – New York 2010.

Св. Йоан Дамаскин (бл. 675 – між 749 та 753).
X–XI ст.

практики їхніх власників), політичних істориків (зосереджуються на легальних нормах функціонування книжкових практик), економічних істориків (вивчають книжкові ринки, особливості реалізації і видавничу продукцію й ціни на неї). Проте, як влучно підмітив професор Оксфордського університету Іан Маклін, саме представники «школи Анналів» зуміли поєднати перелічені підходи задля повноцінного й усебічного дослідження історії книги²³. Коротко зупинюся на тих роботах, в яких запропоновано методологічні прийоми, використані далі для вивчення історії читання в монастирях Львівської єпархії XVII–XVIII ст.

У сучасній історіографії умовно можна виділити дві моделі реконструкції історії книги: «французьку» і «британську». Перша з них тісно пов'язана з історією культури та суспільства, натомість у другій основний акцент зроблено на аналітичній бібліографії, тобто на укладенні реєстрів, каталогів і т. ін.²⁴ Яскравими зразками студій з увагою до бібліографування та матеріальної історії книги є праці, виконані в рамках проекту «Універсальний короткий каталог титулів» (Universal Short Title Catalogue, далі – *USTC*), що діє при Сент-Ендрюському університеті в Шотландії²⁵. Зокрема, у текстах керівника *USTC* Ендрю Петтегері знайдемо чимало статистики, бібліографічних описів тощо, на підставі яких автор висновує, наприклад, про певні ширші культурні явища європейського книжкового ринку²⁶. У «французькій» моделі, де книгу вивчають у контексті культурної історії, аналізуються соціокультурний зріз читацької аудиторії, комунікації за посередництвом книг, колективні уявлення, стилі мислення²⁷ (саме такий підхід використано у цій монографії).

У 1986 р. американський історик Роберт Дарнтон опублікував «Перші кроки до історії читання», де розкрив особливості таких досліджень. Ця стаття, попри понад 30-річний «вік», актуальна й нині. В інтерпретації

²³ I. Maclean. *Learning and the Market Place: Essays in the History of the Early Modern Book*. Leiden – Boston 2009, с. 1–2.

²⁴ Ширше різні підходи у вивченні історії книги описують: M. F. Suarez. *Historiographical Problems and Possibilities in Book History and National Histories of the Book // Studies in Bibliography* 56 (2003/2004) 141–170; P. Burke. *Three Approaches to Book History // Modern Intellectual History* 5 (2) (2008) 363–372; J. Sh. Rubin. *What is the History of the History of Books // Book Publishing: Critical Concepts in Media and Cultural Studies*, т. 1: *Concepts and Theories: Issues in Book History* / за ред. J. Feather. London – New York 2011, с. 129–152.

²⁵ Див. офіційну вебсторінку *USTC*, а також видавничу серію проекту «Library of the Written World» (<https://www.ustc.ac.uk/about>).

²⁶ A. Pettegree. *The French Book and the European Book World*. Leiden – Boston 2007; його ж. *The Book in the Renaissance*. New Haven 2010.

²⁷ П. Берк. Нотатки щодо нових історій читання // *Нові підходи до історіописання* / за ред. П. Берка; пер. з англ. Т. Портнової та А. Портнова. Київ 2010, с. 211–215.

Дарнтон, читання – це соціальний феномен, тому його осмислення неможливе поза соціальним контекстом і потребує відповідей на питання, хто, що, де, коли, чому і як читав. Ці, хай і цілком звичні для кожної історичної студії, питання дають змогу чітко визначити наукові завдання. Дарнтон розрізняє два рівні дослідження. Перший – макроаналіз – спрямований на кількісні підрахунки, укладення статистики, опрацювання реєстрів і каталогів. Інакше кажучи, це і «квантитативна історія книги». Застосування вказаного підходу дає змогу сформулювати загальні висновки та сформулювати уявлення про бібліотеку. Завдяки такому зовнішньому аналізу окреслюється і профіль читача, власника певних книг (хоча, як уточнює Дарнтон, власник не обов'язково «споживає» лише власні книжки). Другий рівень – мікроаналіз – передбачає з'ясування жанрів (репертуару), часу й місця, способів послуговування рукописами та/чи друками. Так, на підставі вивчення історії читання можна з'ясувати соціальну активність власника книг або читача²⁸. Зрештою, Р. Дарнтон не тільки теоретизує, а й демонструє описані принципи в дії на прикладі Франції XVIII ст., себто епохи Просвітництва й напередодні Великої французької революції²⁹.

Окрім підходів Дарнтон, у книзі використано й методологію сучасного французького історика Роже Шарт'є, одного з найвідоміших представників останнього покоління спільноти «Анналів»³⁰. Не вдаючись до деталізації всіх його пропозицій, варто представити лише основні теоретичні напрацювання. До найхарактерніших рис методології Шарт'є належить активне вживання понять «читацька практика» (у ширшому значенні йдеться про культурні практики³¹) та «апропріація» (обидва терміни запозичено з культурної антропології)³². Як пояснював французький учений в одній зі своїх «бесід»: «Практики – це місця, предмети, жести, поведінка, за допомогою яких відбувається засвоєння книги у конкретний, тілесний, матеріальний, антропологічний спосіб». Він також зауважив, що читацькі практики взагалі неможливо звести до статистичних даних, підрахунку різних кількісних

²⁸ R. Darnton. First Steps towards a History of Reading // *Australian Journal of French* 18 (1) (1986) 7–14.

²⁹ Див., напр.: R. Darnton. *The Literary Underground of the Old Regime*. Cambridge 1982; його ж. *Censors at Work: How States Shaped Literature*. New York 2014.

³⁰ Фрагменти творів цього вченого опубліковано українською: Р. Шарт'є. Минуле в теперішньому. Історія, література, пам'ять // *Європейський світ* 3 (Січень) (2012) 5–22.

³¹ Більше «культурні практики» як дослідницька категорія представлені у: A. Brendecke. Von Postulaten zu Praktiken. Eine Einführung // *Frühneuzeit-Impulse. Schriftenreihe der Arbeitsgemeinschaft Frühe Neuzeit im Verband der Historikerinnen und Historiker Deutschlands e. v., ч. 3: Praktiken der frühen Neuzeit. Akteure, Handlungen, Artefakte* / за ред. А. Brendecke. Wien 2015, с. 13–20; V. Hess. Schreiben als Praktik // *Tam samo*, с. 82–99.

³² J. Sh. Rubin. What is the History of the History of Books, с. 136.

параметрів книг³³. Тож Шарт'є розглядає читання як суто соціальну активність. Особливості цього процесу визначаються не стільки матеріальними характеристиками книжки (формат, матеріал тощо), хоч і це важливо, скільки соціальним виміром – «читацькими спільнотами» й апропріацією (засвоєнням) текстів³⁴. Читання як форма культурної практики завжди втілене в діяннях, локаціях і звичках користувачів книг, тому насамперед варто зважати на соціокультурний простір.

За Р. Шарт'є, першочергове завдання під час аналізу «споживання» книги – зрозуміти інтелектуальне, духовне, професійне розмаїття читачів або читацьких спільнот³⁵. Культурно-антропологічну перспективу історії книги добре відображає фраза: «Читаємо для того, щоби ділити культуру з іншими». Маємо, наприклад, розглядати використання рукописів і друків на тлі історії повсякдення чи в інших культурних контекстах. Так, у латинській Європі зламу XVI–XVII ст. простежують «уприватнення» практик читання, його зміну з пасивного (колективного) на активне (персональне, «про себе»). Цю трансформацію необхідно осмислювати в межах ширшого процесу формування модерної людини³⁶. Окрім реконструкції складу книжкових зібрань (у нашому випадку – монастирів і ченців), чи не найважчим завданням дослідника є з'ясування, що з бібліотек справді використовували і для чого. Це складно зробити, адже читацька діяльність, як «мовчазне виробництво», далеко не завжди залишає сліди³⁷.

Шарт'є не особливо зосереджується на монастирських середовищах. Важливі методологічні прийоми для аналізу історії читання саме ченців пропонують роботи сучасної французької вченої Фаб'єн Енріот, написані у рамках «французької моделі». Вона готувала докторат під керівництвом дослідника історії релігій ранньомодерного й модерного часу професора Філіпа Мартена у Вищому інституті з вивчення релігій і секулярності в Ліоні (Institut Supérieur d'Étude des Religions et de la Laïcité). Опрацьовуючи кількісні показники монастирських бібліотек, Енріот здійснила і їхній

³³ P. Rodak. *Pismo, książka, lektura. Rozmowy: Le Goff, Chartier, Hébrard, Fabre, Lejeune*. Warszawa 2009, с. 70, 76.

³⁴ D. Kraus. Appropriation et pratiques de la lecture. Les fondements méthodologiques et théoriques de l'approche de l'histoire culturelle de Roger Chartier // *Labyrinthe* 3 (3) (1999) 13–25.

³⁵ R. Chartier. *The Order of Books. Readers, Authors, and Libraries in Europe between the Fourteenth and Eighteenth Centuries*. Stanford 1994, с. 3–9.

³⁶ P. Rodak. *Pismo, książka, lektura*, с. 94, 191; R. Chartier. Stosowanie pisma // *Historia życia prywatnego*, т. 3: *Od renesansu do oświecenia* / за ред. R. Chartier. Wrocław – Warszawa – Kraków 1999, с. 120–133.

³⁷ R. Chartier. *The Order of Books*, с. 23.

т. зв. квантитативний аналіз³⁸. Та головне в її студіях – урахування та розуміння особливостей життя чернечих спільнот і релігійного контексту доби. Підставовим принципом стало бачення книги як складової повсякдення й одного із засобів монашої формації³⁹. Бібліотеку ж дослідниця розглядає, зокрема, як місце пам'яті всього ордену, конкретної обителі чи ченців⁴⁰. Доцільно, однак, зауважити, що трактування книгозбірні як місця пам'яті дискусійне, адже для такої ролі більше надається архів певного монастиря. Для Ф. Енріот книгозбірня обителі – це також об'єкт культурної спадщини⁴¹. Українського випадку це, на жаль, не стосується, адже наші монастирські бібліотеки не збереглися ні як фізичні об'єкти (приміщення), ні як єдиний фонд, хай і поза обителлю. Вивчаючи книжкові колекції, дослідниця звертає увагу на освітню активність у конкретному чернечому осередку, яка детермінувала специфіку його зібрання, а також намагається показати взаємозалежність між книгами й ідентичністю⁴².

«Золотий стандарт» аналітичної бібліографії – це дослідження на основі автопсії. Проте чимало едіцій на сьогодні втрачені повністю, а ще близько третини видань до 1601 р. залишилися тільки в одній копії. «Втрачені книги» – це незаперечний факт для істориків, а от збережені – це часто великі, дорогі та презентабельні, проте не обов'язково широко читані друки⁴³. Тому дослідження читання лише в рамках книгознавчих висновків, передовсім на основі маргіналій, буде неповноцінним⁴⁴. У таких умовах

³⁸ R. Darnton. *First Steps towards a History of Reading*, с. 5–30. Обмеження квантитативного аналізу зумовлюється насамперед якістю джерельної бази: A. Weedon. *The Uses of Quantification // A Companion to the History of the Book* / за ред. S. Eliot, J. Rose. Wiley-Blackwell 2009, с. 39.

³⁹ Див. публікацію докторату: F. Henryot. *Livres et lecteurs dans les couvents mendiants (Lorraine, XVIe–XVIIIe siècles)*. Genève 2013.

⁴⁰ F. Henryot. *Les réguliers et la patrimonialisation du manuscrit au XVIIIe siècle // L'histoire face au manuscrit: Du parchemin à la bibliothèque numérique*. Louvain-la-Neuve 2012, с. 130.

⁴¹ Там само, с. 145.

⁴² F. Henryot. *Livres et lecteurs dans les couvents mendiants*, с. 126, 156–157.

⁴³ A. Pettegree. *The Legion of the Lost. Recovering the Lost Books of Early Modern Europe // Lost Books: Reconstructing the Print World of Pre-Industrial Europe* / за ред. F. Brunni, A. Pettegree. Leiden – Boston 2016, с. 1–3.

⁴⁴ S. Coldough. *Readers: Books and Biography // A Companion to the History of the Book*, с. 54–55. Існують і більш нігілістичні висловлювання щодо студіювання історії читання як такого: М. F. Suarez. *Historiographical Problems and Possibilities*, с. 161. Про дослідження провенієнцій див. класичну працю: D. Pearson. *Provenance Research in Book History: A Handbook*. London – New Castle 1994. Маргіналії на українському джерельному матеріалі вивчала: М. Шамрай. *Маргіналії в стародруках кириличного шрифту 15–17 ст. з фонду Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. Київ 2005.

важливими джерелами є «списки книг». Вивчення монастирських бібліотек за їхніми описами має значну історіографію.

Скрупульозно аналізує джерельний потенціал і можливості книжкових студій на підставі інвентарних описів дослідник історії книги у Франції доби Ренесансу, викладач університету Верхньої Бретані II у Ренні, активний учасник уже згаданого проєкту *USTC* д-р Малкольм Волсбі. Його методологічні міркування, що підсумовують досвід західної історіографії у відповідній ділянці, цілком придатні для ранньомодерного українського матеріалу.

М. Волсбі виділяє два рівні опрацювання інвентарів: 1) для історії книги; 2) для бібліографії – укладення найповнішого переліку друків, оскільки саме їхні описи нерідко є єдиними документальними свідченнями про видання. Учений наголошує, що згаданий різновид джерел здебільшого використовували описово чи інструментально, а не аналітично, і це суттєво обмежувало науковців у висновках. Для глибшого аналізу, зокрема, слід зважати на те, що «списки книг» зазвичай укладали для підтримання порядку в зібранні, тож такі переліки дуже часто відображають спосіб розміщення примірників у колекціях⁴⁵. Передумовами комплексного використання інвентарів є також встановлення причин, місця й часу їхнього укладення, врахування ширшого контексту (політичні, економічні, релігійні чинники)⁴⁶.

Джерелознавчий потенціал описів М. Волсбі демонструє на прикладі кількох типів «списків книг». Скажімо, заповіді вирізняються переважно ретельною фіксацією майна (а книги вважалися його вартісною і статусною складовою), тому вірогідність таких записів доволі висока. Натомість «приватні каталоги» менш інформативні, адже достатньо було знати, що належало тому чи іншому власникові без детальної бібліографічної характеристики⁴⁷. За спостереженнями Волсбі, інвентар, який він виявив, не завше охоплює всі книжки колекції, оскільки деколи їх зберігали в різних місцях, – перелік може повідомляти лише про наявне в одному з кількох місць локалізації. Окрім того, часто неможливо дізнатися все про частини конволютів, які записували за титулом першої книги⁴⁸. Інша особливість інвентарів – відсутність подекуди нумерації внесених до них екземплярів – ускладнює навіть повноцінну кількісну реконструкцію. Скорочені нотатки

⁴⁵ M. Walsby. Book Lists and Their Meaning // *Documenting the Early Modern Book World: Inventories and Catalogues in Manuscript and Print* / за ред. M. Walsby, N. Constantinidou. Leiden 2013, с. 1–2, 4–5.

⁴⁶ Там само, с. 5, 17–18.

⁴⁷ Там само, с. 6–7, 9.

⁴⁸ Там само, с. 14–15.

без нумерації практикували під час описування великих збірок, бо це мало на меті дати «загальне уявлення» про приватну бібліотеку, склад і розмір якої знали й без того. Фіксація книг без зазначення титулів вказує, мабуть, на найменш цінні примірники. Зазвичай конкретика відсутня у переліках забороненої продукції – у таких випадках нотували тільки формальні ознаки⁴⁹. Інвентарні описи у латинській Європі мали й інші спільні риси: рукописні книги здебільшого подавали окремою групою; дуже рідко зазначали місце, а тим паче – час видання, а якщо і вказували, то нерідко помилково; характеристика «стара» не завжди означає давність – може йтися і про фізичний стан екземпляра; в індексах «іншомовних» книжок їхні назви транслювали тією мовою, якою володіли⁵⁰.

Одне із найскладніших завдань під час опрацювання «списків книг» – це ідентифікація видань. Як підкреслює М. Волсбі, кожен такий перелік вимагає окремого підходу до ідентифікації позицій, з огляду на історичні обставини появи джерела. Цей етап завершується формуванням іще одного списку – з розширеними відомостями, придатними для творення нарративу, а також дає можливість опосередковано довідатися про укладачів документа. Наприклад, нерідко вони припускалися помилок у цифрах, згодом могли фіксувати інформацію під час диктування чи записувати т. зв. реферовані назви (не ті, що в титулах, а достатні для встановлення екземпляра за допомогою свого запису). Аналіз таких огріхів чи особливостей опису дає змогу міркувати про рівень компетентності й освіченості укладачів інвентарів⁵¹.

Окремого коментаря потребує понятійний апарат монографії, передовсім її термінології, пов'язаної з чернечими реаліями. Книга в цій праці фігурує і як матеріальний чи культурний предмет, і як релігійний засіб чи інструмент для священнодіяння. Популярний спосіб поповнення монастирських колекцій – дарування книг – у категоріях еклезіального підходу розглядається як «даровизна», тобто як пожертва чи богоугодна дія християн (мирян і духовних осіб). Переписування текстів в обителях вважалося також духовною справою, послухом інока, а не лише культурною практикою. Репертуар монастирських книг вивчають у розрізі літургійного життя ченців, яке було визначальним для богопосвячених осіб. Урахування всіх цих нюансів дає можливість інтерпретувати певні явища чи процеси в контекстувальних богословських і церковних категоріях та виразніше окреслювати проблематику дослідження.

⁴⁹ Там само, с. 11–13.

⁵⁰ Там само, с. 22–23.

⁵¹ Там само, с. 18–20.

Під терміном «культура» розумію соціальну категорію, набір практик, вірувань, цінностей, які є однаковими для певної групи осіб⁵². Відповідно, книжкова культура (інакше – культура книги) трактується в широкому значенні. Якщо в українській історіографії це поняття відносять насамперед до сфери книгознавства⁵³, то в західній науці воно має більше спільних конотацій із культурологічними студіями (*book culture, culture du livre, Buchkulturen*)⁵⁴. Книжкова культура передбачає вивчення саме історії монастирських книгозбірень, а не всієї писемної спадщини ченців⁵⁵, включно з дослідженням читацьких практик, читацьких канонів, використання книжок тощо. Під «бібліотекою» мається на увазі книжкове зібрання, призначене для «персонального читання монахів», що не охоплює текстів, які зберігаються у храмі⁵⁶. Натомість поняття «книгозбірня» (книжкове зібрання) ширше – воно охоплює і бібліотечні екземпляри, і книги з церков, тобто загалом усі, які зберігалися в монастирі⁵⁷.

Джерела

Наприкінці XVIII – на початку XIX ст., під час ліквідації чернечих осередків в Австрійській монархії їхню власність, зокрема книжкові колекції, розпоростили між приватними, державними, церковними (переважно парафіяльними) зібраннями. Унаслідок йосифінських касат від 140 закритих упродовж 1782–1790 рр. монастирів залишилося бл. 120 тис. книг, із них бл. 20 тис. потрапило до інших інституцій, ще 50 тис. – до університетських бібліотек, 8–10 тис. – до освітніх закладів, 20–25 тис. продано на аукціонах тощо⁵⁸. Як влучно зауважив В. Щурат, у XIX ст. чимало дослідників позичали

⁵² Більше про різні дефініції культури можна довідатися у: Н. W. Sewell. *The Concept(s) of Culture // Beyond the Cultural Turn. New Directions in the Study of Society and Culture* / за ред. V. E. Bonnell, L. Hunt. Berkley – Los Angeles – London 1999, с. 35–61.

⁵³ Як-от у: Г. Ковальчук. Книжкова культура українських стародруків // *Національна книжкова та рукописна культура: історія, методологія, джерельна база: матеріали міжнар. наук. конф. (Львів, 29–30 квітня 2009 р.)*. Львів 2009, с. 5–7.

⁵⁴ S. Kurschus. *European Book Cultures: Diversity as a Challenge*. Springer 2014.

⁵⁵ Значення терміна «*Monastische Schriftkultur*» розкрив: P. Stein. *Schriftkultur. Eine Geschichte des Schreibens und Lesens*. Darmstadt 2010, с. 154–189.

⁵⁶ Про дефініцію «бібліотека» див. також: R. Chartier. *The Order of Books*, с. 65–66.

⁵⁷ З таким семантичним навантаженням поняття «бібліотека» і «книгозбірня» застосовано в: М. Яременко. Бібліотека Київського Пустинно-Миколаївського монастиря 18 ст.: «життя» книг // *Просемінарії. Медієвістика. Історія Церкви, науки і культури* 4 (2000) 119–142.

⁵⁸ M. Velladics. *Art Historical Aspects of the Abolition of Monastic Orders During Joseph II's Reign // Politics and Culture in the Age of Joseph II* / за ред. F. A. J. Szabo, A. Szántay, I. G. Tóth. Budapest 2005, с. 79.

X. J. E. J. I. A. C. I. N. S. K. I. E. y. P. O. L. S. K. I. e.
in Folio, in Quarto in Octavo ac Duodecimo

1	Biblia Sava in Fol.	37	Łwoty 00: 00: in Fol.
2	Ence Sylbi de Pectis in Fol.	38	Kalania J. Kaclyńskiego in Fol.
3	Narrationes Hierophantis in Fol.	39	Kalania Polskie na Święta Rozne in Fol.
4	Commentaria Panormitani Abb. in Fol.	40	Syllabus Martinus in Fol.
5	Annales Eul: Veteris Test. in Fol.	41	Postilla Orthodoxa in Fol.
6	Gregorij Cnapij Polano Latino Pol. in Fol.	42	Horologium Primum in Fol.
7	Commenti in Evangelium in Fol.	43	Orationes Libani Sophista in Fol.
8	Commenti in Epist: Cor: à Cap: in Fol.	44	Kalania Świąteczne J. Węgrzynowicza in Fol.
9	Commenti in Evang: Matthei in Fol.	45	Libro ad medicamenta in Fol.
10	Lochneri Tho: Amos et Isaias in Fol.	46	Sermones Antonij Stubi Thi: Sicut in Fol.
11	Lochneri Tho: Sicut et Thia in Fol.	47	Oliwki y orydekofasch in Fol.
12	Commenti Ferrarj in Luca, Audiu J in Fol.	48	Chronica Pustanini in Fol.
13	Commenti in Evang: à Epist in Fol.	49	Kalania Pogrzebowe in Fol.
14	Prudis Thom: Vetus in Sob. in Fol.	50	Orator Pol: by Cnuy in Fol.
15	Antiloquia in Saly: Canticula Scholagi in Fol.	51	Kalania Świąteczne cyrmaxne in Fol.
16	Enarrationes in data Petronij giusq. in Fol.	52	Kalania J. Węgrzynowicza in Fol.
17	Commenti Cor: à Cap: in Len: Cuius in Fol.	53	Sermones in Dmicas J. Dy om: in Fol.
18	Commenti Terentij in Genesim in Fol.	54	Commenti Junis laetonia Thom: Amos in Fol.
19	Commenti J. Thom: in Evangel: in Fol.	55	Diuile Hawieria ludzkiego in Fol.
20	J. Joannis Damasceni de Fide. in Fol.	56	Commenti Junis laetonia Thom: Thia in Fol.
21	Bibliotheca S. PP. in Fol.	57	Chronica Regum Polonorum in Fol.
22	Hortus Pastorum in Fol.	58	Logica Institutiones in Folio in Fol.
23	Theaurus Ciceronianus in Fol.	59	Kalania Pogrzebowe S. in Fol.
24	Latium Proo Latinum in Fol.	60	de legibus et sacramentis in Fol.
25	Controversia Belearmi in Fol.	61	Kalania na konaryj Bm: Pustamy in Fol.
26	Bydai Dyplom Thom: Amos in Fol.	62	Spisok Domay piana in Fol.
27	Quaedam Thomus Vetus in Fol.	63	Kalania na konaryj Bm: Pustamy in Fol.
28	Quaedam Thomus Sicut in Fol.	64	Annaly Episcopi honore in eig oris in Fol.
29	Quaedam Thomus Thia in Fol.	65	Incordantia Biblicum in Fol.
30	Kalania J. B. ordanliwego in Fol.	66	J. Bibliotheca Sicuti Tenensis in Fol.
31	Adagia Casmi Koscianini in Fol.	67	Ornamentum Biblicum in Fol.
32	Horbari dicit Obolski in Fol.	68	Opera Bydai Dyplomi in Fol.
33	Adagia Casmi Potendarni in Fol.	69	Adagia in Fol.
34	Instituta ad Alana Episcopi in Fol.	70	C. Henry Secundi Historia in Fol.
35	J. Christami Commenti in Evang: in Fol.	71	Kalania J. Pustanliwego S. J. in Fol.
36	Konstytucje ryalnych Seymow in Fol.	72	Catechismus Historialis in Fol.

75. Lux.

Фрагмент списку книг з інвентарного опису

Львівського Святоюрського монастиря.

1752–1754 pp.

примірники з василіянських осередків «на віки вічні»⁵⁹. У підсумку відомі в ХІХ – середині ХХ ст. монастирські архіви та книгозбірні не збереглися як цілісні фонди чи колекції. Тож для повноцінного вивчення книжкової культури обителів Львівської єпархії ХVІІ–ХVІІІ ст. необхідно провести джерельну евристику в різних архівних і бібліотечних установах.

Основні для цього дослідження джерела акумульовані у збірках наукових установ Львова. У 1947 р. Центральний василіянський архів і бібліотека (створені 1909 р. при Львівському Святоонофріївському монастирі) поділили між Історичним архівом у Львові (нині – ЦДІА України у Львові) та Львівською філією Бібліотеки Академії наук (нині – ЛННБ). В 1949 р. у складі Львівської філії БАН сформували комплекс архівних документів «Монастир василіан», який існує і сьогодні (фонд 3)⁶⁰. Деякі інші матеріали знаходимо у ф. 5 (Оссолінських) та ф. 77 (Антонія Петрушевича). У відділі рідкісної книги цієї ж інституції зберігаються великі колекції стародруків ченців Львівського владичтва. Не менш важливі документальні збірки ЦДІА України у Львові, насамперед ф. 684 «Протоігуменат монастирів Чину св. Василя Великого». Тут відклався основний масив внутрішньомонастирської документації чернечих спільнот Львівської єпархії ранньомодерного періоду. У ф. 201 «Греко-католицька митрополича консисторія» є три книги візитацій монастирів, дві з яких (спр. 529, 613) стали нам у пригоді. Історію формування книгозбірень, які належали чернечим спільнотам, висвітлюють також матеріали ф. 129 «Львівський ставропігійський інститут» та інших зібрань ЦДІА України у Львові.

У ХІХ ст. частина монастирських книг поповнила бібліотеку галицького митрополита Михайла (Левицького), котра згодом часткового ввійшла до фондів НМЛ⁶¹. Цінні рукописні та стародруковані екземпляри передавалися, як уже зазначено, і до державних освітніх установ. Зокрема, бібліотека Львівського університету збагатилася фрагментами зібрань приблизно 150 ліквідованих обителів Галичини та Буковини⁶². Дотепер у відділі рукописних, стародрукованих і рідкісних книг ім. Ф. П. Максименка Наукової

⁵⁹ В. Щурат. З історії памяток нашої культури // *Діло*, річн. 34, ч. 278 (13 грудня 1913) 6.

⁶⁰ Т. Гуцаленко. Відділ рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка НАН України у 1940–1949 рр.: постаті та події // *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка* 13 (2005) 211–216.

⁶¹ Опис бібліотеки митрополита Михайла (Левицького) знаходимо в: НМЛ, Відділ рукописної та стародрукованої книги, Ркл-681, арк. 33 зв., 36 зв., 37.

⁶² Н. Лоштин. Інвентарі та каталоги бібліотек католицьких монастирів ХVІ–ХVІІІ ст. у фондах Наукової бібліотеки ЛНУ ім. І. Франка // *Вісник Львівського національного університету. Серія «Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології»* 9 (2015) 78–90.

бібліотеки Львівського національного університету ім. Івана Франка у колекції Антонія Петрушевича налічується щонайменше чотири кодекси з Манявського Скиту⁶³. Незначна частка матеріалів перебуває у відновлених протягом 1990-х рр. відділах рідкісної книги та рукописів Львівської центральної провінційної бібліотеки отців василіян при Святооуфріївському монастирі, тут, зокрема, утворено окремий фонд примірників з Крехівської обители (ф. 12.1). Деякі видання потрапили до колекції стародруків Львівського музею історії релігії, і, попри невпорядкованість, віднайдено окремі екземпляри⁶⁴.

Джерела з історії читання в монаших спільнотах Львівської єпархії XVII–XVIII ст. є не лише у Львові, а й в архівних зібраннях Тернополя. У Державному архіві Тернопільської області (ДАТО), зокрема у ф. 258 «Духовний собор Почаївської Успенської лаври», віднайдено дві візитації обителів, які досліджуються⁶⁵. Окрім того, у бібліотеці архіву опрацьовано 20 латинсько-і польськомовних василіянських видань⁶⁶. Загалом у науково-довідковій бібліотеці ДАТО обліковано бл. 3 тис. одиниць друкованої продукції XVI – початку XX ст.⁶⁷ Тому, згодом, серед них є більше екземплярів з провенієнціями монастирів владицтва.

Рукописні та друковані примірники із записами про належність ченцям та їхнім обителям у Львівській єпархії ранньомодерної доби входять також до бібліотечних та архівних збірок Києва. Так, бл. 30 латинськомовних конспектів із філософії та теології, здебільшого з Львівського Святоюрського монастиря, виявлено у ф. 1 «Літературні матеріали» і ф. 303 «Милецький монастир» Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського⁶⁸. Низку василіянських манускриптів із Львівського владицтва

⁶³ В. Фрис. Формування колекції кириличних рукописів бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка // *Краків – Львів: книги, часописи, бібліотеки XIX–XX ст.* 10 (2011) 411.

⁶⁴ Провенієнції Крехівського монастиря та василіянина Ампліатія (Крижановського) містяться на примірнику книги «*Manuale confessorii*» (Венеція, 1723) Франциска Герцига (Francisco Herzig): ЛМІР, сд. 1710.

⁶⁵ Огляд архівних справ ф. 258 ДАТО див.: Л. Бойцун. Духовний собор Почаївської Лаври // *Студії з архівної справи та документознавства* 3 (1998) 115–119; U. Pawluczuk. Archiwum Ławry Pocajowskiej w zbiorach Państwowego Okręgowego Archiwum w Tarnopolu // *Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej* 2 (2010) 275–279.

⁶⁶ І. Альмес. Латино- і польськомовні стародруки монастирського походження у фондах Державного архіву Тернопільської області // *Архіви України* 4 (297) (2015) 116–126.

⁶⁷ *Інвентарна книга науково-довідкової бібліотеки державного архіву Тернопільської області (дорадянський період)*, т. 4 (1981) 8776–11750, 119 арк. (рукопис); *Державний архів Тернопільської області: путівник*. Тернопіль 2011, с. 336.

⁶⁸ ІР НБУ, ф. 1, спр. 4494, арк. 185; спр. 4495, арк. 231; спр. 4500, арк. 392; спр. 4501, арк. 351; спр. 4502, арк. 247; спр. 4505, арк. 267; спр. 4507, арк. 174; спр. 4508, арк. 170;

долучили спочатку до складу колекцій Волинського державного науково-дослідного краєзнавчого музею в Житомирі (нині – Житомирський обласний краєзнавчий музей)⁶⁹, а пізніше, у 1970-х рр. – до фондів Центральної наукової бібліотеки Академії наук УРСР (нині – НБУ). Натомість у Центральному державному історичному архіві України у Києві (ЦДІА України у Києві) нагромадилися відомості з історії виникнення книгозбірні Скиту Манявського. Для прикладу, у ф. 128 «Києво-Печерська лавра» вміщено лист манявської братії до керівництва Печерської обители з проханням надіслати богослужбові книги⁷⁰.

Значний корпус джерел із теми зберігається в сучасних зібраннях Польщі. Передовсім ідеться про фонди бібліотеки Національної інституції ім. Оссолінських у Вроцлаві (Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu). Свого часу 387 стародруків із монастирів Львівської єпархії стисло описала проф. М. Підлипчак-Маєрович⁷¹. Такі описи бачимо і в опублікованих каталогах цієї бібліотеки⁷². Вдалося також виявити досі мало знані 15 стародруків із василіянських осередків у фонді рідкісної книги Бібліотеки Варшавського університету (Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego) та проаналізувати *de visu* 14 латиномовних едицій із провенієнціями у колекції Бібліотеки оо. василіян при Святоуспенському монастирі у Варшаві. Досліджено й вісім інвентарів із зібрань рукописів Національної бібліотеки у Варшаві (Biblioteka Narodowa w Warszawie)⁷³. Окремі примірники опрацьовані у відділі стародруків Бібліотеки Ягеллонського університету в Кракові (Biblioteka Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie), де також зберігається т. зв. рукопис Уманського монастиря з циркулярними листами протоігуменів Руської провінції 1770-х рр.⁷⁴ Хоча обитель в Умані не входила до складу Львівського владцтва, проте такі листи, інформативні для історії читання, стосувалися й чернечих осередків, які вивчаються. Важливі дані акумулює ретельно укладений інвентарний опис Кам'янець-Подільсь-

спр. 4509, арк. 173; спр. 4523, арк. 183; спр. 4528, арк. 248; спр. 4536, арк. 571; спр. 4539, арк. 153; спр. 4547, арк. 173; спр. 4548, арк. 134; спр. 4554, арк. 217; спр. 4555, арк. 239; спр. 4560, арк. 216.

⁶⁹ С. Міщук. *Рукописні та книжкові зібрання Волині у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: історія, склад, наукове дослідження*. Київ 2007, с. 20.

⁷⁰ ЦДІА України у Києві, ф. 128, оп. 1, спр. 128, арк. 3.

⁷¹ М. Piótyczak-Majerowicz. *Bazylianie w Koronie i na Litwie*, с. 232–247.

⁷² Katalog starych druków Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Wrocław 1991, т. 1: А–С; 1992, т. 2: D–H; 1993, т. 3: I–K; 1994, т. 4: L–N; 1995, т. 5: O–Q; 1995, т. 6: R; 1995, т. 7: S; 1996, т. 8: T–Z; 1997, т. 9: Indeksy.

⁷³ Biblioteka Narodowa, Zbiór rękopisów, Akc. 10794, 59 k. (MF 46146).

⁷⁴ BUJ, Oddział Zbiorów Specjalnych, Rkps. 4502.

кого монастиря за 1772 р. з фонду «Архів Почаївської лаври», що в Архіві отців домініканців у Кракові⁷⁵.

Документи, котрі нас цікавлять, є також у ватиканських зібраннях. Колекція рукописів Ватиканської Апостольської бібліотеки (*Biblioteca Apostolica Vaticana*) має відомі науковцям два томи матеріалів з історії василіян, зокрема укладені Йосифом (Велямином Рутським) оригінальні латинськомовні правила для бібліотекаря 1773 р.⁷⁶ Очевидно, що такі приписи поширювалися у списках польською чи навіть руською мовою, але тільки оригінал дає змогу чітко простежити запозичення з регул єзуїтів. У цьому ж василіянському кодексі вміщено копії інвентарів за 1739 р. трьох монастирів Львівської єпархії – Задарівського, Погонського та Соколецького⁷⁷. Джерела, котрі прямо не стосуються нашої теми, однак цілком придатні для аналізу практик читання окремих василіян, відкриті в Історичному архіві Конгрегації поширення віри. Це, наприклад, листи ченців із проханнями подарувати їм книги тощо. Дещо з цього епістолію видано, а решта залишається в рукописних копіях⁷⁸. Також опосередкованого характеру документація (як-от про освіченість монахів) представлена в Архіві Папської грецької колегії св. Атанасія⁷⁹.

Відомо, що після масового закриття обителів в останній чверті XVIII ст. стародруки та деякі рукописні книги передали до бібліотеки Віденського університету, проте наразі виявити їх не вдалося. Натомість у Австрійському державному архіві (*Österreichisches Staatsarchiv*) вивчено 12 інвентарних описів кінця 1780-х – початку 1790-х рр. десяти монастирів Львівської єпархії⁸⁰. Окремі примірники власності ченців, які з цього владцтва переїхали до обителів Литовської провінції ЧСВВ, розшукано в Литовській науковій бібліотеці ім. Врублевських (*Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka*)⁸¹.

Французький філософ і теоретик Поль Рікер (1913–2005) стверджував, що на дослідницьку роботу історика впливають три етапи: документаційний (чинник джерел), інтерпретативний (використання методів інших наук,

⁷⁵ ADK, Zespół «Archiwum Ławry Poczajowskiej», sygn. 12, k. 1–54.

⁷⁶ BAV, Vat. lat., vol. 8684/1, fol. 48 v. – 49 v.

⁷⁷ Там само, fol. 323–327 v.

⁷⁸ *Litterae S. C. de Propaganda Fide ecclesiam catholicam Ucrainae et Bielarusjae spectantes*, т. 5: 1758–1777 / вид. А. G. Welykyj. Romae 1957, с. 156.

⁷⁹ Див., напр., матеріали до історії навчання на богословських студіях у 1771–1774 рр. Ігнатія (Филиповича): *L'Archivio del Pontificio Collegio Greco di Sant'Atanasio*, vol. 13, fol. 16 r. – 17 v.; vol. 54, fol. 15 v.; vol. 60, fol. 98 v. – 103 r.

⁸⁰ *Österreichisches Staatsarchiv, AT-OeStA/AVA Bestand Stiftungshofbuchhaltung, Fasz. 697 (Karton 897)*.

⁸¹ LMAVB, reti spaudiniai, L-18/748/9.

бо, за Рікером, історія не має власних) і літературний (написання тексту)⁸². Погодившись, що джерела частково детермінують історика під час творення наративу, варто з'ясувати їхні особливості, щоби краще зрозуміти можливості такого впливу. Задля цілісності репрезентації матеріалів поділимо їх на два основні блоки: 1) книжкові колекції (рукописні книги та стародруки); 2) внутрішньомонастирська документація (інвентарні описи, хроніки, протоколи візитацій, книги прибутків і видатків тощо). Безперечно, найважливішими є джерела з першої групи. Одним із головних завдань роботи з ними залишається, зокрема, аналіз провенієнцій (екслібрисів, суперекслібрисів, власницьких записів) і маргіналій (покрайніх записів). Саме на їхній основі можемо предметно говорити про використання, читання й зберігання текстів у чернечих осередках. Тож історико-книгознавчі студії становлять невіддільну складову вивчення монастирської книжкової культури. Однак розгляду книжкової культури лише на підставі наявних на сьогодні екземплярів недостатньо для розуміння місця рукописного та друкованого слова в житті чернечих спільнот. З огляду на це проаналізовано різноманітні монастирські акти.

Так, надзвичайно цінними для реконструкції кількісного складу, репертуару, окремих аспектів процесу формування бібліотек є окремі чи додані до візитацій інвентарі. Такі описи чернечих осередків Львівської єпархії мало відрізнялися від інвентарів латинської Європи – хіба мовою, а також істотно меншим обсягом і меншою структурованістю. Окрім детальних характеристик рухомого й нерухомого майна, які свідчать про матеріальне становище в них, зафіксовано також церковні та бібліотечні книги. Під час архівних пошуків вдалося зібрати відомості про книги в 40 обителях владицтва XVII–XVIII ст., причому про 38 із них читаємо у 77 документах (додаток 3). Для порівняння, М. Підлипчак-Маєрович віднайшла дані про 42 монастирські бібліотеки всієї Святопокровської провінції XVIII ст. (як за матеріалами інвентарних описів, так і на основі виявлених рукописів і стародруків)⁸³.

В інвентарях інформація про книги подається, зазвичай, у такій послідовності:

- загальний порядковий номер (арабськими цифрами) позиції у списку;
- прізвище автора (інколи написання прізвищ видозмінене або відсутнє);
- назва (переважно у скороченій формі);
- формат (зафіксовано не завжди);
- місце видання (вказано для невеликої кількості записів);

⁸² P. Ricoeur. L'écriture de l'histoire et la représentation du passé // *Annales. Histoire, Sciences Sociales* 55 (4) (2000) 737–742.

⁸³ М. Pidlypczak-Majerowicz. Biblioteki klasztorne prowincji koronnej, с. 36.

59

Księgi Biblioteczne Sacinskiej

Biblia sacra nova in folio minori - - - - - Pol.
 Concordantiae novae in folio minori - - - - - Pol.
 Bibliotheca manualis Concilio nationa R.P. Tobii Lochner - - - - - Tomus 3.
 R.P. Caudey de Coxii Theologia moralis - - - - - Pol.
 R.P. H. D. R. R. Abbatis O.S.B.M. expurgationis beatorum in folio - - - - - Pol.
 Politicum Caeli R. P. H. D. R. R. Tomus 3. expurgationis in folio - - - - - Pol.
 Thomae Aquinatis contra Gentiles libri 4. summi in folio - - - - - Pol.
 Annus Apostolicus J.R. Zachariae de archie in duos Tomos divigi in folio - - - - - Pol.
 Nucleus Coppendsteinus R.P. F. Joannis Andread. 84. folio - - - - - Pol.
 Mucosus Prodiabilis in Dominica et Festa Augustini Pauli in folio Pol.
 R.P. Sebastiani Henrici Penzingeri cum titulo Bonae Odo in folio - - - - - Pol.
 R.P. Sebastiani Henrici Penzingeri Aditamentum quadripartitum in folio Pol.
 Hi. J. S. Quatuor mundi Proarchias Penzingeri in folio - - - - - Pol.
 R.P. Caspari Knittel Coniones Somites in folio - - - - - Pol.
 R.P. Caspari Knittel Coniones Somites in folio - - - - - Pol.
 Publii Terentij Comediae expurgatae - - - - - Pol.
 Specimen Orientalis Ecclesiae a Conilio Perisdo Tomo - - - - - Pol.
 Galaphatides sive de nece B. Trophat. Ronezenis Archi. Ep. Poloc. - - - - - Pol.
 Missae p. di. penitiae ex missali Romano in folio - - - - - Pol.
 Libri David in duo Tomi 4. h. v. Philosophia Tomistica et Ethica - - - - - Pol.
 Specimen Orientalis Ecclesiae in duo majores expurgatae - - - - - Pol.
 Viator Christianus in duo minores - - - - - Pol.
 Martii Julij Ciceronis Omnis de officio sive titulo in duo expurgatae - - - - - Pol.
 Libani veteris Traquilli expurgatae - - - - - Pol.
 Barrabas illius naturae sub scripturae S. Pericome in 4to - - - - - Pol.
 Pharisaei Rhetor. in 4to - - - - - Pol.
 Liber in duo sive titulo Continens in se duas partes sive Pharisaei et Tituli - - - - - Pol.
 Meditationes C. Augustini in duo minores expurgatae - - - - - Pol.
 Odae Civiles in duo majores - - - - - Pol.
 Liber Carmineum de a. mor. phosca. scripturae Odae - - - - - Pol.
 Medulla Theologiae in duo minores - - - - - Pol.
 Horatii Flacci Carmine in duo sive titulo expurgatae - - - - - Pol.
 Armonis Maronensis de scriptis Regni Polonic. expurgatae in duo - - - - - Pol.
 Medulla Theologiae moralis R.P. Buschmann in duo - - - - - Pol.
 Claudiani Carmine in duo - - - - - Pol.
 Sacerdos Arianus Abelij in duo - - - - - Pol.
 Liber de arte Rhetorica sive titulo in duo - - - - - Pol.
 Tomus Eloquentiae cum Marci Julij Ciceronis Orationes - - - - - Pol.
 Orationes Theodidami seu doctrina p. vivendi in duo - - - - - Pol.
 Sclavinum Latino Armenum in folio expurgatae - - - - - Pol.
 Principia Anguae Galicae in duo - - - - - Pol.
 Testamenti novi manuale Graeco Latino in duo expurgatae - - - - - Pol.
 Thesauri Poloni Latini Graeci in 4to - - - - - Pol.
 Exempla Biblica in materiae morales in 4to - - - - - Pol.
 Martii Antonij Mureti Orationes Epistolae in duo - - - - - Pol.
 Intia dictione Philia in duo - - - - - Pol.
 Joannis Amos Comenij in duo expurgatae - - - - - Pol.
 Liber Anni senesc Philosophi Flores in duo - - - - - Pol.
 Philosophia Paucipatitica in duo expurgatae - - - - - Pol.
 Novus Candidatus Rhetoric in duo - - - - - Pol.
 Commentarius in selectas Orationes M. T. C. in duo - - - - - Pol.
 Liber de ratione dicendi et claudij in duo - - - - - Pol.
 Liber abri titulo claudij historid - - - - - Pol.
 Liber officior sive titulo in duo - - - - - Pol.
 Epitome Praeceptorum Rhetoric in duo - - - - - Pol.

Фрагмент списку книг з інвентарного опису Кам'янець-Подільського монастиря. 16 квітня 1772 р.

- кількість томів (арабськими цифрами);
- опис зовнішніх параметрів (оправи, стану збереження тощо).

Через інформативну обмеженість записів (неповнота, подекуди зміна назв), тематичний аналіз певного монастирського книжкового зібрання вимагає тривалої атрибуції та бібліографічної реконструкції. Досить складно встановити всі вихідні бібліографічні дані, особливо місце та рік видання. До того ж за інвентарями можна реконструювати номінальні, а не фактичні кількісні показники колекції, оскільки важко дізнатися про наявність конволютів (якщо такі були). Укладач записував заголовок (здебільшого скорочений варіант «розмовного типу») першої з оправленої книг, отож під однією позицією могло приховуватися декілька назв⁸⁴. Ускладнює реконструкцію і нерідко взагалі відсутня в інвентарях нумерація. Тому, послуговуючись методикою Ірини Ціборовської-Римарович, для характеристики бібліотечних ресурсів використовуватимемо такі позначення: а) найменування (далі – н.) та б) одиниці зберігання (далі – од. зб.), тобто ті показники, котрі виокремлено на підставі описів⁸⁵. Водночас, маючи за мету забезпечити книжкове майно від викрадення, у реєстрах намагалися занотувати всі наявні в обителі книги. У XVII ст. інвентарі укладали кирилицею (руською канцелярійною мовою), натомість у XVIII ст. – латинською абеткою (польською і латинською мовами). Тож якщо на початку XVIII ст. кириличні назви записувалися ще по-руськи, то з середини століття їх уже транслітерують латинськими літерами. Реєстри рукописів і стародруків малоінформативні щодо історії створення колекцій, способів їхнього комплектування (дарування, купівля, обмін), причин утрати екземплярів тощо.

Окрім інвентарних описів, досліджено понад 20 книг реєстрів видатків, а також хроніки монастирів⁸⁶, у яких вміщено відомості про комплектування бібліотек, інколи й про приміщення, де зберігалася література. Історію

⁸⁴ Так, Едвард Ружицький на основі інвентарних даних під час обчислення вираховує для львівських міщанських книгозбірень XVII ст. похибку у 10–15 %: Е. Ружицький. Західноєвропейська книга у Львові в XVI–XVII ст. (до постановки питання) // *Нескінченна подорож: Книга пам'яті Ореста Мацюка*. Львів 2009, с. 57.

⁸⁵ І. Ціборовська-Римарович. Книгозбірня Острозького єзуїтського колегіуму: джерела про комплектацію бібліотечного фонду та їх інформаційна наповненість // *Острозька давнина: наук. зб.* 2 (2013) 119.

⁸⁶ Хроніки чернечих осередків проаналізовані в: Т. Гуцаленко. Хроніки василіанських монастирів як джерело до вивчення історії Західної України // *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка* 1 (1993) 4–16; О. Суквас. Kronika klasztoru wicyńskiego i jej znaczenie dla badań nad archiwum klasztorowym (koniec XVIII w. – pierwsza połowa XIX w.) // *Pamiętnik XIII Ogólnopolskiego Zjazdu Studentów Archiwistyki, Lublin – Zamość, 27–29 kwietnia 2011 roku*. Kancelarie oraz archiwa wczoraj i dziś / за ред. J. Łosowskiej, E. Markowskiej. Warszawa 2012, с. 35–40.

формування книжкових збірок дуже добре відображають документи про фінансові витрати монаших спільнот – як на харчі чи одяг, так і на придбання видань⁸⁷. Звідси довідуємося не тільки про їхні ціни й тематику, а й про мережу торгівлі у василіян. Оскільки видаткова документація нечасто використовувалася для студій з історії книги, то вона залишається перспективним джерелом у дослідженні.

Важливу інформацію про читання у монастирях Львівської єпархії ранньомодерної доби помічаємо й у джерелах позамонастирського походження, зокрема в заповітах владик⁸⁸. Вартісним ресурсом є і реєстри продажу продукції друкарні Львівського Ставропігійного братства. Записи про даровизни чи купівлю не лише вказують на ці два шляхи формування колекцій обителів, а й фіксують: 1) назву книги; 2) кількість примірників; 3) дані про дарувальника чи покупця – окрему особу, монастир, братство тощо; 4) мотивацію подарунку чи придбання; 5) ціну екземпляра. Такі списки дійшли до наших днів від середини XVII ст., частину з них уведено до наукового обігу: 1) Матвія Федоровича (1643–1645, 1651–1654); 2) Павла Прокіповича (1645–1655); 3) Степана Лавришевича (1659–1664); 4) Івана Захаркевича (1663–1665); 5) Янія Мазаракі (1674–1676); 6) Анастасії Лясковської (1676–1683); 7) Григорія Русяновича (1688–1690); 8) Миколи Красовського (1690–1696); 9) Петра Семяновича (1692–1696); 10) Степана Лясковського (1705–1721); 11) Івана Чесноковського (1733–1741); 12) Христофора Дейми (1752–1775); 13) Михайла Лясковського (1756–1758)⁸⁹. У монографії також використано неопубліковані реєстри за 1733–1756 рр. і 1740–1752 рр.⁹⁰

* * *

Як висновує в одній зі своїх праць Робін Джордж Колінгвуд, історик досліджує в минулому чужий досвід, однак лише такий, який він здатен «програти» у своїй уяві, помислити його відповідно до власного досвіду й інтелектуальної схильності. Якщо ж предмет дослідження й інструментальне

⁸⁷ Зокрема, у книзі видатків монастиря у Краснопуші за 1739–1746 рр. зафіксували як купівлю книг, так і придбання паперу декілька разів на рік: ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 803, арк. 7–48.

⁸⁸ D. Wereda. Testamenty hierarchów unickich w XVII–XVIII wieku // *Kościół unicki w Rzeczypospolitej* / за ред. W. Walczak. Białystok 2010, с. 221–238; Завещания униатских иерархов киевской митрополии XVII и XVIII вв. как пример религиозной культуры общества Речи Посполитой. Люблин 2013.

⁸⁹ *Архивъ Юго-Западной Россіи, издаваемый Комиссією для разбора древнихъ актовъ, состоящей при Кіевскомъ, Подольскомъ и Волынскомъ генераль-губернаторѣ*. Кіевъ 1904, т. 11, ч. 1, с. 539–635; Ю. Шустова. *Документы Львовского Успенского Ставропигийского братства (1586–1788): Источниковедческое исследование*. Москва 2009, с. 333–335.

⁹⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 1172, 34 арк.; спр. 1175, арк. 1–9.

оснащення історика не узгоджуються, то в результаті матимемо тільки «висохлі кістки» «без плоті і крові», а не історію. За Колінгвудом, щоби воскресити минуле, потрібно перекинути місток між собою і предметом дослідження, зуміти відтворити віддалену в часі думку, відчутти себе «господарем» на полі своїх студій⁹¹. Не можу стверджувати, що я діяв саме так цілком і повністю під час написання цієї монографії. Та все ж наголошу, що релевантні методологічні підходи, які в ній стисло представлено, а також достатня кількість джерельних матеріалів і розуміння принципів їхнього опрацювання дають змогу досягнути історію читання ченців у монастирях Львівської єпархії XVII–XVIII ст. Водночас, як знаємо, жодна наукова робота не є вичерпною. Тож і ця покликана лише засигналізувати перспективність подібних студій надалі.

⁹¹ Дж. Р. Колінгвуд. *Ідея історії*. Київ 1996, с. 388–390.

Розділ 2

ЕПОХА МОНАСТИЦИЗМУ

Було три корчми, залишки чотирьох брам,
десять монастирів і де-не-де будиночки.
Ігнацій Красицький, «Монахомахія, або війна монахів» (1778)¹

В іронічному та просвітницькому тонах про апогей епохи монастицизму в Речі Посполитій написав католицький вармінський єпископ Ігнацій Красицький (1735–1801). Наведена цитата влучно ілюструє ставлення до зростання кількості обителів, до їхньої густоти та множення в деяких, особливих великих, містах Польсько-Литовської держави. У потриденську добу кількість орденів постійно збільшувалася, що супроводжувалося зростанням мережі чернечих осередків. І цей процес навіть для діячів Католицького Просвітництва видавався недоцільним, не кажучи вже про державних правителів доби освіченого абсолютизму. Тому не дивно, що остання чверть XVIII ст. – це період масового закриття монастирів та внормування їхньої кількості, що означало кінець епохи монастицизму на латинському Заході, у Речі Посполитій і Російській імперії².

Час розквіту монашества тривав із другої половини XVI ст. Активізацію чернечого життя в латинській Європі спровокувало заперечення його різними протестантськими відгалуженнями та початок конфесіоналізації в Католицькій Церкві. За підрахунками вчених, чорне духовенство кількісно домінувало серед усіх представників духовного стану і складало значну частку населення Європи до середини XVIII ст. (наприклад, в Іспанії це співвідношення становило 1:100). Показовим фактом впливовості монашества є масштаби землеволодіння тогочасних чернечих спільнот, яким належало до 10 % усіх земель латинської Європи і близько половини

¹ [I. Krasicki.] *Monacho-Machia czyli wojna mnichow*. Wilno 1801, с. 4.

² Детальніше див.: *Kasaty klasztorów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów i na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Europie*, т. 1: *Geneza. Kasaty na ziemiach zaborów austriackiego i rosyjskiego* / за ред. M. Derwich. Wrocław 2014.

всіх церковних маєтностей³. Не стала винятком і Річ Посполита, хоч і багатоконфесійна, проте одна з найбільших тоді католицьких держав. Кінець XVI – перша половина XVII ст. позначилися сплеском монастирських фундацій, чимало з яких були монастирями східного обряду – православними й унійними⁴.

Термін «монастицизм» у цій праці вживається в його буквальному значенні – як чернече життя. Розрізняють східну та західну (чи латинську) традиції монастицизму. Останню репрезентували різноманітні ордени, згромадження і товариства (бенедиктинці, францисканці, домініканці, єзуїти тощо), добре описані в історіографії, зокрема на східноєвропейських теренах. Характерні риси католицького чернецтва – інституційність, інтелектуалізм і соціальна орієнтованість⁵. Найяскравішим прикладом східнохристиянської традиції (чи православного монашества) домодерного часу є образ афонського чернецтва з його суворими аскетичними практиками⁶. Хоча поняття «монастицизм» рідко фігурує в українській історіографії в контексті вивчення східних християнських конфесій, однак із методологічної перспективи воно видається цілком доречним.

У центрі цієї студії – XVII–XVIII ст., які в контексті релігійної чи церковної історії маркували й маркують по-різному – Реформація і Контрреформація, конфесійна доба, Католицьке Просвітництво тощо. Очевидно, такі окреслення залежать від дослідницької оптики. Усвідомлюючи важливість різних перспектив, звертаю увагу на два контексти і розглядаю зазначені століття як епоху монастицизму та конфесійний час. Оскільки в монографії проаналізовано читацькі практики спочатку православних, а потім унійних ченців, то саме конфесійний чинник дає змогу краще зрозуміти особливості цих практик і загалом культурний простір ортодоксів і василіян.

³ D. Beales. *Prosperity and Plunder. European Catholic Monasteries in the Age of Revolution, 1650–1815*. Cambridge 2003, с. 2–4.

⁴ J. Kłoczowski. *Zakony męskie w Polsce w XVI–XVIII wieku // Kościół w Polsce*, т. 2: *Wiek XVI–XVIII* / за ред. J. Kłoczowski. Kraków 1970, с. 485–732.

⁵ M. Derwich. *Monastycyzm w Polsce średniowiecznej i nowożytnej. Uwagi terminologiczne // Christianitas et cultura Europae. Księga Jubileuszowa profesora Jerzego Kłoczowskiego*, ч. 1 / за ред. H. Gapski. Lublin 1998, с. 256. Християнські традиції монастицизму в історичній перспективі охарактеризовано у: *Encyclopedia of Monasticism*, т. 1: A–L; т. 2: M–Z. Chicago – London 2000. Про латинську традицію монастицизму писав: G. R. Evans. *The History of Monasticism. The Western Tradition*. London – New York 2016.

⁶ Термін «монастицизм» застосовують і щодо чернечих осередків східнохристиянського обряду. Див., напр., статті «Eastern Christian Monasticism» чи «Orthodox Monasticism» у виданні: *Encyclopedia of Monasticism*, т. 2, с. 976–983.

Конфесійна доба

Перш ніж стисло представити історію Київської митрополії, зокрема Львівської єпархії, у контексті конфесійної доби, необхідно подати методологічні зауваги щодо самого терміна, а також щодо концептів «конфесіоналізація» та «конфесійна культура». Дослідження релігійних процесів ранньомодерного періоду в латинській Європі у категоріях Реформації та Контрреформації залежало від конфесійної приналежності дослідника: автори-католики писали про Католицьку Реформацію (як про позитивний феномен), натомість протестантські науковці – про Контрреформацію (як реакційне, протилежне позитивній Реформації явище)⁷. У 1958 р. німецький учений із Тюбінгенського університету Ернст Вальтер Цееден (1916–2011) запровадив семантично нейтральніший термін «конфесійне формування» (*Konfessionsbildung*). У 1980-х рр. католик Вольфганг Райнгард і протестант Гайнц Шіллінг, осмисливши та переакцентувавши пропозиції попередників говорити не про Реформацію і Контрреформацію, а про ідентичні в католицизмі та протестантизмі процеси конфесійного будівництва, остаточно викристалізували концепт конфесіоналізації. Ці дослідники зауважили, що конфесіоналізація впливала на всі сфери життя ранньомодерного соціуму. Шіллінг більше цікавився культурно-соціальним виміром процесів, а Райнгард зосередився на політико-державній перспективі й розгляді конфесіоналізації в контексті процесів модернізації й державотворення, коли релігійна освіта, духовні практики та побожність слугували імпульсами до політичного розвитку⁸. Зрештою, конфесіоналізація стала одним із альтернативних підходів, згідно з яким церковні процеси аналізуються в контексті модернізації⁹. Так, цей концепт дає змогу з'ясувати значення релігії в часи творення модерних держав: як релігійний досвід впливав на соціальні зміни, яка роль конфесійних ідентичностей у конструюванні державних кордонів тощо. Виділяють, зокрема, такі варіанти конфесіоналізації: «знизу» (у протестантів) чи «зверху» (у католиків) в Ірландії; «конфесійний абсолютизм» на угорських землях, які не входили до складу Османської імперії; зв'язок особистої побожності французького монарха з конфесійною ідентичністю

⁷ Історіографічний огляд концептів «Католицька Реформація» і «Контрреформація» здійснено в: J. Hubert. Catholic Reformation or Counter-Reformation // *The Counter-Reformation. The Essential Readings* / за ред. D. M. Luebke. Malden 1999, с. 19–45.

⁸ I. Dingel. Bekenntnisbildung und Konfessionalisierung. Strukturen und Verlaufsformen // *Orthodoxa Confessio? Konfessionsbildung, Konfessionalisierung und ihre Folgen in der östlichen Christenheit Europas* / за ред. M.-D. Grigore, F. Kühner-Wielach. Göttingen 2018, с. 24–26.

⁹ U. Lotz-Heumann. Confessionalization // *The Ashgate Research Companion to the Counter-Reformation* / за ред. A. Bamji, G. H. Janssen, M. Laven. Ashgate 2014, с. 33–34.

держави та сакральними основами королівської влади. Щодо теренів Речі Посполитої, а відповідно й українських земель, то історики говорять про «конфесійну шляхетську республіку»¹⁰.

Загалом концепт «конфесійна доба» має нейтральнішу семантику, ніж поняття «Реформація» чи «Контрреформація». Він підкреслює багаторівневість формування спільнот, які по-різному інтерпретують християнство. Проте існують і альтернативні концепти, як-от «довга європейська Реформація», що тривала з середини XIV до середини XVIII ст.¹¹ Варто також пам'ятати, що відповідно до концепту конфесіоналізації, релігія – це культурна система, а релігійні процеси вивчаються насамперед як культурні активності, а не релігійні¹².

«Конфесійна культура» – окрема категорія і водночас перспективний напрям історичних студій. На основі функціонального аналізу релігійних процесів про формування конфесійних культур (*Konfessionskultur*) у XVI–XVII ст. пише Томас Кауфман, дослідник історії лютеранства на німецьких землях другої половини XVI ст. За висновками цього німецького вченого, таку культуру творять не тільки церковні інституції чи, ширше, релігія, а й держава, тобто політичні інститути, а також соціум загалом. Виникнення конфесійної культури може сприяти як зниженню рівня конфліктності, так і його підвищенню. З іншого боку, воно раціоналізує сприйняття дійсності в певному суспільстві. Своєю чергою, раціоналізація допомагає гуманізації співіснування різних конфесійних груп, хоча конфесійна культура як інтегрує, так і виключає «чужих». Кауфман наголошує, що не лише ранньомодерні держави спричинилися до появи релігійної толерантності, а й конфесійні культури та їхні ідеологи, себто богослови як «пропагандисти ідентичності» (*Identitätspropagandisten*)¹³. Одна з основних відмінностей дослідницької перспективи концепту «конфесійна культура» від «конфесіоналізація» в її класичному розумінні – це погляд на формування конфесій зі середини (*Innenperspektive*) й аналіз виявів конфесійності на прикладі соціальних чи культурних практик, наприклад проповідництва. Інакше кажучи, теоретична модель конфесіоналізації (макрорівень) виражається

¹⁰ P. Shore. Theology and the Development of the European Confessional State // *The Oxford Handbook of Early Modern Theology, 1600–1800* / за ред. U. L. Lehner, R. A. Muller, A. G. Roeber. New York [2016], с. 43–55.

¹¹ P. G. Wallace. *The Long European Reformation: Religion, Political Conflict, and the Search for Conformity, 1350–1750*. Basingstoke 2012.

¹² Див., зокрема: K. von Greyerz. *Religion und Kultur. Europa 1500–1800*. Göttingen 2000.

¹³ Th. Kaufmann. *Konfession und Kultur. Lutherischer Protestantismus in der zweiten Hälfte des Reformationsjahrhunderts*. Tübingen 2006, с. 14–16; його ж. What is Lutheran Confessional Culture? // *Religion as an Agent of Change: Crusades – Reformation – Pietism*, с. 127–148.

у конкретній культурі (мікрорівень)¹⁴. Вивчення ж історії Київській митрополії в розрізі конфесійних культур, репрезентантами яких були й чернечі осередки, є дуже перспективним.

Кауфман впровадив в історіографію ще декілька важливих дослідницьких категорій: 1) «трансконфесійність» (*Transkonfessionalität*) – навмисний вихід поза межі конфесії, зумовлений різними причинами та виражений у різних формах; 2) «міжконфесійність» (*Interkonfessionalität*) – обмін між особами чи групами різних конфесійних середовищ задля взаємної користі; 3) «внутрішня багатоконфесійність» (*binnenkonfessionelle Pluralität*) – формування регіональних, територіальних або конфесійних культурних ідентичностей у межах певної «великої» конфесійної групи, тобто партикулярних конфесійних субгруп визначеної конфесії¹⁵.

Історіографічні напрацювання останніх десятиліть засвідчують перспективність застосування концепту конфесіоналізації для вивчення релігійно-державних процесів, і культурної історії – історії мистецтва, музики чи літератури, а також історії монастирів¹⁶. Дієвість такого підходу для вивчення історії книги на німецьких землях XVI ст. продемонстрував у своєму дослідженні згаданий Т. Кауфман¹⁷. Наприклад, цікавим є його припущення про вплив на конфесійну ідентичність певного регіону поширених там катехизмів¹⁸. Конфесіоналізація дає змогу показати минуле чернечих осередків на тлі модернізації і секуляризації, уніфікації і дисциплінування монашого життя тощо¹⁹. Так, ліквідацію Скиту Манявського

¹⁴ Ph. Büttgen. Qu'est-ce qu'une culture confessionnelle? Essai d'historiographie (1998–2008) // *Religion ou confession: un bilan franco-allemand sur l'époque moderne (XVIe–XVIIIe siècles)* / за ред. Ph. Büttgen, C. Duhamelle. Paris 2010, с. 415–437.

¹⁵ Th. Kaufmann. Einleitung: Transkonfessionalität, Interkonfessionalität, binnenkonfessionelle Pluralität – Neue Forschungen zur Konfessionalisierungsthese // *Interkonfessionalität – Transkonfessionalität – binnenkonfessionelle Pluralität. Neue Forschungen zur Konfessionalisierungsthese* / за ред. K. von Greyerz, M. Jakubowski-Tiessen, Th. Kaufmann, H. Lehmann. Heidelberg 2003, с. 10–15.

¹⁶ I. Dingel. Bekenntnisbildung und Konfessionalisierung, с. 43.

¹⁷ Th. Kaufmann. *Die Mitte der Reformation. Eine Studie zu Buchdruck und Publizistik im deutschen Sprachgebiet, zu ihren Akteuren und deren Strategien, Inszenierungs- und Ausdrucksformen*. Tübingen 2019.

¹⁸ M. Crăciun, O. Ghitta, G. Murdock. Religious Reform, Printed Books and Confessional Identity // *Confessional Identity in East-Central Europe* / за ред. M. Crăciun, O. Ghitta, G. Murdock. Aldershot; Burlington 2002, с. 28.

¹⁹ F. Machilek. Konfessionalisierung und Klosterreform. Das Beispiel der Zisterzienser in den böhmischen Ländern in der ersten Hälfte des 17. Jahrhunderts // *Konfessionalisierung in Ostmitteleuropa. Wirkungen des religiösen Wandels im 16. und 17. Jahrhundert in Staat, Gesellschaft und Kultur* / за ред. J. Bahlcke, A. Strohmeyer. Stuttgart 1999, с. 287–303; Monastische Kultur als transkonfessionelles Phänomen. Beiträge einer deutsch-russischen

в 1785 р. також доцільно розглядати в її контексті, оскільки Галичина для австрійських чиновників була краєм уніатів, тоді як Буковина залишалася православною територією. Єдиний православний монастир у Галичині не вписувався в цю уніфіковану «картину світу», тож його закрили, а ченців переселили здебільшого до буковинських чи молдовських обителів. У категоріях освіченого абсолютизму таке рішення здавалося оптимальним, адже в гомогенному унійному середовищі ортодоксальний Скит не міг провадити шкільництво (одне з головних суспільно корисних завдань чернецтва наприкінці XVIII ст.) і був своєрідним «чужорідним тілом».

Концепти «конфесіоналізації», «конфесійної доби» та «конфесійних культур» застосовні під час студій історії не лише Західної чи Центрально-Східної Європи, а й Південної та Східної (звісно, таке перенесення вимагало врахування локальної специфіки та відповідного переакцентування)²⁰. Ба більше, їхня застосовність для дослідження релігійної історії Київської митрополії XVII–XVIII ст. теж не викликає сумніву²¹, що доводить ціла низка робіт. Церковне життя за допомогою концепту конфесіоналізації розкрито, зокрема, в синтезі історії ранньомодерної України Н. Яковенко (2-ге і наступні видання)²². Сергій Плохій, своєю чергою, представив Козацьку революцію 1648–1657 рр. як одну з тогочасних релігійних воєн, що дало змогу переосмислити події Хмельниччини в ширшому дискурсі європейського минулого, а також збагнути роль релігійного чинника в козацькій ідеології та ідентичності²³. Пйотр Вавженюк проаналізував реформи львівського єпископа Йосифа (Шумлянського) останньої чверті XVII ст. як вияв конфесійного цивілізування у Київській митрополії²⁴. Той самий концепт допоміг Барбарі Скіннер реінтерпретувати події Коліївщини 1768 р., вказавши на тісний зв'язок між конфесійною та політичною ідентичністю й на конфе-

interdisziplinären Tagung in Vladimir und Suzdal' / за ред. L. Steindorff, O. Auge; за участі A. Doronin. Berlin – Boston 2016.

²⁰ E. Ch. Suttner. *Orthodoxe Kultur in Ost- und Südosteuropa im 17. und 18. Jahrhundert // Religion und Kultur im Europa des 17. und 18. Jahrhunderts* / за ред. P. C. Hartmann. Frankfurt am Main 2004, с. 215–231; *Orthodoxa Confessio? Konfessionsbildung, Konfessionalisierung und ihre Folgen in der östlichen Christenheit Europas* / за ред. M.-D. Grigore, F. Kühner-Wielach. Göttingen 2018.

²¹ *Konfessionalisierung in Ostmitteleuropa. Wirkungen des religiösen Wandels in 16. und 17. Jahrhundert im Staat, Gesellschaft und Kultur*; A. Brüning. *Unio non est unitas. Polen-Litauens Weg im konfessionellen Zeitalter (1569–1648)*. Wiesbaden 2008.

²² Н. Яковенко. *Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України*, вид. 4-те. Київ 2009, с. 286–292, 302–304.

²³ С. Плохій. *Наливайкова віра: Козацтво та релігія в ранньомодерній Україні*. Київ 2005.

²⁴ P. Wawrzeniuk. *Confessional Civilising in Ukraine. The Bishop Iosyf Shumliansky and the Introduction of Reforms in the Diocese of Lviv 1668–1708*. Huddinge 2005.

сійний кордон в Україні як на політичний і культурний бар'єр²⁵. Конфесійне розмежування у Східній Європі на рубежі XVII–XVIII ст. саме на прикладі ранньомодерної України вивчав і французький дослідник Д. Толле²⁶.

Історія Київської митрополії в конфесійну добу – це безумовно надзвичайно широка тематична палітра. Зауважу лише декілька суттєвих моментів, що сприятиме кращому розумінню минулого монастирів Львівської єпархії XVII–XVIII ст. загалом і читання ченців зокрема. Найперше потрібно окреслити хронологічні межі конфесійної доби (*konfessionelles Zeitalter*) Київської митрополії. Альфонс Брюнінг датує її для Східної Європи, включно з Московською митрополією / патріархією, 1551 та 1721 рр. Базовими маркерами для визначення нижньої хронологічної цезури стали собор у Москві 1551 р. і поява протестантів у Речі Посполитій у 1550-х рр. Верхня межа – це початок синодального періоду в Російській державі та проведення унійного Замойського собору. У ширшій перспективі 1551 р. відбувалися засідання Тридентського собору, а 1720 р. датується кінець «конфесійної доби» для протестантів (за приклад взято м. Зальцбург). Утім, поєднання в таких часових рамках релігійних процесів у православної Московській митрополії / патріархії й у православної і унійної Київських митрополіях видається не надто доцільним, тим паче, що головними орієнтирами для автора є події церковної історії в Речі Посполитій.

Брюнінг завершує перший етап своєї періодизації початком XVII ст., включивши до нього діяльність гуртка в Острозі, друкарську й освітню активність у Львові та Вільнюсі, а також полемічні баталії після Берестейської унії. Саме до 1620-х рр., на думку історика, завершилася перша фаза «конфесійного будування». Очевидно, події цього часу можна інтерпретувати по-різному, наприклад, у категоріях Східної Реформації, котра відображає зміни у Київській митрополії наприкінці XVI – XVII ст. Основними маркерами для такого окреслення є активізація перш за все православно-унійної полеміки та поява низки полемічних трактатів. Як влучно зазначив С. Плохій: «Уніати та православні змагалися між собою у наслідуванні католицьких реформ, намагаючись при цьому не дуже жертвувати візантійською спадщиною»²⁷.

²⁵ B. Skinner. Borderlands of Faith: Reconsidering the Origins of a Ukrainian Tragedy // *Slavic Review* 64 (1) (2005) 115; його ж. *The Western Front of the Eastern Church. Uniate and Orthodox Conflict in 18th-century Poland, Ukraine, Belarus and Russia*. DeKalb 2009.

²⁶ D. Tollet. La confessionalization dans l'est de la Confédération polono-lituanienne à la fin du XVIIe siècle et dans la première moitié du XVIIIe siècle // *Klasztory mnisze na wschodnich terenach dawnej Rzeczypospolitej od XVI do początku XX wieku* / за ред. J. Gwioździk, R. Witkowski, A. M. Wyrwa. Poznań 2014, с. 301–315.

²⁷ С. Плохій. *Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності*. Харків 2016, с. 126–140.

Для Унійної Церкви перший етап конфесіоналізації ознаменувався реорганізацією монашества (на це звернула увагу ще Н. Яковенко²⁸) й ухвалами собору в Кобрині 1626 р. У Київській православній митрополії центр активного життя саме переміщається зі Львова та Вільна до Києва, де митрополит Петро (Могила) та церковні інтелектуали реформували «православну конфесію». Показовий вияв цієї діяльності – «Православне сповідання віри» (*Confessio Orthodoxa*) 1643 р. Внаслідок ініціатив Могили впродовж 1632–1647 рр. витворено практики та моделі православної конфесійної культури²⁹. Та для всього періоду східноєвропейської конфесіоналізації 1551–1720 рр. найяскравішим феноменом А. Брюнінг уважає співпрацю між козаками та православними єрархами у 1640–1650-х рр., про що писав і С. Плохій.

За Брюнінгом, до 1720 р. сформувалося три варіанти східнохристиянської традиції чи конфесійні культури – унійна, православна (без розрізнення «московської» та «київської») та старообрядницька. Межі між ними визначено до 1720 р. (це нагадує подібні процеси в західному християнстві). Про завершення формування трьох згаданих закритих конфесійних груп свідчать почасти державна підтримка (чи її відсутність), внутрішня інституціоналізація, уніфікація доктрини та пропаганда серед вірних, а також специфічна обрядовість. У різних церковних спільнотах відбувалися однакові зміни: соціальне дисциплінування, освіта, катехизація тощо³⁰.

Так, упродовж XVII–XVIII ст. творяться такі конфесійні культури, як «київське православ'я», «московське православ'я» й «унійне християнство» (*Slavia Unita*)³¹. Однак для Київської митрополії цей процес відокремлення

²⁸ Н. Яковенко. *Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України*, с. 286–292.

²⁹ E. Ch. Suttner. *Orthodoxe Kultur in Ost- und Südosteuropa*, с. 215–231.

³⁰ A. Brüning. *Die Orthodoxie im konfessionellen Zeitalter: Von der kirchlichen Reform zur Konfessionalisierung – oder nicht? Beobachtungen in universalgeschichtlicher Perspektive // Orthodoxa Confessio? Konfessionsbildung, Konfessionalisierung und ihre Folgen in der östlichen Christenheit Europas / за ред. M.-D. Grigore, F. Kühner-Wielach. Göttingen 2018, с. 50–53, 56–58, 60–61. Див. також: A. Brüning. *Confessionalization in the Slavia Orthodoxa (Bielorussia, Ukraine, Russia)? Potential and Limits of a Western Historiographical Concept // Religion and the Conceptual Boundary in Central and Eastern Europe / за ред. T. Bremer. London 2008, с. 65–96.**

³¹ Дискусійним залишається концепт *Slavia Latina*. Про визначальність таких двох чинників, як конфесія (каатолицизм) і літургійна мова (латинська), які окреслюють межі категорії *Slavia Latina*, зауважував Гармут Трунте. Проте щодо мови цей учений робить виняток, і попри церковнослов'янську мову включає до цього поняття також Східну Католицьку Церкву (Унійну): Н. N. Trunte. *Slavia Latina. Eine Einführung in die Geschichte der slavischen Sprachen und Kulturen Ostmitteleuropas*. München – Berlin 2012, с. 45. Див. також: M. Garzaniti. *Slavia latina e Slavia ortodossa. Per un'interpretazione della civiltà slava nell'Europa medievale // Studi Slavistici 4 (1) (2007) 29–64.*

Петро (Могила) (1596–1647), митрополит київський
(зображення у церкві Спас на Берестові в Києві).
1640–1644 рр.

культур доречніше починати з Берестейської унії 1596 р., що каталізувала розвиток православної та творення унійної моделі, а не 1551 р., як пропонує А. Брюнінг³². Паралельне становлення конфесійних культур стало можливим завдяки правовим нормам Речі Посполитої, адже навіть у королівських документах дві паралельні юрисдикції – православна й унійна – отримали з 1635 р. аналогічні, щонайменше, юридичні повноваження. Ідейними натхненниками та виконавцями програми конфесійного будівництва в першій половині XVII ст. були два київські митрополити: православний – Петро (Могила) й унійний – Йосиф (Велямин Рутський). Ідеться про розвиток спільних східнохристиянських традицій з однаковими літургійними практиками та мовою. Проте застосування концепту конфесійних культур для їхнього аналізу дає змогу глибше пізнати особливості релігійних практик цих конфесій, розмежування яких увиразнилося вже у XVIII ст.³³

Показовий приклад конфесійної культури ранньомодерної України – це *Slavia Unita* XVIII ст. Львівське владництво, як і решта з'єднаних єпархій у Речі Посполитій, перебували тоді у складі Київської унійної митрополії. Період після Замойського собору 1720 р. став часом розквіту унійної конфесійної культури, котра, з одного боку, була герметичною, а з іншого – залишалася частково відкритою, що доводять, хоча би, зв'язки з православними осередками Гетьманщини³⁴. Інструментами й механізмами творення уніфікованого конфесійного простору, зокрема Львівської єпархії, були собори. У 1729–1746 рр., за владництва Атанасія (Шептицького), конституції таких зібрань духовенства демонструють рецепцію програми замойських реформ, що виражалася в уніфікації літургійного життя, соціальному дисциплінуванні духовенства (одяг, норми поведінки) тощо³⁵. Одним із промовистих маркерів унійної конфесійної культури стало запровадження на теренах Київської митрополії в останній чверті XVIII ст. єдиного привітання серед уніатів – «Слава Ісусу Христу»³⁶. Загалом, перспективність концептів

³² A. Gil, I. Skoczylas. *Kościół Wschodnie w państwie polsko-litewskim w procesie przemian i adaptacji: metropolia kijowska w latach 1458–1795*. Lublin – Lwów 2014, с. 142–146; L. Tatarenko. *Une réforme orientale à l'âge baroque. Les Ruthènes de la grande-principauté de Lituanie au temps de l'Union de Brest (milieu du XVIe siècle – milieu du XVIIe siècle)*. Rome 2021.

³³ A. Gil, I. Skoczylas. *Kościół Wschodnie*, с. 211–213.

³⁴ I. Skoczylas. *Slavia Unita – the Cultural and Religious Model of the Archdiocese of Kiev in the Seventeenth and Eighteenth Centuries (the Discussion on Christian Heritage of the Nations of Eastern Europe)* // *East-Central Europe in European History: Themes and Debates* / за ред. J. Kłoczowski, H. Łaskiewicz. Lublin 2009, с. 243–254.

³⁵ A. Gil, I. Skoczylas. *Kościół Wschodnie*, с. 342–348, 382–388.

³⁶ І. Скочиляс. «Слава Ісусу Христу» – «На віки, амінь!» (До історії впровадження християнського привітання в Україні) // *Патріярхат* 5 (432) (2012) 13–15.

конфесіоналізації та конфесійної доби для розгляду церковно-державних відносин у Київській митрополії та її інституційного життя, зокрема релігійних і культурних практик, полягає в можливості реінтерпретувати релігійну історію ранньомодерної України в загальноєвропейському релігійному контексті.

Реформи монашества Київської митрополії

Ченці були основними виконавцями згаданих реформ як у православній, так і в унійній Київській митрополії, а отже, саме вони стали одними з головних творців конфесійних культур. З огляду на важливість чорного духовенства для Церкви, не дивно, що воно теж стало об'єктом реформування. Оскільки в центрі уваги дослідження – православні монахи, згодом василіяни Львівської єпархії XVII–XVIII ст., доречним буде короткий нарис їхньої історії. Як уже наголошувалося, це була епоха монастицизму, розквіту римо-католицького чернецтва в Європі та Речі Посполитій зокрема. Цей процес охопив і східне монашество Київської митрополії. Фундаційний бум у ній спричинив кількісне зростання обителів і загострив потребу впорядкування життя їхніх насельників³⁷. У першій половині XVII ст. у митрополіях з центром у Києві бачимо три моделі реформи монашого життя, котрі умовно можна назвати «віленською» (василіянською), «київською» та «скитською».

У 1594 р. в Острозі видано (за деякими даними, доволі-таки великим тиражем) книгу «О постничестві» Василя Великого. Поява твору саме цього Отця Церкви не випадкова: друкарня, з одного боку, формувала пропозицію, а з іншого – реагувала на вже існуючий попит³⁸. Запит на твори св. Василя добре ілюструють щойно вказані три моделі реформування чернецтва – всі вони базувалися на монаших правилах святителя. Підготовка едиції в Острозі, до того ж, суголосна релігійно-культурним проектам Костянтина Острозького, серед яких значилася й не зовсім вдала спроба переформування чернечого життя. Так, 1602 р. князь поновив фундацію Дерманського монастиря у Волинському воєводстві, встановивши спільножителство за уставом Василя Великого. Ігуменом обителі поставлено Ісакія (Борисковича), певний час там мешкав Йов (Княгиницький). Водночас чернечому осередку за допомогою друкарського реманенту з Острога

³⁷ Про це, зокрема, читаємо у стислому нарисі історії монашества в Київській митрополії епохи середньовіччя і ранньомодерного часу: *Manjava Skete. Ukrainian Monastic Writings of the Seventeenth Century*, с. 12–16.

³⁸ С. Галасливий [І. Мицько]. Про галицькі монастирські устави // *Лавра. Часопис монахів студитського уставу* 10 (1999) 47.

навіть видали декілька книжок, серед них – підготований о. Ісакієм і схимонахом Йовом Октоїх (1604). Проте в 1605 р. «дерманський проект» К. Острозького практично припинився³⁹. Та навіть такі невдалі спроби свідчили, що оновлення монашества – це лише справа часу.

Віленська (василіянська) модель чернецтва – це створення єдиного східнохристиянського монашого чину за зразком католицьких орденів. Реформа передбачала збереження візантійсько-слов'янського обряду в поєднанні з латинськими організаційними засадами, кіновію за правилами Василя Великого у складі централізованої та уніфікованої чернечої структури, а не в окремих обителях, підпорядкованих єпархіяльному архиєреєві. Незалежність, хоч і часткова, від місцевих владик – одна з основних відмінностей від звичного способу організації східного монашества. Реформатором унійних чорноризців став добре обізнаний із латинськими релігійними практиками і слов'яно-візантійським обрядом випускник Вюрцбурзького університету в Баварії та алумн Папської грецької колегії св. Атанасія в Римі київський унійний митрополит Йосиф (Велямин Рутський). У 1617 р. створено Конгрегацію Пресвятої Тройці, до якої ввійшли монастирі, об'єднані в окрему організаційну структуру на чолі з протоархимандритом. Зразками для укладення правил чернечого життя стали приписи кармелітів босих та єзуїтів⁴⁰. На реформоване, дисципліноване й освічене, монашество покладалася місія впроваджувати церковні зміни в усій митрополії. Недаремно єпископами Унійної Церкви до початку XVIII ст. висвячували тільки василіян. Позаяк від самого початку реорганізоване чернецтво було зобов'язаним долучатися до шкільництва, то й ті монастирі, що геть не нагадували невеличкі скитики, зосереджувалися ближче до поселень. Зрозуміло, що правила Чину доповнювалися і змінювалися конституціями впродовж XVII–XVIII ст., однак його структура та цілі залишалися незмінними⁴¹.

³⁹ В. Ульяновський. *Князь Василь-Костянтин Острозький: історичний портрет у галереї предків і нащадків*. Київ 2012, с. 858–862.

⁴⁰ П. Кречун, о., В. Парасюк, о. Святотроїцький унійний монастир і реформа 1617 року // *На перехресті культур: Монастир і храм Пресвятої Трійці у Вільносі*: кол. моногр., вид. 2-ге, вип. й доп. / за ред. А. Бумблаускаса, С. Кулявічюса та І. Скочиляса. Львів 2019, с. 122–132. Див. правила для ченців Рутського: *Спільні правила Святого Отця нашого Василя Великого, архієпископа Кесарії Кадокійської* [укл. Йосиф Рутський] // П. Підручний, Б. П'єтнотко. *Василіянські генеральні капітули від 1617 по 1636 рік*, т. 1. Рим – Львів 2017, с. 391–410.

⁴¹ Відмінності між православними й василіянськими монастирями аналізує: S. Senyk. *Rutskyj's Reform and Orthodox Monasticism: A Comparison. Eastern Rite Monasticism in the Polish-Lithuanian Commonwealth in the Seventeenth Century* // *Orientalia Christiana Periodica* 48/2 (1982) 406–430.

Св. Василій Великий (мозаїка у Соборі Св. Софії в Києві).
XI ст.

У 1643 р. з латинської перспективи централізованого монашества унійний полеміст Тимофій (Симонович) критикував православних іноків Київської митрополії за відсутність єдиних правил життя. Він констатував, що у Віленському Святодухівському монастирі живуть за регулами Леонтія (Карповича), у Маняві – Йова (Княгиницького), в Кутеїні – Йова (Труцевича), а в інших обителях немає жодних приписів⁴². Невпорядкованість чернечого життя зауважував і київський митрополит Петро (Могила), колишній архимандрит Печерської обителі. Для цієї монашої спільноти він прислужився передовсім як добрий адміністратор: налагодив господарську діяльність, відновив маєтності, сприяв формуванню та популяризації культу печерських святих, заснував школу (існувала недовго)⁴³. Натомість як митрополит він знаний завдяки освітній (створенню Києво-Могилянського колегіуму), друкарській і літургійній реформам, адміністративним новинкам (консисто́рія) та запровадженню дисципліни й інструментів її контролю⁴⁴.

Петро (Могила) планував реформувати й монашество, доручивши Ісаї (Козловському) працювати над єдиним уставом монастирів. Проект розглянули на Київському соборі 1640 р. Питання чернецтва обговорювали впродовж двох днів, 17 і 18 вересня, і головна пропозиція полягала в започаткуванні спільножителства за правилами Василя Великого. Планувалося також посилити дисципліну в монастирях, установити мінімальну кількість насельників (8 осіб), централізувати процедуру прийняття до чернечого стану та здійснювати постриг лише в одному з осередків тощо. Заснування обителей мало б відбуватися лише з дозволу єпископа⁴⁵. Інакше кажучи, йшлося про централізацію, впровадження новіціату, чіткішуєрархічну залежність тощо. Проте ці ініціативи не було затверджено. Бачимо, що попри заклик повертатися *ad fontes*, тобто до грецьких джерел, на практиці нерідко вдавалися до латинських взірців⁴⁶. Зрештою, Петро (Могила) нібито представив

⁴² С. Галасливий [І. Мицько]. Про галицькі монастирські устава, с. 47.

⁴³ С. Голубев. *Київській митрополитъ Петръ Могила и его сподвижники (опытъ историческаго изслѣдованія)*, т. 1: *Приложения*. Київ 1883, с. 337–412.

⁴⁴ Панорамний огляд різних версій історичної пам'яті про Петра (Могили) подано у: A. Brüning. *Petro Mohyla und die Confessio Orthodoxa // Religiöse Erinnerungsorte in Ostmitteleuropa. Konstitution und Konkurrenz im nationen- und epochenübergreifenden Zugriff* / за ред. Th. Wunsch, S. Rohdewald, J. Bahlcke. Berlin 2013, с. 736–748.

⁴⁵ Київській соборъ 1640 года, по разказу Саковича // *Памятники полемической литературы въ Западной Руси*, кн. 1. Санкт-Петербургъ 1878, кол. 43–46.

⁴⁶ І. Шевченко. Багато світів Петра Могили // його ж. *Україна між Сходом і Заходом. Нариси з історії культури до початку 18 століття*, вид. 2-ге, вип. і доп. Львів 2014, с. 204. Див. хоча б переклад класичного католицького аскетичного трактату Томи Кемпійського, який виконав Петро (Могила): L. Charipova. *Peter Mohyla's Translation of «The Imitation of Christ» // The Historical Journal* 46 (2003) 237–261. Див. також: L. Chari-

власні міркування життя іноків, але, як виявилось, це здебільшого запозичення з аскетичних писань Йоана Синайського, зокрема його найвідомішого серед східнохристиянського чорного духовенства твору «Ліствиця»⁴⁷. Проект могилянської, формально не затвердженої та нездійсненої реформи мав на меті появу освіченого й дисциплінованого чернецтва, необхідного для реалізації церковних реформ⁴⁸. І хоча вповні реформувати чернече життя не вдалося, Могила зробив це опосередковано, перетворивши Києво-Печерську обитель на центр культурної та освітньої діяльності, а його ідеї втілювали все-таки ченці. Якщо Йосиф (Велямин Рутський) кодифікував життя монаха, то Петро (Могила) впровадив схожу модель освіченого монашества без формальної кодифікації у вигляді завершеного статуту.

Монастирську традицію Львівської єпархії XVII ст. варто розглядати не стільки на осі Схід – Захід, як Північ – Південь. Саме в південно-західній частині Київської митрополії спостерігаємо також скитську модель реформи чернецтва. Скит Манявський, включений у простір *Slavia Orthodoxa*, і територіально, і культурно був близьким до Волощини й Молдови, де до середини XVII ст. також використовували в богослуженнях церковнослов'янську мову. Лише згодом, через упровадження румунської, почала творитися інша релігійно-культурна модель – *Slavia Vlachia*⁴⁹. Зв'язок Скиту Манявського із південними центрами православ'я засвідчують хоча б записи в його синодику про молдовського сучавського митрополита Теодосія, архимандрита Парфенія Анюка з Македонії, єпископів з Молдови, єромонахів з Волощини, навіть сербських архимандритів та афонських ігуменів⁵⁰. Тож ці регіони та чернечі моделі, що там побутували, впливали на культурно-релігійну ідентичність принаймні частини Київської митрополії. Попри це, українська історіографія досі зосереджена переважно на порівнянні з латинським, насамперед річпосполитським, і московським монашеством. Такий підхід унеможливорює релевантне розуміння специфіки й багатолікості української ранньомодерної чернечої традиції.

pova. *Latin books and the Eastern Orthodox clerical elite in Kiev, 1632–1780*. Manchester – New York 2006, с. 66–86.

⁴⁷ [Разсуждения Петра Могилы о высокомъ значеніи иноческой жизни] // *Архивъ Юго-Западной Россіи, издаваемый Комиссіею для разбора древнихъ актовъ, состоящей при Киевскомъ, Подольскомъ и Волынскомъ генераль-губернаторѣ*. Київ 1887, ч. 1, т. 7, с. 171–180.

⁴⁸ Попри дискусійність цього твердження, антиісихастська реакція митрополита Петра (Могили) в будь-якому разі вимагає окремих досліджень: В. Лурье. *Русское православие между Киевом и Москвой. Очерк истории русской православной традиции между XV и XX веками*. Москва 2009, с. 167.

⁴⁹ І. Скочиляс. *Галицька (Львівська) єпархія*, с. 523–537.

⁵⁰ І. Мицько. Про великоскитську обитель, с. 8.

Скитську модель чернецтва у Львівському владичстві запровадив схимонах Йов (Княгиницький), який навіть не мав священничого сану та богословської освіти, на відміну від добре освічених Йосифа (Веляміна Рутського) і Петра (Могили). Проте Йов отримав постриг у Ватопедському монастирі на Афоні й мав досвід життя за грецькими чернечими принципами. Як і віленська та київська, скитська модель також опиралася на правила Василя Великого, себто вимагала спільножителства, однак в її основі була ісихія (практика безмовності) й постійна молитва⁵¹. Ідеться не про ісихазм як напрям, упроваджений і теологічно обґрунтований у трактатах Григорія Палами, а саме про ісихію як практику безмовності. З огляду на такі особливості, скитська форма монашого життя майже не передбачала освітньої діяльності. Безперечно, в обителях існували скрипторії, ченці читали та переписували повчальну літературу, як один із послухів, що його називають «іноческа академія»⁵², проте навчальні заклади – чи то школи при монастирі, чи тим паче колегіуми – не створювалися. Усе це суттєво впливало на формування специфічного, відмінного характеру чернечих осередків Львівської єпархії і загалом південно-західної частини Київської митрополії. Врешті-решт, у 1615–1617 рр. схимонаха Йова запросили до Києво-Печерської обительі для оновлення її життя (ця спроба, щоправда, виявилася невдалою)⁵³.

Отже, до кінця XVII ст. зростала кількість монастирів і на північних, і на південних теренах Київської митрополії. Приблизно в один час, 1610–1620-х рр., Йов (Княгиницький) реформував чернецтво в її південній (українській) частині (найбільше, передовсім, у Львівській і Перемишльській єпархіях), а Йосиф (Велямін Рутський) – у північній (литовсько-білоруській). Усі три представлені моделі монашого життя – віленська, київська та скитська – хоч і базувалися формально на тих самих правилах Василя Великого, проте досвідчували різний досвід, запозичений із латинського Заходу та візантійського Сходу (чи, вужче, православного Півдня). «Київський» варіант був ближчим до «віленського», ніж «скитський» у Руському воеводстві. Заснування в Києві колегіуму саме при монастирі (доволі поширене явище в тогочасному річпосполитському освітньому просторі) означало поєднання освіти й молитви, характерних саме для «київської» та «віленської» моделей чернецтва.

⁵¹ *Manjava Skete*, с. 39–46.

⁵² І. Мицько. Про великоскитську обитель, с. 7–8.

⁵³ А. Ф. Хойнацкій. Преподобный Ювъ Игумень Почаевскій и Схимонахъ Ювъ Княжницкій // *Волинскія єпархіальныя вѣдомости (часть неофициальная)* 13 (1879) 497.

Мовчання й освіта в монастирях

Львівська єпархія не настільки відома в історії ранньомодерної України, як київське церковне середовище. Тут не було у XVII ст. ні таких знаних і харизматичних осіб, як Петро (Могила), Сильвестр (Косов) чи Димитрій (Туптало), ні настільки потужного культурно-освітнього осередку, як Києво-Могилянський колегіум. Натомість існувала більша й густіша мережа чернечих осередків. У XVII ст. монастирі цього владництва були православними й організованими за скитською моделлю, а у XVIII ст. – унійними, і з 1739 р. – василіанськими. Динаміку релігійного життя у монастирях, зважаючи на конфесійні зміни, спробую показати за допомогою моделі дихотомії – мовчання й освітні практики. Мовчання (ісихія) є типовою ознакою монаших спільнот XVII ст., а освіта – василіанських чернечих осередків, особливо другої половини XVIII ст. Православні монастирі Львівського владництва «мовчать» у XVII ст., як порівняти з тогочасними київськими чи василіанськими обителями, що яскраво відображається у джерельних матеріалах. Та, вже ставши унійними, особливо з 1750-х рр., «балакучіші» й «говорять» різними мовами і на різні теми.

У категоріях ментального картографування Львівська єпархія в XVII–XVIII ст. постає не лише як адміністративне утворення, а й як сакральний простір, межі якого витворювали не тільки «фізичні», картографічні кордони⁵⁴. Свячення та сакраментальні практики, здійснювані протосом єпархії (владикою), зокрема у чернечих осередках, включали їх до простору єпархіяльної спільноти. Священнича хіротонія монаха була неможливою без участі єпископа. Прив'язаність монастирів до владництва не зникає і в час існування Чину, попри своєрідну адміністративну автономію унійних обителів в організаційній структурі Церкви. Вони перебували у складі і певної провінції, і певної єпархії. Ця особливість підтверджується на прикладі відновлення фундації монастиря в Струсові, коли процедуру його перетворення на василіанський узгоджували і з чернечою управою ЧСВВ, і з місцевим архиєреєм⁵⁵. Іншим свідченням включення обителів до життя владництва слугує участь їхніх настоятелів у єпархіяльних соборах у Львові. Зосібна, у 1710 р. бесідський ігумен був учасником елекційного зібрання, на якому єпископом обрали Варлаама (Шептицького)⁵⁶.

У межах Львівської єпархії 1596–1739 рр. нараховують 88 монаших осередків (не беручи до уваги поодиноких джерельних згадок назв

⁵⁴ І. Скочиляс. *Галицька (Львівська) єпархія*, с. 10–17.

⁵⁵ В. Lorens. *Vazylianie prowincji koronnej*, с. 59.

⁵⁶ *Собори Львівської єпархії XVI–XVIII століть* / упоряд. та іст. нарис І. Скочиляса. Львів 2006, с. 126.

монастирів)⁵⁷. Проте лише кілька десятків із них функціонували стабільно та більш-менш забезпечено. Станом на 1640 р. налічують 21 «меншу» (до шести насельників) і 18 «більших» обителів. Найчисленнішу братію мали Скит Манявський і Крехівський монастир – у другій половині XVII ст. там мешкало понад 100 і приблизно 40 іноків, відповідно⁵⁸.

Після переходу Львівського владитства на унію в 1700 р. єдиним православним осередком монашества до кінця XVIII ст. залишався Скит Манявський. Такій його стійкості у православ'ї сприяли й економічні чинники: конверсія означала б утрату молдовських маєтностей, із яких також жили манявські ченці. Володіння й нерухомість на тих теренах, як і підпорядкованість тамтешніх чернечих спільнот, документується ще з середини XVII ст., коли у відання Манявської обителі передали Сучавицький монастир. Про пов'язаність із молдовським світом від самого початку історії Скиту і до його ліквідації звітували й апостольські нунції ще в 1770-х рр.⁵⁹ Тому Скит, маючи економічну незалежність, патронат і ктиторство з Молдови, міг дозволити собі, ігноруючи політику річпосполитської влади, не змінювати професійну належність.

Історія мовчання

У середньовічну та ранньомодерну добу латинська схоластика домінувала у богослов'ї та освіті не тільки в латинській, а й у православній Європі, зокрема Греції. Альтернативою до схоластичної моделі в цей період був ісихазм⁶⁰. Оскільки, як уже зазначалося, у випадку монастирів Львівської єпархії XVII ст. ісихія розуміється як практики безмовності, а не богословський напрямок⁶¹, то досліджувати її в категоріях культурної історії означає вивчати історію мовчання⁶². Для скитського монашества мовчання

⁵⁷ A. Pawłyszyn. *Monastery męskie eparchii lwowskiej*, с. 18–30, 176–264. Ще у другій половині XIX ст. – в першій половині XX ст. здійснювали неодноразові спроби каталогізації монастирів Львівської єпархії: A. Pawłyszyn. *Prawosławne i unickie monasterium męskie na terenie eparchii lwowskiej w latach 1596–1739. Przyczynek do powstania nowego katalogu // Klasztory mnisze na wschodnich terenach dawnej Rzeczypospolitej od XVI do początku XX wieku* / за ред. J. Gwioździk, R. Witkowskiego, A. M. Wyrwy. Poznań 2014, с. 277–286.

⁵⁸ A. Pawłyszyn. *Monastery męskie eparchii lwowskiej*, с. 152–156.

⁵⁹ AAV, *Archivi Nuntiaturae Vienna*, vol. 76, fol. 144 v., 148 v.

⁶⁰ Ісихазм як альтернативну модель латинській схоластичній розглядали Георгій Флоровський та його учні: A. Brüning. *The Empire and the Desert. Eastern Orthodox Theologians about Church and Civilization // The Law of God. Exploring God and Civilization* / за ред. P. Vos, O. Zijlstra. Leiden – Boston 2014, с. 95.

⁶¹ S. Senyk. *L' Hésychasme dans le monachisme ukrainien // Irénikon* 62 (1989) 172.

⁶² A. Corbin. *A History of Silence: From the Renaissance to the Present Day* / пер. J. Birrell. Oxford 2018.

у категоріях культурної історії означало не лише духовну, а й культурну практику.

У XVII ст. вплив на більшість монастирів Львівського владцтва мав осередок у Маняві, більш відомий у тогочасних документах як Великий Скит чи Скит Манявський. Навіть Петро (Могила) у своєму «Літосі» писав про дві «опорні» обителі Руського воєводства – Манявську і Крехівську. Обидві вони мали статус патріарших ставропігій, тобто юрисдикційно підпорядковувалися Константинопольському вселенському престолу, а не місцевому владці чи київському митрополитові. Автономний статус убезпечував їх від єпископської «опіки», котра нерідко полягала в матеріальних посяганнях (наприклад, монастирі ставали резиденціями владик, як-от Унівський⁶³). Йов (Княгиницький) формував спільноту іноків у Маняві за афонськими традиціями (устав обителі записав уже його наступник – ігумен Теодосій)⁶⁴. Монаше життя в Маняві було зразком культурних і релігійних практик для інших чернечих осередків. Так, у хроніці Підгорецької обителі занотували, що використовували правила засновників Скиту оо. Йова та Феодосія. Це не дивно, адже тамтешній ігумен Ілля (Гостиславський) постригався саме в Маняві⁶⁵. У Лаврівському монастирі Перемишльської єпархії також впроваджували скитський устав. Інспірації афонського чернечого життя помічаємо й у тексті уставу Крехівської обителі⁶⁶.

Йов (Княгиницький) запровадив у Маняві скитське життя, що було усамітненішим, аніж в Уневі чи Угорниках, звідки він прибув. Однак обитель розросталася (недаремно за нею закріпилася назва «Великий Скит»), і хоча до кінця XVII ст. вона функціонувала як кіновія, проте поряд існувало й декілька скитиків для відокремленого, більш суворого чернечого побуту⁶⁷. У Львівському владцтві скитики локалізувалися в лісі, ізольовано від активного соціального життя.

⁶³ *Manjava Skete*, с. 12–16

⁶⁴ S. Senyk. L' Hésychasme dans le monachisme ukrainien, с. 179–181.

⁶⁵ *Великий Скит у Карпатах*, т. 3: *Великий Скит у Марковій пустині: український духовний і культурно-історичний феномен* / М. Кугутяк. Івано-Франківськ – Львів 2017, с. 15.

⁶⁶ Духовный завѣтъ іеросхимонаха Іоила игумена и основателя Креховского монастыря 1638 года // *Науковий збірник, издаваемый литературнымъ обществомъ Галицко-Русской Матицы. Годъ изданія четвертый 1868*, вип. I–IV (Львовъ 1869) 321–334.

⁶⁷ Єгипетське монашество знало традицію повного усамітнення в пустелі. Згодом виникли організації усамітненого життя – скити. Зокрема, скитики стали популярними на Афоні. У московській традиції чернецтва вони відоміші під назвою «пустиня». «Пустині», втім, наприкінці XVII ст. зафіксовані й у великих монастирях Київської православної митрополії, зокрема київських: E. V. Beljakova. Der Skit als besondere Organisationsform mönchischen Lebens // *Monastische Kultur als transkonfessionelles Phänomen*.

Дотримання іноками мовчання як одного з основних правил у православних монастирях Львівської єпархії XVII ст. детермінувало триб їхнього життя. У скитах за визначенням не могло існувати активних читацьких практик – вони відволікали б від ісихії. Це, своєю чергою, зумовлювало певну ізольованість від латинських впливів, на відміну від, скажімо, київських чернечих осередків. Справочинство досліджуваних обителів не передбачало регулярного укладення документів – різноманітних реєстрів, хронік тощо. Ось чому тогочасні православні монастирі, передусім невеликі скитики чи осередки зі строгими уставами, дуже часто «мовчать». Таке «джерельне мовчання», з одного боку, не дає змоги вповні дізнатися про їхню історію, а з іншого – опосередковано вказує на дотримання правил ісихії.

Крехівська обитель – ще один із найбільших монастирів Львівського воєводства XVII ст. – також постала зі скитика в лісі й церкви у печері⁶⁸. Ще навіть у 1728 р., як зафіксовано документом, котрийсь із ченців подвизався у Крехові в скиті на камені⁶⁹. «Основателем» Крехівського монастиря, що одержав фундаційні акти на 12 ченців, був єросхимонах Йоїль, який уклав «духовний завіт», тобто устав чернечого життя. Про отця-«основателя» знаємо небагато: єрейські свячення він отримав від грецького єпископа, а дозвіл на будівництво храму та згодом заснування монастиря – від львівського владыки Єремії (Тисаровського)⁷⁰. Привертає увагу запроваджена Йоїлем традиція духовних практик у Крехові – його устав, як і Манявський, також наслідував грецькі зразки, хоча був і не настільки детальним, як у Великому Скиті⁷¹.

Спільнотне й приватне літургійно-обрядове життя було осердям руської (українсько-білоруської) домодерної культури⁷². Про його особливості в обителях можна довідатися, зокрема, із записів манявського синодика, в якому читаємо і про обставини смерті окремих насельників. Про часте

Beiträge einer deutsch-russischen interdisziplinären Tagung in Vladimir und Suzdal' / за ред. L. Steindorff, O. Auge. Berlin – Boston 2016, с. 101–117.

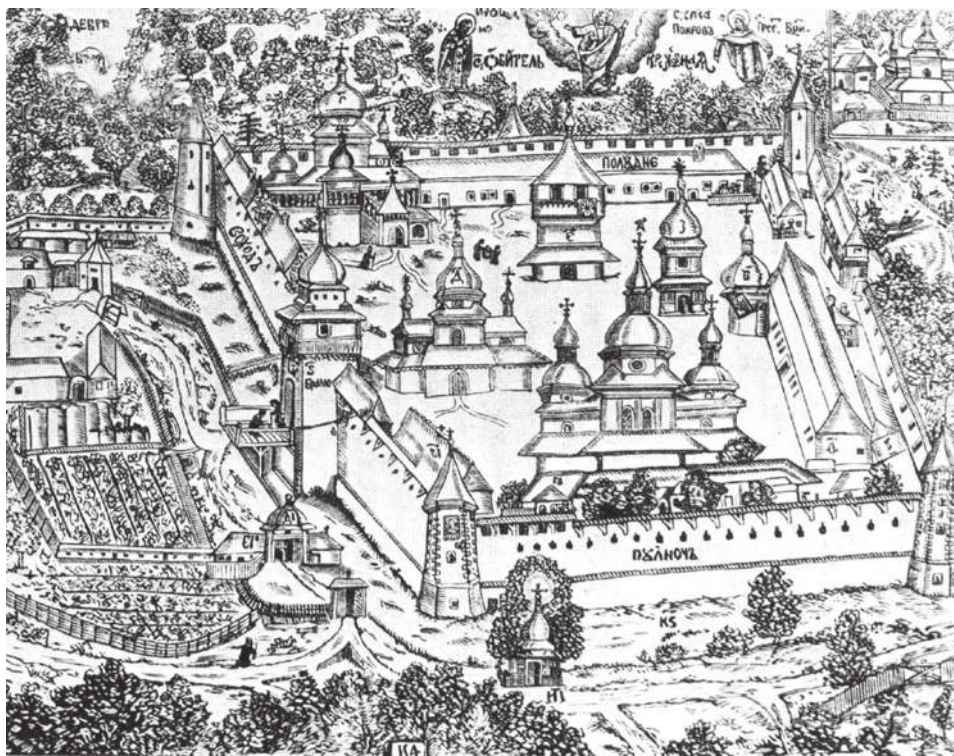
⁶⁸ *Manjava Skete*, с. 14.

⁶⁹ S. Senyk. *A History of the Church in Ukraine*, т. 2: *1300 to the Union of Brest*. Roma 2011, с. 179.

⁷⁰ «Testament WO. Joela, gdzie specyfikuje że wzięwszy habit od nieiakie[go] ep[isko]pa Monomackiego greckiego, znać y za benedyksyą ep[isko]pa lwowskiego Jeremiasza Tyssarowskiego etsuccedenter cerkiew wystawił y na niczym ufundował monaster iako piszę, dwunastu zostawuie zakonnikow y tam reguły alias ustawy życia zakonnego napisał» (ЦДДА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2042, арк. 5).

⁷¹ *Духовный завѣтъ єросхимонаха Йоила*, с. 321–334.

⁷² A. Naumow. *Biblia i liturgia w systemie wartości kultury ruskiej Pierwszej Rzeczypospolitej // Między Wschodem a Zachodem. Prawosławie i unia* / за ред. M. Kuczyńska. Warszawa 2017, с. 121.

Крехівський монастир.
Гравюра Діонісія (Сінкевича), 1699 р.

причастя свідчить запис від 31 жовтня 1628 р., коли упокоївся монах Євфимій (Монастирецький). Він упродовж року хворів, але доживав віку з «частим Причащенієм Б[о]ж[ес]т[венних] Таинь»⁷³. За ігуменства Теодосія влітку навіть у несвяткові середі й суботи, а восени щопонеділка відправляли утрєню. Її служили саме зранку перед Літургією: 15 серпня 1675 р. записано, що «по утрєни в нед[ѣлю] в годени над[е]нь» (себто після утрєні на празник Успення Пресв. Богородиці) упокоївся еросхимонах Феодорит. У дні свят чи напередодні відправляли вечірне богослуження (наприклад, за день до Покрову Пресв. Богородиці 1623 р. перед вечірнею помер еросхимонах Герасим⁷⁴). Напередодні Різдва Пресв. Богородиці 1664 р., коли співали «малую веч[е]рню во ц[е]ркви Бл[а]говѣщенія», упокоївся еросхимонах Пафнутій. У 1700 р. у Світлий четвер теж була така відправа – про неї згадано як про часовий маркер переходу до вічності інока Іллі⁷⁵.

У синодику зазвичай подавали дату кончини монаха, її причину чи обставини, інколи вписуючи цю подію в контекст богослужбового життя обителі. Щодо останнього, то, мабуть, було важливо зауважити, що чернець помер за богоугодною справою. Те, що саме церковнослужіння часто слугували часовими індикаторами, доводить їхню надзвичайну значущість у житті монастиря. Однак така інформація не дає змоги з'ясувати, чи відбувалися відправи щоденно. Проте цікаво, що після ігуменства Феодосія, у фіксаціях, зокрема кінця 1630–1640-х рр., вже немає деталізації обставин смерті монахів. Зваживши на достатню кількість монахів священничого сану, можна все-таки припустити, що відправляти богослужіння могли щодня почергово. Навіть коли 1652 р. під час моровиці померли ігумен, чотири еросхимонахи, п'ять еромонахів, чотири еродиякони, три схимонахи та 31 монах⁷⁶, в обителі залишилося десять священників та чотири диякони – цілком достатньо для щоденних служб.

Дотримуватися правил у Маняві означало жити за послухом і діяти лише за благословення старшого, тобто настоятеля обителі. Порухення вело за собою покарання, а то й «кару» Божу. Зокрема, у синодику сказано, що в жовтні 1655 р. монах Сильвестр «изишол из монастыря без бл[аго]-с[ло]в[е]ніа», тому і був убитий татарами, через що «нам всѣм плачь сѣтвори». Зате зразковий чернець Єзекиїл у мирі відійшов до Господа 25 жовтня 1660 р., бо жив «неисхода из обители и въ истинном послушаніи подвижацѣ»⁷⁷. У 1725 р. обитель самовільно покинув еродиякон Терентій

⁷³ *Великий Скит у Карнатах*, т. 1, с. 465.

⁷⁴ Там само, с. 464–465, 467.

⁷⁵ Там само, с. 492.

⁷⁶ Там само, с. 472–473.

⁷⁷ Там само, с. 473, 475.

і потонув у річці Прут⁷⁸. Направляти в чернечому житті мали й духівники⁷⁹ – еромонахи, котрі сповідали насельників. У 1670 р. упокоївся схимонах Сава, який перед смертю розповів своєму духівникові про явлення Богородиці в час Євхаристії, коли «начали клирошане Квноникон спѣвати». Цей чернець подвизався у скитику близько 30 років. Існували в тогочасному Манявському монастирі і практики проповідництва. Так, 7 грудня 1667 р. у суботу перед вечірнею, помер «казнодѣа» еросхимонах Теодосій Стрийський⁸⁰. Синодик містить і деякі цікавинки про духовне життя, наприклад, про обряд погребіння: 26–27 січня 1698 р. занотовано, що двох іноків Паїсія й Манасію поховали в одній могилі «сѣ надгробнимъ пѣніємъ, цѣлованіємъ послѣдним цѣловавше»⁸¹.

Про поступові зміни в характері чернечого життя Львівської єпархії останньої чверті XVII ст. свідчить відновлення обителі для восьми ченців з ігуменом і чотирма послушниками при кафедрі св. Юрія у Львові. У фундаційному документі 1685 р. львівський єпископ Йосиф (Шумлянський) виклав основні приписи щодо їхнього побуту (до 1668 р. сам владика був монахом у Крехові)⁸². У цьому своєрідному уставі докладніше обговорюється матеріальне забезпечення відновленого осередку. Підкреслено також, що іноки повинні жити за правилами Василя Великого, взоруючись на Скит Манявський і Крехівську обитель⁸³. Цим фундаційним актом архиєрей призначав настоятеля, проте надалі братія могла обрати ігумена самостійно, погодивши його кандидатуру з львівським владикою. Варто звернути увагу на кількість насельників – восьмеро осіб. Така ж кількість фігурує в аналогічному документі Почаївської обителі 1597 р.⁸⁴ Тож можна дійти висновку, що це той кількісний мінімум, який був необхідним у Речі Посполитій для фундації чернечого осередку. А наголос в уставі на Маняві і Крехові, а не Київському Печерському чи якомусь іншому монастирі як зразку, ще раз підтверджує тезу про існування пієтету до «скитської» моделі чернецтва у південно-західній частині Київської митрополії.

Варто стисло представити й освітні компетенції православних ченців Львівського владичтва XVII ст. Про персональний склад насельників

⁷⁸ Там само, с. 502.

⁷⁹ Там само, с. 485.

⁸⁰ Там само, с. 477, 479.

⁸¹ Там само, с. 491.

⁸² І. Скочиляс. Етнарх некоюзцької України: Йосиф (Шумлянський), єпископ львівський, галицький і кам'янецький (1668–1708) // *Генеалогічні записки* 9 (нової серії 3) (2011) 5–32.

⁸³ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 373, арк. 1–2.

⁸⁴ С. Горін. *Монастирі Луцько-Острозької єпархії кінця XV – середини XVII ст.: функціонування і місце у волинському соціумі*. Київ 2012, с. 315–316, 333.

обителів цього часу відомо небагато. Очевидно, настоятелі були письменними. Для здійснення богослужінь єромонахи та єродиякони мусили вміти читати церковнослов'янською. Ігумени більших монастирів, принаймні декотрі з них, володіли польською, як-от підгорецький настоятель Партеній (Ломиковський), який мав у своїй бібліотеці книги цією мовою⁸⁵. Позаяк у православних чернечих осередках цієї єпархії не зафіксовано навчальних закладів, є підстави стверджувати, що, як порівняти з київськими православними монастирями (особливо Печерським) чи католицькими Руського воєводства, тамтешні інокі були менш освіченими – їм, згідно з приписами уставів, належало зосереджуватися на аскетичних практиках. Водночас функціонування скрипторіїв в Унівській⁸⁶ і Крехівській обителях, отже, й діяльність ченців-переписувачів⁸⁷ є безсумнівним доказом існування традицій писемної культури та читацьких компетенцій.

Окремо варто охарактеризувати Підгорецький монастир і його амбівалентну юрисдикційну належність – і до Львівської, і Луцької єпархії, а не лише до другої з них, як прийнято в історіографії⁸⁸. Підтвердження такої амбівалентності знаходимо у Синописі Підгорецької обителі. Після 1685 р., коли луцький єпископ Гедеон (Святополк-Четвертинський) став київським митрополитом, Луцьке владитство перейшло у тимчасове відання львівського архиєрея Йосифа (Шумлянського). Йому, відповідно, підпорядкувалися й усі монастирі. На таку юрисдикцію Шумлянського вказує і призначення у 1686 р. підгорецьким настоятелем львівського архидиякона Партенія (Ломиковського). Як записано у хроніці, «удалосіа братіа до преос[вя]щеннаго еп[иско]па лвовского, на той час админістратора еп[иско]пії луцкой»⁸⁹. Та вже 1687 р. луцьким єпископом поставили Атанасія (Шумлянського), брата львівського владики, тож формально Підгірці знову повернулися в підпорядкування Луцької катедри. Однак настоятелем обителі залишався львівський архидиякон: під час поїздки в 1689 р. до Москви Партеній (Ломиковський) надалі фігурував і в цьому статусі, і підгорецьким ігуменом (це теж зазначено в монастирській хроніці). І згодом він отримував листи-благословення як від єпископа луцького, так і від владики львівського. Наприклад, Йосиф (Шумлянський) у 1694 р. санкціонував пастирську опіку Ломиковського над парафією у Голубиці та благословив перенесення

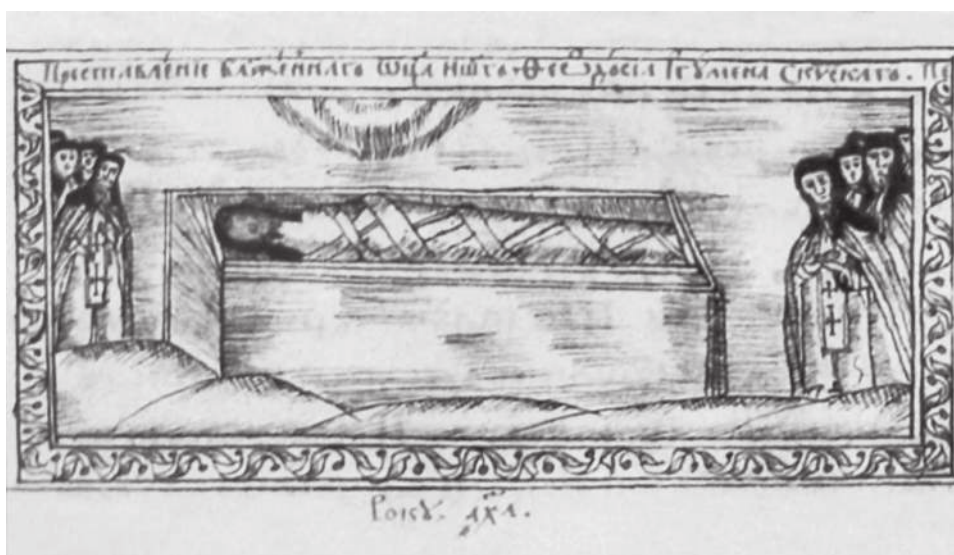
⁸⁵ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 76, арк. 67–70.

⁸⁶ І. Мицько. *Святоуспенська лавра в Уневі*, с. 59–60.

⁸⁷ Я. Запаско. *Доброписці тоді славні були. Нариси з історії українського рукописного мистецтва*. Львів 2003, с. 105; М. Боянівська. *Переписувачі книжок як культурні діячі України XV – першої половини XVII ст.* Львів 1994.

⁸⁸ А. Pawłyszyn. *Monastery męskie eparchii lwowskiej*, та ін.

⁸⁹ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 76, арк. 12 зв.

Поховання ченця.

Ілюстрація із Синодика Скиту Манявського, XVII ст.

чудотворної ікони Богородиці з церкви цього села до монастиря в Підгірцях⁹⁰. Попри амбівалентний юрисдикційний статус, Підгорецький чернечий осередок також розглядається в цьому дослідженні, оскільки його настоятелем аж до 1729 р. був архидиякон Львівської катедрі.

У XVIII ст. схожий правовий статус мала Бучацька обитель. Юрисдикційно вона належала до Литовської (Святотроїцької) провінції, але пастирську опіку отримувала все-таки від львівського єпископа, що зафіксовано у тогочасних документах, зокрема офіційних звітах до Риму⁹¹. Перманентні суперечки між Руською та Литовською провінціями за Бучацький монастир добре простежуються за листуванням, яке зберігається у Ватиканському апостольському архіві. Провінційна управа намагалася перепідпорядкувати цей чернечий осередок Руській провінції, та литовські василіяни протестували Конгрегації поширення віри. Головне обґрунтування доцільності переходу монастиря саме до Святопокровської провінції зводилося до географічного чинника⁹². Та позаяк обитель у Бучачі була заможною, таке змагання за неї могло мати й суто економічні мотиви, адже йшлося про значні грошові надходження до тієї чи тієї провінційної управи. З огляду на те, що бучацькі ченці перебували під духовною опікою львівського владики, їх також узято до уваги в цій монографії.

Освітене благочестя василіян

*Монастырьъ, всѣхъ добродѣтелей училище,
в немъ же учяхъ грамматики, смѣренїа, риторики, молчанїа,
филіософїи, памѣати смертнаа и дня суднаго*⁹³

У 1701 р., найімовірніше, архидиякон Партеній (Ломиковський) уклав устав Підгорецької обителі, в якому, серед іншого, виокремив рубрику «Что єсть монастир». Наведена цитата і є відповіддю на таке запитання. Очевидно, не йдеться про оригінальні міркування Партенія, адже за зразок узято чернече життя іншої «іноческої академії» – Скиту Манявського. Проте привертає увагу дихотомічна послідовність перелічених автором уставу «добродѣтелей». Вказівки спершу про граматику та смирення наголошують, що останнє має сусідити з навчанням, і натякають, що освіта – одна з підстав для гордині. Риторика подається в парі з мовчанням, адже під час опанування мистецтва ораторства (проповідництва) не варто забувати про таку важливу для монаха чесноту, як мовчання (ісіхію).

⁹⁰ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 76, арк. 17–19 зв., 22 зв.

⁹¹ AAV, Archivi Nuntiaturae Varsaviensis, vol. 125, fol. 38 v.

⁹² Там само, vol. 108, fol. 81 v. – 82 v.

⁹³ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 43, арк. 2.

Цей епіграф виразно демонструє істотні зміни в розумінні сутності монастирів, зумовлені конфесійними трансформаціями на межі XVII–XVIII ст. З одного боку, традиційно звучить припис щодо мовчання, проте йому передує згадка про риторичку, а про смирення сказано вже після граматики. Так, з початку XVIII ст. освіта поступово починає переважати над мовчанням, ставши домінантою у другій половині XVIII ст. в уже василіянських обителях. На початку XVIII ст. скитська й віленська моделі монашества зустрілися у Львівській єпархії, а з середини XVIII ст. превалюючою стала саме василіянська. Хоча в основі обидвох покладено правила Василя Великого, та живий досвід духовного життя й виклики часу суттєво вплинули на чернече життя. Результатом таких перетворень було формування взорованої на латинські зразки моделі освіченого благочестя й запроваджуваної за посередництва василіян Литовської конгрегації. Зародження ж цієї моделі на території Львівського владцтва простежується від 1685 р., від фундаційного документа Йосифа (Шумлянського) для Львівського Святоюрського монастиря. Правила 1685 р. відрізняються від скитських більшою регламентованістю, але ще не вводять чіткої організації на кшталт василіянської (віленської). Тож 1685–1744 рр. – це перехідний період в історії монашества Львівської єпархії, який умовно можна окреслити як поступовий перехід «від молитви до освіти»⁹⁴.

У 1700 р., за урядування Йосифа (Шумлянського), Львівське владцтво перейшло на унію, визнавши зверхність папи римського. Це означало також зміну конфесійної належності монастирів, однак для деяких осередків конверсія тривала кільканадцять років. У першій чверті XVIII ст. зберігається амбівалентний еклезіальний статус Крехівської обителі. Ченці хоча й відкидали верховенство римського понтифіка та київського унійного митрополита, проте визнавали свою підлеглисть унійному владиці Атанасію (Шептицькому), водночас перебуваючи в євхаристійному спілкуванні зі східними патріархами та православними єрархами⁹⁵. Згодом, у 1739 р., монастирі Львівської єпархії ввійшли до складу ЧСВВ (за винятком Скиту Манявського, що, як уже мовилося, залишався єдиним православним монастирем у XVIII ст. на цих теренах). У середині XVIII ст. унійними стали й монастирі-філії Манявської обителі в Товмачі, Коломиї та Угорниках⁹⁶.

Адаптація приписів василіянського благочестя для чернечих спільнот, які вивчаються, тривала близько сорока років. Цей процес гальмувала передовсім відсутність інституційного оформлення «приєднаних» монастирів

⁹⁴ M. Andrusiak. *Józef Szumlański: pierwszy biskup unicki lwowski (1667–1708). Zarys biograficzny*. Lwów 1934, с. 137–138.

⁹⁵ І. Скочиляс. *Галицька (Львівська) єпархія*, с. 288–291.

⁹⁶ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 1364/10, арк. 4.

через суперечки за юрисдикцію над ними між єрархами (митрополитом, єпископами), владою Литовської та чернецтвом Руської провінції. Архирєї не хотіли втрачати вплив і доходи від обителєй, які раніше були в їхньому підпорядкуванні. Зацікавлена в розширенні своєї структури за рахунок руського монашества Литовська василіанська конгрегація всіляко намагалася перешкодити утворенню окремої Конгрегації руських монастирєв, що її пробували створити єрархи. А частина чернецтва в українських єпархїях Київської унійної митрополїї прагнула звільнитися від «пастирського нагляду», тобто опіки митрополита й місцевих владик. Такі багаторічні суперечки тривали від переходу на унію 1700 р. до 1739 р. з утворенням спочатку Святопокровської провінції (Руської чи Коронної) та об'єднанням в 1743 р. двох конгрегацій у єдиний Чин Св. Василя Великого.

Попри такий тривалий перехідний період, уже в перші десятиліття XVIII ст. окреслюються певні зміни в монашому житті вже унійних чернечих осередків. У 1711 р. на соборі Варлаам (Шептицький) спробував утворити Конгрегацію монастирєв Львівської, Луцької та Перемишльської єпархїй. На з'їзді за участі 42 ігуменів, зокрема настоятеля Скиту Манявського Фїларета, створено її регламент і надїслано до Риму на затвердження. Але ця ініціатива Шептицького виявилася безуспішною – за «сприяння» литовських василіян її реалізацію заблокували. У соборових постановах бачимо також пункти, спрямовані проти централізованої моделі чернецтва за зразком католицьких орденєв⁹⁷. До питання організації монастирєв повернулися на Замойському соборі 1720 р. Рішення синоду стосувалися створення централізованого об'єднання унійних обителєй⁹⁸. Але через бюрократичні процедури й конфлікт інтересів між єрархами та монашеством така Конгрегація з'явилася лише за 19 років після Замостя, у 1739 р. Як зазначали в папських документах, зокрема на Дубенській капїтулі, інший триб життя в литовських і руських монастирях спостерїгався аж до середини 1740-х рр. Омолодження чернечого складу й інтенсифікація його освітньої формації були головними інструментами поширення василіанських норм життя. У Крехівській обителї за сто років після написання у 1638 р. уставу єросхимонахом Йїолем наголосили, що зберїгають приписи засновника, проте «книжка служить лише для відомості про початки монастиря»⁹⁹. Звідси випливає, що 1739 р. у Крехові вже не жили за чернечими регулами Йїоїля.

⁹⁷ І. Мицько. Про великоскитську обителє, с. 6.

⁹⁸ *Замойський провінційний собор Руської Унійної Церкви 1720 року*, кн. 1: *Дїяння та постанови* / заг. ред. та їст. нарис І. Скочилєса; упор. Р. Паранько, Іг. Скочилєс, Ір. Скочилєс. Львів 2021.

⁹⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2042, арк. 5.

Після 1743 р. насамперед було ліквідовано частину монастирів, інші об'єднано та створено мережу «спроможніших» обителей. Це давало змогу формувати «спеціалізовані» осередки – освітні (чернечі студії), місіонерські тощо. Об'єднання в конгрегацію, впорядкування та спеціалізація монастирів сприяли зростанню впродовж близько двох десятиліть освітнього рівня їхньої братії, зокрема в монаших спільнотах Львівської єпархії, що й надалі залишалися своєрідним осердям Руської провінції. Внаслідок такої інституційної структуризації за активної участі литовських василіянських урядників та освітньої формації в папських колегіумах до 1770-х рр. у Руській провінції сформовано модель василіянського освіченого благочестя.

Ось який вигляд мала тогочасна мережа досліджуваних василіянських монастирів. Станом на 1749 р. у Львівській єпархії діяло 47 чернечих осередків ЧСВВ¹⁰⁰. У 1754 р. з 87 обителей Святопокровської провінції майже половина, а саме 41 обитель (із них – 16 резиденцій), розташовувалася в цьому владичстві, а решта 46 – в інших чотирьох. За адміністративними крилосами-офіціалатами єпархії осередки чернецтва розподілялися так¹⁰¹:

<i>Крилос</i>	<i>Локалізація монастирів</i>
Кам'янецький	Бар, Більче, Кам'янець-Подільський, Коржівці, Маліївці, Сатанів, Улашківці, Шаргород
Львівський і Галицький	Бесіди, Віцинь, Добряни, Жовква, Завалів, Золочів (Бучина), Краснопуца, Крехів, Крилос, Львів (св. Юрія), Пачків, Підгірці, Піддубці, Погоня, Теремовля, Унів, Чортків <i>Резиденції:</i> Болохів, Головчинці, Городенка, Гошів, Дорогів, Задороже, Литвинів, Лука, Луквиця, Львів (св. Йоана), Львів (св. Онуфрія), Підгородище, Пітрич, Смолин, Сокілець, Ясениця

Після закриття багатьох із них у 1772 р. нараховувалося вже тільки 32 монаші спільноти, за п'ять років їх трохи збільшилося – до 36¹⁰². Загалом у другій половині XVIII ст. простежується поступове зменшення кількості чернечих осередків: до 1780 р. зникло 45 % усіх монастирів Руської

¹⁰⁰ До уваги не взято згадку про чернечий осередок при церкві Успення у Львові: В. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej*, с. 41.

¹⁰¹ *Catalogus monasteriorum et personarum Provinciae Protectionis B. V. Mariae Ordinis S. Basilii Magni. Anni 1754* // М. Ваврик. *Нарис розвитку і стану Василіянського чина XVII–XX ст.: топографічно-статистична розвідка*. Рим 1979, с. 103–124.

¹⁰² Там само, с. 126–153, 156–176.

провінції, серед яких чимало власне з Львівської єпархії¹⁰³. Джерельно засвідчені лише поодинокі випадки заснування нових обителій у цей період. Попри проблемний для чернецтва час, наприкінці 1770-х рр. осередок у Струсові набув нові фундації від Потоцьких і документи від львівського владики. Загалом достатніми підставами для функціонування монастиря тоді вважалося перебування в ньому щонайменше восьми іноків і 300 зл. щорічних витрат на кожного з них (сукупно 2 400 зл.)¹⁰⁴.

У Київській унійній митрополії ЧСВВ був найкраще організованою структурою, а його представники – елітою тогочасної Церкви¹⁰⁵. Ченці шляхетського походження складали провінційну управу, з їхнього середовища виходила більшість ігуменів. Але кількісно вони не домінували серед василіян, поміж яких було й чимало вихідців з міщан, духовенства, селян. Назагал унійні монахи відомі як освічені проповідники, місіонери та вчителі¹⁰⁶. Їхня повна освітня й духовна формація відбувалася за схемою: новик – монах – чернечі освітні студії. У новіціаті кандидати готувалися прийняти постриг. Опісля вже монахи вивчали риторику, що давало базову гуманістичну освіту. Кращі вихованці курсів красномовства продовжували навчання, здобуваючи знання з філософії, а потім також із теології. Василіянські студії риторики, філософії та богослов'я, що запроваджувались із середини XVIII ст., стали типовим елементом латинської культури¹⁰⁷. У 1760–1770-х рр. освітні осередки існували в таких монастирях: Львів (св. Юрія) – догматична теологія; Збараж і Терехівля – моральна теологія; Підгірці – теологія та філософія; Крехів та Унів – риторика.

Навчалися василіяни і в інших школах. Так, на 1754 р. бл. 25 % ченців-уніатів Руської провінції здобули освіту в єзуїтських колегіумах¹⁰⁸. Деякі іноки студіювалися в Римі (у колегіумі Конгрегації поширення віри), Вільні, Браневі тощо. Проте ще в середині XVIII ст. багато монахів не знали ні польської, ні латинської мов¹⁰⁹. Тож характеристика «навчений по-руськи» нерідко трапляється у візитації 1747–1748 рр. Зрештою, ще в 1730-х рр. аналогічний освітній рівень мали й окремі настоятелі. Для прикладу, в 1739 р.

¹⁰³ В. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej*, с. 43–50, 67. Див. також: І. Патрило. Нарис історії Василіян – 1743–1839 // *Нарис історії Василіянського Чину Святого Йосафата*. Рим 1992, с. 187–206.

¹⁰⁴ В. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej*, с. 55, 59.

¹⁰⁵ А. Новицкая-Ежова. Орден базилиан и его культурно-просветительская деятельность на украинско-беларуско-литовских землях Речи Посполитой // *Славяноведение* 2 (1996) 35.

¹⁰⁶ В. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej*, с. 178, 225, 331.

¹⁰⁷ Я. Ісаєвич. До характеристики культури доби бароко, с. 198.

¹⁰⁸ В. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej*, с. 145–155.

¹⁰⁹ ADK, Zespół «Archiwum Ławry Poczajowskiej», sygn. 2, k. 25.

лише руською володів підгорецький ігумен 57-річний Теофіл (Салашацький)¹¹⁰. До 1770-х рр. ситуація кардинально змінилася, і більшість іноків Руської провінції пройшли вишкіл чернечих студій¹¹¹. Це дає змогу стверджувати про потенційно достатні читацькі компетенції тогочасних унійних ченців. Формування латинської моделі «освіченого благочестя», зміна вектора активності монаха й активізація освітньої, навчальної діяльності мала би стимулювати, серед іншого, і споживання друкованого та писаного слова.

Система василіянських освітніх осередків охоплювала, крім згаданих студій, семінарії, парафіяльні («елементарні») школи та колегіуми для світської молоді¹¹². В останній чверті XVIII ст. унійні ченці дуже успішно, як порівняти з іншими тогочасними католицькими орденами в Речі Посполитій, провадили публічне шкільництво. Як уважають, вони посідали друге місце після отців-піярів за активністю в цій сфері. У публічних навчальних закладах, де учні вивчали граматику, грецьку, німецьку та французьку мови, історію та географію, математику, філософію тощо, зазвичай лише вчителі німецької мови були мирянами, решту предметів викладали василіяни¹¹³. Окрім освітньої діяльності, монахи виконували душпастирські функції: відправляли Служби Божі, здійснювали треби, сповідали, проповідували, провадили місії тощо¹¹⁴.

* * *

Наслідком реформ монашества у Київській митрополії став розквіт чернечого життя, що відобразилося не лише в літургійних, а й у культурно-релігійних практиках (зокрема, й у освітній, і в читацькій активності). Для православних обителів Львівської єпархії XVII ст. були властивими аскетичні практики та строгі правила за візантійськими чи афонськими зразками, про що свідчать устави Крехова та Маняви. Натомість для унійних монастирів типова «перехідна» модель до василіянського благочестя в першій половині XVIII ст. та плекання чернечої унійної традиції, що характеризується

¹¹⁰ ДАТО, ф. 258, оп. 3, спр. 1194, арк. 4.

¹¹¹ B. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej*, c. 155, 249, 251.

¹¹² M. Wawryk. De studiis philosophico-theologicis in provincia Rutheno-Ucraina OSBM s. XVIII eorumque manualibus // *Записки ЧСВВ*, сер. 2, сек. 2, т. 7 (1971) 87; B. Lorens. Szkoły przy klasztorach bazylikańskich w Galicji na tle austriackiej polityki oświatowej w latach 1772–1850 // *Historia i dziedzictwo regionów w Europie Środkowo-Wschodniej w XIX i XX w.* / за ред. M. Stolarczyka, A. Kawalec, J. Kuzickiego. Rzeszów 2011, c. 225.

¹¹³ L. Bienkowski. Kultura intelektualna w kręgu Kościoła Wschodniego w XVII i XVIII w. // *Dzieje Lubelszczyzny*, т. 6: *Między Wschodem i Zachodem*, ч. 1: *Kultura umysłowa*. Warszawa 1989, c. 117; B. Lorens. Szkoły przy klasztorach bazylikańskich w Galicji, c. 232, 237.

¹¹⁴ B. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej*, c. 254–276.

інституційною структурованістю, виробленням чітких і дисциплінованих практик життя іноків, запровадженням системи внутрішньої організації на взірць католицьких орденів та інтенсивною освітньою діяльністю у другій половині XVIII ст. Тому шукати в обителях Львівської єпархії XVII ст. читацьку активність складно. Модель усамітненого монашого життя не передбачала плідної освітньої чи культурної праці. Очевидно, для неї не існувало й достатніх матеріальних підстав. Вироблення активних читацьких практик було однією з цілей унійної моделі чернецтва. Інакше кажучи, освічене благочестя василіян XVIII ст. передбачало заохочення до культурної діяльності, зокрема читання.

Розділ 3

МОНАСТИРСЬКІ КНИГОЗБІРНІ

У ранньомодерний час, як і сьогодні, книги колекціонували приватно й інституційно – шляхта й міщани, ченці й священники, студенти й учителі, монастирі й братства, університети й товариства тощо. Накопичення книг, попри цілеспрямовану чи нерідко несистемну активність, у будь-якому випадку означало формування книжкового світу їхніх власників. Безсумнівно, існували загальноприйняті правила такого колекціонування, незалежно від приватної чи інституційної власності, соціальної чи конфесійної приналежності. Проте, очевидно, були певні особливості кожного з таких зібрань. Як окремий тип варто розглядати монастирські книгозбірні, тобто колекції власне чернечих осередків, а не окремо монахів. Хоча таке окреме набуття монахами книг і суперечило монастирським приписам, проте існувало.

«Монастир без бібліотеки подібний до зброї без набоїв» – цей модифікований вислів монаха у французьких землях Жоффруа Бретейського († 1194) якнайкраще показує роль і значення книжкових зібрань у католицьких чернечих осередках середньовіччя та частково раннього модерну¹: домініканців, францисканців, єзуїтів тощо. Проте варто одразу наголосити, що це твердження не надто підходить для монастирів східнохристиянської традиції, православних та унійних, що підтверджується також прикладом чернечих осередків Львівської єпархії. Культура книги у православних та унійних обителях домодерного часу мала певні особливості, обумовлені специфікою чернечого життя. Саме духовні аскетичні практики, а не освіта братії, відіграли ключову роль в історії досліджуваних монастирських колекцій.

¹ A.-S. Dominé. Être bibliothécaire en Chartreuse: la gestion des bibliothèques cartusiennes aux XVe et XVIe siècles // *L'historien face au manuscrit: Du parchemin à la bibliothèque numérique*. Louvain-la-Neuve 2012, с. 43.

Чернеча культура книги

Перше ніж аналізувати діяльність монастирських книгозбірень, варто розглянути регламентування культури книги в монастирях, адже чернечі осередки жили за чіткими правилами. Такі нормативні приписи стосуються й ролі та місця книги в обителях. Оскільки монастирі Львівської єпархії на межі XVII–XVIII ст. змінили конфесійну приналежність із православної на унійну, що означало також культурно-релігійні трансформації та модифікації, то варто стисло представити особливості чернечої культури книги в латинській і східнохристиянській традиціях – ширший контекст дасть змогу охарактеризувати особливості досліджуваних осередків.

Зображення в манускриптах чи деінде середньовічного ченця з фоліантом – один із найпоширеніших візуальних прикладів уявлення про культуру книги в католицьких обителях. Хоча у правилах Бенедикта Нурсійського, одного з «батьків» західного монашества, немає згадок про скрипторій, бібліотеку, теологічні студії чи зобов'язання ченцям провадити якусь культурну діяльність², у середньовіччі такі правила розробили. Очевидно, ці приписи змінювалися, відрізнялися у різних згромадженнях (домініканці, францисканці, кармеліти, бенедиктинці тощо), проте спостерігаються й певні спільні особливості латинської чернечої культури книги.

У латинській чернечій традиції монаші статuti й конституції в різних формах уніфікували т. зв. *lectio librorum*, конкретно вказуючи на тривалість, час і репертуар книжок для читання³. Устави визначали передусім денний порядок читацької активності: спільнотне (у трапезній), індивідуальне (в келії), вголос, мовчки (*in silentio*) чи «слухання читання» (практики читати і слухати під час трапези, коли присутні ставали «пасивними користувачами» обраної книги). Власне практики читання подумки, а не вголос поширилися в латинській Європі наприкінці XVI – початку XVII ст., що свідчить про «уприватнення» в цей час читацької діяльності⁴. Зрештою, читання було одним із елементів повсякдення монахів – читали під час Літургії, проповідей, медитацій, реколекцій тощо. Крім того, особливо виразно в латинському християнстві проявлялося т. зв. *lectio divina* – «божественне читання», котре вимагало інтелекту, молитви й контемпляції (*meditatio*,

² R. Tichy. Klasztor jako miejsce nie-kulturalne, с. 16.

³ M. Piótyczak-Majerowicz. *Biblioteki i bibliotekarstwo*, с. 25–26.

⁴ P. Saenger. *Space Between Words. The Origins of Silent Reading*. Stanford 1997, с. 268. R. Chartier. Stosowanie pisma // *Historia życia prywatnego*, т. 3: *Od renesansu do oświecenia* / упор. R. Chartier. Wrocław – Warszawa – Kraków 1999, с. 132; I. G. Tóth. Books Read, Books Told. Written Culture and Oral Culture in Early Modern Hungary // *Scripta volant, verba manent. Schriftkulturen in Europa zwischen 1500 und 1900* / упор. A. Messerli, R. Chartier. Basel 2007, с. 215.

Чернець переписує книгу.
1315–1325 рр.

oratio, contemplatio). На практиці це означало декілька послідовних кроків: вдумливе читання Святого Письма при співдії Святого Духа; *per ordinem ex integro* – від початку й до кінця; *lectio continua* – послідовне читання, з дня в день по черзі книг із Біблії, відповідно до літургійного року; *ruminatio* – постійне повторення («пережовування»), багаторазова повільна лектура. У підсумку таке «божественне читання» передбачало декілька етапів розуміння прочитання тексту: дослівний, христологічний, моральний і містичний.

У ранньомодерний період побутовали навіть окремі настанови та підручники, написані й монахами, про правильне читання. Чи не найкраще репрезентує розуміння культури «споживання» книг у латинських монастирях XVII ст. трактат «De ratione libros cum profectu legendi libellus» (Інгольштадт, 1613) італійського єзуїта Франческо Сакчіні (1570–1625). Читання під час Літургії він іще називає «духовною розмовою», важливим елементом якого є заангажування (*entendaunce*). Відомим у річпосполитському контексті, ближчому для Львівської єпархії, був польськомовний poradnik-компіляція премонстранта з XVII ст. Блажея Урсовіти «Спосіб і наука духовного читання набожних книг і роздумів для духовного поступу як ченцям, так і світським людям дуже корисна й потрібна» («Sposób y nauka duchowna czytania ksiąg nabożnych y Rozmyślania, do postępu duchownego tak zakonnym jako y świeckim ludziom bardzo służąca y potrzebna», Краків, 1627). Згідно з цим автором, практика читання постає як розмова з Богом і водночас як один із видів монастирської праці в контексті *vita contemplativa*. Тут пояснення базується на повчаннях св. Бернарда: читання – розмірковування – молитва – контемпліяція. Тобто перше – це найнижчий щабель у духовному зростанні. Урсовіта наголошує на зв'язку між читанням і молитвою, що чітко показано, наприклад, у таких цитатах: «Не той здоровий на душі, хто багато може [читати], а той, хто читає і виконує прочитане; Читання без роздумування – сухе, роздумування без читання – вводить в оману. Молитва без роздумування – холодна. Роздумування без молитви – некорисне»⁵.

У східнохристиянських чернечих середовищах, на противагу латинській традиції, рефлексіям про читацькі практики приділяли менше уваги. Унормування такої діяльності можна простежити на основі аналізу творів св. Василя Великого, якими надихалися правила монашого життя. За повчаннями цього Отця Церкви, звернення до книг – це корисна духовна вправа для іноків: «Не тільки тілу, а й духові ще більше необхідні забави,

⁵ J. Gwioździk. *Kultura pisma i książki*, с. 116–118, 123–135. Особливості «божественного читання» розкрито в: Р. де Джузеппино. *Lectio divina: Молитвенное чтение Библии*. Москва 2002.

наприклад, читання духовних книг – як для власного духовного поступу, так і для науки й порятунку інших; та інші подібні духовні вправи»⁶. У правилах св. Василя Великого, адаптованих митр. Йосифом (Велямином Рутським) у найпоширенішій серед василіянських монастирів Львівської єпархії другої половини XVIII ст. версії – польськомовному почаївському виданні 1743 р. (та перевиданні 1751 р.) «*Summariusz reguł*», також є вказівки щодо читання. Наприклад, під час трапези потрібно було використовувати «духовні книги», бо душі також необхідний «корм», а якщо хтось за столом у трапезній не слухає, то нехай і не їсть⁷. Серед східнохристиянського монашества, зокрема руського (українського), відомо і про практики «божественного читання» (поєднання молитви й читання). Так, у Києво-Печерському патерику вміщено оповідь про молодого ченця, котрий узявся до тексту без молитви й послуху, тому не досяг бажаного результату⁸. Окрім того, у православних монастирях існувало т. зв. келійне правило, що включало як молитву, так і читацьку активність. Для прикладу, наприкінці XVI ст. у Кирило-Білозерській обителі в Московській державі розрізняли два типи цієї практики – у будні та в час Світлої Седмиці. Щодня після трапези перед вечірнею потрібно було прочитувати три кафізми з Псалтиря, починаючи від суботи. Так, упродовж тижня монах повністю проходив Псалтир. Після вечірнього богослужіння перед сном потрібно було, зокрема, прочитати канони – до Ісуса, ангела-охоронця та Кирила Чудотворця. Для неграмотної братії це келійне правило зводилося до промовляння молитов напам'ять⁹.

Як бачимо, у латинській і східнохристиянській традиціях існували «технічні» відмінності в розумінні та сприйнятті ролі книги для чернечого життя. Натомість спільним залишалося щонайменше одне – поєднання молитви й читацької діяльності. Якщо приписи східного монашества все ж більше акцентували на першому, то канони латинського, не в останню чергу завдяки схоластичному мисленню, наголошували й на важливості другого.

⁶ Biblioteka Muzeum Książąt Czartoryskich w Krakowie, Zebranie rękopisów, Rkps. 3704, s. 51.

⁷ *Summariusz regul świętego oycy naszego Bazylego Wielkiego, z Regul obszerniejszych y Krotzych, z Konstytucyi Mniskich, y Nauk Iego Zakonnych, w kretce zebrany*. Począjów 1751, s. 92.

⁸ Р. Романчук. *Lectio divina: монашеское чтение на Востоке и на Западе // Монастырская культура: Восток и Запад*, с. 36–38, 42.

⁹ *Из рукописного наследия: Н. К. Никольский. Кирилло-Белозерский монастырь и его устройство до второй четверти XVII в. (1397–1625): в 2 т., т. 2: Управление. Общинная и келейная жизнь. Богослужение / упор. З. Дмитриева, Е. Крушельницкая, Т. Шаблова*. Санкт-Петербург 2006, с. 216–218.

Розгляну детальніше правила читання у православних обителях Львівської єпархії XVII ст. Варто наголосити, що загалом у чернечих осередках Київської митрополії ранньомодерної доби не існувало єдиних приписів для всіх монастирів. Як уже зауважувалося, життя братії регламентувалося традицією певної обителі чи регіону й базувалося переважно на рекомендаціях Василя Великого та правилах ігумена-засновника. Деколи реґули могли надавати не лише духовні, а й світські фундатори монастиря¹⁰. Аналіз нормативної чернечої культури книги Львівської єпархії XVII ст. можна здійснити на основі монастирських уставів, які відомі для Крехівської, Манявської та Бесідської обителей. У приписах Крехова другої третини XVII ст., духовному «завіті» єросхимонаха Йоїля, укладеному «по оуставу и правиломъ сватыхъ и богоносныхъ отецъ, и сватаго Великаго Василїа»¹¹) немає норм про читання чи використання книг. Те саме бачимо й у реґулах («Лѣствица или узаконение и[с]тиннаго ѿбщежителнаго житїа»), які у 1677 р. надав під час заснування чи то відновлення обителі в Бесідах владика Йосиф (Шумлянський, 1643/44–1708)¹². Про читацьку активність ідеться лише в уставі Скиту Манявського.

Життя манявської братії регламентувалося приписами Василя Великого, доповненими правилами засновника схимонаха Йова (Княгиницького) у записі його наступника о. Теодосія¹³. У цьому уставі вказівка на позалітурґійне використання книг є у розділі «Про мовчання після вечірньої служби». Після такого богослужіння ченці мали або молитися, або «рукодѣлю и чтенїє[м] съ бе[з]молвіє[м] внима[т]и и тако побдѣвши оуснути»¹⁴. Тобто «споживання» слова в цьому разі мало відбуватися «мовчки». Окрім того, передбачалося, що манявські насельники, виконуючи молитовне правило, двічі на тиждень прочитають Псалтир¹⁵. Як відомо, у Скиті взорувалися на устава афонських монастирів. Власне цим і пояснюється акцент на безмовності, адже ісихія (безмовність) – характерна особливість іночих практик на Святій Горі¹⁶, котрі запозичив Йов (Княгиницький). З огляду на «старшість» Маняви над монастирями, принаймні в Руському воєводстві, його устав слугував для них зразком реґламентації, про що сказано

¹⁰ С. Галасливий [І. Мицько]. Про галицькі монастирські устава, с. 47–49; див. також: А. Pawłyszyn. *Monastery męskie eparchii lwowskiej*, с. 139.

¹¹ Духовный завѣтъ єросхимонаха Йоила игумена, с. 324.

¹² ЛННБУ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 584, 6 арк.

¹³ Житіє и жизнь пр[е]п[о]д[о]бнаго ѿца нашего Іова і ѿ скончанїи его, і осьътавленїи сѣ[а] обители Скв[т]скаѣ, въ кра[т]цѣ списано // *Великий Скит у Карпатах*, т. 1, с. 107.

¹⁴ Завѣтъ духовный въ єросхимонасехъ Феодосїа, с. 215.

¹⁵ А. Pawłyszyn. *Monastery męskie eparchii lwowskiej*, с. 159.

¹⁶ S. Senyk. L' Hésychasme dans le monachisme ukrainien // *Irénikon* 62 (1989) 182.

у фундаційних та інших документах обителєй у Бєсїдах, Краснопуші, Крилосї, Святоюрській у Львовї, Пациковї та Підгірцях. Згаданї правила, очевидно, поширювались і на підлегли Скиту монастирї в Коломїї, Тлумачї, Угорниках та Сучавицї (Молдова)¹⁷.

За відмінними від манявських регулами могли жити ченці у Підгірцях. У 1689 р. тамтешній настоятель Партенїй (Ломиковський, † 1729) за дорученням львівського владики Йосифа (Шумлянського) перебував у Москві, де в жовтні отримав у подарунок два укладенї в 1683 р. рукописи: «Квновїонъ или изобразенїе Сѹлскога иноческаго общаго житїа» та «Цвичене всегдашнее м[о]н[ас]т[и]рское, іако законникъ маєть цвичити са во с[вя]-томъ стану иноческо[м]»¹⁸. Ідеться про устав спільножитного монастиря та духовні настанови насельникам однієї з московських обителєй, написанї ерм. Гавріїлом (Домецьким, † після 1708 р.)¹⁹. Невідомо, як використовувались ці повчання та норми в Підгірцях, проте в них згадано і про послуговування книгами. Насамперед, після виконання вечірнього правила, рекомендували читати «слово іакоє поле[з]ное» і щоденно – чин постригу монахів, щоб «зналь на чому страшному Б[о]гу присягаль». Далї належало вправлятись у святоотцівській літературї, а книги о. Гавріїла – «первую ѿ везванїю до иночества, другую квновїонъ» – «читати по вся дни в келїяхъ». Келїйна практика вимагала спеціального зосередження й мусила починатись з тексту «Молитва пре[д] чтенїе[м] в келїи»²⁰. Окремо описано «спосо[б] читаня в ц[е]ркви албо в келїяхъ»: чернець «поважне повинень читати голосно», «застановляючися» навіть «на комахъ», бо читання «єсть покормом»²¹.

Так, можна стверджувати, що у монастирях Львівської єпархїї XVII ст. читацьку активність особливо не нормували. Небагато про неї знаходимо й у документах львівських єпископів другої половини XVII – початку XVIII ст., зокрема в період «конфесійного цивілізування» Йосифа (Шумлянського). У «Метриці» 1687 р. трапляються поодинокї згадки про звернення до книг духовними особами (щоправда, видання адресувалося «духовнім свѣцким»). Зокрема, від священника вимагалось навчати парафіян катехизису, «Вірую» і «все порядне з книжки выра[ж]не прочитати». Владика наголошує, що парохі, маючи «іакою оучителную» книгу, повинні не лінуватись і «слово іакоє д[у]ше полезное, звлаща дню и с[вя]ту служащее прочитати». На празниках рекомендував звертатись до виданого в Уневі

¹⁷ В. Lorens. Bazylianie prowincij koronnej, с. 144–145.

¹⁸ ЛННБУ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 302.

¹⁹ М. Кольбух. Книгозбірня Підгорецького монастиря, с. 397.

²⁰ ЛННБУ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 1293, арк. 6–12 зв.

²¹ Там само, арк. 17–17 зв.

«оумыслне для д[у]ховной забави и науки» «Зерцала»²², тобто «Зерцала Богословія» Кирила Транквіліона Ставровецького. Своєрідні правила та цікаві поради щодо духовного читання у передмовах до своїх друків подав Михайло Сльозка, видавець Львівського ставропігійного братства. Зокрема, в одному з текстів він наголосив, що у «читанню книгъ кохатиса потреба»²³.

Зовсім інша культура книги простежується в тих самих, але вже василіянських, монастирях у XVIII ст. Основним чинником змін можна вважати активізацію освітньої діяльності в чернечих осередках, особливо у другій половині XVIII ст. Освітні зміни сприяли інтенсифікації читацьких практик, отож постала необхідність їхнього унормування. Життя василіянських обителів регламентувалося правилами Йосифа (Веляміна Рутського), укладеними ще у 1620-х рр. і базованими на повчаннях св. Василя Великого, а також конституціях генеральних і провінційних капітул ЧСВВ. Уже в партикулярних правилах Рутського подано зауваги для споживача рукописного та друкованого слова: «Нехай їх [книги. – І. А.] шанус: не плямить, не рве, не залишає будь-де, не робить жодних поміток», бо за це настоятель може покарати. У позабогослужбові години ченцям, окрім рукоділля, корисним є «читання побожних книжок, житія святих Отців»²⁴. Проте правила Рутського стали поширеними для монастирів Львівської єпархії лише після об'єднання у 1739 р. в Конгрегацію та приєднання чернечих осередків до ЧСВВ у 1743 р.

У перехідний період від православного до василіянського благочестя першої половини XVIII ст. було декілька спроб унормувати чернече життя у Львівській єпархії, зокрема читання. Відповідні приписи були в пастирських посланнях львівських єпископів і соборних постановах. Зокрема, в рішенні собору 42-х ігуменів під керівництвом владики Варлаама (Шептицького) 1711 р. («Артикули»), які, щоправда, не набули чинності, зазначено, що насельники «в трапезѣ чтенію поученію твердо прилежати должны», а саме – звертатися до повчань Отців Церкви²⁵. Проте загалом у цей час питання чернечої культури книги церковна єрархія особливо не нормувала за браком практичної потреби (відсутність великих бібліотек).

²² ЛННБУ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 529, арк. 55–56 зв.

²³ A. Z. Nowak. W czytaniu ksiąg trzeba się lubować – Michał Ślózka o księgach // *Latopisy Akademii Supraskiej*, т. 10: *Вънецъ Хваленіа. Studia ofiarowane profesorowi Aleksandrowi Naumowowi na jubileusz 70-lecia* / за ред. М. Kuczyńskiej. Białystok 2019, с. 101–114.

²⁴ Спільні правила Святого Отця нашого Василя Великого, с. 394, 401.

²⁵ Артикулы или Устави чина іноческаго // *Лавра: часопис монахів студитського уставу* (2) (1999) 44. Копія цього тексту зберігається в: ЦДІА України у Львові, ф. 408, оп. 1, спр. 971, арк. 38.

Вартий уваги приклад із перехідного періоду – це вказівки про звернення до книг в уставі Підгорецького монастиря 1701 р., який, найімовірніше, уклав його багатолітній настоятель архидиякон Партеній (Ломиковський). Перша згадка стосується читання після вечірнього богослужіння в келії, про що також, як уже було сказано, мовилося значно раніше в уставі Скиту Манявського. У Підгірцях після спільних молитов у храмі ченці мали «со молчаніємъ входитьи в келѣю ако во гробъ ... но м[о]л[и]tvѣ и дѣланію прилежати, и трезвитисіа до безмолвіа, со сокрушеніем с[ε]рдца, и слезами, рукодѣлию и **чтенію** [виділення мос. – І. А.]²⁶». Отож ідеться про встановлення келійного читання, тісно пов'язаного з молитовним правилом монахів і практиками безмовності. Друга згадка в уставі – про читання книг під час трапези (серед них – Києво-Печерського патерика): «но єдин ѿ[тец] старец бл[а]гоговѣнный слово д[у]ше полезное ѿ ух или чтеніа да произносит, братіа же въ д[у]х[о]вно[й] радости да послушают, в трапезѣ же всегда чтеніе»²⁷. Зрештою, у правилах ідеться про читання ченців під час їхньої духовної формації. Зокрема, новопострижені особи мають виконувати різні послухи, тобто завдання від настоятеля, а для кращого розуміння суті ігуменських доручень треба знайомитися з повчальними творами Отців Церкви, зокрема вказано – «чти пр[е]п[о]д[о]бн[о]г[о] ѿца Касіана»²⁸ (себто трактати св. Касіяна Римлянина († 435)). Четверта згадка в уставі Підгірців – про уважність братії у храмі й обов'язкове слухання богослужбових читань. Серед функцій ченця, який під час відправ мав стежити за тим, аби монахи не засинали, зазначено й таку: «сіє на полунощници, на ѿлтврѣ, на канонѣ, и чтеніи аще узрих спіаша, да глаголет – Господи Ісусе Христе Боже наш помилуй нас, трезвися брате»²⁹. Загалом, в аналізованому уставі вдалося виявити найбільше згадок про читацькі практики, ніж у нормативних приписах для інших обителів Львівської єпархії XVII – початку XVIII ст. У Підгірцях, як бачимо, передбачалося богослужбове, трапезне, а також келійне індивідуальне читання. Тут важливо наголосити на спеціальному обговоренні цих трьох видів у правилах. Зрозуміло, що і в інших монастирях, попри брак згадок у регулах, було, наприклад, літургійне «споживання» слова.

Якщо на початку XVIII ст. вказівки щодо читання залишалися поза спеціальною увагою регул, то до його кінця вироблено доволі чіткі правила на зразок латинської моделі *lectio librorum*, що чітко відобразилося у т. зв. Гошанських конституціях 1773 р. Окрім уже згадуваних Спільних правил

²⁶ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 43, арк. 1, 4.

²⁷ Там само, арк. 7–7 зв.

²⁸ Там само, арк. 8.

²⁹ Там само, арк. 9.

Рутського, життя василіян регламентувалося капітульними конституціями, тобто нормами, прийнятими на капітулі – найвищому колегіальному органі управління ЧСВВ. Упродовж 1740–1770-х рр. правила щоразу доповнювалися, тому проаналізую приписи щодо книг на основі одного з найповніших проєктів – Гошанських конституцій 1773 р., покликаних «по-новому» регулювати життя унійних монастирів. Хоча вони не набрали сили (не затверджені генеральною капітулою), проте стали основою інших, схвалених, конституцій ЧСВВ. Гошанські правила уклали ще у 1766 р. за участю 12 ченців, представників чернечої еліти, і за своєю суттю вони – це тогочасне латинське канонічне право, пристосоване до василіянських умов³⁰.

Про читання у Гошанських конституціях згадано в декількох розділах. Звертатися до книг мали під час медитацій, ішлося саме про «медитаційні книги»³¹. Такі практики, більше характерні для латинської традиції³², запроваджували у василіянських монастирях ще з 1750-х рр. Зокрема, візитатор Бучацької обителі в 1755 р. наказував зранку перед службою пів години читати медитації та розмірковувати над ними³³. Для східного християнства традиція «споглядальної молитви, що передбачає залучення образної уяви суб'єкта» є чужою, а Східні Отці та вчителі Церкви повчають, що «постійна молитва» не має ставати медитацією³⁴. Відповідно, наявність медитативної літератури та її використання у василіянських монастирях можна вважати одним зі свідчень латинських впливів на духовні практики в унійних чернечих спільнотах.

³⁰ П. В. Підручний. *Порфирий ЧСВВ. Историчний нарис законодавства Василіянського Чину Святого Йосафата (1617–2018 рр.)*. Рим – Львів 2018, с. 214, 243, 247. Більше про Гошанські конституції див.: М. Wojnar. *De Capitulis Basilianorum*. Romae 1954, с. 26–27.

³¹ «Meditationi praemittatur brevis lectio ex aliquot Meditationum libro, ad arbitrium Superioris deligendo» (*Constitutiones examinandae et seligendae in futuris capitulis sive Constitutiones in monasterio Hoscensi formatae, ex decreto novissimi generalis Brestensis Capituli pro notitia PP. & FF. Provinciae Lituanae vulgatae*, т. 1–2, т. 1. Vilnae 1773, с. 54).

³² Детальніше про типи та функції медитацій не лише у духовному житті, а й інтелектуальній культурі, а також місце таких вправ у духовності *devotio moderna* див.: К. Enekel, W. S. Melion. Introduction: Types and Functions of Meditation in the Transition from Late Medieval to Early Modern Intellectual Culture // *Meditatio: Refashioning the Self: Theory and Practice in Late Medieval and Early Modern Intellectual Culture*. Leiden 2011, с. 1–23; N. Staubach. Die Meditation in Spirituellen Reformprogramm der Devotio Moderna // *Там само*, с. 181–207.

³³ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 649, арк. 1.

³⁴ І. Ісиченко, арх. *Аскетична література Київської Руси*. Харків 2005, с. 46. Про «постійну молитву» за вченням Східних Отців Церкви (Макарія Єгипетського, Йоана Ліввичника, Григорія Синаїта, Григорія Палами) писав: Й. Мейендорф. *История Церкви и восточно-христианская мистика*. Москва 2000, с. 284–303, 317–319.

Оскільки медитативне читання є одним із маркерів «латинськості» культури книги ченців, варто стисло його описати. Василіяни й самі уклали рекомендації для медитацій і послуговувалися католицькими зразками. Так, Венедикт (Шулевич) у творі про виховання новиків у 10 розділі «Про внутрішню молитву або розважання» («О Молитwie wewnętrzney lub rozmyślaniu») у другому пункті рекомендував «над читаним уривком розмірковувати, що в ньому мовиться відповідно до умов повчань про вчинки, осіб, місця і часу, порівнюючи свої рефлексії та відповіді»³⁵. Доволі популярними в унійних чернечих осередках уважали збірку польськомовних «Медитацій» (Почаїв, 1754) василіянина Йосифа (Петкевича), а також трактати кармеліта босого Марціна Рубчинського (1707–1794). Якщо припустити, що монахи чинили за порадами о. Марціна, то це відбувалося так. Про читання йшлося в описі реколекцій, які сприймалися як віднова духу, спосіб виправлення життя і ченців, і мирян. Для виконання добрих десятиденних реколекцій кармеліт пропонував спочатку медитацію (щонайменше годину), відтак участь у Літургії (меса, під час якої необхідно причаститися) та духовне читання. Окрім того, потрібно здійснювати три щоденні медитації – зранку, після обіду й увечері. Тематика його реколекцій подібна до традиції, запропонованої засновником Товариства Ісуса Ігнатієм Лойолою (1491–1556)³⁶. Існування у василіян практик духовної віднови засвідчують монастирські хроніки. Наприклад, у березні 1782 р. схоластики риторичних студій у Крехові разом із викладачем риторики Теофаном (Голдасвичем) провадили «звичайні щорічні восьмиденні реколекції»³⁷.

У Гошанських конституціях окремо описано правильне «духовне читання» (*lectio spiritualis*), котре мало тривати щонайменше годину й передбачало лектуру правил, конституцій і документів, які регламентують життя монахів³⁸. Конституції василіянських капітул і чернечі регули належало зберігати й ознайомлюватися з ними також у трапезній³⁹. Окрім того,

³⁵ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 299, арк. 110.

³⁶ J. Misiurek. Marcin Rubczyński OCarm († 1794) – przedstawiciel duchowości karmelitańskiej w Polsce // *Roczniki Teologiczne* 43/4 (1996) 210–212.

³⁷ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 121, арк. 32.

³⁸ «In studio Perfectionis Virtutum solidarum omnia sua sita esse sciunt. Quare ut eum in sinem salutaribus muniant se documentis, lectioni piorum Ascetarum quotidie wuartam ut minimum partem horae impendant, praeferunt quae sanctissimus Legislator noster in Regulis, Constitutionibus, Institutionibus Monasticis documenta solide atque sapienter tradit, & diligenter ad mensam, dum leguntur, auscultent, & ipsi saepius privatim pervolutare non omitant» (*Constitutiones examinandae et seligendae*, т. 1, с. 55–56).

³⁹ «Lectio Spiritualis ad mensam habratur, quid autem legendum sit, superior, aut consvetudo decernat. In iis, quae ad mensam legenda erunt, suum omnino habeant locum Regulae ac Constitutiones, quas quolibet semestri legi volumes. Quare harum nostrarum Constitutionum

у конституціях підкреслюється, що підготовка отця-сповідника мала передбачати і студіювання трактатів з догматичної та моральної теології⁴⁰. Їхні твори, а також твори аскетичні, святоотцівські та «докторів Церкви», рекомендувалося брати до уваги ченцям-проповідникам під час роздумів над змістом своїх майбутніх казань⁴¹. Також у Гошанських приписах вказано, що навчання належало забезпечити необхідною літературою відповідно до його «спеціалізації»⁴².

Правила генеральних конституцій роз'яснювали й уточнювали циркулярні листи протоігуменів, тобто очільників окремих провінцій, зокрема Руської. В окружних посланнях за 1770-ті рр. вміщено чимало пояснень щодо послуговування книгами, саме тоді їх помітно деталізовано. Наприклад, у листі від 30 липня 1773 р. протоігумен Руської провінції Онуфрій (Братковський) наголошує, щоб усі ченці читали нові партикулярні конституції (Берестейські), бо візитатори перевірятимуть знання «нових» чи «уточнених» правил чернечого життя⁴³. У 1774 р. він постановляє щосуботи після слухання фрагментів із правил св. Василя Великого читати й коментувати конституції останніх капітул і щомісяця відправляти акафіст до Богородиці, а також дбати про щорічну закупівлю необхідної літератури⁴⁴.

Ще детальніше читання регламентував у розпорядженні від 7 лютого 1777 р. протоігумен Руської провінції Йосиф (Моргулець, 1776–1780). Провінціал радить під час трапези братися до Святого Письма, «по одному розділу від початку столу». Хоча б у неділю варто прочитати один розділ правил «нашого Отця» (Василя Великого), а також не забувати про життя святих «нашого чину» – мається на увазі «*Menologium bazylińskie*» Ігнатія (Кульчинського)⁴⁵. Окремо протоігумен розпорядився звертатися по понеділках

exemplaria ut in singulis Monasteriis habeantur, districte praecipimus» (*Constitutiones examinandae et seligendae*, т. 1, с. 97–98).

⁴⁰ «Examinatores capitulariter eligendos pro examinandis disponendis ad lectoratum Theologiae Scholasticae, Dogmaticae & Moralis, atq; Philosophiae, Poenitentiariorum, & Praedicatorum, nec non promovendorum ad Ordines, tres omnino necessarios esse judicamus» (Там само, т. 1, с. 85–86).

⁴¹ «Libros asceticos, Sanctorum Patrum, Doctorum Ecclesiae, Theologiam Dogmaticam & Moralem, & caeteros ad suum officium utiles penes se habeant, diligenter legant, & seligant, adnotando in varios materiarum titulos exdivisa, ut sic in prompt suppeditentur quaeq; sibi necessaria» (Там само, т. 2, с. 80).

⁴² Там само, т. 1, с. 150.

⁴³ ВУЖ, Oddział Zbiorów Specjalnych, Rpks. 4502, к. 43 v.

⁴⁴ Ю. Стецик. Циркулярні листи протоігумена Онуфрія Братковського як джерело до регламентації життя чернецтва (1772–1775 рр.) // *Проблеми гуманітарних наук: Серія «Історія»* 38 (2016) 18, 23–24.

⁴⁵ Про цей твір писала: М. Piótyczak-Majerowicz. *Menologium bazylińskie* Ignacego Kulczyńskiego – forma i treść księgi // *Zakon bazyliński na tle mozaiki wyznaniowej i kul-*

і п'ятницях до текстів «теологів моральних», а після цього замислюватися над «казусами». «Казуси» має визначати резолютор монастиря й записувати інформацію про це на табличці в трапезній. І, насамкінець, Йосиф (Моргулець) наказував щомісяця читати цей його лист, а щоквартально – конституції останньої Берестейської капітули, щоби строго дотримуватися правил⁴⁶.

Окремо варто представити приписи нормативних документів щодо бібліотекарів – вони зафіксовані у правилах уже василіянських монастирів. Зокрема, у Гоцанських конституціях записано 11 обов'язків для ченця, який виконував такий послух, а саме:

- укладати каталог книг;
- поділити книги на релігійні та світські;
- прибирати приміщення;
- вести реєстр виданих книг;
- записувати книги, видані поза мури монастиря;
- фіксувати в окремій реєстри книги для настоятеля й ченців;
- стежити за належним (без пошкодження) користуванням книг ченцями;
- дбати про комплектацію бібліотеки;
- записувати книги, отримані після смерті насельників;
- окремо зберігати еретичні книги;
- зачиняти бібліотеку⁴⁷.

Зауважу, що ці правила ідентичні основним завданням «барокового» світського бібліотекаря: зафіксувати місце книги, укласти за форматом та поділити кодекси за тематикою⁴⁸. Звідки ж василіяни запозичили згадані приписи та звідки ті потрапили до Гоцанських конституцій 1773 р.? Варто наголосити, що ще у Партикулярних правилах Рутського 1617 р. також ішлося про 11 правил ченця-бібліотекаря. А він, своєю чергою, взувався на єзуїтську модель⁴⁹. Зокрема, у «Правилах Товариства Ісуса» (1606) описано 12 основних функцій префекта єзуїтської бібліотеки. Між правилами

turowej Rzeczypospolitej i krajów ościennych / за ред. ks. S. Nabywaniec, ks. S. Zabraniak, B. Lorens. Rzeszów 2018, с. 267–280.

⁴⁶ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 132, арк. 36.

⁴⁷ *Constitutiones examinandae et seligendae*, т. 2, с. 97–99. Детальніше див.: Н. Петровъ. Очеркъ истории Базиліанского Ордена въ бывшей Польши, с. 141–143.

⁴⁸ P. S. Morrish. Baroque Librarianship // *The Cambridge History of Libraries in Britain and Ireland* / упор. E. Leedham-Green, T. Webber. Cambridge 2006, с. 219.

⁴⁹ П. Підручний, Б. П'єтнчко. *Василіянські генеральні капітули від 1617 по 1636 рік*, т. 1, с. 411. Тут опубліковано переклад із латинської на українську мову правил бібліотекаря: Там само, с. 450–451. Також відомо про списки цих правил польською мовою, які у XVIII ст. зберігалися у Крехівському монастирі: ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 367, арк. 59–60.

для бібліотекаря Рутського та єзуїтів існує лише незначна відмінність у змісті й формулюваннях. Навіть їхня кількість різниться несуттєво⁵⁰. Так, основою гошанських норм 1773 р. стали, вірогідно, з невеликими правками приписи Рутського 1617 р., який запозичив їх у єзуїтів. Зміни 1773 р. полягали в іншому формулюванні та переставленні місцями деяких рубрик, а також появі нової рубрики – про запис книг, отриманих після смерті насельника, до загального інвентаря.

Підсумовуючи характеристику чернечої культури книги в монастирях Львівської єпархії XVII–XVIII ст., відображену в нормативних документах, варто акцентувати на декількох особливостях. Якщо у XVII – на початку XVIII ст. в уставних повчаннях читацької практики практично не регламентували, їх переважно оминали в повчаннях для монахів, то в 1770-х рр. простежується систематичне впорядкування. Такі зміни відбулися не лише через адаптацію латинських приписів у чернече життя, а й через практичні потреби. Саме кількісне зростання монастирських бібліотек та активізація «життя» книг зумовили встановлення чіткіших правил поводження з ними. Зокрема, намагалися внаормувати практики «споживання» текстів, беручи за взірець католицької моделі *lectio librorum* – із точними вказівками, що, де й коли читати. Запроваджені норми ставали складовою *modus vivendi* василіянської чернечої еліти, освіченої у традиціях латинської культури. Проте, на відміну від латинських моделей, у монаших осередках ЧСВВ не існувало єдиної системи таких приписів. Задивлена на західні зразки «василіянська модель» нормативного читання щонайменше в Руській провінції до кінця 1770-х рр. так і не була цілісно сформованою й упорядкованою.

Організація знання

Мислителі нового часу, більшою мірою епохи Просвітництва, стандартизували та класифікували знання, що означало раціональне осмислення й упорядкування відомостей про навколишній світ загалом⁵¹. Не залишилися поза увагою і книжкова культура, зокрема впорядковувався «зовнішній вигляд» знання у друкованій і рукописній книжці⁵². У потриденський період образ церковних інституцій і загалом Церкви як взірцевої моделі контролю та дисциплінування формується чи не найвиразніше, а видимими знаками

⁵⁰ *Regulae Societatis Iesv. Lugdvni MDCVI* [1606], с. 335–336. Див. текст правил для бібліотекаря Рутського латинською: BAV, Vat. lat., vol. 8684/1, fol. 48 v. – 49 v.

⁵¹ P. Burke. *A Social History of Knowledge. From Gutenberg to Diderot*. Cambridge 2015, с. 11.

⁵² R. Chartier. *The Order of Books*, с. vii–viii; D. McKitterick. *Print, Manuscript and the Search for Order, 1450–1830*. Cambridge 2003, с. 29, 97.

Зображення префекта єзуїтської бібліотеки.
 Титульний аркуш книги «*Constitutiones Societatis Iesu*».
 Рим, 1606 р.

нагляду стають не лише цензура або інквізиція, а й широке впровадження документування (реєстри, метрики тощо). Зокрема, таке дисциплінування стосувалося й монастирів, які можна трактувати як традиційні місця знання домодерного часу, а освітні чернечі осередки – як *locus eruditionis*⁵³. Ба більше, в монаших спільнотах регламентування знання існувало віддавна, хоч і в іншій формі, однак процеси стандартизації XVII–XVIII ст. простежуються і тут, насамперед в обителях латинської традиції. Унормування заторкнуло не лише читацькі практики, а й організацію знання у монастирях, що також стосувалося упорядкування їхніх книжкових зібрань.

Монастирська бібліотека репрезентує один зі способів організації знання у чернечих осередках, адже книги є не єдиним, але вельми показовим джерелом для вивчення цього питання. Його, зокрема, можна проаналізувати на прикладі організації та функціонування монастирської колекції. Для цього варто розглянути організацію простору монастиря та місце перебування книг у ньому; їхні умови зберігання та фізичний стан (останній також опосередковано вказує на читаність примірників). Не менш важливою для з'ясування побутування знання в обителі є інформація про чисельність її книгозбірні та чинники, що впливали на кількісні показники.

Місце й умови зберігання книг

Щоб читати книги, необхідне приміщення, котре нерідко було й місцем їхнього зберігання. Місце читання також впливає на способи й ефективність читацьких практик і переформатування простору бібліотеки. Існував і зворотний зв'язок – реорганізація простору для зберігання книг впливала на видозміни читацьких практик⁵⁴. Накопичення значної кількості манускриптів і друків у великих і заможних католицьких монастирях матеріалізувалося у формуванні окремих великих бібліотечних приміщень зі своєю специфічною символікою – вони були вписані у сакральний, а не профанний локус обителі⁵⁵. Кардинально іншу ситуацію спостерігаємо у православних та унійних чернечих осередках Львівської єпархії ранньомодерного

⁵³ P. Burke. *A Social History of Knowledge*, с. 55, 121; P. Rietbergen. The Monastery as a “Locus eruditionis”, ca 1500 – ca 1800 // *Orbis doctus, 1500–1850: perspectieven op de geleerde wereld van Europa: plaatsen en personen. Opstellen aangeboden aan professor dr. J. A. H. Bots* / упор. G. van Gemert, F. Korsten, P. Rietbergen. Amsterdam 2005, с. 1–27. Про бібліотеки домодерного часу як місця знання писав: E. Garberson. Libraries, Memory and the Space of Knowledge // *Journal of the History of Collections* 18 (2006) 105–136.

⁵⁴ P. Saenger. *Space between Words*, с. 261.

⁵⁵ M. Cassidy-Welch. *Monastic Spaces and their Meanings. Thirteenth-Century English Cistercian Monasteries*. Turnhout 2001, с. 245, 249; C. de Jolly. Les bibliothèques bénédictines // *Histoire des bibliothèques françaises*, т. 2: *Les Bibliothèques sous l'Ancien Régime (1530–1789)* / за ред. C. de Jolly. Paris 1988, с. 29–44.

часу – про спеціалізовані місця для книг тут джерела нерідко «змовчують». Відсутність бібліотечних приміщень легко пояснити матеріальною та фінансовою вбогістю монастирів, а також їхньою практичною непотрібністю через невеликий (як порівняти з латинськими орденами та конгрегаціями Європи й України зокрема) фонд⁵⁶.

Через брак відомостей можна лише гіпотетично описати місцезнаходження й певні правила функціонування книжкових зібрань православних обителей Львівської єпархії XVII ст. Зважаючи на практичну необхідність, богослужбові примірники зазвичай зберігали у монастирській церкві чи церквах, якщо їх було декілька. У храмі ж існувало кілька звичних місць для екземплярів, тісно пов'язаних з їхнім використанням. Під час богослужіння книжки використовували єромонахи та єродиякони, а також співці – ченці-хористи. Відповідно, у храмі існували два основні місця для зберігання богослужбових примірників – вівтар чи захристія для священнослужителів і крилос / крилоси чи хори для співців. Також літургійні книжки могли зберігати в келії настоятеля обителі. Опосередкованим підтвердженням останнього припущення є згадка у шостому правилі «Духовного зав'язу» засновника Крехівського монастиря єросхимонаха Йоїля. Там сказано, щоб ігумен чи намісник монастиря «*оу себе да имуть въ схованію*»⁵⁷ коштовні церковні ризи. Оскільки книги також були недешевими, то можна висловити припущення, що і їх зберігали в цьому сховку.

Про ченця-бібліотекаря у XVII ст. говорити не доводиться, що опосередковано підтверджують, наприклад, монастирські пом'яники. Так, в обширному синодику Скиту Манявського згадується про ігуменів, намісників, єромонахів чи єродияконів різних послухів, навіть про інтролігатора, проте інформації про бібліотекаря чи архіваріуса немає⁵⁸. Як і у вже згаданих унійних монастирях Львівського владичтва, у списках їхньої братії бібліотекаря виявити не вдалося. Цікаво, що ченця з такими функціями не зафіксовано навіть у центральному – і найбільшому – василіянському Віленському Святотроїцькому монастирі. Принаймні до 1755 р. у протоколах протоігуменських візитацій згадок про таких монахів немає, хоча в обителі існувало окреме приміщення бібліотеки із замками⁵⁹ (а отже, хтось мав би його відчиняти та зберігати від нього ключі). Зрозуміло, що наглядав за книгозбірнею хтось із професорів чи проповідників, однак постає питання,

⁵⁶ Наприклад, про бібліотеки католицьких монастирів Львівської дієцезії ранньомодерного часу писав: Н. Лоштин. *Бібліотеки монастирів Львівської латинської митрополії XIV–XVIII ст.: книгознавчі аспекти*: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Київ 2018 (рукопис).

⁵⁷ Духовный зав'язъ ієросхимонаха Йоїля, с. 328.

⁵⁸ *Великий Скит у Карпатах*, т. 1.

⁵⁹ *На перехресті культур*, вид. 2-ге, с. 451, 454–481.

чому саме василіяни, на відміну від латинських орденів, на які вони взурувалися, не призначали для цього окремої особи.

У XVIII ст. ситуація з місцем зберігання книг у вже унійних монастирях змінюється, бо постійно збільшується кількість видань, а отже, було потрібно забезпечити їхнє відповідне зберігання. Зазвичай, у досліджуваних василіянських обителях не було окремого бібліотечного приміщення, тому зібрання могло розпорозуватися по кількох різних місцях, що інколи фіксувала монастирська документація. Наприклад, у 1745 р. книги невеликого Косівського чернечого осередку ділилися на дві категорії – *prima loco* та *secundo loco*⁶⁰. Та де саме зберігалися примірники, не уточнено. В іншому невеликому монастирі у Крилосі збірка розміщувалася в декількох локаціях: каплиці, храмах і монастирських келіях⁶¹. Нерідко ченці духовно опікувалися мирянами й поза монастирськими мурами, зокрема відправляли богослужіння, тож літургійні екземпляри залишалися у місцях такої діяльності. Наприклад, із Підгорецького монастиря одна з книг була у каплиці палацу Потоцьких цього населеного пункту⁶². Під опікою підгорецьких ченців перебувала і парафія в Голубиці, тому там також зберігали примірники з обителі. Деякі богослужбові книги Шаргородського монастиря розташовувалися в парафіяльній церкві у Калинівцях⁶³.

Як уже було зазначено, важливі фактори, що впливали на локалізацію колекцій, – це величина книжкового зібрання й матеріальне становище обителі, зокрема фізичний стан її будівель⁶⁴. Чисельніші бібліотеки зберігали в окремих келіях, а невеликі підбірки, зазвичай богослужбові, – на хорах й у вітварях церков⁶⁵. Проте в останньому прикладі йдеться не про бібліотеки, а про літургійні екземпляри, котрі були у храмах із практичної необхідності. Натомість «нецерковні» книги могли перебувати в церквах, однак, все ж, зазвичай зберігалися поза ними, що підтверджує внутрішня монастирська документація.

У василіянських монастирях Львівської єпархії, так само як раніше у православних, основними місцями зберігання богослужбових книг у монастирському храмі були вітвар чи захристія для священнослужителів та крилос чи хори для співаків. Зокрема, в інвентарі 1773 р. Львівської Свято-

⁶⁰ НМЛ, Відділ рукописної та стародрукованої книги, Ркл-16, арк. 425 зв.

⁶¹ ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 613/1917, арк. 22.

⁶² ДАТО, ф. 258, оп. 3, спр. 1254, арк. 271 зв.

⁶³ Там само, арк. 242 зв. – 243.

⁶⁴ Детальніше про умови життя василіян писала: V. Lorens. Warunki życia w monasterach bazylikańskich w południowo-wschodniej Rzeczypospolitej w XVIII w. // *Zakon bazylikański na tle mozaiki wyznaniowej i kulturowej Rzeczypospolitej i krajów ościennych*, с. 116–136.

⁶⁵ Зібрання книг, зазвичай богослужбових, справді найчастіше зберігали в церквах: V. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej*, с. 395.

юрської обителі згадано про церковні примірники «до хору», тобто вони лежали на хорах або ж на крилосі й мали богослужбове призначення⁶⁶. Про тринадцять церковних книг Улашковецького монастиря в інвентарі 1746 р. також записано «до хору»⁶⁷. Натомість у Підгірцях наприкінці 1760 – початку 1770-х рр. екземпляр житій святих фігурує «серед книг захристії»⁶⁸ (тобто у бічному до вівтаря приміщенні, де зберігали церковне начиння, ризи тощо). Також у церкві зафіксовані невеликі бібліотечні зібрання (не лише літургійна література). Наприклад, у 1779 р. в Золочеві зробили шафу на бібліотечні книги, котру поставили в церкві біля бічного престолу св. Миколая⁶⁹.

Окремо розгляну, чи існували в монастирях окремі приміщення для зберігання книг. У Руській провінції особливу увагу монастирським комплексам приділено щойно у капітульній конституції 1759 р. У ній йшлося про інвестування коштів у розбудову обителей і спорудження мурованих корпусів. У 1760–1770-х рр. простежується справжній бум будівництва кільковерхових цегляних монастирських споруд за латинськими взірцями⁷⁰. Проте лише в окремих осередках планували та робили окремі бібліотечні приміщення, оскільки для більшості з них, як і раніше, не було практичної потреби (фонди залишалися невеликими) чи для цього бракувало коштів. Ще навіть у 1928 р. знаний василіянський дослідник Йосафат Скрутень писав: «Приміщення бібліотеки як давніше, так і тепер належить до найбільш пекучих недомагань монастиря. Ніде може монастирська економія не була так недоладною й безсистемною, як саме в обсягу приміщення бібліотеки»⁷¹.

Рідко де в обителях книжки все-таки зберігали в окремих келіях. Варто наголосити, що такі кімнати в документах василіян 1770-х рр. називали саме «келіями», а не «бібліотеками». Наприклад, 14 травня 1774 р. до монастиря св. Онуфрія у Львові за 8 зл. придбали французький замок, який встановили у «келії великій, [де] гідно були розташовані бібліотечні книги»⁷². Тримати зібрання під ключем вимагало одне із правил Гошанських конституцій про закриття таких місць. Окреме приміщення передбачили для бібліотеки в новозбудованих у 1770-х рр. приміщеннях Підгорецької обителі. Ще у 1752 р. про таку ж «розкіш» згадано в одному з найзаможніших

⁶⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2239, арк. 7 зв.

⁶⁷ Там само, спр. 3022, арк. 3 зв.

⁶⁸ Там само, спр. 2627, арк. 27.

⁶⁹ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 809, арк. 13.

⁷⁰ В. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej*, с. 225–234.

⁷¹ Й. Скрутень. Бібліотека Львівських ОО. Василіян // *Записки ЧСВВ*, т. 3 (1–2) (1928) 72.

⁷² ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2357, арк. 54.

у Львівській єпархії Львівському Святоюрському монастирі. Проте виявити описи такої кімнати не вдалося⁷³. Зрештою, зберігали книги й у трапезних, оскільки тут їх рекомендували читати під час споживання їжі. Так, у Завалівському монастирі середини 1770-х рр. бібліотечна шафа з ґратами стояла в чернечій їдальні⁷⁴. Навряд чи трапезна була найкращим бібліотечним місцем, а згадка про заґратованість наштовхує на думку про забезпечення від неконтрольованого використання чи навіть викрадення екземплярів.

Важливо розібратися також з умовами зберігання книжок: наскільки дбали про задовільний стан кодексів і чи взагалі місця їхньої локалізації були придатними для цього. Тут також маємо небагато прямих джерельних свідчень. У візитації Крехівського монастиря 1747 р. занотовано, що «у бібліотеці немає жодного порядку, бо книжки валяються по землі»⁷⁵. Натомість у Львівській обителі св. Онуфрія в 1774 р. видання тримали у належному порядку⁷⁶. Для його підтримання щонайменше потрібно було мати шафи чи скрині для примірників. Наприклад, у 1774 р. раковецький коваль виготовив деякі деталі для бібліотечної шафи Добрянського монастиря⁷⁷. Для зберігання особливо коштовних літургійних екземплярів замовляли навіть спеціальні «пуделка»⁷⁸. А у Святоюрській обителі в другій половині XVIII ст. давні книжки зберігали у «скарбонці»⁷⁹.

Опосередковано про умови зберігання друків і рукописів свідчать відомості про реставрацію видань. Культура книги в монастирському середовищі передбачала їхнє опрацювання та ремонт. Хоча записи подібного змісту доволі рідкісні в монастирській документації, проте все ж вони фрагментарно вказують на ставлення ченців до матеріально «оформленого» слова, що потребувало витрат для забезпечення його задовільного фізичного стану. У монастирях насамперед дбали про богослужбові книги. З коштів на ремонт найбільше витрачали на опрацювання саме літургійних кодексів, інтролігаторами яких були як ченці, котрі мешкали зазвичай у більших обителях, так і духовні особи з-поза монастирського середовища. Наприклад, у 1739 р. в Уневі інтролігатором був 62-річний монах Лаврентій (Даньковський)⁸⁰. Проте якщо монастирі й витрачали кошти на реставрацію книг,

⁷³ Висновки про окреме бібліотечне приміщення можна зробити на основі запису в інвентарі: «Relikwiarzow wielkich za szalem nro 2, ieden w cerkwi, drugi w bibliotece» (ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2234, арк. 10).

⁷⁴ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 613, арк. 15, 30.

⁷⁵ В. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej*, с. 395–396.

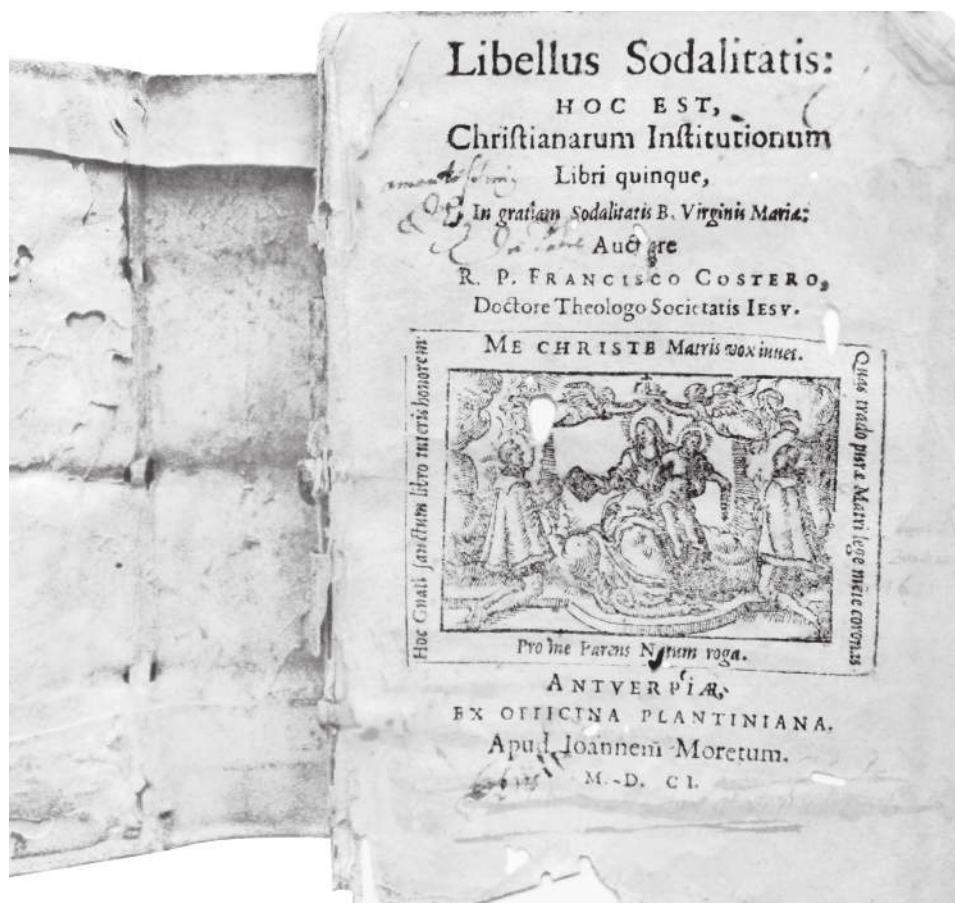
⁷⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2357, арк. 54.

⁷⁷ Там само, спр. 1321, арк. 49 зв.

⁷⁸ В. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej*, с. 398.

⁷⁹ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 129, арк. 44 зв.

⁸⁰ ДАТО, ф. 258, оп. 3, спр. 1194, арк. 3.

Пошкоджений примірник книги «Libellus sodalitatis» єзуїта Франциска Костері.
 Антверпен, 1650 р.

то лише невеликі суми з загального бюджету, і не так уже й часто. У середнього розміру Добрянській обителі за 1713–1781 рр. вдалося зафіксувати лише трохи більше десяти випадків ремонту богослужбових екземплярів⁸¹. Сакральний статус літургійних книг вимагав не лише додаткових матеріалів та коштів, а й майстерності під час реставрації. В 1760 р. у Львівському Святоюрському монастирі до оздоблення Службника залучили декількох осіб, як насельників обителі, так і людей ззовні. «Золотник» оздобив книгу сріблом за 4 зл. 6 гр. «Розички» виготовив отець-захристіянин, а кошти для закладок дав отець Аполінарій, і лише на такі закладки витратили більше 6 зл.⁸²

Проаналізовані джерела дають змогу міркувати про суть реставрації й тематику книжок, які ремонтували. Згадано, зокрема, про такі способи опрацювання: «od oprawy», «od parawy», «od wkorzenienia» (за опрацювання шкірою). Якщо у невеликих монастирях не було можливості відремонтувати екземпляр на місці, то його передавали до більших чернечих осередків. Через «дефект книг» у Краснопушчанському монастирі записали, що Конкорданція мусить бути відправленою до Львова⁸³. Зрештою, не завжди примірник відновлювали, а лише фіксували необхідність таких робіт (як-от щодо підгорецького рукопису 1751 р., стан якого потребував «реставрації»⁸⁴). Ремонт (а отже, зношеність) дає змогу з'ясувати, які книги насправді використовували. Записи про «направи» нецерковних екземплярів трапляються нечасто⁸⁵. Це й не дивно, зважаючи на щоденне використання літургійних текстів і шанобливе ставлення до богослужбових примірників. Отож для забезпечення їхнього задовільного фізичного стану виділяли більше ресурсів. Бібліотечні книжки якщо й опрацьовували, то або проповідницьку, або «навчальну літературу» (зазвичай у чернечих осередках, де були навчальні студії). У 1778 р. в обителі св. Онуфрія у Львові витратили 7 зл. за опрацювання щойно придбаних книг із математики, фізики, логіки та метафізики⁸⁶.

Умови зберігання видань у монастирях можна вивчати і за відомостями про їхній фізичний стан, на який вказано в інвентарних і візитаційних опи-

⁸¹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1320, арк. 11 зв., 14, 21 зв.; спр. 1321, арк. 12, 13, 70 зв., 71 зв.

⁸² Там само, спр. 2355, арк. 47–47 зв. Зрештою богослужбові книги могли проілюструвати як іконами, так і різними орнаментами, див., напр.: В. Александрович, І. Мицько. Архіерейський Службник і Требник Івана Боярського: Нова інтерпретація унікального рукописного кодексу 1632 року // *Пам'ятки України* 1–6 (1993) 74–84.

⁸³ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2000, арк. 164.

⁸⁴ ДАТО, ф. 258, оп. 3, спр. 1254, арк. 218.

⁸⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2355, арк. 125.

⁸⁶ Там само, спр. 2357, арк. 98 зв.

сах. Загалом, в обителях було небагато пошкоджених екземплярів⁸⁷. Фіксація фізичного стану інформує про способи використання, умови зберігання чи «нещасні» випадки з кодексами: 1) «надпалені», «спалені»; 2) «без кінця», «без початку», «без кінця і початку», «нецілий»; 3) «дуже старий», «попсутий», «зіпсутий»; 4) «полатаний», «пошарпаний», «подертий», «віддертий». Характеристика «дуже старий» чи «старий», зазвичай вказує не тільки на вік (хоч і на нього теж) рукописної чи друкованої книжки, а й на стан збереження (зношеність)⁸⁸. Натрапляємо також на згадки про книги, що «потерпали» від гризунів. Латинськомовна медична збірка «Compendium Medicorum» невеликого формату (достеменно невідомо, про який саме текст ідеться) була «на кінці попсута від миші»⁸⁹. Примірник підручника з філософії у Львівському Святоюрському монастирі взагалі описано як «недоїдок миші»⁹⁰. У Підгірцях також виявили, що книга про молитву та цноти була «надгрижена мишею»⁹¹. Підсумовуючи, зауважу: є підстави припускати, по-перше, що чим більша бібліотека, тим більше в ній пошкоджених книг, а по-друге, що більше примірників з «вадами», то вірогідніше їхнє «використання» ченцями⁹².

Розміщення книг

У латинській Європі епохи Бароко внутрішня організація книг у бібліотеках базувалася на трьох основних принципах: фіксоване місце; складання за форматом і тематична рубрикація. Фіксоване місце означало присвоєння окремого шифру для кожного примірника – літерного та / чи цифрового, що позначав конкретне місце зберігання. Групування за форматом використовували через практичність та економію простору – більші за розміром екземпляри (*in folio*) складали вертикально на нижніх полицях, а менші – на верхніх. Практика тематичного поділу книг за рубриками (теологія, мистецтво, медицина тощо) збереглася ще від середньовіччя⁹³. Лише з кінця XVII ст. усталилося окремо описувати і складати рукописні та стародруковані книги. Зрештою, згадані загальні принципи, очевидно, модифікувалися

⁸⁷ Детальніше див.: І. Альмес. «Надпалена, подерта, стара і пошарпана»: замітки про фізичний стан книг в контексті історії читання в монастирях Львівської єпархії XVIII ст. (за матеріалами інвентарних описів) // *Церква-наука-суспільство: питання взаємодії. Матеріали Тринадцятої Міжнародної наукової конференції (27–29 травня 2015 р.)*. Київ 2015, с. 152–154.

⁸⁸ M. Walsby. *Book Lists and Their Meaning*, с. 22.

⁸⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1293, арк. 6.

⁹⁰ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 129, арк. 44.

⁹¹ ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 4б, спр. 613 (1917), арк. 221 зв.

⁹² Детальніше про фізичний стан книг див.: І. Альмес. «Надпалена, подерта, стара і пошарпана», с. 152–154.

⁹³ P. S. Morrish. *Baroque Librarianship*, с. 219–220.

залежно від потреб і конкретних обставин⁹⁴. Ще раз варто зазначити, що василіяни таки не виробили цілісних засад регламентації бібліотечної справи в монастирях, хоча певні правила вміщені в чернечих конституціях, листах, розпорядженнях, про що вже була мова. Тим паче не існувало єдиних підходів щодо опису та групування фондів, проте не лише у василіян, а й у домініканців, бернардинів, капуцинів, єзуїтів чи піярів⁹⁵.

У монастирських зібраннях Львівської єпархії найвиразніше і тривалий час простежується поділ на церковні й бібліотечні книги – ті, що зберігали в церкві / церквах, і ті, що зберігали поза храмом. Так їх сепарувати вказували протоархимандрити Йосафат (Седлецький) у 1766 р. й Онуфрій (Братковський) у 1773 р.⁹⁶ З XVIII ст. почали розподіляти манускрипти та друковані видання, хоч і не всюди. Згодом, у досліджуваних василіянських монастирях, ішло впорядкування фонду за форматом, мовою чи форматом і мовою одночасно. Лише з 1760–1770-х рр. почали впорядковувати бібліотеки тематично (додаток 3). Зокрема, в інвентарі Крехівської обителі 1777 р. перелік книг укладено за принципом зменшення формату, що, ймовірно, свідчить про аналогічне розташування фоліантів на полицях. Записували примірники й за мовним критерієм – спочатку латиною, а потім кирилицею, що теж, згодом, відповідало їхньому розміщенню в шафах: у першій могли зберігати кириличні, а в другій – польсько- та латинськомовні книги. Мовна диференціація бібліотеки зафіксована, наприклад, в інвентарях Крехова з кінця 1730-х рр.⁹⁷

Як змінювалася організація книг у монастирях Львівської єпархії ранньомодерного часу, можна проілюструвати на прикладі Крехівської обителі, однієї з більших і заможніших, дев'ять інвентарів якої – від 1630-х до 1770-х рр. – збереглися (додаток 3). В описі другої третини XVII ст. перелік позицій не пронумеровано й записано суцільним текстом⁹⁸. Можна припустити, документ вказує, що нецерковні книги, котрі становили меншість із сотні крехівських екземплярів, не були систематизованими та зберігалися довільно.

Поступове кількісне збільшення та, відповідно, впорядкування зібрання Крехівського монастиря простежується впродовж XVIII ст. У 1730-х рр.,

⁹⁴ D. McKitterick. *Libraries and the Organization of Knowledge // The Cambridge History of Libraries in Britain and Ireland*, т. 1: *to 1640* / за ред. E. Leedham-Green, T. Webber. Cambridge 2006, с. 607, 612.

⁹⁵ M. Piótyczak-Majerowicz. *Biblioteki i bibliotekarstwo*, с. 121; її ж. *Księgozbiory zakonne w Zakładzie Narodowym*, с. 283.

⁹⁶ B. Lorens. *Inwentarze bibliotek bazylikańskich w XVIII w.*, с. 297.

⁹⁷ I. Almes. *Źródła do historii bibliotek klasztornych eparchii lwowskiej XVII–XVIII wieku. Inwentarze bazylikańskiego monasteru w Krechowie // Textus et studia* 3 (2015) 18.

⁹⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 539, арк. 1.

за сто років після першого відомого опису, фонд уже систематизували за мовною ознакою: на «книги різні» («*xięgi różne*» – латинською та польською мовами) і «книги руські»⁹⁹. Як і в інвентарі другої третини XVII ст., у цьому реєстрі записи також не пронумеровані, що свідчить про відсутність фіксованого місця примірника на місці зберігання. Так само розлогі бібліографічні записи (практично для всіх кодексів вказано автора, назву, кількість томів і формат), найімовірніше, свідчать про відсутність порядку в зібранні, адже в добре організованій колекції, зазвичай на корінцях, вказували скорочені назви чи автора і вже за цими даними укладали реєстри. Отож брак стислого записування опосередковано, найбільш вірогідно, вказує на відсутність у Крехові в 1730-х рр. чіткого впорядкування книг. Ба більше, зміни, які бачимо у 1730-х рр., відбулися після ревізії 1721 р. львівського владики Атанасія (Шептицького), якому не показали жодних реєстрів, через що він і наказав усунути недолік¹⁰⁰. Зрештою уклали такі описи лише у 1739 р., після візитації монастиря чернечою управою щойно утвореної Святопокровської провінції – еромонахами Сильвестром (Мальським) і Патрикієм (Журавським)¹⁰¹. Таке затягування з упорядкуванням «книжкового світу» монастирів засвідчує складність і, ймовірніше, відсутність кадрів для здійснення необхідної організації.

Чіткіша класифікація фонду в Крехівській обителі простежується з середини 1750-х рр. Зокрема, в реєстрах книг 1755–1771 рр. виокремлено п'ять категорій: Євангелія, книги церковні, бібліотека монастиря, книги руські друковані, книги руські писані. Своєю чергою, кожна з перелічених рубрик сформована за форматним принципом: спочатку записано книги більшого формату (*in folio* чи *in quarto*), а потім – меншого (*in octavo*, *in duodecimo*). Зрештою, до 1777 р. рубрику «бібліотека монастиря» розподілили ще на дві частини – книги латинські та книги польські. Для бібліотечних екземплярів це могло означати окреме розміщення рукописних і друкованих кирилических кодексів, а також літератури латинськими шрифтами. Вже в межах кожної групи книги склали на полицях за форматом – згодом від більших знизу до менших зверху. Тобто до кінця 1770-х рр. в одній із найбільших монастирських бібліотек Львівської єпархії так і не застосували одного з основних принципів упорядкування, практикованого католицькими орденами, – не впроваджено тематичної рубрикації і, вочевидь, примірникам так і не надано фіксованої локації.

До кінця 1770-х рр. лише у трьох із понад сорока монастирських книгозбірень Львівської єпархії, що досліджуються, вдалося зафіксувати тематичну

⁹⁹ Там само, арк. 2 зв., 4 зв.

¹⁰⁰ Там само, спр. 2030, арк. 3 зв.

¹⁰¹ Там само, спр. 2042, арк. 56–57.

систематизацію – один із основних маркерів латинської чернечої культури книги. Ігнорування змістовного впорядкування не видається чимось особливим, бо для більшості невеличких бібліотек (близько ста книг), та ще й за відсутності в обителях освітніх студій (для яких така рубрикація особливо потрібна) не було практичної необхідності в систематизації. Тематичну структурування книжкових зібрань зафіксовано у Львівському Святоюрському (1764¹⁰²), Бучацькому (1769¹⁰³) та Львівському Святоонофріївському (1778¹⁰⁴) монастирях. У всіх трьох чернечих осередках діяли освітні заклади: у львівських функціонували чернечі студії, а у Бучачі – колегіум. Освітні потреби передбачали необхідність швидкого доступу й пошуку потрібної літератури, що найефективніше забезпечувала тематична впорядкованість. Проте студії провадили й інші обителі, наприклад, Крехівська, проте такого поділу там не було. Тож освітній чинник був хоч і важливим, проте не визначальним для структуризації. Упорядкувати книгозбірню за змістом томів могли ті ченці, котрі знали, як це зробити, принаймні мали досвід користування добре організованою не лише за мовно-форматним принципом бібліотекою, а це могли бути монахи, котрі закінчили студії в Римі чи єзуїтських колегіумах. Очевидно, що розмістити екземпляри простіше за форматом, адже візуально легко розрізнити більші книги від менших. Не так складно посортувати кодекси й за мовою. Натомість тематичне впорядкування вимагало додаткових знань і вмінь, хоча б загальної ознайомленості з характером тексту чи навичок дізнатися таку інформацію.

У тематичних рубриках бібліотечних описів виділяли достатньо усталені в тогочасній латинській Європі й Речі Посполитій категорії, хоч і не завжди в однаковій «канонічній» послідовності. Тут варто зауважити, що саме у правилах єзуїтів для бібліотекаря існувала вимога впорядковувати колекцію з огляду на зміст книжки. В інших чернечих орденах теж практикували таку організацію. Наприклад, уже у 1616 р. в Львівському домініканському монастирі літературу сортували за тематикою, що бачимо й у 1776 р. Так само чинили львівські кармеліти взуті у 1769 р. Однак не в усіх із 15 відомих львівських католицьких обителей, насамперед жіночих, екземпляри розміщували тематично навіть у 1750–1770-х рр., не кажучи вже про периферійні кляштори Руського воєводства у менших містах чи містечках¹⁰⁵.

¹⁰² ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 1286, арк. 6 зв. – 14 зв.

¹⁰³ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1103, арк. 5–7.

¹⁰⁴ Там само, спр. 2186, арк. 35, 40–40 зв., 49–59.

¹⁰⁵ L. Grzebień. Organizacja bibliotek jezuitkich w Polsce od XVI do XVIII w. // *Archiva, biblioteki i muzea kościelne* 30 (1975) 243; U. Paszkiewicz. *Catalogus catalogorum*, т. 1, с. 580, 586, 590–592.

У трьох описах василіянських книгозбірень, поділених тематично, кількість рубрик різниться: 21 – у Львівському Святооунуфрійському (1778), 20 – Бучацькому (1769) і 18 – Львівському Святоюрському (1773) монастирях. Проте можна виділити певні спільні для усіх трьох обителей категорії, котрі з невеликими змінами в назвах подаються латинською транслітерацією майже в однаковій послідовності: Святе Письмо, коментарі до Біблії, теологи (моральні та спекулятивні), аскетика, проповідники, історики, філософи, поетика та риторика, різне. Але, попри таку класичну, на перший погляд, рубрикацію, в унійних зібраннях бачимо декілька особливостей. Зокрема, тематична структуризація супроводжується мовним поділом на латинські, польські й руські книги. Лише у Бучачі, зважаючи на майже повністю латинськомовний склад колекції, такої сепарації не було. Василіянські екземпляри в межах тематичних груп також не мали цифрового чи літерного маркування, що вказувало б на «присвоєння» окремого шрифту для кожного тому та його фіксованого місця зберігання. Тож навіть у центральних чернечих осередках і найбільших монастирських зібраннях Львівської єпархії 1760–1770-х рр. так і не було повноцінно запроваджено латинську книжкову систематизацію.

Якщо питання тематичної впорядкованості книгозбірень василіянських обителей 1760–1770-х рр. розглянути в ширшому контексті, принаймні ранньомодерної України, то відсутність систематизації за тематикою не здається чимось аномальним, а навпаки – поширеною практикою. Порівняймо з православними монастирями Київської митрополії, насамперед Києва, а також латинськими кляшторами річпосполитської України. Книгозбірні найбільших київських чернечих осередків навіть у 1780-х рр. зазвичай упорядковували за критеріями формату (розміру) та мови¹⁰⁶. Винятком, цілком можливо, що поодиноким, здається бібліотека Софійського монастиря. Відомо, що за каталогом 1769 р. книгозбірня цієї обителі, принаймні колекція латиничним шрифтом, систематизована саме тематично, до того ж – за допомогою літерної (латинкою) класифікації тематичних рубрик. Проте, судячи з каталогу, фіксованого місця зберігання з окремими «шрифтами» так і не запровадили¹⁰⁷. У католицьких обителях українських воеводств, очевидно, теж не було повсюдного запровадження тематичного

¹⁰⁶ М. Яременко. Бібліотека київського Пустинно-Миколаївського монастиря XVIII ст., с. 122–123; його ж. Київські монастирські та приватні чернечі бібліотеки, с. 346–365; Б. Тараніна. Інвентарний опис книгозбірні Києво-Михайлівського Золотоверхого монастиря 1765 р.: джерелознавчий аналіз пам'ятки // *Матеріали X міжнародної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Дні науки історичного факультету»*. Київ 2017, с. 109–112.

¹⁰⁷ Н. Сінкевич. «Nis mortui vivunt, et muti loquuntur»: ранньомодерна книгозбірня Києво-Софійського монастиря за каталогом 1769 р. // *Софія Київська: Візантія. Русь*.

впорядкування бібліотек, щонайменше до кінця 1770-х рр. Проте більшість книгозбірень таки його мали, застосовуючи літерне позначення армаріумів, тобто шаф чи полиць для окремих тематичних рубрик¹⁰⁸.

Отож навіть за таким формальним показником як тематична впорядкованість монастирські бібліотеки Львівської унійної єпархії до кінця 1770-х рр. були більше схожими на зібрання православних, аніж католиків. Латинські зразки впорядкованості знання стануть звичнішими для василіянських бібліотек щойно з кінця XVIII ст. У 1788–1789 рр. навіть в описах невеликих книжкових зібрань, які не було потреби тематично впорядковувати, подавали перелік книг, наслідуючи (та не виокремлюючи) рубрики (спочатку Святе Письмо, Коментарі та ін.)¹⁰⁹. Тематична організація василіянських зібрань стала поширеною лише з початку XIX ст.¹¹⁰

«Ідеальна бібліотека»?

Скільки ж книг було у православних та унійних чернечих осередках Львівської єпархії? «Ідеальна бібліотека» має становити 500–600 екземплярів, підібраних із «розумом і серцем», – зазначав у своєму poradniku формування добірної збірки мислитель епохи Просвітництва Йоганн Генріх Самуель Формей (1711–1797)¹¹¹. Саме така кількість книг зберігалась у найбільших василіянських монастирях Львівського владцтва періоду їхнього розквіту, тобто у 1760–1770-х рр. Проте такий виключно чисельний «ідеал» простежується лише для декількох обителів. Про підбірку «з розумом і серцем» не доводиться говорити. Не забуваймо, що, говорячи про кількісні показники, варто враховувати і хронологічний зріз. Також детальніше розгляну мовну характеристику книг, які зберігалися у чернечих осередках (додаток 1).

У XVII ст. в обителях Львівської єпархії зберігалось небагато книг. Відомості про кількісний склад фондів вдалося виявити лише для чотирьох

Україна, вип. 4: збірка наукових праць, присвячена 170-літтю з дня народження *Никодима Павловича Кондакова (1844–1925)*. Київ 2014, с. 601–639.

¹⁰⁸ Н. Лоштин. Інвентарі та каталоги бібліотек католицьких монастирів XVI–XVIII ст., с. 78–90.

¹⁰⁹ Див. інвентарі бібліотек Віциньського, Добрянського, Золочівського, Терехівського, Чортківського, Унівського та ін. монастирів 1788–1789 рр.: Österreichisches Staatsarchiv, AT-OeStA/AVA, Bestand Stiftungshofbuchhaltung, Fasz. 697 (Karton 897) [S. 14–19, 25–33]; Biblioteka Narodowa, Rps. 46146, k. 1–54.

¹¹⁰ Див., напр., інвентар Барського монастиря 1823: Кам'янець-Подільський державний історичний музей-заповідник, фондові збірки, ф. «Стародруки друковані», стп. 206, арк. 67. Більше прикладів див. у: U. Paszkiewicz. *Catalogus catalogorum*, т. 1.

¹¹¹ І. Ціборовська-Римарович. Бібліотека у «дзеркалі» стародруків: образ, джерела, факти // *Бібліотечний вісник* 5 (241) (2017) 30.

Самуель Формей (1711–1797).
Автор – Йоганн Крістіан Готфрід Фріци, 1798 р.

монастирів кінця XVI–XVII ст.¹¹² Зокрема, львівська святооунфріївська колекція, станом на 1579 р., налічувала 43 назви та 53 томи¹¹³; крехівська, другої третини XVII ст. – близько 100 томів¹¹⁴. Трохи більше 70 екземплярів було в Підгорецькій обителі на 1699 р.¹¹⁵ З невеликих монастирів відомо про фонд чернечого осередку в Теребовлі: 33 книги на 1676 р.¹¹⁶ Варто наголосити, що невідомо і про кількісні показники однієї з найбільших обителей Львівського владцтва – Скиту Манявського, що не дає змоги комплексніше проаналізувати книжкову культуру православного чернецтва. Інше питання – про що свідчать кількісні показники в ширшій порівняльній перспективі. Наприклад, в унійних монастирях сусідньої північної Володимирської єпархії зберігалось ще менше книг. Так, у Стоянівському чи Низкиницькому чернечих осередках було близько двох десятків лише церковних екземплярів. Майже 50 томів розташовувалося в більшій Зимнівській обителі¹¹⁷. Проте, очевидно, монастирські книгозбірні Львівської єпархії здаються мізерними, як порівняти з тогочасними зібраннями латинських обителей. Наприкінці XVI ст. у францисканському кляшторі в Кракові було 718 кодексів¹¹⁸. Значно більші книжкові зібрання розміщувалися і в тогочасних православних монастирях Московського патріархату: в Троїце-Сергіївській лаврі у Москві станом на 1641 р. відомо про 742 одиниці, а в Соловецькому монастирі у 1676 р. – про 1 478 томів¹¹⁹. Отож кількісно невеликі книгозбірні православних обителей Львівської єпархії XVII ст. були середніми за розмірами в українському контексті XVII ст.

Розмір книжкових зібрань досліджуваних монастирів змінився у першій половині XVIII ст. (додаток 1.2). З цього часу й до кінця XVIII ст. простежується постійне зростання бібліотек. У 1720–1740-х рр., за даними інвентарних описів, понад сто книг зберігалось лише у трьох монастирях:

¹¹² Про загальні кількісні показники відомо і для монастиря св. Юрія у Львові станом на 1569 р., коли уклали інвентар і нарахували 67 книг в обителі – 17 церковних і 50 «w sklepie»: *Monumenta confraternitatis stauropigianae Leopoliensis sumptibus Instituti Stauropigiani*, т. 1 / за ред. W. Milkowicz. Leopoli 1895, с. 48.

¹¹³ ЦДІА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 1034, арк. 3 зв.; В. Кметь. Інвентарі Успенської та Святооунфріївської монастирської церкви, с. 494–510.

¹¹⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 539, арк. 3–4.

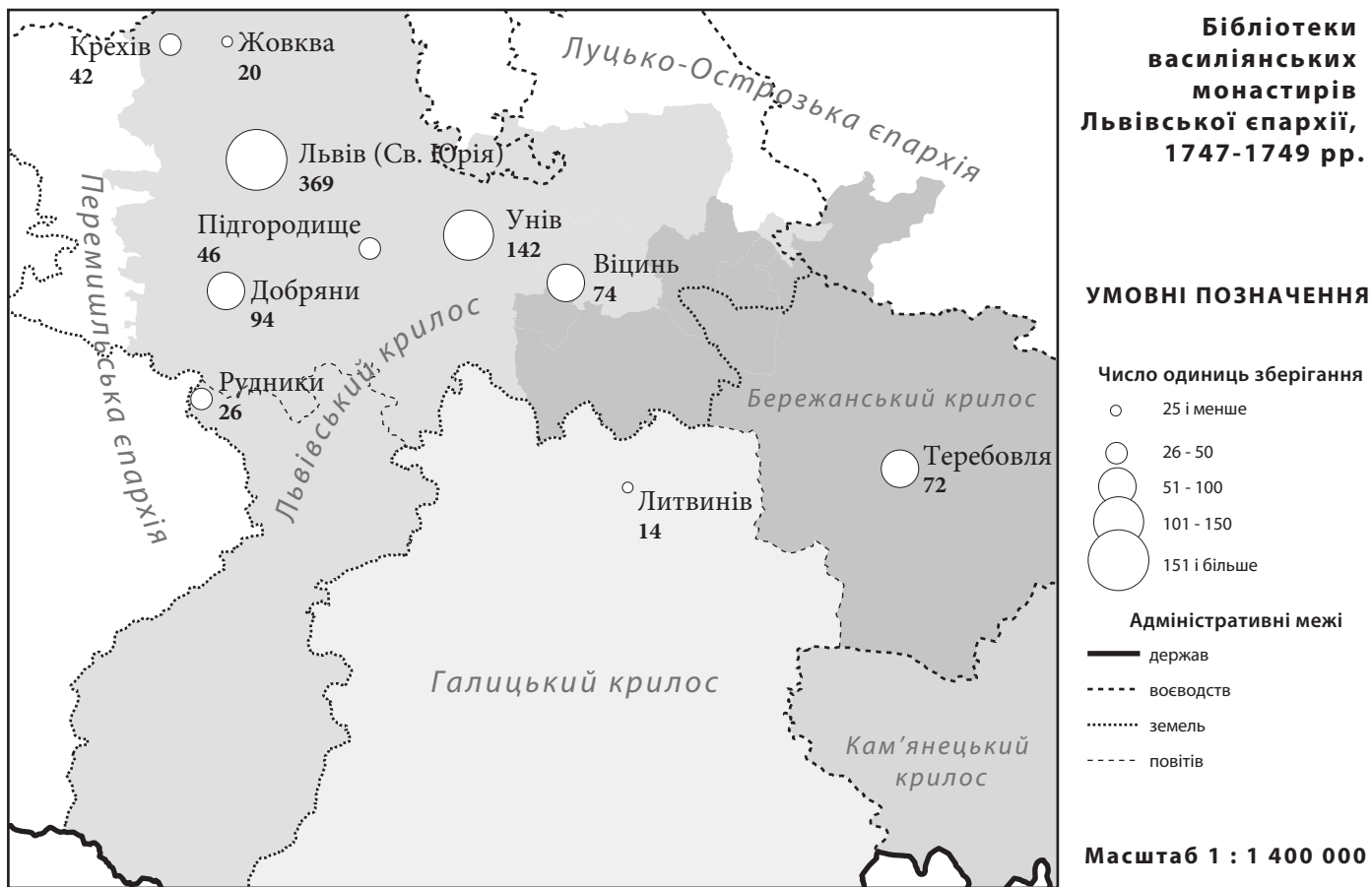
¹¹⁵ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 76, арк. 67–70.

¹¹⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 3009, арк. 2–4.

¹¹⁷ *Генеральні візитації церков і монастирів Володимирської унійної єпархії кінця XVII – початку XVIII століть: Книга протоколів та окремі описи* / заг. ред. та істор. нарис А. Гіля, І. Скочиляса. Львів – Люблін 2012, с. 19, 45, 49.

¹¹⁸ H. Wyczawski. Kościelne zbiory biblioteczne (wiek XVI–XVIII) // *Dzieje teologii katolickiej w Polsce*, т. 2: *Od odrodzenia do oświecenia*, ч. 1: *Teologia humanistyczna*. Lublin 1975, с. 533

¹¹⁹ С. Луппов. *Книга в России в XVII веке*. Ленинград 1970, с. 156.

Карта-схема 1

Львівському Святоюрському (222 н., 257 од. зб.), Підгорецькому (204 н., 217 од. зб.), Крехівському (144 н., 162 од. зб.). В інших шести відомих колекціях (Добряни, Гуменець, Золочів, Крилос, Львів (св. Онуфрія)) бачимо менше примірників: від 8 чи 9 т. у Коломиї і Гуменці й до 76 т. у Добрянах. У 1747–1749 рр. здійснено візитацію монастирів Святопокровської провінції, зокрема у Львівській єпархії, під час якої реєстрували й книги (додаток 3, док. 28–34). Згідно з цими даними, найбільше зібрання Львівського владництва було у Львівській Святоюрській обителі – 292 н., 369 од. зб. Вирізнялася чисельністю й бібліотека Унівської лаври – 93 н., 142 од. зб. «Середні» за кількістю видань книгозбірні були у Віцинському, Добрянському та Тереховлянському монастирях – від 70 до 90 т. Неповні комплекти навіть необхідних богослужбових книг зафіксовано в малих обителях, які збиралися закрити. Ідеться про Коломийський монастир, в якому станом на 1745 р. зафіксовано лише 8 літургійних примірників¹²⁰. Для порівняння, в одному з найбільших тогочасних унійних осередків, Почаївському, станом на 1736 р. було, за деякими підрахунками, понад 300 книг, тобто більше, ніж у Львівському Святоюрському¹²¹. Загалом, як порівняти з тогочасними найбільшими українськими унійними монастирями, найчисельніші книгозбірні обителей Львівської єпархії були меншими.

Найдетальніше можна розглянути обсяг монастирських фондів у другій половині XVIII ст., оскільки збереглося по декілька списків книг. У 1760-х рр. у лідерах залишалися львівські святоюрська (419 н., 520 т.) та святоонуфрїївська (230 н., 289 т.), підгорецька (244 н., 310 т.), крехівська (218 н., 281 т.) і бучацька (186 н., 214 т.) бібліотеки. До кінця XVIII ст. у цих обителях колекції не просто кількісно збільшувалися – це одні з небагатьох чернечих осередків, які динамічно та систематично укомплектовували книгами (додаток 3, док. 43–62). У 1770-х рр. лише у двох монастирів Львівської єпархії, про чий фонди відомо, було понад 500 екземплярів – у Львівському Святоюрському (613 н., 699 т.) і Крехівському (459 н., 560 т.). В останньому, всього за десять з лишком років, книгозбірня подвоїлася. Більші зібрання зафіксовано там, де функціонували чернечі або інші студії – в Уневі (72 н., 147 т.), Золочеві (84 н., 100 т.), Добрянах (84 н., 120 т.), Вічині (122 н., 171 т.), Завалові (129 н., 138 т.) (додаток 3, док. 67–76).

Попри зміну кількісних параметрів василіянських бібліотек у 1760–1770-х рр., вони, як і сто років тому, залишалися меншими як від зібрань київських православних, так і від річпосполитських латинських обителей.

¹²⁰ НМЛ, Відділ рукописної та стародрукованої книги, Ркл-16, арк. 478 зв.

¹²¹ В. Бочковська. *Почаївський духовний осередок в історії і культурі українського народу XVIII – 30-х років XIX ст.*: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Київ 2018, с. 133.

Карта-схема 2

Наприклад, у київській софійській бібліотеці в 1769 р. налічувалося 828 т., пустинно-миколаївській – 840 т.¹²² У львівських домініканському чи францисканському кляшторах знаємо про понад 4 тис. книжок, а в тогочасних єзуїтських домах (Ярославському чи Люблінському) зберігалось 7–8 тис. екземплярів¹²³. Порівняння з деякими тогочасними католицькими монастирями латинської Європи взагалі увиразнює «провінційність» унійних колекцій Львівської єпархії. Так, у бенедиктинській обителі св. Арнольда у Метці (Франція) станом на 1768 р. зберігалось 11 287 кодексів¹²⁴. Проте інша компаративістика – з уійними чернечими осередками сусідніх владицтв чи парафіяльними книжковими зібраннями – засвідчує, що бібліотеки досліджуваних обителей все ж були більшими й різноманітнішими. За підрахунками Івана Крип'якевича, в середині XVIII ст. у всіх парафіях Галицького деканату зберігалось 399 т., а Коломийського – 352. В середньому на парафії побутовало до 10 книжок¹²⁵. Звісно, ми співставляємо зі збірками при храмах, щоби продемонструвати на конкретних чисельних даних поширення книжок і побутування культури книги в різних духовних середовищах. Звісно, і традиція зберігання, і потреба, і сфера застосування друків чи рукописів на парафіях не до порівняння з чернечим середовищем.

Як було показано, саме 1760-ті рр. стали переломними в суттєвому кількісному зростанні монастирських книгозбірень. Тоді ж змінився і характер поповнення колекцій. Навіть невеликі обителі комплектувалися не лише богослужбовими, а й іншими за тематикою екземплярами, що формувало хоч і скромні, проте бібліотечні збірки. Наприклад, у Задарівському монастирі станом на 1760 р. зареєстровано 5 книг нелітургійного змісту¹²⁶. Бібліотечні колекції (а не храмові чи позахрамові богослужбові зібрання) формувалися в заможних обителях, де, як правило, діяли чернечі студії (риторичні, філософські, богословські). Майже 75 % книг Золочівського (1773)¹²⁷, близько 80 % Підгорецького (1767)¹²⁸ та Львівського Свято-онуфріївського (1769)¹²⁹ монастирів припадало саме на бібліотечну частину фонду нелітургійного змісту. В останній зі згаданих обителей у першій половині XVIII ст. книгозбірня була практично повністю укомплектована

¹²² М. Яременко. Київські монастирські та приватні чернечі бібліотеки, с. 347.

¹²³ Н. Wyczawski. Kościelne zbiory biblioteczne, с. 533; М. Piłypczak-Majerowicz. *Biblioteki i bibliotekarstwo*, с. 48.

¹²⁴ G. Michaux. Bibliothèques Messines du XVIIIe siècle // *Mémoires de l'Académie nationale de Metz*. Metz 1998, с. 10.

¹²⁵ І. Крип'якевич. Невикористане джерело до історії старої книги, с. 260–264.

¹²⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1847, арк. 1 зв. – 4 зв.

¹²⁷ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 814, арк. 39–41 зв.

¹²⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2627, арк. 12 зв. – 13, 23–28.

¹²⁹ Там само, спр. 2186, арк. 11, 17 зв. – 25 зв.

Карта-схема 3

богослужбовою літературою. Збільшення колекції в львівській обителі відбулося внаслідок комплектування приватними чернечими зібраннями. «Інтелектуальними» центрами зі суттєвим домінуванням «бібліотечних» книг (майже 90 % чи й більше) стали Львівський Святоюрський¹³⁰, Буцацький¹³¹ і Крехівський чернечі осередки. Крехівська книгозбірня – яскравий приклад залежності обсягу бібліотечного зібрання від запровадження навчання. Початок діяльності риторичних студій у 1778 р. став однією з головних причин збільшення бібліотеки в чотири рази наприкінці 1770-х рр., порівнюючи з початком десятиліття¹³².

Ще одне важливе питання – співвідношення друкованої та рукописної продукції у чернечих осередках XVII–XVIII ст. У цей час як у Європі загалом, так і в Київській митрополії зокрема простежується тенденція до зростання кількості саме друкованої книги. Не стали винятком і монастирі Львівської єпархії, проте в них усе ж існували певні особливості. Наприклад, колекцією рукописних книг, попри загальні тренди, володів Крехівський монастир. Упродовж XVII–XVIII ст. у цій обителі рукописні книги незмінно становили близько 1/5 книжкового фонду. Найбільше ж їх було тут у середині XVIII ст. – 80 од. зб. І лише наприкінці 1770-х рр. рукописні книги перетворилися на маргінальну, як порівняти з друками, частину колекції¹³³. Натомість у більшості досліджуваних монастирів рукописні книги становили в середньому до 10 % книжкового фонду. Отож, окрім поодиноких випадків, немає обителей, де було б дуже багато рукописних книг, а це вказує на забезпечення чернечих осередків друкованою продукцією.

Ще одна важлива проблематика, котру варто принаймні стисло представити, – це мовний склад тогочасних монастирських книжкових зібрань. Перефразований вислів «церковнослов'янська *ad chorum*, латинська *ad forum*» влучно відображає функції та побутування різних мов у чернечих середовищах Київської митрополії ранньомодерного часу¹³⁴. Загалом у джерелах трапляється інформація про екземпляри руською (українською), церковнослов'янською, польською, латинською, грецькою, італійською, французькою, німецькою, сербською, хорватською мовами в обителях. У XVII ст. домінували як друковані, так і рукописні кириличні книги, натомість польськомовні

¹³⁰ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 1286, арк. 6 зв. – 14 зв.

¹³¹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1103, арк. 3, 4 зв. – 7.

¹³² Там само, спр. 2045, арк. 8 зв. – 9 зв., 16 зв. – 22 зв.; спр. 2029, арк. 23 зв. – 27, 58–63.

¹³³ Детальніше про рукописні книги у Крехівському монастирі див.: І. Альмес. Рукописні книги у Крехівському монастирі в XVII–XVIII ст. (за матеріалами інвентарних описів) // *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету* 25 (2014) 16–18.

¹³⁴ Сильвестр (Косов) в «Екзегезисі» (1635) писав про грецьку *ad chorum* і латинську *ad forum*: *Архивъ ЮЗР*. Київ 1914, ч. 1, т. 8, с. 444.

в цей час представлені одиничними примірниками: одним томом у Тереховлі¹³⁵, двома – у Крехові¹³⁶, шістьма – у Підгірцях¹³⁷. Можна припустити, що і в інших монастирях Львівської єпархії цього часу суттєво переважали кириличні видання.

У першій половині XVIII ст. мовний склад монастирських бібліотек зазнає змін – збільшується частка латинсько- й польськомовної літератури. Лише у невеликих обителях, де домінували літургійні книги, надалі були в більшості кириличні кодекси (богослужбова лектура велася церковно-слов'янською мовою). Така ситуація простежується в Успенській та Іллінській Крилоській обителях (1740)¹³⁸. Натомість у Добрянському (1740)¹³⁹, Крехівському (1739)¹⁴⁰, Підгорецькому (1714)¹⁴¹ та Львівському Святоюрському (1719) монастирях видання польською мовою становили від 20 до 30 %. Вже у 1719 р. кожна друга книга Львівського Святоюрського монастиря була латинською, а разом із польськими такі видання становили понад 70 %. У цій обителі також зберігалось 15 од. грецькою мовою¹⁴².

У 1760-ті рр. монастирські книгозбірні Львівського владичтва не лише динамічно зростали та перетворювалися власне на бібліотеки, подекуди навіть із окремими приміщеннями. Саме у цей час бачимо ще одну зміну – домінування книг латинською та польською мовами в більшості колекцій. Кириличне зібрання залишалось в Краснопущі (1760)¹⁴³; руськомовні твори становили майже 70 % фонду в Добрянах (1774)¹⁴⁴; кожна третя книга кирилицею значилась і в Уневі (до 1775)¹⁴⁵. З незначним переважанням латинсько-польські друки були у Вічині та Завалові, серед яких домінували тексти латинською, а не польською: 51 од. зб. / 35 од. зб. у Вічині¹⁴⁶; те ж бачимо й у Золочеві – 53 од. зб. / 44 од. зб.¹⁴⁷ В інших василіянських монастирях Львівської єпархії кожна друга книга була латинською, не враховуючи польськомовних кодексів. Зокрема, збільшення Золочівського зібрання наприкінці 1760-х – в першій половині 1770-х рр. відбувалося завдяки

¹³⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 3009, арк. 2–4.

¹³⁶ Там само, ф. 129, оп. 1, спр. 539, арк. 3–4.

¹³⁷ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 76, арк. 67–70.

¹³⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 4б, спр. 613 (1917), арк. 21–23 зв.

¹³⁹ Там само, ф. 684, оп. 1, спр. 1320, арк. 61–61 зв.

¹⁴⁰ Там само, спр. 2042, 7 арк.

¹⁴¹ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 76, арк. 32 зв. – 36.

¹⁴² Там само, од. зб. 129, арк. 3, 42–45.

¹⁴³ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2000, арк. 135–136, 139.

¹⁴⁴ Там само, спр. 1293, арк. 30–32.

¹⁴⁵ НМЛ, Відділ рукописної та стародрукованої книги, Ркл-104, арк. 9–11 зв.

¹⁴⁶ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 276, арк. 6, 12–15.

¹⁴⁷ Там само, од. зб. 814, арк. 39–41 зв.

латинським (з 31 до 53 од. зб.) і польським (з 32 до 44 од. зб.) кодексам¹⁴⁸. Лише впродовж шести років, 1771–1777 рр., кардинально (у 3,5 рази) зросла кількість латинськомовних книг у Крехівському монастирі (у 1777 р. вони становили понад 60 % книжкового зібрання¹⁴⁹), а кількість польськомовних екземплярів за цей же час зросла у чотири рази. Водночас кількість кирилических книг у бібліотеці майже не змінилася¹⁵⁰. Подібні тенденції спостерігаються і в Львівських Святооуфріївській та Святоюрській обителях (додаток 1.4–1.6), в яких латинськомовна література становила понад 70 % і 80 %, відповідно. Проте найбільшою за складом латинсько-польських видань була книгозбірня Бучацького монастиря, де вони становили майже 90 % (188 зі 214 од. зб.), а якщо не враховувати церковні екземпляри, то в бібліотеці практично не було руських примірників¹⁵¹.

У 1760–1770-х рр. основний масив літератури в більшості монастирів – це книги латинською і польською мовами, однак у василіян побутували видання й іншими мовами, наприклад, грецькою. Як правило, в описах їхні назви транслітерували польською, не подаючи оригінального титулу, чи взагалі фіксували не за назвою, а лише за мовою, виокремлюючи іноді в окрему групу. Лише в інвентарі 1747–1749 рр. Львівського Святоюрського монастиря деякі з примірників грецькою записано латинськими літерами (всього 20 од. зб.¹⁵², хоча ще у 1719 р. їх було 15¹⁵³, а в 1760-х рр. стало менше – 14¹⁵⁴). У 1760–1770-х рр. грецькі книги зберігались у Бучацькому (один том)¹⁵⁵, Підгорецькому (два томи)¹⁵⁶ та Львівському Святооуфріївському (чотири томи)¹⁵⁷ монастирях. Зокрема, в Підгірцях такі кодекси зафіксовано ще 1714 р.¹⁵⁸ Для порівняння, у київських православних обителях книг грецькою також було небагато: у Софійському монастирі – 19 т., у Пустинно-Миколаївській – 8 т. Окрім грецького Катерининського монастиря, в якому відповідні кодекси домінували (аж 82 томи зі 112 усіх бібліотечних книг)¹⁵⁹.

¹⁴⁸ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 813/2, арк. 5 зв., 9 зв. – 10; од. зб. 814, арк. 3, 6 зв. – 7, 12 зв. – 13.

¹⁴⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2029, арк. 58–63.

¹⁵⁰ I. Almes. Źródła do historii bibliotek klasztornych eparchii lwowskiej, с. 17.

¹⁵¹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1103, арк. 3, 4 зв. – 7.

¹⁵² Там само, ф. 201, оп. 46, спр. 529 (1075), арк. 19 зв. – 22 зв.

¹⁵³ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 129, арк. 3, 42–45.

¹⁵⁴ Там само, од. зб. 1286, арк. 6 зв. – 14 зв.

¹⁵⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1103, арк. 5.

¹⁵⁶ Там само, спр. 2627, арк. 24.

¹⁵⁷ Там само, спр. 2186, арк. 54.

¹⁵⁸ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 76, арк. 35 зв. – 36.

¹⁵⁹ М. Яременко. Київські монастирські та приватні чернечі бібліотеки, с. 350–351.

Завдяки навчанню василіян із Львівської єпархії в Римі до унійних обителів, після повернення студіозів додому, потрапляли кодекси італійською мовою. Щонайменше по одному такому згадано у Крехівському (1777)¹⁶⁰ та Львівському Святоюрському (1773)¹⁶¹ монастирях. В Унівській лаврі італомовні друки зафіксовано з середини XVIII ст.¹⁶²; у Львівському Святоонуфріївському монастирі, станом на 1778 р., їх було 20 од.¹⁶³ В описах 1760–1770-х рр. натрапляємо й на позиції французькою мовою. Найбільше франкомовних видань виявлено у Підгірцях (1767) – 9 од. зб.¹⁶⁴ Лише в цій обителі їх виділено в окрему групу і при фіксації записи транслітеровано французькою, хоч і з помилками, що може свідчити про принаймні часткову обізнаність укладача інвентаря з цією мовою. Можливість читати французькою існувала й у львівських Святоюрському¹⁶⁵ та Святоонуфріївському¹⁶⁶ монастирях. У зв'язку з політичними перипетіями та перебуванням Львівського владитства у складів монархії Габсбургів із державною німецькою мовою, від 1770-х рр. у чернечих осередках з'явилися нечисленні німецькомовні видання. Зокрема, чотири примірники занотовано в описі 1773 р. Львівській Святоюрській обителі¹⁶⁷. Насамкінець згадаю про екзотичні для василіянських колекцій екземпляри – Півустав сербською мовою у Підгорецькому (1751)¹⁶⁸ та Біблію «хорватською мовою і діалектом» в Угорницькому (на Прикарпатті) монастирях¹⁶⁹.

Для кращого розуміння мовної специфіки монастирських бібліотек варто наголосити на декількох моментах. У ранньомодерний період Львівська єпархія перебувала в культурному просторі Речі Посполитої, відповідно, польська мова була мовою соціального та літературного престижу, а також мовою справочинства. Руською («простою») мовою укладали монастирські документи, переписували агіографічну лектуру та твори Отців Церкви в монастирях XVII ст. Натомість культурна домінація польської відображена в побутуванні в чернечих осередках XVIII ст. Видання латиною (тогочасною міжнародною мовою освіченої комунікації) та польською набули особливого поширення в чернечих книгозбірнях з середини XVIII ст. З іншого боку, саме цими мовами написано не лише оригінальні

¹⁶⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2029, арк. 59 зв.

¹⁶¹ Там само, спр. 2239, арк. 6.

¹⁶² Там само, ф. 201, оп. 46, спр. 529 (1075), арк. 41 зв.

¹⁶³ Там само, ф. 684, оп. 1, спр. 2186, арк. 54.

¹⁶⁴ Там само, спр. 2627, арк. 28.

¹⁶⁵ Там само, спр. 2239, арк. 8 зв.

¹⁶⁶ Там само, спр. 2186, арк. 54.

¹⁶⁷ Там само, спр. 2239, арк. 8 зв.

¹⁶⁸ «75to Połustaw Serbski in 8vo ... 1»: ДАТО, ф. 258, оп. 3, спр. 1254, арк. 217 зв.

¹⁶⁹ В. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej*, с. 404.

твори, а й багато перекладів – наприклад, трактати кармелітів з іспанської на латинську тощо. Зрештою, і в книгозбірнях православних монастирів Києва другої половини XVIII ст. також переважали видання латинським шрифтом¹⁷⁰, що вказує на подібний культурний та освітній простір у різних частинах українських земель. Очевидно, що латинсько-польські трансформації складу книгозбірень зумовили маргіналізацію кирилических книг в унійних монастирських бібліотеках Львівської єпархії XVIII ст. Про це, мабуть, свідчить і запис укладача інвентаря Крехівської обителі у 1777 р., що деякі кирилическі екземпляри «і прочитати трудно»¹⁷¹ (вірогідно, йшлося про стан збереження). Попри це, церковнослов'янська залишалася мовою богослужбового вжитку для василіян Руської провінції, тож щонайменше літургійну літературу ченці використовували кирилицею. Ба більше, церковнослов'янська мова була одним із маркерів руської ідентичності Унійної Церкви в польському католицькому середовищі¹⁷². Так, незначна кількість книг кирилическим шрифтом і суттєве домінування літератури латинською та польською мовами свідчать не так про інтенсивну латинізацію, як про окциденталізацію культурних практик монахів Василіянського чину XVIII ст.

Гроші, подарунки та переміщення книг

Книга була одним із важливих засобів комунікації ранньомодерного світу, що означало не лише зв'язки між читачами текстів, а й стосунки за посередництвом примірників як матеріальних об'єктів¹⁷³. Ідеться про т. зв. *utilitas librorum* – практики побутування книг у чернечих спільнотах, коли вони ставали об'єктами різних фінансових операцій (як-от застава в борговому зобов'язанні), обмінів, девіантної поведінки, судових справ тощо¹⁷⁴. Зазвичай свідченням такого використання екземплярів слугують різноманітні маргіналії на них¹⁷⁵, проте не менш важливими є джерела інформації

¹⁷⁰ Я. Ісаєвич. До характеристики культури доби бароко, с. 199.

¹⁷¹ В. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej*, с. 402.

¹⁷² А. Naumow. Przemiany w ruskiej kulturze unitów // *Краківські Українознавчі Зошити* 5–6 (1997) 143–145

¹⁷³ D. Bellingradt. Annäherungen an eine Kommunikationsgeschichte der Frühen Neuzeit [Forumsbeitrag «Was ist Kommunikationsgeschichte?»] // *Jahrbuch für Kommunikationsgeschichte* 20 (2018) 16–21.

¹⁷⁴ P. Stein. *Schriftkultur. Eine Geschichte des Schreibens und Lesens*, с. 214.

¹⁷⁵ W. H. Sherman. *Used Books. Marking Readers in Renaissance England*. Philadelphia 2008, с. 4–6. Для порівняння див. про «використання книг» у Вільно ранньомодерного часу: J. Niedźwiedz. The Use of Books in 16th-Century Vilnius // *Terminus*, т. 15, зш. 2 (27) (2013) 167–184.

монастирського походження, що дають змогу побачити історію «життя книг» не як об'єкта читацьких зусиль, а цілісніше, у певному соціальному мікросередовищі (монастирі). Інакше кажучи, йдеться про матеріальну історію друків і рукописних книг в обителях – купівлю та продаж кодексів, дарування духовними та світськими особами, а також переміщення та розпорошення колекцій чи крадіжки й позики кодексів. Очевидно, «життя книг» у монастирях не обмежувалося переліченими факторами, проте саме вони показують монастирське зібрання не статично, а динамічно, демонструють включеність книжкового світу до соціокультурних практик монахів.

Купівля та продаж книжок

«Знання є Божим даром, тому не може бути проданим»¹⁷⁶ – вислів, який показує християнське розуміння купівлі-продажі результатів інтелектуальної діяльності в епоху Середньовіччя. Проте монастирі домодерного часу, особливо латинські, активно проводили різні фінансові операції та були власниками чималих маєтностей¹⁷⁷. Здійснювали подібні операції, хоч і зі скромнішим розмахом, і в обителях Львівської єпархії XVII–XVIII ст. Найцікавіше питання в контексті цього дослідження – скільки саме грошей чернечі осередки витрачали на придбання книги, наскільки дорогою для монастиря була купівля літератури та яку частку від загального бюджету становила; якщо ж обителі продавали книги, то скільки на цьому заробляли та для чого здійснювали такі операції.

Передусім стисло розгляну фінансові можливості (бухгалтерію) обителів Львівської єпархії у XVII–XVIII ст. Про грошові операції у православний період відомо небагато. Очевидно, монастирі витрачали кошти на закупівлю харчів чи одягу, проте такі витрати не були великими, оскільки доходи залишалися незначними – чернечі осередки не вирізнялися заможністю, а їхній матеріальний стан дуже часто залежав він фундатора і патрона¹⁷⁸. У таких реаліях цілком обґрунтовано припустити, що витрати на книги становили невелику частку монастирських витрат.

Основним видавцем і поставником друків для Львівської єпархії XVII ст. було Львівське Ставропігійне братство. Тому й не дивно, що тутешні чернечі осередки впродовж XVII і на початку XVIII ст. часто купували богослужбову літературу в Львівській конфратернії. Львівські братчики,

¹⁷⁶ «*Scientia donum Dei est ergo vendi non potest*»: P. Rodak. *Pismo, książka, lektura*, с. 52.

¹⁷⁷ D. Beales. *Prosperity and Plunder*, с. 3; Більше про монастирі та господарство в Речі Посполитій див.: *Klasztor w gospodarce średniowiecznej y nowożytnej* / ред. M. Derwich. Wrocław 2013.

¹⁷⁸ Детальніше про матеріальне становище православних монастирів Львівської єпархії писав: A. Pawłyszyn. *Monastery męskie eparchii lwowskiej*, с. 136–137.

як знані ктитори, також безкоштовно поширювали свою продукцію, а продаючи монастирям – нерідко знижували ціни. Один зі способів зекономити – звернутися з відповідним проханням до «старших» братчиків, тобто керівництва конфрадернії. Наприклад, у 1669 р. після такого клопотання Угорницькій обителі продали Євангеліє за 18 зл., хоча його ринкова вартість становила 20 зл.¹⁷⁹ За даними реєстрів братчиків, до монастирів купляли чимало «шкільної» літератури: граматик, Псалтирів і «Часословчиків». У 1719 р. до Унева придбано 30, а до Віцинського чернечого осередку – 20 примірників граматик. Можна припустити, що при цих монастирях діяли якісь студії, тож таку кількість екземплярів купували для їхніх потреб. З іншого боку, книги подібного змісту дуже часто були келійною лектурою, особливо Псалтирі – як писав Франциск Скорина, «абы мы Псалтырю поючи, чтучи и говорячи всегда имели»¹⁸⁰. Тож відносно великі обсяги закупівлі саме келійної та житійної літератури можна пояснити не організованим навчанням при обителях, а поширеністю цих друків серед чернецтва. Нерідко монастирі купляли в львівських братчиків дорогі та презентабельніші книги, наприклад Євангелія, Тріоди квітні, Служебники, Трефолої, а також менш коштовні – Шестодники, Півустави чи Акафістники. Це були видання повсякденного літургійного вжитку, тож постійне використання зумовлювало їхнє швидке зношення та потребу заміни. Одними з найдорожчих уважалися Мінеї. Далеко не всі монастирі чи парафії мали змогу придбати таку об'ємну за обсягом і дорогою книгу¹⁸¹. Відомі випадки закупівель Міней є індикатором економічної спроможності обителів. Зокрема, у 1717 р. до Віцинського й Унівського монастирів придбали Трефолої, тобто Мінею святкову вартістю 100 зл.¹⁸²

Спосіб ведення монастирської бухгалтерії XVII ст. не дає змоги повноцінно з'ясувати поширеність купівлі літератури. Зрештою, відомо, що книги прибутків і видатків вели далеко не всі чернечі осередки. Серед тих, де калькуляцію підбивали, була Крехівська обитель. У ній зафіксовано, що у січні 1663 р. настоятель Єзекиїл придбав на міських торгах якусь книгу: «Отець ігумен видав у Львові на ярмарку за книгу [...] 4 [зл.]»¹⁸³. Окрім

¹⁷⁹ *Архивъ ЮЗР*. Київ 1904, ч. 1, т. 11, с. 599; Ю. Шустова. *Документи Львовского Успенского Ставропигийского братства*, с. 385.

¹⁸⁰ Ю. Ясіновський. *Візантійська гимнографія і церковна монодія в українській рецепції ранньомодерного часу*. Львів 2011, с. 15.

¹⁸¹ Ю. Шустова. Продажа книг типографии Львовского Ставропигийского братства по реестрам Анастасии Лясковской (1676–1680-е годы) // *Вестник Российского государственного гуманитарного университета: Серия «Исторические науки. Историко-география, источниковедение, методы исторических исследований»* 7 (50) (2010) 170.

¹⁸² ЦДІА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 1121, арк. 56–56 зв.

¹⁸³ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 815, арк. 67 зв.

цього, відомо про ще декілька випадків закупівлі книги настоятелями. Так, у 1689 р. архидиякон Партеній (Ломиковський) придбав для Підгорецької обителі у львівського кравця рукописний список 1612–1613 рр. Номоканону¹⁸⁴. Саганівський ігумен Сильвестр у 1675 р. витратив 33 зл. на напрестольне Євангеліє до свого монастиря¹⁸⁵. Достеменно невідомо, коли настоятель невеликої Сокілецької обителі купив в одного священника за 12 зл. рукописне Євангеліє, переписане, як зазначено в ньому, «рукою многогрѣшнаго раба» Гаврила в одному з сіл Галицького повіту за часів єпископа Гедеона (Балабана)¹⁸⁶.

Бухгалтерія відоміша вже у василіянських монастирях, особливо у другій половині XVIII ст., коли ведення книг прибутків і видатків у чернечих осередках стало нормою. Здебільшого унійні обителі Львівського владичтва мали щорічний дохід до 1 500 зл. Для порівняння, лише місячні витрати адміністративного центру Руської провінції василіян у Почаєві становили більше 2 тис. зл. Навіть найбагатший у єпархії львівський монастир св. Юрія в 1763 р. щомісячно середньо витрачав майже у п'ять разів менше, ніж Почаїв, – бл. 500 зл. Фінансові доходи Почаєва були рівними заможним домініканським кляшторам Львова чи Кракова¹⁸⁷. Загалом же матеріальне забезпечення василіянських монастирів давало змогу витрачати кошти на найнеобхідніше – харчування, одяг, благоустрій. Придбання книг до найбільших потреб, очевидно (за винятком декількох обителей, про які йтиметься далі), не належало, та й навряд чи могло належати. Проте, як показує аналіз тогочасної монастирської економії, гроші для купівлі потрібної богослужбової літератури все ж можна було заощадити. Навіть у менших обителях місячний грошовий дохід міг становити від 50 до 100 зл.¹⁸⁸, тож упродовж року заощадити невеликі кошти для однієї чи кількох книг було реально. Фінансове становище більшості чернечих осередків стало причиною нечастих і недорогих й невеликих закупівель літератури.

І для малих, і для більших унійних осередків XVIII ст., так само як і у православний період у XVII ст., найпоширенішим залишалось придбання богослужбових видань. Василіяни купували Євангелія, Служебники, Требники, Тріюди, Акафістники, Мінеї, Псалтирі, Октоїхи тощо, причому й окремі екземпляри, і комплекти. Станом на 1740-ві – початок 1750-х рр. відносно недорогими були Требники чи Акафістники – по 8 зл. чи 4 зл.,

¹⁸⁴ М. Корогодина. *Кормчая книга в Галицши (XVI – начало XVII века)*. Санкт-Петербург 2015, с. 152.

¹⁸⁵ В. Адріанова. *Матеріали для історії цѣнь на книги въ древней Руси XVI–XVIII вв.* Санкт-Петербургъ 1912, с. 110–111.

¹⁸⁶ НМЛ, Відділ рукописної та стародрукованої книги, Ркк-554, арк. 110–117, 174–181.

¹⁸⁷ В. Lorens. *Vazylianie prowincji koronnej*, с. 216, 219, 221, 225.

¹⁸⁸ Там само, с. 216–217.

відповідно¹⁸⁹. Більше коштували Служебники чи напрестольні Євангелія, хоча секстерни (неоправлені друки) були доступнішими. Так, у 1723 р. Добрянська обитель за неоправлене Євангеліє заплатила 12 зл.¹⁹⁰, а Підгорецька у 1751 р. за Служебник унівського видання, придбаний у провінціала, – 20 зл. Дешевшим на 2 зл. було почаївське видання, куплене за два роки¹⁹¹. Зрештою, ціна залежала від формату, оформлення й оправки книги, про що свідчить придбання унівського видання Служебника у 1756 р. до Підгірців, але вже вдвічі дорожче – за 42 зл.¹⁹² Якщо однотомні, хай і дорогі, видання монастирі купляли відразу, то з придбанням багатотомних великоформатних Міней почаївського друку чи рукописних примірників інколи виникали проблеми. В інвентарі Добрянської обителі 1720 р. зафіксовано, що за 12 томів друкованих Міней заплачено 300 зл.¹⁹³ Дорогими залишалися великоформатні та великі за обсягом квітні та пісні Тріоді. У 1753 р. придбання Тріоді квітної в Почаєві для підгорецьких ченців вартувало 36 зл.¹⁹⁴

У фінансових документах деяких обителей взагалі не вдалося виявити записів про купівлю книг чи виділення коштів на такі потреби. Тут варто зауважити, що економи не завжди записували всі витрати чи прибутки – такі їхні проступки зафіксовано під час візитацій. Наприклад, у Почаєві коректор ерм. Алімпій (Лісковський) у 1739 р. зауважив, що ерм. Тарасій (Попельницький) повідомляв не про всі продажі книг¹⁹⁵. Однак загалом прибутково-витратні записи демонструють панораму фінансового життя в чернечих осередках. Подекуди періодичність закупівель книг становила від однієї до десятка за декілька десятків років. Навіть якщо припустити, що всі випадки придбання зафіксовано і в монастирських документах немає прогалин, не варто дивуватися – дуже часто невеликі периферійні чернечі осередки не потребували навіть нових богослужбових екземплярів своїм коштом, адже їх могли подарувати. Частіше купували літературу більші монастирі, в яких діяли освітні чернечі студії чи провадилася катехитична або місіонерська робота, чи велося більше господарство. Наприклад, у Підгірцях з 1750-х по 1796 рр. вдалося виявити 26 випадків придбання книг, половина з яких – це річні календарі. Тобто можна говорити про цілеспрямоване, систематичне й постійне придбання такої недорогої

¹⁸⁹ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 803, арк. 11; од. зб. 1301, арк. 56.

¹⁹⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1320, арк. 21 зв.

¹⁹¹ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 1301, арк. 31 зв., 52 зв.

¹⁹² Там само, арк. 75 зв.

¹⁹³ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1320, арк. 51.

¹⁹⁴ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 1301, арк. 52 зв.

¹⁹⁵ ДАТО, ф. 258, оп. 3, спр. 1194, арк. 5 зв.

практично-ужиткової продукції впродовж понад 40 років¹⁹⁶. Подібні тенденції простежуються і в Добрянському монастирі, в якому якщо й витрачали кошти на друковану продукцію у 1760-х рр., то це були зазвичай календарі¹⁹⁷. Такі щорічні поради також купляли до невеликих монастирів, наприклад, до обителі в Підгородищі у 1756 р.¹⁹⁸ Так, у 1750–1770-х рр. у василіянських монастирях поширюється практика придбання довідкових польськомовних видань. Подібні календарі належали до наймасовішої продукції в західній культурі й виконували деякі функції, які пізніше перебрала преса¹⁹⁹. Проте детальніше роль календарів у василіянських монастирях розгляну в наступному розділі.

Отож книги до монастирів купляли нечасто, але купівля могла здійснюватись у формі одноразового цілеспрямованого придбання комплексу необхідної літератури. Одним із показових випадків є закупівля друків до Краснопуценьського монастиря в 1775 р., про що детально йдеться у хроніці обителі. Тоді в Почаєві придбали 8 видань у 24 т., однак не вказали заплаченої суми. Втім, такі витрати для не найзаможнішого Краснопуцанського монастиря були суттєвими, і придбання уможливили грошові пожертви. Інший випадок стосується Унівського монастиря. Тамтешньому «захристіану» о. Парфенію (Павловичу) родичі на Поділлі заповіли 500 зл. Василянці пожертвували їм монастирям. Частина ж суми було витрачено на придбання богослужбової (12 т. почаївських Міней за 156 зл., Часослова, Літургії св. Йоана Золотоустого), а також позабогослужбової літератури: зібрання казань латинською та польською мовами францисканців Захарії Лазелве і Варнави Кендзерського, піяра Ансельма від Божої Матері, чотири томи польськомовних проповідей провінціала ЧСВВ тощо²⁰⁰. Проте випадки такого щедрого витрачання коштів на книги були поодинокими. Придбання книг, як більш-менш звичної практики, бачимо в обителях, при яких діяли чернечі студії. Це, наприклад, Львівський Святоюрський і Святоонофріївський монастирі, в документах яких у 1770-х рр. зафіксовано закупівлю навчальної літератури, підручників з фізики, математики, граматики, словників, підручників з історій тощо. Ці видання, проти богослужбових, були недорогими – в середньому 4–8 зл.²⁰¹

¹⁹⁶ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 1301, арк. 23 зв., 31 зв., 39, 50 зв., 52 зв., 56, 58 зв., 61, 62, 75 зв.; од. зб. 1304, арк. 4, 20, 26 зв., 35, 40, 53, 72, 79, 84, 90 зв., 94 зв., 103, 111, 112 зв., 117 зв.

¹⁹⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1320, арк. 76 зв., 79, 83, 85 зв.

¹⁹⁸ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 280, арк. 45 зв.

¹⁹⁹ Я. Ісаєвич. Репертуар видань та їх оформлення // *Історія української культури*, т. 3, с. 810.

²⁰⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1990, арк. 17–17 зв.

²⁰¹ Там само, спр. 2357, арк. 61, 98, 112 зв.; спр. 2358, арк. 58, 91 зв. – 92.

Важливо з'ясувати, на чому саме з нелітургійної літератури зупинявся вибір монастирів і для чого вони її купували. Передусім зауважу, що такі придбання були ще вкрай несистематичними, поодинокими, а отже, забирали менші фінансові ресурси обителів. Недешевим було, наприклад, і придбання Біблії чи тлумачень до неї (Конкорданцій), особливо латинською мовою. На початку 1755 р. у Львові ченці з Підгородищ купили Святе Письмо за 23 зл. 8 гр.²⁰² Золочівська братія витратила 42 зл. на придбання у Львові в 1769 р. Біблії та Конкорданції²⁰³. Нечасто до монастирів купували різноманітні збірники медитацій, життя святих, устави Василя Великого по 1 зл. 8 гр.²⁰⁴, тексти чинів поховання іноків, постанови капітулу ЧСВВ, метрики, підручники з теології, словники, наприклад т. зв. «Кнапіуш»²⁰⁵ тощо. Для прикладу, в 1775 р. до Крехівського монастиря придбали дві книги: за 36 зл. – «Menologium bazylikańskie» Ігнатія (Кульчинського), та за 14 зл. – опрацьоване видання «Officialis curiae ecclesiasticae» Агостіно Матеуччі²⁰⁶. До цієї ж обителі у Львові купили ще «Phoenix rhetorum» Яна Квяткевича та «Phoenix Tertiatio» холмського унійного владики Якова (Суші) – по 2 зл. за одиницю²⁰⁷. Те, що Крехів витрачав кошти на нелітургійну продукцію, не дивно, адже обитель була однією з найзаможніших у Львівській єпархії. Окрім того, у 1770-х рр. там діяли чернечі студії, тож існували практична необхідність у книгах.

Окремого дослідження потребує ринок книг ранньомодерної України, з якого жилилися монастирі²⁰⁸. Хоча вже і зазначалося про Почаїв і Львів як місця, де купували книги, варто наголосити ще на декількох моментах. До середини XVIII ст. поступово змінився основний книговидавець богослужбової літератури для парафій і монастирів Львівської єпархії – замість Львівської братської нею стала Почаївська друкарня²⁰⁹. Тому не дивно, що монастирські відомості 1750–1770-х рр. про придбання літургійних друків

²⁰² ЛННБ, Відділ рукописів, од. зб. 280, арк. 40 зв.

²⁰³ Там само, од. зб. 813/1, арк. 14.

²⁰⁴ Там само, од. зб. 280, арк. 46.

²⁰⁵ Там само, од. зб. 1301, арк. 59.

²⁰⁶ Там само, од. зб. 121, арк. 5 зв.

²⁰⁷ *Katalog starych druków Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich*, т. 3, с. 292; т. 7, с. 210.

²⁰⁸ Див., напр.: I. Isaievych. The Book Trade in Eastern Europe in the Seventeenth and Early Eighteenth Centuries // *Consumption and the World of Goods* / за ред. J. Brewer, R. Porter. London – New York 1994, с. 381–392.

²⁰⁹ Детальніше про Почаївську монастирську друкарню див.: І. Альмес. Контroversейне місце пам'яті та спільна культурна спадщина: Почаївська обитель і монастирська друкарня домодерного часу // *Кириличні видання друкарні Почаївського Успенського монастиря XVIII – першої третини XIX ст. Науковий каталог* / упор. О. Железняк, Н. Заболотна, Р. Кисельов; наук. ред. І. Альмес. Львів 2021 (у друці).

стосуються саме її. Однак питання про механізми, шляхи й ціни закупівлі літургійної продукції у Почаївській типографії, як, зрештою, й у інших торговельних точках, залишається відкритим для подальших досліджень. Наприклад, ігумен Львівського Святоіванівського монастиря за погодженням із насельниками обителі в 1770–1771 рр. на кошти благодійника у Почаєві не лише придбав, а й одразу опрацював 12 томів Міней місячних²¹⁰. Окрім Почаєва чи Львова, книги могли купляти і в інших містах. Так, відомо про придбання календаря ченцем Підгорецького монастиря у 1750 р. на ярмарку в тогочасному «галицькому Єрусалимі» – Бродах²¹¹.

Нагодою для придбання книг ставало перебування василіян на студіях у Римі, Відні, Бранево й інших містах. Наприклад, про привезені з Вічного Міста примірники йдеться у хроніці Підгорецької обителі. У 1768 р. два схоластики з цього монастиря Іларіон (Комарницький) та Януарій (Білинський) поїхали навчатися до Риму. Користуючись нагодою, монастир виділив 12 червоних золотих на купівлю 11 книг, перелік яких і записали до хроніки²¹². За два роки, у серпні 1770 р., ченці повернулися (щоправда, замість Януарія згадано іншого схоластика), справно виконавши доручення – вони привезли 12 фоліантів (загалом 27 т.), проте не всі з замовлених, придбавши п'ять інших найменувань. Про причини часткової зміни замовлення у документації монастиря відомостей немає²¹³. Почаївська обитель у 1775–1776 рр. виділила понад 1 000 зл. на купівлю в Італії 47 т. житій святих, підготованих боландистами, а в 1777 р. – 1 152 зл. на придбання комплекту видань з історії Церкви Чезаре Бароніо²¹⁴. Не забуваймо, що при цьому монастирі діяла друкарня, тож такі щедрі поповнення бібліотеки могли диктуватися й міркуваннями «видавничого бізнесу». Загалом же лише деякі василіянські обителі могли дозволити собі виділити значні суми для закупівель книг.

Однак наявність коштів у чернечих осередках не завжди означала їхнє спрямування на систематичне придбання літератури. Це залежало й від суб'єктивних чинників – освіченості насельників, насамперед настоятелів. Саме завдяки ігумену Львівського Святооуфрїївського монастиря і коштом обителі (що наголошено у хроніці) оновили підбірку богослужбових книг: настоятель придбав Тріоди (квітну та пісню), Октоїх, Часослов та Ірмолой почаївського друку²¹⁵. Також важливим чинником, який впливав

²¹⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2183, арк. 1.

²¹¹ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 1301, арк. 23 зв.

²¹² Там само, од. зб. 308, арк. 48 зв.

²¹³ Там само, арк. 54 зв. – 55.

²¹⁴ В. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej*, с. 405.

²¹⁵ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 132, арк. 21 зв.

на інтенсивність закупівель і про який уже неодноразово згадано, була діяльність чернечих студії. У цих монастирях придбано більше книг, аніж у тих, де такі студії не функціонували.

В історіографії купівля книг трактується як один із основних способів формування монастирських бібліотек²¹⁶, проте, як було показано, такі висновки не підтверджуються фінансовою документацією як православних, так і унійних монастирів Львівської єпархії. Навпаки, її аналіз дає підстави висновувати, що придбання залишалося другорядним, навіть з огляду на той факт, що далеко не всі випадки закупівель могли фіксувати в джерелах. Натомість цілком можна погодитися із твердженням, що придбані книги – це ті, яких найбільше потребували в обителі. Тож купівля певного асортименту видань є показовішим і вірогіднішим свідченням книжкових зацікавлень ченців, а також якнайкраще свідчить про цілеспрямоване формування бібліотеки²¹⁷.

З грошима пов'язано не лише придбання книг монастирями, а і їхній продаж, що теж фіксується, хоча значно рідше за купівлю. Оскільки чернечі осередки були культурними центрами для навколишніх церковних громад чи й власниками сіл, парафії нерідко купували в них необхідну богослужбову літературу. Наприклад, рукописне Євангеліє-тетр першої половини XVII ст. «в Скиту у отця [...] інтролігатора скитського» придбали до парафіяльного храму с. Кривець на Підкарпатті²¹⁸. На початку XVII ст. «богобоязний» Кондрат купив у Львівському Святооунуфріївському монастирі в диякона Лукаша Івановича Євангеліє і передав до церкви Пресвятої Богородиці с. Великополе²¹⁹. У 1717 р. ігумен Пітрицької обителі вторгував 32 зл. за Євангеліє львівського друку 1690 р. у парафіян храму св. Параскеви с. Бранівки²²⁰. У 1724 р. з Добрянського монастиря церковній громаді у с. Рудники продали книг на суму 134 зл.²²¹ У скитських ченців, єдиному православному монастирі тогочасного Руського воеводства, купували книги

²¹⁶ В. Лось. Василянські бібліотеки в світлі монастирських інвентарів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (Правобережна Україна XVIII–XIX століття) // *Między Rzymem a Nowosybirskiem. Księga jubileuszowa dedykowana ks. Marianowi Radwanowi SCJ*. Lublin 2012, с. 610; В. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej*, с. 405; М. Підлупчак-Мажерович. *Szkoły i książki w działalności bazylianów*, с. 206.

²¹⁷ L. Grzebień. *Organizacja bibliotek jezuickich w Polsce*, с. 364.

²¹⁸ НБ ЛНУ, Відділ рукописних, стародрукованих та рідкісних книг ім. Ф. П. Максименка, 1755 III. Див. також: В. Фрис. Записи на рукописних книгах про «покладення» в храм: штрихи до вивчення світогляду вкладників // *Наукові записки УКУ. Серія «Історія»* 2 (2010) 44.

²¹⁹ НМЛ, Відділ рукописної та стародрукованої книги, Ркк-181, 13 зв. – 27.

²²⁰ *Сводная Галичско-Русская летопись съ 1700 до конца августа 1772 года*, ч. 1, с. 78.

²²¹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1320, арк. 32 зв.

й унійні парохі. Зокрема, перед 1763 р. в Маняві одну з богослужбових книг придбав о. Олексій Ільницький, настоятель церкви у с. Сугаки на Поділлі²²².

Продаж книг був не лише одним зі способів поповнення (інколи, вірогідно, вимушеного) монастирської скарбниці, а й нерідко позбавленням від непотрібних чи зношених кодексів. У 1720-х рр. під час мурування храму св. Миколая крехівські ченці виручили за коштовні московські Євангелія і Мінеї 600 зл.²²³ Після смерті кам'янецького настоятеля Йосафата (Прухницького) до обителі перейшли його книги, дві з яких – Півустави супрасльського видання – продали²²⁴. У серпні 1767 р. вже інший настоятель цього ж монастиря виручив, як записали в документах, за непотрібні «хорові книги» 219 зл.²²⁵ У Крилоському монастирі так позбулися деяких кодексів, отриманих із ліквідованих Коломийської та Тлумацької обителей²²⁶. У 1772 р. з Підгірців до Почаєва продали одне з Євангелій львівського видання²²⁷. Тож бачимо, що книги продавали як невеликі, так і фінансово забезпечені монастирі.

Зрештою, небагато відомо про те, що обителі розповсюджували за гроші продукцію василіянських друкарень. Зазвичай почаївські друки купляли безпосередньо у типографії, однак відомі випадки, коли їх продавали в інших монастирях. Наприклад, у Кам'янці-Подільському в 1761 р. хтось придбав за 38 зл. почаївську Тріодь пісню (1744)²²⁸. Існувала й мережа збуту унівських книг, до продажу яких долучалася навіть чернеча управа Василянського чину. Під час візитації Крилоського монастиря у 1740 р. отець-ревізор залишив в обителі «шістнадцять [казусів] з двадцяти вісьмома Службениками», щоб, «згідно з давньою таксою», а саме по 20 зл. за Службеник і по 7 зл. за Казуси, місцевий настоятель продавав їх, а гроші нікому не віддавав²²⁹. Однак питання мережі продажу та залучення до цього монастирів залишається відкритим для подальших студій.

Дарування книг

Оскільки в досліджуваних чернечих осередках купівля книг не стала основним способом комплектації колекцій, то головну роль, попри зростання

²²² Е. Сѣцинский. *Музей Подольскаго церковного историко-археологического общества (быв. Древнехранилище Историко-статистического Комитета)*, т. 1. Каменець-Подольскъ 1904, с. 20–21.

²²³ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2030, арк. 58.

²²⁴ ДАТО, ф. 258, оп. 3, спр. 1254, арк. 25.

²²⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1322, арк. 3 зв.

²²⁶ Там само, ф. 201, оп. 4б, спр. 613 (1917), арк. 22.

²²⁷ Там само, ф. 684, оп. 1, спр. 2627, арк. 23.

²²⁸ В. Адріанова. *Матеріали для історії цѣнь на книги*, с. 140.

²²⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 4б, спр. 613 (1917), арк. 22 зв.

матеріального та фінансового забезпечення обителів, тут відігравали подарунки, до того ж зроблені до кінця XVIII ст. Вклади до монастирів здійснювали і самі насельники, і духовні особи з-поза їхніх меж (митрополити, єпископи, священники), і миряни (шляхта, міщани, посполиті). Якщо у XVII ст. більше дарувань зафіксовано від львівських братчиків і духовенства, то у XVIII ст. – вже безпосередньо від братії.

Пожертва книг, особливо літургійних, розцінювалася як престижний вияв побожності, богоугодна справа, благодатні плоди якої досягнуть не лише дарувальника, а і його родини. У православний період історії монастирів Львівської єпархії цей спосіб формування книгозбірень варто розглянути на прикладі «книжкового ктиторства» Львівської Ставропігійної конфрадернії, котра особливо опікувалася парафіями й обителями. Братчики жертвували чимало видань білому духовенству, а для обителів вклади могли охоплювати цілі комплекти літургійної літератури²³⁰. Конфрадернія друкувала переважно богослужбові книги, що зумовлювалося практичними потребами в таких виданнях. Тож майже всі подаровані монастирям екземпляри – це тексти для відправи Служб Божих. Зазвичай Ставропігія вкладала книги до Львівської Святоонофріївської обителі, патроном якої була. Вдалося зафіксувати 10 таких випадків і 12 подарованих примірників²³¹. Також братство часто обдаровувало Крехів і Погоню, а епізодично, проте великими «партіями», передавало книги до Унівського й Крилоського монастирів²³².

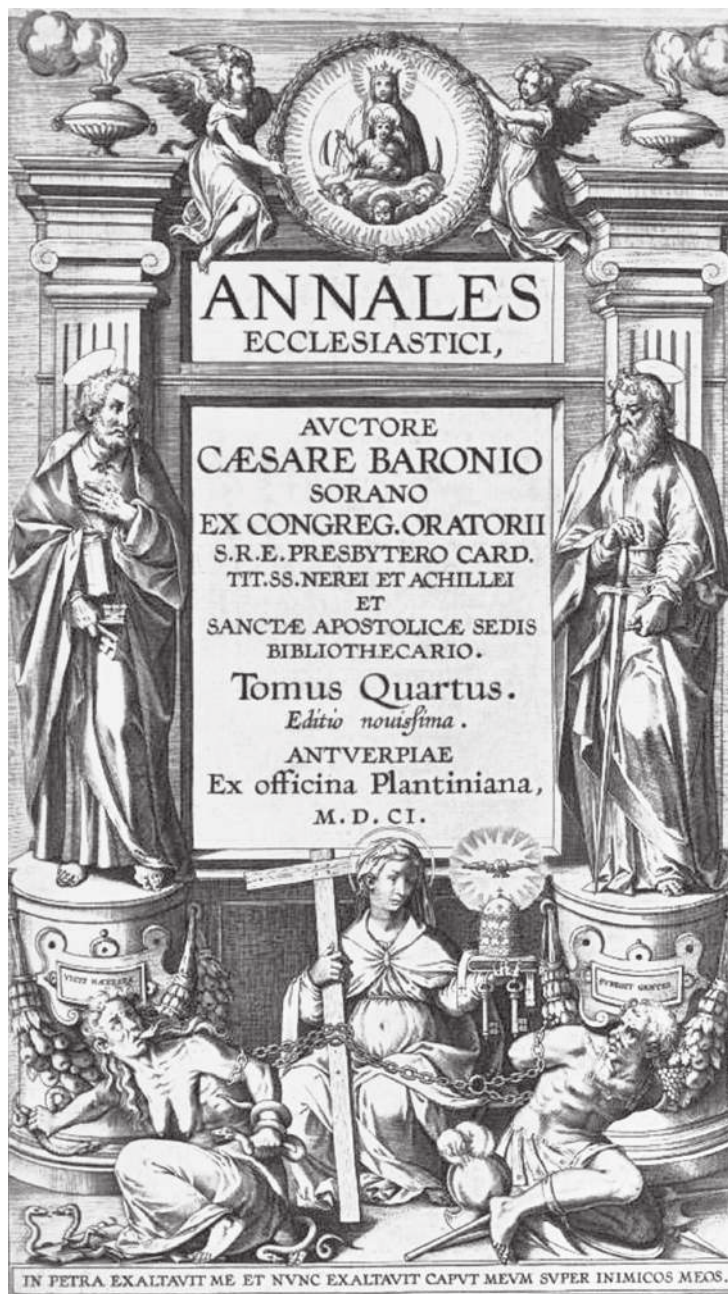
У XVII ст., крім львівських братчиків, літературу обителям дарували єпархи – єпископи та митрополити. Проте об'єктами їхньої уваги зазвичай ставали або владичі резиденції у монастирях, або великі та знані чернечі осередки. Один із перших відомих вкладів до Унева – це передання ще у 1518 р. рукописного Пролога, яке здійснив перемишльський єпископ Антоній (Радиловський) († 1586). До цієї ж обителі після смерті заповів частину своєї бібліотеки Гедеон (Балабан) (1530–1607): «инъшие книги грецкие, словенъские, и латинъские, и польские, коштовъные, оправные, которыхъ естъ особъный реестр»²³³. У 1633 р., після поставлення у Львові

²³⁰ Я. Исаевич. Роль братств в издании и распространении книг на Украине и Белоруссии (конец XVI–XVIII вв.) // *Книга и графика*. Москва 1972, с. 130; Детальніше див.: Ю. Шустова. Благодотворительная деятельность Львовского Успенского Ставропигийского братства // *Науковий вісник Українського історичного клубу* 1 (2) (1997) 64.

²³¹ Я. Исаевич. *Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми*, с. 263–275; Ю. Шустова. *Документи Львовского Успенского Ставропигийского братства*, с. 396

²³² Детальніше див.: І. Альмес. До історії формування книгозбірень монастирів Львівської єпархії в другій половині XVII – середині XVIII ст. // *Історія релігій в Україні* 1 (2015) 87.

²³³ *Архивъ ЮЗР*, ч. 1, т. X, с. 521; див. також: І. Мицько. *Святоуспенська лавра в Уневі*, с. 58–59.

Титульний аркуш книги Чезаре Бароніо «Annales ecclesiastici». Антверпен, 1601 р.

митрополитом, Петро (Могила) відвідав монастир у Крехові, де освятив Преображенський храм. Вірогідно, тоді ж він офірував обителі київське видання 1628 р. «Поученій» авви Доротея²³⁴. Авторські власноручні дарування, наприклад до Крехова, «Месії правдивого» (1669) здійснив Йоанікій (Галятовський) († 1688). У 1664–1667 рр. він був в Уневі, Скиті Манявському та Львівському Святоонуфріївському монастирі. Вклад книги до Крехівської обителі з власноручним записом може свідчити, що Галятовський відвідав і Крехів²³⁵. З бібліотечного зібрання львівського єпископа Атанасія (Желиборського) у Крехівській обителі опинилася Тріодь квітна, про що свідчать рукописні екслібриси²³⁶. 12 липня 1679 р. Йосиф (Шумлянський) подарував монастирю Успення Пресвятої Богородиці в Крилосі Євангеліє львівського друку²³⁷. Окрім того, владику Йосиф офірував сюди ще щонайменше три книги – львівські видання Трефолая й Апостола²³⁸. 3 грудня 1683 р. архимандрит Варлаам (Шептицький) купив за 350 зл. у Желиборських коштовне Євангеліє у срібній оправі та подарував його Унівській Святоуспенській архимандрії²³⁹. У 1711 р. до поповнення Крехівської книгозбірні спричинився рязанський і муромський митрополит Стефан (Яворський) (1658–1722): він подарував сюди на престольне Євангеліє 1711 р. московського друку «за спасение же грѣшныя души своя»²⁴⁰. Отож книги вкладали як місцеві єпархіальні владики, так і немісцеві архиереї, зокрема з-поза Київської митрополії.

Серед мирян-вкладників були як знатні особи та шляхта, так і міщани та посполиті. У 1643 р. московський цар Олексій Михайлович подарував збірник творів Єфрема Сирина ченцям Скиту Манявського²⁴¹. За вказівкою царя Феодора Олексійовича до Унева передали Пролог московського видання 1675 р.²⁴² Існує висока ймовірність, що в Крехівській обителі зберігалася даровизна царя Петра I – Євангеліє 1689 р. За деякими даними,

²³⁴ П. Шкраб'юк. *Крехів: дороги земні і небесні*. Львів 2002, с. 38; ЛННБ, Відділ рідкісної книги, СТ-II 2348, арк. 2–9 зв.

²³⁵ ЛННБ, Відділ рідкісної книги, СТ-II 2361, арк. 2–3; Н. Яковенко. *У пошуках Нового неба*, с. 40–43.

²³⁶ *Каталог кириличних стародруків Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника*, вип. 3, с. 30–31.

²³⁷ ЛННБ, Відділ рукописів, АСП-918, п. 101, арк. 33.

²³⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 613 (1917), арк. 21.

²³⁹ Там само, ф. 408, оп. 1, спр. 991, арк. 37 зв.; див. також: І. Скочиляс. Унівський архимандрит і львівський єпископ Варлаам Шептицький (1643–1715) // *Генеалогічні записки XII* (нової серії VI) (2014) 28; *Сводная Галицко-Русская летопись съ 1600 по 1700 годъ*, т. 1, с. 205.

²⁴⁰ *Сводная Галицко-Русская летопись съ 1700 до конца августа 1772 года*, ч. 1, с. 58.

²⁴¹ *Сводная Галицко-Русская летопись съ 1600 по 1700 годъ*, т. 1, с. 94.

²⁴² І. Мицько. *Святоуспенська лавра в Уневі*, с. 9.

московський правитель відвідав Крехівський монастир у 1698 р. Хоча безпосередніх свідчень ані про візит, ані про дар немає, та на користь цього припущення свідчить відомий дереворит Крехівського монастиря (1699) Діонісія (Сінкевича), створений нібито на згадку про відвідини царя²⁴³. Мешканка Москви Катерина Сафонієва на прохання єромонаха Васіяна (Радкевича) подарувала Крехівській обителі дві об'ємні частини московського видання Прологу 1695 р., про що свідчать обширні вкладні записи²⁴⁴. Зрештою, дарували книги не лише знатні особи з Московської держави, а й із молдовських і річпосполитських земель. У 1610 р. Миколай Вистемик із Молдови офірував монастирю св. Онуфрія у Львові коштовно оздоблене Євангеліє віленського друку²⁴⁵. Стараннями шляхтича Олександра Давиденка, королівського ротмістра, до Косівської обителі потрапили львівські видання Апостола та Тріоді пісної, які він же й купив²⁴⁶. Не вдалося виявити згадки про дарування книг грецькими єрархами, попри зв'язки руського монашества (наприклад, Йова (Княгиницького)) з Афном.

Офірували книги до монастирів не лише знатні та заможні особи, а й «звичайні», інколи «безіменні» миряни. Так, у 1589 р. «купили православнии хри[с]тиане и придали» до Підгорецького монастиря Євангеліє²⁴⁷. Невідомо, коли саме якийсь Василій Марковський подарував до Крехова рукописний Номоканон початку 1620-х рр.²⁴⁸ Іван Бонаревський із Підгір'я «за спущеніє грѣхов[в] свои[х] до ѡбители сѣои Креховскои» вклав рукописні «Пандекти» Никона Черногорця²⁴⁹. Примірник видання «Nowa miara, starey wiagu» Лазаря (Барановича) (1620–1693) потрапив до Крехівського монастиря з книжкового зібрання когось із представників львівських міщан Красовських, які особливо опікувалися цією обителлю²⁵⁰. У 1686 р. Андрій Жураковський дав до храму Різдва Пресвятої Богородиці Сваричівського монастиря Трефолой за «преставившагося небожчика младенца Петра Вериги Семигиновского, zde лежить тѣло его при св. обители, за свое отпущеніє грѣховъ и родичовъ своихъ преставившихся и за свое доброе здоровіє»²⁵¹.

²⁴³ Я. Головацькій. *Об изслѣдованіи памятниковъ русской старины*, с. 20; див. також: Г. Гербільський. *Петро Перший в Західній Україні 1706–1707 рр.* Львів 1948, с. 75; В. Січинський. *Архітектура Крехівського монастиря по деревориту 1699 р. Реферат читаний на зібранню гуртка діячів українського мистецтва у Львові.* Львів 1923, с. 14.

²⁴⁴ ЛННБ, Відділ рідкісної книги, СТ-II 557, СТ-II 841.

²⁴⁵ Там само, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 132, арк. 10.

²⁴⁶ НМЛ, Відділ рукописної та стародрукованої книги, Ркл-16, арк. 425 зв.

²⁴⁷ Там само, Ркл-681, арк. 14–17.

²⁴⁸ М. Корогодина. *Кормчая книга в Галиции*, с. 149.

²⁴⁹ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 10, арк. 16–24.

²⁵⁰ Там само, Відділ рідкісної книги, СТ-II 30465.

²⁵¹ *Сводная Галицко-Русская летопись съ 1600 по 1700 годъ*, т. 1, с. 213.

Особливістю дарування книг до монастирів Львівської єпархії православною періоду їхньої історії було те, що чимало вкладів здійснювали анонімно, тобто без вказівки імені дарувальника у примірниках. Це й не дивно, оскільки літературу офірували задля поминання жертводавців, чий імена і так були відомі Богу, в молитвах, отож чітка ідентифікація вважалося необов'язковою²⁵². Наприклад, у 1702 р. до Львівської Святоонуфріївської обителі завдяки анонівному (для дослідників) вкладу потрапила Тріодь пісна (Львів, 1689). У 1706 р. стараннями невідомої особи «Księga rodzaju» Лазаря (Барановича) поповнила зібрання Крехівського монастиря. Невідомо, хто подарував сюди і рукописний Пролог XVII ст., хоча про офіру зазначено в дарчому записі²⁵³. Також поширеними були практики записувати ім'я без деталізації походження та причини вчинку. Наприклад, у рукописній Мінеї службовій бачимо запис «рабъ бжїи Іоанъ пришовъ до обители вицинъскои»²⁵⁴.

Основними «фондоутворювачами» книжкових зібрань були все ж не духовні та світські жертводавці з-поза монастирів, а сама братія обителей. Про це свідчать і прямі (записи іноків про залишення книг обителі), й опосередковані (як-от рукописні екслібриси) джерельні свідчення. Виявлено вклади як окремих примірників, так і цілих колекцій. Проілюструю сказане прикладами львівських монастирів св. Юрія та св. Онуфрія другої половини XVIII ст. У 1762 р. після смерті о. Даниїла (Сабатовича)²⁵⁵ до катедрального монастиря від нього перейшло 40 найменувань книг²⁵⁶. У 1773 р. до цієї ж обителі потрапило 13 томів зі збірки василіянина Ісидора (Волковича), щоправда, як матеріальна компенсація, а не офіра за спасіння душі (у цьому випадку книги «до тутешньої бібліотеки забрали» за «різні борги, ним здійснені», які монастир погасив)²⁵⁷. У 1770-х рр. колекція Святоонуфріївської обителі також значною мірою формувалася завдяки вкладам її насельників, зазвичай настоятелів, про що інформують інвентарні описи. Так, книги тут залишили ексконсультор провінції Юстин (Іляшевич), Йосафат (Лозинський), Вадим (Копестинський), Валеріан (Підвищинський; один із перших з Руської провінції захистив докторат у Римі)²⁵⁸, Теофілакт (Ори-

²⁵² В. Фрис. Записи на рукописних книгах, с. 49.

²⁵³ ЛННБ, Відділ рідкісної книги, СТ-I 29828, арк. 39, СТ-IV 86, арк. 5–10; Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 101, арк. 1–3.

²⁵⁴ НМЛ, Відділ рукописної та стародрукованої книги, Ркк-600.

²⁵⁵ В. Лось, Н. Сінкевич. *Catalogus Patrum et fratrum defunctorum* Чину Св. Василя Великого у фондах Інституту рукописів НБУВ (середина XVIII – початок XIX ст.) // *Генеалогічні записки* XII (нової серії VI) (2014) 83.

²⁵⁶ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 129, арк. 44 зв.

²⁵⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2184, арк. 50 зв.; спр. 2239, арк. 6.

²⁵⁸ В. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej*, с. 160.

щиц), Боніфатій (Кровницький) та ін.²⁵⁹ І йшлося не лише про перехід до обителі приватних бібліотек після смерті їхніх власників, а й про прижиттєві вклади, як-от внаслідок зміни місця перебування монаха²⁶⁰.

Вклади ченцями цілих колекцій книг, особливо коли йшлося про невеликі монастирські бібліотеки, ставали достатньо важливими для поповнення фондів. У 1750–1760-х рр., наприклад, буцацький настоятель о. Єронім (Нерезій) мав власну книгозбірню з декількох десятків томів, яка поповнила бібліотеку Буцацького колегіуму²⁶¹. На її першого власника вказують дарчі записи в екземплярах, зокрема такий: «Ця книга мною Єронімом Нерезієм ЧСВВ, ректором Буцацького колегіуму, вписана бібліотеці цього колегіуму»²⁶². Після смерті Інокентія (Дубачевського) у 1774 р. в Збаразькому монастирі залишилося 23 томи, а станом на 1765 р. в обителі зберігалось лише 7 книг²⁶³, тобто завдяки Інокентієвій бібліотеці монастирський фонд зріс у понад чотири рази. У 1757 р. після смерті о. Йосафата (Прухницького), настоятеля обителі в Кам'янці-Подільському, 44 томи його книжкового зібрання були «апліковані до бібліотеки»²⁶⁴. Чи, наприклад, після упокоєння ченця Істукарія (Пальчикевича), який навчався у Конгрегації поширення віри в Римі, в Підгірцях залишився латинськомовний збірник творів Сенеки – базельське видання 1541 р., що під час візитації монастиря занотував Йосафат (Седлецький)²⁶⁵.

Відомі й випадки книжкових пожертв монастирям від насельників інших чернечих осередків, хоча такий спосіб комплектування фондів і поступався даруванню своєю братією.

Під час візитацій ревізори інколи залишали літературу в малозаможних обителях. Наприклад, в інвентарі 1740 р. Крилоського монастиря записано, що під час перевірки провінціал вклав два примірники Службника унівського друку²⁶⁶. Відомі випадки пожертв від монахів з-поза теренів Львівської єпархії. У 1720 р. до Підгородиської обителі потрапили книги Іллі (Кошцаковського) після його смерті²⁶⁷. До цього монастиря він прийшов

²⁵⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2186, арк. 11–23, 58 зв.

²⁶⁰ Детальніше, див.: I. Almes. Spisy ksiąg prywatnych bibliotek mnichów prawosławnych i bazylianów eparchii lwowskiej od końca XVII do XVIII w. // *Kolekcję prywatne w zbiorach księzek dawnej* / за ред. D. Sidorowicz-Mulak, A. Franczyk-Cegły. Wrocław 2020, т. 1, с. 165–182.

²⁶¹ М. Підлупчак-Маєрович. *Базиліані в Короні і на Литві*, с. 165.

²⁶² ДАТО, ст.-11732; ВВВ, А4, 15; А6, 11; В5, 5; С7, 27, 29.

²⁶³ В. Lorens. *Базиліані провінції коронної*, с. 397.

²⁶⁴ ДАТО, ф. 258, оп. 3, спр. 1254, арк. 25–25 зв.

²⁶⁵ *Каталог палеотипов из фондов Центральной научной библиотеки им. В. И. Вернадского НАН Украины* / сост. М. Шамрай. Киев 1995, № 2234.

²⁶⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 4б, спр. 613 (1917), арк. 22.

²⁶⁷ Детальніше про о. Іллю писав: І. Мицько. Ілля Кошцаковський // *Лавра: часопис монахів Студитського Уставу* 4 (1999) 54–56.

на старості літ після києво-межигірського ігуменства та приніс із собою, наприклад, рукописний збірник, який і залишив у Підгородищах. У 1758 р., після закриття обителі, книга потрапила до Львівської Святоюрської бібліотеки²⁶⁸. У 1749 р. єросхимонах Василій (колишній духівник Києво-Печерської лаври) пожертвував до Угорницького монастиря Синодик «написаний в лаврі», щоб «его не забували и сродниковъ его въ молитвахъ святыхъ поминали»²⁶⁹. Цей жест засвідчує маловивчені істориками культурні зв'язки з православними чернечими осередками Київської митрополії, принаймні в перехідний для обителей Львівської єпархії період. На контакти з василіянами Литовської провінції, зокрема, вказують і книжкові вклади. У 1748 р. чернець Супрасльського монастиря залишив обителі св. Йоана у Львові рукопис твору «Защитъ или общеніе внутренне си есть размышленія о чину и достоинности іерейской», написаний «недостойним» єромонахом Пафнутієм (Гидзієвичем)²⁷⁰.

Уже згадувалося, що під час навчання у Римі ценці купували книги для монастирів. Для алюмнів папських римських колегіумів існувала практика отримувати деяку літературу безоплатно від тієї інституції, де вони студювали. Зокрема, у 1770 р. Іларіон (Комарницький) із Руської провінції просив Конгрегацію поширення віри подарувати йому книги, оскільки він завершив навчання та повертався додому. Відповідь від 30 червня 1770 р. була негативною, оскільки йшлося про друки, котрі з'явилися не у видавництві Конгрегації. Отже, на підставі письмового звернення римські навчальні й релігійні установи могли презентувати своїм вихованцям книги лише власної єдиції²⁷¹. Зрозуміло, що поповнення бібліотек такою літературою не вимагало монастирських витрат.

Переміщення книг

Рух примірників, як одна з дослідницьких проблем історії книги, передбачає, зокрема, вивчення їхнього побутування серед «людей книги» – авторів, видавців або власників. Цей підхід передбачає відстеження географії екземплярів: звідки, куди й чому його переміщали. У кінцевому підсумку аналіз циркуляції текстів дає змогу простежити формування і рух знань та ідей²⁷².

²⁶⁸ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 5, оп. 1, од. зб. 2168; М. Кольбух. Кириличні книги з колекції XIX ст. Августа Бельовського, с. 487–488.

²⁶⁹ М. Кольбух. Кириличні книги з колекції XIX ст. Августа Бельовського, с. 182.

²⁷⁰ *Сводная Галичско-Русская летопись съ 1700 до конца августа 1772 года*, ч. 1, с. 179.

²⁷¹ *Litterae S. C. de Propaganda Fide ecclesiam catholicam Ucrainae et Bielarusjae spectantes*, т. 5, с. 156.

²⁷² D. Bellingradt, J. Salman. *Books and Book History in Motion: Materiality, Sociality and Spatiality // Books in Motion in Early Modern Europe. Beyond Production, Circulation and Consumption*. Palgrave Macmillan 2017, с. 5–9.

Рух книг у досліджуваних чернечих осередках другої половини XVIII ст. передбачає обмін примірниками здебільшого між цими осередками чи монастирями Василянського Чину. Очевидно, що книги змінювали свою дислокацію разом із людьми. Відповідно, щоби з'ясувати, куди та для чого перевозили примірники чи бібліотеки, потрібно розуміти хто, куди та для чого переїжджав. Уважають, що василянські монахи були мобільнішими, ніж, наприклад, православні Київської митрополії (втім, і тут багато залежало від освіти й послушань). У василян, за розпорядженням чернечої управи, практикувалася часта зміна осідку для іноків, а для православної традиції діяв, хай і декларативно, принцип проживання в тій обителі, де прийнято постриг. Тож в унійних чернечих осередках книги мали б рухатися активніше. Зі середини XVIII ст. через укрупнення монастирів і закриття невеликих обителей переїзди іноків інтенсифікувалися²⁷³. Це означало рух майна з одного монастиря до іншого, зокрема книжкових зібрань. Частково простежити такі переїзди можна за інвентарними описами обителей і монастирською документацією. Оскільки хронологічні рамки дослідження обмежуються кінцем 1770-х рр. і йосифінські касати 1780-х рр. не розглядаються²⁷⁴, обмежуся тими ліквідаціями осередків і долею їхнього майна, зокрема книг, які відбулися до 1770-х рр.

Як уже було сказано, книги переміщалися разом із ченцями, і показовим прикладом є «переїзд» повного комплексу «Житій Святих» Димитрія (Туптала). Видання потрапило з Межигірського до Підгородиського монастиря за волею двох ченців – братів Філарета й Іллі (Кощаковських). Відомо, що власне останній переїхав із Київської до Підгородиської обителі. На мотиви дарування, особливості перевезення та зберігання чітко вказує обширний дарчий запис у книзі за вересень – листопад, розміщений на перших 47 аркушах. Оскільки він один із найдетальніших із виявлених, подам його повністю:

Року б[о]жого тысячного седмсотного патнадцатого мѣсца маа деватого днѣа офѣровали сѣю житїи с[вя]тѣхъ книгу, содержащую в себѣ три мѣсцаи септеври', октоври', поеври' вкупѣ, с прочїими трема такowymiж книгами, прочїих девати мѣсцаце', с[вя]тѣхъ житїа в себѣ имѣющими, два рожонїи братїа игумень м[о]н[а]стыра Межигорского Кїевского, іеромонахъ Филаретъ и старѣши' его лѣты іеромонахъ Іліа Кощаковскїи, обадва тогож м[о]н[а]стыра Межигорского постриженцѣ.

²⁷³ B. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej*, с. 43–50.

²⁷⁴ Про ліквідації василянських монастирів Галичини в останній чверті XVIII – початку XIX ст. див.: B. Lorens. *Bazylianie w Galicji wobe działań kasacyjnych w latach 1772–1792 // Kasaty klasztorów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów i na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Europie*, т. 1: *Geneza. Kasaty na ziemiach za-borów austriackiego i rosyjskiego*, с. 215–232.

До монастиря всемилостивого Сп[а]са, Подгородиского, в епархїи лвовско' будучого. За спущенїе грѣховъ своихъ и родителныхъ и сроднических, и навѣчную свою паматку, и жебы тыхъ книгъ ꙗко тоеи с[вя]тои обители спаскои Подгородискои нѣхто з старшихъ и меншихъ, то ест ігуменовъ и братїи тамошнихъ несмѣль нѣкоторимъ способомъ ꙗдалити, под вѣчною и нерѣшимою клятвою, развѣ позиченымъ способомъ поближньми с[вя]щенникомъ, и иншимъ побожньми людемъ, для збудована д[у]шевного, читати и переписовати мѣють ꙗще и ігумени и братїа тамошнїи доброхотно узичати. О що велце просимо и самихъ себе вашимъ [бо]гоугоднымъ м[о]л[и]твамъ залицаемо. Вышепоманутїи братїа Филареть и Іліа Кошачковскїи²⁷⁵.

У 1745 р. в Руській Святопокровській провінції, внаслідок політики раціонального укрупнення монастирів, нормалізації їхньої мережі й упорядкування матеріального становища, планували закрити 25 осередків, зокрема на теренах Львівської епархії. Мали б залишитися лише обителі з достатніми фундаціями та кількістю насельників не менше восьми осіб, а майно з ліквідованих монастирів планували передати більшим чернечим осередкам. Контролювали цей процес та керували ним із Риму, за ним наглядали нунції та Конгрегація поширення віри. Втілення планів у життя розтягнулося в часі, та все ж чимало обителей закрили²⁷⁶. Вдалося знайти інформацію про перевезення в цей час книг до Крилоса з Косова й Товмача. Ще у 1740 р. після ліквідації Гуменецького скиту²⁷⁷ його окремі примірники перейшли Добрянській обителі²⁷⁸, а в 1744 р. на престольне Євангеліє московського друку (1701) після ліквідації Товмачького монастиря потрапило до парафіяльної церкви Успення Пресвятої Богородиці в Товмачі²⁷⁹.

Яскравим прикладом руху книг під час скорочення кількості монастирів у кінці 1730–1740-х рр. є передача до Крилоської катедральної обителі Успення Пресвятої Богородиці кодексів з ліквідованих навколишніх монастирів. У крилоському інвентарі за 1740 р. зафіксовано екземпляри відповідно до місць надходження, тобто з обителей поблизу Крилоса. Більшість богослужбової літератури забрано, як записали, «з різних ліквідованих монастирів», зокрема Коломиї (56), Товмача (9), Косова (7) та Грабівця (6)²⁸⁰. Цікаво, що у візитаціях 1745 р. у згаданих обителях іще значились книги, що зайвий раз підтверджує тривалість процесу касації осередків. Наприклад,

²⁷⁵ ЛННБ, Відділ рідкісної книги, СТ-IV 502, арк. 3–50.

²⁷⁶ В. Lorens. *Vazylianie prowincji koronnej*, с. 41.

²⁷⁷ [М.] Коссака. Монастирі Галичини (передрук праці 1867 р.) // *Лавра. Часопис монахів студитського уставу* 7 (1999) 41.

²⁷⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1320, арк. 65 зв.

²⁷⁹ *Сводная Галичско-Русская летопись съ 1700 до конца августа 1772 года*, ч. 1, с. 196.

²⁸⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 613 (1917), арк. 21–22.

Рукописний екслібрис
василіянина Салюстія (Коблянського) (1724–1780)

у Коломиї залишалося бл. 10 богослужбових екземплярів, тобто монастир продовжував функціонувати²⁸¹. У Косові, згідно з описом, було бл. 15 книг²⁸². Пізніше до Крилоського монастиря потрапили й кодекси зі Загвойської обителі, зокрема на престольне Євангеліє²⁸³. Ще навіть у 1774 р. майно, вірогідно, і книги, наприклад із Луквиці, продовжували перевозити з навколишніх обителей, правда, тоді не все призначалося для Успенського катедрального монастиря – частину речей передали Чортківському чернечому осередку.

Варто наголосити, що у XVIII ст. відбувався рух не лише окремих примірників, а й цілих монастирських бібліотек. У 1765 р. осередок у Городенці приєднався до Сокилецького монастиря і сюди ж перевезли майно, зокрема бібліотеку²⁸⁴. Книгозбірню Терехівської обителі після закриття монастиря передали до Бучача²⁸⁵. Після 1774 р. до Віцинського осередку потрапило Євангеліє з Литвинівського монастиря св. Онуфрія. Натомість частину церковних речей звідти перевезено до Завалова²⁸⁶, вірогідно, як і частину літератури, оскільки в інвентарі Завалівської обителі є записи про екземпляри з Литвинова²⁸⁷. Тобто не все майно централізовано перевозили з ліквідованого монастиря тільки до однієї обителі. При розподілі речей, як здається, книги переміщували туди, де їх більше потребували, про що мовилося, наприклад, у Гошанських конституціях 1773 р. Ба більше, у 1776 р. на капітулі в Уневі під час 16-ї сесії постановили, щоби дублети передавали до монастирів, які таких видань не мають²⁸⁸.

Книги перевозили з менших монастирів до більших, але зазвичай не у віддалені регіони, а з навколишніх обителей до центральної серед них. Проте відомо також про випадки руху літератури до головних монастирів з обителей усієї Львівської єпархії, навіть віддалених географічно. Тут варто розглянути приклад Львівського Святоюрського монастиря. До нього потрапило 15 книг із ліквідованого Святоспаського Підгородиського осередку²⁸⁹, що у 1765 р. підтвердив візитатор Йосафат (Седлецький)²⁹⁰. У 1770-х рр. частину книг із Погонської обителі аж із Прикарпаття також перевезли до Львова²⁹¹.

²⁸¹ НМЛ, Відділ рукописної та стародрукованої книги, Ркл-16, арк. 478 зв. – 479.

²⁸² Там само, арк. 424 зв. – 426.

²⁸³ Там само, Ркл-204, арк. 12.

²⁸⁴ В. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej*, с. 50.

²⁸⁵ *Сводная Галичско-Русская летопись съ 1700 до конца августа 1772 года*, ч. 1, с. 96.

²⁸⁶ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 276, арк. 12.

²⁸⁷ Там само, од. зб. 613, арк. 12 зв. – 13.

²⁸⁸ В. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej*, с. 394–395.

²⁸⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2184, арк. 18.

²⁹⁰ Там само, спр. 2236, арк. 14 зв.; спр. 2238, арк. 7–7 зв.

²⁹¹ Там само, спр. 1300, арк. 1.

До 1770-х рр. спостерігається рух книг не лише в межах Василіянського Чину. Відомі випадки передачі примірників з ліквідованих католицьких до василіянських монастирів, що засвідчує вивчення рукописних екслібрисів на стародруках. Наприклад, до колекції Бучацької обителі потрапили видання з бібліотеки єзуїтського колегіуму в чеському містечку Угерске Градіште (Uherské Hradiště), закритого під час касат у Габсбурзькій монархії. Обставини цього переміщення достеменно невідомі. Найвірогідніше, що хтось із бучацьких насельників привіз їх із собою, можливо, після навчання у згаданій чеській обителі²⁹². Подальше вивчення рукописних екслібрисів дасть змогу цілісніше дослідити історію руху книг у василіянських монастирях другої половини XVIII ст.

Переміщення літератури відбувалося й незалежно від ліквідацій монастирів, наприклад, унаслідок обміну чи крадіжок екземплярів. А оскільки до 1770-х рр. книжкова справа залишалася невнормованою, то такий рух між осередками ЧСВВ був хаотичним. У документах здебільшого не фіксували обміну чи позики томів. Подані далі випадки дають змогу показати причини цього руху та засвідчують «обмін знаннями» між монастирями. Наприклад, у XVII ст. траплялися позики книг навіть із чоловічих обителей до жіночих. Зокрема, у другій половині XVII ст. крехівські насельники позичили «до времени» черницям обителі Воздвиження Чесного Хреста у Жовкві²⁹³ Агафії та Алімпіаді манускрипт. Про це свідчать записи на півустановному збірнику творів (Антіоха Чорноризця, Пчела й ін.) XVI ст., який хтось подарував до Крехова, а опісля його ж передали «до монастиря дѣвичь» у Жовкві²⁹⁴. На початку XVIII ст. ченці Львівської Святоюрської обителі взяли в іноків з Підгірців Тріюдь пісню львівського друку, хоча один примірник цього ж видання в них уже був²⁹⁵. Позичили книгу саме у Підгірцях, бо там настоятелем був Партеній (Ломиковський) – кафедральний архидиякон, інакше кажучи – своя людина для львівських чорноризців. З монастиря св. Онуфрія у 1760–1770-х рр. практикували позику книги на період, який вимірювався кількістю служб, або ж за певну плату. У 1772 р. Часослов видали на 16 Служб, за два роки «полатаний» Трефолой – на 60 Служб, а в 1777 р. до Ставчан віддали старий Требник під

²⁹² ДАТО, ст.-11713, ст.-11721; ВВВ, J4, 6; J8, 6.

²⁹³ Про Жовківський жіночий монастир писав: О. Дух. Жіночий монастир Воздвиження Чесного Хреста у Жовкві // *Ковчег. Науковий збірник із церковної історії* 5 (2007) 301–323; його ж. *Превелебні панни: Жіночі чернечі спільноти Львівської та Перемишльської єпархій у ранньомодерний період*. Львів 2017, с. 387–391 [= Київське християнство, 5].

²⁹⁴ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 798, арк. 276.

²⁹⁵ Там само, од. зб. 129, арк. 42.

грошову заставу²⁹⁶. Через книги ценці навіть судилися між собою в духовному суді. Наприкінці XVII – початку XVIII ст. тривав процес між позивачем – підгородиським ігуменом Йосифом (Творинським) і відповідачем – настоятелем у Бесідах, оскільки останній не повернув до Підгородища богослужбову книгу Трефолой²⁹⁷. Це й не дивно, адже деякі оправлені й оздоблені книги, той же Трефолой, як уже згадано, могли коштувати декілька сотень золотих.

Книгами також обмінювалися і всередині монастиря, і між чернечими осередками. Насельники монастиря, зазвичай настоятель, могли віддавати свої книги взамін на примірники обителі. У 1769 р. так учинив віцинський ігумен, замінивши 12 томів «нездалих» малоформатних друків поморського видання Міней із другого монастирського хору на власні 12 томів Міней почаївського друку в «англійській» оправі, отримавши за це з монастирської каси ще й 4 зл.²⁹⁸ У 1776 р. книгами обмінялися Крехів і Почаїв. Тоді до першої обителі привезли «руські казаня, які наші [василіяни. – І. А.] у Почаєві виголосили і видали», натомість до друкарні другого віддали «граматику слов'янську давню». Найімовірніше, йшлося про якусь із граматику кінця XVI – початку XVII ст., можливо Памво Беринди²⁹⁹.

Попри те, що повноцінного контролю за рухом книг не було й окремі каталоги виданих примірників не велися, інколи в інвентарях чи хроніках фіксували зникнення літератури. У 1719 р. з Львівського Святоюрського монастиря «отець архидиякон» Партеній (Ломиковський) узяв на Замойський собор 1720 р. Службник віленського друку, якого так і не повернув³⁰⁰. Саме на основі віленського видання 1692–1695 рр., більше відомого як Службник митрополита Кипріяна (Жоховського), і здійснювали літургійну реформу Унійної Церкви після Замостя³⁰¹. Тут варто також навести декілька прикладів того, як книги чи то зникали, чи то дехто навмисно їх подавав за втрачені. У 1750-х рр. в Кам'янці-Подільському занотували, що «загинув» примірник твору езуїта Джованні Баттісти Салерні «Specimen Orientalis Ecclesiae»³⁰². У 1761 р. до Золочівського монастиря проповідник із Бучини Модест (Сейницький) придбав у Львові «Моральну теологію»

²⁹⁶ ЦДДА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2186, арк. 19 зв.

²⁹⁷ А. Павлишин. Книги духовного суду як джерело вивчення історії монастирів Львівської єпархії в часи владцтва Йосифа Шумлянського (1668–1708) // *Rocznik Europejskiego Kolegium Polskich i Ukraińskich Uniwersytetów* 2 (2004) 104.

²⁹⁸ ЦДДА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1024, арк. 16.

²⁹⁹ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 121, арк. 8 зв. – 9.

³⁰⁰ Там само, од. зб. 129, арк. 42.

³⁰¹ І. Тилявський. *Літургійні напрямки Почаївського монастиря під час унії (1712–1831)*. Рим – Львів 1997, с. 119, 173.

³⁰² ДАТО, ф. 258, оп. 3, спр. 1254, арк. 25.

Поля Габрієля Антуана, проте за шість років про неї вже згадували як про загублену³⁰³. У Підгірцях у 1760–1770-х рр. не дорахували одного з «давніх» Службників львівського друку³⁰⁴. Візитатори інколи брали з монастирів книги *ad usum*, хоча невідомо, чи завжди повертали. Так учинив ревізор Крилоського монастиря в 1740 р. з Півуставом київського друку³⁰⁵. У цьому разі, вірогідно, йдеться про вилучення книги в рамках процесів уніфікації богослужбової літератури в монастирях, бо візитатор забрав київське православне видання.

Насамкінець коротко проілюструю крадіжку книг кількома зафіксованими випадками. Ще наприкінці XVI – початку XVII ст. під час конфлікту братчиків із владикою Гедеоном (Балабаном) з обителі св. Онуфрія у Львові зникли п'ять примірників, зокрема гомілії Йоана Золотоустого († 407) й Новий Заповіт грецькою мовою, а також «Біблію викрали зі сховку церкви монастиря». Навіть київський митрополит Михайл (Рагоза) (1540–1599) на одному з соборів нагадував Гедеону повернути «взяті» книги³⁰⁶, проте чи зробив він це, достеменно невідомо. В іншому випадку наприкінці 1740-х рр. на невелику Товмачьку обитель напали її піддані, вбили настоятеля Сосипатра (Княгиницького), а також «під час грабунку чимало церковних речей загинуло». Зокрема зафіксовано зникнення книг, а саме церковних метрик³⁰⁷. Вірогідно, напад був пов'язаний із конфесійними конверсіями, бо саме в цей час Товмач, приписаний до єдиного православного Скиту Манявського, став унійним, через що могли виникнути конфлікти.

* * *

У другій половині XVII – на початку XVIII ст. основним «книжковим ктитором» для монастирів Львівської єпархії було Успенське ставропігійне братство у Львові. Його опіка проявлялася і в обдаровуванні обителів літературою, зазвичай богослужбовою, і в її продажу. Важливим джерелом формування книжкових зібрань були пожертви книг духовенством і світськими особами, що підтверджує аналіз провенієнцій у стародруках і рукописах. Купівля видань не стала одним з основних способів комплектування колекцій монастирів Львівської єпархії, як це було у василіянських обителях Правобережної України чи католицьких кляшторах. Серед причин такого явища – неспроможність витратити кошти на цю статтю.

³⁰³ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 813/1, арк. 14.

³⁰⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2627, арк. 27.

³⁰⁵ Там само, ф. 201, оп. 4б, спр. 613 (1917), арк. 22.

³⁰⁶ Й. Скрутень. Бібліотека Львівських ОО. Василян // *Записки ЧСВВ*, т. 1 (2–3) (1925) 164–165.

³⁰⁷ НМЛ, Відділ рукописної та стародрукованої книги, Ркл-16, арк. 461 зв.

У тогочасних джерелах практично відсутні відомості про закупівлю монастирями книг, особливо у XVII – першій половині XVIII ст., а якщо й за купували, то йшлося здебільшого про придбання літургійної літератури. Навіть у 1750–1770-х рр. у більших обителях закупівлі видань не стали систематичними. Водночас у цей же час книгозбірні кількісно суттєво збільшувалися – у два чи навіть три рази, – проте не внаслідок придбання книг, а завдяки вкладам ченців (зазвичай посмертним) і через «перетікання» примірників з менших монастирів до більших під час укрупнення й оптимізації мережі василіянських обителей у третій чверті XVIII ст. Спостерігалось як «зовнішнє», так і «внутрішнє» поповнення – внаслідок «руху» книг у межах одного монастиря, всієї василіянської мережі чи надходження з-поза унійних чернечих осередків.

У монастирях Львівської єпархії XVII–XVIII ст. були кількісно невеликі книжкові зібрання, на відміну від тогочасних католицьких кляшторів; із часом вони стають приблизно співмірними з обсягами менших київських православних монастирських бібліотек. Але досліджувані колекції і чисельно, і якісно переважають зібрання унійних обителей інших єпархій чи парафіяльні зібрання. Одні з «найбільших» бібліотек мали Крехівський і Підгорецький монастирі. Вони залишалися важливими «книжковими» центрами до кінця XVIII ст. Скит Манявський, імовірно, також мав велике зібрання, однак у джерелах відомостей про це виявити не вдалося. З початку XVIII ст. найбільшою монастирською бібліотекою стала книгозбірня Львівської Святоюрської обители.

Оскільки купівля літератури не поширилася в монастирях Львівської єпархії, то, відповідно, обсяг книжкових зібрань не залежав від заможності монастиря. Тому кількість томів – не індикатор фінансових можливостей обители. Суттєвішим чинником є статус монастиря – не бібліотека свідчить про важливість обители, а саме ранг осередку визначав величину книгозбірні. Функціонування навчальних курсів, місіонерська та катехитична діяльність, побутування чудотворних ікон і т. ін. зумовлювали більшу кількість насельників, які, збираючи книги, сприяли комплектуванню колекції монастиря, особливо у другій половині XVIII ст. Стан, розміри й тематичне наповнення бібліотеки залежали від суб'єктивних чинників: насамперед від особи настоятеля монастиря чи професорів-ченців, що підтверджує вивчення рукописних екслібрисів другої половини XVIII ст.

Розділ 4

LECTIO ORTHODOXORUM

Читацькі практики православних ченців Львівської єпархії XVII ст. варто розглядати в контексті православної Європи ранньомодерного часу, що виходила за рамки, котрі охоплює поняття *Slavia Orthodoxa*. Останній концепт базується на двох основних критеріях – мові (церковнослов'янська) та віросповіданні (православ'я). Тож простір *Slavia Orthodoxa* культурно обмежений не лише конфесійними, а й етнічними кордонами – ойкуменою слов'янських народів¹. Натомість для культурної історії визначальними чинниками є саме культурні чи релігійні практики, а не етно-конфесійний чинник, отож потрібно виходити за межі слов'янського світу. Православна Європа культурно не була ізольованою від латинської Європи², оскільки існували культурні взаємодія, трансфер тощо. Крім того, зрозуміло, що існували регіональні особливості, наприклад, використання румунської мови

¹ Концепт *Slavia Orthodoxa* запроваджений італійським славістом Рікардо Піккіо у 1959 р. (R. Picchio. *Storia della letteratura russa antica*. Milano 1959). Детальніше про це поняття див.: Р. Піккіо. *Slavia Orthodoxa. Література и язык* / отв. ред. Н. Запольская, В. Калугин; ред. М. Сокольская; пред. В. Калугина. Москва 2003. Найновіший огляд історіографії *Slavia Orthodoxa* подано у: А. Кречмер. *Slavia Orthodoxa et/versus Slavia Latina (Romana)?* // *Slavische Geisteskultur: Ethnolinguistische und philologische Forschungen. Zum 90. Geburtstag von N. I. Tolstoj*, ч. 2. Frankfurt am Mein – Wien 2016, с. 113–131. Про критику згаданого концепту писав: Р. Марти. Раз(лич)ные Slaviae: коэкзистентные, консеквативные, кумулятивные? // *Там само*, с. 165–180.

² Православну Європу ранньомодерного часу власне як концепт досліджував: М. Dmitriev. L'Europe «latine» et l'Europe «orthodoxe»: dimensions d'altérité // *Revue Historique*, т. 311, зш. 3 (651) (липень 2009) 645–670. Іншу версію православної Південно-Східної Європи, з акцентом на історії Балкан і Греції, представлено у збірнику статей: Р. М. Kitromilides. *An Orthodox Commonwealth. Symbolic Legacies and Cultural Encounters in South-eastern Europe*. Burlington 2007. Див. також огляд найновішої історіографії з історії православних земель ранньомодерного часу: Р. Bushkovitch, N. A. Chrissidis, R. G. Păun. Foreword. The Lands of Orthodoxy in The Seventeenth Century // *Cahiers du monde russe, Les terres de l'orthodoxie au XVIIe siècle circa 1590–1720* 58 (3) (2017) 259–270.

як богослужбової з середини XVII ст. на Волощині відрізняло її від південно-західної частини Київської митрополії, зокрема Львівської єпархії³.

Тому культурну історію монастирів Львівського владитства XVII ст. релевантніше розглядати в порівняльних контекстах не лише Київської митрополії чи католицького світу, а й православної Європи, тобто з огляду не лише на Захід і Північ чи Схід, а й на Південь. Тут варто зауважити, що терміни «Захід» і «Південь» використані інструментально і під ними розуміється як географічний, так і культурний простори. Яскравий приклад культурних взаємозв'язків київської традиції з Півднем уособлює митрополит Петро (Могила), який походив не з річпосполитської (польської) шляхти, а саме з молдавського боярського роду. Найбільше культурних взаємозв'язків з православним Півднем з усіх структурних одиниць Київської митрополії до кінця XVII ст. мала саме Львівська єпархія, що пов'язано насамперед із географічним розташуванням⁴. У попередньому розділі наводився приклад Скиту Манявського. У XVII ст. ця обитель була транслятором балканських (болгарські піснеспіви) чи грецьких (афонські зразки аскетизму) релігійно-культурних практик. Натомість для XVIII ст. найпоказовішим прикладом взаємозв'язків чернецтва Київської митрополії і Молдови та Валахії є вихідець із Полтави єромонах Паїсій (Величковський) (1722–1794) та його реформи у Нямецькій лаврі (нині Румунія)⁵.

Для православної Європи, зокрема для *Slavia Orthodoxa*, назагал можна простежити спільні риси культури книги. Як влучно окреслив італійський славіст Марчелло Гардзаніті: «Світ *Slavia Orthodoxa* був пов'язаний із найдавнішою християнською традицією, далекою від схоластичного диспуту... Святе Письмо, яке промовлялося (а точніше – співалося) під час Літургії, являло собою неподільне ціле з екзегезою Отців Церкви, стійко закріпленою у гомілетичних збірниках, що були організовані за порядком церковних празників»⁶. Інакше кажучи, спільні на православних теренах літургійні практики зумовлювали поширення схожої за тематичним критерієм богослужбової, святоотцівської та проповідницької літератури. З огляду

³ І. Скочиляс. *Галицька (Львівська) єпархія*, с. 523–537.

⁴ Про православну культуру Південно-Східної Європи писав: E. Ch. Suttner. *Orthodoxe Kultur in Ost- und Südosteuropa*, с. 215–231.

⁵ Панорамний огляд історії та ролі монастирів «румунської Молдови» подано у: An. Müller. *Die orthodoxen Klöster der rumänischen Moldau // Erbe und Auftrag* 75 (1999) 122–134.

⁶ М. Гардзаніті. «Учительное Евангелие» Мелетия Смотрицкого в контексте церковно-славянської традиції євангельської гомілетики и проблема перевода євангельських чтений // *Traduzione e rielaborazione nelle letterature di Polonia, Ucraina e Russia XVI–XVIII secolo*. Alessandria 1999, с. 167. Цит. за: Н. Яковенко. *У пошуках Нового неба*, с. 202.

Вознесенський собор Нямецької лаври у Румунії.
Фото 2008 р.

на це твердження, культура книги в досліджуваних монастирях Львівської єпархії XVII ст. апріорі не мала б здаватися чимось особливим.

Стисло представлю культуру книги у Київській православній митрополії XVII ст. Упродовж XVI–XVII ст. друки стали одним із важливих засобів реформування її церковного життя⁷. Після 1620-х рр. Київ поновив статус центру культурного життя ранньомодерної України, там функціонував колегіум і друкарня. Їх створили й ними опікувалися саме освічені монахи – друкарі, письменники, викладачі. Освітня спрямованість київського монашества зумовлювала особливості культури книги цього середовища. Наприклад, один із моголянських реформаторів Сильвестр (Косов) мав широке коло читацьких інтересів: від Святого Письма та творів Отців Церкви до підручників теології потридентського часу, польських хронік і гуманістичної літератури, очевидно, не лише руською, а й польською та латинською мовами⁸. Декілька сотень «латинських книг» (солідна, як на той час, кількість) митрополита Петра (Могили), які зберігалися, найімовірніше, у Софійському соборі, також засвідчують латинські джерела культурних запитів тогочасної церковної еліти, ознайомленої з новими книжковими трендами. І, як підтверджують дослідження, такі примірники не просто зберігали, а й активно використовували їхні власники⁹. Яскравим прикладом широкого вживання не лише церковнослов'янського чи руського, а й польського та латинського письменства є трактати Йоаникія (Галятовського). Бібліотечні ресурси архимандрита лише для його українськомовних творів становили понад 220 праць¹⁰. Такі кількісні показники засвідчують інтенсивні читацькі практики київської церковної еліти. Ба більше, зміна кола лектури була найпомітнішою видимою новацією. І саме «латинські науки» київські інтелектуали використовували для зміцнення власної еклезіальної ідентичності¹¹. Київські вчені показують модель читацьких практик високоосвічених ченців Київської православної митрополії XVII ст.

⁷ A. Z. Nowak. *Priesthood in the Teachings for the Clergy. On the History of Religious Reform in the Kievan Metropolitanate throughout the 16th and 17th Centuries*. Krakow 2017.

⁸ Н. Сінкевич. «Патерикон» Сильвестра Косова: джерела та їх інтерпретація // *Київська Академія* 10 (2012) 33–55; її ж. «Патерикон» Сильвестра Косова: переклад та дослідження пам'ятки. Київ 2013, с. 35–62.

⁹ L. Charipova. Latin Books and the Orthodox Church in Ruthenia: Two Catalogues of Books Purchased by Peter Mohyla in 1632 and 1633 // *The Library* 4 (2) (2003) 129–149; її ж. *Latin Books and the Eastern Orthodox*, с. 66–83.

¹⁰ Н. Яковенко. *У пошуках Нового неба*, с. 97–118.

¹¹ Н. Яковенко. Українська культура XVII ст. як пошук «третього шляху» // *Шлях у чотири століття. Матеріали Міжнародної наукової конференції «Ad fontes – До джерел» до 400-ї річниці заснування Києво-Могилянської академії (12–14 жовтня 2015 року)*. Київ 2016, с. 20.

Православні монастирі Львівської єпархії XVII ст., як порівняти з київськими чернечими осередками, мали інші практики. Відсутність освітніх осередків, поширення аскетичних практик, розташування у відлюдних місцях, реформа чернецтва за афонськими аскетичними зразками Йова (Княгиницького) – це ті чинники, що зумовлювали інші моделі читацької активності. Її не можна досліджувати лише в контексті Київської митрополії чи латинського світу. Джерела «нелатинськості» й «некиївськості» варто шукати, як зауважено на початку, деінде у православної Європі.

Богослужбове читання

Як уже неодноразово сказано, приписи Йова (Княгиницького), зокрема модель життя Скиту Манявського, котра стала зразком для інших монастирів і, щонайменше на рівні уставів, впроваджувалася, означала спільні богослужіння та постійні індивідуальні молитовні практики. У манявському синодику зафіксовано, наприклад, що у середу 28 серпня 1622 р. схимонах Ілля помер після «читання Господнього»¹². А в Підгірцях зберігалися богородичні канони київського друку, котрі, як записано в інвентарі, щоденно використовували на вечірніх богослужіннях¹³. Тож, очевидно, що в чоловічих монастирях (як, зрештою, і в жіночих¹⁴) найчастіше практикували літургійне читання, під яким розумію використання книг і їхнє озвучення під час добового й річного циклів богослужінь, тобто під час вечірні, часів, повечір'я, утрени, Літургії, акафістів, молебнів тощо. Безсумнівно, літургійне читання належало до першочергових практик і в латинській традиції чернецтва¹⁵, тому це не було особливістю досліджуваних монастирів.

Про богослужбове читання збережено не так багато безпосередніх відомостей. Опосередковано на цю практику вказують зафіксовані в монастирях богослужбові книги. У першій половині XVII ст. літургійні видання становили 44 % усіх друкованих назв та понад 66 % друкованих аркушів¹⁶ і посідали одне з чільних місць у продукції українських друкарень ранньомодерного часу. Це й не дивно, адже існував попит на таку номенклатуру – належало забезпечити парафії і монастирі найнеобхіднішою для них лектурою. Зрештою, у латинській Європі релігійна (зокрема, літургійна)

¹² *Великий Скит у Карпатах*, т. 1, с. 464.

¹³ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2627, арк. 23.

¹⁴ О. Дух. *Превелебні панни*, с. 252–253, 258–264.

¹⁵ A. Martimort. *Les lectures liturgiques et leurs livres*. Turnhout 1992.

¹⁶ I. Isaievych. *Voluntary Brotherhood. Confraternities of Laymen in Early Modern Ukraine*. Edmonton – Toronto 2006, с. 23; Я. Ісаєвич. *Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми*, с. 165–222.

продукція також домінувала до кінця XVII ст.¹⁷ Так, богослужбові книги можна винести поза канон якось читацької моделі, оскільки вони зберігалися в монастирях незалежно від їхнього конфесійного статусу (православних, унійних чи католицьких). Зрозуміло, склад літургійної лектури в обителях відрізнявся залежно від церковної юрисдикції. Зокрема, богослужбова література в монастирях Львівської єпархії змінилася після їхнього переходу на унію на початку XVIII ст.

Проаналізуємо літургійні книги у православних обителях Львівського владництва на основі інвентарів чотирьох із них – Львівської Святоонофрійської (1579)¹⁸, Крехівської (другої третини XVII ст.)¹⁹, Теревовлянської (1676)²⁰ та Підгорецької (1699)²¹. Вибір цих чернечих осередків зумовлений наявністю джерельних матеріалів. Перш ніж аналізувати склад такої літератури, варто зазначити, що у східній християнській традиції до основних богослужбових книг належать: Апостол, Євангеліє, Ірмолой (Ірмологіон), Мінея, Октоїх, Псалтир, Службеник, Требник, Тріюдь пісна, Тріюдь квітна, Устав (Типікон), Часослов й Чиновник (Службеник архієрейський)²², а також Акафістник, Канонник, Правильник (Правило до Святого Причасття) та Молитвослов. У всіх чотирьох описах зафіксовано необхідний комплект для забезпечення повноцінного літургійного життя. Хоча в інвентарі Львівського монастиря не згадано про Євангеліє та Службеник, але, очевидно, такі були, однак їх, вірогідно, просто не записали. Зазвичай Євангелія фіксували в інших рубриках – у реєстрах срібла чи речей у вівтарі. В проаналізованих інвентарях немає відомостей про Требники у Львівському та Крехівському монастирях і Часослови – у Підгорецькому та Крехівському. Натомість відсутність Ірмолоїв у Підгорецькій і Львівській обителях чи Акафістників у більшості монастирів, окрім Теревовлянського, є цілком зрозумілою, оскільки така книга не вважалась «обов'язковою» для проведення богослужінь.

Детальніше склад богослужбових книг покажу на прикладі Крехівського монастиря, щоби зрозуміти, за якими саме виданнями чи рукописами ченці провадили молитовне життя. У другій третині XVII ст. відповідна література становила близько чверті Крехівської книгозбірні: 16 найменувань

¹⁷ Sh. Hingley. *Ecclesiastical Libraries: Libraries for the Higher Clergy // The Cambridge History of Libraries in Britain and Ireland* / за ред. E. Leedham-Green, T. Webber. Cambridge 2006, с. 132

¹⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 1033, арк. 3.

¹⁹ Там само, спр. 539, арк. 3–4.

²⁰ Там само, ф. 684, оп. 1, спр. 3009, арк. 2.

²¹ ЛІННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 76, арк. 67–70.

²² O. Narbutt. *Historia i typologia ksiąg bizantyńsko-słowiańskich: zagadnienie identyfikacji według kryterium treściowego*. Warszawa 1979, с. 50, 61, 64.

літургійних книг у 21 примірнику. Серед них – два коштовно оздоблені напрестольні Євангелія: «єдно в чо[р]номъ аксамитѣ з срѣбро[м]», а інше «в зелено[м] аксамитѣ та[к]же оправное срѣбромъ». З усіх монастирських книг зазвичай саме напрестольні Євангелія були найбільшого формату, а також їх найдорожче оздоблювали. І це не дивно, адже вони зберігалися у вівтарі (головній частині храму) на престолі (звідси й назва книги), де здійснюється Євхаристія.

Не менш важливими були і Служебники, яких у Крехові зберігалось чимало (близько чверті літургійних книг). Ішлося про різні видання: «піа[т] друкованы[х], два виле[н]ски[х], києвськи[х] два, піаты[й] лво[в]ско[го] друку». Оскільки були віленські, київські та львівські друки Служебника, то їхня структура могла дещо різнитися, хоча, очевидно, йшлося про однакові тексти – Літургій Йоана Золотоустого, Василя Великого та Літургії наперед освячених дарів. За якими саме зі згаданих друків служили у Крехові, достеменно невідомо. Окрім п'яти Служебників, там були й чотири Апостоли, два з яких «сло[в]іан[с]кого друку»²³, тобто церковнослов'янською мовою. Один із рукописних – т. зв. «Крехівський апостол» (пам'ятка XVI ст.; оригінальна назва – «Апостоль стихами избраный»), руський переклад із коментарями Апостола та Апокаліпсиса. За даними Івана Огієнка, опрацю рукопису зроблено у 1581 р., а сам манускрипт кальвіністського походження, написаний у 1560-х рр. на Волині²⁴.

Окрім найнеобхідніших книг, як-от Євангеліє, Апостол чи Служебник, Крехівська обитель мала й іншу літургійну літературу. Наприклад, для забезпечення богослужінь у перед- і післявеликодній періоди ченці мали «Триоди[й] двѣ друкованыѣ киє[в]скиѣ, постнаіа и цвѣтнаіа» (тобто київські видання 1627 і 1631 рр.); також зафіксована «тріо[д] постнаіа кієвскаіа нова», вочевидь, 1640 р.²⁵ Потрібною для щоденних служб була й Мінея, в якій, зокрема, вміщувалися кондаки та тропарі святим, згадуваним упродовж літургійного року. У Крехові першої третини XVII ст. побутувала рукописна Мінея, яку ще у 1617 р. почав писати якийсь диякон Стефан²⁶. Також рукописним був і Устав, переписаний у Львові (не раніше 1630-х рр.) з московського видання 1611 р. друкаря Онисима Радишевського²⁷. Оскільки

²³ ЦДІА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 539, арк. 3, 4.

²⁴ Кириличні рукописні книги у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка, с. 76–78; І. Огієнко. *Українська літературна мова XVI-го століття*, с. 155, 158.

²⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 539, арк. 3; Я. Запаско, Я. Ісаєвич. *Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні*, кн. 1: 1574–1700 рр. Львів 1981, с. 45, 52 (№ 160, 220); *Каталогъ церковно-словенскихъ рукописей и старопечатанныхъ книгъ кирилловскаго письма*, с. 22.

²⁶ *Сводная Галицко-Русская лѣтопись съ 1600 по 1700 годѣ*, т. 1, с. 51–52.

²⁷ І. Мицько. *Ідеологічна боротьба на Україні*, с. 107.

українські друковані Ірмолої появилися лише після 1700 р., у монастирі використовували переписаний у Золочеві ілюстрований рукописний екземпляр²⁸.

Як бачимо, у першій третині XVII ст. чимало богослужбових книг Крехівської обителі (вірогідно, не лише її) були рукописними. З одного боку, друкарська продукція не вповні забезпечувала необхідні потреби, а з іншого, переписування книг, особливо богослужбових, залишалося важливою не лише культурною, а й монашою практикою. «Милість для переписувача, Господи [подай], мудрість тим, що читають, благодать тим, що слухають, спасіння власникам» – записали на колофоні одного з середньовічних манускриптів, а на іншому вказали: «Той, хто не знає, що таке праця переписувача, думає, що це легко; хоча пишуть три пальці, працює все тіло». Згадані цитати демонструють розуміння християнином, зазвичай ченцем, переписування як богоугодної справи чи одного з рукодільних занять монахів, яке виконували із благословення як послух чи інколи навіть як покарання²⁹. Переписували зазвичай ті книги, котрі складно було придбати через фінансові обмеження, чи твори, яких не існувало в друкованих версіях. Скрипторії розташовувалися щонайменше в декількох монастирях Львівської єпархії, зокрема в Унівській архимандрії. Відомо, що ще у 1557 р. чернець Касіян переписав там Євангеліє³⁰. Виготовляли манускрипти в Уневі й пізніше, зокрема у 1650 р. єромонах цієї обителі Теофілакт переписав Ірмолою на замовлення архимандрита Теодосія³¹. Також був скрипторій в одному з найбільших тогочасних монастирів Львівської єпархії – Скиті Манявському. У т. зв. «Манявському збірнику» зафіксовано переписування книги в «Скитику при храмі Успення Пресвятої Богородиці» єромонахом Доротеєм³². Один з Ірмолоїв Маняви скопіював із благословення настоятеля Доротея у 1684 р. місцевий послушник Варнава³³. Окрім Унівської та Манявської обителей, скрипторій, вірогідно, існував і в Підгірцях, оскільки чернець Климентій саме у цій обителі переписав у 1661 р. одну із книг³⁴.

²⁸ *Каталогъ церковно-словенскихъ рукописей и старопечатанныхъ книгъ кирилловскаго письма*, с. 13.

²⁹ Б. Мецгер. *Текстология Нового Завета*. Москва 2013, с. 31, 33.

³⁰ І. Мицько. *Святоуспенська лавра в Уневі*, с. 59.

³¹ С. Зінченко. Книгозбірня митрополита Михайла Левицького як основа митрополічої бібліотеки // *Збереження й дослідження історико-культурної спадщини в музейних зібраннях: історичні, мистецтвознавчі та музеологічні аспекти діяльності*. Львів 2013, с. 257.

³² ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 5, оп. 1, од. зб. 2180, арк. 103.

³³ Ю. Ясіновський. *Українські та білоруські нотолінійні Ірмолої*, с. 217.

³⁴ Я. Запаско. *Доброписці тоді славні були*, с. 97.

Так, богослужбове читання здійснювали за текстами, виданими в тогочасних українських друкарнях чи переписаними в самих монастирях. Трапляються напрестольні Євангелія московського чи Службеники віленського друків, але це були окремі примірники, котрі суттєво не змінювали домінування київської традиції літургійних видань у досліджуваних обителях.

Келійне читання

Окрім молитви та богослужбового читання, ченці, відповідно до уставних повчань, мали займатися рукоділлям і келійним читанням. Останнє означало індивідуальну активність монаха, зазвичай в окремій келії (звідси, власне, і походить назва). Для порівняння, у Кирило-Білозірському монастирі в Московській державі детально регламентували ці практики, про що детальніше йшлося у попередньому розділі. Самостійне «споживання слова» практикували й ченці Львівської єпархії. Наприклад, в інвентарі Підгірців біля запису про Акафіст з Псалтирем зазначено, що ця книга у насельника обителі «ста[рця] Пахо[мія]»³⁵. Це означає, найімовірніше, що інок узяв Псалтир (звичну келійну лектуру монахів) для читання. До складу одного з фасцикулів цієї ж обителі входили різні твори, «необхідні для читання»³⁶. До якого саме читання – чернець-укладач документа не уточнює, проте саме така вказівка, якої немає біля інших кодексів, може свідчити, що також ішлося про індивідуальне використання.

Оскільки безпосередніх відомостей про персональні читацькі практики іноків Львівської єпархії XVII ст. небагато, звернуся до опосередкованих джерельних даних. Зокрема, охарактеризую склад «небогослужбової» літератури, якої було доволі небагато, в уже згаданих чотирьох монастирях – Крехівському, Львівському Святоонофріївському, Підгорецькому й Терехівському. Очевидно, вибірка обмежує повноцінне представлення книжкової культури православних обителей, але все ж дає можливість з'ясувати певні особливості. Для келійного читива годилися всі небогослужбові видання, насамперед святоотцівська духовно-аскетична спадщина, житійна (агіографічна) й проповідницька література. Немає певності, що всю її ченці точно використовували, однак аналіз цієї частини книжкових колекцій все ж дає змогу простежити певні потенційні особливості власне келійного читання.

Обов'язкову лектуру в досліджуваних монастирях становила патристична спадщина. Пієтет перед візантійською традицією, як уже зазначалося, простежується й у трактатах тогочасних київських учених, наприклад

³⁵ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 76, арк. 33 зв.

³⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 613 (1917), арк. 220 зв.

Сильвестра (Косова). У Крехові святоотцівська колекція налічувала 17 томів, з них сім – це твори Йоана Золотоустого, одного з найзнаніших Учителів Церкви. Зокрема, в обителі були бесіди святителя на Діяння апостолів, тобто проповіді екзегетичного характеру (тлумачення однієї з книг Нового Завіту, що входила до складу вже згаданого богослужбового Апостола). Крім того, у Крехові зберігалися два примірники львівського видання 1614 р. «Книги о священствѣ» – знаного трактату Золотоуста³⁷. В описі обителі згадано і два друковані й один рукописний (1617) екземпляри «Маргариту» – збірника уставних повчань святителя³⁸. Твори Йоана Золотоустого популярні і в інших монастирських книгозбірнях – Львівській Святоонофріївській, Підгорецькій і Тереховельській. Зокрема, в першій із них була «една книга на паргаминѣ наука, в неї с[в]ятаго Йоанна Златоустаго»³⁹, тобто йдеться про якийсь рукописний збірник повчань святителя. Подібний манускрипт «Златоустии», а також «Бесѣды Златоустаго» (невідомо, які саме) згадано і в описі підгорецької бібліотеки⁴⁰. Навіть у невеликій книгозбірні Тереховельського чернечого осередку зберігалися «Бесіди на Діяння святих апостолів»⁴¹ – найімовірніше, примірник київського видання 1624 р.

Окрім праць константинопольського архієпископа, поширеними були й особливо знані серед монашества твори авви Доротея. «Повчання» його авторства зберігалися у трьох бібліотеках: друковані – в Підгірцях⁴² і Крехові, а рукописний примірник, найімовірніше, – у Тереховлі⁴³. Зокрема, у Крехові було аж чотири томи «Повчань», перекладених із грецької та виданих у Києві 1628 р. силами Памво (Беринди). Один із цих примірників до Крехова митрополит Петро (Могила) подарував особисто, що засвідчено його записом у книзі: «...Петро[м] Могилою... до ѡбщижѣтіа иноковѣ православны[х] по[д] послуш[є]ство[м] Па[т]ріа[р]хи Ко[н]ста[н]тинопольского вѣручимъ в монастир Крехо[в]скѣ[й]»⁴⁴.

Варто наголосити, що у Крехівській обителі бачимо добірну колекцію східної патристичної літератури. Окрім уже згаданих авторів, тут також фігурували праці Анастасія Синаїта, Йоана Ліввичника і Йоана Дамаскина. Наприклад, у монастирі зберігався рукопис «Питань і відповідей на різні

³⁷ *Каталог кириличних стародруків Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника*, вип. 4, с. 20.

³⁸ Я. Гординський. Рукописи бібліотеки монастиря св. Онуфрія у Львові, 1 (2–3) (1925) 239.

³⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 1033, арк. 3.

⁴⁰ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 76, арк. 69–69 зв.

⁴¹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 3009, арк. 2.

⁴² ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 76, арк. 69.

⁴³ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 3009, арк. 2.

⁴⁴ ЛННБ, Відділ рідкісної книги, СТ-II 2348, арк. 2–9 зв.

теми» Анастасія Синаїта, переклад якого церковнослов'янською мовою відомий ще з IX ст. Цей твір був частиною тих, які у православній традиції до середини XVI ст. виконували функції катехизмів⁴⁵. Назви книги Йоана Ліствичника в описі бібліотеки не вказано, проте, очевидно, мається на увазі класичний твір візантійського аскетичного письменства «Ліствиця». Зафіксований рукопис 1605 р. «Небес» Йоана Дамаскина – це одна з частин його богословського трактату «Точний виклад православної віри», який переклали слов'янською мовою ще в IX ст. Крехівські насельники могли ознайомитися також із творами Єфрема Сирина та Василія Великого. Відомо, що в монастирі зберігався примірник острозького видання 1594 р. «Книги о постничестві» святителя Василія⁴⁶. Такий самий екземпляр у 1679 р. вишневецький парох «недост[й]ны[й] рабъ Б[о]жи[й] ере[й] Данїел» подарував «во нравоученіє братїѣ» Тереховлянської обителі⁴⁷. У крехівському конволюті поч. XVII ст. вміщено також рукописи творів Макарія Єгипетського (IV ст.), слова Григорія Богослова тощо⁴⁸ (припускаю, що цей манускрипт в інвентарі фігурує як «макари[й]»⁴⁹). Під назвою книги «касиань»⁵⁰, імовірно, мається на увазі твір одного із західних Отців Церкви Йоана Касіяна Римлянина.

Як уже зазначалося, до книгозбірень монастирів входила, крім патристичної спадщини, й агіографічна література. Популярними в обителях були Патерики та Прологи, тобто тексти про життя й діяльність святих. Такі зібрання прикладів праведності та християнського подвижництва слугували чи не найкращою повчальною лектурою для ченців⁵¹. Як і твори Отців Церкви, житійна література зазвичай поширювалася у монастирях XVII ст. у рукописних списках. Наприклад, в описі 1579 р. Львівської Святоонуфрїївської обителі згадано про «три прологи на паргаминѣ»⁵². Натомість у Крехівській колекції зберігалася п'ять агіографічних книг: рукописні

⁴⁵ М. Корзо. Русская катехитическая традиция XVII – первой половины XVIII в.: к постановке исследовательской задачи // *Человек в культуре русского барокко. Сборник статей по матер. межд. конф. ИФ РАН Москва, 28–30 сентября 2006 г.* Москва 2007, с. 199.

⁴⁶ Зберігся примірник із Крехівської обителі з власницькими записами: *Кириличні стародруки у фондах бібліотеки Отців Василіян при Свято-Онуфрїївському монастирі у Львові XVI–XIX століть*, с. 20–22.

⁴⁷ *Каталог кириличних стародруків Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника*, вип. 2, с. 13.

⁴⁸ Я. Гординський. Рукописи бібліотеки монастиря св. Онуфрія ЧСВВ у Львові // *Записки ЧСВВ*, т. 3 (1–2) (1928) 45–47.

⁴⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 539, арк. 4

⁵⁰ Там само, арк. 3 зв.

⁵¹ Д. Афиногенов. Житийная литература // *Православная Энциклопедия*, т. 19. Москва 2008, с. 283.

⁵² ЦДІА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 1033, арк. 3.

«житиїа с[вя]ты[х]»⁵³ і два Прологи – один кінця XVI ст. за березень – серпень⁵⁴, а другий розширений за вересень – лютий, його написав єрей Симеон у 1621 р.⁵⁵ Привертає увагу один із конволютів з цієї книгозбірні під титулом «Лѣмонарь сиріч Цвѣтникъ духовный и прочая». Під цієї назвою було оправлено один рукопис і три друки: 1) власне «Лѣмонарь», переписаний із київського видання 1628 р.; 2) «Вѣршь зъ Трагодіи, Хрістось пасхонь» (Львів, 1630); 3) «Діоптра» (Єв'є, 1612); 4) «Духовный Бесѣды святого отца нашего Макарія» (Вільно, 1627). Останнє зі згаданих видань – це Синайський патерик і бесіди Макарія, а також зібрання енциклопедичного змісту, укладене ще в IX ст. монахом Філіпом Пустельником (Монотропом). Однак найцікавішим із цих друків є невелике (36 сторінок) видання-переказ трагедії «Хрістось пасхонь» Отця Церкви Григорія Богослова⁵⁶. Окрім того, на чистих аркушах рукопису цього конвольту невідомий чернець написав «для пам'яти» ще й хоча коротку, але цікаву «Кройнику»⁵⁷. Також у Крехові був кодекс «мѣта[р]ство д[у]ховное» преподобної Теодори – опис подорожі душі святої від землі до неба та долання нею бар'єрів⁵⁸.

Окрім святоотцівської спадщини й агіографічних творів, третьою помітною тематичною групою «небогослужбової» літератури й, відповідно, потенційного келійного читання насельників православних монастирів Львівської єпархії XVII ст. були проповідницькі тексти. Саме в конфесійну добу проповідництво набуло особливого значення як один із найважливіших засобів поширення християнського вчення. У постановах Тридентського собору 1545–1563 рр. виголошення казань у неділі та свята потрактовано як один із основних обов'язків священників, ченців та єрархів. У кальвінізмі, наприклад, проповідь стала частиною т. зв. *lectio continua* як складова богослужіння⁵⁹. До необхідного «інструментарію» казnodія належало не лише

⁵³ ЦДІА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 539, арк. 3 зв.

⁵⁴ Кириличні стародруки у фондах бібліотеки Отців Василян при Свято-Онуфріївському монастирі у Львові XVI–XIX століть, с. 343–344.

⁵⁵ М. Чистякова. Рукописные Прологи Львовской национальной научной библиотеки Украины имени В. Стефанника // *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефанника: зб. наук. праць* 3 (19) (2011) 342–361.

⁵⁶ Василь Щурат виявив цей конволют у Крехові в 1907 р.: В. Щурат. Хрістос пасхон. Львівські віршовані діалоги з 1630 р., с. 139.

⁵⁷ А. Крижановський. Руська «кройника» з XVII в. // *Записки НТШ* 62 (1904) 1–3 (Miscellanea); Д. Вирський. *Роксолани серед Сарматів: річнополитська історіографія України (кінець XV ст. – 1659)*. Київ 2013, с. 186.

⁵⁸ Митарства описані в складі життя преподобного Василя Нового (X ст.): Т. Пентковская. Житие Василя Нового // *Православная энциклопедия*. Москва 2004, т. 7, с. 210.

⁵⁹ K. Panuś. *Historia kaznodziejstwa*. Kraków 2007, с. 95, 214–215, 231–235; S. C. Karant-Nunn. The Reformation of Liturgy // *The Oxford Handbook of the Protestant Reformation* / ред. U. Rublack. New York 2016, с. 416–417.

Титульний аркуш пом'яника Підгорецького монастиря.
20 лютого 1705 р.

Святе Письмо, а й збірники проповідей, повчальних розповідей тощо. Активізація проповідницьких практик також простежується з кінця XVI ст. у Київській митрополії, що зумовлено активною конфесійною полемікою, насамперед між православними й уніатами, та найвиразніше проявилось в поширенні рукописних Учительних Євангелій⁶⁰.

У проаналізованих монастирських книжкових зібраннях насамперед представлені Учительні Євангелія. Так, примірник крилоського видання 1606 р.⁶¹, а також екземпляр, переписаний єреєм Тимофієм у 1623 р., зберігалися у Крехівській обителі⁶². У Львівському Святоонофріївському монастирі наприкінці XVI ст. було чотири рукописні примірники Учительних Євангелій. Проте, крім цих, поширених у православних обителях жанрів гомілетичної літератури, у зібраннях були й постили (з лат. *post illa verba* – після цих слів) – коментарі до біблійного тексту, тобто проповіді екзегетичного характеру, характерні для протестантських і католицької традицій. Зокрема, в описі Крехівської бібліотеки згадана «пости[л]ліа ву[й]ковськаіа великаіа старо[го] друку»⁶³ – одне із краківських видань знаного польського єзуїтського біблієста Якуба Вуєка († 1597). Примірник краківської едичії 1584 р. із провенієнцією «Сиа книга рекомаа постила, приналежи[т] служити мона[с]тыревы крехо[v]скому, и не має[т] быти ѿдалена вѣчне и непорушо[н]не з обителѣ тоа» сьогодні зберігається у колекції стародруків бібліотеки Ягеллонського університету⁶⁴.

Втім, найпоширенішими в монастирях Львівської єпархії були збірки казань київських церковних інтелектуалів, вихованців Могілянського колегіуму другої половини XVII ст. Варто зазначити, що у письменстві могилянців саме проповідницькі тексти фігурують найчастіше⁶⁵. Наприклад, уже згадуваний Йоаникій (Галятовський) у своїй «Науці» спонукав казнодію читати Святе Письмо, життя святих, твори Отців Церкви й іншу літературу «и тоє собѣ нотовати и апплѣковати до своєи речи, которую повѣдати хочеш», зрештою, заохочував знайомитися і наслідувати «казаня розмаитых

⁶⁰ S. Senyk. Preaching in the Ruthenian Orthodox Church before 1800 // *Orientalia Christiana Periodica*, т. 74, зш. 1 (2008) 292; Г. Чуба. *Українські рукописні учительні Євангелія. Дослідження, каталоги, описи*. Львів 2011.

⁶¹ *Каталогъ церковно-словенскихъ рукописей и старопечатанныхъ книгъ кирилловского письма*, с. 25.

⁶² *Сводная Галицко-Русская летопись съ 1600 по 1700 годъ*, т. 1, с. 60.

⁶³ ЦДІА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 1033, арк. 3–3 зв.

⁶⁴ BUJ, Oddział starych druków, Cim. 8443/1.

⁶⁵ І. Ісиченко, арх. Києво-Могілянська колегія як центр розвитку українського барокового письменства // *Шлях у чотири століття. Матеріали Міжнародної наукової конференції «Ad fontes – До джерел» до 400-ї річниці заснування Києво-Могілянської академії (12–14 жовтня 2015 року)*. Київ 2016, с. 96–101.

казнодѣов теперешнього вѣку»⁶⁶. Проповідництво справді поширилося в обителях Київської митрополії. Наприклад, відомо, що в 1690-х рр. у київських монастирях призначали двох ченців-проповідників⁶⁷.

Якщо перейти до конкретних прикладів, то варто наголосити, що навіть у нечисельній бібліотеці Тереховлянського монастиря зберігалася проповідницька література київських авторів. Ба більше, укладач інвентаря записав такі книги стисло й без вказівки авторства («Мієцз», «Klucz rozumienia» та «Nowe niebo»⁶⁸), що може свідчити про, щонайменше, його ознайомленість із цими творами. Два останні належать перу Йоаникія Галятівського, одного з найпопулярніших тоді в Київській митрополії авторів. Ідеться про зібрання проповідей «Ключ разумѣнія» (найімовірніше, у Тереховлі зберігався примірник львівського видання 1663 р.), а також зібрання оповідей про чуда Богородиці «Небо новое», серед яких було чимало апокрифічних і легендарних текстів. Зберігався у цій обителі й збірник 55 проповідей на перехідні свята й неділі «Меч духовний» Лазаря (Барановича), вчителя Йоаникія (Галятівського) та не менш відомого тогочасного автора гомілетичних творів⁶⁹.

Книгозбірні досліджуваних православних монастирів склалися не лише зі згаданої тематичної тріади – святоотцівська, житійна та проповідницька література. У них зберігалася й інші за змістом, щоправда, лише окремі, примірники. Так, у Крехові було три екземпляри Номоканону, один із яких – це рукопис півуставом кінця XVI ст.⁷⁰ Хоча в описі 1579 р. Львівської Святооунуфріївської обителі Номоканону не зафіксовано, проте згадано рукописний примірник «Собори святих отець», що, судячи з назви, був тематично близьким за змістом до Кормчої книги⁷¹.

Насамкінець згадаю про літературу нерелігійного змісту, що представлена у монастирських бібліотеках також лише окремими примірниками. Наприклад, у Крехівській книгозбірні це лише три видання, два з яких – граматики: «зизани[й] кни[ж]ка, гра[м]матыка гре[ц]кослове[н]скаіа», тобто відома грецько-церковнослов'янська граматика «Аделфотес» (Львів, 1591) і «Лексикон славеноросскій» Памво (Беринди). Ексклюзивним у крехівській

⁶⁶ Н. Яковенко. *У пошуках нового неба*, с. 217. Детальніше про теорію проповідництва за трактатом Йоаникія (Галятівського) див.: там само, с. 195–268.

⁶⁷ S. Senyk. *Preaching in the Ruthenian Orthodox Church*, с. 297.

⁶⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 3009, арк. 2.

⁶⁹ І. Ісіченко, арх. *Історія української літератури: епоха Бароко (XVII–XVIII ст.)*: навч. посібн. Львів 2011, с. 207–208.

⁷⁰ *Каталогъ церковно-словенскихъ рукописей и старопечатанныхъ книгъ кирилловского письма*, с. 11.

⁷¹ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 415; М. Корогодина. *Кормчая книга в Галици*, с. 148.

колекції цього періоду здається «синопсис[с] по[л]ски[й] в[и]дань у ва[р]шаві»⁷². Відома лише віленська польськомовна едіція «Синопсису» 1632 р.⁷³, тому укладач інвентаря, імовірно, помилково вказав місце видання.

Так, у підбірці книг, потенційно вживаних для келійного ознайомлення ченцями Львівської єпархії XVII ст., домінувала святоотцівська духовно-аскетична спадщина, агіографічна та проповідницька література. Проте такий набір лектури не здається особливим, якщо його порівняти з читацькими практиками монахів православної Європи. Головною особливістю, якщо, наприклад, зіставити з болгарськими, сербськими чи волоськими (румунськими) чернечими осередками, була мова книг. Окрім церковнослов'янської як *lingua sacra*, в обителях Львівської єпархії також побутували руська (українська) та польська мови. Натомість на Балканах більше поширилися грецькі чи румунські (у волоських і молдавських монастирях) тексти. Особливо популярними серед ченців на Балканах були також різноманітні збірники житій святих – прологи, синаксарі, патерики тощо⁷⁴. У болгарських чи сербських монастирях основу келійного читання становили повчальні аскетичні трактати Отців Церкви, особливо «Ліствиця» Йоана Синайського, що була популярною і в латинських кляшторах. У волоському монастирі Путна, пов'язаному зі Скитом Манявським, наприклад, також зберігалася схожа література, зокрема церковнослов'янською мовою: літургійні видання, різноманітні збірники, житія святих, повчання Йоана Ліствичника та Йоана Дамаскина⁷⁵. Зрештою, патристична спадщина належала до «позаконфесійного читива» і не є, як і богослужбове читання, показовим критерієм для визначення особливостей читацької культури певного регіону чи локальної спільноти⁷⁶. За тематикою література для келійного читання у Львівській єпархії нагадує таку саму деінде у православних монастирях Європи XVII ст., окрім обителей у грецьких землях, де у XVII ст. простежують впливи латинської схоластичної теології (достоту як у київ-

⁷² ЦДІА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 539, арк. 4.

⁷³ K. Estreicher. *Bibliografia polska*, т. 8. Kraków 1882, с. 204.

⁷⁴ G. Podskalsky. *Theologische Literatur des Mittelalters in Bulgarien und Serbien, 865-1459*. München 2000, с. 207–210, 271–274; Н. Бистра. *Монашество, манастири и манастирски живот в средновековна България*, т. 2: *Монасите*. София 2010, с. 759–765.

⁷⁵ P. Popescu. Manuscrise slavone din Mănăstirea Putna // *Biserica Ortodoxă Română. Buletinul Oficial al Patriarhiei Române*, річн. LXXX, № 1–2 (1962) 105–145; № 7–8 (1962) 688–711.

⁷⁶ Детальніше про твори Йоана Ліствичника та їхню поширеність див.: M.-J. Pierre, C. G. Conticello. Chrysavgis John. Jean Climacque // *La théologie byzantine et sa tradition*, т. I/1: *VIe–VIIe* / за ред. C. G. Conticello. Turnhout 2015, с. 197–312; *Die Patristik in der frühen Neuzeit: die Relektüre der Kirchenväter in den Wissenschaften des 15. bis 18. Jahrhunderts* / за ред. G. Frank, Th. Leinkauf, M. Wriedt. Stuttgart 2006.

ських). Найяскравішими прикладами схожості читацького «канону» є «Православне ісповідання віри» митрополита Петра (Могили) і твори зі схоластичними впливами грецького богослова, архимандрита й протосинкела на Криті Мелетіоса (Сиріогоса, † 1663)⁷⁷.

У болгарських монастирях XVII ст., як і в чернечих осередках Львівської єпархії, домінували рукописні книги⁷⁸, з яких близько 85 % мали літургійне призначення. Решту 15 % літератури умовно зараховують до власне келійного читання – це здебільшого різноманітні антології, збірники житій святих, граматики, учительні Євангеліє тощо. Цікаво, що маргіналії в них нагадують (як за структурою, так і за змістом)⁷⁹ покрайні записи у примірниках із чернечих осередків Львівської єпархії. Про один із найпопулярніших у болгарських обителях рукописних збірників повчань варто окремо сказати декілька слів. Основний маркер для тогочасної книжкової культури болгарських чернечих осередків – це поширення великоформатних рукописних «дамаскинів». Їхня назва походила не від знаного Отця Церкви Йоана Дамаскіна, а від грецького автора Дамаскіна Студита († 1577), котрий тогочасною грецькою народною мовою уклав антологію різноманітних повчань, видану у Венеції в 1557–1558 рр. Її переклад на церковнослов'янську з доповненнями найбільше поширився на болгарських землях, насамперед у монастирях, про що свідчать численні маргіналії зі збережених до сьогодні примірників⁸⁰.

Як бачимо на прикладі книжкових зібрань, географічно віддалені болгарські та волоські обителі не стали «далекими» для монастирів Львівського владцтва в культурно-релігійному сенсі. Очевидно, що зміст збірників житій у болгарських і українських монастирях різнився (наприклад, у болгарських більше шанували Йоана Рильського, Параскеву Сербську, св. Саву чи Стефана Дечанського, а в українських – печерських святих Антонія і Теодосія, київських князів Володимира й Ольгу тощо). Так само різнилися за змістом і мовою згадані рукописні та друковані антології, збірники повчань Отців Церкви. Проте сама тематика книг була схожою,

⁷⁷ G. Podskalsky. *Griechische Theologie in der Zeit der Türkenherrschaft (1453–1821). Die Orthodoxie im Spannungsfeld der nachreformatorischen Konfessionen des Westens*. München 1988, с. 181–233.

⁷⁸ D. P. Hupchick. *The Bulgarians in the Seventeenth Century. Slavic Orthodox Society and Culture under Ottoman Rule*. Jefferson – London 1993, с. 187–188.

⁷⁹ K. Petrovsky. Marginal Notes in South Slavic Written Culture // *Cahiers du Monde russe, Les terres de l'orthodoxie au XVIIe siècle circa 1590–1720*, т. 58, № 3 (липень – серпень 2017) 484–485, 500.

⁸⁰ D. Radoslavova. Breaking New Ground in Marginality // *Cahiers du Monde russe, Les terres de l'orthodoxie au XVIIe siècle circa 1590–1720*, т. 58, № 3 (липень – серпень 2017) 511–514, 516–519, 522–523.

а тому схожими були й читацькі практики: на першому місці стояло бого-службове читання, а також келійне опанування схожої духовної лектури.

Лектура аскета Йова (Княгиницького)

Історія читання в монастирях передбачає вивчення не лише їхніх книгозбірень, а й дослідження конкретних казусів, тобто практик окремих ченців із урахуванням їхніх особистих навичок і вмій. Добрим прикладом є читацька активність реформатора монашества у Руському воєводстві схимонаха Йова (Княгиницького). Хоча про його книжкове зібрання невідомо, проте аналіз культури «споживання» слова можна здійснити на основі вивчення приміток у листі-рецензії Йова⁸¹.

У 1618 р. побачило світ «Зерцало богословії» Кирила Транквіліона Ставровецького, яке вважають одним із перших українських друкованих догматичних трактатів. Його автор викладав у тогочасних освітніх центрах Київської митрополії – Острозі, Львові та Вільно. Про рівень культурної активності Ставровецького свідчить наявність у нього своєї пересувної друкарні, в якій він і випускав власні твори, зокрема і «Зерцало богословії». Перед виданням трактату Кирило надіслав рукопис на «рецензію» знаному й авторитетному в Руському воєводстві Йову (Княгиницькому), а не «вченим мужам» до Львова чи Києва. Той, як афонський подвижник, мав перевірити відповідність тексту православному віровченню (цей випадок зайвий раз підтверджує авторитетність особи Йова серед тогочасного монашества митрополії).

Компетенції Йова, достатні для перевірки догматичного твору, засвідчує не лише його досвід чернечого життя на Святій Горі, а й, мабуть, освіта, про яку відомо небагато. Припускають, що перед від'їздом до Афону, ще в миру, Іван (світське ім'я), найімовірніше, навчався в Острозі. Про його пов'язання з двором князя Острозького свідчить той факт, що саме Княгиницький певний час займався домашнім вихованням наймолодшого сина князя Олександра. За дорученням Костянтина Острозького Іван їздив із пожертвами від магната на Афон і під час вояжу після 1584 р. прийняв постриг з ім'ям Єзекиїл у Ватопедському монастирі, другому за ґрадієнтом чернечому осередку Святої Гори. На початку XVII ст. під час однієї з поїздок за милостинею до Московії у складі делегації афонітів Єзекиїл зупинився у своєму рідному селі Тисмениці на півдні Руського воєводства. Згодом його залучили до видавничих проєктів і реформи чернечого життя

⁸¹ «Джерела мудрості» за творами Теодосія, наступника Йова (Княгиницького), проаналізовано у: *Manjava Skete*, с. 32–35.

Панорама Скиту Манявського.
Сучасне фото

в Дерманському монастирі⁸². Опісля в Унівській обителі монах прийняв велику схиму та змінив ім'я на Йов, до кінця життя залишаючись без хіротонії. Згодом Княгиницький заснував скит Михаїла в Угорницькій обителі, а відтак організував чернецтво в Маняві. Через деякий час Манявська обитель стала протомонастирем (тобто старшим) і координувала іноче життя не лише в Руському воеводстві, а й частково на Південній Буковині. Помер схимомонах у Маняві наприкінці 1621 р.⁸³

Небагато відомо і про письменницьку активність Йова (Княгиницького). Окрім згаданого листа-рецензії, припускають, що саме він міг укласти (і переписати) один із рукописних збірників Угорницького монастиря, до складу якого входив список Іпатіївського літопису⁸⁴. У житті Йова авторства Ігнатія з Любартова знаходимо декілька згадок про його книжкові практики. Так, згадано, що під час перебування у Ватопеді Єзекиїл займався рукоділлям, зокрема опрацьовував книги. На Афоні Княгиницький вивчив грецьку мову. Ігнатій пише, що він був «сѣло ѿстроумє(н)» та характеризує його як мандрівного старця з куснем хліба та малою книжкою, «якоже Антоній Великий». Зрозуміло, що йдеться про топос із житійного жанру, проте Ігнатій воліє вказати на використання Йовом книг. У тексті про них вміщено ще одну згадку: передаючи управління обителю Теодосію, Княгиницький вручив йому жезл, а також «книгу с[в]ятаго Василїа, в руцѣ его»⁸⁵. Наголос на передачі твору каппадокійця цілком прозорий – саме його приписами регламентували життя чернечої спільноти в Маняві. Зрештою, Йов повчав, що після молитви й келійного правила в монастирі «чтенію и рукодѣлію врема», чого, найімовірніше, і сам дотримувався⁸⁶.

Лист Княгиницького, написаний зі Скиту Манявського 23 серпня 1614 р., – це своєрідна рецензія на текст майбутньої книжки «Зерцало Богословія». Дослідники не сумніваються в його авторстві та адресаті – Транквіліону Ставровецькому († 1646). Отець Кирило нібито гнівно відреагував на критику, проте, як припускають, все ж зробив корективи перед виданням⁸⁷.

⁸² В. Ульяновський. *Князь Василь-Костянтин Острозький*, с. 816, 1254.

⁸³ Ю. Целевич. *Історія Скиту Манявського*, с. 11–22; див. також: *Manjava Skete*, с. 16–23, 32–34.

⁸⁴ Я. Книш. Фрагменти невідомого списку Іпатіївського літопису // *Галичина та Волинь у добу Середньовіччя*. Львів 2001, с. 101.

⁸⁵ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 144, арк. 35 зв.

⁸⁶ Житіє и жизнь пр[е]п[од]о[б]наго ѿца нашего Іова і ѿ скончаніи его, і осьѣвленіи сѣ[а] обители Скв[т]скаѣ, въ кра[т]цѣ списано // *Великий Скит у Карпатах*, т. 1, с. 52, 62, 73.

⁸⁷ М. Кольбух. Рукописні джерела про життя і діяльність Кирила Транквіліона Ставровецького у фондах Львівської національної бібліотеки України імені В. Стефаника // *Кирило Транквіліон Ставровецький – проповідник Слова Божого* / упор. Б. Криси,

У листі Княгиницький перелічує догматичні хиби твору Ставровецького та рекомендує не поспішати з друком, а дати текст для «соборного книжного існування», тобто богословської редакції на підставі вчення Отців Церкви. Рецензія Йова складається з загальних зауваг; міркувань про походження Святого Духа; про пересуществлення Святих Дарів; про пошанування святих; про Успення Пресвятої Богородиці. Також схимонах згадує про чотири джерела знання чи то «правильного» богословствування: «по естеству», «от науки», «от чтенія книг», «от дарованія». Це означає, що для аскетів читання також належало до важливих занять, що підтверджується самим текстом листа-рецензії. Ба більше, Княгиницький наголосив, від якого саме «споживання» слова здобувається знання, мудрість і правильне віровчення – «в чтенія многа книг стыхъ оцъ»⁸⁸. Саме знайомство із творами Отців Церкви було основною позабогослужбовою лектурою для схимонаха Йова.

Детальніший аналіз листа дає змогу реконструювати читацькі практики автора, оскільки Княгиницький зробив посилання на опрацьовані ним твори⁸⁹. Зрештою рецензія рясніє цитуваннями богослужбових, біблійних і святоотцівських текстів. Навіть якщо немає покликання на джерело, його неважко ідентифікувати, адже часто йдеться про дуже відомі для «людей молитви» фрази зі Святого Письма. Тут варто зауважити, що центральна роль Літургії у традиції *Slavia Orthodoxa* проявляється у створенні певної системи священних книг, які в єрархічному порядку, починаючи з Євангелій, становили «церковну пам'ять» такої культурно-релігійної моделі. «Церковна пам'ять» – це «пам'ять слова», що формувалася під час богослужінь через вербальні (читання та співи) й невербальні (ікони, начиння, сакральний простір) елементи. Тож цитування біблійних чи літургійних текстів із пам'яті було звичною річчю – їх «автоматично» заучували під час щоденних богослужінь. Тому не дивно, що найчастіше «люди молитви» покликаються саме на Псалтир. По-перше, псалми – одні з найуживаніших під час богослужінь текстів, а по-друге, опанування цієї книги було одним із рівнів елементарного навчання (після заучування букваря та Часослова). Залежно від типу твору, біблійні цитати виконували різні функції. Так, в агіографічних творах вони були прикладами. Натомість у листах, зокрема Йова (Княгиницького), біблійне цитування використано задля підкріплення

Д. Сироїд. Львів 2017, с. 81, 87. За публікаціями Голубєва та перевиданням 2015 р. лист помилково датували 1619 р.: С. Голубєв. *Київській митрополитъ Петръ Могила*, с. 218–225; Лист засновника Великого Скиту Іова Княгиницького до Кирила Транквіліона Ставровецького з критичним аналізом його праці «Зерцало Богословія» // *Великий Скит у Карпатах*: у 3 т., т. 2: *Великий Скит у документах і матеріалах XVII–XXI ст.* Івано-Франківськ – Львів 2015, с. 27–32.

⁸⁸ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 5, оп. 1, од. зб. 827, арк. 170.

⁸⁹ Там само, арк. 167–171.

авторитетності й аргументованості тез автора⁹⁰. Так, покликання на богослужбові та біблійні тексти чи навіть святоотцівські повчання без вказівки джерела може свідчити про цитування з пам'яті – одну з відомих ознак культури книги ченців східнохристиянської традиції пізнього середньовіччя та ранньомодерного часу⁹¹.

Колишній афонський чернець Йов (Княгиницький) запровадив у заснованому ним монастирі суворий устав за взірцями Святої Гори з постійною Господньою молитвою та ісихією (безмовністю). Такі практики у Маняві підтвержені документально. Постійна молитва означала провадження постійних читань Святого Письма й дотримання добового, тижневого та річного кола богослужінь⁹². Участь у спільних молитвах сприяла не лише знайомству ченців зі змістом, а й запам'ятовуванню літургійних, біблійних і патристичних текстів. Сам Йов у листі Ставровецькому часто цитує богослужбові уривки з Апостола, Псалтиря, Мінеї (кондаки) тощо. Наприклад, він написав: «въ Апостолѣ: Дхъ снovenъ и Дхъ Христовъ». Княгиницький має на увазі богослужбовий Апостол із текстами Діань святих апостолів і всіма апостольськими посланнями з Нового Завіту. Фрагменти з цієї книги читали, зокрема, під час Літургій. Інший приклад цитування богослужбових текстів бачимо в заувагах про походження Святого Духа: тут автор наводить перші рядки кондака свята П'ятидесятниці «егда сошедь языки розмѣси»⁹³. Тож теологічні аргументи Йов знаходить не тільки у трактатах Отців Церкви чи тогочасних богословів, а й виходить із молитовних практик і богослужбових текстів.

Чимало посилань схимонаха – це цитати зі Святого Письма. Достеменно невідомо, чи Княгиницький користувався острозьким виданням 1581 р., чи якимось рукописним списком Біблії. Найчастіше він звертається до Послань апостола Павла: до Коринтян (гл. 12), до Филипян (гл. 3), до Тита (гл. 2) та до Римлян (гл. 12). Усі ці тексти включено до богослужбових читань упродовж річного літургійного циклу. Кілька разів Йов покликається на Євангеліє від Йоана, а зі старозавітних книг – на Второзаконня, Псалтир, Книги Чисел і Йова. Їх також використовували в богослужіннях, зокрема старозавітні уривки – це паремії, котрі, зазвичай, читали на вечірніх відправах (ці уступи містили тексти пророцтв про подію чи пам'ять святого).

⁹⁰ M. Garzaniti, F. Romoli. Le funzioni delle citazioni bibliche nella letteratura della Slavia ortodossa // *Contributi italiani al XV Congresso Internazionale degli Slavisti (Minsk, 20–27 agosto 2013)* / за ред. M. Garzaniti, A. Alberti, M. Perotto, B. Sulpasso. Firenze 2013, с. 139, 145–146; М. Гардзанити. *Библейские цитаты в церковнославянской книжности*. Москва 2014, с. 25, 32, 180–182, 190.

⁹¹ Р. Романчук. *Lectio divina: монашеское чтение на Востоке и на Западе*, с. 41–42.

⁹² *Manjava Skete*, с. 35–39.

⁹³ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 5, оп. 1, од. зб. 827, арк. 168 зв.

У листі-рецензії згадано і «патерикъ ѿческій»⁹⁴. Зокрема, Княгиницький наводить приклад із життя подвижника, який містить цитування біблійної книги Йова. Патерик – одна з найпоширеніших у Київській митрополії книг житій святих, серед яких особливо знаним був збірник про канонізованих києво-печерських ченців⁹⁵. У східнохристиянській традиції побутували такі версії патериків, як Синайський, Єгипетський, Єрусалимський тощо⁹⁶. Який саме з них використав Йов, достеменно невідомо, проте, найімовірніше, йшлося про рукописний список, а не якийсь із друків.

Як уже згадувалося, схимонах часто цитував і покликався на твори Отців Церкви, щоб підтвердити власні зауваги про окремі некоректні богословські трактування Кирила Транквіліона Ставровцецького. Найперше, до чого апелює автор листа, – це «Книга о постничестві» св. Василя Великого. Цитованим звідтіля уривком автор аргументує відповідність віровчительних істин самій вірі⁹⁷. Найшвидше, у цьому разі Йов використовував острозьке видання 1594 р. твору святого архієпископа. Відомо, що ще сромонахом він пожертвував саме острозький примірник «Книги о постничестві» до Унівського монастиря «за ѿтпущеніє грехов ѿца свого поплоти»⁹⁸. Зрештою, про Василя Великого згадується в листі ще двічі, але, як і у випадку покликання на Йоана Золотоустого, вже без вказівок на конкретні твори. Натомість зауваги щодо правильного трактування походження Святого Духа підтверджено цитуванням «Слова про П'ятидесятницю» Григорія Богослова та «Слова про Пресвяту Трійцю» Атанасія Великого⁹⁹, тобто працями Отців Церкви, котрі полемізували з наукою аріан у IV ст. і долучилися до формування правовірного церковного вчення про Пресвяту Трійцю. Окрім того, Йов (Княгиницький) згадує Орігена, Арія, Македонія, Несторія, Діоскора, засуджених Церквою як еретиків, застерігаючи цим Ставровцецького від неправильного трактування християнських догм. Найвірогідніше, Княгиницький знайомився із творчістю згаданих письменників за допомогою різноманітних збірників святоотцівської спадщини чи компендіумів цитат – популярних і поширених у цей час видань. Інакше кажучи, йдеться про використання цитат «із других рук», а також – церковнослов'янських перекладів, а не оригінальних творів грецькою мовою.

⁹⁴ Там само, арк. 167 зв.

⁹⁵ І. Ісіченко, арх. *Історія української літератури: епоха Бароко*, с. 245–246.

⁹⁶ Д. Афиногенов. *Житийная литература*, с. 283; Н. Николаев. *Патерик Скитский // Словарь книжников и книжности Древней Руси*, вып. I: XI – первая половина XIV в. Ленинград 1987, с. 321–325.

⁹⁷ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 5, оп. 1, од. зб. 827, арк. 167 зв.

⁹⁸ *Каталогъ книгъ церковно-славянскои печати*, с. 132.

⁹⁹ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 5, оп. 1, од. зб. 827, арк. 168 зв.

Книги архидиякона Партенія (Ломиковського)

Остання чверть XVII ст. в історії Львівської єпархії – це період «постмогилянських» реформ і конфесійного цивілізування Йосифа (Шумлянського). Зокрема, владики намагався внаормувати ведення церковних метрик, дбав про зріст освіти й культурного рівня парафіяльного духовенства, поширення проповіді, справну діяльність духовного суду тощо. Впровадження таких реформ у життя вимагало відповідних кадрів. Ними і стали ченці, котрі відігравали ключову роль у структурі управління єпархією. Вони були адміністраторами всіх трьох генеральних офіціалатів Львівського владичтва – Галицького, Кам'янецького та Львівського. Владика Йосиф покладался саме на насельників «своїх» монастирів, тобто фундованих чи відновлених ним: Львівського Святоюрського, Перегінського, Жовківського, Крилоського тощо¹⁰⁰. До «фаворитів» у «штабі реформ» Шумлянського належав і архидиякон Партеній (Ломиковський), на читацьких практиках якого зупинюся детальніше¹⁰¹.

Спершу нагадаю кілька показових моментів у біографії Партенія, про які йшлося в попередніх розділах. У 1689 р. він очолював делегацію львівського владика до Москви у справі, як потім з'ясувалося – невдалого, проєкту відновлення Галицької митрополії у складі Московського патріархату. А в 1720 р. Ломиковський був одним із делегатів від Львівської єпархії на Замойському соборі¹⁰². Ці два факти засвідчують далеко не останню роль архидиякона при дворі львівських владик. Попри брак інформації про навчання, ангажування у важливі справи церковного життя недвозначно вказує, що о. Партеній був доволі освіченим і володів щонайменше польською мовою.

Привертає увагу ще одна біографічна деталь – Ломиковський залишався архидияконом, хоча, зазвичай, монастирі очолювали єромонахи. Отож приклад настоятеля – катедрального архидиякона – рідкісний казус в історії Львівської єпархії ранньомодерного часу. Хоч у ранньому християнстві архидияконів (старших дияконів), наближених до єпископа осіб, розглядали як власне церковних адміністраторів¹⁰³, у переліку чернечих чинів «Собрания припадковъ краткого» (Супрасль, 1722) митрополита Лева (Кишки) († 1728)

¹⁰⁰ Детальніше див.: І. Скочиляс. *Галицька (Львівська) єпархія*, с. 573–607; М. Andrusiak. *Józef Szumlański*, с. 139–140. Ширше про реформи Йосифа (Шумлянського) писав: Р. Wawrzeniuk. *Confessional Civilising in Ukraine*.

¹⁰¹ Власне про Партенія (Ломиковського) як одного з п'яти «фаворитів» владика Йосифа, зокрема на основі аналізу його тестаменту, писав: М. Andrusiak. *Józef Szumlański*, с. 147.

¹⁰² І. Скочиляс. *Галицька (Львівська) єпархія*, с. 222, 387.

¹⁰³ Н. Leclercq. *Archidiacre // Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie*, т. 1, ч. 2. Paris 1907, col. 2733–2736.

їм такої ролі не відведено: «оурядъ архидіаконства, есть рызнѣцу еп[иско]п[с]кую ховати, аппараты для еп[иско]па готовати, еп[иско]па до службы Б[о]жіей оубирати, и розбѣрати, и постановляемыхъ въ чины іерейскіа производить»¹⁰⁴. Ба більше, Партеній був одночасно і настоятелем двох монастирів: із 1686 р. – Підгорецького, а згодом і Золочівського. Очевидно, безпосереднє управління в цих обителях здійснювали єромонахи-намісники, але керівником, хай і на відстані, залишався Ломиковський¹⁰⁵.

Номінування саме архидиякона настоятелем Підгорецької обителі не випадкове. Як уже було згадано, на межі XVII–XVIII ст. юрисдикційний статус цього монастиря, за який сперечалися луцький і львівський єпископи, залишався невизначеним. Йосиф (Шумлянський) через призначення керівником обителі свого старшого диякона юрисдикційно «приєднував» її до Львівського владитства. Окрім того, був ще один фактор, який сприяв о. Партенію – Підгорецьким чернечим осередком, до номінування в 1686 р., керував його родич, єромонах Созонт (Ломиковський), який разом із о. Іллею (Гостиславським) прибув зі Скиту Манявського для віднови тут монашого життя. До того ж, саме за отця Созонта відбувся постриг 1677 р. Партенія (у миру Павла) в ченці у Підгірцях¹⁰⁶. Усі ці чинники, як здається, сприяли призначенню Ломиковського настоятелем. Зрештою, він доклав чимало зусиль до розбудови обителі в Підгірцях, що засвідчено як у документах¹⁰⁷, так і на меморіальній плиті в монастирському храмі св. Онуфрія, збереженій до сьогодні. Отож далі проаналізовано читацькі практики церковного адміністратора та члена «штабу реформаторів», одного з представників руської церковної еліти Львівської єпархії останньої чверті XVII ст.

Культурні практики Партенія (Ломиковського) розглянуто на основі списку книг (невідомо – повного чи фрагментарного) його бібліотеки, а не за допомогою вивчення апеляцій до різних авторів у власному тексті, як у випадку Йова (Княгиницького). Відомо щонайменше два переліки (1699 і 1705 рр.) збірки архидиякона (додаток 3, док. 3–4). Тут аналізуватиму перший із них, датований часом, коли Львівська єпархія та її духовенство залишалися православними. Варто наголосити, що Ломиковський, найімовірніше, власноруч уклав інвентар 1699 р., як і знаний «Синопис» Підгорецького монастиря¹⁰⁸. На той час, після 13 років управління о. Партенієм

¹⁰⁴ *Собрание припадковъ краткое, и дховнымъ особомъ потребное имущее в себѣ науку ѿ sacramентахъ, ѿ десяти бжѣихъ приказаняхъ, ѿ приказаняхъ церковныхъ...* Супрасль 1722, с. [72 зв. – 73].

¹⁰⁵ M. Andrusiak. *Józef Szumlański*, с. 138.

¹⁰⁶ В. Гіщинський. Парфеній Ломиковський – монах, василіянин, дипломат, меценат // *Місіонар: часопис отців василіян* 7 (301–302) (липень – серпень 2018) 38–43.

¹⁰⁷ AAV, *Archivi Nuntiaturae Vienna*, vol. 75, fol. 211 v.

¹⁰⁸ Й. Скрутень. «Синопис» Плісесько-Підгорецького монастиря.

Підгорецьким монастирем, його книгозбірня становила 68 н. (76 од. зб.), більшістю з яких – 43 н. (49 од. зб.) була колекція настоятеля. У списку він сам навпроти кожної з таких позицій зазначав: «Парфеній»¹⁰⁹. Отож на рубежі XVII–XVIII ст. саме архидиякон став головним фондоутворювачем бібліотеки обителі.

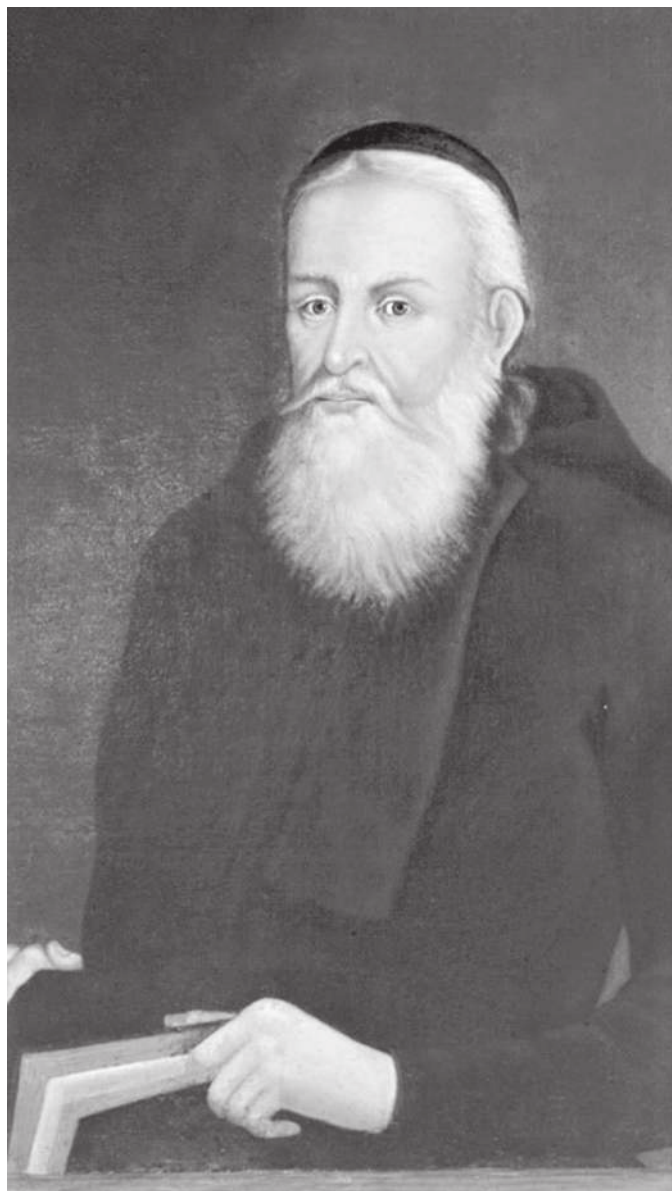
Абсолютна більшість із майже 50 томів Ломиковського – це кириличні (церковнослов'янські чи руські) видання (загалом друки в Підгорецькому монастирі становили близько 70 % всього складу книгозбірні). Лише шість Партенієвих книг записані до рубрики польськомовних, а про латинськомовні екземпляри не згадано взагалі. На той час інших польськомовних примірників, окрім належних настоятелю, в обителі не було. Інший критерій, за яким можна проаналізувати колекцію Ломиковського, – це місце видання книг. Зрозуміло, що кирилична література побачила світ переважно в українських друкарнях. Майже половину книг становили львівські (богослужбові – братської типографії) і київські видання. Оскільки архидиякон відвідував у 1689 р. Москву, чотири московські едіції в його збірці не дивують. Також в інвентарі записано по примірнику острозького, віленського й чернігівського друків. Для польськомовних екземплярів місце видання не вказано (додаток 3, док. 3).

Однак найцікавішим є не кількісна, а тематична характеристика колекції Ломиковського. У ній був повний комплект літургійних текстів, але проаналізуємо саме небогослужбові книги. З них очікувано значну частку становили твори Отців Церкви та житійна література. Окрім поширених у тогочасних монастирях Львівського владичтва творів Йоана Золотоустого, у бібліотеці о. Партенія також було московське видання «Повчань» Єфрема Сирина та київське видання 1628 р. «Лимонара» Йоана Мосха («Луг духовний» чи патерик Синайський). Це класична для східної монастирської традиції духовно-аскетична лектура. Нерідко ченці знайомилися з патристичними творами за посередництвом збірників цитат із їхніх творів, соборних постанов тощо. Прикладом таких компендіумів є примірник 1612 р. видання «Діоптри» Філіпа (Монотропа). На збереженому до сьогодні підгорецькому екземплярі серед численних маргіналій, вочевидь, самим Ломиковським занотовано: «За јгуменства ѿца Парфеніа»¹¹⁰. Також у реєстрі зафіксовано «Правила, с[в]я[т]ыхъ ѿ[т]е[ц]ъ, ин фолѡ писаныи»¹¹¹. Імовірно, йдеться про рукописний Номоканон, який у 1689 р. о. Парфеній

¹⁰⁹ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 76, арк. 67–70.

¹¹⁰ ЛННБ, Відділ рідкісної книги, СТ-II 2491 [арк. 1].

¹¹¹ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 76, арк. 69; Л. Ситникова. Виленские кирилловские издания конца XVI – первой воловины XVII в. во львовских собраниях // *Федоровские чтения 1982*, с. 85.

Партеній (Ломиковський),
архидиякон Святоюрської катедри

придбав у львівського міщанина – нині зберігається в Національній бібліотеці у Варшаві¹¹². Не дивує, що саме за ігуменства архидиякона до Підгірців потрапив примірник «Метрики» Йосифа (Шумлянського), який не просто зберігали в монастирі, а й активно заповнювали, записуючи здійснені треби. На початкових сторінках екземпляра, найвірогідніше, о. Партеній власноруч записав: «Сиѧ Метрика монастира Подгорецкоґо, словемаго Пльсницко[го], храму Преображеніѧ Г[оспо] дніѧ, за писанна єсть року ахчѧ, за ѣгуменства вел[ѧбноґо] ѣца Парфеніѧ Ломѣковскоґо»¹¹³.

Наступна тематична група в колекції настоятеля – це житійна література руською та польською мовами. У списку 1699 р. зафіксовано «Патерикъ пещерскій друку кїевскоґо» та польськомовні «Животы с[вя]тыхъ ѿ[те]ць, ин фолѣо друкованыи». Якщо перша позиція не потребує спеціальних розшифрувань (ідеться про Києво-Печерський патерик), то польськомовні життя – це, вірогідно, відомі «Żywoty świętych» єзуїта Петра Скарґи, які зазвичай видавали *in folio*. Також в інвентарі вказано Прологи: московське видання за березень – вересень і дві рукописні частини на цілий рік. Окрім того, у зібранні отця Партенія був кутейнський примірник 1637 р. «Історії про Варлаама і Йоасафа»¹¹⁴.

Позабогослужбова лектура архидиякона Партенія не виділяється із уже описаного потенційного ресурсу келійного читання, тобто це здебільшого святоотцівська й агіографічна література, а також непогана підбірка київських, а не польськомовних єзуїтських чи домініканських творів. Найбільше з київських авторів у колекції ігумена представлено праці Йоаникія (Галятівського). Крім львівського видання збірника проповідей «Ключа разумінія», згадується ще «Алфаетумъ, друкованыи» і «Скарбница, друкованаа». Перший із них – це полемічний трактат, своєрідний каталог осудження ересей «Alphabetum albo Słownik rozmaitym heretykom niewierpym» (Чернігів, 1681)¹¹⁵. «Скарбницу» записано руською мовою, проте згадано в рубриці польських книг. Невідомо, чи йшлося про видання польською «Skarb rochwau», чи про «Скарбницу потребнаа» руською, здійснені в Новгород-Сіверському в 1676 р. (обидва друки марійного циклу, проте з певними відмінностями)¹¹⁶. В інвентарі 1699 р. зафіксовано також «Вънец Христов» київського випуску 1688 р. – збірка 115 казань на неділі та перехідні свята ще одного могилянця Антонія (Радивилівського) († 1688). Партеній мав ще одну книгу цього автора – велике за обсягом зібрання про-

¹¹² М. Корогодина. *Кормчая книга в Галицши*, с. 151.

¹¹³ ЛННБ, Відділ рідкісної книги, СТ-II 2172, арк. 2–6.

¹¹⁴ Там само, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 76, арк. 68 зв. – 69.

¹¹⁵ Н. Яковенко. *У пошуках Нового неба*, с. 313–325.

¹¹⁶ Там само, с. 70.

повідей на всі господні, богородичні та святоотцівські свята «Огородок Маріи Богородицы» (Київ, 1676)¹¹⁷. З проповідницької спадщини в київського кола авторів також у бібліотеці архидиякона згадано «Меч духовний» чернігівського архієпископа Лазаря (Барановича). Доповнював колекцію літератури богословів могилянського кола, що нею володів Ломиковський, друкований примірник «Миру з Богом чоловіку» Інокентія (Гізеля) († 1683) – перший трактат із моральної теології у православній традиції.

Зрештою не лише богословські чи проповідницькі печерські видання були у збірці ігумена. В її описі за 1699 р. занотовано «Леґиконъ, ин ква[р]то друкованыи». Йдеться, мабуть, про вже згадуваний словник староукраїнської мови «Лексикон славеноросскій» (1627) Памва (Беринди). Достатньо ексклюзивно, якщо порівняти з відомими чернецькими бібліотеками Львівської єпархії, виглядає в колекції о. Партенія «На[д]гробокъ Балабановъ, ин фолѡ, друку кієвского»¹¹⁸. Цей запис стосується видання фунерального панегірика «Столп цнот» (1658) авторства київського митрополита Сильвестра (Косова)¹¹⁹. Незвичний опис цієї книги зі згадкою про Балабана пояснюється тим, що в ній містився вірш із гербом на честь владики Діонісія.

Після візиту до Москви збірка архидиякона поповнилася ще двома рукописами, що їх зафіксовано в описі 1699 р. як «Книжокъ двѣ писаныхъ, домецкого ѡ цвѣченю законному»¹²⁰. Це були «Квновіонъ или изобразеніе Єулского иноческаго общаго житіа» та «Цвиченє всегдашнее м[о]н[ас]-т[и]рское, іакѡ законникъ маєть цвичити сѧ вос[в]я[т]омъ стану иноческо[м]» 1683 р. Обидва тексти – устав спільножительного монастиря та духовні настанови для насельників однієї з московських обителей – укладено «трудомъ Гавріила Домецкого» († після 1708 р.)¹²¹ – вихідця з українських земель, архимандрита Московського Симонового (1676–1690) та Новгородського Юрієвого монастирів¹²².

Книжкове зібрання архидиякона Партенія (Ломиковського) не настільки багате, як бібліотеки представників київської церковної еліти: Сильвестра (Косова), Петра (Могили) чи Йоаникія (Галятовського). Однак, якщо врахувати його меншу заангажованість до літературної та браку викладацької

¹¹⁷ І. Ісіченко, арх. *Історія української літератури: епоха Бароко*, с. 214–215.

¹¹⁸ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 76, арк. 69 зв.

¹¹⁹ Н. Сінкевич. «Патерикон» Сильвестра Косова: переклад та дослідження пам'ятки, с. 19–20.

¹²⁰ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 76, арк. 69 зв.

¹²¹ Конволют з творами о. Гавріїла сьогодні зберігається у відділі рукописів ЛННБ, і в ньому зібрано три твори, а також «Наука обшая о смерті», написана о. Домецьким, та книги, які він подарував у 1695 р.: ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 302.

¹²² М. Кольбух. Книгозбірня Підгорецького монастиря, с. 397.

праці, нижчий єрархічний статус, то колекція архидиякона не здаватиметься настільки незначною, як порівняти із зібраннями тих, хто писав книги, був професором чи єпископом. Оскільки Партеній як катедральний архидиякон належав до церковної еліти тогочасної Львівської єпархії, то варто принаймні панорамно оцінити його бібліотеку в контексті тогочасної культури книги у Львові, зокрема порівняти її із зібраннями тамтешніх міщан.

У XVII ст. Львів був осередком активного книгодрукування (з усіх двадцяти типографій ранньомодерної України одинадцять функціонувало саме тут) і поширення літератури – як латинської та польської, так і руської (української). Найактивніше випускали продукцію друкарні католицького єзуїтського колегіуму та православного ставропігійного братства. Перша з них видала найбільшу кількість назв, а друга відзначилася найбільшими тиражами¹²³. Окрім того, завдяки локалізації на торговельних шляхах, що йшли з Кракова і Гданська, Львів став активним центром поширення книг із Речі Посполитої та інших європейських видавництв. Такі умови сприяли поширенню в місті культури друкованого слова не лише в інституціях (монастирях, братствах чи колегіумі), а й серед міщан. Польський дослідник Едвард Ружицький на основі аналізу 90 списків бібліотек львівських мешканців нарахував усього бл. 6 тис примірників. Очевидно, що приватні зібрання різнилися кількісно, налічуючи від кількох десятків до декількох тисяч екземплярів, але якщо взяти середній показник, то одна колекція складалася приблизно з-понад 60 книг. Менші бібліотеки мали вірмени й русини, а більші – поляки¹²⁴. Тож за кількісними показниками колекція архидиякона Партенія співвідноситься з міщанськими зібраннями.

Однак тематика бібліотеки настоятеля здається геть інакшою проти книгозбірень міщан. За висновком Ружицького, навіть невеликі колекції львів'ян за структурою не надто відрізнялися від збірок міщан латинської Європи. Зазвичай вони склалися з творів античних авторів і загалом гуманістичної літератури, найбільше поширювалися трактати Цицерона. Однією з особливостей львівських міщанських бібліотек була незначна кількість творів протестантських авторів¹²⁵, натомість переважали праці італійських гуманістів Франческо Петрарки, Піко делла Мірандоли, Франческо Гвічардіні, Томазо Кампанелли й ін. З другої половини XVII ст. більшає кількість

¹²³ Я. Ісаєвич. Книговидання і літературне життя // *Історія Львова*: у 3 т., т. 1: 1256–1771 / ред. кол. Я. Ісаєвич, М. Литвин, Ф. Стеблій. Львів 2006, с. 261.

¹²⁴ Е. Ружицький. Західноєвропейська книга у Львові, с. 56–57, 60.

¹²⁵ Е. Różycki. Zainteresowanie literaturą we Lwowie w latach 1551–1700 w świetle mieszczkańskich inwentarzy bibliotecznych // *Czasy potopu szwedzkiego w literaturze polskiej* / ред. R. Ociecek. Katowice 2000, с. 200; його ж. Problematyka książki w wielonarodowościowym Lwowie w okresie renesansu i baroku // *Kultura książki ziem wschodniego i południowego pogranicza Polski, (XVI–XX wiek): paralele i różnice*. Katowice 2004, с. 59.

латинськомовних книг французьких та іспанських авторів, наприклад, іспанських містиків Людовіка з Гренади чи Терези де Хесус¹²⁶. Очевидно, що тематична спрямованість збірок містян залежала від особистих зацікавлень їхніх власників. Так, у бібліотеці лікаря Еразма Сикста 400 із 760 томів становили книги з медицини та природознавчих наук, а в його колеги Валеріана Алембека на таку літературу припадало близько чверті фонду¹²⁷.

Так, у Львові були дуже сприятливі умови для долучення до книжкової культури, а література різних європейських видавництв тут продавалася та зберігалася у приватних та інституційних бібліотеках. Однак принаймні один із представників руської церковної еліти Львова останньої чверті XVII ст. не користався з такої нагоди. Тому цікаво, хоча б гіпотетично, з'ясувати, що саме стримувало Партенія від такого культурного «втягування». Припускаю, що йдеться про один із варіантів руської культурно-релігійної ідентичності, адже тогочасна київська традиція не була закритою до інтелектуального спілкування зі світом латинської культури. Тут одразу виникає питання освіченості, бо такі культурні практики, як читання, так чи інакше пов'язані з освітою. Проте саме «укоріненість» у східнохристиянську традицію, досвід духовного життя за зразками «скитського» чернецтва «не штовхали» до гуманістичної вченості. Як свідчить якісний склад бібліотеки архидиякона, руська чернеча культура, принаймні Львівського владицтва, останньої чверті XVII ст. тяжіла саме до погано задокументованого молитовного життя, а не до латинської освіти.

* * *

Історія читання православних ченців Львівської єпархії XVII ст., проаналізована на основі богослужбової та келійної лектури, а також книжкових практик аскета Йова (Княгиницького) та архидиякона Партенія (Ломиковського), дає змогу зробити певні висновки. Богослужбове читання очікувано здійснювалося на основі видань українських друкарень чи рукописних книг церковнослов'янською мовою. Окремі літургійні примірники віленських чи московських едицій були дрібними «вкрапленнями» у книгозбірнях і суттєво не змінювали змісту цих читацьких практик. Зрештою, богослужбове «споживання» слова, незалежно від конфесійної приналежності, передбачало спів і звернення до Святого Письма чи текстів Отців Церкви і в православних та унійних, і в католицьких монастирях. Тож не йдеться про якісь особливі практики ченців Львівської єпархії XVII ст.

Зовсім інший ракурс дає змогу побачити аналіз келійного читання, тобто індивідуального опанування іноками різної лектури. Тематичний склад

¹²⁶ E. Różycki. Zainteresowanie literaturą we Lwowie, с. 196–197.

¹²⁷ E. Ружицький. Західноєвропейська книга у Львові, с. 59.

книгозбірень, очевидно, свідчить про потенційне коло читання ченців. Зрештою, будь-яка бібліотека не обов'язково складається з примірників, які використовують за прямим призначенням, але її комплектація все ж демонструє певні переваги власників чи уявлення дарувальників про прийнятний для монахів набір літератури. Окрім того, характеристика фонду лише Крехівської, Львівської Святоонофріївської, Підгорецької та Терехівської колекцій не дає змоги цілісно говорити про особливості книжкової культури всіх монастирів Львівської єпархії. Проте, як відомо, загальне виявляється в окремому, тому є підстави для ширших висновків на основі дослідження частини монастирських бібліотек. Набір келійних текстів ченців формувала своєрідна тематична «тріада»: святоотцівська духовно-аскетична, житійна (агіографічна) та проповідницька література. В проаналізованих книгозбірнях бачимо тематичну обмеженість, особливо нерелігійних текстів. Майже відсутня антична спадщина (твори давньогрецьких і давньоримських авторів), на якій базувалася гуманістична освіта, зокрема в церковних закладах. Приклад власної колекції представника львівської церковної еліти архидиякона Партенія (Ломиковського) засвідчує відсутність латинськомовної та невелику кількість польськомовної літератури. Коло культурних і духовних запитів ченців Львівської єпархії не охоплювало гуманістичних творів, а обмежувалося вибраною патристичною спадщиною та проповідницькими збірниками київських учених авторів. «Культурний імунітет» до іншомовних і загалом латинських впливів найяскравіше засвідчують читацькі запити Йова (Княгиницького), на формування яких вплинули аскетичні практики та його духовна формація.

Модель «споживання» книг ченцями Львівської єпархії відрізнялася від читацької активності київських освічених ченців XVII ст. З одного боку, на це впливав брак заангажування монахів до освітньої діяльності, що, своєю чергою, провокував непотрібність і незацікавленість латинською літературою або ж лише часткове ознайомлення з нею. З іншого боку, «укоріненість» у духовно-аскетичне життя за афонськими зразками передбачало не опанування схоластичних теологічних трактатів, а зосередження на частому спільному богослужбовому, а також келійному індивідуальному читанні творів Отців Церкви й житійної літератури.

Розділ 5

LECTIO BASILIANORUM

У XVIII ст. вже унійні, а з 1744 р. – василіянські монастирі Львівської єпархії взорувалися на латинські чернецтво та релігійні практики. Тому аналізувати читацькі практики василіян доречно в контексті культури книги латинської Європи загалом і Речі Посполитої зокрема. Духовність конфесійної доби *devotio moderna*, чи «нове благочестя», зумовлювала друк і поширення різноманітної літератури, зокрема т. зв. «контрреформаційного письменства»: біблеїстики (екзегетики), патристики, догматики й полеміки (апологетики, маріології, христології), аскетички та моральної теології (казуїстики), церковної історії, канонічного права, агіографічних творів, проповідницьких текстів, катехизисів, видань для медитацій і реколекцій тощо. У цей час акцент на частому причасті зумовив відродження sacramентального життя, що, своєю чергою, активізувало медитативні практики та євхаристійний культ, і це зрештою відображалось у різному орденському письменстві¹. Але, попри таку літературну активність, «бестселерами» залишалися праці середньовічних авторів: «Наслідування Христа» Томи Кемпійського, твори Августина Аврелія, Єроніма Стридонського, Томи Аквінського, «Золота легенда» Якоба Ворагінського тощо².

У контексті книжкової культури XVIII ст. ще називають «століттям журналів», адже зростає роль серійних видань, не лише газет, а й різноманітних брошур з інформацією про актуальні події: хвороби, катастрофи, війни та битви, кримінал тощо³. Виникають питання: що означає книжність василіян у XVIII ст., наскільки вона була латинською, які читацькі практики були найпоширенішими й узагалі до яких текстів унійні монахи найчастіше зверталися?

¹ О. Н. Evenett. *Counter-Reformation Spirituality // The Counter-Reformation. The Essential Readings* / за ред. D. M. Luebke. Malden 1999, с. 60–63.

² A. Pettegree. *The Book in the Renaissance*, с. 58.

³ A. Pettegree. *The Invention of News. How the World Came to Know About Itself*. New Haven 2014, с. 269, 365.

Конфесіоналізація по-василіянськи

У Київській унійній митрополії XVII ст., насамперед у білорусько-литовській частині, під впливом латинських церковних зразків і через співіснування з іншими конфесійними спільнотами було активізовано євхаристійні практики та запроваджено літургійні новації⁴. Внаслідок культурних обмінів, зокрема незавершених богослужбових трансформацій, однією з перманентних проблем Унійної Церкви впродовж XVII–XVIII ст. стала відсутність уніфікованого літургійного життя та єдиного корпусу богослужбових книг. Упродовж XVII ст. здійснено кілька спроб видати унійний Службеник – у 1630-х рр., 1655 р. і на початку 1680-х рр. Зрештою, зразковим став Службеник 1692–1695 рр., який побачив світ за митрополита Кипріяна (Жоховського) і став прототипом для більшості унійних едіцій від XVIII і аж до першої половини XX ст.⁵ Один із наслідків відсутності усталеного корпусу богослужбових текстів книг – «обрядові гібридизми» в літургійній практиці⁶, що вимагали реакції й унормування з боку церковних інституцій.

Упорядкування життя Церкви як інституції відбувається за допомогою найвищого органу її управління – помісного собору. Один із них відбувся 1720 р. у Замості, на якому прийнято конституції, що регулювали всі сфери церковного життя, зокрема богослужбову. Собор стимулював формування конфесійної культури й ідентичності Унійної Церкви. Церковно-релігійне дисциплінування передбачало й уніфікацію літургійної літератури, що стало можливим завдяки випуску виправлених богослужбових книг. Божественна Літургія – центральне богослужіння для християн, незалежно від конфесійної приналежності, оскільки на ній здійснюється Євхаристія. Церква – це не лише інституція, а й насамперед містичне Тіло Христове. Основний принцип євхаристійної еклезіології влучно демонструють слова апостола Павла: «Церква там, де здійснюється Євхаристія, і де здійснюється Євхаристія, там Церква». Інакше кажучи, Церква не існує без Євхаристії – ця максима літургістів чи не найкраще засвідчує важливість Літургії в житті

⁴ S. Senyk. The Eucharistic Liturgy in Ruthenian Church Practice. Frequency of Celebration and Attendance before the Nineteenth Century // *Orientalia Christiana Periodica* 51 (1985) 123–155.

⁵ М. Ваврик. До історії службеника в Укр. Католическій Церкві в 2-ій пол. 17-го ст. // *Записки ЧСВВ*, секція 2, т. 10 (16), вип. 1–4 (1979) 120; його ж. Службеник Митр. К. Жоховського 1692 р. (Генеа й аналіза) // *Записки ЧСВВ*, секція 2, т. 12 (18), вип. 1–4 (1985) 311.

⁶ Л. Д. Гуцуляк. *Божественна Літургія Йоана Золотоустого в Київській Митрополії після Унії з Римом (1596–1839)*. Львів 2004, с. 73; П. Новаковський. *Літургійна проблематика в міжконфесійній полеміці після Берестейської унії (1596–1720)*. Львів 2005, с. 191.

Monachus S. Basilij in Russia'

Василіянин у монашому габіті.
XVIII ст.

Церкви⁷. Отож літургійні реформи для Церкви архиважливі й, до того ж, перманентні, бо вона, як «живий організм», змінюється разом із соціумом, а це вимагає вчасного та релевантного перегляду богослужбового життя.

Літургійні уніфікації в Київській унійній митрополії передбачали забезпечення парафій і монастирів однаковими схваленими богослужбовими текстами. Уникнути різночитань у книгах було можливо єдиним способом – надрукувати апробовані варіанти. Так чинили скрізь у Європі: і реформаційні рухи XVI–XVII ст., і потридентський католицизм⁸, і православна Київська митрополія часів Петра (Могили). Відповідальним за випуск виправлених текстів призначили львівського єпископа Атанасія (Шептицького), який хоч і не був літургістом, проте мав забезпечити й контролювати організацію друкарських справ⁹. Для поширення уніфікованих богослужбових книг у 1730-х рр. у Львівській і Луцькій унійних єпархіях при монастирях відновлено діяльність Унівської та створено Почаївську друкарні. Крім того, функціонували типографії в Супрасльській і Віленській обителях в північній частині Київської митрополії¹⁰. Всі вони стали частиною чернечого життя, оскільки основні роботи там як послух (тобто безоплатно) виконували монахи. Навіть у катехизисі митрополита Лева (Кишки) «Собрание припадковъ краткое» (Супрасль, 1722) серед переліку причин для покарання ченців вказано покуту для іноків, «кнѣги друкующїи... безъ произволѣнїа еп[иско]пскаго»¹¹. Як бачимо, існував централізований архиєрейський контроль за випуском літургійної літератури.

Чотири друкарні в Київській унійній митрополії були як здобутком, так і проблемою, оскільки, з одного боку, вдавалося готувати більшу кількість необхідних книг, а з другого, – різні «видавничі команди» (цензори, коректори тощо) спричинилися до того, що до 1770-х рр. так і не вдалося досягнути цілковитої уніфікації та випуску однакової богослужбової літератури по всій митрополії. За спостереженнями папського нунція в Речі Посполитій Джузеппе Гарампі, на початку 1770-х рр. унійне духовенство послуговувалося різними едіціями літургійних книг і панував «безлад стосовно порядку

⁷ М. Афанасьев. *Трапеза Господня*. Київ 2011, с. 22. Див. також: О. Шмеман. *Єхаристія. Тайнство Царства*. Львів 2007.

⁸ Остання монографія німецького дослідника Томаса Кауфмана показує роль книги для латинської Європи в контексті процесів конфесіоналізації: Th. Kaufmann. *Die Mitte der Reformation*.

⁹ І. Тилявський. *Літургійні напрямки Почаївського монастиря*, с. 305. Детальніше про Замойський собор, див.: А. Gil, I. Skoczylas. *Kościół Wschodnie*, с. 326–335.

¹⁰ М. Pidłupczak-Majerowicz. *Bazylianie w Koronie i na Litwie*.

¹¹ *Собрание припадковъ краткое, и дховнымъ особомъ потребное имущее в себѣ науку ѿ sacramentaxъ, ѿ десяти бжїихъ приказанїяхъ, ѿ приказанїяхъ церковныхъ...* Супрасль 1722, с. [72].

проведення богослужіння». Така невпорядкованість була спричиненою, на думку нунція, «численними і доволі відмінними між собою виданнями Часослова, Служебника та інших церковних книг, що виходили друком впродовж років»¹². Отож цей церковний урядник не побачив користі від чотирьох друкарень, а діяльність комісій і видання виправлених текстів упродовж 1720–1760-х рр. не досягнули бажаного успіху. Навіть опублікований у 1754 р. Євхологійон папи Бенедикта XIV, який редагували за грецькими взірцями і який мав слугувати зразком для Київської унійної митрополії, таким не став¹³. Літургійне дисциплінування як зовні (Рим), так і зсередини (митрополія), насамперед в очах латинських урядників, не реалізували. Це одна з особливостей процесів конфесіоналізації в церквах східного обряду. Так, у Київській православній митрополії XVIII ст. також із труднощами вдавалося впроваджувати синодальні уніфікації, зокрема й у сфері видання богослужбових книг¹⁴.

Василіянські монастирі мали певну інституційну автономію, Чин Святого Василя Великого (з 1744 р.) був окремою структурою у складі Унійної Церкви, проте, очевидно, літургійне життя в обителях провадилося за однаковими з парафіями богослужбовими книгами. Аналіз складу відповідної літератури в монастирях Львівської єпархії дає змогу розглянути на конкретних прикладах виклики й особливості конфесіоналізації і в осередках ЧСВВ, і загалом у владицтві. Якщо нові літургійні книги, коли церковна верхівка наказувала замінювати чи виправляти богослужбову літературу, справді публікували у друкарнях при василіянських обителях, то чи вивчення складу літургійної літератури в монастирях свідчить про реалізацію таких заходів і приписів на практиці?

Для уніфікації літургійних текстів використовували два основні способи: виправляли тексти у старих виданнях або заміняли їх новими друками. Очевидно, що другий варіант – якісніший. Проте використовували обидва, оскільки на повсюдну та швидку заміну всіх необхідних книг бракувало і часу, і коштів. Вже в конституції собору духовенства Львівської єпархії 1738 р. владика Атанасій (Шептицький) наказував настоятелям монастирів упродовж восьми тижнів «виправити всі книги [богослужбові] за коректованим примірником», а також застерігав, аби «в жодній церкві не було невиправлених чи придбаних за кордоном книг», бо за це настане «суворе покарання»¹⁵. За священнодіяння за «старими» Служебниками та Требниками,

¹² Л. Д. Гуцуляк. *Божественна Літургія Йоана Золотоустого*, с. 112.

¹³ І. Тилявський. *Літургійні напрямки Почаївського монастиря*, с. 322, 327–335.

¹⁴ М. Яременко. *Перед викликами уніфікації*, с. 17–80.

¹⁵ *Объ исправленіи богослужебныхъ книгъ. Окружное письмо уніатского митрополита Атанасія Шептицаго къ духовенству отъ 1738 года*. Почаевъ 1905, с. 1–32; див. також

згідно з конституцією 1743 р., парохів і монастирї карали, а примірники мали «забрати і спалити»¹⁶. Подібні заходи здійснювали не лише у Львівській, а й в інших єпархїях, наприклад Володимирській¹⁷. Холмський єпископ Фелїціан (Володкович) повчав священників у листї від 1737 р., щоби Літургїю відправляли «за Служебником віленським», тобто Кипріяна (Жоховського)¹⁸. Виправляли богослужбову лектуру навіть наприкінці XVIII ст. – як писав протоархимандрит Василянського чину, а згодом холмський єпископ Порфирій (Скарбек-Важинський), «верифікація літургійних книг є дуже занудною і часозатратною»¹⁹. Конкретні приклади текстових змін можна виявити у збережених до сьогодні екземплярах. Наприклад, у Служебнику львівського видання 1712 р. з Підгорецького монастиря є чимало виправлень, особливо в рубриках євхаристійного канону Літургїї, але немає правок у тексті Літургїї наперед освячених дарів²⁰. Оскільки коригування змісту вимагало більше часу та приносило менше ефективності, то, принаймні в обителях, частіше вдавалися до заміни книг. Все ж більшість чернечих осередків були заможнішими, ніж парафії, тож мали кошти на придбання необхідних літургійних кодексів.

Одним з індикаторів конфесійної належності є місця видання богослужбових книг, отож проаналізуємо василянські зібрання під цим кутом зору. Православну літературу випускали в Києві, Львові (до першої третини XVIII ст.) і Москві. Навіть після переходу львівського ставропігійного братства на унію у 1709 р. його друкарня певний час продовжувала видавати тексти, які «не зовсім узгоджувалися» із замойськими постановами²¹. Унійні книги у XVIII ст. готували, як уже згадувалося, в Уневі, Почасві, Вільно та Супраслі, хоча, наприклад, у Почасві найчастіше перевидавали богослужбову літературу з православних едіцій. Це зумовлювалося двома чинниками: прагненням продавати свою продукцію «ортодоксам» і переко-

публікацію у: *Собори Львівської єпархії*, с. 294–295. Детальніше про розпорядження щодо уніфікації літургійних текстів писала: Ю. Шустова. Послание об исправлении книг от 3 мая 1738 года Львовского епископа Афанасия Шептицкого // *Румянцевские чтения – 2014: материалы международной научной конференции (15–16 апреля 2014)*, ч. 2. Москва 2014, с. 376–383.

¹⁶ *Собори Львівської єпархії*, с. 302.

¹⁷ І. Скочиляс. *Релігія та культура Західної Волині на початку XVIII ст. За матеріалами Володимирського собору 1715 р.* Львів 2008, с. 26–27.

¹⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1702, арк. 65.

¹⁹ D. Wereda. *Biskupi unickiej metropolii kijowskiej w XVIII wieku*. Siedlce – Lublin 2013, с. 301.

²⁰ ЛННБ, Відділ рідкісної книги, СТ-IV 93.

²¹ Т. Шманько. Богослужбові книги унівської друкарні // *Каллофонія: науковий збірник церковної монодії та гимнографії* 2 (2004) 102; Л. Д. Гуцуляк. *Божественна Літургія Йоана Золотоустого*, с. 106.

нанням про достатню канонічність текстів тогочасних православних типографій. Тобто діяльність почаївської василіянської друкарні не обмежувалася конфесійними рамками. Подібно до того, як київські, новгород-сіверські й чернігівські примірники використовувало й унійне духовенство, так само і почаївські унійні видання поширювали серед «благочестивих»²². Прикладом тривалого зберігання православних традицій у почаївських друках є поява філіокве у Службниках лише з 1765 р.²³, що є ще одним свідченням тривалості конфесіоналізації в Унійній Церкві. На її асинхронність, натовість, вказує те, що в унівському Службнику (наслідував видання Кипріяна (Жоховського)) вже в 1733 р. вміщено тексти читаної Літургії²⁴.

До головних індикаторів певної богослужбової традиції належать не лише тексти Службників, а й Требник. Як уже було зазначено, саме видання виправлених Службників мало сприяти уніфікації літургійного життя Унійної Церкви XVII–XVIII ст. На першу половину XVIII ст. вдалося простежити місце видання богослужбової літератури для восьми монастирів: Добряни (1720), Золочів (1737), Коломия (1745), Косів (1745), св. Іллі у Крилосі (1740), св. Юрія у Львові (1719), Підгірці (1714), Товмач (1745). В їхніх інвентарях навіть у формі записів розрізняли православні й унійні друки: перші записували як «Sluzebnik», а другі – як «Msza!» (додаток 3, док. 11). У першій половині XVIII ст. більшість богослужбових книг становили ще львівські, тобто переважно православні, видання. З 1740-х рр. з'являються унівські Службники в Косові та Крилосі, а в останньому – ще й почаївський друк²⁵. І лише в більших обителях – Львівській Святоюрській і Підгорецькій – унійні видання, а саме віленські, побутували ще з 1710-х рр.²⁶ В інших чернечих осередках Львівської єпархії якщо й виконували приписи вищої влади, то через внесення правок до православних екземплярів, бо нових Службників іще не було. Загалом у монастирях використовували львівські, а в Підгірцях – іще київські²⁷, Крилосі – стрятинський²⁸ Требники, у Львові – видання Петра (Могили)²⁹. Ще одна особливість, зафіксована в досліджуваних обителях у першій половині XVIII ст., – наявність

²² Я. Ісаєвич. Книговидання та друкарство в Почаєві: ініціатори та виконавці // *Друкарня Почаївського Успенського монастиря та стародруки: збірник наукових праць*. Київ 2011, с. 12, 17.

²³ І. Тилявський. *Літургійні напрямки Почаївського монастиря*, с. 173–178.

²⁴ Т. Шманько. Богослужбові книги унівської друкарні, с. 100–103.

²⁵ НМЛ, Відділ рукописної та стародрукованої книги, Ркл-16, арк. 425; ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 613 (1917), арк. 21.

²⁶ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 129, арк. 42; од. зб. 76, арк. 32 зв. – 33.

²⁷ Там само, од. зб. 76, арк. 33 зв.

²⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 613 (1917), арк. 23 зв.

²⁹ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 129, арк. 42.

московських примірників. В описах двох монастирів (Львівського та Підгорецького) зазначено московські дороги Мінеї³⁰.

Візитації 1748–1749 рр. дають змогу визначити цей час як своєрідну межу богослужбового дисциплінування в унійних обителях, оскільки саме тоді вже в сімох з одинадцяти чернечих осередках зафіксовано побутування унівського Службника. В описах інших чотирьох монастирів не вказано місця видання цієї книги, хоча можна припустити, що і там зберігались унівські друки. На використання, а не просто зберігання, саме унівських видань вказує те, що в монастирях у Віцині, св. Юрія у Львові, Теробовлі та Шаргороді було по два чи три таких екземпляри. Водночас у деяких, зокрема менших периферійних обителях іще продовжували використовувати православні примірники, наприклад у Рудниках. Заміна Требників на унівські теж була поступовою – їх зафіксовано в чотирьох із одинадцяти монастирів (Віцинь, св. Юрія у Львові, Унів і Шаргород). Заможніші чи давніші обителі (Віцинь, св. Юрія у Львові, Унів) мали у своїх зібраннях й екземпляри великого Требника Петра (Могили) (додаток 3, док. 25, 29, 34). У XVIII ст. це видання було зразком не лише для православних, а й для унійних едіцій³¹. Інші богослужбові книги в монастирях – це, здебільшого, львівські видання, а також, в окремих випадках, київські та московські Євангелія чи Мінеї.

Про повноцінне забезпечення, чи то пак заміну Службників на унівські можна говорити лише з 1750-х рр., коли в сімох з восьми чернечих осередках – Барі, Кам'янці-Подільському, Крехові, св. Юрія у Львові, Підгірцях, Підгородищі, Шаргороді – побутували ці видання (у Сатанові в описі не вказано місце випуску) (додаток 3, док. 35–42). Водночас в обителях з'являються й уніфіковані почаївські друки, зокрема Службники – їх бачимо в Барі, Кам'янці-Подільському, Крехові та Шаргороді. Зрештою, водночас поступово замінюють на унійні (почаївські чи супрасльські) Часослови. А от помітних тенденцій уніфікації іншої богослужбової літератури не зауважено. Лише в Шаргородському монастирі на Поділлі, географічно віддаленому від центру єпархії, київських і львівських видань було приблизно порівну³².

Інвентарні описи 1760-х рр. дають підстави для ширших міркувань про трансформацію богослужбової літератури, адже на той час відомі візитації вже 23 монастирів: у Бучачі, Городенці, Завалові, Задарові, Збаражі, Золочеві, Краснопущі, Крехові, Крилосі, Литвинові, Луці, Луквиці, св. Онуфрія та св. Юрія у Львові, Пітричі, Підгірцях, Погоні, Сатанові, Сокільці,

³⁰ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 129, арк. 42; од. зб. 76, арк. 32 зв.

³¹ J. Getka. *U progu modernizacji*, с. 98.

³² ДАТО, ф. 258, оп. 3, спр. 1254, арк. 242 зв. – 243.

Теребовлі, Угорниках, Улашківцях, Чорткові. З цих обителей тільки у Краснопуці та Луквиці не занотовано унівського чи почаївського Службника – укладачі документів узагалі не вказали місця видання цих книг³³. Тому можна стверджувати, що з 1760-х рр. василіяни Львівської єпархії були повністю забезпечені унійними Службниками. Очевидно, що в обителях надалі зберігали й, імовірно, використовували православні львівські чи київські видання, та все ж саме з цього часу простежуються більш-менш достовірні маркери унійних богослужбових практик. Ба більше, у монастирях переважали унівські чи почаївські Требники, «витісняючи» львівські друки.

У наступному десятилітті кількість почаївських видань (Псалтирі, Октоїхи, Тріоді, Півустави, Мінеї) продовжувала збільшуватися. Наприклад, у Крехівській обителі в 1771 р. ще переважали львівські (7 книг)³⁴, натомість у 1777 р. – вже домінували почаївські (12 томів) друки³⁵. Найпомітніша в цей час заміна рукописних або московських Міней на почаївські чотири томні відповідники. Раніше поширення згаданої богослужбової книги в монастирях у рукописних варіантах було зумовлене її значним обсягом і, відповідно, високою ціною друків. До того ж багатотомні та дорогі Мінеї видавали на українських землях у ранньомодерний період лише чотири рази – тричі в Києві (1750, 1774, 1787) та раз у Почаєві (1761)³⁶.

Іншим маркером унійності богослужбових практик у монастирях можна вважати наявність книги, котру зазвичай нотували як «Тгоіе пабоже́нства». Це одне з видань чину богослужінь, присвячених Пресвятій Євхаристії (свято Божого Тіла), Співстраждання Пресвятої Богородиці та блаженному Йосафату (Кунцевичу). «Вослідованія празником» побачило світ в Уневі (у 1738, 1745 рр.), Почаєві (у 1741, 1742, 1762 рр.) та Львові (у 1746 р.)³⁷. У монастирях ці друки з'являються у 1740-х рр. (зокрема, у Вічині, Львові, Уневі та Шаргороді). Як і унівські чи почаївські Службники, збірник таких служб стає «обов'язковим» із 1760-х рр., коли «Вослідованія» зафіксовано у збережених до сьогодні описах більшості обителей (16 із 23).

Суттєвим аргументом на користь твердження про латинізацію богослужбової практики у василіянських монастирях є зберігання в них латинського Службника, тобто римо-католицького Міссала³⁸. У Львівському

³³ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 379/1, арк. 3 зв.; ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 613 (1917), арк. 64 зв.

³⁴ Там само, ф. 684, оп. 1, спр. 2029, арк. 9 зв. – 10, 23 зв.

³⁵ Там само, арк. 52 зв. – 53, 58.

³⁶ Я. Ісаєвич. Книговидання та друкарство в Почаєві, с. 11.

³⁷ Я. Запаско, Я. Ісаєвич. *Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні*, кн. 2, ч. 1: 1701–1764 рр. Львів 1984, № 1310, 1395, 1421, 1509, 2241.

³⁸ P. Galadza. Liturgical Latinization and Kievan Ecumenism: Losing the Koinê of Koinonia // *Logos: A Journal of Eastern Christian Studies* 35 (1–4) (1994) 173–194; P. Nowakowski.

Святоюрському та Віцинському чернечих осередках Міссали зафіксовано ще з 1740-х рр.³⁹, в Уневі – у 1770-х рр.⁴⁰ Чи використовували їх на практиці, складно встановити, але таку вірогідність відкидати не можна. Наприклад, у Крехові латинський Бревіарій (у східній традиції – Часослов) згаданий у переліку бібліотечних, а не «церковних» книг⁴¹, тому мало ймовірно, щоби його використовували для молитви.

Інвентарні описи чернечих осередків дають можливість ідентифікувати та проаналізувати тематику богослужбової літератури. Поданий хронологічний зріз наявності унівських Службеників і Требників є вибіркоким, оскільки ми не володіємо даними за всі десятиліття для всіх обителів. За разом такий аналіз дає змогу простежити чітку тенденцію – повноцінну уніфікацію богослужбової літератури у василіянських монастирях можна зробити щойно від 1760-х рр. Якщо така «конфесіоналізація по-василіянськи» розтягнулася на тридцять років після прийнятих рішень на Замойському соборі 1720 р., то, варто думати, у менш дисциплінованих і не настільки інституційно організованих парафіях заміна найголовніших літургійних книг тривала ще довше⁴². Проте це вже питання для подальших окремих досліджень.

Читацький канон

Читацька активність, на відміну від писемних практик, далеко не завжди залишає сліди, тому дізнатися про те, до яких книг зверталися ченці більшості досліджуваних монастирів, не завжди можливо. Проте можна дізнатися принаймні про потенційну лектуру монахів, з'ясувавши, які твори найпоширеніші у василіянських обителях. Джерельні матеріали уможливають такий аналіз для 1760–1770-х рр. Загалом вивчення понад 100 списків книг 38 обителів за XVII–XVIII ст. дає достатньо великий обсяг матеріалу для інтерпретації. Йдеться про понад 6 тис. згаданих у цих переліках частоповторюваних назв, тому можна говорити про приблизно 1 тис. різних творів. Розглядати кожен – недоцільно, тому змоделюю читацький канон, визначивши найпоширеніші з них. Під «канonom» розумію список книг чи каталог найпопулярніших авторів (але не найбільше читаних). Тобто йдеться про певну селекцію, а це означає, що такий набір є змінним. Інспірацією

Pierwsze pontyfikaty obrządku bizantyjsko-słowiańskiego (XVII/XVIII w.) jako przykład łączenia wschodniej i zachodniej tradycji liturgicznej w Cerkwi Greckokatolickiej // *Harmonijne współistnienie kultury Wschodu i Zachodu na Ukrainie*. Kraków 2000, с. 110.

³⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 529 (1075), арк. 19 зв. – 20, 31–33 зв.

⁴⁰ НМЛ, Відділ рукописної та стародрукованої книги, Ркл-104, арк. 9–11 зв.

⁴¹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2029, арк. 60.

⁴² Напр., див.: М. Яременко. *Київське чернецтво XVIII ст.* Київ 2007, с. 63.

для мене послужив концепт американського літературного критика й культуролога Гарольда Блума (1930–2019), який окреслив т. зв. «західний читацький канон», тобто уклав перелік знакових авторів і творів західної культури⁴³. Окрім того, тематичний аналіз наявних в обителях текстів (не береться до уваги богослужбова література) здійснено в категоріях коментування нечитаних книг. Професор літератури Паризького університету П'єр Баяр виділяє декілька категорій непрочитаного: а) тексти, про які нічого не знаємо; б) переглянуті книги; в) література, про яку чули. Не обов'язково все читати й переглядати, достатньо дізнатися про ті чи ті видання з того, що про них кажуть / пишуть інші, й на основі цієї інформації коментувати нечитані книги⁴⁴.

Читацькі канони василіян 1760–1770-х рр. зображено на діаграмах № 1–2. Відомі списки книг 22 монастирів за 1760-ті рр. (додаток 3, док. 43–66), однак чотири з них мають згадки лише богослужбових книг. Отож канон визначено на основі переліків 18 чернечих осередків. Натомість для 1770-х рр. потенційні читацькі запити можливо проаналізувати тільки для насельників 10 монастирів.

Спершу варто зупинитися на особливостях найпоширеніших у монастирських бібліотеках творів. Такий огляд зроблю не за принципом від найбільше до менше присутніх у зібраннях обителів текстів, а за тематичним поділом, що дасть змогу краще побачити особливості читацьких канонів. Для цього виділю дві категорії – біблістику та патристику й «учительні видання» (аскетика, агіографія, проповідницька література). Саме такі тематичні рубрики, а також, очевидно, богослужбові книги були найпоширенішими в більшості монастирів у 1760–1770-х рр. Ймовірно, цю літературу також найбільше читали, що, зрештою, підтверджують і практики окремих ченців, представлені у наступних підрозділах.

Очікувано, що у василіянських монастирях до найпоширеніших книг належала, насамперед, Біблія – «руською», польською чи латинською мовами. Це і зрозуміло, оскільки Святе Письмо й коментарі до нього (як патристів, так і схоластів) зберігалися в тогочасних обителях незалежно від конфесійної приналежності⁴⁵. Що цікаво, у 1760–1770-х рр. в унійних осередках зафіксовано більше латинсько-, а не польськомовних чи церковнослов'янських Біблій. Наприклад, у Бучачі були антверпенське 1605 р.

⁴³ H. Bloom. *The Western Canon: The Books and School of the Ages*. New York – San Diego – London 1994, с. 1–12, 17, 20, 22. Див. також переклад українською: Г. Блум. *Західний канон: книги на тлі епох*. Київ 2007.

⁴⁴ P. Bayard. *How to Talk About Books You Haven't Read?* / пер. J. Mehlman. London 2005.

⁴⁵ C. de Jolly. *Unité et diversité des collections religieuses // Histoire des bibliothèques françaises*, т. 2: *Les Bibliothèques sous l'Ancien Régime (1530–1789)* / за ред. C. de Jolly. Paris 1988, с. 12.

і кельнське 1684 р.⁴⁶, а в Золочеві та згодом у монастирі св. Онуфрія у Львові – ліонське 1600 р. видання Вульгати. Примірник останнього з відповідними власницькими записами сьогодні зберігається в Бібліотеці Національного закладу ім. Оссолінських у Вроцлаві⁴⁷. В описах василіянських монастирів місце видання Святого Письма зазвичай не вказували, проте острозьку едіцію в інвентарях фіксували. У Крехівській обителі 1770-х рр. побутувало аж п'ять примірників такої Біблії⁴⁸, а в 1760-х рр. бачимо їх в інвентарях менших монастирів, наприклад у Теревовлі й Угорниках. Варто зауважити, що в обителях інколи зберігалися й екземпляри Святого Письма грецькою мовою, наприклад, Новий Завіт у Теревовлі⁴⁹, Біблія в Бучачі⁵⁰ та греко-латинське Євангеліє в Львівському Святоюрському монастирі⁵¹. У бібліотечних (не церковних) колекціях трапляються й богослужбові книги, котрі, зазвичай, під час опису записували в окремій рубриці. У 1760-х рр. у половині досліджуваних обителей зафіксовано також тексти чинів постригу та поховання ченців.

Оскільки в 1760–1770-х рр. найпоширенішими у василіян Львівської єпархії були латинськомовні Біблії, то не дивно, що до стандартного книжкового комплексу цих монастирів входила й латинськомовна конкорданція – спеціальні лексикологічні довідники, де слова та вислови, що трапляються у Святому Письмі, розташовані за абеткою, із зазначенням їхнього місця (книг, розділів і віршів)⁵². Місце видання таких симфоній, як і Біблій, зазвичай не вказували, а просто інформували про їхню наявність. Наприклад, у крехівській книгозбірні зафіксовано два латинськомовні видання такого типу: «Concordantia bibliorum» і «Index biblicus»⁵³. Натомість в опис Львівської Святоонуфріївської обителі внесено примірник конкорданції венеційського друку 1770 р.⁵⁴ Очевидно, в монастирях побутували й різноманітні

⁴⁶ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 647, арк. 5.

⁴⁷ Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, dział starych druków, № XVI.9599.

⁴⁸ Один із крехівських примірників Острозької Біблії зберігається в Національній бібліотеці у Варшаві (*Katalog druków cyrylickich XV–XVIII wieku w zbiorach Biblioteki Narodowej* / укл. Z. Żurawińska, Z. Jaroszewicz-Pieresławcew. Warszawa 2004, с. 24), а другий із відомих екземплярів – у Львові (Львівська центральна провінційна бібліотека Отців Василіян при Свято-Онуфріївському монастирі, Відділ рідкісної книги, ф. 12.1, од. зб. 2).

⁴⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 613 (1917), арк. 103 зв. – 104, 502 зв.

⁵⁰ Там само, ф. 684, оп. 1, спр. 1103, арк. 5.

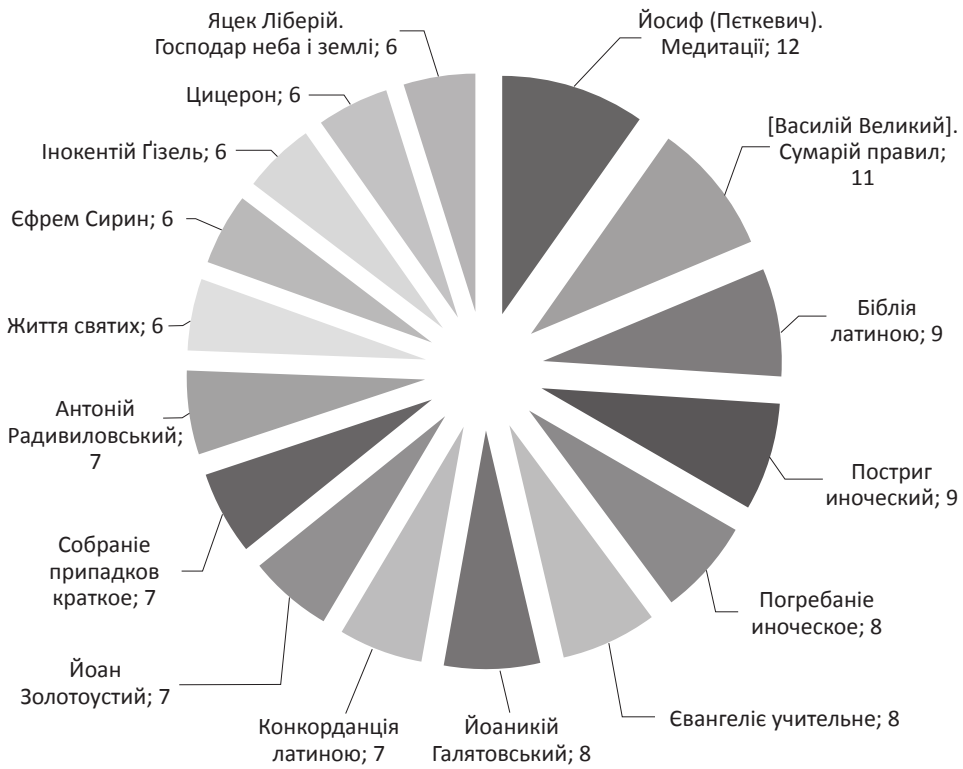
⁵¹ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 1286, арк. 7.

⁵² С. Головащенко. *Дослідження та викладання Біблії в Київській духовній академії XIX – початку XX ст.* Київ 2012, с. 36.

⁵³ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2029, арк. 59, 60.

⁵⁴ ЛННБ, Відділ рідкісної книги, СТ-IV 50100.

Діаграма 1.
Читацький канон 1760-х рр.

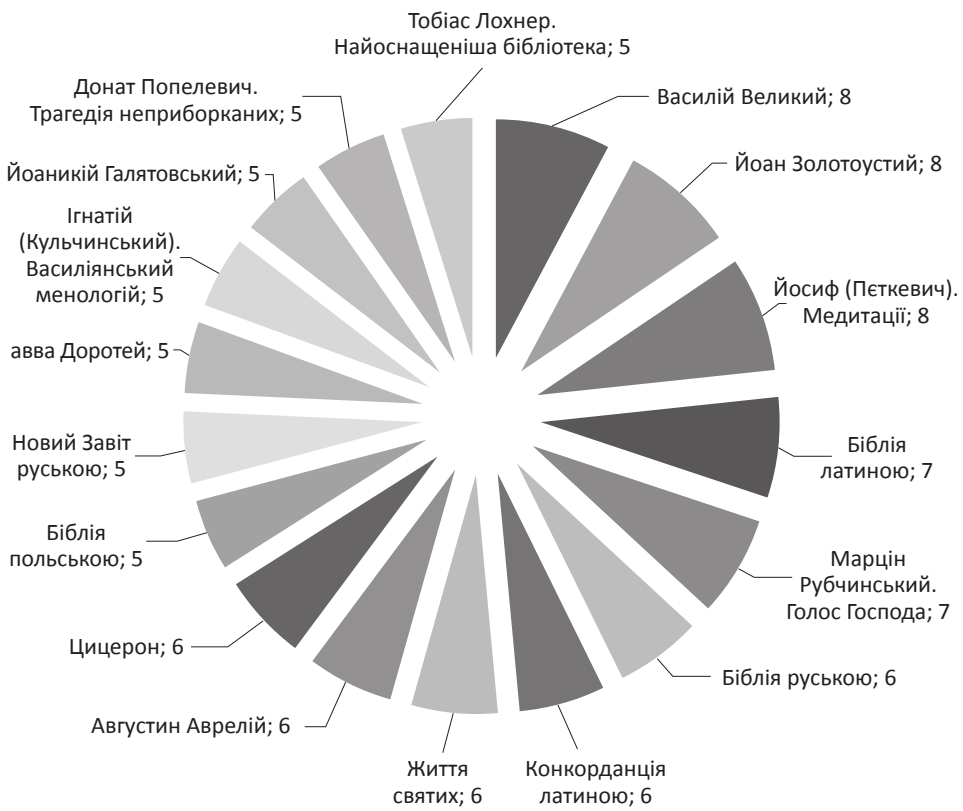
екзегетичні латинськомовні видання, проте не йшлося про якогось одного популярного автора, а про різних екзегетів потриденського часу.

Як семантично нейтральні, в період конфесійних культур використовували тексти Отців Церкви. Ці книги незмінно залишалися невіддільною частиною читацьких канонів як православних, так і унійних та католицьких ченців⁵⁵. Серед значної кількості святоотцівських творів у василіянських монастирях 1760–1700-х рр. простежується поширення текстів трьох східних Отців Церкви – Василя Великого, Йоана Золотоустого й авви Доротея. Пригадаймо, що праці цих авторів були найпоширенішими у православних монастирях Львівської єпархії ще сто років тому. Проте існувала відмінність: якщо раніше обителі мали кириличні видання, то у василіянський період – іще також латинською й польською мовами. Насамперед обов'язковий примірник василіянських бібліотек – чернечі правила св. Василя Великого, які друкарні ЧСВВ у Супраслі, Почасві й Вільно видавали руською, польською та латинською мовами⁵⁶. Зрештою, ці правила також поширювали в рукописних списках. Проте особливою популярністю користувався почаївський польськомовний «Summariusz reguł» (1751). Якщо у 1760-х рр. цю книгу зафіксовано в 11 з 18 монастирських колекцій, то у 1770-х рр. – майже в усіх зібраннях, чії реєстри вдалося виявити (див. Діаграму № 2). Щодо спадщини Йоана Золотоустого, то це були видання як руською, так і польською чи латинською мовами. Часто йшлося про київські друки бесід-тлумачень святителя на Послання ап. Павла або на Діяння апостолів. Окрім того, була популярною його «Книга о священстві». Якщо твори Василя Великого і Йоана Золотоустого очікувані серед найпоширеніших, то не зовсім зрозуміло, чому залишалися популярними «Почуєння» авви Доротея, котрі дуже часто представлені київським виданням 1628 р. або рукописними екземплярами. Це один зі знакових аскетичних творів у східнохристиянській традиції, проте вважається, що він не перевершив за поширеністю «Ліствицю» Йоана Синайського. Однак останній трактат в інвентарях згадано нечасто. Звісно, одне з пояснень – це збереження Доротеєвого трактату «за інерцією»: він міг бути в бібліотеках із XVII ст., а конфесійна конверсія обителів не передбачала нищення старих фондів.

⁵⁵ Th. Leinkauf. Beobachtungen zur Rezeption patristischer Autoren in der frühen Neuzeit // *Die Patristik in der frühen Neuzeit: die Relektüre der Kirchenväter in den Wissenschaften des 15. bis 18. Jahrhunderts* / за ред. G. Frank, Th. Leinkauf, M. Wriedt. Stuttgart 2006, с. 193. Рубрики «Sancti Patres» чи «Ecclesiae Doctores» були практично в усіх тогочасних латинських чернечих книгозбірнях, наприклад, у французьких монастирях: F. Henryot. Bibliothèques, histoire de la théologie et statistique. Une rencontre seconde // *Revue de l'enssib, ENSSIB*, № 3: avril (2016) 1–14.

⁵⁶ J. Getka. *Polskojęzyczne druki bazylikańskie (XVIII wiek)*, с. 85.

Діаграма 2.
Читацький канон 1770-х рр.

Характеризуючи поширеність творів Отців Церкви у василіянських монастирях, варто зауважити, що лише у 1770-х рр. простежується тенденція до зростання популярності в них трактатів західного патриста Августина Аврелія. Саме тоді, після 30 років у складі ЧСВВ, ці класичні для латинської книжкової культури праці зафіксовано в шести з десяти обителей. Зазвичай у переліках книг не конкретизували назв Августинових творів. Серед точно описаних бачимо «Сповідь», «Монологи» та, рідше, «Град Божий» здебільшого латинською, а іноді й польською мовами. Найчастіше згадано «Монологи». Наприклад, у Віцинській обителі на 1774 р. цей твір був польською⁵⁷, а в Золочівській 1760-х – початку 1770-х рр. – латинською мовами⁵⁸. Загалом же західна патристична література не набула помітного поширення у василіянських монастирях, особливо якщо порівнювати з текстами східних Отців. Окрім трактатів Августина Аврелія, побутували ще твори Йоана Касіяна Римлянина й Сульпіція Севера⁵⁹. Очевидно, що в бібліотеках небагатьох обителей зберігалися окремі твори й інших Отців Церкви (Йоана Дамаскіна, Макарія Єгипетського, Кирила Єрусалимського тощо).

Окрім біблістики та патристики, до найпоширенішої лектури василіян належали щонайменше три жанри т. зв. «учительних» видань – агіографічна, аскетична й проповідницька література. Загалом у всіх реєстрах цілого XVIII ст. серед нелітургійних текстів насамперед згадано життя святих. Інколи важко зрозуміти, якою мовою написано твір (руською, польською чи латинською), чи це рукопис, чи друк, але йдеться про певне зібрання описів богоугодних діянь «друзів Божих»⁶⁰ – зразкових прикладів для ченців. Знаними збірниками житій були Пролог чи Патерик (зокрема Києво-Печерський), а менше знаними – Синаксар або Мартиролог.

У василіянських книгозбірнях також зберігалися згадані рукописні та друковані житійні збірники, проте у 1760–1770-х рр. у більших чернечих осередках (Крехівська, Унівська, Підгорецька та львівські обителі) поширюється агіографічне видання саме Унійної Церкви – «*Menologium bazylikańskie*» (Вільно, 1771) василіянського церковного історика Ігнатія (Кульчинського). У фоліанті на понад тисячу сторінок автор за місяцями подає життя святих на кожен день року⁶¹. Популярність василіянської версії житій-

⁵⁷ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 276, арк. 14.

⁵⁸ Там само, од. зб. 813/1, арк. 14.

⁵⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2029, арк. 61.

⁶⁰ У Віцині 1774 р. були «*Życia świętych pańskich, polskie*» (ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 276, арк. 13), у Завалові 1764 р. – «*Żywoty s. in folio na trzy miesiące in 7brem, 8brem et Februariu[m]*» (ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 4б, спр. 613 (1917), арк. 482 зв.), а в Уневі 1770-х рр. – руською «*Żywoty Świętych*» і польською «*Życie świętych Pańskich*» (НМЛ, Відділ рукописної та стародрукованої книги, Ркл-104, арк. 10 зв. – 11).

⁶¹ М. Pidlypczak-Majerowicz. *Menologium bazylikańskie* Ignacego Kulczyńskiego, с. 267–280.

ної літератури не здається чимось випадковим, якщо зважити на розповсюдження й інших видань Чину, про які йтиметься далі. Унійна агіографічна традиція представлена й виданнями про життя і діяльність Йосафата (Кунцевича), зокрема невеликою за обсягом латинськомовною поемою XVII ст. «Josaphatidos» Йосафата (Ісаковича). Проте окремі екземпляри збірників житій Кунцевича зберігалися в небагатьох із досліджуваних монастирів.

Окрім повчальних історій про святих, духовно вдосконалюватися ченцям допомагали книги аскетичного характеру. До них належали трактати Отців Церкви, наприклад, уже згадані й поширені серед василіян «Повчання» авви Доротея. Класичними зразками латинської монашої аскетичної традиції в ранньомодерний час були два твори: ще середньовічне «Наслідування Христа» Томи Кемпійського, а також «Духовна боротьба» італійського театинця Лоренцо Скуполі (1530–1610). Реєстри колекцій 1760–1770-х рр. не дають підстав вважати згадані аскетичні твори поширеними у василіянських монастирях, хоча на окремі примірники зрідка натрапляємо. Наприклад, у Крехові були екземпляри «Духовної боротьби» італійською й польською мовами⁶², а латинськомовне «Наслідування Христа», окрім Крехова, – у Бучачі, Задарові та Городенці (додаток 3, док. 44, 51, 65).

Серед найпоширеніших аскетичних творів, як і у випадку з житійною лектурою, в обителях виявилися не латинські видання, а саме василіянська версія. До читацького канону василіян Львівської єпархії 1760–1770-х рр. належали медитації під назвою «Medytacye albo rozmyślania» василіянина Йосифа (Петкевича). Їх також використовували для підготовки до проповідей під час Великого посту, на неділі чи свята⁶³. Варто наголосити, що у 1760-х рр. примірники почаївського видання 1754 р. цього твору зафіксовано у 12 із 18 монастирів, і воно виявилось найпопулярнішим у своєму жанрі. Можна припустити, що працю Йосифа (Петкевича) поширювали цілеспрямовано та централізовано, наприклад під час візитацій.

Окрім василіянської версії медитацій, серед унійних ченців іще був поширеним тогочасний польськомовний варіант такої духовної лектури: у 7 з 10 досліджуваних монастирів 1770-х рр. зафіксовано одну з найкращих реколекційних книг у Речі Посполитій XVIII ст. – «Głos Pana kruszącego cedry libańskie» кармеліта взутого Марціна Рубчинського⁶⁴. Що цікаво, його твори нерідко вказані в інвентарях церковних, а не бібліотечних книг, як-от в Унівській обителі середини 1770-х рр. Це може свідчити про

⁶² ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2029, арк. 59 зв., 63.

⁶³ М. Корзо. *Украинская и белорусская катехитическая традиция XVI–XVIII вв.: становление, эволюция и проблема заимствований*. Москва 2007, с. 411.

⁶⁴ К. Górski. *Zarys dziejów duchowości w Polsce*. Kraków 1986, с. 246.

використання твору під час духовних повчань після богослужінь. Загалом в останній чверті XVIII ст. у книгозбірнях Руської провінції ЧСВВ, зокрема й у Львівській єпархії, зросла кількість медитативної літератури⁶⁵, у тому числі за рахунок аскетичного письменства таких іспанських містиків терезіанської духовності, як Херонімо Грасіан (1545–1614), Тома від Ісуса (1563–1627) тощо⁶⁶. Проте саме праці василіянина Йосифа (Петкевича) та кармеліта взутого Марціна Рубчинського виявилися найпоширенішими.

Наступна тематична категорія книг, характерна майже для всіх василіянських монастирів Львівської єпархії 1760–1770-х рр., – це проповідницька література. Загалом у другій половині XVIII ст. кількість гомілетичних видань у складі бібліотек унійних обителів суттєво зросла, що й не дивно, адже в цей час проповідування стало звичною практикою як в унійній, так і в православної Київських митрополіях⁶⁷. Узагалі цей жанр релігійної літератури в монастирях представлений найбільше – широкою палітрою збірників проповідей, казань, постил єзуїтських, домініканських, францисканських, унійних, православних і протестантських авторів⁶⁸. Та попри достатню популярність зразків «західної гомілетики», зокрема проповідей, виданих у Речі Посполитій, основою казноїської колекції в унійних обителях були збірники гомілій уже згадуваних Отців Церкви, насамперед Йоана Золотоустого – одного із представників «золотого періоду» грецького проповідництва (IV–V ст.).

У 1760–1770-х рр. у василіянських монастирях Львівської єпархії з ранньомодерних авторів проповідницьких творів найпоширенішими неочікувано стали православний Йоаникій (Галатовський) і єзуїт Тобіас Лохнер (1619–1697). Пригадаймо, що праці першого, одного з найпопулярніших авторів Київської митрополії свого часу, були в обителях із XVII ст.⁶⁹ У 1760-х рр. твори Йоаникія зафіксовано у 8 з 18 чернечих осередків (див. Діаграму № 1), зокрема «Месію правдивого» руською чи польською мовою – у п'яти обителях. Менш популярними були «Ключ разум'їя» та «Небо нове». У Підгірцях зберігався також полемічний трактат Галатовського,

⁶⁵ В. Лось. Василіянські бібліотеки в світлі монастирських інвентарів, с. 616.

⁶⁶ Детальніше див.: І. Альмес. *Carmelitana* у бібліотеках василіянських монастирів Львівської єпархії XVIII ст. = *Las obras carmelitanas en las bibliotecas de conventos basilios de la Eparquia de Lviv del siglo XVIII* // *Свята Тереза від Ісуса і Україна – Santa Teresa de Jesús y Ucrania* / упор. і передм. Б. Чума. Львів 2017, с. 174–213.

⁶⁷ S. Senyk. *Preaching in the Ruthenian Orthodox Church*, с. 283–320.

⁶⁸ Детальніше див.: Альмес І. Польськомовна проповідницька література в бібліотеці Крехівського монастиря XVII–XVIII ст. // *Польські студії* 8 (2015) 66–82 («Дух і Літера», № 28).

⁶⁹ І. Альмес. «Lectio Orthodoxorum»: Книжкові зібрання православних монастирів Львівської єпархії наприкінці XVI – у XVII столітті // *Київська академія* 14 (2017) 136–137.

Титульний аркуш книги «Ключ розуміня» Йоаникія (Галатовського).
Львів, 1665 р.

своєрідний каталог із осудженням ересей «Alphabetum albo Słownik rozmaitym heretykom niewiernym» (Чернігів, 1681), а у Крехові – видання «Stary Kościół zachodni»⁷⁰. Зрештою, у василіянських монастирях знали збірники проповідей інших київських богословів XVII ст. – Лазаря Барановича («Меч духовний» і «Трубы словес»), Антонія Радивиловського («Вънец Христов» та «Огородок Маріи Богородицы») тощо.

Різноманітно в монастирських книгозбірнях 1760–1770-х рр. представлено єзуїтську традицію проповідництва, що й не дивно, адже саме Товариство Ісусове видавало найбільше книг. Однак найпопулярнішою у василіян виявилася праця «Instructissima bibliotheca manualis concionatoria». Це одне зі знакових гомілетичних видань XVII ст., своєрідна «підручна бібліотека» для будь-якого проповідника, головний твір професора філософії, богослов'я та ректора колегії в Люцерні (Швейцарія) Тобіаса Лохнера. Вперше «Instructissima...» побачила світ німецькою мовою в 1681 р. Причинами популярності саме цього компендіуму стали його практичність і всеохопність, оскільки проповідник міг знайти необхідний матеріал на весь літургійний рік⁷¹. Водночас до поширених у василіян проповідницьких польськокомовних текстів належала і збірка казань на Господні свята «Gospodarz nieba u ziemi», укладена ченцем ордену каноніків регулярних, а з 1640 р. настоятелем монастиря у Кракові Яцеком Ліберіушем (1599–1673). Звичайно, що в обителях побутовали й гомілетичні збірники унійних авторів. Наприклад, до найпоширеніших серед них належали проповіді на пасійну тематику «Traiedya nieukojonuch» Доната Попелевича (XVIII ст.).

Так, польськокомовні почаївські та віленські видання чернечих правил Василя Великого, василіянська версія життя святих, а також медитації у василіянському прочитанні Йосифа (Петкевича) поширилися в унійних монастирях 1760–1770-х рр. І саме ці твори, разом із патристичною та проповідницькою літературою, становили тогочасний читацький канон монахів ЧСВВ Львівської єпархії. Одним із пояснень такої популярності є те, що згадані книги зазвичай використовували для обов'язкового трапезного читання в усіх обителях (починаючи з центральної у Вільно)⁷². З іншого боку, в цей час бачимо досить активне поширення видань Чину, що, згодом, свідчить про централізовану практику забезпечення монастирів «своєю» лектурою, а якщо ширше – про прискорення конфесіоналізації та творення конфесійної культури «по-василіянськи».

⁷⁰ ЦДДА України у Львові, ф. 201, оп. 4б, спр. 613 (1917), арк. 220; ф. 684, оп. 1, спр. 2029, арк. 63.

⁷¹ F. H. Reusch. Lohner Tobias // *Allgemeine Deutsche Biographie* 19 (1884) 130.

⁷² У Віленській обителі 1774 р. записали перелік книг для трапезного читання, який і вміщував список василіянських видань: *На перехресті культури*, вид. 2-ге, с. 511.

Освітня діяльність і книги

За своєю суттю освіта передбачає читацькі практики як один із основних засобів навчальної діяльності. Тож історія читання може свідчити (і свідчить) про історію освіти й освіченості, як, зрештою, і навпаки, якщо, звісно, проводити аналіз за допомогою релевантних методологічних підходів. Щонайменше, не підлягає сумніву, що вміння читати й писати – це ознаки письменності чи певної освіченості⁷³. Вивчення навіть реєстру книг особи чи інституції та врахування контексту формування колекції скаже і про освітній рівень і запити, й, передусім, – про читацьку активність⁷⁴. Взв'язавши до уваги активізацію чернечого шкільництва в монастирях Львівської єпархії після приєднання в 1744 р. до ЧСВВ, а також знаючи про збільшення кількості книг у них, нескладно дійти висновку, що розширення бібліотечних фондів пов'язано також із освітньою діяльністю. Проте важливо детальніше з'ясувати, як саме трансформації книжкового складу залежали від навчального профілю того чи того чернечого осередку. Загалом, така спеціалізація не була чимось особливим. Зокрема, у латинській монастирській традиції існували «спеціалізовані» книгозбірні, наприклад, в єзуїтській системі це: «бібліотека новіціату», «риторична бібліотека», «бібліотеки ченців» чи настоятеля, «бібліотека проповідника», «церковна бібліотека» тощо⁷⁵. Тому не дивно, що у василіян, які взувалися на католицьке чернецтво, зокрема в монастирях, при яких діяли студії з риторики, філософії чи теології, також функціонували «спеціалізовані» зібрання. Проаналізуємо такі бібліотеки на прикладі двох найбільших книжкових колекцій: «риторичної» у Крехові (1776–1780) і «філософсько-теологічної» у Львівській Святоюрській обителі (з 1744 р. – догматична, у 1777–1778 рр. – моральна)⁷⁶. Варто наголосити, що йдеться про умовне виокремлення «спеціалізованих» книгозбірень, оскільки на практиці у василіян такого поділу не існувало.

Бібліотека для студій з риторики

Одразу після новіціату, тобто періоду випробування для охочих стати монахами, у василіянських монастирях тривали дворічні студії з риторики. Під час навчання ченці здобували «класичну» гуманістичну освіту, а здібніші – готувалися до філософських і теологічних курсів. Упродовж двох

⁷³ J. G. Harvey. *The Legacies of Literacy. Continuities and Contradictions in Western Culture and Society*. Bloomington 1987, с. 173.

⁷⁴ J. Rose. The History of Education as the History of Reading // *History of Education* 36 (4–5) (2007) 595.

⁷⁵ L. Grzebień. Organizacja bibliotek jezuickich w Polsce, с. 247–264.

⁷⁶ B. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej*, с. 480–482.

років інокі вивчали латинську граматику, риторику, інколи грецьку та церковнослов'янську, а в останній чверті XVIII ст. – й інші нові мови, наприклад, німецьку в Крехові. Зазвичай риторичні студії провадив один професор-монах. Навчання відбувалося не лише за підручниками з риторики, а й вивчали античну спадщину⁷⁷.

Для вивчення ораторського мистецтва були необхідними, перш за все, підручники з риторики. У Крехові для цього використовували, судячи зі складу бібліотеки, «De arte rhetorica» – класичне основне навчальне видання в єзуїтських колегіях з 1599 р.⁷⁸ Уклав його Кипріян Суарез – іспанський єзуїт XVI ст., професор риторики в Коїмбрському університеті⁷⁹. Альтернативою чи як доповнення могли використовувати книгу «Generale artificium texendae» Жана Веля – французького єзуїта XVI ст., професора риторики в Ліоні. Так, студії у Крехові базувалися на виданнях авторів, відомих не лише в Речі Посполитій, а й у цілій Європі. Доповнювало колекцію відповідної лектури декілька менш знаних текстів підруничкового характеру річпосполитських авторів. Перше з них – малоформатний друк «Phoenix rhetorum» польського єзуїта та професора риторики Яна Квяткевича (1629–1703)⁸⁰. Що цікаво, цю книгу в Крехові зафіксовано в усіх виявлених інвентарях XVIII ст., починаючи з 1739 р.⁸¹, тобто її поява в монастирській бібліотеці не пов'язана із запровадженням студій у 1776 р. Другий підручник із риторики – «Prodromus reginae artium eloquentiae» Станіслава Папчинського (1631–1701), засновника ордену маріанів. Для вправління в ораторському мистецтві використовували, ймовірно, і збірник «Polak sensat» ректора Львівського єзуїтського колегіуму Войцеха Бистжоновського (1699–1782). Можна було скористатись й «тематичним» виданням із красномовства «Наука албо способ зложеня казаня» Йоаникія (Галятовського). Цей твір видали як додаток до збірника «Ключ разумьнія», який, як уже згадувалося, зберігався в унійних обителях, зокрема у Крехові. Навчальним матеріалом із риторики слугували й деякі розділи книги «Zabawki wierszopiskie u krasomowskie» Вацлава Жевуського (1706–1779)⁸².

У ранньомодерний період опанування ораторського мистецтва базувалося на вивченні й опрацюванні класичної античної літератури: Горація,

⁷⁷ В. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej*, с. 143–144.

⁷⁸ Т. Шевченко. *Єзуїтське шкільництво на українських землях останньої чверті XVI – середини XVII ст.* Львів 2005, с. 62; М. Korolko. *Sztuka retoryki. Przewodnik encyklopedyczny*. Warszawa 1990, с. 187.

⁷⁹ К. Panuś. *Historia kaznodziejstwa*, с. 218.

⁸⁰ *Encyclopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*. Kraków 1996, с. 351.

⁸¹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2042, арк. 4.

⁸² J. Getka. *Polskojęzyczne druki bazylińskie (XVIII wiek)*, с. 225.

Овідія, Тацита, Сенеки тощо. Прозові техніки засвоювали за творами Цицерона, а поетичні – Вергілія⁸³. Доволі повноцінно могли ознайомитися із давньоримською спадщиною і в Крехові, оскільки в монастирській бібліотеці була добірна колекція античних текстів, основу якої становили п'ять книг Марка Тулія Цицерона. З 1739 р. в інвентарях бачимо і твори Квінта Курція Руфа і Тита Лівія⁸⁴. В бібліотеці зберігалася польськомовна версія відомої праці першого автора «O źyciu i dziejach Alexandra Wielkiego», яку рекомендували для поглибленого вивчення риторики й у православних колегіумах Гетьманщини⁸⁵, а також латинськомовний екземпляр⁸⁶. Ознайомитися з історією Риму від його заснування до початку нашої ери у Крехові можна було за допомогою одного з найвідоміших давньоримських історичних творів – «Historia Romana» Тита Лівія. У 1770-х рр. монастирська колекція античної літератури розширюється та врзноманітнюється. Окрім згаданих, з'являються байки Езопа, праці Вергілія, Сократа, Горація та Сенеки⁸⁷, тобто авторів, творчість яких рекомендували вивчати в єзуїтських колегіумах⁸⁸. Зберігалися у книгозбірні обителі й компендіуми сентенцій, уривків з античних текстів, як-от «Animorum conciliandorum et movendorum ratio» професора риторики у Страсбурзі Юнга Мельхіора (1545–1604) чи «Sententiae et exempla», які уклав Андре Родрігес де Ебора (Андреа Еборенсіс, 1500–1573), португальський письменник-гуманіст і професор Коїмбрського університету. В останньому виданні, наприклад, ченці мали змогу прочитати сентенції Аристотеля, Вергілія, Гесіода, Гомера, Горація, Демосфена, Діогена, Платона, Плінія Старшого, Плутарха, Сенеки, Цицерона й інших⁸⁹.

У гуманістичній освіті під час вивчення риторики читали твори з історії, які використовували як джерело для укладення промов⁹⁰. Більшість історичних книг Крехівської бібліотеки стосувалися минулого Речі Посполитої.

⁸³ C. Kallendorf. *The Virgilian Tradition: Book History and the History of Reading in Early Modern Europe*. Aldershot 2007, с. IX; E. Ulcinaitė. *Wydania i recepcja autorów antycznych w wieku XVI – XVIII na Litwie // Jezuicka ars historica*. Kraków 2001, с. 574.

⁸⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2029, арк. 59–60 зв.; спр. 2042, арк. 4.

⁸⁵ Л. Посохова. *На перехресті культур, традицій, епох: православні колегіуми України наприкінці XVII – на початку XIX ст.* Харків 2011, с. 112.

⁸⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2029, арк. 59 зв.

⁸⁷ Там само, арк. 59 зв., 60 зв.

⁸⁸ С. Серяков. *Повсякденне життя єзуїтських шкіл України // Повсякдення ранньомодерної України. Історичні студії в 2-х томах, т. 1: Практики, казуси та девіації повсякдення / відп. ред. В. Горобець*. Київ 2012, с. 103.

⁸⁹ F. Cálvez. André Rodriguez de Évora, un maruliano portugués del siglo XVI // *Colloquia Maruliana* 18 (2009) 272–273, 277.

⁹⁰ J. F. Cox. *Reading the Roman Republic in Early Modern England*. Leiden – Boston 2012, с. 21. Детальніше про ранньомодерні трактати з церковної історії писав: A. Grafton. *Past Belief: The Fall and Rise of Ecclesiastical History in Early Modern Europe // Formations*

З 1739 р. тут зафіксовано видання хроніки відомих польських авторів XVI ст. – Марціна Кромера й Марціна Бельського⁹¹ (такі едіції вже у другій половині XVII ст. стали історіографічним раритетом)⁹². В описах 1770-х рр. нагромаджуємо на працю «Kronika Sarmacye Europeyskiey» Алессандро Гваньїні († 1614). Окрім хронік, під час студій могли використовувати й тексти підручничого характеру, наприклад, класичне видання з історії Польської Корони «Flori Polonici» Йоахима Пасторія, надвірного історіографа монархів Владислава IV та Яна II Казимира, який активно залучали для вивчення в піярських школах⁹³. В інвентарях зафіксовано й декілька історико-політичних творів тогочасних відомих авторів: «Thesaurus politicorum aphorismorum» Жана де Хок'єра (1571–1656), «Theatrum politicum» (Рим, 1631) Амброзіо Марліані (1562–1632), «Labores Herculis Christiani Godefridi Bullionii» Гійома де Ваги (1615–1690)⁹⁴.

«Гострий розум і дар красномовства без святости життя не можуть бути корисними для Божої слави», – писав у першій половині XVII ст. монах Кирило Транквіліон-Ставровецький⁹⁵. Тому риторичні студії в обителях насамперед готували доброго ченця-проповідника. Втім, очевидно, казнодійство функціонувало не лише як частина навчальної програми, а й залишалося одним із найважливіших засобів поширення християнського вчення та духовної настанови. У конфесійну добу вивчення Святого Письма та його поширення активізувалося, а відтак – і проповідницькі практики, що стали також одним із засобів виховного впливу на «своїх» та переконання «чужих» вірних. У постановках Тридентського собору 1545–1563 рр. виголошення проповідей на неділі та свята протрактовано як один із основних обов'язків священників, ченців та єрархів⁹⁶. Казнодії зверталися не лише до Святого Письма, а й користувалися готовими збірниками проповідей, повчальних розповідей тощо.

Передусім варто наголосити, що наприкінці 1770-х рр. проповідницька література становила найбільшу тематичну групу у Крехівському монастирі – бл. 14 % бібліотечного фонду (не враховуючи «церковних книг»)

of Belief. Historical Approaches to Religion and the Secular / за ред. P. Nord, K. Guenther, M. Weiss. Princeton – Oxford 2019, с. 13–40.

⁹¹ ЦДДА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2042, арк. 2 зв., 4 зв.

⁹² Д. Вирський. *Роксолани серед Сарматів*, с. 37–39.

⁹³ T. Słowikowski. Pijarskie podręczniki do nauczania historii w Polsce w XVIII wieku // *Nasza Przyszłość. Studia z dziejów Kościoła i kultury katolickiej w Polsce* 54 (1980) 190.

⁹⁴ ЦДДА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2042, арк. 2 зв.

⁹⁵ А. Новак. Традиційні теми повчань для священників у Євангелії учительному Кирила Транквіліона Ставровецького – континуація і зміна // *Кирило Транквіліон Ставровецький – проповідник Слова Божого*, с. 130.

⁹⁶ K. Panuś. *Historia kaznodziejstwa*, с. 195, 214–215, 231–235.

із переважанням польськомовних видань. Загалом із 128 польськомовних друків було 38 найменувань гомілетичних текстів, а це кожна третя книга⁹⁷. Для порівняння, така література становила понад 10 % у колекціях Львівського Святоюрського й Унівського монастирів (додаток 3, док. 69, 73) і 20 % – Віцинського. В останньому на 1774 р. кожна п'ята книга була гомілетичною⁹⁸. У православних чернечих осередках Київської митрополії збірники проповідей були поширеними менше. За даними інвентаря 1769 р., у Київській Софіївській обителі видання подібного змісту становили приблизно 5–8 %. Не вирізнялися кількісними показниками гомілетичні тексти й у бібліотеці Київського Михайлівського Золотоверхого монастиря XVII–XVIII ст.⁹⁹ чи у зібраннях тогочасних православних білоруських або російських обителей¹⁰⁰. Натомість у колекціях чернечих орденів, наприклад, у французьких землях, гомілетичні книги становили в середньому 20–25 % релігійної літератури¹⁰¹. Так, значна кількість проповідницької літератури характерніша для бібліотек монастирів латинської традиції.

У Крехівській монастирській книгозбірні 1770-х рр. домінували видання, що належать до єзуїтської традиції проповідництва, але не лише місцевих авторів. Це й не дивно, оскільки поширення Слова Божого було одним із головних завдань Товариства Ісуса¹⁰². Польська мова слугувала для поширення проповідей відомих католицьких авторів у Речі Посполитій. Зокрема, повчальні розповіді для казань крехівські ченці могли брати з популярного в тогочасній Європі збірника прикладів «Wielkie zwierciadło przykładów» («Magnum speculum exemplorum») французького єзуїта XVI ст. Жана Майора (1543–1608). У книгозбірні було два примірники перекладу цього твору на польську мову. З видань авторів XVII ст. варто згадати гомілії на христологічну тематику «Wschód y zachód słońca» (Краків, 1704)

⁹⁷ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2029, арк. 59–65.

⁹⁸ І. Альмес. Бібліотека Віцинського василіанського монастиря (за матеріалами інвентарного опису 1774 р.) // *Рукописна і книжкова спадщина України* 18 (2014) 218–221.

⁹⁹ Н. Сінкевич. «Nec mortui vivunt, et muti loquuntur», с. 601–639; В. Ульяновський. Бібліотека Київського Михайлівського Золотоверхого монастиря: основні віхи історії на тлі життя обителі (статистично-фактографічний нарис) // О. Кошіль, В. Ульяновський. *Старожитня бібліотека Михайлівського Золотоверхого монастиря: спроба реконструкції кириличної збірки*, вип. 1. Київ 2008, с. 5–126.

¹⁰⁰ Ю. Лаўрык. *Кнігі і кнігазборы куцеінскага Богаяўленскага манастыра ў сярэдзіне XVII ст.* Мінск 2012, с. 172–191; М. Кукушкіна. *Монастырские библиотеки Русского Севера.* Ленинград 1977, с. 125–185.

¹⁰¹ F. Henryot. Le prédicateur et ses livres. Normes oratoires et sermonnaires dans les couvents mendiants urbains à l'époque moderne (Lorraine, Luxembourg) // *La parole publique en ville, des réformes à la Révolution, actes du colloque de Nancy (3–4 mars 2011)* / за ред. S. Simiz. Villeneuve d'Ascq 2012, с. 48–51.

¹⁰² K. Panuś. *Historia kaznodziejstwa*, с. 216.

професора риторики Пйотра Станіслава Дуніна (1635–1704) та збірник проповідей «Chwała świętych bożych» (Каліш, 1704) Яна Ігнація Кросновського (1629–1697).

Варто наголосити, що більшість проповідницьких книг єзуїтів у Крехові 1770-х рр. становили все-таки друки, що побачили світ у XVIII ст. Це свідчить про зацікавленість василіян у поповненні монастирської колекції новими гомілетичними текстами. Наприклад, у бібліотеці були збірники недільних проповідей: 1) «Kazania na niedziele całego roku» ректора та проповідника Львівського кафедрального собору Якуба Філіповича (1678–1720) і 2) «Dni Pańskie» (Ченстохова, 1714) Яна Вольського (1659–1729). Декілька інших книг – це сумарії казань на свята, як-от два видання Францішека Коваліцького (1668–1730): «Kaznodzieia odświętny Kowalicki in 4to»¹⁰³ та «Post święty» (Сандомир, 1721). Пастирські науки на святкові дні ченці мали змогу знайти у виданні «Żniwo złote» (Сандомир, 1730) Мацея Муховського (1677–1734). Духовні повчання іншого характеру та стилю подані у книзі «O poszanowaniu duchownych» (Люблін, 1753) автора з Покуття Войцеха Забельського (1706–1756). Також у зібранні обителі були три томи розмірковувань над євангельським текстом для унійного парафіяльного духовенства Марціна Куженєцького (1705–1771) – «Nauki z Ewangeliі na niedziele u święta» (Вільно, 1752).

Проповідницькі видання єзуїтів у Крехові не збирали в окрему колекцію, тобто єзуїтику спеціально не виокремлювали у книгозбірні, а зберігали серед масиву іншої літератури, що засвідчують інвентарні описи (додаток 3, док. 75). Знали у Крехові й гомілетичні тексти, які написали домініканці, францисканці, бернардинці, капуцини, кармеліти босі, піяри, бенедиктинці тощо. Такий широкий асортимент авторів і тематично різних збірників казань забезпечував василіянську казnodію необхідним інструментарієм для підготовки проповідей, а також міг використовуватися під час студій із риторики¹⁰⁴.

Якщо порівняти гомілетичку католицьких авторів польською та латинською мовами з аналогічними за жанром творами унійних авторів, то перше, що привертає увагу, – таких видань в одному з найбільших василіянських монастирів Львівської єпархії зберігалось небагато. Тож можна припустити, що в менших обителях зразки унійного проповідництва демонстрували лише окремі примірники (див. Додатки). Другою ознакою гомілетичних творів унійних авторів, особливо у XVIII ст., є те, що їх надруковано польською мовою¹⁰⁵. Наприклад, у крехівській бібліотеці зберігалися пасійні

¹⁰³ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2029, арк. 63 зв.

¹⁰⁴ Детальніше див.: І. Альмес. Польськокомовна проповідницька література, с. 66–82.

¹⁰⁵ A. Naumow. Przemiany w ruskiej kulturze unitów, с. 141–146.

казаня «Traiedya nieukoionych» (Львів, 1761) та надгробна проповідь «Ulga w powszechnych žalach» (Львів, 1762) василіянина, настоятеля Спаського монастиря Доната Попелевича¹⁰⁶. Особливу увагу привертає також двотомний збірник із тамтешнього зібрання «Orationum seu exercitationum oratoriarum» Порфирія (Скарбека-Важинського), протоархимандрита ЧСВВ в останній чверті XVIII ст.

Насамкінець варто згадати й проповідницькі твори протестантських авторів. Зокрема, у Крехові були т. зв. «Dąbrówka», тобто «Postilla chrześcijańska» (Торунь, 1621) знаного польського лютеранина Самуеля Домбровського (1577–1625), казання кальвініста Бальтазара Лабенцького († 1645) «Anatomia consciencie, to jest rozebranie i roztrząśnienie sumienia» (Любеч, 1638) та твори протестантського богослова XVI ст. Йодоція Наума. Найоригінальнішим у колекції проповідницької літератури здається панегірик «Oratio panegyrica» на честь нідерландського принца та полководця Моріса Оранського (1567–1625) нідерландського протестантського богослова Єремії Бастінгса (1551–1595).

Підсумовуючи розгляд проповідницької літератури із зібрання Крехівського монастиря, варто зауважити певні особливості. Здебільшого в 1770-х рр. в обителі зберігали видання потридентської традиції проповідництва, представлені як творами річпосполитських ченців, так і перекладами католицьких авторів Європи, а також протестантські й василіянські тексти. Тематичний аналіз гомілетичної колекції свідчить про рецепцію в монастирях ЧСВВ Львівської єпархії культури барокового проповідництва переважно за допомогою польськомовного культурного посередництва. Взнявши до уваги, що риторичні студії базувалися на класичних для тогочасної монашої освіти підручниках єзуїтських авторів, можна стверджувати, що василіяни опановували мистецтво слова та проповіді «у стилі» латинської чернечої культури або, якщо точніше, – так, як і повсюди в українських чернечих і публічних школах, де викладали цей курс на основі єзуїтських посібників.

Бібліотека для студій з філософії

У другій половині XVIII ст. василіяни вивчали філософію за системою Аристотеля, тобто студіювали діалектику, логіку, фізику й метафізику. Зазвичай під час таких студій вели конспекти, а не навчалися за опублікованими підручниками, тобто у другій половині XVIII ст. навчальний процес

¹⁰⁶ B. Lorens. Unicy biskupi przemyscy a męskie klasztory bazylikańskie w latach 1691–1793 // *Klasztor w Kościele średniowiecznym i nowożytnym*. Opole – Warszawa – Wrocław 2010, s. 215.

не дуже відрізнявся від середньовічних схоластичних моделей¹⁰⁷, хоча в Європі середини XVIII ст. уже відбувся перехід до Ляйбніцевсько-Вольфівської «шкільної» філософії¹⁰⁸.

Колекція книг із філософії у Львівському Святоюрському монастирі, при якому функціонували відповідні студії, у 1773 р. налічувала 31 найменування в 35 томах. Трактати єзуїтських авторів і коментарі чи виклади на основі філософської системи Аристотеля представлені найбільше. Наприклад, в інвентарі зафіксовано «Commentarius in Logicam Aristotelis» без деталізації, про які саме коментарі йдеться. Зрештою, чимало внесеного в перелік складно ідентифікувати через скорочення записів. Це були книги з діалектики («Dialectus sine titulo»), логіки («Manuale logicum»), фізики («Physica», «Systema phisica»), філософії («Universa philosophia»), анатомії («Anatomia») тощо¹⁰⁹. Скоріш за все, йшлося про твори Аристотеля, тим більше, що окремих згадок його трактатів в інвентарях виявити не вдалося. Також варто зауважити, що це могли бути рукописні частини філософського курсу.

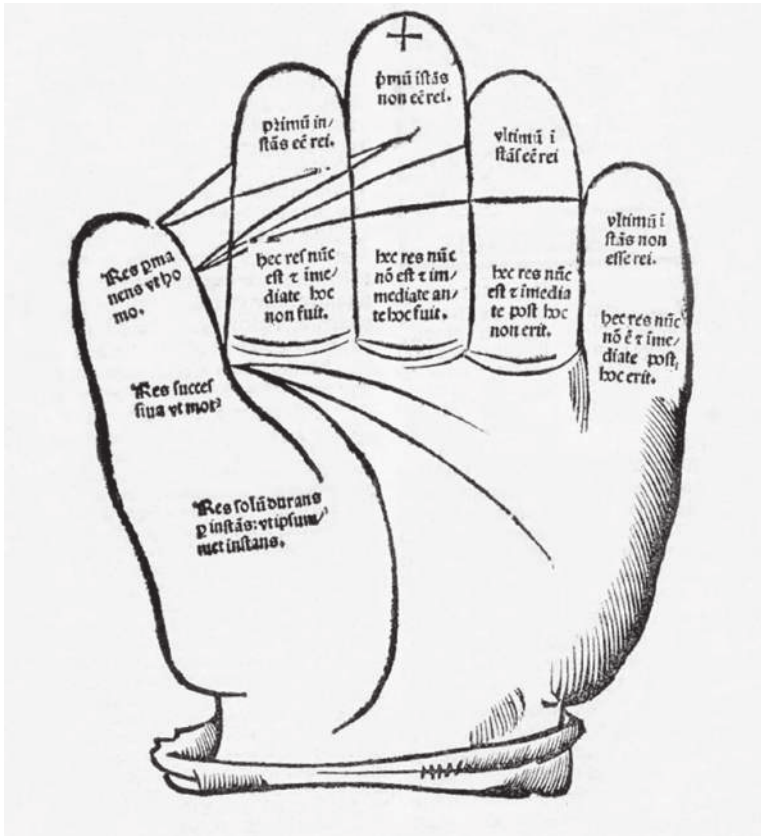
З класики в колекції львівських василіян насамперед привертає увагу твір, як уважають, засновника схоластики бенедиктинця Ансельма Кентерберійського (1033–1109). Щоправда, його назву укладач опису не вказав. До класичних текстів належать «Conimbricenses», тобто коментарі на філософські твори Аристотеля в одинадцяти книгах (авторства викладачів єзуїтського колегіуму у Коїмбрі (Португалія)), які вийшли наприкінці XVI – початку XVII ст. під редакцією Педро да Фонсеки (1528–1599). Варто згадати й працю класичного представника схоластики П'єтро Тартарета († 1522), італійського філософа й ректора Паризького університету (1490–1491). Він написав коментарі на книги з логіки Аристотеля, а також на всі томи Петра Ломбардського, популярність і поширеність яких засвідчують перевидання ще у XVII ст.¹¹⁰ Достеменно невідомо, які саме Тартаретові тлумачення мали у Львові, проте, найімовірніше, йдеться про «Логіку» Аристотеля.

¹⁰⁷ В. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej*, с. 145. Про підручники з філософії в моголянській освітній системі писали: М. Симчич. *Philosophia rationalis у Києво-Могиланській академії. Компаративний аналіз моголянських курсів логіки кінця XVII – першої половини XVIII ст.* Вінниця 2009; В. Козловський. Рецепція європейського досвіду викладання філософських дисциплін у Києво-Могиланській академії другої половини XVIII століття // *Шлях у чотири століття. Матеріали Міжнародної наукової конференції «Ad fontes – До джерел» до 400-ї річниці заснування Києво-Могиланської академії (12–14 жовтня 2015 року)*. Київ 2016, с. 102–116.

¹⁰⁸ U. Goldenbaum. Leibniz, Wolff, and Early Modern Theology // *The Oxford Handbook of Early Modern Theology, 1600–1800*, с. 550–563.

¹⁰⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2239, арк. 4 зв. – 5.

¹¹⁰ J. K. Farge. Pierre Tartaret // *Contemporaries of Erasmus. A Biographical Register of the Renaissance and Reformation*, т. 3. Toronto – Buffalo – London, с. 311–312.

Ілюстрація з підручника філософії П'єтро Таргарета.
Венеція, 1518 р.

У 1668–1673 рр. в єзуїтському колегіумі Риму філософію, базовану на Аристотелевій, викладав Андре Семері (1630–1717). Оскільки курси були трирічними, то їхнє тритомне видання з логіки, фізики й метафізики мало назву «Triennium philosophicum». Вперше їх опубліковано в Римі у 1674 р., та через популярність кілька разів перевидано, востаннє – у Венеції 1723 р.¹¹¹ Цей підручник зберігався у львівських василіян на 1773 р. Невідомо, чи використовували тексти римських викладів столітньої давнини, але підстав не вчитися за ними не було, адже зберігся, як зазначалося, схоластичний виклад філософії. Так само ченці могли студіювати працю французького єзуїта, професора теології у Безансоні та філософії у Ліоні Гаспара Буона (1650–1726)¹¹² «Philosophia ad morem gymnasiorum», чотири томи якої видано в Лондоні 1723 р. (два томи цього твору зберігалося у Львові¹¹³).

Польська традиція схоластичних філософських курсів представлена невеликим зібранням підручничого характеру «Prosarum dilucidatio» доктора теології Краківського університету Міхала Фалькенера «Вроцлавчика» († 1534)¹¹⁴. Малоімовірно, щоби наприкінці XVIII ст. у навчанні використовували видання ще з першої половини XVI ст., зважаючи на наявність актуальніших друків. Натомість вказівку на обізнаність із протестантським шкільним філософуванням містить лиш один інвентарний запис – «Pneumatologia Joani Clerici». Ідеться про твір швейцарського кальвіністського богослова Жана ле Клерка (1657–1736). Згаданий трактат про пневматологію («Pneumatologia, cui subjecta est Thomæ Stanleii historia philosophiæ orientalis») – це другий том підручника «Opera philosophica», який використовували в колегіумах демонстрантів¹¹⁵.

«Не-схоластичні» виклади філософії у Львівському Святоюрському монастирі на 1773 р. представлено не настільки різноманітно, тож місцеві василіяни могли лише частково ознайомитися з новими ідеями. Як цілісний курс перехідного типу можна охарактеризувати видання «Summa philosophiæ scholasticæ et scotisticæ» (Лондон, 1692) французького францисканця-

¹¹¹ J. P. Doyle. *On the Borders of Being and Knowing: Some Late Scholastic Thoughts on Supertranscendental Being*. Leuven 2012, с. 249–250.

¹¹² *Bibliothèque des écrivains de la compagnie de Jésus, ou Notices bibliographiques*, т. 1, сер. 3 / за ред. Aug. et Al. de Backer, Ch. Sommervogel. Liège 1856, с. 212.

¹¹³ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2239, арк. 4 зв.

¹¹⁴ Детальніше про схоластичні виклади польських авторів писав: R. Darowski. *Zarys filozofii jezuitów w Polsce od XVI do XIX wieku // Wkład jezuitów do nauki i kultury w Rzeczypospolitej Obojga Narodów i pod zaborami*. Kraków – Warszawa 2004, с. 120.

¹¹⁵ B. Tambrun-Krasker. *Jean Le Clerc lecteur des Oracles de Zoroastre // Platonismus und Esoterik in byzantinischem Mittelalter und italienischer Renaissance* / за ред. H. Seng. Heidelberg 2013, с. 303–338.

скотиста Себастьяна дю Паскье (1630–1718)¹¹⁶. З філософськими принципами Декарта давала можливість ознайомитися книжка «Censura sacrae facultatis Parisiensis in athomos rationibus probata» (Перуджа, 1702). Це курс лекцій Агостіно Гвідуччі, домініканського професора в університеті Перуджа (Італія)¹¹⁷. Ще яскравішим прикладом «не-схолатичної» філософії з колекції львівських василіян був трактат «De viribus vivis» хорватського єзуїта Руджера-Йосипа Бошковича (1711–1787), більше відомого як математика й астронома, знаного вченого свого часу, члена Паризької Академії наук (з 1759 р.) і Лондонського королівського товариства (з 1760 р.)¹¹⁸.

Серед філософських трактатів із «просвітницькими» мотивами варто згадати «Philosophia pollingana». Еклектичність праці не дозволяє зарахувати її до певного напрямку чи традиції. Уклав книгу Евсебій Аморт (1692–1775) – автор багатьох трактатів з філософії, один із засновників ученого товариства «Parnassus Voicus» (1722), що видавало однойменний журнал. «Philosophia pollingana» – його найвідоміша праця, титул якої походить від назви монастиря Поллінг в Баварії, насельником якого був Аморт. Велику за обсягом книгу вперше видали в Аугсбурзі 1730 р.¹¹⁹; чи був у Львові саме цей друк – невідомо.

Отож якщо в Європі, зокрема в німецьких землях, від 1740-х рр. набирають популярності й ужитку у шкільництві твори енциклопедиста Христіана Вольфа, найвідомішого німецького філософа після Ляйбніца й до Канта і його послідовників, то у Львівському Святоюрському монастирі не було Вольфової «Рациональної філософії або логіки» (1728). Основу тамтешньої філософської колекції становили схолатичні класичні та «другої схоластики» твори. Книгозбірні католицьких орденів у Європі в другій половині XVIII ст. підтверджують заміну томістичної схоластики на ідеї Декарта чи Вольфа¹²⁰. А в центральному осередку ЧСВВ Львівської єпархії нові філософські трактати представлені фрагментарно.

¹¹⁶ C. A. Andersen. *Metaphysik im Barockscotismus: Untersuchungen zum Metaphysikwerk des Bartholomaeus Mastrius. Mit Dokumentation der Metaphysik in der scotistischen Tradition ca. 1620–1750*. Amsterdam – Philadelphia 2016, c. 178, 919.

¹¹⁷ G. B. Vermiglioli. *Biografia degli scrittori perugini e notizie delle opere loro*, т. 1. Perugia 1828, c. 38.

¹¹⁸ A. Udías. *Jesuit Contribution to Science: a History*. Cambridge 2014, c. 71–74; Ad. Müller. Ruggiero Giuseppe Bosovich // *The Catholic Encyclopedia*, т. 2. New York 1907 (<http://www.newadvent.org/cathen/02691a.htm>).

¹¹⁹ H. Jaumann. *Critica. Untersuchungen zur Geschichte der Literaturkritik zwischen Quintilian und Thomasius*. Leiden – New York – Köln 1995, c. 180.

¹²⁰ H. Klüeting. «Der Genius der Zeit hat sie unbrauchbar gemacht». Zur Thema Katholische Aufklärung – Oder: Aufklärung und Katholizismus im Deutschland des 18. Jahrhunderts. Eine Einleitung // *Katholische Aufklärung – Aufklärung im katholischen Deutschland /* за ред. H. Klüeting, N. Hinske, K. Hengst. Hamburg 1993, c. 14; J. D. Burson. Introduction:

Бібліотека для богословських студій

Василіянські чернечі студії з теології передбачали вивчення морального та догматичного богослов'я. Курси з моралістики готували ченців-сповідників, що означало розгляд і пояснення різноманітних казусів (конкретних випадків), а догматичні студії забезпечували вивчення основ схоластичної теології, в основі якої була екзегеза Святого Письма та засвоєння доктрини Томи Аквінського¹²¹. У Львівській Святоюрській обителі богослов'я провадили латинською мовою, хоч у менших чернечих осередках існувала практика навчання саме теології «посполитою» мовою. Богослов'я викладали два професори – перший (*primarius*) і другий (*secundarius*)¹²². Оскільки йшлося про схоластичну модель, то в основі студій василіян було вивчення коментарів Томи Аквінського та сентенцій Петра Ломбардського, що методологічно відображалось у *lectio i disputatio*¹²³. Наприклад, серед найпоширеніших рукописних теологічних трактатів василіян були *De Sacramentis* із подачею інформації за класичною схоластичною схемою – від рубрик *in genere* до описів окремих таїнств¹²⁴.

Насамперед стисло представлю теологічну лектуру з догматичного богослов'я, яке, базуючись на Біблії та Святому Переданні, систематично інтерпретує віровчительні положення християнства. Значний вплив на виокремлення догматики як окремого розділу теології мала міжконфесійна полеміка рубежу XVI–XVII ст. Власне, одна з особливостей цієї частини богослов'я у потридентську добу – домінування полемічного дискурсу. Характерна риса полемічної теології – оцінка віровчительних поглядів інших конфесій з ексклюзивістських позицій. Класичними зразками такого підходу

Catholicism and Enlightenment, Past, Present and Future // *Enlightenment and Catholicism in Europe: a Transnational History* / за ред. J. D. Burson, U. L. Lehner. Notre Dame 2014, с. 16.

¹²¹ Схоластична модель була основною і для теологічного навчання в Києво-Могилянській академії: J. Cracraft. Theology at the Kiev Academy During Its Golden Age // *Harvard Ukrainian Studies* 8 (1/2) (1984) 71–80; М. Корзо. Знали ли книжники Киевской митрополии испанскую схоластику: к постановке проблемы // *Київська академія* 14 (2017) 52.

¹²² B. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej*, с. 145–149; її ж. Formacja intelektualna bazylianów w XVIII wieku na przykładzie prowincji Opieki NMP // *História Rządu bazyliańov sv. Jozafata*. Prešov 2017, с. 111.

¹²³ U. G. Leinsle. Sources, Methods, and Forms of Early Modern Theology // *The Oxford Handbook of Early Modern Theology, 1600–1800* / за ред. U. L. Lehner, R. A. Muller, A. G. Roeber. New York [2016], с. 30–38.

¹²⁴ Схоластична структура рукописних конспектів василіян зображена у: ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 61, 209, 243. Див. також: T. Pomplun. Catholic Sacramental Theology in the Baroque Age // *The Oxford Handbook of Early Modern Theology, 1600–1800*, с. 138.

були «Enchiridion locorum communium» (1525) Йоганна Ека або «Disputationes de controversiis» (1586–1593) Роберто Белярміно¹²⁵.

В описі Львівського Святоюрського монастиря 1773 р., на прикладі якого й реконструйовано склад теологічної літератури, виділено окремі рубрики «Theologi speculativi» та «Theologi morales». У цих частинах занотовано різноманітні підручники й трактати, та увагу привертають, насамперед, латинськомовні твори Отців Церкви. Без вказівки назви зазначено, вірогідно, «Точний виклад віри» Йоана Дамаскина. Також згадано праці Атанасія Великого й Кирила Александрійського¹²⁶. Тобто йдеться про класичні трактати з канону християнського догматичного вчення. Зокрема, це засвідчує використання ченцями безпосередніх джерел під час студій, а не лише текстів «із других рук».

До потенційного кола читання василіян зі схоластичної теології входили класичні потридентські трактати, що поширилися в латинському шкільництві XVII–XVIII ст. Це твори представників різних католицьких чернечих традицій – єзуїтської, домініканської, францисканської, августинської. Зокрема, «Theologia speculativa» уже згадуваного Роберто Белярміно. Від еромонаха Юстина (Іяшевича), який викладав у Львівському Святоюрському монастирі, залишився підручник схоластичного богослов'я – латинськомовний виклад «Theologia universa speculativa et dogmatica» французького єзуїта Поля Габрієля Антуана (1679–1743). Цю книгу до середини XIX ст. використовували як підставову лектуру у французьких духовних семінаріях¹²⁷. Теологічну систему Томи Аквінського могли вивчати за трактатом «Summa S[ancti] Thomæ hodiernis academiae moribus accommodata» яскравої частини домініканського томізму французького автора Шарля-Рене Білуарта (1685–1757)¹²⁸. Францисканська традиція догматичного богослов'я представлена менше знаним італійським автором Антоніо Гавелло а Канделярія († 1712) – у Святоюрській обителі зберігався його виклад теології в п'яти частинах¹²⁹.

Класичним для августинів XVIII ст. підручковим виданням уважалася праця генерала цього ордену Джованні Лоренцо Берті (1696–1766) «Theologia historico-dogmatico-scholastica», що акумулювала августинівську традицію богословського мислення. Попри закиди в янсенізмі, твір, після перевірки комісією під керівництвом папи Бенедикта XIV, не зарахували

¹²⁵ W. Granat. Dogmatyka // *Encyklopedia Katolicka*, т. 4. Lublin 1983, с. 23–24.

¹²⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2239, арк. 3 зв.

¹²⁷ T. Oblak. Antoine Paul Gabriel // *Encyklopedia Katolicka*, т. 1. Lublin 1989, с. 656.

¹²⁸ T. Pomplun. Baroque Catholic Theologies of Christ and Mary // *The Oxford Handbook of Early Modern Theology, 1600–1800*, с. 111.

¹²⁹ C. S. da Venezia. *Biografia serafica degli uomini illustri che fiorirono nel francescano istituto per santità, dottrina e diguita fino a nostri giorni*, т. 1. Venezia 1846, с. 734.

до «неканонічних» чи заборонених¹³⁰. Одним із французьких опонентів янсенізму був професор Сорбонни Оноре де Турнелі (1658–1729), з творчістю якого у Львові також могли ознайомитися, зокрема за допомогою його «Tractatus de universa theologia moralis»¹³¹. Популярними для теологічних студій були також «Institutiones theologiae» французького ораторіанського теолога Гаспара Хуеніна (1650–1713). Новинкою для василіян у 1760–1770-х рр. стало ще одне видання зі схоластичного богослов'я, що представляє бенедиктинську традицію. Ідеться про виклад теології професора Зальцбурзького бенедиктинського університету Плаціда Ренца (1692–1748). Варто наголосити, що у Святоюрській обителі зберігалися всі 10 томів цієї праці, що може бути одним із аргументів на користь її використання під час навчання.

Вивчення основ догматичного богослов'я передбачало добре засвоєння соборових постанов Церкви. В описі монастиря 1773 р. до переліку теологічної літератури зараховано латинськомовні збірники двох соборів – Ферраро-Флорентійського й Тридентського, що засвідчує їхнє використання у василіянській освіті. Побутовали й твори Томи Аквінського, зафіксовані в інвентарі в категорії «Коментарі», тобто серед тлумачень Святого Письма¹³². Очевидно, монахи могли використовувати й рукописні конспекти, про які в описі Святоюрської обителі 1773 р. згадок немає. Проте збереглася колекція манускриптів, зміст яких підтверджує ознайомлення із класичним схоластичним дискурсом навчання тогочасних василіян¹³³.

У монастирях ЧСВВ окремо провадили курс моральної теології чи казуїстики, тісно пов'язаний із догматичними викладами. Казуїстика не вважалася престижним предметом серед тогочасних теологів. Зазвичай ті, хто спеціалізувався на моралістиці, не були кваліфікованими для вищих студій. Причиною активного поширення літератури з моралістики в Католицькій Церкві після Тридентського собору була зміна розуміння поняття провини, а саме її індивідуалізація. Дослідники нараховують бл. 1 300 таких творів, виданих упродовж 1550–1800 рр., більшість із яких опублікували в XVII ст. Тому не дивно, що період XVII–XVIII ст. іще називають «епохою підручників» в історії католицької моралістики¹³⁴. Зазвичай текст у них організовували відповідно до Декалогу, а тогочасні уявлення

¹³⁰ N. Weber. Giovanni Lorenzo Berti // *The Catholic Encyclopedia*, т. 2. New York 1907 (<http://www.newadvent.org/cathen/02522a>).

¹³¹ ЦДДА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2239, арк. 3 зв.

¹³² Там само, арк. 1.

¹³³ Про латинськомовні рукописні теологічні трактати василіян писав: М. Wawryk. *De studiis philosophico-theologicis*, с. 85–103.

¹³⁴ С. Т. Пінкерс. *Джерела християнської моралі: її метод, зміст та історія* / пер. з фр. О. Хома. Київ 2013, с. 234.

Роберто Белярміно (1542–1621), кардинал.
Автор – Франц ван ден Вінгерде, 1644 р.

про мораль базувалися на вченні про сім смертних гріхів. Найважливішим у другій половині XVI ст. вважають твір «наварського доктора» Мартіна де Ацпількуети «Enchiridion confessoriorum», а відлік нової генерації праць із моралістики ведуть від «Institutiones morales» (1600) іспанського єзуїта Хуана Озоріо (1536–1603). Варто зазначити, що цих творів у Святоюрській обителі не було. Найбільше до написання трактатів цього богословського напрямку спричинилися ченці Товариства Ісуса та Домініканського ордену, тож їхні праці й були найпоширенішими¹³⁵. У Львівській Святоюрській обителі зберігалося декількох примірників праці «Theologia moralis univversa» вже згаданого єзуїтського мораліста Поля Габрієля Антуана¹³⁶. Поширювали в унійних обителях також руськомовний переклад першого тому одного із творів цього автора, а саме почаївське видання 1776 р. «Богословія нравоучителного».

Найзатребуванішими та найвідомішими вважають трактати німецьких моралістів XVII ст. – Германа Бузенбаума, Каспара Бісмана, Якобо Дорсі, Бенжаміна Ельбеля¹³⁷. У Львівському Святоюрському монастирі зберігався «Medulla theologiae moralis» єзуїта Бузенбаума – свого часу один із найпопулярніших підручників з моральної теології в Європі¹³⁸. У тій самій обителі мали твір «Neo-confessarius practice instructus» іще одного єзуїта, професора моральної теології в Трірському університеті Йоганна Ройтера (1680–1762). Він, зокрема, розглядає деякі конкретні випадки прогрішення й дає поради, як їх вирішувати. Через практичність «Neo-confessarius...» видавали близько десяти разів навіть у XIX ст. Натомість францисканська традиція була представлена трактатом «Theologia moralis» каноніста Анаклета Райффенштуеля (1641–1703) та примірником видання професора філософії і теології в Аугсбурзі й Пассау Патриція Спорера († 1714). Цікаво зауважити наявність книги Джузеппе Мансі (1658–1720) – італійського ораторіанського проповідника й богослова. Ідеться про одне з латиномовних видань його твору «Promptuarium sacrum ac morale». У Святоюрській обителі зберігалася також одна з 18 праць без уточненої в інвентарі назви викладача Львівського єзуїтського колегіуму Єжи Генделя (1657–1727).

¹³⁵ J.-L. Quantin. Catholic Moral Theology, 1550–1800 // *The Oxford Handbook of Early Modern Theology, 1600–1800*; J. Bajda. Teologia moralna (kazuistyczna) w wieku XVII–XVIII // *Dzieje teologii katolickiej w Polsce*, т. 2, ч. 1 (1975) 274.

¹³⁶ *Bibliothèque des écrivains de la compagnie de Jésus, ou Notices bibliographiques*, т. 1, сер. 1 / за ред. Aug. et Al. de Backer, Ch. Sommervogel. Liège 1853, с. 20–21.

¹³⁷ J. Bajda. Teologia moralna, с. 274.

¹³⁸ М. Корзо. «Мир з Богом чоловіку» Інокентія Гізеля в контексті католицької моральної теології кінця XVI – першої половини XVII ст. // *Інокентій Гізель. Вибрані твори*: у 3 т., т. 3. Київ – Львів 2010, с. 199–200.

Унійні автори теж писали трактати з морального богослов'я, які здебільшого не публікували. Цим, вірогідно, можна пояснити їхню невелику кількість у василіянських монастирях Львівської єпархії¹³⁹. Винятком стало популярне видання казусів Лева (Кишки) – доктора богослов'я, київського унійного митрополита (1714–1728). Цей твір зазвичай записували скорочено, наприклад, «Kazusy Supraślskie»¹⁴⁰. В одній із постанов собору 1737 р. доручалося, щоби «для науки [ереям] роздати по всіх [церквах] нашої єпархії друковані “Казуси”. А щоби знати, як парохі читають ці “Казуси”, доручаємо Всечесним отцям протопресвітерам, аби кожен чотири рази на рік скликав до себе всіх священників деканату та екзаменував їх із цих “Казусів”»¹⁴¹. Це видання мали й львівські василіяни¹⁴². Урізноманітнював їхню майже повністю католицьку колекцію моралістики твір православно-го автора – популярна книга Інокентія (Гізеля) «Мир з богом чоловіку». Цей трактат практичного змісту (своєрідний «посібник для сповіді») був першим в історії Православної Церкви, повністю присвяченим проблемам морального богослов'я¹⁴³.

Професійне читання

Книги для навчання під час василіянських чернечих студій також можна віднести до категорії лектури для професійного читання, під яким маю на увазі таку активність монахів, яка не належала до богослужбового чи келійного «споживання» текстів, а була пов'язаною з «професійною» діяльністю – як викладачів, так і проповідників чи адміністраторів. У цьому підрозділі професійне читання представлю на декількох конкретних прикладах представників василіянської еліти. Бібліотека настоятеля Йосафата (Лозинського) дасть змогу побачити культуру книги ченців із базовою освітою. Аналіз приміток, зроблених під час підготовки проповідей, проілюструє читацьку активність Анастасія (Петровського), а вивчення написання

¹³⁹ Детальніше про моралістику василіян писали: J. Getka. Secular lexis in 18th-century Ruthenian religion-related printed matter (based on Basilian “moral theologues”) // *Beiträge zum 19. Arbeitstreffen der Europäischen Slavistischen Linguistik (Polyslav)* / за ред. E. G. Rubio, E. Kislova, E. Kubicka. Wiesbaden 2016, с. 88. Барбара Скіннер проаналізувала зміст таких трактатів у контексті процесів конфесіоналізації XVIII ст.: B. Skinner. Uniate Moral Theology in the Eighteenth Century // *Київська академія* 7 (2009) 146–161.

¹⁴⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2239, арк. 7.

¹⁴¹ Собори Львівської єпархії, с. 292–293.

¹⁴² ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2239, арк. 7.

¹⁴³ М. Корзо. «Мир з Богом чоловіку», с. 205–206, 258; Л. Довга. Наука про покуту в українських текстах XVII ст. // *Інокентій Гізель. Вибрані твори: у 3 т., т. 3.* Київ – Львів 2010, с. 168.

тексту докторату на студіях у Римі Ігнатієм (Филиповичем) – коло його читання.

Зауважу, що не аналізуватиму маргіналій у друках і рукописах¹⁴⁴. Хоча, очевидно, василіяни Львівської єпархії також робили записи на берегах книг, рефлексуючи над прочитаним. Наприклад, у 1764 р. Підгорецьку монастирську бібліотеку після смерті тутешнього насельника Істукарія (Пальчикевича) поповнив його примірник зібрань постанов Ферраро-Флорентійського собору, виданий латинською мовою в Римі у 1638 р. Монах отримав книгу після василіянина Озимкевича, а той купив її в Римі та привіз до Львівського Святоюрського монастиря¹⁴⁵. Примірник уміщує маргіналії, що підтверджують його читання, хоча достеменно не відомо, хто саме зі згаданих ченців робив нотатки. На одній зі сторінок підкреслено ім'я та прізвище автора Андреа де Сантакроче (1402–1473), згаданого в тексті, а збоку помічено: «Він був нотаріусом, який ці діяння записав» («Ille fuit notarius, qui haec Acta conscripserat»). Справді, Сантакроче належить твір «Acta latīna concilii Florentini». В іншому місці нотатку зроблено навпроти тексту, який стосується історії Київської митрополії. У книжці записано, що на соборі був київський митрополит без зазначення його імені. Тому на березі уточнено: «Ісидор, митрополит київський, приїхав на собор...» («Isidorus metropolita kijovie[nsis] venit ad synodum Ferrarum cum splendido comitatu[m] Russorum»). Ще один приклад свідчить про розуміння читачем трактату контексту та знання відповідної тематичної літератури: навпроти запитання про підготовку до собору зауважено, що відповідь є у творі вже згадуваного Андреа де Сантакроче¹⁴⁶. Так, техніки читання василіян можна досліджувати й на основі маргіналій, проте в цій монографії запропоновано інші способи.

Бібліотека настоятеля Йосафата (Лозинського)

Перший приклад професійного читання є аналізом книжкового зібрання єромонаха Йосафата (Лозинського) – ченця з базовою освітою, який, імо-

¹⁴⁴ С. Kallendorf. *Marginalia and the Rise of Early Modern Subjectivity // On Renaissance Commentaries* / за ред. М. Pade. Hildesheim 2005, с. 111–128.

¹⁴⁵ «A[nn]o 1764, D[ie] 8 Maji V[eteris] S[ty]li, in monasterio Podhorcensi, post obitum [...] f[rat]ris Isthucarij Palczykiewicz OSBM, monachi Provin[ciae] Russ[iae]. Hic liber describes Romae unde a R[everendi]s[simo] p[at]re Oziomkiewicz, eiusd[em] ord[inem] p[ro]func procurat[or]. Romano transportatus in Poloniam per me vero in officēs mei Bibliothecae Leopoli S. Georgij, propter theologos et canonistas Professores seu Scholastas applicatus sub tempus visitationis, eiusd[em] monast[erij] Podhorce[ncis] dat[um] ut supra. Josaphat Siedlecki O.S.B.M. [...] Provinci[...] [...] dicat Ave Maria pro anima f[rat]ris Isthucarij» (ЛННБ, Відділ рідкісної книги, СТ-IV 102589 [арк. 2]).

¹⁴⁶ Там само, арк. 83, 91.

вірно, не володів латиною, але вдало провадив пастирське служіння як настоятель монастирів. Іван (світське ім'я Йосафата) народився в серпні 1719 р. на Поділлі. У 21 рік вступив до новіціату в Почаєві, де за два роки прийняв чернечий постриг. Про навчання Йосафата достеменно не відомо. Можливо, він короткий час відвідував василіянські чернечі студії, бо в одному з документів записано, що знав руську та польську мови. 25 березня 1742 р. Йосафата висвячено на священника¹⁴⁷. З 1743 р. він був сповідником у Святоонофріївському монастирі, а з 1746 р. – вікарієм у Замості, звідки за два роки повернувся до Львова. Від 1752 р. Лозинський – настоятель у Жовкві, з 1759 р. – в Улашківцях, а з 1765 р. – у Піддубцях. У 1765 р. став вікарієм Святоонофріївської, а в 1769 р. – Святоіванівської обителей. За три роки Йосафат укотре повернувся до Львівського монастиря, де в 1774 р. й помер¹⁴⁸. Як сповідник і пастор «іночого стада» Лозинський найчастіше мав би використовувати богослужбові книги та проповідницьку літературу, а також ужиткові видання для підготовки до прийняття таїнства сповіді. Так це було чи ні – дає змогу оцінити реєстр книжкового зібрання монаха.

У 1774 р. бібліотека Йосафата (Лозинського) посмертно перейшла до Львівського Святоонофріївського монастиря, де її окремо описали (додаток 3, док. 66). Згідно з інвентарем, від ченця до обителі потрапило 34 н. (49 од. зб.), тобто невелика колекція. Втім, найімовірніше, це були не всі його книги, адже, переміщаючись між монастирями, чорноризці, особливо настоятелі, зазвичай залишали деякі зі своїх екземплярів ув обителях, які покидали. Лозинський же декілька разів змінював місце спасіння. Як доказ на підтвердження припущення про опис неповної збірки покійника, згадаю про унівський Службеник 1747 р., який йому належав (що засвідчує провенієнція) та про який не згадано в інвентарі 1774 р.¹⁴⁹ Більше половини бібліотеки Йосафата становили книги польською мовою (18 н., 22 од. зб.), їм поступалися кількісно кириличні (14 назв), а дві назви (13 екземплярів) ідентифікувати не вдалося. Як бачимо, про латинськомовні книги згадок немає, що, ймовірно, свідчить про незнання власником цієї мови. Характер фіксації позицій в інвентарі не дає змоги дізнатися про місце видання всіх примірників. Однак вдалося з'ясувати, що більшість складала продукція тогочасних українських типографій: Почаївської (7), Львівської (3), Унівської (1) та Чернігівської (1).

¹⁴⁷ У житіях василіян помилково записали 15 липня як дату хіротонії Йосафата (Лозинського). Про 25 березня вказано у книзі свячень львівського єпископа: НМЛ, Відділ рукописної та стародрукованої книги, Ркл-79, с. 480.

¹⁴⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2520, арк. 1, 5; спр. 2521, арк. 1; ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 639, арк. 130.

¹⁴⁹ ЛННБ, Відділ рідкісної книги, СТ-IV 368.

Показовішими за чисельні є тематичні характеристики бібліотеки Лозинського. Оскільки ерм. Йосафат найчастіше виконував функції настоятеля обителі, це означало, зокрема, відправи ним різних богослужінь. Очевидно, що він мав священнодіяти й виконувати молитовне правило, тому не дивно, що у списку згадано різні богослужбові книги: Псалтир, Молитвослов, Акафістник. Тут варто наголосити, що літургійної лектури монах мав найбільше. Привертає увагу ще один нюанс: книги для келійних молитов були польською мовою, як-от Євангеліє і Молитовники, п'ять примірників із яких – це виключно збірники ранішніх молитов («Nabożeństwa poranne»). Вірогідно, для приватного молитовного читання Йосафат використовував саме польську мову. Натомість для різних церковних треб і служб він мав церковнослов'янські богослужбові видання: Акафістник (Почаїв, 1756), Півустав (Унів, 1741), Требник (Львів, 1720), книги, що вміщували тексти Царських часів і чину «погребіння іноческого»¹⁵⁰.

Окрім богослужбових, Лозинський зберігав видання аскетичного характеру католицьких, василіянських і православних авторів. Насамперед варто згадати про польськомовний переклад відомого та поширеного на українських землях твору «Духовна боротьба» театинця Лоренцо Скуполі. Разом із трактатом Томи Кемпійського «Наслідкування Христа» – це класичні католицькі праці з аскетичної духовності. Мав Йосафат і польськомовний переклад збірника реколекцій італійського єзуїта Карло Грегоріо Розіньолі (1631–1707). Ще один переклад з італійської на польську «Prawdy wieczne» («Verità eterne», Мілан, 1699) уміщував 16 наук із казусами на основі викладів Томи Кемпійського й «Духовних вправ» засновника Товариства Ісусового Ігнатія Лойоли. Єзуїтська італійська традиція аскетичного писання представлена в бібліотеці ченця ще одним перекладеним на польську твором «Axiomata chrześcijańskiey filozofii» Джованні Баттісти Манні (1606–1682). Так, за допомогою перекладів, Йосафат (Лозинський) знайомився з аскетичними працями італійських авторів, здебільшого отців-єзуїтів.

Настоятель міг читати аскетичні твори не лише католицьких, а й василіянських і православних авторів. Унійна традиція медитативних видань презентована в його зібранні великоформатним почаївським виданням 1754 р. «Medytacye albo rozmyślania» Йосифа (Петкевича), яке використовували і для підготовки проповідей під час Великого посту, на неділі чи свята¹⁵¹. Особливу увагу привертає аскетичний трактат, який був у Лозинського, «Алфавіт духовний» православного автора Ісаї (Копинського, † 1640), перемишльського єпископа й київського митрополита. Взірцем для написання цього трактату слугувала відома «Ліствиця» ранньохристиянського

¹⁵⁰ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2521, арк. 3 зв.

¹⁵¹ М. Корзо. *Українська і белорусська катехитическа традиція*, с. 411.

Ілюстрація з книги «Il combattimento spirituale» єзуїта Лоренцо Скуполі.
Париж, 1660 р.

аскета Йоана Синайського. У зібранні ерм. Йосафата бачимо й чернечі правила Василя Великого (примірник польськомовного почаївського видання 1751 р. «Summariusz reguł») та екземпляра руськомовного львівського видання 1744 р. постанов Замойського собору.

Для ченців зразки духовного вдосконалення, окрім аскетичних трактатів, подають також агіографічні тексти. У бібліотеці Йосафата (Лозинського) зберігалася польськомовне житіє св. Онуфрія Великого (IV ст.) й опис життя і діяльності нового католицького святого, засновника ордену театинців св. Кастана (1480–1547) у викладі річпосполитського кармелітського доктора теології Ангела (Адама) Остророга (1654–1733)¹⁵². Цікаво зауважити й володіння збірником маріологічного змісту «Honor nauświętszey Maryi» (Каліш, 1741) єзуїта Валентина Керського (1707–1770) із розповідями про чудодіяння Богородиці з житій святих на кожен місяць¹⁵³. Це видання могло слугувати матеріалом для підготовки власних казань, особливо на богородичні свята, тим паче, що в описі колекції Йосафата практично немає книг проповідницького характеру, крім збірника гомілій «Слово к народу кафолическому» (Почаїв, 1765). Пастирство в монастирях передбачало не лише провадження богослужінь, а й відправу різних церковних треб, зокрема похоронів. Поховання зазвичай супроводжували проповідями чи, радше, повчаннями про християнську смерть. Тому не дивно, що ерм. Йосафат мав два видання, котрі можна зарахувати до жанру т. зв. «наук доброго вмирання» (*ars bene moriendi*)¹⁵⁴: примірник львівського видання 1742 р. книги «Wyprawa na tamten świat» і львівський друк 1765 р. твору «Przewodnik do nieba» польського єзуїтського місіонера Антонія Завадського (1733–1768)¹⁵⁵.

Оскільки Лозинський не викладав і, найімовірніше, не володів латиною, у його книжковому зібранні майже не було теологічних трактатів, окрім трьох книг. Перша – примірник «Собранія наук о сакраментології» (Полоцьк, 1697) унійного володимирського єпископа й київського митрополита (1714–1728), доктора теології Лева (Кишки)¹⁵⁶. Другий твір – «Знаменіе пришествія антихристов и кончини века» про християнську інтерпретацію

¹⁵² Z. Pałubska. Ostroróg Anioł Ocarm // *Encyklopedia Katolicka*, т. 13: *Modlitwa-Notyfikacja*. Lublin 2009, с. 966.

¹⁵³ *Encyclopedia wiedzy o jezuitach*, с. 278.

¹⁵⁴ Огляд деяких видань такого жанру річпосполитських авторів подано у: О. Вінниченко. «Своя смерть»: річпосполитський шляхтич перед обличчям вічності (за ранньомодерними тестаментами) // *Повсякдення ранньомодерної України. Історичні студії в 2-х т.*, т. 2: Світ речей і повсякденних уявлень / відп. ред. В. Горобець. Київ 2013, с. 272–296.

¹⁵⁵ *Encyclopedia wiedzy o jezuitach*, с. 788.

¹⁵⁶ І. Герасим. Історико-богословські дослідження Чину Святого Василя Великого (XVII–XX ст.) // *Історія релігії в Україні*, т. 4: *Католицизм*. Київ 2001, с. 572.

кінця світу рязанського і муромського митрополита Стефана (Яворського). У цьому трактаті автор розглядає ознаки й обставини приходу антихриста і робить висновки, що в тогочасній Російській державі найближчим часом «кінця світу» не буде. Дослідники відзначають значний вплив на цю працю Яворського твору «Антихрист» (Рим, 1603) іспанського єзуїтського богослова Томазо Мальвенди (1566–1628)¹⁵⁷. Зрештою, мав Лозинський одну виразно полемічну (приклад католицько-протестантського протистояння) книгу «Prawa powszechne przeciw drukowanemu 1766 wykładowi praw dyssydentskich dla ewangelików» (1767).

Насамкінець, чотири книги з бібліотеки Йосафата достатньо умовно можна зарахувати до «розважального читива». Ідеться про тексти з різноманітною історичною, господарською, астрономічною тощо інформацією, що, як здається, була необхідною настоятелеві – особі, яка представляла монастир перед «зовнішнім світом», мусила відповідати певним культурним критеріям, дбала про господарство та захищала права обителі. Наприклад, Лозинський мав антологію стислих викладів польських сеймів, укладену військовим писарем Францішеком Пулаським († 1738) та видану в Любліні у 1740 р. «Krotka annotacya seymow» містить хронологічний виклад подій до 1733 р. включно. У цьому збірнику, зокрема, є сюжети про Полтавську битву 1709 р. авторства канцеляриста гетьмана Сенявського Петра Болести чи опис коронації чудотворної Каменецької ікони у 1727 р.¹⁵⁸ Також у зібранні ерм. Йосафата було два «практично-ужиткові» видання – варшавські календарі на 1760 і 1762 рр. Як показано у попередніх розділах, подібну продукцію саме у 1760-х рр. василіяни почали активно закуповувати до монастирських бібліотек. Зрештою, мав Лозинський одну з тогочасних почаївських видавничих новинок, а саме примірник малоформатного та невеликого за обсягом (18 арк.) poradnika «добротоного» для молоді «Політики свіцкої» 1770 р.

Приклад книжкового зібрання Йосафата (Лозинського) показує, що «професійна» діяльність ченця впливала на характер його читацьких практик. Виконання ерм. Йосафатом функцій літургісанта і душпастиря (сповідав, відправляв Служби Божі) та відсутність у нього латинської освіченості зумовлювали колекціонування насамперед богослужбових книг, зокрема для «келійного» вжитку церковнослов'янською і польською мовами. Натомість лектурою для духовного зростання та проповідування слугували

¹⁵⁷ М. Киселева. *Интеллектуальный выбор России второй половины XVII – начала XVIII века: от древнерусской книжности к европейской учености*. Москва 2011, с. 65.

¹⁵⁸ A. Link-Lenczowski. Pułaski Szymon Franciszek // *Polski słownik biograficzny*, т. 29, зш. 2: *Pułaski Antoni – Rabski Janusz*. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź 1986, с. 397–399.

переклади польською аскетичних трактатів італійських, здебільшого єзуїтських, авторів. Роль адміністратора й особи, що представляє обитель за її мурами, настоятельська бібліотека підкреслює найменше, проте і тут бачимо відповідні книги, головню секулярного змісту.

Індекс цитувань Анастасія (Петровського)

Аналіз нотаток використовують для дослідження інтелектуальної історії, адже це дає змогу вивчати знання та його «перетворення» – компілювання, перевірку, опрацювання, переклад, коментування, критику, синтез. Якщо інформацію виписок ідентифікувати, поражувати, проаналізувати й систематизувати, то можна зрозуміти, які джерела використав той чи той автор для написання твору¹⁵⁹. Якщо погодитися з принципом «читати для того, щоби писати; писати для того, щоби читати», то можна стверджувати, що, вивчаючи написане, можна дізнатись і про прочитане¹⁶⁰. Власне, саме у ранньомодерну епоху розроблено систему здійснення виписок і приміток, базованих на різноманітних техніках читання. Тож вивчення нотаток дає змогу досліджувати знання, здобуте читачем певного тексту¹⁶¹. Ускладнює такі студії специфічне розуміння авторства в ранньомодерний час, що не завжди передбачало чи зобов'язувало читача засвідчувати запозичення певного тексту¹⁶². Яскраво ілюструють таке сприйняття авторства рукописні латинськомовні трактати професорів теології у Львівському Святоюрському монастирі, в яких не були поширеними примітки. Втім, у титулах василіянські вчителі могли вказати джерела написання. Згідно з такою інформацією, наприклад, у теологічній праці «De Incarnatione Verbi Divini» (1763–1764, Львів, св. Юрія) використали твори Йоана Богослова, Василя Великого, Григорія Богослова, Йоана Золотоустого, Йоана Дамаскіна, Онуфрія Великого, Антонія Великого, Ансельма Кентерберійського, Августина Аврелія, Єроніма Стридонського, Томи Аквінського¹⁶³. Зазвичай, примітки є у трактатах ченців, які закінчили студії поза межами Руської провінції, наприклад у Римі.

¹⁵⁹ P. Burke. *A Social History of Knowledge*, с. 74, 180.

¹⁶⁰ R. Chartier. Avant-propos // *Lesen und Schreiben in Europa, 1500–1900. Vergleichende Perspektiven* / за ред. A. Messerli, R. Chartier. Basel 2000, с. 9.

¹⁶¹ A. Blair. Reading Strategies for Coping with Information Overload, ca. 1550–1700 // *Journal of the History of Ideas* 64 (1) (2003) 11–28; R. Chartier. *The Author's Hand and the Printer's Mind: Transformations of the Written Word in Early Modern Europe*. Cambridge 2014, с. 29.

¹⁶² Детальніше про авторство в період пізнього середньовіччя та ранньомодерний час: *Authority in European Book Culture: 1400–1600* / за ред. P. Bromilow. Farnham 2013.

¹⁶³ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 62. У двох копіях такого самого за змістом трактату, проте написаного в 1753–1754 рр., згадані ці самі автори й у такій самій послідовності (там само, од. зб. 336, 455).

Проаналізую читацькі практики за допомогою вивчення приміток на прикладі текстів-проповідей на вісім богородичних свят зі збірника Анастасія (Петровського). Це його виписки латинською мовою цитат різних авторів для підготовки власних польськомовних казань. Анастасій (Петровський, в миру Андрій; 1729, с. Сусолів Перемишльської землі – † 1792¹⁶⁴) навчався у «львівській школі», ймовірно, – в єзуїтському колеґіумі. Новіціат проходив у Добромилі, де і прийняв чернечий постриг. Опісля закінчив риторику в Гощі, а також вивчав філософію і теологію у Львівському Святоюрському монастирі. У 1752–1753 рр. рукопокладений єпископом Левом (Шептицьким) на диякона і священника. Анастасій викладав філософію в Лаврівському (з 1757 р.), теологію в Добромильському (1760) та Львівському Святоюрському (1761) монастирях. У 1763 р. він став секретарем Руської провінції (вдруге переобраний у 1772 р.). У 1768 р. о. Анастасія номіновано настоятелем Львівського Святоюрського монастиря, а в 1776 р. – протоконсультором Руської провінції. У 1780 р. на капітулі в Тороканах його обрано протоігуменом Галицької провінції¹⁶⁵. Так, о. Анастасій пройшов «повний» цикл василіянської освітньої системи – від новіціату до теологічних студій, як і, зрештою, майже повний кар'єрний цикл – від новика до протоігумена.

Анастасій (Петровський) відзначався письменницькою активністю, зокрема уклав три томи біограм василіян Руської провінції (принаймні, більшість із них написав самостійно). Як зазначено в пом'янику Святоюрської обителі, він «съ ним [Йосафатом (Седлецьким). – І. А.] же лѣтъ ѓ и м[ѣся]-цѣи ѣ сопутшествуа многихъ монастырей собра описаніа и всѣхъ иноковъ описа въ житіи»¹⁶⁶. Виявити реєстр бібліотеки о. Анастасія досі не вдалося, змогли лише знайти окремі книжки. Зокрема, отець мав примірник твору польською мовою «Шлях досконалості» Терези де Хесус, збірник проповідей «Mowy gózne» єзуїта Анджея Залуського, екземпляр «Cleri duodecem examina» (Варшава, 1689) єзуїта Войцеха Тильковського¹⁶⁷. Настоятель укладав латинськомовні тексти різного змісту, наприклад підручники для риторичних студій. Це й не дивно, оскільки Петровський навчав ораторського мистецтва у василіянських монастирях. Тематичні рукописні збірники він залишав в обителях, де викладав, про що свідчать відповідні

¹⁶⁴ Ю. Стецик. *Василіянське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.): словник біограм*. Жовква 2015, с. 170.

¹⁶⁵ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 614, с. 41.

¹⁶⁶ Там само, од. зб. 390, арк. 111. Каталоги зберігаються у Львові й досі повноцінно не опрацьовані та не видані: Там само, од. зб. 614, 435, 436.

¹⁶⁷ Там само, Відділ рідкісної книги, СТ-II 75445, СТ-I 94588; *XVI–XVII a. lituanika Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje: katalogas = Lithuanica saeculi sexti decimi et septimi decimi ex Bibliotheca Academiae Scientiarum Lithuaniae: Catalogus* / за ред. D. Narbutienė, V. Radvilienė, D. Rauckytė-Bikauskienė. Vilnius 2007, с. 297.

екслібриси та записи. Один із таких манускриптів – це збірка нотаток для підготовки до проповідей.

Будь-яка проповідь за означенням «цитатна», проте далеко не в кожній із них є відомості, звідки цитата походить. Рукопис о. Анастасія під назвою «Notata auctoritatum S[ancto]r[um] P[at]ro[rum] pro varijs festivitatibus X[ris]ti, B[eati]s[si]mae et Sanctorum pro futura» вміщує виписки латинською мовою і тексти 28 проповідей польською на богородичні, господні празники та в дні святих із вказівками, звідки походить цитата, що дає можливість з'ясувати «джерельні» ресурси Анастасія (Петровського), використані для підготовки казань¹⁶⁸. Навчитися «мистецтву вибирання» із прочитаного він міг у Львівському єзуїтському колегіумі (в якому, ймовірно, студіював), адже освіта Товариства Ісусового забезпечувала засвоєння таких методик¹⁶⁹.

Примітки у збірнику – це, зазвичай, скорочені записи, хоч інколи з більш-менш повними вихідними даними: місцем видання чи навіть номером глави. Здебільшого ж монах вказував лише автора: «S. Bonaventura», «S. Ambrosius», «S. Aug.», «Beda». Інший варіант нотаток – це скорочений запис лише назви твору, зазвичай це були біблійні книги, наприклад «Арос: 11». Третій тип приміток – вказівка автора й видозміненої (скороченої) назви твору, як-от «Fest Castro in historia Deipare», себто праця «Historia deiparae virginis Mariæ» (1610) португальського єзуїта Кастро де Крістобалья (1551–1615). Інший приклад – запис «Petrus Damian: Ser de Assump.», під яким мається на увазі проповідь «Sermones de Assumptionibus» бенедиктинця П'єтро Даміані († 1072/1073). Зрідка можна знайти й вказівки одночасно на автора, назву, номер глави чи розділу, номер сторінки.

У «заготовках» текстів казань на вісім богородичних свят вдалося нарахувати 305 цитат із примітками (див. Таблицю 1), хоча, очевидно, не всі з нотаток Анастасій (Петровський) використовував під час написання самої проповіді. Найбільше виписок чернець зробив для казань із нагоди трьох марійних свят: Успення (96), Благовіщення (52) і Непорочного Зачаття (48). Якщо перші два празники входили до дванадцяти головних свят літургійного календаря як Православної, так і Унійної Церков, то третє – це наслідки латинізаційних впливів, оскільки культ Непорочного Зачаття належить до маркерів католицької традиції. Втім, поділяли це вчення й інтелектуали Київської православної митрополії другої половини XVII ст.¹⁷⁰, хоча окремого празника на честь *Conceptio Immaculata* до православного

¹⁶⁸ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 554, 114 арк.

¹⁶⁹ Н. Яковенко. *У пошуках Нового неба*, с. 98–99. Про засвоєння західних практик цитування василіянином Єронімом (Стрелецьким) (нар. 1732) див.: її ж. Чудо Почаївської ікони на морі під Неаполем 1762 // *Записки НТШ* 270 (2017) 215.

¹⁷⁰ Н. Яковенко. *У пошуках Нового неба*, с. 295–301.

місяцеслова не впроваджено. Не дивно, що василіянин, вишколений у традиціях латинської культури, користуючись із її «джерельних ресурсів», чимало уваги приділив підготовці проповіді на Непорочне Зачаття.

Таблиця 1*

Кількість цитат до проповідей Анастасія (Петровського)

№	Назва проповіді	К-ть цитат
1.	De Immaculata Conceptione B[eatissimae] V[irginis] M[ariae] (<i>Непорочне Зачаття Богородиці</i>)	48
2.	De Nativitate B[eatissimae] V[irginis] Mariae (<i>Різдво Пресвятої Богородиці</i>)	24
3.	De Praesentatione Triennalis B[eatissimae] Virginis Mariae (<i>Введення в храм Пресвятої Богородиці</i>)	11
4.	De An[n]untiatione B[eatissimae] V[irginis] M[ariae] (<i>Благовіщення Пресвятої Богородиці</i>)	52
5.	De Purificatione B[eatissimae] V[irginis] M[ariae] (<i>Стрітення Господнє</i>)	39
6.	De Dolorosa sub Cruce B[eatissimae] V[irginis] M[ariae] (<i>Про страждання під Хрестом Богородиці</i>)	13
7.	De Assumptione B[eatissimae] V[irginis] M[ariae] (<i>Успення Пресвятої Богородиці</i>)	96
8.	De Protectione B[eatissimae] V[irginis] Mariae (<i>Покров Пресвятої Богородиці</i>)	22

Джерело: ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 554, арк. 3–31.

Книга «Джерела мудрості» Анастасія (Петровського) допомагає дізнатися його «індекс цитування». Найчастіше монах робив витяги зі Святого Письма: десять разів із Псалтиря (пс. 17, 23, 28, 41, 45, 61, 83, 86, 93, 109); книг Буття, Вихід, Естер, Ездри, Еклезіаста, Ісаї, Левит, пророка Захарії, Другої книги царів, притч Соломонових та ін. Менше виписано новозавітних цитат – із Євангелія від Луки та від Йоана, послань ап. Павла й Апокаліпсиса.

Окрім біблійних, вдалося ідентифікувати витяги з творів понад 50 авторів. Скільки саме праць було використано – дізнатися складно, оскільки, як уже було зауважено, такі примітки подавалися в дуже скороченій формі. Для порівняння, Йоаникій (Галятовський) для написання «Неба нового» використав понад 80 праць¹⁷¹. З 50 авторів до найцитованіших у Петровського

* Послідовність і назви свят подано за джерелом.

¹⁷¹ Н. Яковенко. *У пошуках Нового неба*, с. 101.

належали чотири Отці Церкви – Амвросій Медиоланський (9 разів, у трьох із восьми проповідей), Йоан Дамаскин (8 разів, у чотирьох із восьми), Августин Аврелій (7 разів, у чотирьох із восьми) та Єронім Стридонський (7 разів, у двох із восьми). Тобто василіянин використовував тексти «класичних» авторів, авторитетних тогочасних католицьких і православних ченців у всій Європі. Так, твори Августина Аврелія, Єроніма Стридонського, Бернарда Клервоського († 1153), Йоана Золотоустого домінували в монастирських книгозбірнях на французьких землях ранньомодерного часу¹⁷². Для порівняння, до найцитованіших авторів у руськомовних творах Йоанікія (Галятовського) також належали троє згаданих отців – Августин, Єронім та Йоан (Дамаскин). Загалом, Галятовський згадує приблизно 220 праць, а серед найпопулярніших у нього були ще Корнелій а Ляпіде, Йоан Золотоустий і Теофілакт Болгарський¹⁷³.

Анастасій найбільше цитує Пола Шерлока (1595–1646) – єзуїта ірландського походження, ректора колегіуму в Саламанці, автора коментарів до Святого Письма. Загалом бл. 5 % усіх нотаток Петровського до богородичних проповідей зроблено з книг чи книги Шерлока. У деяких примітках вказано, яку саме працю використовував василіянин. Наприклад, «Scherlogus in Cant. de purificat», «Ex Scherlog cant. 1» – це тлумачення єзуїта на старозавітну Пісню Пісень під назвою «Anteloquia ethica et historica in Canticum Canticorum», які вийшли друком у трьох томах упродовж 1634–1640 рр. у Ліоні й Венеції. Окрім тритомних коментарів, о. Пол написав ще дві книги: «Responsio ad expostulationes recentium quorundam theologorum contra scientiam mediam» (Ліон, 1644) і «Antiquitatum hebraicarum Dioptra» (Ліон, 1651)¹⁷⁴. Чи знадобилися вони о. Анастасію – невідомо. Другою за кількістю виписок у казаннях василіянина є творчість знаного схоласта Бернарда Клервоського (11 разів, у семи з восьми проповідей). Тричі процитовано його «Sermones de nativita Beatissimae Mariae».

Значну частину витягів Анастасій (Петровський) зробив із повчань східних і західних Отців Церкви: Анастасія Синаїта, Андрія Критського, Бонавентури, Григорія Ниського (тричі), Григорія Турського (твори «De Gloria Martyrum» і «De Gloria confessorum»), Єфрема Сирина, Йоана Золотоустого, Кирила Єрусалимського, Кирила Александрійського, Тертуліана, тричі Ідельфонса Толедського тощо. Така кількість різних авторів не означає, що твори кожного з них о. Анастасій читав. Імовірніше, що він ознайомлювався з їхніми працями за допомогою різноманітних збірників святоотцівської

¹⁷² F. Henryot. Bibliothèques, histoire de la théologie et statistique, с. 10.

¹⁷³ Н. Яковенко. *У пошуках Нового неба*, с. 97, 117–118.

¹⁷⁴ *Bibliothèque des écrivains de la compagnie de Jésus, ou Notices bibliographiques*, т. 1, сер. 6 / за ред. Aug. et Al. de Backer, Ch. Sommervogel. Liège 1861, с. 637.

спадщини чи підбірок цитат – популярних і поширених видань у той час. Про використання витягів «із других рук», а не оригіналів, свідчить наявність у «цитатнику» о. Анастасія Цицерона, Юстиніана, Сократа Схоластика («Церковна історія»), Гуго Сен-Вікторського († 1141), бенедиктинця П'єтро Даміані, П'єра де Блуа († бл. 1211), Альберта Великого († 1280) та ін. Ідеться про підбірку авторів із класичної лектури схоластичного теологічного вишколу, фрагменти з творів яких поширювали як у підручних компендіумах для проповідників, так і в різноманітних теологічних трактатах, із яких, імовірно, і черпав премудрість Анастасій (Петровський).

Вірогідніше, що зі згаданих у примітках творів монах безпосередньо читав трактати авторів XVI–XVII ст. Щоправда, відсилки до них у виписках поодинокі. Тричі Анастасій зробив нотатки до проповіді на свято Непорочного Зачаття із «*Pro immaculata Deiparæ Virginis conceptione defensio*» (1622) єзуїта Фернандо де Салазара (1576–1646), представника вже «модерної», а не схоластичної маріології¹⁷⁵. Згадує Петровський іще одну працю марійного характеру – «*Historia deiparæ Virginis Mariæ*» португальського єзуїта Кастро де Крістобаля, ректора колегіуму в Толедо.

До базового кола «фахової» літератури проповідника належали різноманітні збірники дидактичних розповідей, тобто зібрання оповідок, чуд, повчань, наприклад, популярних і в Київській митрополії «*Gesta Romanorum*» чи «*Magnum speculum exemplorum*» Жана Майора¹⁷⁶. Посилань на такі компендіуми в о. Анастасія виявити не вдалося, як і на авторів XVIII ст. Одне з пояснень у тому, що в тогочасних казаннях (і текстах різних жанрів загалом) дотримувалися важливого принципу *auctoritates* – засвідчення тверджень опертям на авторитетів, до яких належали «давніші», а не «новіші» письменники¹⁷⁷.

Отже, до «кола читання» Анастасія (Петровського), котре слугувало для підготовки проповідей, входив доволі широкий асортимент «класичних» творів християнських авторів. Достеменно не відомо, чи василіянин нотував безпосередньо з публікацій або рукописів праць, про які згадує у примітках, чи послуговувався текстами за посередництвом інших творів. Однак створення «цитатника» та систематизація нотаток за тематикою вказує, що настоятель сам складав проповіді, а не переписував готові

¹⁷⁵ T. Pomplun. *Baroque Catholic Theologies*, с. 108.

¹⁷⁶ Стилий огляд основних католицьких видань з агіографії та міракулістики ранньомодерного часу і їхню рецепцію в українських землях подано у: Н. Яковенко. Освоєння «чужого» сакрального простору (католицькі свята та чуда у прикладах Йоаннікія Галятовського) // *Київська академія* 11 (2013) 24–32.

¹⁷⁷ Детальніше про принцип *auctoritates* писав: У. Еко. *От древа к лабиринту. Исторические исследования знака и интерпретации* / пер. с итал. О. Поповой-Пле. Москва 2016, с. 229–232.

казання (наприклад, із якогось польськомовного збірника) – у цьому разі нерезонно запозичувати чужий текст разом із примітками, вдаючись до зайвої роботи.

Техніки читання Ігнатія (Филиповича)

Інший приклад «спілкування» ченців із книгами пропонує техніка читання Ігнатія (Филиповича) під час його богословських студій у Римі в 1771–1774 рр., проаналізована на основі його рукописних конспектів, привезених до Руської провінції. Ігнатій – один із успішних василіянських студентів Львівської єпархії другої половини XVIII ст. Швидке кар’єрне зростання Филиповича й успішний захист докторату в Римі свідчать про перспективність наукового та проповідницького потенціалу ченця, з якого він до кінця XVIII ст. вповні не скористався. Тут зупинюся на читацьких практиках Ігнатія лише під час навчання в Римі.

Іван (світське ім’я) народився 1749 р.¹⁷⁸ в сім’ї львівського друкаря та гравера Івана Филиповича. Батько обрав для сина чернечу кар’єру, й у 1768 р. той прийняв постриг у Почаївському монастирі. Одразу після новіціату в Почаєві Ігнатій вивчав у Замості філософію, а згодом у Римі – теологію, тобто не закінчував василіянських чернечих студій. Після повернення з Вічного міста Филипович був віце-магістром новіціату і проповідником у Почаєві, допомагаючи тим, хто готувався стати монахом. Після цього в 1776 р. він навчав риторики в Уневі, а в 1782 р. переїхав до Львівської Святоюрської обителі для викладання догматичного богослов’я. Як бачимо, попри отриманий у Римі ступінь доктора теології, Ігнатій став професором відповідного курсу лише за шість років після повернення до Руської провінції. Та викладання у Львові тривало недовго, бо його призначили настоятелем Підгорецького монастиря, де в 1801 р. Филипович і помер¹⁷⁹. Тож високоосвічений алюмн Грецького колегіуму, монах так і не став василіянським урядником, тобто не ввійшов до провінційної управи. Пригадаймо, що менше освічений Анастасій (Петровський) пройшов «кар’єрною драбиною» значно далі. У чому причина доволі скромної (лише настоятельської) «посади» Ігнатія, сказати складно. Можливо, у його особистих якостях та адміністративних здібностях, про які нічого не знаємо.

¹⁷⁸ ACG, vol. 13, fol. 16 v. У житіях василіян помилково записали про 1751 як рік народження Івана Филиповича. Дату народження 1749 р. Ігнатій подавав у своїх власних листах до Конгрегації, див. один із них: Там само, т. 60, арк. 102.

¹⁷⁹ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 435, арк. 92–92 зв.; В. Лось, Н. Сінкевич. *Catalogus Patrum et fratrum defunctorum* Чину Св. Василя Великого у фондах Інституту рукописів НБУВ (середина XVIII – початок XIX ст.) // *Генеалогічні записки*. Львів 2014, вип. 12 (нової серії, 6), с. 90.

Ego Ignatius Filipowicz Filius Joannis Catharina. Diocesis Leopoldensis, Ord:
 S. Basilii Magni plenam habens instituti hujus Collegii notitiam, legibus et con-
 stitutionibus quas juxta Superiorum explicationem amplector, me sponte, subjuro casq;
 pro posse observare promitto. 15

Spontea pariter et jure, quod valente S. Congreg. de Prop. Fide, ad omnes clerocham .
 presbyteratus Ordines, cum Superioribus unum fuerit promoveri.

Item voveo et jure quod si intra fines Europe fueri quolibet anno, si vero extra quolibet
 biennio, mei ipsius, meiq; status, ceteritq; et loci ubi moram traxero S. Congregationem
 de Prop. Fide certarabo.

Voveo praeterea et jure, quod ipsa praedicta Congregationis de Prop. Fide sine mora in
 Provinciam meam revertar, ut ibi perpetuo in Divinis administrandi laborem meum ac
 operam pro salute animarum impendam.

Denique voveo ac jure me praedictum juramentum ejusq; obligationem intelligere et
 observatum juxta declarationes factas a S. Congreg. de Prop. Fide et Sacri Apo-
 stolici roboratas, sub Die 20. Julii Anno 1660.

Sic me Deus adjuvet, et haec sancta Dei Evangelica 8. Decemb. 1771.

Ego Ignatius Filipowicz affirmo ut supra. ~~_____~~

Ego Petrus Lutera praesens fui.

Ego Spiridius Rovino adfui.

Автограф василянина Ігнатія (Филиповича),
 зроблений під час навчання у Римі

Оскільки в центрі нашої уваги читацькі практики Ігнатія під час перебування в Римі, то варто детальніше розглянути його студії у Вічному місті. До Грецького колегіуму Филипович прибув 19 листопада 1771 р. Про довгу та складну дорогу, яку долали василіяни з Руської провінції, він написав у листі від 7 травня 1775 р. Прибувши до Риму, монах просив у керівництва Конгрегації поширення віри тимчасового звільнення від служіння у церкві св. Атанасія, адже дорога була нелегкою, шлях пролягав «по землі й по морю», доводилося їхати і йти пішки, а до богослужінь потрібно було підготуватися, адже вони провадилися грецькою мовою. Тимчасове звільнення для Филиповича підписав секретар Конгрегації Стефано Борджія († 1804), проте василіянин мав самостійно молитися розарій до Богородиці¹⁸⁰. До життя колегіуму Ігнатій активно долучився в наступному місяці¹⁸¹: 8 грудня 1771 р. він склав і підписав присягу, зобов'язавшись, зокрема, виконувати конституцію закладу, тобто жити за правилами спільноти¹⁸². За тиждень єпископ Джованні Хризостом висвятив Ігнатія на іподиякона, а ще за тиждень, 22 грудня напередодні Різдва, – на диякона в церкві св. Атанасія Грецького колегіуму. Священницька хіротонія відбулася на пасхальні свята 13 квітня 1773 р.¹⁸³ На відміну від деяких василіян – студентів закладу, яких зазвичай рукопокладали дияконами та священниками впродовж невеликого терміну¹⁸⁴, Ігнатій прослужив дияконом у церкві св. Атанасія майже півтора року. Одним із можливих пояснень такого тривалого перебування у цьому сані може бути припущення, що Ігнатій мав гарний голос, який надавався саме до дияконського служіння. Про те, наскільки важливою і часозатратною була підготовка до єрейської хіротонії, свідчить лист-прохання диякона Ігнатія звільнити його перед висвяченням на чотири місяці від служіння в церкві св. Атанасія¹⁸⁵. Священником у тому ж храмі василіянин перебував понад рік. Оскільки богослужіння за східним обрядом у церкві Колегіуму відбувалося грецькою, то за два з половиною роки практики Филипович, принаймні на літургійному рівні, мав би добре її засвоїти, тим паче, відомо, він упродовж року вивчав грецьку мову як додатковий курс.

¹⁸⁰ *Audientiae Sanctissimi de rebus Ucrainae et Bielarusjae (1650–1850)*, т. I: 1658–1779. Roma 1963, с. 187. Зрештою, не лише Ігнатій (Филипович) писав про дорогу до Риму. Більш драматично про свою пригодницьку подорож оповів василіянин Єронім (Стрелецький), див.: Н. Яковенко. Чудо Почаївської ікони, с. 201–219.

¹⁸¹ ACG, vol. 13, fol. 16 v.

¹⁸² Там само, т. 54, арк. 15.

¹⁸³ Там само, т. 32, арк. 13, 15.

¹⁸⁴ Див.: D. Blažejovskyj. Ukrainian and Bielorussian students at the Pontifical Greek College of Rome (1576–1976) // *Записки ЧСВВ*, т. 10 (1979) 143–192.

¹⁸⁵ ACG, vol. 60, fol. 98, 99 v., 102.

Підсумком навчання василіянина в Римі стало отримання ступеня доктора теології, підтверджене пергаментним дипломом від 20 травня 1774 р., виданим від імені кардинала Джузеппе-Марія Каstellі († 1780), префекта Конгрегації поширення віри. У документі вказано, що випускник Урбаніани Ігнатій (Филипович) під час публічного захисту успішно пояснив тези за вченням Аристотеля й Томи Аквінського, а також відповів на запитання секретаря Стефано Борджі та професорів Конгрегації. Тож Филиповичу надали титул доктора та магістра філософії й теології і зрівняли «у правах і привілеях з іншими докторами теології»¹⁸⁶. Про перебіг захисту Ігнатія достеменно невідомо, проте зазвичай такі заходи відбувалися врочисто й публічно в катедральній церкві Колегіуму за участі ректора¹⁸⁷, префекта, професорів і студентів. Церемоніальні врочистості завершувалися промовою прелегента захисту та врученням нотарієм письмового підтвердження (диплому) про докторський ступінь¹⁸⁸. 3 липня 1774 р. Филипович повернувся до Руської провінції ЧСВВ, про що написав до Конгрегації поширення віри¹⁸⁹.

Понад три з половиною роки навчання в Римі Ігнатій проживав у Грецькому колегіумі, служив у церкві св. Атанасія, а філософію і теологію студював в Урбаніані. Очевидно, у колегіумі була бібліотека і тут жила спільнота, проте студії відбувалися в іншому закладі. Колегіум був не дуже великим, наприклад, станом на 1770 р. там мешкало три отці, два префекти, один лаїк, дванадцять студентів, а також воротар, кравець і два кухарі¹⁹⁰. Під час навчання Ігнатія змінилося три постійні ректори та ще один тимчасовий; два перші – Іноченцо Джентілі й Бальдасаре Франколіні – були єзуїтами¹⁹¹.

Що саме вивчав Ігнатій, можна дізнатися із трьох відомих збережених рукописних конспектів, привезених із Риму. Варто зауважити, що вони велися тематично, а не хронологічно, упродовж усіх років навчання. На це вказував сам Филипович: «Scriptus per R[everendum] Ignatium Filipowicz,

¹⁸⁶ *Каталог пергаментних документів Центрального державного історичного архіву у Львові, 1233–1799* / укл. О. Купчинський, Е. Ружицький. Київ 1972, № 1110, с. 549.

¹⁸⁷ Під час захисту Ігнатія (Филиповича) ректор був тимчасовим, а нового призначили шойно 30 квітня 1774 р., тобто за 10 днів після захисту: С. Р. Korolevskij. *Saggio di cronotassi dei Rettori del Pontificio Collegio Greco di Roma* // *Il Collegio Greco di Roma: Ricerche sugli alunni, la direzione, l'attività* / за ред. А. Fyrgos. Roma 1983, с. 131.

¹⁸⁸ R. Netzhammer. *Das griechische Kolleg in Rom. Skizzen aus Vergangenheit und Gegenwart*. Salzburg 1905, с. 45–46.

¹⁸⁹ Archivio Storico «De Propaganda Fide» – Congregazione per l'Evangelizzazione dei Popoli, Collegi Vari, vol. 1: 1577–1779, fol. 607 v.

¹⁹⁰ R. Netzhammer. *Das griechische Kolleg in Rom*, с. 37.

¹⁹¹ С. Р. Korolevskij. *Saggio di cronotassi dei Rettori*, с. 131; J. Krajcar. *Rectors of the Greek College and some problems they encountered, 1630–1680* // *Il Collegio Greco di Roma: Ricerche sugli alunni, la direzione, l'attività*, с. 149.

monachum Ord[inis] S[ancti] Basilii Magni, Provinciae Polonae. Theologiae auditorem Anni 2di Collegii de urbe alumnum»¹⁹². Загалом він занотував 14 різних трактатів. Оскільки більшість із них без жодних приміток чи посилань, то це, варто гадати, записи лекцій. Для перших трьох років навчання схема конспектування подібна: по одному трактату з сакраментології, догматичної і полемічної теології, а також екзегези Святого Письма. Наприклад, упродовж першого року навчання василіянин записав чотири теологічні трактати: «De fide divina», «De sacramentis», «Tractatus theologiae dogmatico polemicae. De haeresi pelagiana», «Interpretatio Sacrae Scripturae in quatuor tasses divisa»¹⁹³; упродовж другого – «De haeresi semipelagiana», «Interpraetatio Sacrae Scripturae in selecta loca Epistolae ad Romanos S[ancti] Pauli», «Tractatus polemicus. De romano pontifice». Як бачимо, простежується тематична послідовність у конспектуванні.

Очевидно, що манускрипти лекцій не дають змоги дізнатися про читачькі практики Филиповича. Навіть якщо в основі викладів будуть якісь друки, що можна текстуально встановити, це не свідчитиме про читання студента. Однак у конспектах монаха є два трактати, записані на четвертому році навчання вже разом із примітками. Це означає, що він читав якусь книгу та переписував із неї. Саме ці два тексти дають змогу дізнатися про техніку читання й нотування під час студій у Римі. Филипович не вказав, яку саме книгу опрацював, тому за допомогою текстуальних порівнянь необхідно з'ясувати, про яке джерело / джерела йдеться.

На останньому році навчання, у 1773/4 рр., Ігнатій записав текст латинською мовою із грецькими вкрапленнями обсягом 21 аркуш (42 сторінки), зробивши 39 приміток¹⁹⁴. Посилання вміщені не на кожній сторінці, а там, де є, – здебільшого по одній-дві на сторінку. Зазвичай у конспектах монах вказував, що записав (scriptus) їх, проте в цьому випадку відзначив «studio P[at]ri Ignatii Filipowicz» та що він алюмн курсу з літургії, слухач канонічного права, полемічної та схоластичної теології¹⁹⁵. Один із уміщених до рукописної книги текстів – «Про підпорядкування Східних Церков Римській курії, а також про турботу Римського престолу над Східними Церквами» (Dissertatio. De obsequio Orientalium erga Romanam sedem nec non de solitudine Romanae sedis erga Orientales). Це практично дослівно переписана дев'ята глава «De Orientalium ejus temporis Obsequio erga Ramanam

¹⁹² ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 474, арк. 57.

¹⁹³ Там само, од. зб. 136, арк. 1, 83; од. зб. 474, арк. 3, 117.

¹⁹⁴ Там само, од. зб. 474, арк. 198 зв. – 214.

¹⁹⁵ «Studio P. Ignatii Filipowicz, Ord. S. Basilii Magni Congr[egatio]nis Ruthenorum, Romani Collegii Graecorum alumni liturgiae, nec non Sacrorum Rituum, et juris canonici auditoris, theologiae polemicae, et scholasticae auditoris anni 4ti» (Там само, арк. 196).

Sedem, deque Romanae Sedis erga Orientales solitudine» з першого тому твору Джованні Батісти Салерні (1670–1729) «Specimen orientalis ecclesiae». Тобто студент дещо змінив заголовок у своєму конспекті, а також зробив «косметичні зміни», котрі варто детальніше розглянути, щоби поміркувати про його техніки читання й переписування. Та спершу коротко представимо автора та твір, який привернув увагу Ігнатія.

Джованні Батіста Салерні – італійський єзуїт, який шість років був префектом Грецького колегіуму в Римі, а в 1719 р. номінований кардиналом. У колегіумі Салерні викладав церковну історію та полемічну теологію. Результатом читання курсу з історії стала двотомна книга «Specimen orientales ecclesiae», яку опубліковано в Римі: вперше – у 1702-му, а вдруге – у 1706 рр. Праця складається з десяти глав¹⁹⁶ (дев'яту Филипович і переписав). Сьогодні в бібліотеці Грецького колегіуму зберігаються три примірники «Specimen orientales ecclesiae» 1702 і 1706 рр. У них є латинськомовні провенцієнції бібліотеки Грецького колегіуму, а також неідентифікованого ченця «ex sono P[at]ri Tipoldi»¹⁹⁷. Здогадно, з якогось із цих екземплярів у 1773–1774 рр. і переписував Ігнатій.

У конспекті василіянина, насамперед, впадає у вічі менша кількість приміток, аніж у главі Джованні Салерні: в автора 54, а в рукописі Ігнатія – 39. Щоправда, василіянин не лише скоротив на 15 кількість посилань і додав одне, якого немає в оригіналі, а й дещо видозмінював текст перенесених приміток. Зменшення посилань зроблено з практичних міркувань: Филипович видалив ті нотатки, в яких Салерні переадресовував до інших частин своєї книги, котрі Ігнатій не переписував. Наприклад, він видаляв такі примітки, як «Vide cap. 1. num. 31», «Vide inferius in Polemica parte dissert. 1 / 2 – vide ibid.» тощо¹⁹⁸. Тільки раз залишено таку примітку з відсилкою Салерні до інших частин власної книги, проте її уточнено: замість «Vide caput. 2. sub finem num. 95.96» – «Vide Salerni Specimen orientalis ecclesiae,

¹⁹⁶ *Specimen orientalis ecclesiae a Concilio Nicaeno primo usque ad Constantinopolitanum generale secundum. In quo exponitur, quae qualisve fuerit eo tempore orientalis ecclesia, & quid senserit de Primatu Romani Episcopi. Authore Jo. Baptista Salerni Soc. Jesu Consentino Pars prima historica. Sectio prima.* Romae 1706; *Dictionnaire de Theologie Catholique*, т. 14, ч. 1: Rosny – Schneider / за ред. А. Vacant, Е. Mangenot. Paris 1939, с. 1033–1034.

¹⁹⁷ Biblioteca dell Pontificio Collegio Greco di Sant'Atanasio, колекція стародруків, В XXVII 5/9 [1706], В IV 1/10 [1702], В XXIX 1/22 [1702]. Детальніше про бібліотеку Грецького колегіуму у Римі писав: J. Metzler. The Pontifical Missionary Library «De Propaganda Fide» // *Euntes docete. Commentaria Urbaniana. De archivis et bibliothecis missionibus atque scientiae missionum inservientibus*, т. 21. Roma 1968, с. 347–360.

¹⁹⁸ *Specimen orientalis ecclesiae* [1706], с. 413; ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 474, арк. 199 зв.

caput 2, num. 95»¹⁹⁹. Один із основних прийомів переписування Ігнатія – це розкривання у своєму тексті оригінальних скорочень, або навпаки – скорочення повніших описів із тексту єзуїта.

Варто окремо описати й інші технічні прийоми, до яких вдавався Філіпович і які засвідчують уважне читання й розуміння прочитаного. Монах не лише видаляв не потрібні йому примітки з тексту Салерні, а й одного разу дописав власну. Зокрема, одразу ж після назви параграфу 6 «Obsequium ipsorummet haeticorum erga Romanam sedem» василіянин зробив посилання «1 – Lib: de fide Cath: C. Theodosians»²⁰⁰, тобто згадав про виклад віри за кодексом візантійського імператора Теодосія, про що єзуїт у своїй книзі не писав. Таке доповнення справді засвідчує ознайомлення Ігнатія з тематикою читаного тексту. Переписувач зробив іще одну зміну: у Салерні текст 9 глави поділено лише на параграфи без їхньої нумерації, а у Філіповича – на дві частини, а параграфи пронумеровано арабськими цифрами. Щоправда, до другої частини монах відніс лише чотири параграфи²⁰¹. Можливо, він планував переписувати далі чи доповнити інформацією з іншої книжки.

Представлені техніки переписування засвідчують уважне читання й розуміння прочитаного. Навіть таке редагування (скорочення чи розкриття) назв творів і їхніх авторів дозволяло Ігнатію (Філіповичу) принаймні заочно ознайомитися з творами, згаданими у примітках. Ідеться про 14 авторів і понад 20 праць (складно всіх ідентифікувати). Здебільшого йдеться про тексти переважно східних Отців Церкви (як, наприклад, Атанасія Великого, Василя Великого, Григорія Богослова, Євсевія Кесарійського) та письменників. Оскільки Ігнатій переписував фрагмент трактату з церковної історії, не дивно, що найбільше посилань зроблено саме на твори з церковної історії Сократа Схоластика, Созомена, Теодорита Кирського, Єроніма Стридонського тощо. Зрештою, у примітках згадано праці авторів пізнього середньовіччя та ранньомодерного часу, як-от церковну історію Никифора Каліста Ксанфопула († бл. 1335) чи класику пізнішої доби «Церковні аннали» кардинала Чезаре Бароніо. Як згадувалося, одного разу Ігнатій (Філіпович) додав власну примітку – на «Specimen orientalis ecclesiae» Джованні Баттісти Салерні²⁰².

¹⁹⁹ *Specimen orientalis ecclesiae* [1706], с. 426; ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 474, арк. 205 зв.

²⁰⁰ *Specimen orientalis ecclesiae* [1706], с. 451; ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 474, арк. 211.

²⁰¹ *Specimen orientalis ecclesiae* [1706], с. 455; ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 474, арк. 212 зв.

²⁰² ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 474, арк. 198 зв. – 214.

Примірник книги «Specimen orientalis ecclesiae» Джованні Баттісти Салерні.
Рим, 1706 р. Світлина І. А.

Очевидно, що читацькі практики під час навчання в Римі репрезентують лише один із сюжетів такої культурної активності василіянина. Попри брак відомостей про все книжкове зібрання ченця, кілька друків із його власницькими записами різних типів відомо. Зазвичай на своїх книгах він писав: «Bibliothecae Ignatii Filipowicz, hieromonachi indigni» чи «Ex libris R[everendi] Ignatii Filipowicz Ord[inis] S[ancti] Basilii M[agni]»²⁰³. Ігнатій мав римське видання 1756 р. збірника булл і послань папи римського Бенедикта XIV та граматику грецької мови (Венеція, 1742), в яких і залишив згадані рукописні екслібриси. Також Філіпович володів кількома типовими для гуманістичної лектури працями, наприклад, «Фарсалиєю, або Про громадянську війну» («Bellum civile sive Pharsalia») у 10-ти книгах давньоримського поета Марка Аннея Лукана († 69) за редакцією гуманіста Хуго Гроція (Амстердам, 1681). Не дивно, що в Ігнатія був класичний тогочасний підручник для вивчення ораторського мистецтва «Про риторику» (Падуга, 1714) Марка Тулія Цицерона. Усі ці видання, найвірогідніше, придбано чи отримано саме в Італії.

Під час пастирського служіння в монастирях Руської провінції Філіпович також колекціонував книги, як-от панегірик «Orbis Evgoraeus» латинського луцького та берестейського єпископа Йоахима (Пребендовського) (Люблін, 1717)²⁰⁴ чи польськомовний збірник пасійних розважань «Morze miłosierdzia» римо-католицького кам'янецького єпископа Августина Веселя (Львів, 1735)²⁰⁵. Ці примірники підтверджують зацікавлення Ігнатія проповідницькими виданнями. Зрештою, він і сам впродовж 1781–1800 рр. опублікував у Львові шість своїх проповідей, виголошених із різних нагод²⁰⁶, а ще під час навчання у Замості й Римі склав кілька поетичних творів польською та латинською мовами²⁰⁷. Так, свій потенціал у Руській провінції ЧСВВ випускник папського Грецького колегіуму реалізував не як богослов чи адміністратор, а саме як казнодія (тексти його гомілій – це матеріал для окремих досліджень, зокрема й історії читання).

²⁰³ ЛННБ, Відділ рідкісної книги, СТ-II 105317. Детальніше про рукописні екслібриси василіян див.: I. Almes. "Ex libris Patrum Basilianorum": z historii prywatnych księgozbiorów bazylianów prowincji ruskiej w drugiej połowie XVIII w. // *Książka dawna i jej właściciele*, т. 2 / за ред. D. Sidorowicz-Mulak, A. Franczyk-Cegły. Wrocław 2017, с. 63–80.

²⁰⁴ ЛННБ, Відділ рідкісної книги, СТ-I 86677, СТ-I 25737, СТ-I 92108, СТ-IV 26190.

²⁰⁵ НМЛ, Відділ рукописної та стародрукованої книги, Сдл-1212.

²⁰⁶ Я. Запаско. Я. Ісаєвич. *Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні*, кн. 2, ч. 2: 1765–1800 рр. Львів 1984, № 3080, 3449, 3491, 3599, 3649, 4108.

²⁰⁷ B. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej*, с. 381.

Заборонені книги та практики нечитання

Наприкінці розгляду професійного читання варто зупинитися й на заборонених книгах (*libri prohibiti*) у василіян – сюжетах, які належать до найцікавіших в історії латинського читання²⁰⁸. Відповідно до вчення Церкви, вона має право й обов'язок забороняти тексти, що суперечать християнському світогляду й можуть стати на заваді спасінню людини. Про це сказано вже в дев'ятому каноні Другого вселенського собору в Нікеї. Тож приписи про заборону еретичних книг містять пізніші пастирські повчання та різноманітні науки²⁰⁹.

Одразу варто зазначити, що заборона певних текстів не стала поширеною серед василіян Львівської єпархії, хоча в монастирях про таку практику знали. У партикулярних правилах ЧСВВ мовилося, щоб еретичні книги зберігались окремо «в сховищі» і що потрібно мати їхній список²¹⁰. Архимандрит Києво-Печерського монастиря Інокентій (Гізель) у «Мирі з Богом чоловіку» писав, що не лише читати, а «и хранити у себе книгъ еретическихъ, не достоить»²¹¹. На початку XVIII ст. в одному з віршів православний монах Климентій Зіновійв писав, що потрібно читати правильні книги: «На книгах бо вѣрныє м[о]лятсѧ Б[о]гу: и в книгах обрѣтают до н[е]ба дорогу: к[о]гда убо правылыне книги читаеть: таков бесѣду зъ самымъ Б[о]гом отпрвляеть»²¹². Проте до рук ченців могли потрапляти й заборонені тексти, через що з'являлися заборони неправильного «споживання» слова. У почаївському «Чині ієрейського наставленія» 1776 р. в переліку гріхів, пов'язаних із чарами, одним із них вказано «книг еретическихъ читаніє»²¹³. Краще пропрацьованою була практика заборони текстів у латинських монастирях Львівської митрополії²¹⁴. Зрештою, у домодерну та модерну

²⁰⁸ Див., напр.: F. H. Reusch. *Der Index der verbotenen Bücher. Ein Beitrag zur Kirchen- und Literaturgeschichte. Neudruck der Ausgabe Bonn 1885.* Aalen 1967; G. Caravale. *Forbidden Prayer. Church Censorship and Devotional Literature in Renaissance Italy* / пер. P. Dawson. Ashgate 2011.

²⁰⁹ J. M. Pernicone. *The Ecclesiastical Prohibition of Books.* A dissertation Doctor of Canon Law, submitted to the Faculty of the School of Canon Law, Catholic University of America. Washington 1932, с. 11.

²¹⁰ Партикулярні правила окремих урядів // П. Підручний, Б. П'єтнючко. *Василіянські генеральні капітули від 1617 по 1636 рік*, т. 1, с. 451.

²¹¹ Інокентій Гізель. *Мир з Богом чоловіку* // Інокентій Гізель. *Вибрані твори*: у 3-х т., т. 1, кн. 1. Київ – Львів 2012, с. 131.

²¹² Зіновійв Климентій. *Вірші. Проповісті посполиті* / підг. тексту І. Чепіги. Київ 1971, с. 144.

²¹³ J. Getka. *U progu modernizacji*, с. 107.

²¹⁴ Н. Лоштин. *Haeretici prohibiti: заборонені книги у бібліотеці єзуїтського колегіуму в Перемишлі (за матеріалами інвентаря 1774 р.)* // *Київська академія* 13 (2016) 204–227;

епоху цензурні санкції на певні літературні твори накладали й державні інституції²¹⁵.

В обителях Львівської єпархії заборонені тексти згадуються рідко, а вказівки на них не деталізовані. Лише в кількох із понад сорока монастирських бібліотек вдалося виявити «Індекс заборонених книг». Їх зафіксовано в інвентарях 1769 р. Львівського Святооунфріївського²¹⁶ та кінця 1760 – початку 1770-х рр. Підгорецького чернечих осередків²¹⁷. В описі 1773 р. обителі св. Юрія у Львові виокремлено категорію «*xiąg zakazanych*», проте не зазначено жодної назви, лише кількість: по екземпляру *in quarto*, *in octavo* та *in sextesimo*²¹⁸. Ще кілька згадок вдалося виявити в інвентарях колекцій Віцинського, Крехівського й Підгорецького монастирів. У Підгірцях у 1751 р. одну із книг позначено як *prohibiti*, проте ідентифікувати автора й назву не вдалося²¹⁹, так само як і забороненої латинськомовної енциклопедії («*Aencyclopediae xięga zakazana*») зі списку колекції 1774 р. Віцинської обителі²²⁰. В описі 1777 р. Крехівського монастиря несподівано як *prohibitus* позначено полемічний трактат «*Nowa miara, starey wiary*» (Новгород-Сіверський, 1676) православного Лазаря (Барановича)²²¹. У праці, що була відповіддю на книгу віленського єзуїта Бенедикта Павла Боїма «*Стара віра*», Баранович зосереджує увагу на двох основних догматичних питаннях: про походження Святого Духа та про примат папи римського, відкидаючи католицьке вчення²²². Імовірно, саме полемічний зміст і став причиною кваліфікації видання як забороненого.

Так, у значній більшості монастирів Львівської єпархії взагалі не фіксували заборонені книги, а у великих чернечих осередках у 1750–1770-х рр. це робили зрідка й безсистемно. Водночас два згадані індекси таких видань свідчать щонайменше про ознайомленість із цією практикою в окремих обителях. Наразі складно визначити, що означав брак спеціальних переліків в інших осередках – цілковиту відсутність *librorum prohibitorum* чи уявлення про необхідність їх фіксувати. У василіянських житіях згадано, що в Руській провінції Апостольська столиця дозволила читати заборонені

його ж. Чи всі «заборонені» книги справді заборонено? (на прикладі бібліотеки кармелітів у Львові XVIII ст.) // *Матеріали міжнародної наукової конференції «Реформація як суспільне явище: український вимір»*. Львів 2018, с. 93–111.

²¹⁵ R. Darnton. *Censors at Work*, с. 21–86.

²¹⁶ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2186, арк. 22.

²¹⁷ Там само, спр. 2627, арк. 24 зв.

²¹⁸ Там само, спр. 2239, арк. 8.

²¹⁹ ДАТО, ф. 258, оп. 3, спр. 1254, арк. 216 зв.

²²⁰ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 276, арк. 13 зв.

²²¹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2029, арк. 63.

²²² І. Ісіченко, арх. *Історія української літератури: епоха Бароко*, с. 168–170.

книги вже згаданому Ігнатію (Филиповичу)²²³. Проте поки не вдалося з'ясувати, чи він скористався цим правом. Можливо, мали дозвіл й унівський і жовківський настоятелі. Принаймні, згідно з декретом Конгрегації поширення віри від 10 липня 1775 р., архимандрити з титулом доктора були серед тих, хто мав право читати *librorum prohibitorum*²²⁴.

Не завжди й не всі ченці могли обирати літературу для ознайомлення, адже вони зобов'язувалися дотримуватися конкретних правил (уставів), зокрема приписів щодо читання. Про це навіть згадано в монастирській документації. Наприклад, у Віленському Святотроїцькому монастирі 1719 р. записано, щоби «браті [ченці. – І. А.] читали [ті] книги, які їм дадуть», а отець-проповідник мав наглядати й нагадувати про це²²⁵. Таке дисциплінування та виховання за допомогою читання використовували й у василіянських монастирях Львівської єпархії, наприклад, як засіб для «виправлення» монахів. Якщо чернець дуже провинився, наприклад пиячив, то відбував за це покарання²²⁶. Його закривали в келії і давали Святе Письмо та іншу духовну лектуру. Наприклад, у 1773 р. о. Єроніму (Немировському) з монастиря у Верхраті під час місячної епітимії в Крехові дозволили мати в келії молитовник, Псалтир, правила св. Василя Великого й медитації Марціна Рубчинського²²⁷. Джерелом літератури для індивідуального читання василіян можна вважати й бібліотеки латинських кляшторів. У 1777 р. василіянин із Львівської обителі (найімовірніше, Святоюрської) взяв із книгозбірні львівських бернардинів один із томів «Acta sanctorum» боландистів, а в 1778 р. – якусь із праць відомого францисканця-демонолога Людовіко Марія Сіністрарі (1622–1701)²²⁸.

Про практики нечитання в досліджуваних монастирях Львівської єпархії можна дізнатись як за допомогою принципу *argumentum ex silentio*, так і на основі конкретних згадок у джерелах. Неписьменність, брак освітніх компетенцій ченців (насамперед ідеться про братів, а не єромонахів) імпліцитно означали відсутність самостійного ознайомлення з літературою, що залишалася доступною лише через «пасивне читання», тобто слухання. Щонайменше до середини XVIII ст. далеко не всі насельники обителей бралися

²²³ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 435, арк. 92 зв.

²²⁴ AAV, Archivi Nuntiaturae Varsaviensis, vol. 108, fol. 226 v.

²²⁵ *На перехресті культур*, вид. 2-ге, с. 453.

²²⁶ Для порівняння, у конституції єпархіального собору Львівської єпархії 1669 р. до складових покарання для світського духовенства входило в понеділок, середу та п'ятницю читати Євангеліє в катедральній церкві Львова: *Собори Львівської єпархії*, с. 105.

²²⁷ В. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej*, с. 174–175, 397.

²²⁸ Н. Лоштин. Бібліотека монастиря бернардинців у Львові та її користувачі в 1771–1784 роках // *Rocznik Lubelski*, т. XLII (2016) 22.

до книг. Вони зазвичай активно виконували господарську й іншу працю. Наприклад, у 1739 р. в Підгірцях мешкав 40-річний чернець Амвросій із Мостків, який знав кравецьку справу, проте «дуже слабко читав» навіть кириличні тексти. Зрештою, відомі випадки, коли ченці рідко брали участь у богослужіннях, що означало недолученість навіть до «пасивного» літургійного «споживання» слова. До таких належав, наприклад, брат Діонісій із Золочева, який у 1739 р. в Крехові виконував послух на кухні й переважно через це, але не тільки, «Святу Службу слухав нечасто». Траплялися й протилежні випадки, як-от в Уневі, де 25-річний монах Теофан (Дроздовський), який знав руську й польську грамоту, під час візитації в 1739 р. скаржився, що йому перешкождали читати (як саме – не уточнюється)²²⁹. У 1747 р. в Крехівській обителі чернець, який відповідав за бібліотеку, не видавав книги, і ті валялися на землі²³⁰. Такий стан справ, очевидно, не сприяв читацькій активності крехівських насельників, якщо джерелом літератури була саме монастирська колекція. Ігумена Блажея (Дучакевича) у Збаражі, наприклад, під час візитацій братія характеризувала як такого, що «книжки в його руках ніколи не видно»²³¹. Один із доказів ігнорування лектури – фізичний стан екземплярів. На такі висновки наштовхує аналіз *de visu* латинськомовних примірників із колишніх монастирів Львівської єпархії, віднайдених у колекціях стародруків теперішніх наукових бібліотек і музеїв. Зазвичай теологічні чи філософські трактати збереглися дуже добре й нерідко без жодної нотатки, крім екслібрисів. Тож їхнє використання за призначенням у XVIII ст. викликає сумніви.

Книги й ідеї Просвітництва

До кінця 1770-х рр. у василянських монастирських книгозбірнях Львівської єпархії хоч і вкрай рідко, проте все ж трапляються видання, котрі можна зарахувати до творів епохи Просвітництва. Спробую з'ясувати, на основі вивчення складу бібліотек кількох чернечих осередків 1760–1770-х рр., наскільки простежується поширення просвітницьких ідей серед монахів. Не підлягає сумніву, що вивчення колекцій надається для такого аналізу, адже книги – це джерело поширення певних уявлень і переконань. Дослідники, розглядаючи поширення ідей Просвітництва в монастирях у Люцерні (Швейцарія), Айхштеті (Німеччина) та Клостернойбурзі (Австрія), застосовували формальний підхід – брали до уваги лише видання, опубліковані

²²⁹ ДАТО, ф. 258, оп. 3, спр. 1194, арк. 3–4, 23.

²³⁰ ADK, Zespół «Archiwum Ławry Poczajowskiej», sygn. 2, k. 24 v.

²³¹ В. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej*, с. 163.

після 1750 р.²³² Таку методику використовували й для аналізу приватних бібліотек²³³. Проте, перш ніж перейти до творів із василіянських монастирських книгозбірень, варто стисло представити особливості поширення просвітницьких ідей у церковних середовищах.

У XVIII ст. Просвітництво суттєво змінило релігійне життя латинської Європи. Зокрема, засвоєння нових ідей у різних середовищах зумовило появу «Католицького Просвітництва», котре раціоналізувало й поглибило тридентські реформи. Хоча по своїй суті Просвітництво передбачає розуміння релігії як «чужого», проте католицизм для захисту основних християнських догм реінтерпретував їх «новою» мовою, зрозумілішою для того часу. Університет у бенедиктинському монастирі у Зальцбурзі (Австрія) – перша інституція латинської Європи, в якій з 1740-х рр. запровадили вивчення експериментальної фізики. Цей приклад засвідчує кардинальні зміни, котрі відбувалися в культурно-релігійному житті за участі церковних інституцій. Один із засадничих принципів Просвітництва – сумнів в авторитетності й традиції, невіддільних для християнського вчення категоріях, інтерпретація яких також змінилася під впливом нових ідей. Яскравим прикладом тут є критичне ставлення до уявлень про чудо та святість у період папи Бенедикта XIV († 1758) та суттєве зменшення кількості канонізованих²³⁴. Зрештою, принципово інше розуміння святості переглянув іще Урбан VIII у 1588 р., який уважав, що «ранньомодерний святий» не обов'язково творить чуда, оскільки його праведне життя – вже чудо²³⁵. Приклад позиції Бенедикта XIV демонструє, як спровоковані Просвітництвом заходи поглиблювали тридентські реформи.

Якщо ж говорити безпосередньо про вплив ідей Просвітництва на функціонування монастирів, то один із його виявів – це перетворення чернечих осередків на освітні корпорації, заснування монахами публічних шкіл чи загалом академій для навчання світських осіб²³⁶. Натомість радикальним

²³² *Die Aufklärung in den deutschsprachigen katholischen Ländern 1750–1800: Kulturelle Ausgleichsprozesse im Spiegel von Bibliotheken in Luzern, Eichstätt und Klosterneuburg* / за ред. D. Breuer. Paderborn – München – Wien – Schöningh 2001.

²³³ V. Seirinidou. The Enlightenment within Enlightenment. Balkan Scholarly Production and Communication in the Habsburg Empire as Seen Through an Early Nineteenth-Century Private Library Catalogue // *Encounters in the Europe's Southwest. The Habsburg Empire and the Orthodox World in the Eighteenth and Nineteenth Centuries* / за ред. H. Heppner, E. Posch. Bochum 2012, с. 175–189.

²³⁴ U. L. Lehner. *The Catholic Enlightenment: the Forgotten History of a Global Movement*. New York 2016, с. 5–7, 128, 154.

²³⁵ U. L. Lehner, W. P. O'Brien, SJ. Mysticism and Reform in Catholic Theology between 1600 and 1800 // *The Oxford Handbook of Early Modern Theology, 1600–1800*, с. 64–65.

²³⁶ W. Weiß. Höhepunkt oder innere Säkularisation? – Die fränkischen Klöster im Zeitalter von Barock und Aufklärung // *Würzburger Diözesan-Geschichtsblätter* 60 (1998) 346–347.

вираженням стало масове закриття обителів у другій половині XVIII – на початку XIX ст., як у Європі загалом, так і в Київській митрополії зокрема. Хоча перші секуляризації церковних маєтностей відбувалися ще в середині XVII ст. (за постановами вестфальських угод 1648 р.), одну з перших відомих касат монастирів державними органами здійснено в Португалії, звідкіля в 1759 р. вигнано понад тисячу єзуїтів. Хронологія наступних державних ліквідацій у Європі така: у 1762 р. – рішення паризького парламенту про позбавлення єзуїтів їхніх маєтностей у Французькому королівстві; у 1764 р. – декрет Катерини II про скорочення монастирів на теренах Російської імперії (з 947 до 161 обителів); зменшення обителів у 1767 р. в Іспанії, у 1782–1783 рр. – Баварії, у 1782 р. – Габсбурзькій монархії²³⁷. Нерідко ліквідація ставала поворотним моментом у «забутті» історії, релігійно-культурних традицій певного чернечого осередку. Тому недарма рубіж XVIII–XIX ст. у католицькій Європі ще називають «кінцем монастирської книжкової культури»²³⁸.

Відлуння Просвітництва простежується і в Речі Посполитій, тогочасній найбільшій католицькій державі. Окрім касат монастирів, його впливи насамперед відобразилися у шкільництві, яке провадили ченці. На основі вивчення освіти виділяють три періоди Просвітництва на теренах, які свого часу входили до Речі Посполитої: 1740–1773 рр. – раннє, від перших реформованих шкіл піярів до ліквідації монастирів єзуїтів; 1773–1794-ті – високе, діяльність Комісії національної освіти; 1795–1820 рр. – пізнє²³⁹.

Не вивченою досі залишається проблема «православного Просвітництва» у Київській митрополії²⁴⁰, незважаючи на дослідження впливів ідей Просвітництва у православної Російській імперії XVIII ст.²⁴¹ та на відміну від його грецької версії, котру представляють твори грецьких ортодоксальних авторів Євгенія Вульгаріса, Теофілоса Кайріса (1784–1853) та ін. Їхня літературна діяльність показує хибність твердження, що східний містицизм чи ісихазм відкидали секулярне західне знання, а також те, що існувало лише православне тріумфальне утримання, доктринальний та інтелек-

²³⁷ Детальніше див.: *Kasaty klasztorów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów*, т. 1.

²³⁸ J. Garrett. *Aufhebung im doppelten Wortsinn: The Fate of Monastic Libraries in Central Europe, 1780–1810* // *Verbum Analecta Neolatina* 2 (1999) 16.

²³⁹ R. Butterwick. *Catholicism and Enlightenment in Poland-Lithuania* // *A Companion to the Catholic Enlightenment in Europe* / ред. U. L. Lehner, M. Printy. Leiden – Boston 2010, с. 297, 310.

²⁴⁰ В. Склокін. Чи існувало українське Просвітництво? Кілька міркувань із приводу незавершеної історіографічної дискусії // *Київська академія* 12 (2014/2015) 146–159.

²⁴¹ A. V. Ivanov. *A Spiritual Revolution. The Impact of Reformation and Enlightenment in Orthodox Russia*. Madison 2020.

туальний «пуританізм» і ортодоксальний «імунітет від згубних західних впливів». У контексті Просвітництва навіть вивчають творчість Паїсія Величковського, зокрема його редагування «Філокалії» («Добротолубія») та діяльність «філокалійного руху». Як наголошує Дімітріос Мосхос, стосунки між Східною Церквою і європейським Просвітництвом потрібно розуміти не як підкорення Заходу чи відчуження Сходу, а виходити за межі такого дискурсу²⁴². Наприклад, «сербський» феномен Просвітництва досліджено на прикладі змін у церковному календарі Сербської Церкви 1770-х рр., зокрема врегулювання співвідношення святкових і робочих днів – зрозуміло, що в бік зменшення кількості перших²⁴³.

Наведу приклади безпосереднього впливу ідей Просвітництва на василіянські монастирі. Згадана зміна уявлень про святість заторкнула й уніятів, оскільки стала одним із чинників відмови у канонізації Йова (Желіза) у Почаївському монастирі в 1760-х рр.²⁴⁴ Переформатування обителів із місць молитви на освітні осередки безпосередньо стосувалися обителів ЧСВВ. Наприклад, Віленський монастир наприкінці XVIII – на початку XIX ст. функціонував саме як освітня корпорація²⁴⁵. Зрештою, чимало обителів у Габсбурзькій монархії закрито під час йосифінських касат 1780-х рр., також інспірованих ідеями Просвітництва. У Габсбурзькій монархії в останній чверті XVIII ст. важливим для політики «йосифінізму» було церковне питання – створення модернізованої, освіченої австрійської державної Церкви. Внаслідок цієї політики припинено діяльність тих монастирів, які з позицій держави не приносили суспільству користі, тобто не утримували шкіл чи шпиталів²⁴⁶. Зрештою, закриття чернечих осередків диктувалося економічними міркуваннями, оскільки на 1780 р. близько 20 % усіх землеволодінь у Нижній Австрії, що становили 70 % усіх церковних маєтностей,

²⁴² D. Moschos. The Churches of the East and the Enlightenment // *The Oxford Handbook of Early Modern Theology, 1600–1800*, с. 505–507, 509, 513. Див. також: V. N. Makrides. The Enlightenment in the Greek Orthodox East: Appropriation, Dilemmas, Ambiguities // *Enlightenment and Religion in the Orthodox World* / за ред. P. M. Kitromilides. Oxford 2016, с. 17–47; G. Podskalsky. *Griechische Theologie in der Zeit der Türkenherrschaft*, с. 329–377.

²⁴³ M. Petrović. Austrian Enlightenment the Orthodox Way. The Church Calendar of the Habsburg Serbs and the Josephinist Reforms // *Encounters in the Europe's Southwest. The Habsburg Empire and the Orthodox World in the Eighteenth and Nineteenth Centuries* / за ред. Н Нерпнерм, Е. Posch. Bochum 2012, с. 45–54.

²⁴⁴ І. Тилявський. *Літургійні напрямки Почаївського монастиря*, с. 26.

²⁴⁵ В. Ададуров. В імперському контексті (XIX століття) // *На перехресті культур: Монастир і храм Пресвятої Трійці у Вільнюсі*: кол. моногр., вид. 2-ге випр. і доп. / за ред. А. Бумблаускаса, С. Кулявічюса, І. Сковчиляса. Львів 2019, с. 207–234.

²⁴⁶ Е. Цьольнер. *Історія Австрії* / пер. з нім. Р. Дубасевич, Х. Назаркевич, А. Онишко, Н. Іваничук. Львів 2001, с. 312–316.

належали саме монастирям²⁴⁷. Скорочення кількості обителів у Галичині в останній чверті XVIII ст. було помітним: якщо на 1780 р. у складі Галицької провінції ЧСВВ функціонувало 36 осередків, то у 1800 р. – 26 чи, за деякими даними, лише 22 обителі²⁴⁸.

Вплив ідей Просвітництва простежується й на культуру книги в чернечих осередках. Деякі видавничі проекти Почаївського монастиря 1760–1790-х рр. цілком надаються для розгляду в контексті василіянського Просвітництва. Саме в ньому можна по-іншому інтерпретувати й зрозуміти друк «Політики свічкої» (1770) чи «Книжици для господарства» (1778) і справжній бум кириличних (і частково польськомовних) видань 1770–1790-х рр., призначених для «парафіяльної цивілізації»²⁴⁹ (вони зберігалися і в обителях Львівської єпархії). Едиційний бум у 1760–1800 рр. простежується й у Віленській василіянській друкарні. За деякими підрахунками, за цей час там різними накладками вийшло 172 книги. Зрозуміло, що найчастіше видавали продукцію релігійного змісту, проте дедалі частіше з'являлися видання «нерелігійної» тематики. Наприклад, такі як «Лексикон географічний» (1766) василіянина Іларіона (Карпінського), «Коротка історія Східних Індій» (1776) Тадеуша Подлецького, «Домашнє господарство» (1791) Яна Германа, поезії Миколая Б'ялковського, драми Міхала Томашевського тощо²⁵⁰. Аналіз почаївських і віленських друків у контексті поширення нових ідей дало би змогу дослідити василіянське Просвітництво.

Однією з тенденцій книжкової культури Речі Посполитої у XVIII ст. стало поширення календарів, які відігравали роль своєрідних «журналів» чи серійних видань і були частиною *modus vivendi* людини епохи Просвітництва. Серед практично-ужиткових текстів особливої популярності набули й такі польськомовні календарі, в яких уміщували відомості з історії та політики, географії, природничих наук (астрономії, метеорології) тощо. Ці видання належали до наймасовіших у тогочасній Європі та виконували деякі функції, котрі пізніше перебрала преса. Інформацію в них подавали в цікавій і доступній для широкого кола читачів формі²⁵¹. Зрештою, календарі

²⁴⁷ D. Beales. The Making of Joseph II's Policy Towards the Monasteries // *Politics and Culture in the Age of Joseph II*, с. 54.

²⁴⁸ W. Chotkowski. *Redukcje monasterów Bazylijskich w Galicji*. Kraków 1922, с. 56–57; V. Lorens. *Bazylianie w Galicji*, с. 215–232.

²⁴⁹ М. Возняк. Український «savoir vivre» з 1770 р. // *Україна: Науковий трьохмісячник українознавства*, кн. 3 (1914) 33–55; Д. Гринчишин. Політика свецкая – унікальна Почаївська пам'ятка кінця XVIII століття // *Записки НТШ* 246 (2003) 246–263; J. Getka. *U progu modernizacji*, с. 113–125.

²⁵⁰ І. Альмес. Друкарня // *На перехресті культур*, вид. 2-ге, с. 304, 308.

²⁵¹ J. Getka. *Polskojęzyczne druki bazylijskie (XVIII wiek)*, с. 185, 190; Я. Ісаєвич. Репертуар видань та їх оформлення, с. 810.

Почаївський Святоуспенський монастир, мідерит Теодора (Стрельбицького).
1773 р.

поширювали незалежно від релігійних переконань чи конфесійної приналежності та стали бестселерами. Вони, наприклад, входили до списків читання євреїв тогочасних українських штетлів (містечок із більшістю населення юдейського віровизнання) Правобережної України. Очевидно, це були видання їдишем місцевих єврейських друкарень із певними особливостями у змісті²⁵². Календарі не тільки набули слави, а й слугували одним із маркерів культури книги часу Просвітництва.

Не стояли осторонь «календарного тренду» й василіянські монастирі Львівської єпархії. Як уже було зазначено, у 1750–1760-х рр., окрім богослужбової літератури, до окремих василіянських монастирів найчастіше купували саме календарі польською мовою. Хоча вони не належали до читацького канону (не були найпоширенішою друкованою продукцією в обителях), проте наближалися до входження до його складу. Зокрема, примірники «*Kalendarza politycznego*» різних років зберігалися і в заможніших, і в невеликих бідних унійних монастирях: Угорницькому 1766 р., Львівському Свяоонуфрїївському 1769 р. і Крехівському 1770-х рр. (додаток 3, док. 61, 66, 75). З таких видань ченці могли довідатися про європейських монархів, сенаторів і старост у Речі Посполитій.

Проаналізую книги із просвітницькими мотивами на прикладі бібліотеки двох обителів – Підгорецької та Львівської Святоонуфрїївської. На відміну від інших василіянських осередків єпархії, у Підгірцях наприкінці 1760-х – на початку 1770-х рр. зберігалася окрема колекція лектури мовою міжнародного спілкування епохи Просвітництва – французькою²⁵³. Тому навіть за цією формальною ознакою тамтешні книги одразу привертають увагу, коли йдеться про вивчення впливів нових ідей. Достеменно невідомо, як ці екземпляри потрапили до монастиря. Оскільки їх записано в реєстр книг із численними помилками, то, однозначно, ніхто з насельників обителі, принаймні коли укладали бібліотечний опис, не мав достатніх компетенцій для читання франкомовної продукції. Стисло охарактеризую ці книги, ексклюзивні для василіянських монастирських колекцій і зафіксовані в дев'яти позиціях. Дві з цих книг – латинсько-німецько-французький і латинсько-французький словники, ще дві – богословського змісту. Це означає, що лише п'ять примірників можна зарахувати до читива із просвітницькими мотивами.

Перше із зафіксованих франкомовних видань належить до категорії «легкого читання» – це роман «Пригоди Телемака» («*Les aventures de Té-*

²⁵² Й. Петровський-Штерн. *Штетл: золота доба єврейського містечка* / пер. з англ. Я. Стріхи. Київ 2019, с. 323–325.

²⁵³ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2627, арк. 28. Історію книгозбірні Підгорецького монастиря досліджувала: М. Кольбух. Книгозбірня Підгорецького монастиря.

létaque», 1699) французького архієпископа й теолога Франсуа Фенелона (1651–1715), бестселер ранньомодерного часу. Твір, наприклад, надихнув Моцарта до написання однієї з опер, а американських дизайнерів – на облаштування інтер'єрів у маєтку президента Ендрю Джексона († 1845). Своєю чергою, інспірацією для Фенелона стала четверта книга «Одіссеї» Гомера. Роман призначався для вихованця Фенелона – герцога Бургундського й онука Людовика XIV. Оскільки в тексті висміювався французький монарх, перше видання 1699 р. навіть було анонімним. Твір іще в XVIII ст. перевидавали, зокрема видавали переклади різними мовами. Польською він побачив світ у 1726 та 1750 рр. і належав до найпопулярнішої просвітницької лектури пізньої Речі Посполитої²⁵⁴. Проте в Підгірцях зберігалося саме франкомовне видання, проте яке саме – точно невідомо. Примірник виявити не вдалося, тож без інформації про помітки в ньому немає змоги підтвердити використання книги населеннями в 1760–1770-х рр.

Другий франкомовний екземпляр у монастирі – не настільки популярний на той час, проте не менш рідкісний для василіян твір, записаний в інвентарі як «Lecole Du Monde ou Instruction in 12mo» без вказівки автора²⁵⁵. Ідеться про «Школу світу, чи повчання батька до сина» («L'école du monde, ou Instruction d'un père à un fils») французького драматурга і «журналіста» Есташа ле Нобля (1643–1711). Пригодницьке життя ле Нобля – від генерального прокурора Меца в Лотарингії до ув'язненого за непристойну поведінку – не завадило йому писати невеликі розповіді на актуальні суспільно-політичні теми. Упродовж 1694–1696 рр. Есташ ле Нобль створив 24 «діалоги», тобто щомісяця по діалогу, у формі настанов батька сину про те, як потрібно жити. Їх об'єднали та видали разом уперше в 1700 р. як книгу під згаданою назвою. Автор писав також романи й повісті, проте «Школу світу» зараховують до «журналістського» жанру²⁵⁶.

Третє видання з колекції французьких творів для «легкого читання» в Підгірцях – це також твір суспільно-політичного змісту «журналістського» типу Жана-Поля де Сердана, іще менш знаного автора XVII ст., ніж два щойно згаданих. У 1670–1680-х рр. він написав декілька політичних полемічних памфлетів. У василіянському монастирі мали Серданову книгу

²⁵⁴ Ch. Schmitt-Maaß, S. Stockhorst, D. Ahn. Introduction: Early Modernism, Catholicism and the Role of the Subject-Fénelon as a Representative of the Age Enlightenment // *Fénelon in the Enlightenment: Traditions, Adaptations, and Variations* / за ред. Ch. Schmitt-Maaß, S. Stockhorst, D. Ahn. Amsterdam – New York 2014, с. 13–24; A. Szyrwińska. Polish Translation of Fénelon's *The Adventure of Telemachus* in the 18th and early 19th Century // Там само, с. 263–279.

²⁵⁵ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2627, арк. 28.

²⁵⁶ J.-P. Collinet, Ph. Hourcade, F. Moureau. Eustache Le Noble // *Dictionnaire des Journalistes, 1600–1789*, т. 2 / за ред. J. Sgard. Oxford 1999, с. 625–628.

«Європа рабська, допоки Англія не розірве свої ланцюги («L'Europe esclave si l'Angleterre ne rompt ses fers»), в якій критикується абсолютизм французького монарха Людовика XIV. Це був один із текстів «агітаційних» коаліційних сил проти «короля-сонця», коли той розпочав війну з Британією у 1672 р., як можна зрозуміти з назви – із пробританськими настроями та симпатіями²⁵⁷. Невідомо, як цей екземпляр опинився в Підгорецькому монастирі.

Останнє видання з колекції французьких книг Підгорецької обителі, котре здається іще дивнішим, ніж памфлет проти Людовика XIV, – це лист-відповідь першого католицького пекінського єпископа до мадам де Ліонн, опублікований у 1699 р. під заголовком «Lettre à Madame de Lionne, sur le libelle des Jésuites, contre M. l'évêque de Rosalie» («Лист до мадам де Ліонн про памфлет єзуїтів проти єпископа де Розалі»). У ньому францисканський італійський місіонер Бернардіно делла Кьєза († 1721) підтримує згадану даму в полеміці проти єзуїтів у Китаї. Дискусія розгорілася в останній чверті XVII ст., а вістря закидів було спрямованим проти характеру місіонерської діяльності Товариства Ісусового: вони, мовляв, спрощують християнські істини, котрі проповідують, уникають тлумачення догматичних учень про Євхаристію, страждання Христа тощо. До полеміки долучився навіть Блез Паскаль²⁵⁸. Лист пекінського єпископа делла Кьєзи – одна із реплік у цій ширшій дискусії.

На завершення характеристики підгорецьких книг просвітницького змісту варто згадати й про перший підручник чи географічний словник Речі Посполитої. В 1766 р. у віленській василіянській друкарні побачила світ книга «Географічний лексикон» («Lexikon geograficzn») Іларіона (Карпінського). В монастирському інвентарі її записано так: «Lexikon geograficzn. Auth[ore] Hilariona Karpińskiego O[r]d[inis] S[an]cti B[asilii] M[agni] in 4to»²⁵⁹. Книжку видано посмертно стараннями брата автора – також василіянина Гераклія (Карпінського). У словнику Іларіон, алюмн папського Грецького колегіуму та професор теології у Віленській Святотроїцькій обителі²⁶⁰, основну увагу зосередив на річпосполитській топоніміці, проте

²⁵⁷ K. Maletke. *Europabewusstsein und europäische Friedenspläne im 17. und 18. Jahrhundert // Francia: Forschungen zur westeuropäischen Geschichte*, т. 21/2: *Frühe Neuzeit – Revolution – Empire, 1500–1815*. Sigmaringen 1994, с. 77.

²⁵⁸ G. Bertuccioli. Della Chiesa, Bernardino // *Dizionario Biografico degli Italiani*, т. 36 (1988) (http://www.treccani.it/enciclopedia/bernardino-della-chiesa_%28Dizionario-Biografico%29/); детальніше див.: С. Collani, von. Did Jesus Christ Really Come to China? // *Religions and Missionaries around the Pacific, 1500–1900* / за ред. Т. Storch. Aldershot – Burlington 2006, с. 75–90.

²⁵⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2627, арк. 25.

²⁶⁰ *На перехресті культур*, вид. 2-ге, с. 480.

чимало інформації подав і про географічні назви європейських та азійських країв. Наприклад, в описах міст Речі Посполитої Карпінський перелічив найважливіші споруди, зокрема культові, і намагався коротко поінформувати про місцеві церковні справи. У титулі книги Іларіон вказав звідки брав відомості: «з різних авторів зібрані, перекладені та написані». Тож ідеться про компілятивний твір. Цю працю зазвичай розглядають у контексті польського Просвітництва та діяльності Едукаційної Комісії²⁶¹. Проте варто наголосити, що дослідницькою альтернативою може бути «василіянське» – як один із варіантів згаданих уже конфесійних (католицького, православного) – Просвітництво.

Інший приклад поширення творів із просвітницьким змістом у монастирському середовищі Львівської єпархії проаналізуємо за допомогою зібрання Львівського Святооунуфріївського осередку 1778 р. Тут привертає увагу колекція філософських текстів, які, найшвидше, наприкінці 1770-х рр. використовувалися під час чернечих студій. Пригадаймо, що у Львівському Святоюрському монастирі на 1773 р. переважала схоластична філософська література, яка відповідала характеру тамтешнього навчання. Натомість у Святооунуфріївській обителі зберігалося два томи якогось із латинськомовних видань «Compendium elementorum matheseos universæ» Христіана Вольфа, яскравого представника епохи Просвітництва²⁶². Один із підходів німецького філософа полягав у намаганні математично обґрунтувати богословські категорії, що й відображено в цих двох томах, які охоче використовували під час чернечих студій із філософії²⁶³.

У монастирській книгозбірні був також латинськомовний трактат «Institutiones philosophiae rationalis» Вольфового учня, не менш знаного професора Віттенберзького університету Фрідріха Христіана Баумейстера (1708–1785) з поясненням поглядів учителя. У 1753 р. учень Баумейстера києво-могилянський префект Давид Нащинський запровадив в Академії вивчення філософії саме за його підручником. Саме трактати Ляйбніца, Вольфа і, меншою мірою, Баумейстера спричинили присутні зміни у вивченні відповідного курсу – замість єзуїтських схоластичного аристотелізму й ораторства з'явилося власне викладання «шкільної» філософії²⁶⁴. Для посилення математики міг знадобитися твір «Institutiones mathematicae» Георга Ігнаца фон Мецбурга († 1798), який мала львівська обитель. Текст видано в семи томах, проте скільки саме з них було у книгозбірні монастиря,

²⁶¹ S. Herbst. Karpiński Hilarion // *Polski słownik biograficzny*, т. 12: *Kapostas Andrzej-Klobassa Zrecki Karol*. Wrocław – Warszawa – Kraków 1966–1967, с. 110.

²⁶² ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2186, арк. 52.

²⁶³ U. Goldenbaum. Leibniz, Wolff, and Early Modern Theology, с. 550–563.

²⁶⁴ В. Козловський. Рецепція європейського досвіду викладання, с. 102–116.

з'ясувати не вдалося. Мецбург, австрійський єзуїтський математик і картограф, працюючи у Віденському університеті, отримав замовлення зробити карту Східної Галичини, котре успішно виконав²⁶⁵. Проте слідів мапи в чернечому осередку виявити не вдалося.

Інший цікавий приклад – зберігання у Святооунфрїївській бібліотеці видання британської суспільно-політичної думки «*Bibliotheca politica*» Джеймса Тирела (1642–1718). Це один із небагатьох англомовних примірників у досліджуваних монастирях. Автор книжки відомий як політичний мислитель, представник партії вігів британського парламенту, один із тих, хто розробляв політичну доктрину партії наприкінці XVII – на початку XVIII ст. Власне «Бібліотека...» – це громіздкий компендіум конституційної теорії вігів²⁶⁶. Саме в будинку свого доброго друга Тирела філософ Джон Лок, автор теорії суспільного договору, писав твір «Два трактати про правління», що став одним із основоположних текстів політичного лібералізму. Пригадаймо, що роботи Лока мали значний вплив на появу ідей Просвітництва.

Хоч у Львівській обителі й не було такої колекції книг французькою, як у Підгірцях, проте все ж зберігалось декілька примірників, один із яких привертає увагу. Це ані політичний, ані філософський трактат, а лише похвальний панегірик цікавого змісту й авторства. Ідеться про переклад з італійської на французьку мову книги «Фунеральна орація принца Євгена Савойського» («*Oraison funebre du prince Eugene de Savoye*») кардинала Доменіко Сільвіо Пассіонея (1682–1761). Доволі об'ємний панегірик на честь одного із кращих тогочасних європейських полководців Євгена Савойського (1663–1736) здається щонайменше розважальною лектурою для ченців. Проте показова особа автора, який відзначався ліберальністю і прихильністю до Монтеск'є, тобто був представником Католицького Просвітництва²⁶⁷.

Що ж до творів Василянського Просвітництва, то у Львівській Святооунфрїївській обителі був екземпляр «Політики свіцкої» (1770)²⁶⁸, який потрапив сюди після смерті Йосафата (Лозинського), про якого вже йшлося. Згадана книжка – це poradnik «доброго тону» для молоді, написаний тогочасною українською мовою. Наприклад, у другій главі йшлося «О спо-

²⁶⁵ *The History of Cartography*, т. 4: *Cartography in the European Enlightenment* / за ред. М. Н. Edney, М. Sponberg Pedley. Chicago – London 2020, с. 151.

²⁶⁶ *The Cambridge History of Eighteenth-Century Political Thought* / за ред. М. Goldie, R. Wokler. Cambridge 2006, с. 781.

²⁶⁷ S. Nanni. Passionei, Domenico Silvio // *Dizionario Biografico degli Italiani*, т. 81 (2014) ([http://www.treccani.it/enciclopedia/domenico-silvio-passionei_\(Dizionario-Biografico\)](http://www.treccani.it/enciclopedia/domenico-silvio-passionei_(Dizionario-Biografico))).

²⁶⁸ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2186, арк. 58 зв.

собі захованя ся при столі», а в четвертій – «Як приналежить з людьми обходитися»²⁶⁹.

Аналіз видань із просвітницькими мотивами в монастирських книгозбірнях Львівської єпархії демонструє, що такої лектури до кінця 1770-х рр. було небагато, навіть якщо врахувати, що тут представлено невеличку вибірку. Не вдалося виявити і творів Вольтера, Дідро, Монтеск'є чи інших класичних авторів епохи. Проте, з іншого боку, отримані результати щонайменше засвідчують, що вивчення книжкової культури в монастирях можна проводити і з позиції поширення ідей Просвітництва. Формальний критерій – час видання після 1750 р. – нашоухе на думку, що більше книг просвітницького змісту в обителях мало з'явитися в 1780-х рр. – на початку ХІХ ст.²⁷⁰ Проте їхній аналіз і міркування про поширення нових ідей серед населення у той час перебуває за межами наших завдань. Зрештою, одним із основних наслідків Просвітництва для обителів, як уже було наголошено, стало їхнє закриття, що позначилося й на історії монастирських книгозбірень. Післяісторія втраченої бібліотеки Скиту Манявського, одного з найзнаковіших чернечих осередків ранньомодерної України, є показовим прикладом способів і механізмів розформування колекцій після австрійських касат останньої чверті ХVІІІ ст.²⁷¹

* * *

Дослідження *Lectio Basilianorum*, тобто репертуару книг василіянських обителів, яскраво засвідчує, що в них була зазвичай потридентська література. Монастирська документація дуже фрагментарно демонструє рецепцію тогочасних інтелектуальних віянь, зокрема ідей Просвітництва. У чернечих осередках домінував схоластичний теологічний дискурс, що підтверджує лектура навчальних студій. Читацький канон василіян подібний за тематичними перевагами до лектури ченців латинської традиції Речі Посполитої – це Святе Письмо й коментарі до нього, твори Отців Церкви, широко представлена проповідницька література, видання казуїстичного характеру, зокрема для медитацій і реколекцій. Склад «риторичної

²⁶⁹ Я. Ісаєвич. Василіянські друкарні: Унів і Почаїв // *На службі Кліо: збірник наукових праць на пошану Любомира Винара з нагоди 50-ліття його наукової діяльності*. Нью-Йорк – Торонто – Париж – Львів 2000, с. 465.

²⁷⁰ Напр., інвентарі бібліотек 22 василіянських монастирів 1788–1790 рр., на відміну від 1770-х рр., дають змогу поглянути на процеси поширення ідей Просвітництва хоч і не суттєво, та все ж по-іншому: AT-OeStA/AVA Bestand Stiftungshofbuchhaltung, Fasz. 697 (Karton 897) [арк. 1–16]; Biblioteka Narodowa, Rps. 46146, k. 1–53 v.

²⁷¹ Детальніше див.: І. Альмес. Втрачена монастирська книгозбірка: Ліквідація у 1785 р. Скита Манявського й післяісторія його книжкового зібрання // *З історії західноукраїнських земель* 15 (2019) 37–53.

бібліотеки» засвідчує перебування василіян в орбіті впливів єзуїтської освітньої системи. Підтверджує впливи духовності Товариства Ісуса й підбір аскетичної літератури. Попри такі західні інновації (як порівняти з *Lectio Orthodoxorum* XVII ст.), у монастирських бібліотеках і далі побутували твори київських церковних інтелектуалів другої половини XVII ст., передовсім Йоаникія (Галятовського).

У другій половині XVIII ст. простежується поступова латинізація та полонізація складу книгозбірень, що виявляється, зокрема, у збільшенні кількості латинсько- й польськомовної продукції. Її репертуар також свідчить про подібні процеси, але йдеться не про латинізацію як таку, а про окциденталізацію («озахіднення») василіянського чернечого середовища, тобто інкультурацію різноманітних «західних» запозичень. Так, у контексті вивчення української релігійної культури ранньомодерного часу книжкові зібрання можна розглядати як інтелектуальні засоби для інституційної трансляції західної богословської думки та як складові ширших процесів модернізації в Київській митрополії XVII–XVIII ст.

ВИСНОВКИ

Один із підсумків цього дослідження, який здається очевидним, проте його не зайве наголосити, полягає в тому, що вивчення читацьких практик ченців ранньомодерної України потребує врахування щонайменше релігійного та культурного контекстів, адже використання книг – це не так інтелектуальна чи освітня активність, а насамперед культурні й релігійні практики монахів. Без розуміння особливостей чернечого життя, а також соціокультурного простору обителів, дослідження історії читання насельників монастирів буде обмеженим і хибуватиме схематичністю. Такий методологічний підхід (врахування контекстів) у підсумку дає змогу стверджувати, що монахи зверталися до текстів здебільшого під час молитви чи для освіти. У будь-якому разі в чернечих осередках молитва з читанням мали поєднуватися. У першому випадку це означало використання богослужбової чи святоотцівської (вміщувалася в різних літургійних і житійних дидактичних збірниках) літератури. Яскравий приклад таких читацьких практик – написаний у 1610-х рр. лист-рецензія Йова (Княгиницького). Проте моделі звертання до текстів різнилися. У православних – це молитва та читання, натомість у василіян – навпаки, спочатку читання, а потім молитва. Очевидно, запропоновані схеми умовні, проте дають змогу простежити зміну характеру читання в монастирях і визначити його особливості. Варто наголосити, що «споживання» слова для молитви чи освіти не означало їхнього взаємовиключення. Зрозуміло, що і православні монахи, і василіяни читали як під час молитви, так і під час навчання. Проте саме спрямування активності на одну із цих сфер дає змогу говорити про розрізнення моделей.

Історіографія культури книги монашества, особливо в XVII ст., надто «києвоцентрична». Приклади таких ченців, як Сильвестр (Косов), Йоаникій (Галятовський) чи Лазар (Баранович), часом подають як зразкові та придатні для узагальнення православного монашества всієї ранньомодерної Київської митрополії. Однак культура книги згаданих осіб є лише однією з моделей, яка демонструє читацькі практики освічених монахів. Якщо київські церковні інтелектуали в XVII ст. подолали домінування польського культурного впливу й ознайомилися із західними католицькими та протестантськими творами за посередництвом латинськомовних трактатів,

то в більшості православних чернечих осередків Львівської єпархії цього часу латинськомовних книг узагалі не виявлено. Пояснення такого «культурного відчуження» від західної культури необхідно шукати в особливостях монастирів, які більше зосереджувалися не на освітній праці, а на молитві й аскезі. Ідеться про модель обителів без освітніх закладів, зате із практиками безмовності – т. зв. «відчужене» монашество за адаптованим і дещо зміненим афонським зразком. Ця модель не передбачала залучення братії до соціальної активності, формами якої і було шкільництво чи публічна культурна праця. З одного боку, чернечі осередки Львівської єпархії розташовувалися географічно ближче до «західного світу», ніж київські, тож можна було б очікувати більшого впливу на них латинської культури. Проте уважніше вивчення історії читання православних ченців Львівського владичтва XVII ст. засвідчує, навпаки, більшу віддаленість чи навіть певну ізолюваність від такого впливу. Тамтешні монастирі залишалися місцями молитви й назагал перебували поза латинськими впливами, на відміну від київських чернечих осередків. «Повернення» на Захід розпочалося в останній чверті XVII ст. завдяки реформам освіченого пастиря Йосифа (Шумлянського), а в наступному столітті активізувалося й набуло особливої динаміки в його другій половині, вже у василіянський період життя обителів.

Читацька культура монашества Львівської єпархії XVII ст. визначалася не освітнім критерієм, а релігійними практиками. Як уже було згадано, «скитська модель» не передбачала активної культурно-освітньої активності чернецтва. Організація життя місцевих іноків на позір більше нагадує те, що передбачали правила болгарського чи молдовського, а не київського монашества, тож і їхнє «спілкування» з книгами більше схоже до того, що було притаманне обителям православного Півдня. Дійсно, аналіз читацької культури ченців Львівської єпархії православного періоду дає підстави включити цей регіон до тогочасного культурно-релігійного простору православного Півдня.

Освітній критерій визначав «манеру» «споживання слова» вже у василіянських монастирях Львівського владичтва. Якщо в XVII ст. освітні практики характеризували «київську» чи «віленську» моделі чернецтва, то у Львівській єпархії ці моделі активізуються лише з другої половини XVIII ст., що призводить до зміни і трибу монашого життя, і культури книги в обителях. У моделі освіченого благочестя василіян читацька активність частіше спрямовувалася на забезпечення інтелектуального зростання й виконання «інтелектуальномістких» послушань. Це і підтверджують приклади професійного читання другої половини XVIII ст. Анастасія (Петровського) (для підготовки проповідей) чи Ігнатія (Филиповича) (для написання докторату в Римі). Так, у василіянський період історії монастирів

Львівської єпархії спільні та приватні молитви перестають бути головними сферами читання щонайменше чернечої еліти.

Невисокий рівень освіченості й нечисленність братій, обмеженість фінансових ресурсів і водночас широка мережа чернечих осередків Львівського владництва ранньомодерного часу зумовлювали формування невеликих, якщо порівняти з католицькими чи більшими київськими православними монастирями, книжкових зібрань. Натомість у співставленні з унійними обителями інших єпархій досліджувані бібліотеки були кількісно більшими й тематично різноманітнішими. Незначні кошти на купівлю чи опрацювання книг виділяли спорадично й нечасто, і такі видатки не були пріоритетними в чернечих осередках. В цих умовах Успенське ставропігійне братство у Львові у другій половині XVII – на початку XVIII ст. було «книжковим ктитором» для обителів єпархії. У василіянський період основним способом формування монастирських бібліотек стали вклади насельників і подарунки від білого та чорного духовенства.

Читацькі практики та «використання книг» були складовими літургійного й навчального циклів і загалом, повсякденного життя ченців. У православний період «споживання слова» залишалось інтегрованим у церковне правило та келійну молитву, виконуючи функції «духовної вправи». З середини XVIII ст. у василіянській моделі освіченого благочестя, як уже зазначалося, рівень освіченості й характер виконання тих чи тих функцій були ключовими чинниками, що зумовлювали характер складу книжкових зібрань не лише єромонахів, а й обителів загалом. Окрім богослужбового і трапезного, в унійний період з'являється «медитаційне», а там, де діяли чернечі студії, – і «шкільне» читання. Книга стає обов'язковим елементом приватної власності щонайменше чернечої еліти, і її у формі рукописних екслібрисів фіксують самі монахи, хоча це й не зовсім узгоджується з нашими правилами. Книги були не лише сакральними «недоторканими» об'єктами – їх продавали, дарували, ними обмінювалися, віддавали під заставу, інколи викрадали, зрештою дбали про задовільний фізичний стан, принаймні богослужбових кодексів.

Кількісне зростання монастирських бібліотек та активізація «життя» книг зумовили, від початку 1770-х рр., встановлення чіткіших правил поведінки з ними. Василіяни намагалися внаормувати практики звернення до літератури за зразком латинських моделей *lectio librorum* – із чіткими вказівками, що, де й коли читати. Такі власні відповідники стали складовою «стилю життя» чернечої еліти, освіченої у традиціях латинської культури. До кола читання та практик «використання» входила, насамперед, богослужбова, частково проповідницька і т. зв. «практично-ужиткова» література (медитації, словники, компендіуми, «навчальні» видання тощо). Джерела засвідчують «життя» в монастирях книг насамперед кириличним

шрифтом і польською мовою. Латинськомовні тексти широко використовувала чернеча еліта (як-от Анастасій (Петровський) чи Ігнатій (Филипович)), проте для монашого загалу вони залишалися незатребуваною лектурою. Отож кількісне переважання в колекціях книг латинською мовою не означало їхнього широкого використання в обителях. Наявність такої лектури можна розглядати як данину часу, а не як практичну потребу. Зростання в 1750–1770-х рр. у деяких монастирях Львівської єпархії бібліотек щонайменше втричі, розширення їхньої тематичної палітри, поява чернечих приватних книжкових зібрань також можна пов'язати з «революцією» читання наприкінці XVIII ст. в Європі – переходом від інтенсивного до екстенсивного «споживання слова». Водночас екстенсивну читацьку діяльність варто розглядати і як модернізацію іночого життя унаслідок зміни його сутності (активний «вихід» за мури обителей).

Хоча з середини XVIII ст. культури книги в унійних і католицьких монастирях подібні, проте латинські впливи саме в цій сфері в обителях ЧСВВ Львівської єпархії залишалися частковими й обмеженими. Якщо практики «присвоєння екземплярів» за допомогою латинськомовних екслібрисів широко використовувалися василіянами з середини XVIII ст., то, наприклад, тематичне впорядкування зібрань аж до кінця 1770-х рр. не простежується, за винятком кількох більших осередків. Окрім того, в обителях не впровадили реєстри видачі книг, як, наприклад, у католицьких монастирях Львова. У більшості чернечих осередків не облаштовувалися бібліотечні приміщення, тобто окремо відведені «простори знання», адже невеликі фонди не передбачали якогось спеціального «бібліотечного оформлення». Ужиткове використання та читання текстів різними мовами відомих єзуїтських, домініканських, францисканських і протестантських авторів уможливило обізнаність із основними теологічними трактатами потридентського часу, античною та гуманістичною спадщиною. Проте в монастирях Львівської єпархії навіть наприкінці 1770-х рр. відсутні «просвітницькі» конотації як такі, що, зрештою є суголосним з аналогічним культурно-релігійним дискурсом Київської унійної митрополії. Монастирські бібліотеки василіян на Поділлі й у Руському воеводстві не були настільки добре укомплектованими, як, наприклад, василіянська книгозбірня у Вільні чи колекції київських православних монастирів. Проте Львів як регіональний центр різних монаших традицій (*urbs monachorum*) компенсував відсутність актуальної лектури в обителях східного обряду, адже василіяни могли скористатися книжковими зібраннями єзуїтів, домініканців та інших чернечих орденів.

Наприкінці XVII ст. київські православні вчені «припасували» Захід до Сходу, а у випадку історії читання василіян Львівської єпархії другої половини XVIII ст. Захід «асимільовував» Схід – у монастирях книга була

важливим засобом окциденталізації культурних і духовних практик. Утім, навіть упродовж XVIII ст. у багатьох василіянських обителях *latinitas* представлена в її польській версії (*latinitas polonice*), тобто польська мова залишалася важливим медіатором у середовищі ченців-уніатів. У цей час відбувається поступова латинізація та полонізація монастирських бібліотек; особливо вона помітна там, де провадилися студії з риторики, філософії чи теології. У таких обителях книги латинським шрифтом становили 70–90 %. Виразним прикладом латинізації духовності василіян стало поступове впровадження у другій половині XVIII ст. медитаційного читання як органічного наслідку західної освіченості еліти Чину. Осередками та трансляторами латинських впливів були найбільші унійні монастирі, розміщені в адміністративних центрах. Проте в історіографії поширені тези про латинізацію обителей Київської митрополії, про що свідчить домінування латинсько- та польськомовної літератури, в контексті читацьких практик і «використання» книг конкретними ченцями потребують уточнення й навіть перегляду. Ще раз наголошу: відсутність освітніх компетенцій або потреби читання з огляду на обов'язки-послушання призводили до того, що чернечий загал не звертався до текстів. Латинські книги використовувала для «професійного» читання майже виключно чернеча еліта. Зазвичай репертуар бібліотеки демонструє літературні преференції чи потреби певного чернечого осередку, але не засвідчує читання книг. Про «споживання слова» найкраще міркувати, аналізуючи приватні збірки та практики конкретних осіб, а не фонди монастирських колекцій.

Насамкінець зверну увагу, що історія читання монахів ЧСВВ дає змогу стверджувати існування партикулярної василіянської культури (чи субкультури) Київської унійної митрополії. Василіяни мали не лише юрисдикційну автономію у складі Унійної Церкви, а й культурними та релігійними практиками відрізнялися від інших представників *Slavia Unita*. Саме вивчення культури книги в монастирях Чину дає змогу стверджувати про творення субкультури василіян. Зокрема, у 1760–1770-х рр. в обителях відбувалися поширення не тільки чернечі правила Василія Великого, а й «Василіянський менологій» у викладі Ігнатія (Кульчинського), а також медитації у василіянському прочитанні Йосифа (Петкевича) – всі видані польською мовою у почаївській та віленській друкарнях ЧСВВ. Йдеться про централізоване забезпечення монастирів «своєю» літературою як засіб формування демонстрації власного культурно-релігійного «я». Зрозуміло, що поширення не обов'язково означало ознайомлення з книгами, проте на користь того, що їхній зміст знали, свідчить факт використання цих текстів для обов'язкового в усіх обителях трапезного читання. Інший приклад такої «конфесіоналізації по-василіянськи» – це поширення однакових богослужбових текстів, серед яких своєрідним маркером був унівський, а згодом і почаївський

Службники. Проте ще раз варто наголосити, що «конфесіоналізація» василіян Львівської єпархії простежується лише з 1760-х рр.

Вивчення конкретних прикладів і зроблені на їхній основі висновки не завжди є показовими й можуть хибувати схематичністю. Проте дослідження історії читання монахів Львівської єпархії XVII–XVIII ст. у категоріях культурної історії засвідчує перспективність цих студій. В епоху монастицизму книга залишалася одним із важливих інструментів формування культурних і релігійних практик чернецтва східного обряду. Поширення однакової літератури в латинській Європі та Київській митрополії сприяло творенню єдиного «цивілізаційного простору», а можливо, опосередковано й утвердженню спільного християнського етосу на основі релігійної культури, однією зі складових якої і були читацькі практики монахів.

ДОДАТКИ

Додаток 1

КІЛЬКІСНІ ПОКАЗНИКИ МОНАСТИРСЬКИХ КНИГОЗБІРЕНЬ ЛЬВІВСЬКОЇ ЄПАРХІЇ XVII–XVIII ст.

Умовні скорочення:

бібл.	→ бібліотечні книги
гр.	→ грецька мова
заг. к-ть	→ загальна кількість
іт.	→ італійська мова
кир.	→ кириличним шрифтом
лат.	→ латинська мова
нім.	→ німецька мова
нев.	→ невідомо
од. зб.	→ одиниця зберігання
пол.	→ польська мова
пр.	→ приватні книги ченців
рук.	→ рукописні книги
стар.	→ стародрук
фр.	→ французька мова
хр.	→ хорватська мова
церк.	→ церковні книги

* Цифри, вказані у дужках, означають од. зб.

** Таблиці укладено на підставі списків книг монастирів і ченців (див. Додаток 3).

Додаток 1.1.

Кількісні показники монастирських книгозбірень
Львівської єпархії першої половини XVIII ст.

Критерій		Добряни		Гуме- нець 1740	Зада- рів 1739	Зо- лочів 1737	Коло- мия 1745	Косів 1745	Крилос 1740		Кре- хів 1739
		1720	1740						Успення	Іллі	
заг. к-ть	назв	65	51	9	14	19	8	15	38	16	144
	од. зб.	76	62	9	16	19	8	15	38	17	162
типи	церк.	31 (42)	24 (35)	9	14 (16)	19	8	13	38	16 (17)	8 (14)
	бібл.	34	27	-	-	-	-	2	-	-	136 (148)
	пр.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
формат	стар.	33 (44)	26 (37)	9	-	-	8	13	34	15 (16)	113 (128)
	рук.	6	3	-	2	-	-	2	2	-	28
	нев.	26	22	-	12 (14)	-	-	-	2	1	3 (6)
мова	лат.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	46 (56)
	пол.	24	20	-	-	-	-	1	-	-	33 (36)
	кир.	41 (52)	31 (42)	9	14 (16)	-	8	14	38	16 (17)	65 (70)
	нев.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
формат видання	2°	8	7 (18)	-	4	-	-	-	1	1	63 (72)
	4°	11	10	-	3	-	-	4	1	3 (4)	52 (53)
	8°	1	1	-	-	-	-	-	1	-	12 (16)
	12° (дуоде- чімо)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5 (8)
	16°	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	нев.	45 (56)	33	9	7 (9)	19	8	11	35	12 (13)	12 (13)

Додаток 1.2.

Кількісні показники монастирських книгозбірень Львівської єпархії першої половини XVIII ст. (продовження) та 1750-х рр.

Критерій		Львів Св. Онуфрія		Львів Св. Юрія		Підгірці			Сатанів 1750-ті	По- гоня 1739	Соки- лець 1739	Шар- город 1756
		1727	1740	1708	1719	1705	1714	1731				
заг. к-ть	назв	11	12	16	222	55	204	189	56	18	13	82
	од. зб.	20	13	31	257	60	217	203	81	18	13	108
типи	церк.	11 (20)	12 (13)	16 (31)	18 (32)	55 (60)	65 (76)	62 (74)	20 (44)	14	13	49 (75)
	бібл.	-	-	-	204 (225)	-	139 (141)	127 (129)	35 (37)	4	-	33
	пр.	-	-	-	12	-	-	-	-	-	-	-
формат	стар.	-	-	-	192 (227)	51	139 (151)	128 (142)	-	5	5	-
	рук.	-	-	-		3 (8)	26	26	3 (4)	1	-	6
	нев.	-	-	-	6	1	39 (40)	35	-	12	8	-
мова	лат.	-	-	-	111 (113)	-	1	6	2	-	-	14
	пол.	-	-	-	57 (76)	-	51 (52)	51	21	-	-	19
	кир.	-	-	-	39 (53)	55 (60)	150 (162)	132 (146)	33 (57)	18	13	49 (75)
	нев.	-	-	-	15	-	2 (гр.)	-	1 (гр.)	-	-	-
формат видання	2°	-	-	-	21 (47)	12 (17)	62	61	15 (19)	1	-	10
	4°	-	-	-	28 (34)	11	64	61	5 (7)	-	-	16
	8°	-	-	-	7	1	18	16	-	-	-	15
	12° (дуоде- чімо)	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	1
	16°	-	-	-	163 (166)	-	-	-	-	-	-	-
	нев.	-	-	-	-	31	60 (73)	51 (65)	36 (55)	17	13	40 (66)

Додаток 1.3.

**Кількісні показники монастирських книгозбірень
Львівської єпархії 1747–1749 рр.**

Критерій		Ви- цинь	Доб- ряни	Жов- ква	Кре- хів	Лит- винів	Львів Св. Юрія	Підго- родище	Руд- ники	Тере- бовля	Унів
заг. к-ть	назв	53	67	19	23	14	292	28	22	46	93
	од. зб.	74	94	20	42	14	369	46	26	72	142
типи	церк.	22 (43)	32 (51)	19 (20)	23 (42)	14	27 (50)	28 (46)	22 (26)	23 (47)	26 (56)
	бібл.	31	35 (43)	-	-	-	265 (319)	-	-	23 (25)	67 (86)
	пр.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
формат	стар.	35 (55)	42 (63)	6 (7)	19 (37)	5	248 (308)	5 (7)	11 (12)	22 (38)	64 (106)
	рук.	12	7	1	-	-	16 (30)	4	5 (8)	10 (15)	29 (36)
	нев.	6 (7)	18 (24)	12	4 (5)	9	28 (31)	19 (35)	6	14 (19)	-
мова	лат.	7	6	-	-	-	252 (263)	-	-	3	3
	пол.	7	17 (25)	-	-	-	44 (60)	-	-	3	14 (15)
	кир.	39 (60)	44 (63)	19 (20)	23 (42)	14	59 (87)	28 (46)	22 (26)	40 (66)	75 (123)
	нев.	-	-	-	-	-	20 (гр.)	-	-	-	1 (іт.)
формат видання	2°	13	11 (13)	3	4 (7)	-	109 (155)	14 (18)	11 (15)	24 (33)	8 (16)
	4°	14	9 (10)	3	2	-	104 (143)	5 (17)	4	8 (12)	15 (16)
	8°	2 (13)	5 (6)	-	-	-	52 (57)	1	-	-	2
	12° (дуоде- чімо)	-	-	-	-	-	29 (31)	-	-	-	-
	16°	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	нев.	24 (34)	42 (65)	13 (14)	17 (33)	-	36 (59)	8 (10)	7	14 (27)	68 (108)

Додаток 1.4.

**Кількісні показники монастирських книгозбірень
Львівської єпархії 1760-х рр.**

Критерій		Бу- чач 1769	Доб- ряни 1766	Горо- денка 1764	За- валів 1764	За- дарів 1760	Зба- раж 1765	Зо- лочів 1767	Крас- нопуца 1760	Кре- хів 1766	Кри- лос 1764	Лук- виця 1765
заг. к-ть	назв	186	22	51	73	29	48	84	52	218	20	20
	од. зб.	214	25	51	77	29	51	100	81	281	22	20
типи	церк.	19 (24)	-	13	26 (29)	24	21	28 (34)	30 (55)	41 (62)	20 (22)	20
	бібл.	167 (190)	22 (25)	38	47 (48)	5	27 (30)	56 (66)	22 (26)	177 (219)	-	-
	пр.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
формат	стар.	176 (204)	-	41	52 (56)	25	33 (36)	66 (81)	46 (74)	158 (213)	15 (17)	12
	рук.	10	-	3	11	4	8	5	6 (7)	60 (68)	-	-
	нев.	-	-	7	10	-	7	13 (14)	-	-	5	8
мова	лат.	109 (131)	-	6	1	-	8	27 (30)	1	63 (72)	-	-
	пол.	56 (57)	-	16	22	-	10 (11)	25 (32)	4 (5)	29 (37)	-	-
	кир.	20 (25)	-	27	48 (52)	-	30 (32)	32 (38)	47 (75)	126 (172)	20 (22)	20
	нев	1 (гр.)	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-
формат видання	2°	12 (17)	-	7	14	-	2	1	1	79 (100)	3	9
	4°	8 (11)	-	13	13	-	1	18 (24)	3	62 (70)	3	1
	8°	8 (12)	-	8	5	-	2	23 (30)	1	11 (13)	1	2
	12°	4	-	2	-	-	-	9	-	3 (4)	-	-
	16°	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	нев.	153 (169)	-	21	41 (45)	-	43 (46)	32 (36)	47 (76)	63 (94)	13 (15)	8

Додаток 1.5.

**Кількісні показники монастирських книгозбірень
Львівської єпархії 1760-х рр. (продовження)**

Критерій		Львів Св. Онуфрія			Львів Св. Юрія		Підгірці		По- гоня	Тере- бов	Угор- ники	Улаш- ківці	Чорт- ків
		1763	1765	1769	1764	1766	1764	1767	1765	1764	1766	1763	1766
заг к-ть	назв.	26	22	230	419	319	168	244	42	59	54	76	34
	од. зб.	30	26	289	520	367	204	310	57	104	69	81	35
типи	церк.	22 (26)	22 (26)	31 (45)	26 (45)	29 (49)	34 (55)	45 (63)	22 (34)	22 (51)	34 (48)	28 (33)	34 (35)
	бібл.	4	-	199 (244)	393 (475)	269 (296)	134 (149)	199 (247)	20 (23)	37 (53)	20 (21)	48	-
	пр	-	-	192 (225)	-	12 (13)	-	-	-	-	-	-	-
формат	стар.	12	12	219 (273)	392 (490)	21 (22)	-	213 (265)	19 (24)	40 (68)	-	-	13
	рук.	6	6	11 (16)	22	-	-	23	9	6 (16)	-	3	7
	нев.	12	8	-	5 (8)	-	-	8 (22)	14 (24)	13 (20)	-	-	14 (15)
мова	лат.	-	-	94 (101)	230 (253)	-	15 (16)	66 (101)	2	11 (15)	2	4	1
	пол.	-	-	64 (98)	67 (88)	201 (225)	29 (42)	52	2	8 (18)	4	35	1
	кир.	-	-	54 (72)	108 (165)	67 (71)	124 (144)	115 (146)	38 (53)	40 (71)	47 (62)	34 (39)	32 (33)
	нев.	-	-	18	14	-	-	2; 9 (фр.)	-	-	1 (хр.)	1 (нім.)	-
формат видання	2°	-	-	18 (23)	116 (163)	-	-	83 (102)	1 (2)	27 (47)	-	17 (20)	2
	4°	-	-	59 (61)	142 (167)	-	-	62 (68)	2	8 (15)	2	6 (8)	5
	8°	-	-	94 (115)	87 (93)	-	-	51 (68)	-	1	1	-	1
	12°	-	-	3	38	-	-	9	-	-	-	-	-
	16°	-	-	4 (8)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	нев.	-	-	52 (79)	36 (59)	-	-	39 (63)	39 (53)	23 (41)	51 (66)	53	26 (27)

Додаток 1.6.

Кількісні показники монастирських книгозбірень
Львівської єпархії 1770-х рр.¹²

Критерій		Ві-	Доб-	Завалів		Зо-	Кри-	Крехів		Унів	Львів	Львів
		цинь	ряни	1773	1775	лочів	лос	1771	1777	до 1775	Св. Онуф- рія	Св. Юрія
		1774	1774	1773	1775	1773	1774	1771	1777	до 1775	1778	1773
заг. к-ть	назв	122	84	129	107	116	41	220	459	72	201	613
	од. зб.	171	120	138	115	137	52	288	560	147	225	699
типи	церк.	27 (58)	35 (61)	37 (45)	38 (46)	29 (35)	20 (30)	41 (63)	43 (80)	26 (76)	-	20 (42)
	бібл.	95 (113)	49 (59)	92 (93)	69	87 (102)	21 (22)	179 (225)	416 (480)	46 (71)	201 (225)	593 (657)
	пр.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9
формат	стар.	95 (143)	59 (89)	96 (99)	81 (87)	99 (119)	17 (18)	158 (211)	405 (505)	61 (118)	190 (214)	480 (562)
	рук.	11 (12)	15 (17)	23 (24)	20	8	4	62 (77)	54 (55)	-	11	125
	нев.	16	10 (14)	10 (15)	6 (8)	9 (10)	-	-	-	11 (29)	-	8 (12)
мова	лат.	38 (51)	12 (16)	16	20	47 (53)	4 (5)	60 (69)	204 (214)	12 (15)	89 (93)	294 (349)
	пол.	34 (35)	24 (26)	55	30	35 (44)	13	31 (38)	129 (151)	13 (22)	41 (42)	103 (106)
	кир.	45 (78)	48 (78)	58 (67)	57 (65)	34 (40)	24 (34)	129 (181)	126 (195)	47 (110)	39 (58)	90 (118)
	нев.	5 (7)	-	-	-	-	-	-	-	-	32 ¹	104 22 ²
формат видання	2°	8 (32)	10 (12)	19 (21)	28 (34)	8	12 (22)	79 (107)	55 (88)	22 (38)	31 (40)	79 (97)
	4°	36 (40)	14 (20)	21	31 (32)	21 (24)	11 (12)	61 (69)	66 (74)	7	85 (87)	160 (168)
	8°	24 (31)	4	30	25 (26)	28 (36)	1	12	81 (89)	8 (12)	79 (85)	52 (71)
	12°	8 (9)	-	-	-	7	-	2	22	-	-	6
	16°	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	3
	нев.	46 (59)	51 (74)	59 (66)	23	51 (61)	17	66 (98)	235 (287)	35 (90)	6 (13)	313 (354)

¹ 20 – іт.; 8 – фр.; 4 – гр.² 15 – гр.; 4 – нім.; 2 – фр.; 1 – іт.

Додаток 2

РУКОПИСНІ ВЛАСНИЦЬКІ ЗНАКИ ВАСИЛІАН РУСЬКОЇ ПРОВІНЦІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVIII ст.¹

№	Прізвище та ім'я	Власницький знак	Джерело
1	2	3	4
1.	Бережинський Лаврентій (Bereżyński Laurenty)	– Ex libris Patris Laurentii Bereżynski Ords. S.B.M. missionaz – Ex libris Pris Laurentii Bereżynski Ord. S.B.M. missionar. – Ex libris Laurentii Bere- żynski Ord. S.B.M. mis- sionarii	– ЛННБ, МВ-71, МВ-583 – ЛННБ, СТ-III 15755, СТ-IV 82786/1-4 – ЛННБ, СТ-I 101501
2.	Білинський Єропей (Biliński Hieroteusz)	Ex libris P. Jerothei Bilin- ski OSBM	ЛННБ, МВ-484
3.	Білогірський Спиридон (Białogórski Spirydion)	Liber Patris Spiridionis Białogurski O.SBM	ЛННБ, МВ-48
4.	Бошковський Йосафат (Boszkowski Jozafat)	Pris Josaphat Boszkowski O.S.B.M.	ЛННБ, СТ-I 21801
5.	Бутович Йоаникій (Butowicz Joanicusz)	Ex libris P. Ioannius Buto- wicz O.S.B. M. Año D. 1758	НБУ, In 3210

¹ Алфавітний список містить усі віднайдені версії рукописного власницького знаку ченця, без розкриття скорочень у квадратних дужках та без розставлення розділових знаків, але уніфіковано велику та малу літери. З'ясування приналежності монахів до Руської провінції другої половини XVIII ст., в т. ч. Львівської єпархії, здійснено на основі каталогу ченців Анастасія (Петровського) (ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 435, 436, 614), а також на підставі каталогу з монографії Беати Лоренс (В. Lorens. *Bazylianie prowincji koronnej*, с. 439–480).

1	2	3	4
6.	Васютинський Теофіл (Wasiutyński Teofil)	Ex libris R.P.T. Wasiu- tynski OSBM	BBW, A4,9
7.	Войцехівський Стах (Wojciechowski Stachys)	Ex libris RP. Stachij Woy- cechowski Or. DB Magni	ZNiO, XVIII-2088
8.	Галичкович Амвросій (Haliczkowicz Ambroży)	Ex libris Ambrosii Halicz- kowicz OSBM	ЛННБ, СТ-II 104916
9.	Ганкевич Іполит (Hankiewicz Hipolit)	Hippolyti Hankiewicz OSBM	ZNiO, XVII-4965 ²
10.	Грушецький Антоній (Gruszecki Antoni)	Ex libris Frat. Antoninus Gruszecki O.D.M.B.	НБУ, In 1285
11.	Гурин Єронім (Huryn Hieronim)	Ex libris P. Hieronymi Huryn O.S.B.M.	НБУ, кир. 1431п
12.	Домбровський Тадей (Dąbrowski Tadeusz)	Ex libris P. Fr. Thadei Dąb- rowski [...] O.S.B. Magni	НБУ, In 1285
13.	Дубачевський Інокентій (Dubaczewski Innocenty)	Ex libris Innocenty Dubo- czewski Or. DBM	НМЛ, Сдл-197
14.	Дубницький Авксентій (Dubnicki Aukseuty)	Ex libris Indigni Jeromo- nachi R. Patris Auxentii Dubnicki O.S.B.M.	ZNiO, XVIII-13893
15.	Душинський Теофан (Duszyński Teofan)	– Hic liber [...] Theopha- nis Duszynski scito – R. [...] Pris T. Duszynski Or. SBM	ZNiO, XVIII-1512
16.	Зеленецький Нікандер (Zielieniecki Nikander)	Ex libris P. [Nikander] Zielieniecki OSBM	ЛННБ, СТ-I 109054
17.	Ляшевич Юстин (Paszewicz Justyn)	Justini Paszewicz OSBM	ЛННБ, СТ-II 105193
18.	Калимовський Єронім (Kalimowski Hieronim)	– Ex libris Hieronimi Kali- mowski O.S.B.M. – Ex libris ad usum Hiero- nymy Kalimowski OSBM	– ЛННБ, СТ-I 94178 – BBW, ABW Cyr – D1, 07; D1, 08; D1, 24 ³
19.	Коблянський Салюстій (Koblański Sallusty)	– Ex lib. Sallustij Koblan- ski Ord. SBM – P. Sallustij Koblanski OSBM	– ЛННБ, СТ-I 56889, СТ-II 15884 – ЛННБ, СТ-II 80406

² *Katalog starych druków Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich*. Wrocław 1993, т. 3: I–K, с. 122.

³ *Katalog druków cyrylicznych XVI–XVIII wieków w zbiorach biblioteki klasztoru oo. Bazylianów w Warszawie* / опрацював R. Lepak. Warszawa 2013, с. 118–119.

1	2	3	4
20.	Козицький Гавриїл (Kozicki Gabriel)	Ex libris Pris Gabrielis Kozicki Ord S.B.M.	ЛННБ, МВ-351
21.	Копистенський Вадим (Kopysteński Badem)	Ex parva supellectili libro- rum Vadimi Kopystenski O.S.B.M.	ЛННБ, СТ-I 47615
22.	Косевич Августин (Kossiewicz Augustyn)	Fris Augustini Kossiewicz Or. S. Basilii Magni	ЛННБ, СТ-I 79191/2np
23.	Крижановський Амплій (Krzyżanowski Ampliat)	Ex libris P. Ampliati Krzy- żanowski OSBM	ЛННБ, СТ-I 101386 ЛМІР, Сд. 1710 НБУ, In 3360/1 ⁴
24.	Крижановський Інокентій (Krzyżanowski Innocenty)	Ex libris P. Innocen. Krzy- żanowski OSBM	ЛННБ, СТ-I 78505, СТ-I 102112/2np./k.2
25.	Кровницький Боніфатій (Krownicki Bonifacy)	Ex libris B. Krownicki O.S.B.M.	НБУ, кир. 1591п (1) ⁵
26.	Курницький Варлаам (Kurnicki Barlaam)	Ex libris R. P. Barlaami Kurnicki Ord. S.B. Magni.	НБУ, In 5774
27.	Лашевський Сильвестр (Łaszczewski Sylwester)	– Ex libris R. P. Sylvestri Łaszczewski O.S. Basilij M. – Ex manuscriptis RP Syl- westri Łaszczewski O.S. Basilij M.	– ЛННБ, СТ-I 101446; ІР НБУ, ф. 1, спр. 4500, 4501 – ЛННБ, МВ-582, МВ-739
28.	Лесевич [Гедеон] (Lesiewicz [Gedeon] ⁶)	Ex libris ARP Lesiewicz OSBM	ЛННБ, МВ-510
29.	Лозинський Йосафат (Łoziński Jozafat)	Post Fata Pris Josaphat Łozinski OSBM	ЛННБ, СТ-IV 368
30.	Макаревич Йосафат (Makarewicz Jozafat)	Usüs [P. J.] Makarewicz OSBM.	НБУ, кир. 2362п (1,2)

⁴ Ю. Рудакова. Стародруки з астрономічної тематики, надруковані латинським шрифтом у XV–XVII ст., у фондах відділу стародруків та рідкісних видань Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського // *Українське небо. Студії над історією астрономії в Україні*: зб. наук. праць / під ред. О. Петрука. Львів 2014, с. 717.

⁵ Тут і далі екслібриси з НБУ подано за: *Кириличні видання друкарні Почаївського Успенського монастиря XVIII – першої третини XIX ст. Науковий каталог* / упоряд. О. Железняк, Н. Заболотна, Р. Кисельов; наук. ред. І. Альмес. Львів 2021, т. 1–2 (у друці).

⁶ Достеменно невідомо, про якого саме ченця йдеться (Lesiewicz Błażej, Lesiewicz Gedeon, Lesiewicz Genady, Lesiewicz Pafnucy, Lesiewicz (Lisiewicz) Paizjusz), див.: B. Lorenz. *Bazylianie prowincji koronnej*, с. 458–459.

1	2	3	4
31.	Маньківський Пафнутій (Mańkowski Pafnucy)	– Ex cathalogo librorum P. Mankowski – Ex cathalogo librorum Paphnutij Mankowski Ord. DBM A. 1725	ZNiO, XVIII-31193adl.
32.	Михальський Атанасій (Michalski Atanazy)	Usûs Pris Athanasii Mi- chalski Monachi Basiliani	ZNiO, XVIII-2760
33.	Михальський Доротеї (Michalski Doroteusz)	Ex libris P. Dorotheaei Mi- chalski O.S.B.M.	ЛННБ, СТ-I 86680
34.	Моргулець Йосиф (Morgulec Józef)	– Ex libris P. Josephi Mor- gulec – Pris Josephi Morgulec	– BUW, 17.20.4.13/1 – IP НБУ, ф. 303, спр. 134
35.	Мульковський Йона (Mulkowski Jonasz)	Ex libris Jonae Molkowski Ord. S.B. Mgni	IP НБУ, ф. 1, спр. 4528
36.	Нерезій Єронім (Nereziusz Hieronim)	– [Ex] libris P. Hieronymi Nereziusz OSBasilij M. – Ex libris P. Hieronymi Nereziusz O.D.B.M. Rec- toris [...] Buczacens [...] – Ex libris P. Hieronymi Nereziusz ODBM rectoris protunc Buczacens – Ex libris Rdi Patris Hie- nimi Nereziusz Ordnis Divi Basilij Magni – Ex libris Patris Hierony- mi Nereziusz ODBM – Rmo P. Joanni Hierony- mo Nereziusz OSBM Rec- tori Collegii Buczacens	– ЛННБ, МВ-534 – BBW, А4, 15 – ЛННБ, СТ-IV 120542/к.1-3 – LMAVB, L-17/215 ⁷ – ЛННБ, СТ-IV 50473
37.	Опуський Софроній (Opuski Sofroniusz)	– Ex libris P.S. Opuski O.S.B.M. – Ex lib. P.S. Opuski O.S.B.M. – Usus P. Sophron. Opuski Ord. S.B.M. – P.S. Opuski O.S.B.M.	– ЛННБ, СТ-I 79191/2np., СТ-I 109170 – ЛННБ, СТ-III 84186 – ЛННБ, СТ-I 92108, СТ-I 94669, СТ-II 70017

⁷ XVI–XVII a. lituanika Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje: katalogas = Lithuani-
ca saeculi sexti decimi et septimi decimi ex Bibliotheca Academiae Scientiarum Lithuaniae:
Catalogus, c. 223.

1	2	3	4
38.	Охоцький Йосафат (Ochocki Jozafat)	Ex libris Josaphat Ochocki OSBM	ЛННБ, СТ-I 54541
39.	Павлович Трифон (Pawłowicz Tryfon)	Ex libris Tryphonis Pawłowicz O.S.B.M.	ЛННБ, СТ-I 92911
40.	Парницький Граціан (Parnicki Gracjan)	Ex libris Patris Gratiani Parnicki Ord. S.B.M.	НБУ, кир. 2397п
41.	Паславський Гервасій (Pasławski Gerwazy)	Ex libris P. Gervasij Pa- sławski	ZNiO, XVIII-8769
42.	Патинський Інокентій (Patyński Innocenty)	Ex libris R. Patris Innocen- tis Patynski OSB Magni	ЛННБ, СТ-IV 14592/t. 3
43.	Петровський Анастасій (Piotrowski Anastazy)	– Ex libris Anastasij Pio- trowski Ord. S.B.M. – Ex libris Patris Anastasij Piotrowski Ord. S.B.M. – Ex libris P. Ath. Piotrow- ski O.D.B.M. – Ex libris usûs Personalis [Patri] [A]nastasii Piotrow- ski O. S. B. M. – Ex libris usûs Personalis Patrii Anastasii Piotrowski Ord. S.B.M. hieromonachi	– ЛННБ, МВ-64 – ЛННБ, СТ-II 75445, МВ-347 – LMAVB, L-17/272 ⁸ – НБУ, кир. 2316п (1,2), кир. 2323п (1,2), кир. 2270п (1,2), кир. 2289п (1,2), кир. 2302п (1,2), кир. 2303п (1,2)
44.	Петрушевський Онуфрій (Piotruszewski Onufry)	Ex libris O. Piotruszew- ski mp	ZNiO, XVII-5525-III
45.	Повшинський Лев (Powszyński Leon)	Ex libris P. Leonis Pow- szyński O.S.B.M.	ЛННБ, СТ-II 104521/1
46.	Потелицький Йосафат (Potelicki Jozafat)	– Ex libris P. Josaphat Po- telicki OSBM – Ex libris Josaphat Pote- licki OSBM	– ЛННБ, СТ-III 84555/2, СТ-IV 14592, t. 2 – ЛННБ, СТ-I 109031
47.	Ридошевський Амвросій (Rydoszewski Ambroży)	P. Ambrosij Rydoszewski OSBM	BBW, J10, 13
48.	Сабатович Даниїл (Sabatowicz Daniel)	Ex libris Danielis Sabato- wicz O.S.B.M.	ЛННБ, МВ-527
49.	Самборський Авксентій (Samborski Auksenty)	Ex libris P. Aksentij Sam- borski Ord. S.B.M. mp	ЛННБ, СТ-IV 81246/3np.

⁸ Там само, с. 297.

1	2	3	4
50.	Сеправський Єронім (Sieprawski Hieronim)	Ex libris Hieronimi Sieprawski Or. S.B.M. mp.	ЛННБ, СТ-IV 21053
51.	Сигидинський Йосафат (Sygidyński Jozafat)	Ex libris Jozapat Sygidyński	НБУ, крп. 1396п
52.	Скольський Венедикт (Skolski Benedykt)	P. Benedicti Skolski OSBM	ZNiO, XVIII-1611
53.	Скотинський Йосиф (Skotyński Józef)	De nro librorum P. Josephi Skotyński O.S.B.M.	ZNiO, XVIII-3945
54.	Славинський Августин (Sławiński Augustyn) ⁹	– Usus Augustini Sławinski indigni hieromonachi ab Anno 1783 mense maji – Usus Augustini Sławinski hieromonachi ab Anno 1785to Die 27 maji	– ЛННБ, СТ-II 95709 – ЛННБ, СТ-I 92856
55.	Сулжинський Лука (Sulżyński Łukasz)	P. Lucæ Sulżyński – O.S.B.M.	BUW, 12.4.6.31/1
56.	Сущинський Гімназій (Suszczyński Gimnazy)	– Ex libris P. [...] Suszczyński OSBM – Liber Reverendi Patri Gymnassi Suszczyński OSBM	ЛННБ, СТ-II 112097
57.	Тарчановський Йосиф (Tarczanowski Józef)	Ex libris P. Josephi Tarczanowski	BBW, J5, 11
58.	Теодорович Інокентій (Teodorowicz Innocenty)	Ex libris Ptris Innocentij Tedorowicz OSBM	ЛННБ, СТ-II 105681
59.	Турянський Амвросій (Turzański Ambroży)	Ex libris Ambrosij Turzan- ski Abbatis Unioviensis	ЛННБ, СТ-IV 14305
60.	Филипович Ігнатій (Filipowicz Ignacy)	– Ex libris Ign. Filipowicz O.SBM. – Ex libris Ignatij Filipowicz O.S.B.M. – Ex libris Ignatii Filipowicz OSBM Provae Polonae – Ex libris P. Ignatii Filipowicz O.S.B.M. – Ex libris R. Ignatii Filipowicz Ord. S. Basilii M.	– НМЛ, Сдл-1212 – ЛННБ, СТ-I 25737, СТ-I 94588 – ЛННБ, СТ-I 86677 – ЛННБ, МВ-591 – ЛННБ, СТ-I 92108

⁹ Про Августина Славинського писала: М. Pidlypczak-Majerowicz. Augustyn Sławiński // *Polski słownik biograficzny*, т. 38, зш. 4. Warszawa 1999, с. 606–607.

1	2	3	4
		– Rndi Pris Filipowicz – Bibliothecae Ignatii Filipowicz Hieromonachi indigni	– ЛННБ, СТ-II 105317, СТ-IV 26190
61.	Фірликовський Єронім (Firlikowski Hieronim)	Ex libris R.P. Hieronymi Firlikowski Ords. D.B.M.	ZNiO, XVII-19252 ¹⁰
62.	Хмельницький Юрій (Chmielnicki Jerzy)	E[x] libris P. Georgii Chmielnicki Or. S.B.M.	ЛННБ, МВ-750
63.	Холєвчинський Венедикт (Cholewczynski Benedykt)	– Ex libris P. Benedicti Cholewczynski – Ex libris P. Benedicti Cholewczynski Ord S. Ba.	– ЛННБ, МВ-519, 678 – ЛННБ, МВ-677
64.	Цимборський Сосипатр (Cymborski Sosypater)	– Ex libris Pris Sosypatri Cym[bo]rski OSBM – Ex libris Rdi Ptris Sosypatri Cy[m]borski O.S.B.Magni Ano Dni 1753tio D. 31 Augu. VS	BBW, J10, 3
65.	Чернявський Памво (Czerniawski Pambo)	– Ex libris Pambonis Czerniawski O.S.B.M. – Ex libris Pambonis Czerniaw[s]ki O.S.P.B.M. – Ex libris Pambonis Czerniawski Ords. Sancti Basilii Magni	НБУ, кир. 1531п, кир. 1393п, кир. 1486п
66.	Юревич Іларіон (Juriewicz Hilarion)	Ta xiązka w.o. Hylariona Jurewicza ZSBW. m. p. Ta xiązka wo Hylariona Jurewicza ZSBW. mp	НБУ, кир. 1592п (1), кир. 1611п, кир. 5670п (1,2)
67.	Юркевич Севастіян (Jurkiewicz Sebastian)	Ex libris Sebastiani Jurkiewicz OSBM	ДАТО, ст-11731
68.	Ягельницький Януарій (Jagielnicki January)	– Ex libris X. Januarii Jagielnicki OSBM – Ex libris P. Januarii Jagielnicki O.S. Basilii Magni	ІР НБУ, ф. 1, спр. 4536; спр. 4539

¹⁰ *Katalog starych druków Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich*, т. 4, с. 62.

1	2	3	4
69.	Ямельківський Ісидор (Jamiołkowski Izydor)	– Usus P. Jsedori Jamioł- kiowski O.S.B.M. – Usûs P[at]r[i]s Isidori Jamiołkowski O.S.B.M.	– ЛННБ, СТ-І 109420 – BBW, J9, 14
70.	Яновський Дометіан (Janowski Domecjan)	[Cum licentia superiorum] usus p. Dometian Janowski O.S.B.M.	НБУ, КДА, АІ6/129 (інв. 2824053)
71.	Янчевський Дометіан (Janczewski Domecjan)	Ex libris Rndi Fratris Do- metiani Janczewski	ІР НБУ, ф. 303, спр. 134

Додаток 3

СПИСКИ КНИГ ПРАВОСЛАВНИХ ТА УНІЙНИХ МОНАСТИРІВ ЛЬВІВСЬКОЇ ЄПАРХІЇ XVII–XVIII ст.

У додатку опубліковано 77 документів, з яких 72 введено до наукового обігу вперше. Більшість із них походять з архівних і бібліотечних установ Львова: Центрального державного історичного архіву України у Львові (50), Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України (9) та Національного музею у Львові ім. А. Шептицького (5). Окрім того, представлені акти з Державного архіву Тернопільської області (7), Ватиканської апостольської бібліотеки (4) й Архіву Польської Провінції домініканців у Кракові (1). Список книг Львівського Святоіванівського монастиря за 1769 р. подано за публікацією, оскільки оригінал віднайти не вдалося.

Варто зазначити, що під час археографічних експедицій виявлено 106 списків книг монастирів, однак 29 документів не оприлюднено, оскільки деякі з них тотожні з актами, поданими в цьому додатку, або містять про кодекси лише фрагментарні відомості. До додатку не ввійшли списки книг таких обителів: Барської (1755¹, 1756²), Добрянської (1766³, 1772⁴, 1776⁵), Завалівської (1773⁶), Золочівської (1772⁷), Краснопуцанської (1766⁸), Крехівської (1759⁹, 1764¹⁰, 1771¹¹, 1779¹²), Луквицької (1763¹³), Львівської

¹ ДАГО, ф. 258, оп. 3, спр. 1254, арк. 4 зв.

² Там само, арк. 9 зв. – 10.

³ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1293, арк. 3–3 зв., 6.

⁴ Там само, арк. 8 зв. – 9, 11, 12.

⁵ Там само, ф. 684, оп. 1, спр. 1298, арк. 6 зв., 9–10 зв.; спр. 1299, арк. 3 зв., 5–5 зв., 10, 12 зв. – 13.

⁶ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 613, арк. 7–7 зв., 11 зв. – 14 зв.

⁷ Там само, од. зб. 814, арк. 3, 6 зв. – 7, 12 зв. – 13.

⁸ Там само, од. зб. 379/1, арк. 6 зв.

⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2044, арк. 6 зв., 9 зв. – 12.

¹⁰ Там само, ф. 201, оп. 4б, спр. 613 (1917), арк. 182 зв. – 183, 190 зв.

¹¹ Там само, ф. 684, оп. 1, спр. 2044, арк. 9 зв. – 10, 23 зв. – 27.

¹² Там само, спр. 2046, арк. 14–14 зв.

¹³ Там само, ф. 201, оп. 4б, спр. 613 (1917), арк. 64 зв.

Святооунуфріївської (1740¹⁴, 1765¹⁵, 1775¹⁶), Львівської Святоюрської (1719¹⁷, 1734¹⁸, 1760¹⁹, 1772²⁰, два документи кін. 1760-х – поч. 1770-х рр.²¹), Підгорецької (кін. 1760-х – поч. 1770-х рр.²²), Підгородищенської (1765²³, поч. 1770-х рр.²⁴), Погонської (1779²⁵), Сатанівської (1765²⁶), Сокілецької (1764²⁷) та Унівської (1761²⁸).

Списки книг монастирів зафіксовано в інвентарях (35), візитаційних описах (33), реєстрах речей монастирів (7), книгах прибутків і видатків обителі (1) та власне каталозі бібліотеки (1). Документи, підготовлені до видання, написані чотирма мовами: латинською, польською, руською та церковнослов'янською. У деяких текстах є вкраплення слів і фраз італійською та французькою, що частково транслітеровані латиницею, подекуди трапляються помилки.

Тексти джерел передано без змін. Зокрема, надрядкові знаки позначено курсивом, а скорочення розкрито у квадратних дужках. Пунктуація, а також уживання малої і великої літер (за винятком церковної та світської титулатури й географічних назв) і поділ тексту на окремі слова подано за сучасним правописом. Помилкове написання слів, незрозумілі за змістом місця акцентовані знаком (?), а коментарі винесено в примітки. Пошкоджені, виправлені в оригіналі чи складні для прочитання місця взято у квадратні дужки.

Документи відтворюються згідно з сучасними вимогами археографії. У польській мові не осучаснювалося альтернативне вживання *v*, *u*, не оглушувався прийменник *z*, не проводилася заміна *u* та *i* на відповідні літери сучасного правопису. Уніфіковано використання діакритичних знаків над *o*, *n*, *s*, *c*, *z* тощо. У кириличних текстах надрядкові знаки позначено курсивом, а титли чи паєрки розкрито у квадратних дужках. Збережено літерні

¹⁴ ЦДІА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 1162, арк. 3 зв.

¹⁵ Там само, арк. 6–6 зв.; ф. 684, оп. 1, спр. 2236, арк. 16–17.

¹⁶ Там само, спр. 2240, арк. 2 зв.–3.

¹⁷ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 129, арк. 3, 42–45.

¹⁸ Там само, арк. 52 зв.

¹⁹ ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2205, арк. 3 зв. – 4.

²⁰ Там само, спр. 2238, арк. 5.

²¹ Там само, спр. 2184, арк. 32–32 зв., 41–46 зв., 48, 49–52 зв.; ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 2086, арк. 55–60 зв.

²² ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2627, арк. 12 зв. – 13, 23–28.

²³ Там само, спр. 2236, арк. 14 зв.

²⁴ Там само, спр. 2238, арк. 7–7 зв.

²⁵ Там само, спр. 1300, арк. 1.

²⁶ Там само, ф. 201, оп. 46, спр. 613 (1917), арк. 509 зв., 510 зв. – 511.

²⁷ Там само, арк. 277 зв.

²⁸ ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 77, АСП-919, п. 102, арк. 10 зв.

позначення чисел кириличною абеткою. Публікація супроводжується заголовком, кожен документ датується за вказівками у джерелі. Після тексту подано легенду, де зазначено місце зберігання акту, автентичність (оригінал чи копія) та мови його написання. В окремих випадках вказано, де саме було опубліковано певний документ.

Перелік документів

Док. № 1.	Список книг з інвентарного опису Крехівського монастиря (друга третина XVII ст.)	297
Док. № 2.	Список книг з реєстру церковного срібла Тереховлянського монастиря (28 травня 1676 р.)	298
Док. № 3.	Список книг з інвентарного опису Підгорецького монастиря (25 вересня 1699 р.)	298
Док. № 4.	Список книг з інвентарного опису Підгорецького монастиря (червень 1705 р.)	302
Док. № 5.	Список книг з реєстру церковних речей Львівського Святоюрського монастиря (1708 р.)	305
Док. № 6.	Список книг з інвентарного опису Підгорецького монастиря (14 серпня 1714 р.)	306
Док. № 7.	Список книг з реєстру господарських речей Добрянського монастиря (серпень 1720 р.)	312
Док. № 8.	Список книг з реєстру церковних речей Львівського Святоонуфріївського монастиря (14 серпня 1727 р.)	314
Док. № 9.	Список книг з інвентарного опису Підгорецького монастиря (29 вересня 1731 р.)	314
Док. № 10.	Список книг з протоколу візитації Золочівського монастиря (21 червня 1737 р.)	320
Док. № 11.	Список книг з інвентарного опису Задарівського монастиря (9 червня 1739 р.)	321
Док. № 12.	Список книг з інвентарного опису Сокілецького монастиря (10 червня 1739 р.)	322
Док. № 13.	Список книг з інвентарного опису Луцького Вознесенського монастиря (11 червня 1739 р.)	322
Док. № 14.	Список книг з інвентарного опису Погонського монастиря (14 червня 1739 р.)	323
Док. № 15.	Список книг з протоколу візитації Крехівського монастиря (31 серпня 1739 р.)	324
Док. № 16.	Список книг з інвентарного опису Крилоського Святоіллінського монастиря (9 серпня 1740 р.)	331
Док. № 17.	Список книг з інвентарного опису Крилоського Святоуспенського монастиря (9 серпня 1740 р.)	331

Док. № 18.	Список книг з реєстру церковних речей Добрянського монастиря (22 грудня 1740 р.).....	333
Док. № 19.	Список книг Гуменецького монастиря з реєстру прибутків і видатків Добрянської обителі ([після 1740 р.].....	334
Док. № 20.	Список книг з реєстру речей Пінничанського монастиря (1745 р.).....	335
Док. № 21.	Список книг з протоколу візитації Косівського монастиря (29 листопада 1745 р.)	335
Док. № 22.	Список книг з протоколу візитації Товмацького монастиря (17 грудня 1745 р.)	336
Док. № 23.	Список книг з протоколу візитації Коломийського монастиря (23 грудня 1745 р.)	336
Док. № 24.	Список книг з протоколу візитації Терехівського монастиря (жовтень 1747 р.).....	337
Док. № 25.	Список книг з протоколу візитації Унівського монастиря (4 жовтня 1747 р.)	338
Док. № 26.	Список книг з протоколу візитації Підгородищенського монастиря (14 жовтня 1747 р.).....	341
Док. № 27.	Список книг з протоколу візитації Жовківського монастиря (31 жовтня 1747 р.)	342
Док. № 28.	Список книг з протоколу візитації Крехівського монастиря ([1747–1748 рр.].....	343
Док. № 29.	Список книг з протоколу візитації Львівського Святоюрського монастиря ([1747–1748 рр.].....	344
Док. № 30.	Список книг з протоколу візитації Добрянського монастиря (20 січня 1748 р.).....	352
Док. № 31.	Список книг з протоколу візитації Рудниківського монастиря (21 січня 1748 р.)	354
Док. № 32.	Список книг з протоколу візитації Литвинівського монастиря (25 травня 1748 р.).....	355
Док. № 33.	Список книг з протоколу візитації Шаргородського монастиря (30 липня 1748 р.).....	355
Док. № 34.	Список книг з інвентарного опису Віцинського монастиря (19 жовтня 1749 р.)	358
Док. № 35.	Список книг з протоколу візитації Підгорецького монастиря (18 грудня 1751 р.)	360
Док. № 36.	Список книг з протоколу візитації Сатанівського монастиря (16 березня 1752 р.).....	365
Док. № 37.	Список книг з інвентарного опису Львівського Святоюрського монастиря (1752–1754 рр.)	366
Док. № 38.	Список книг з протоколу візитації Крехівського монастиря (4 листопада 1755 р.)	377

Док. № 39. Список книг з інвентарного опису Підгородищенського монастиря (1755–1756 рр.).....	383
Док. № 40. Список книг з протоколу візитації Шаргородського монастиря (1756 р.).....	385
Док. № 41. Список книг, переданих до Кам'янець-Подільського монастиря після смерті його настоятеля Йосафата (Пруницького) (27 лютого 1757 р.).....	387
Док. № 42. Список книг з протоколу візитації Барського монастиря (1759 р.)..	388
Док. № 43. Список книг з протоколу візитації Краснопуццанського монастиря (26 жовтня 1760 р.).....	389
Док. № 44. Список книг з протоколу візитації Задарівського монастиря (24 листопада 1760 р.).....	390
Док. № 45. Список книг з інвентарного опису Львівського Святоонофрїївського монастиря (15 квітня 1763 р.).....	392
Док. № 46. Список книг з протоколу візитації Улашковецького монастиря (6 липня 1763 р.).....	393
Док. № 47. Список книг з інвентарного опису Крилоського Святоуспенського монастиря (4 березня 1764 р.).....	395
Док. № 48. Список книг з інвентарного опису Пітрицького монастиря (4 березня 1764 р.).....	396
Док. № 49. Список книг з інвентарного опису Чортківського монастиря (5 квітня 1764 р.).....	397
Док. № 50. Список книг з протоколу візитації Підгорецького монастиря (29 квітня 1764 р.).....	397
Док. № 51. Список книг з протоколу візитації Городенківського монастиря (28 травня 1764 р.).....	405
Док. № 52. Список книг з інвентарного опису Луцького Вознесенського монастиря (1 червня 1764 р.).....	407
Док. № 53. Список книг з інвентарного опису Теремовлянського монастиря (5 серпня 1764 р.).....	407
Док. № 54. Список книг з протоколу візитації Литвинівського монастиря (2 грудня 1764 р.).....	410
Док. № 55. Список книг з інвентарного опису Завалівського монастиря (18–28 грудня 1764 р.).....	410
Док. № 56. Список книг з протоколу візитації Львівського Святоюрського монастиря ([?] 1764 – 11 травня 1765 р.).....	412
Док. № 56а. Каталог бібліотеки з протоколу візитації Львівського Святоюрського монастиря ([?] 1764 – 11 травня 1765 р.).....	413
Док. № 57. Список книг з протоколу візитації Погонського монастиря (3 січня 1765 р.).....	424
Док. № 58. Список книг з протоколу візитації Луквицького монастиря (5 січня 1765 р.).....	425

Док. № 59. Список книг з інвентарного опису Сокилецького монастиря (26 березня 1765 р.).....	425
Док. № 60. Список книг з протоколу візитації Збаразького монастиря (10 квітня 1765 р.).....	426
Док. № 61. Список книг з протоколу візитації Угорницького монастиря (4 березня 1766 р.).....	428
Док. № 62. Список книг з інвентарного опису Крехівського монастиря (12 липня 1766 р.).....	429
Док. № 63. Список книг з інвентарного опису Золочівського монастиря (1767 р. – [поч. 1770-х рр.].....	437
Док. № 64. Список книг з інвентарного опису Львівського Святоіванівського монастиря (31 липня 1769 р.).....	441
Док. № 65. Список книг з інвентарного опису Буцацького монастиря (11 серпня 1769 р.).....	443
Док. № 66. Список книг з інвентарного опису Львівського Святоонуріївського монастиря (10 березня 1769 р. – [поч. 1770-х рр.].....	449
Док. № 67. Список книг з інвентарного опису Кам'янець-Подільського монастиря (16 квітня 1772 р.).....	458
Док. № 68. Список книг з інвентарного опису Золочівського монастиря (30 липня 1773 р.).....	464
Док. № 69. Каталог книг Львівського Святоюрського монастиря (серпень 1773 р.).....	468
Док. № 70. Список книг з інвентарного опису Віцинського монастиря (1774 р.).....	482
Док. № 71. Список книг з інвентарного опису Крилоського Святоуспенського монастиря ([5 квітня 1774 р.].....	486
Док. № 72. Список книг з інвентарного опису Добрянського монастиря (27 жовтня 1774 р.).....	488
Док. № 73. Список книг з протоколу візитації Унівського монастиря ([до 1775 р.].....	491
Док. № 74. Список книг з інвентарного опису Завалівського монастиря (17 квітня 1775 р.).....	494
Док. № 75. Список книг з інвентарного опису Крехівського монастиря (21 травня 1777 р.).....	498
Док. № 76. Список книг з інвентарного опису бібліотеки Львівського Святоонуріївського монастиря (23 серпня 1778 р.).....	510

Док. № 1
 друга третина XVII ст. –
 Список книг з інвентарного опису
 Крехівського монастиря

/ арк. 3 /

Книга[м] ли[ч]ба котриѣ съ на[й]дѣю[т] при то[й] с[в] ѡбители на крехо[ви]. Напро[...] еѡ[анг]ли[й] нап[р]ес[т]о[ль]ны[х], двѣ дрѣкованы[х] да[в]ны[х], едно в чо[р]номъ аксамитѣ з срѣбро[м], па[т] блѣ[х] навѣ[р]-ха, анасподѣ пуклѣ те[ж] срѣбрѣннѣ, дрѣгое в зелено[м] аксамитѣ та[к]же оправное срѣбромъ. Зновѣ еѡ[анг]ли[й] новы[х], двѣ дрѣкѣ лво[в]скога, два ап[осто]лы писанѣ, бесѣды ап[осто]льскіе двоѣ, надѣяніа ап[осто]льскіе двоѣ, бесѣды еѡ[анг]льскіѣ на ма[т]феа, Іоана книзѣ двѣ, мѣне[й] мѣста [ч]ны[х] ві, ѡставѣ писаны[й] з московскога велики[й], *дрѣги[й] писаны[й] мали[й]*²⁹, триоди[й] двѣ дрѣкованыѣ киѣ[в]скіѣ, постнаа и цвѣтнаа, ѡхтаѣ[в] дрѣкованы[х] два. Слѣжебниковѣ па[т] дрѣкованы[х], два виле[н]скы[х], киѣвскы[х] два, паты[й] лво[в]ско[го] дрѣкѣ, ѡпальтыра половина то[л]ковоѣ ѡпальтыра лво[в]скога дрѣкѣ,

/ арк. 3 зв. /

С[в]я[т]о[го] василиа книга, еѡремѣ, анастаси[й] горы сина[й]скоѣ книга, а[н]тиѡ[х], макари[й], лѣствичникѣ, дорофеѡ[в] чотыри дрѣкованы[х], житиа с[в]я[т]ы[х], виданѣ ѡшь, касианѣ, ѡс[в]ященствѣ[ѣ] кни[ж]ка, цвѣт-ни[к], серги[й], марьгарить писаны[й], б[о]городичникѣ, прологи два де-ва[т] м[ис]я[ц]ѣ[в], нико[на] книга, правила вѣле[н]скіѣ, дамаски[н], если схота[т] взѣ[ти], абы ѡ[т]дано, быблѣа словѣ[н]скаа добраа непобрѣкана, пости[л]ла вѣ[й]ковскаа великаа, старо[го] дрѣкѣ, зновѣ пости[л]ла фа-бианова, выдана дрѣгога томо[в], приклады по[л]скіѣ цалыг(?), ма[р]га-ри[т] дрѣкованы[й] новы[й], кни[ж]ка напѣ[л]де[й] стѣ казана зѣбрана.

/ арк. 4 /

Кни[ж]ка с[в]я[т]о[го] Бенѣди[к]та напѣ[л]де[й]тѣ зро[з]мантога зѣбрана, кни[ж]ка напѣ[л]де[й] стѣ погребниѣ казана, патерикѣ, ерѣмоло[й], лѣѣиконѣ, номоканонѣ, синопсис[с] по[л]скі[й] выданѣ ѡ ва[р]шавѣ наа-лѣ[к]ций, тѣстамѣньтѣ ѡст[р]о[з]ки[й] сре[б]ни[й] скорописны[й] ѡ еремѣа выданы[й] ѡ с[т] патриа[р]хи, кни[ж]ка моско[в]скаа Іосиф, ѡпальтыр то[л]коваа писанаа, еѡа[нг]еліѣ дрѣкованіѣ стріати[н]ское, еѡа[нг]еліѣ киѣвскога дрѣкѣ ѡчитѣ[л]ныа, ѡктои[х] лво[в]скога дрѣкѣ, ма[р]гари[т] дрѣкованы[й], кни[ж]ка мѣта[р]ство д[ѣ]ховное, Макари[й] словѣ[н]скі[й], двои номоканоні, кни[ж]ка ѡ с[в]ященствѣ, зизани[й] кни[ж]ка, гра[м]матыка

²⁹ Виділені слова курсивом закреслено.

гре[ц]кослове[н]скага, Библиа дрѣкованага, Трѣфоло[й] з ѿбщею мѣнею лво[в-ский], два Апостола сло[в]ган[с]кого дрѣкѣ, трѣо[д] постнага кѣвскага нова позычена.

ЦДДА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 539, арк. 3–4. Оригінал. Мова руська.

Док. № 2

28 травня 1676 р. –

**Список книг з реєстру церковного срібла
Теребовлянського монастиря**

/ арк. 2 /

[...] Ewangelii oprawnych dwie, Służebników oprawnych trzy, Trebnik ieden. [...] Xięgi Ewangelii oprawnych naprestolnych dwie, Trefłoy ieden, Oktoich ieden, Theofilak, Myneia obszcza iedna, Treod Kwitna iedna, druga Postna, Ermoloy, Trebnik, Służebników dwa, Trebnik stratyński, Apostoł, Miecz, Klucz rozumienia, Besiady na Dzieje Apostolskie, Basilij, Pateryk Pieczarski, Prolog, Sobornik, Nowe Niebo, Psalterz, Czasosłow lwowski, Biblia polska wielka, Dorotheus, Biblia staro[ś]wiecka pozywnaraskim (?) dyalektem drukowana stara in numero dwadzieścia y iedna [...].

ЦДДА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 3009, арк. 2. Копія. Мова польська.

Док. № 3

25 вересня 1699 р. –

**Список книг з інвентарного опису
Підгорецького монастиря**

/ арк. 67 /

a³⁰. Ев[ан]г[ел]іє дрѣк[ѣ] лво[в]с[кого], аксамитом червоним покритоє v сребро оправное ... Парѳеній.

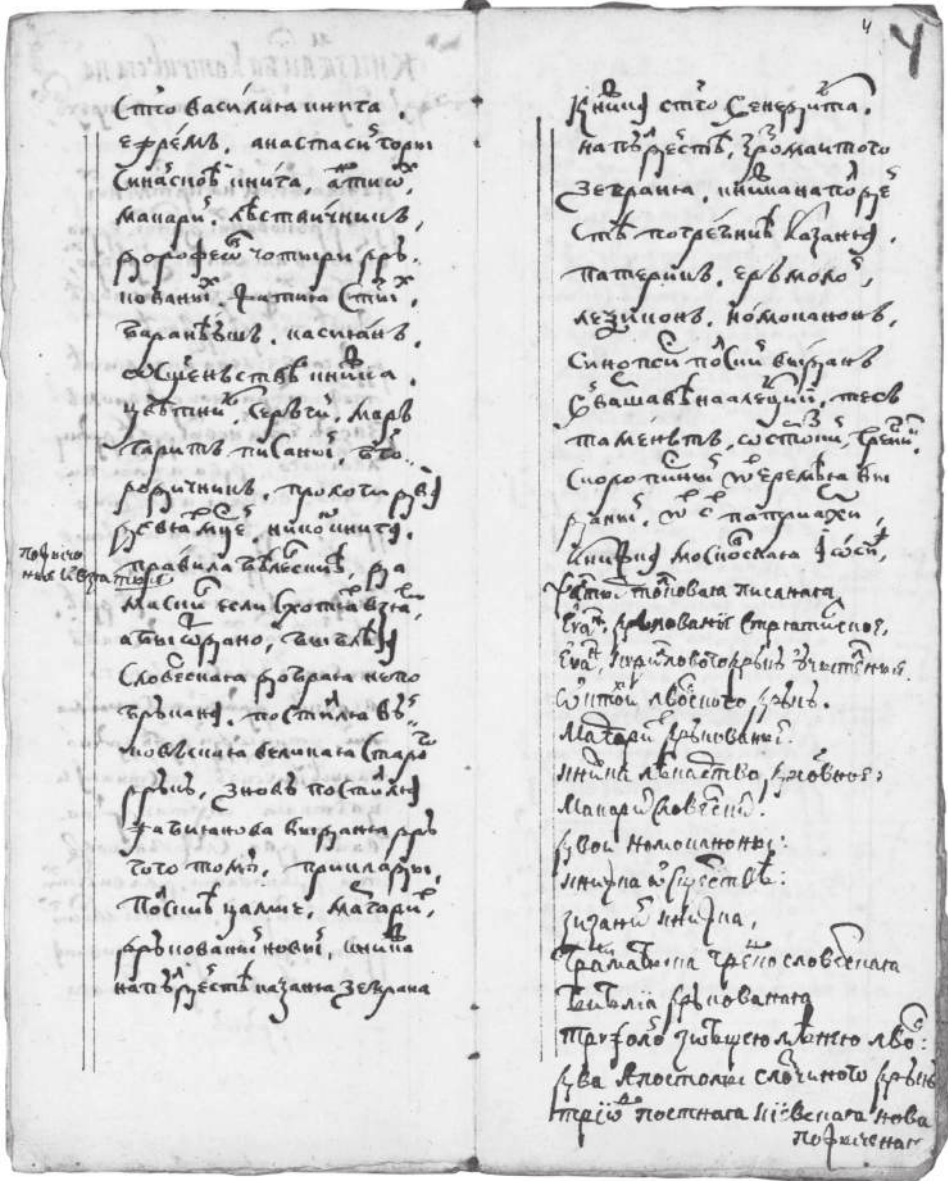
в. Ев[ан]г[ел]іє дрѣк[ѣ] лво[в]с[кого], подмаренесь оправное ... Парѳеній.

г. Ев[ан]г[ел]іє дрѣк[ѣ] лво[в]с[кого], подмаренесь оправное ... Парѳеній.

д. Ев[ан]г[ел]іє дрѣк[ѣ] лво[в]с[кого], подмаренесь оправное ... монастирское.

е. Ев[ан]г[ел]іє на ригаловым папѣрѣ писаное, подмаренесь оправное ... Парѳеній.

³⁰ Нумерація літерна церковнослов'янською.

Фрагмент списку книг з інвентарного опису Крехівського монастиря. Друга третина XVII ст.

- а. Ап[о]с[то]ль др8к[8] лвовского ... монастирскій.
- в. Ап[о]с[то]ль др8к[8] лвовского ... Парθеній.
- г. Ап[о]с[то]ль др8к[8] ѿстрозкого ин кварто ... монастирскій.

- а. Трифолой др8к[8] лвов[ского] д[р8го]го здана.
- в. Трифолой др8к[8] лвов[ского], котории то ѿ[тє]ць Герентіи добро-д[ѣино] ѿдал.

Мѣнеа др8к[8] кієвского ин фолѣ ѿ избраннаа ... монастирска.
/ арк. 67 зв. /

Мѣней ин фолѣ писаных ѿ по два м[ѣса]ць вкупѣ, ѿправніи вѣ ... Парθеній.

- а. Сѣктоихъ др8к8 лвовского ... Парθеній.
- в. Сѣктоихъ др8к8 лвовского.
- г. Шестодникъ ин кварто др8к8 лвовского.

Каноны Прес[вятой] Б[огороди]ци др8к8 кієвского ... монастирскій.

- а. Полѣставъ ин фолѣ др8к8 кієвского.
- в. Полѣставъ ин кварто др8к8 Лвовского.

- а. Слѣжебникъ др8к8 лвовского ... монастирск[ій].
- в. Слѣжебникъ лвовского др8к8 ... Парθеній.
- г. Слѣжебникъ кієвского др8к8 ... монастирскій.
- д. Слѣжебникъ малый вилєнского др8к8 ... Парθеній.
- е. Слѣжебникъ малый кієвского др8к8.

/ арк. 68 /

- а. Чалтыра лвовского др8к8 ... монастирска.
- в. Чалтыра др8к8 чернѣговского ... Парθеній.
- г. Чалтыра ин фолѣ ѿ толкованаа московскаа ... Парθеній.
- д. Чалтырь двѣ ѡневского др8к8.

- а. Триѿд постнаа др8к8 лвовского ... монастирска.
- в. Триѿд постнаа др8к8 кієвского ... Парθеній.
- г. Триѿд цвѣтнаа др8к8 лвовского ... монастирска.
- д. Триѿд цвѣтнаа др8к8 лвовского ... Парθеній.

- а. Требникъ ин фолѣ др8к8 кієвского ... Парθеній.
- в. Требникъ др8к8 лвовского ... Парθеній.
- г. Требникъ ин фолѣ ѿ московскіи ... Парθеній.
- д. Требникъ ... монастирскій.

/ арк. 68 зв. /

- Канони общій и празничный ... Парθενій.
- а. Канонъ малый др8к8 лвов[ского].
- а. Прологъ ин фолѡ др8к8 московского, на ѓ м[ѣ]с[а]цей ѡ марта до септемвриа ... Парθενій.
- в. Прологовъ два писаных на ѓ м[ѣ]с[а]цей ... Парθενій.
- а. СѸгородокъ др8к8 кїевского ... Парθενій.
- а. Вѣнецъ др8к8 кїевского ... монастирскій.
- а. Мечъ д[8]ховный др8к8 кїевского ... Парθενій.
- а. Ключъ Разумнїа др8к8 лвовского ... Парθενій.
- а. Мирь съ Б[о]гомъ др8к8 кїевского ... Парθενій.
/ арк. 69 /
- а. Патерикъ печерскій др8к8 кїевского ... Парθενій.
- а. Ефремъ инкварто др8к8 московского ... Парθενій.
- а. Варлаамъ др8к8 ... Парθενій.
- а. Дорофей др8к8 ... монастирскій.
- а. Дїоптра др8к8 ... Парθενій.
- а. Апокрисисъ др8к8 ѡзтроского ... Парθενій .
- а. Цвѣтникъ д[8]ховный др8к8 ... Парθενій.
- а. Правила с[вя]тыхъ ѡ[т]це ин фолѡ писаный ... Парθενій.
- а. Никонъ ин фолѡ писаный ... монастирскій.
- а. Златоустый ин фолѡ писаный ... Парθενій.
/ арк. 69 зв. /
- а. Надгробокъ Балабановъ ин фолѡ др8к8 кїевского ... Парθενій.
- а. Леѡиконъ ин кварто др8кованый ... Парθενій.
- а. Книжокъ двѣ писаныхъ домецкого ѡ цвѣченю законному ин фолѡ ... Парθενій.
- а. Метрикъ двѣ др8к8 лвовского ... Парθενій.
- а. Книга писанаа пвтышествиѣ до Ц[а]рства Н[е]б[е]снаго ... монастирска.
- а. Бесѣды Златоустаго.
- а. Постригъ и проводъ монахом писанаа ин кварто.
- а. Патерикъ скицкїи ин кварто писаный.
/ арк. 70 /

Книги полскій

а. Животы с[вя]тыхъ ѿ[тѣ]ць ин фолѣо дрѣкованый ... Парѣеній.

а. Казаныє народныхъ с[вя]тыхъ дрѣкованое ... Парѣеній.

а. Ѡспокоєніє в Б[о]гу дрѣкованое ... Парѣеній.

а. Вѣнецъ дрѣкованый ... Парѣеніи.

а. Алфаетумъ дрѣкованый ... Парѣеній.

а. Скарбница дрѣкованаа ... Парѣеній.

ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 76, арк. 67–70. Оригінал. Мова руська.

Док. № 4

червень, 1705 р. –

Список книг з інвентарного опису Підгорецького монастиря

/ арк. 75 зв. /

а³¹. Ев[ан]г[ε]ліє дрѣк[8] лво[с]кого, аҗамитом чер[во]ним покритоє в срѣбо-ро ѿправ[ное] ... Парѣени[й].

в. Ев[ан]г[ε]ліє дрѣк[8] лво[в]скаго аҗамитом ѿблочистим покритоє в срѣбо-ро ѿпр[авное] ... мона[стирское] ѿца Іѡна радкієвич[а].

г. Ев[ан]г[ε]ліє дрѣк[8] лво[с]кого, подмарєнѣсь ѿправное ... монас-тирское.

д. Ев[ан]г[ε]ліє дрѣк[8] лво[с]кого, подмарєнѣсь ѿправное ... Парѣени[й].

є. Ев[ан]г[ε]ліє дрѣк[8] лво[с]кого, подмарєнѣсь ѿправное ... Парѣени[й].

с. Ев[ан]г[ε]ліє дрѣк[8] лво[с]кого, подмарєнѣсь ... Парѣени[й].

з. Ев[ан]г[ε]ліє писаное подмарєнѣсь ѿправное ... Парѣени[й].

и. Ев[ан]г[ε]ліє писаное литери злотоу записаніє подмарєн[ѣсь] ѿправ-н[ое] ... Парѣени[й].

а. Ап[о]с[то]ль дрѣкѣ лво[в]скаго ... монас[тирскій].

в. Ап[о]с[то]ль дрѣк[8] лво[в]скаго... Парѣени[й].

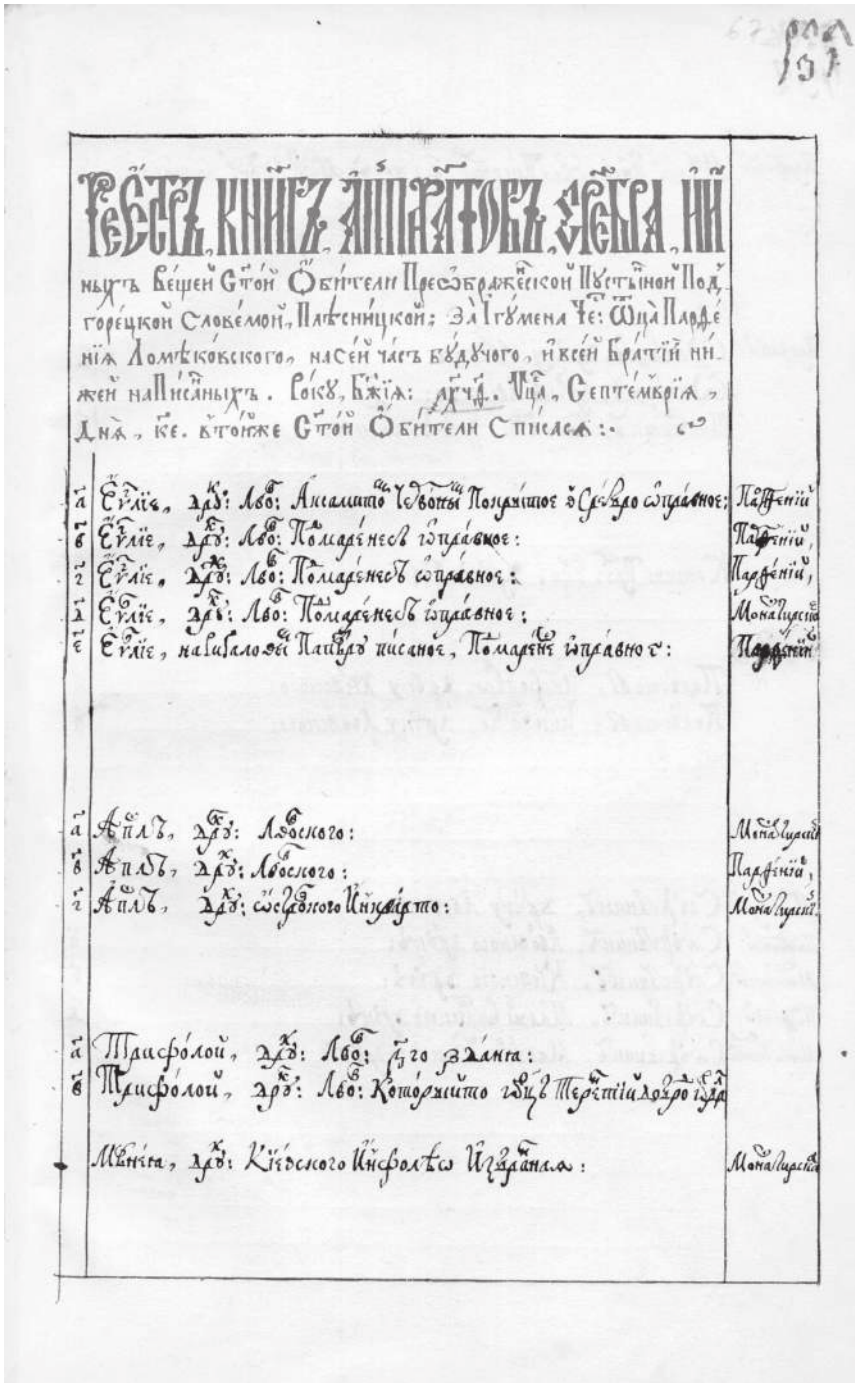
г. Ап[о]с[то]ль дрѣк[8] лво[в]скаго... Парѣени[й].

д. Ап[о]с[то]ль дрѣк[8] лво[в]скаго... Парѣени[й].

є. Ап[о]с[то]ль дрѣк[8] виленского ін кварто ... Парѣени[й].

а. Трифоло[й] дрѣкѣ лво[в]скаго четвєртаго зданя ... монас[тирскій] ѿ бра[тства] лво[в]скаго.

³¹ Нумерація літерна церковнослов'янською.

Фрагмент списку книг з інвентарного опису Підгорецького монастиря.

25 вересня 1699 р.

- а. Мѣнеѧ др8[к8] киѣвскаго избраннаѧ ... монас[тирская] ѿ пана Онисима.
/ арк. 76 /
- в. Мѣней ин фолѣюмъ писанихъ ѿ ть по два м[ѣса]цѣ вкупѣ, ѡправній ... Парθени[й].
- г. Канони ѡбщина др8[к8] лво[в]скаго ... Парθени[й].
- а. Сѡктоих др8[к8] лво[в]скаго ... монастир[ский].
- в. Сѡктоих др8[к8] лво[в]скаго ... Парθени[й].
- г. Сѡктоих др8[к8] лво[в]скаго ... Парθени[й].
- д. Сѡктоих др8[к8] лво[в]скаго ин кварто сїе естъ Шестодникъ ... Парθени[й].
- е. Канони Прес[вятой] Б[огороди]ци др8[к8] киѣвскаго ... монас[тирскїе] з Києва.
- а. Полѡставъ ин фолѣюмъ др8[к8] киє[v]скаго ... Парθени[й].
- в. Полѡставъ ин фолѣюмъ др8ковани[й] v Евю ... Парθени[й].
- г. Полѡставъ ин кварто др8[к8] лвовскаго ... монастир[скїй].
- д. Полѡставъ ин кварто др8[к8] лвовскаго ... Парθени[й].
- е. Полѡставъ ин ѡктаво др8[к8] киє[v]скаго з Ѳалтирою ... Парθени[й].
- а. Слѡжебникъ ин фолѣюмъ подмаренос ѡправній др8[к8] лвовскаго ... Парθени[й].
- в. Слѡжебникъ ин кварто др8[к8] лво[в]скаго ... Парθени[й].
- г. Слѡжебникъ др8[к8] лвовскаго ... монастир[скїй].
- д. Слѡжебникъ ин фолѣюмъ др8[к8] вилен[скаго] с тропарами и кон[даками] с[вя]тихъ подмар[енос] ѡправній ... Парθени[й].
- е. Слѡжебникъ ин кварто др8к8 лво[в]скаго з клѡмзврами гданскими ... монас[тирскїй] ѡт пана Афѣндика.
- с. Слѡжебникъ ин кварто др8к8 киѣвскаго ... монас[тирскїй].
- з. Слѡжебникъ малий др8к8 виленскаго ... монастир[скїй].
- и. Слѡжебникъ малий др8к8 виленскаго ... Парθени[й].
- ф. Слѡжба Златѡстаго с[вя]таго лво[в]скаго др8к8 ... монас[тирскїй] ѡт пана Афѣндика.
- і. Слѡжба Златѡстаго с[вя]таго другаѧ лво[в]скаго др8к8 ... монас[тирскїй] ѡт пана Афѣндика.
/ арк. 76 зв. /
- а. Ѳалтир ин фолѣюмъ ... з Києва дарован мон[астирєви].
- в. Ѳалтир ин кварто чернѣговскаго др8к8 ... Парθени[й].
- г. Ѳалтир ин кварто ѡневскаго др8к8 ... Парθени[й].
- д. Ѳалтир ин кварто ѡневскаго др8к8 ... Парθени[й].
- е. Ѳалтир ин кварто ѡневскаго др8к8 ... ієр[о]мон[аха] Ілїи, монас[тирскїй].

- с. Фалтир ін кварто лво[в]скаго др8к8 ... Парθени[й].
 з. Фалтир ін фолѣюмъ вѣршами др8к8 московского ... Парθени[й].
 и. Фалтир ін фолѣюмъ другага вѣршами московского др8к8 ... Парθени[й].
- а. Триодъ постнага др8к8 лво[в]скаго ... монас[тирская].
 в. Триодъ постнага др8к8 киевскаго ... Парθени[й].
 г. Триодъ цвѣтнага др8к8 лво[в]скаго ... монас[тирская].
 д. Триодъ цвѣтнага другага лво[в]скаго др8к8 ... Парθени[й].
- а. Требникъ ін фолѣюмъ др8к8 киевскаго ... Парθени[й].
 в. Требникъ ін фолѣюмъ др8к8 моско[в]с[ко]го ... Парθени[й].
 г. Требникъ ін кварто др8к8 лво[в]скаго ... Парθени[й].
 д. Требникъ малий в евя друкований ... Парθени[й].
 е. Требникъ стратинскаго др8к8 ... монастир[скій].
- а. Постриг ін фолѣюмъ и провод иноческый киевскаго др8к8 ... Парθени[й].

ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 76, арк. 75 зв. – 76 зв. Оригінал. Мова руська.

Док. № 5

1708 р. –

**Список книг з реєстру церковних речей
Львівського Святоюрського монастиря**

/ арк. 1 /

[...] Ewangielia wielka moskiewska, oprawna srebrno złocisto.

Ewangieliy oprawnych dwie: iedna czerwono, druga zielono w axamicie.

/ арк. 1 зв. /

Xięgi cerkiewne

Służebników dwa; Trebników dwa, ieden z nich wielki; Apostoł ieden, Trefoloy ieden, Połustaw jeden; Psalterz iedna; Irmołoiów dwa drukowanych; Miney 12, na cały rok drukowany, moskiewska; Żywoty Świętych, iedna xięga, pierwsza trzy miesiące; Xięga Święte[g]o Bazylego Wielkiego drukowana; Tryody dwie, Cwietna y Postna, drukowane.

/ арк. 2 /

Xięga do kazania, zowiesie Ohorodok, drukowana; Xięgi dwie, do kazania należące, które się zow[i]ą Obid y Weczera, drukowane.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2232, арк. 1–2. Оригінал. Мова польська.

Док. № 6

14 серпня 1714 р. –

Список книг з інвентарного опису Підгорецького монастиря

/ арк. 32 зв. /

Книги

а³². Ев[ан]г[ε]ліє др҃к҃ лво[вскаго], а҃замитом червоним покритоє в срѣбро оправноє.

в. Ев[ан]г[ε]ліє др҃к҃ лво[вскаго], а҃зам[итом] ѡблочистим покритоє.

г. Ев[ан]г[ε]ліє в срѣбро оправноє а҃зам[итом] зеленим просто злоц[оне].

д. Ев[ан]г[ε]ліє др҃к҃[8] лво[вскаго] подмарен҃с оправноє.

е. Ев[ан]г[ε]ліє др҃к҃[8] лво[вскаго] подмарен҃с оправноє.

с. Ев[ан]г[ε]ліє др҃к҃[8] лво[вскаго] подмарен҃с оправноє ... в Гол҃бици.

з. Ев[ан]г[ε]ліє др҃к҃[8] лво[вскаго] подмарен҃с оправноє. Ев[ан]г[ε]-
ліа до каміанца ѡдана, проданые пісаній³³.

и. Ев[ан]г[ε]ліє писаное подмарен҃с оправноє.

ф. Ев[ан]г[ε]ліє писаное лѣтери золотом записаній подмарен҃с[с].

Тастаментъ др҃к҃ києвскаго ... ѡ Венедикта. Венедикт его продал³⁴.

Тастаментъ ... Евфимій.

а. Ап[о]с[то]ль др҃к҃[8] лво[вскаго]. Нови под марен҃с³⁵.

в. Ап[о]с[то]ль др҃к҃[8] лво[вскаго].

г. Ап[о]с[то]ль др҃к҃[8] лво[вскаго].

д. Ап[о]с[то]ль др҃к҃[8] лво[вскаго] ... в Голубиц[и].

а. Мѣней др҃кованих москевских ... ѿі.

в. Трифолой др҃к҃[8] лво[вскаго] четвертаго здана.

г. Мѣнеа др҃к҃[8] києвскаго ... в Голубиц[и].

д. Канони общіа др҃к҃[8] лво[вскаго].

а. Сѡктоих др҃к҃ лво[вскаго].

в. Сѡктоих др҃к҃ лво[вскаго].

Трифолой др҃к҃ лво[вскаго] новий³⁶.

/ арк. 33 /

г. Сѡктоих др҃к҃ лво[вскаго] ... в Гол҃бици.

д. Сѡктоихъ ин фолѣѡ др҃к҃ краковскаго.

е. Каноны Прес[вятой] Б[огороди]ци др҃к҃ києвскаго.

³² Нумерація літерна церковнослов'янською.

³³ Речення записано іншим почерком.

³⁴ Речення записано іншим почерком.

³⁵ Речення записано іншим почерком.

³⁶ Речення записано іншим почерком.

- Полѣстав ін фолѣω дрѣкѣ києвскаго³⁷.
- а. Полѣставъ ін фолѣюм дрѣкѣ києвскаго.
- в. Полѣставъ ін фолѣω в євю дрѣкованих.
- г. Полѣставъ ін кварто дрѣк[ѣ] лво[вскаго] ... ѿдаль.
- д. Полѣставъ ін ѿктаво дрѣк[ѣ] києвскаго.
- Полѣстав ін фолио дрѣкѣ києвскаго новий³⁸.
- а. Слѣжебник ін фолѣω подмарєнѣс ѿправ[ний] дрѣк[ѣ] лво[вскаго].
- в. Слѣжебник ін кварто дрѣк[ѣ] лво[вскаго].
- г. Слѣжебник ін кварто дрѣк[ѣ] лво[вскаго] ... в манаєвѣ.
- д. Слѣжебник ін фол[ѣω] дрѣк[ѣ] вѣлен[скаго] з троп[арами] и кон[даками] подмарєн[ѣс] ѿправ[ний].
- є. Слѣжебникъ ін фол[ѣω] дрѣк[ѣ] вѣленскаго подмарєнѣс.
- с. Слѣжебникъ ін кварто дрѣк[ѣ] лво[вскаго] з клавизу[рами] гданским[и].
- з. Слѣжебникъ ін кварто дрѣк[ѣ] києвскаго ... в Голубици.
- и. Слѣжба златоус[таго] с[в]я[таго] дрѣк[ѣ] лво[вскаго].
- ф. Слѣжба с[в]я[таго] златоус[таго] другаѣа тогож дрѣкѣ.
- Слѣжебникъ ін ѿктаво дрѣкѣ черниговскаго³⁹.
- Слѣжебничок ін ѿктаво дрѣкѣ черниговскаго и третій слѣжебник такиже⁴⁰.
- а. Ѳалтирь ін фолѣω києвскаго дрѣкѣ.
- Ѳалтирь ін фолио києвскаго дрѣкѣ под марєнос ѿправна зелєна⁴¹.
- Ѳалтирь ін кварто дрѣкѣ лво[вскаго]⁴².
- а. Триѿдѣ постнаѣ дрѣкѣ лво[вскаго].
- в. Триѿдѣ постнаѣ дрѣкѣ києвскаго ... в Голѣбци.
/ арк. 33 зв. /
- г. Триѿд цвѣтнаѣ дрѣк[ѣ] лво[вскаго].
- д. Триѿд цвѣтнаѣ дрѣгаѣа дрѣк[ѣ] лво[вскаго].
- а. Требникъ, ін фол[ѣω] дрѣкѣ києв[скаго].
- г. Требникъ ін кварто дрѣкѣ лво[вскаго].
- г. Требникъ ін кварто дрѣк[ѣ] лво[вскаго].
- Акафисти ін кварто дрѣкѣ києвскаго⁴³.

³⁷ Речєннѣ записано іншим почерком.

³⁸ Речєннѣ записано іншим почерком.

³⁹ Речєннѣ записано іншим почерком.

⁴⁰ Речєннѣ записано іншим почерком.

⁴¹ Речєннѣ записано іншим почерком.

⁴² Речєннѣ записано іншим почерком.

⁴³ Речєннѣ записано іншим почерком.

а. Постригъ ін фол[ѣω] и провод иноческїй др8к[8] киевс[каго].
в. Постригъ іноконъ и провод иннїе м[о]л[и]тви пис[аные] ін квар[то].

а. Акафисти ин кварто др8к[8] киевс[каго].
в. Акафисти ин кварто седмичнїи [...] и киевс[каго] др8к[8].
Канони покааннїи и повседневное ісповѣданїе.
Акафисти с[вя]той вел[икої] м[8]ч[ε]н[и]ци Варвари киевс[киε].
а. Ирмолой ін фол[ѣω] др8к8 лво[вскаго].
в. Ирмолой писанїй ін фол[ѣω].
г. Ирмолой ін фол[ѣω] писанїй.
д. Ирмолой ін фол[ѣω] писанїй.

Акафисти седмичнїй др8к[8] 8невскаго ин квар[то].
Акафисти з ѡалтирою др8к[8] лво[вскаго] ... 8 стар[ця] Пахом[ѣя].
Книгъ чотири ин фолио животи с[вя]тихъ ω[тє]ць др8к8 киев[скаго],
v каждой книзѣ по три мѣсяци⁴⁴.

Прологъ др8к[8] москев[скаго] ін фол[ѣω] на мѣсяцевъ шест ѿ септеврїа ко м[ѣся]ца марта.

Прологъ ін фол[ѣω] др8к[8] москев[скаго] на шест м[ѣся]цей ѿ марта до септеврїа.

Книга ін фол[ѣω] др8к[8] киев[скаго] Калис[т] или Ев[ан]г[ε]ліе 8чител[ное].

СѸгородокъ ін фол[ѣω] др8к[8] киев[скаго].
Вѣнецъ ін фол[ѣω] др8к8 киев[скаго].
Мечъ д[8]хоннїи др8к[8] киев[скаго].
Миръ съ Б[о]гомъ ін фол[ѣω] др8к8 киевскаго.
Патерикъ ін фолѣω др8к[8] киевскаго⁴⁵.

/ арк. 34 /

Патерикъ ін фол[ѣω] др8к[8] киевскаго.
Книга ін фол[ѣω] с[вя]таго Григорїа Назианзена др8к[8] москев[скаго].
Ефремъ ін кварто др8к8 москев[скаго].
Варлаамъ ін кварто др8кованнїй.
Дорофей ін кварто др8к[8] киевскаго.
Деофтра ін кварто v Евю др8кованнїй.
Цвѣтникъ.
Вертоград д[8]шевнїй ін квар[то] др8кованнїй v нем м[о]л[и]тви рочнїе,
плачѣ повседневноїе и цвѣтникъ д[8]хоннїй др8к8 киев[скаго].
Жезль ін фол[ѣω] др8к8 москев[скаго].
Леѣзиконъ ін кварто др8к8 киев[скаго].

⁴⁴ Речення записано іншим почерком.

⁴⁵ Речення записано іншим почерком.

- Н[ε]бо новое ін кварто др8к8 лво[всаго].
 Книжка ω с[вя]щенствѣ с[вя]таго Злат[о]встога ін к[варто] др8к[8] лво[всаго] и ω пахоженю С[вя]таго Д[8]ха и иних таємницях.
 Номоканони ін кварто др8к[8] лво[всаго].
 Вертоград д[8]шевній ін квар[то] др8к[8] вѣленскаго.
 Книжка ω житіи с[вя]того Іωана Квщника ін квар[то].
 Канонъ з Триоди посної и казаніє пол ін фол[ѣω] др8к[8] лво[всаго].
 Алфаветъ ін кварто др8к8 киевопечер[скаго].
 Ирмолойчикъ ин октаво болгар[ский] писаній.
 Книжка канонъ покааній и слово ω исходѣ д[8]шѣ ин кварто др8к8 лво[всаго].
 Полѣставъ ин кварто з џалтирою сербского др8к8.
 Книжка зизанѣа по р8ск8 и пополск8.
 Артик8ли военній москєв[скаго].
 Мѣнеа писанаа мартъ и април.
 Книжка ин октаво писанаа ω исправленіи ц[ε]ркви.
 Нагробокъ ин фол[ѣω] небо џ Балабана др8к[8] киев[скаго].
 Ч8да Прес[вятой] Б[огороди]ци чернѣговской ин кварто др8к8 чернѣгов[скаго].
 / арк. 34 зв. /
 Рай мисленій ин кварто др8к8 їверскаго.
 Вклад сл8жби б[о]жои ин кварто др8к8 8невского.
 Книжокъ двѣ Акафистовъ ко б[о]жествен[ной] При[сно] Дѣвѣ Маріи др8к[8] лво[всаго]
 Метрикъ двѣ др8к8 лво[всаго].
 С8ботникъ ин фол[ѣω] писаній гр8бій.
 С8ботникъ ин фол[ѣω] писаній тоншій.
 С8ботникъ третій.
 Правила с[вя]тихъ ω[тє]ць ин фол[ѣω] писаній.
 Никонъ ин фол[ѣω] писаній.
 Златоуст ин фол[ѣω] писанаа на четиридєсатниц8.
 Бєсѣди Златоуст ин фол[ѣω] писаній.
 Б[о]год[8]хоновенаа собранаа џ с[вя]тихъ ω[тє]ць ин фол[ѣω] писан[ій].
 Номоканонъ или ізображеніє іноческаго общаго житіа ин фол[ѣω] писанаа.
 Наука общаа ω см[ε]рти ин фол[ѣω] писанаа.
 Цвѣченіє всегдашное монастерское ин фол[ѣω] писан[ное].
 Книжка нарицаемое злото ин октаво писанаа а наконци др8кованаа.
 Книжка писанаа ин октаво ω исправленіи ц[ε]рковномъ и ω ωбличеніи диавола.
 Тєтради з Ирмолаа ин октаво, Антифони и иніє празничніє ірмоси.

- Трибнал обивателѣ Вел[икого] Князтва Лит[овского] ін фол[ѣω].
 Патерикъ скитскій ін кварто писаній.
 Книжка рвскаѣ ω Б[о]жестѣ.
 Артиквль вѣри с[вя]той правос[лавной] ін кварто лво[вского] дрѣк[8].
 Правило б[о]жественномѣ Параклитѣ и Акафист стр[ас]тем Х[рис-
 то]вимъ ін квар[то] писаное.
 Книжка Синоѣис ін кварто дрѣкованаѣ.
 Книжка Маргарит ін кварто писанаѣ.
 Книга ін фол[ѣω] Василіѣ с[вя]того дрѣкованаѣ.
 Книгъ двѣ ін фол[ѣω] Злат[овстаго] с[вя]таго писаній.
 / арк. 35 /
 Книга названаѣ Б[огороди]це Д[ѣ]во ін фол[ѣω] дрѣкѣ чернѣгов[ского].
 Книга названаѣ Алфавѣтъ вѣршами ін фол[ѣω] дрѣкѣ чернѣговского.
 Зерцало ін фоліо дрѣкѣ чернѣгов[ского].
 Ц[а]рскіи пѣтъ Кр[е]ста Г[оспод]нѣ ін квар[то] чернѣ[говского] дрѣкѣ.
 Зерцало ін кварто дрѣкѣ чернѣ[говского].
 Омь б[о]ж[ес]тва Ев[ан]г[ел]ій ін октаво дрѣкѣ чернѣ[говского].
 Книжечка с[вятого] Іоана Злат[овстаго] толкованіе Матви[я] дрѣк[8]
 киев[ского].
 Книжечка ѡалмѣ пѣтдесятій дрѣк[8] кїевопечер[скаго].
 Книжечка ѡче н[а]шѣ дрѣкѣ чернѣговского.
⁴⁶Книжка ин кварто н[е]бо новое лво[вское].
 Книжка ин кварто Слѣжба с[вя]таго Іоана Златоустого.
 Книжка ин кварто Катихиси[с] сирич исповѣданіе дрѣк[8] киев[ского].
 Книжка ин кварто павечерникъ дрѣк[8] кїевского.
 Книжка ин кварто ѡалтира з акафистами и соборникъ мѣсяцей, тро-
 пари и кондаки и ншіе молби.
 Книжка ин кварто дрѣкѣ кїевского двоесловіе в немже бесѣдвет лю-
 бител со любовию в паргамѣ под маренѣсь ѡправна.
 / арк. 35 зв. /

Книги полскіе

- Животи с[вя]тихъ ѡ[те]ць ін фоліо.
 Казанѣ на недѣлѣ и с[вя]та дорочнїи бѣрков[ского] ін фол[ѣω] дрѣко-
 ван[їй].
 Казанѣ на с[вя]та дорочнїи ін фол[ѣω] дрѣкованїй.
 Казанѣ на недѣлѣ ин кварто дрѣкованѣ.
 Калѣнь ин кварто дрѣкованѣ.
 Мессиашѣ ин кварто дрѣкованїй.
 Соборѣ флїоренскїй ин кварто дрѣкованїй.

⁴⁶ Записи до кінця арк. 35 подані іншим почерком і чорнилом.

- Животи с[вя]тих ω[те]ць вѣршами ін квар[то] др8к[8] печар[ского].
 Рег8ла с[вя]таго Василіа Вел[икаго] ін фол[ѣω].
 Рег8ла того ж с[вя]таго Вас[иліа] Вел[икаго] ін фол[ѣω].
 Тестаментъ, Ев[ангеліе], Ап[ос]т[ол]ь и Апокал[ипсис] ін ωк[таво] др8к[8].
 Живот с[вя]таго Ωнофріа ін ωктаво, ін кварто⁴⁷.
 Вѣнецъ Б[о]жой Матки ін кварто⁴⁸ др8кованій.
 Нови рожніе ξендза Зал8цкаго ін кварто др8ков[аные].
 Фундаментъ вѣри с[вя]тои ін кварто др8кован[ые].
 З8занѣа по р8ск8 и пополск8 ін ωктаво др8кова[ные].
 СѸспокоеніе v Б[о]г8 ін кварто др8кованаа.
 Правдиваа стараа вѣра ін квар[то] писанаа.
 Правдиваа др8га стараа вѣра ін кварто писанаа на ξендза Боима ѿпи-
 санаа.
 Алфает8мъ ін кварто др8кованаа.
 Б8динокъ Х[ристо]въ ін кварто др8ко[ванный].
 Тастаментъ старца єдинаго ін квар[то] др8кованаа ω справах римских.
 Колліогі8мъ любелское ін фол[ѣω] др8ко[ванный].
 СѸко вѣчности ін ωктаво др8к[8] краковскаго.
 Животи с[вя]тих z навками докторовъ костелних.
 Книга скарбовъ н[ε]б[εс]них таємниц ін фоліω.
 Книга ѿртогѸогафѣа латинскаа ін фол[ѣω] z греча[скаго].
 Книга казаніа на с[вя]та 8рочистіи ін фоліω.
 / арк. 36 /
 Книга баронѣ8шь ін фол[ѣω].
 Книга постилла то ε[ст] казаніа на н[ε]д[ѣ]лѣ ін фол[ѣω].
 Книга Бѣблѣа ін фол[ѣω].
 Книга еппѣграмматон грекор8с[кій] ін фол[ѣω].
 Книжка хороговъ покою ін кварто.
 Книжка тригентин8мъ ін ωктаво.
 Книжка любеллю греце грамматице ін ωктаво.
 Монархіа т8рецкаа др8кованаа ін фол[ѣω].
 Квадраезими албо казаніа начилій вел[икій] пост ін фол[ѣω].
 Дѣло збавеніа людзкого др8ко[ванаа] ін фол[ѣω].
 Нотій пѣт р[а]нѣ Х[ристо]вихъ Барановича ін кварто.
 СѸ лихvѣ, и ω видеркафах ін қварто.
 Свободи полскіи ін қварто неѸправній.
 Книга Ботерѣ др8кованаа ін қварто.
 Книжка ωк8лари и звирцадло ін кварто.

⁴⁷ Вказівку про формат книги виправлено іншим почерком.

⁴⁸ Вказівку про формат книги подано іншим почерком.

Книжка софѣа м[8]дро[ст] ін quarto.
 Книжка животь с[вя]таго Ігнатіа езвити.
 Книжка ѡффѣциа Цицеронъ ін октаво.
 Книжка до маленѣста ін октаво.
 Книжка ѡалтир двѣ малаа.
 Книжка цвѣченѣ розмаитіа.
 Книжка сѡмма набоженства хр[ис]тианскаго.
 Книжка синонѣма ін октаво.
 Книжечка практика живои вѣри.
 Книжка рожних м[о]л[и]т[о]въ без ѡправи in octavo.
 Книжка жниво цноть etc in quarto.

ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 76, арк. 32 зв. – 36. Оригінал. Мова руська, латинська.

Док. № 7

серпень, 1720 р. –

**Список книг з реестру господарських речей
 Добрянського монастиря**

/ арк. 51 /

Трифолои ... 1.
 Октоих ... 1.
 Евангеліє новое в аксамѣтѣ червоном в срибрѣ ... 1.
 Итем Евангеліє заживаное в скѡрѣ дрѡковане ... 1.
 Итем Евангеліє новое дрѡкованое в скѡрѣ ... 1.
 Апостоль ... 1.
 Ѳалтира и дрѡгаа *ин* фолѣ Ѳалтира дрѡкована ... 2.
 Часословъ заживаніи и другіи *ин* фолѣ дрѡкованіи ... 2.
 Ермолой дрѡкованіи и дрѡги[й] Ермоло[й] дрѡкѡ лвоуского ... 2.
 Служебніков 2, *ин* кварто заживаніи, а *ин* фолѣ новіи ... 2.
 Требнічокъ лвоускіи ... 1.
 Община писана и[н] 4, слѡжби празнічніе и жітїе с[вятого] ѡн8[фрїя] ... 1.
 Помѣнникъ з постригом и проводом иноческім писаній ... 1.
 Полустан заживаніи без часовъ дрѡкованій ... 1.
 Книга с[вятого] Васїліа *ин* фолѣ дрѡкована ... 1.
 Слѡжба Б[о]жіа толкована дрѡкована *ин* кварто ... 1.
 Триоди 2, посна и цвѣтнаа дрѡкованіе ... 2.
 Слѡжебніковъ писанїхъ 2, *ин* кварто з акафистом ко причащенію, а дрѡгїи з апостолами и Евангелїамаи ѡ [...] ... 2.

- NB: Мѣней дрѣкованіхъ, за которіе дадем зол[отих] 300 ... 12⁴⁹.
 Синопси[с] *ин* кварто дрѣкованій ... 1⁵⁰.
 Книжечка мала з фѣгѣрками названна Ифлика, дрѣкован[а] ... 1.
 Катехизмъ дрѣковани[й] полскій ... 1.
 Ногиція *ин* кварто полска дрѣкована ... 1.
 Книжечка *типа* дрѣкована Помилѣи мѣ Б[о]же ... 1.
 Война дрѣкована, книжка полска дрѣкована ... 1.
 Собор флѣоренскій *ин* кварто полскій дрѣкованій ... 1.
 Книжечка полска мала названна Droga zbawień[n]a ... 1.
 Книжечка полска *ин* кварто даниіль пророкъ вѣршами дрѣко[ваній] ... 1.
 Акафисти дрѣкованіе седмичніе *ин* кварто ... 1.
 Тестамент полскій дрѣкованій *ин* кварто ... 1.
 Евангелійка з апостолами на рок цѣлій, дрѣкѣ лвовского ... 1. 1723⁵¹.
 / арк. 52 зв. /

Антендїи

- [...]
- Евангеліе великое московское ѡправное вчервонѣ, за еван[геліе] зо-
 [лотих] 80. 1726⁵².
 / арк. 53 /⁵³
- Псалтира москѣвска и полѣстав *ин* фолѣω москѣвского дрѣк[8].
 Псалтира киевска *ин* фолѣω дрѣкованаѣ.
 Слово ѡ свѣщен[с]твѣ с[вя]того Іоана Златоу[с]того *ин* кварто.
 Зерцало и номоканон ѡне[в]ского дрѣкѣ *ин* кварто.
 Требничокъ дрѣкѣ лвовско[го] *ин* ѡктаво.
 Книжечка алфавитъ дрѣкѣ киевского.
 Книжечка ѡче нашѣ.
 Книга Библїѣя полскаѣ *ин* фолѣω дрѣкованаѣ.
 Книжечокъ розни[х] полскихъ чтиринастіе.
 Книга полскаѣ казанїѣ на постъ *ин* фолїо.
 Тестаментъ в сѣбѣро ѡправны и аксамитъ.
 Мшалѣвѣ писанихъ два.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1320, арк. 51, 52 зв. – 53. Оригінал.
 Мова руська.

⁴⁹ Речення записано іншим почерком.

⁵⁰ Речення закреслено.

⁵¹ Вказівку про рік дописано зліва збоку.

⁵² Вказівку про рік дописано зліва збоку.

⁵³ Записи на арк. 53 подані іншим почерком і чорнилом.

Док. № 8
14 серпня 1727 р. –
**Список книг з реєстру церковних речей
Львівського Святооунуфрїївського монастиря**

/ арк. 2 /

Книги що суть

Мѣне[й] десѣт мѣсѣчнихъ писанихъ ново ѡправленнихъ, в которихъ [...] двоохъ по два.

Трефоло[й] единъ, Ѡхтай единъ.

Трифодъ Постнаѣ и Цвѣтнаѣ.

Апостоль ѡдинъ, Слѣжебникъ единъ и мали[й].

Требникъ единъ, и ѣрмолой един.

Чалтира одина, Часословъ един.

ЦДІА України у Львові, ф. 129, оп. 1, спр. 1162, арк. 2. Оригінал. Мова руська.

Док. № 9
29 вересня 1731 р. –
**Список книг з інвентарного опису
Підгорецького монастиря**

/ арк. 12 /

⁵⁴1. Ев[ангє]ліє дрѣкѣ лвоу[ского] аѣамѣтом червонимъ покрита в сребро ѡправное.

2. Ев[ангє]ліє дрѣкѣ лвоу[ского] аѣамѣтом ѡблочистимъ покритеѡ в сребро ѡправное.

3. Ев[ангє]ліє в сребро ѡправное, аѣамѣтом зеленим, просто злоцѣсто.

/ арк. 12 зв. /

4. Ев[ангє]ліє дрѣкѣ лвоу[ского], под маренѣсъ ѡправное.

5. Ев[ангє]ліє дрѣкѣ лвоу[ского], под маренѣсъ ѡправное, в Голѣбици⁵⁵.

6. Ев[ангє]ліє писанное под маренѣсъ ѡправное.

7. Ев[ангє]ліє дрѣкѣ лвоу[ского] аѣамѣтом червоним покритеѡ, в сребро ѡправное.

8. Ев[ангє]ліє дрѣкѣ лвоу[ского] аѣамѣтом червонимъ покритеѡ, в сребро ѡправное.

⁵⁴ У джерелі нумерацію подано праворуч.

⁵⁵ Уточнення про місцезнаходження записано зліва збоку іншим почерком.

9. Тестаментъ по небошчикѸ ѿцѸ Евфимію.
Тестаментъ по небошчикѸ ѿцѸ Іоаникію, под маренѸсь ѡправныи.
10. Ап[о]ст[о]ль дрѸкѸ лвоу[скаго], в ГолѸбици⁵⁶.
11. Ап[о]ст[о]ль дрѸкѸ лвоу[скаго].
12. Ап[о]ст[о]ль дрѸкѸ лвоу[скаго] новій.
13. Ап[о]ст[о]ль дрѸкѸ лвоу[скаго] под маренѸсь ѡпра[вныи].
14. Мѣней дрѸкованых московских ѿ.
/ арк. 13 /
15. Трифолой дрѸкѸ лвоу[скаго], четвертаго здана в Голубици.
Каноны ѡбщїа дрѸкѸ лвоу[скаго], в НоѸбичи⁵⁷.
16. Ѡхктаихъ дрѸкѸ лвоу[скаго].
Ѡхктаихъ дрѸкѸ лвоу[скаго] в лѣскѸ ЗлѸцзовским⁵⁸.
Ѡхктаихъ дрѸкѸ лвоу[скаго] в ГолѸбици.
17. ПолѸставъ ин фолѸо дрѸкѸ кїевскаго.
18. ПолѸставъ ин фолѸо дрѸкѸ кїевскаго.
19. ПолѸставъ ин фолѸо дрѸкѸ кїевскаго новий.
ПолѸставъ ин кварто дрѸкѸ лвоу[скаго] в Голубици.
20. СлѸжебникъ ин фол[Ѹо] под маренѸс дрѸкѸ лвоу[скаго].
21. СлѸжебникъ ин кварто дрѸкѸ лвоу[скаго].
22. СлѸжебникъ ин фол[Ѹо] дрѸкѸ вѣлен[скаго] з тропарами и конда-
камы под маренѸ[с] ѡправны.
23. СлѸжебникъ ин фол[Ѹо] дрѸкѸ вѣлен[скаго] под маренѸ[с].
24. СлѸжебникъ ин кварто дрѸкѸ лвоу[скаго].
/ арк. 13 зв. /
25. СлѸжебникъ ин кварто дрѸкѸ кїевскаго, в ГолѸбици⁵⁹.
26. СлѸжба С[вато]го ІѸана ЗлатѸстаго дрѸ[кѸ] лвоу[скаго].
27. СлѸжба С[вато]го ІѸана ЗлатѸстаго дрѸ[кѸ] лвоу[скаго].
28. СлѸжебнычокъ ин ѡктаво дрѸ[кѸ] чернѣгов[скаго].
29. СлѸжебнычокъ ин ѡктаво дрѸ[кѸ] чернѣгов[скаго].
30. СлѸжебныкъ друкованый волоскїй.
31. СлѸжебныкъ дрѸ[кѸ] лвоу[скаго] ин кварто.
32. Ѳалтирь ин фолѸо дрѸкѸ кїевскаго под маренѸсь, зелена ѡправа.
33. Ѳалтирь ин фол[Ѹо] дрѸкѸ кїевскаго.
34. (*запис затерто*).
35. ТриѸдъ постнаа дрѸ[кѸ] лвоу[скаго].

⁵⁶ Уточнення про місцезнаходження записано зліва збоку іншим почерком.

⁵⁷ Уточнення про місцезнаходження записано іншим почерком.

⁵⁸ Уточнення про назву лісу записано польською мовою та іншим почерком.

⁵⁹ Уточнення про місцезнаходження записано іншим почерком.

/ арк. 14 /

36. Триодъ постнаа др8[к8] киевскаго v Гол8быць.
37. Триодъ цвѣтнаа др8к8 лвов[скаго].
38. Триодъ цвѣтнаа др8к8 лвов[скаго] v Гол8биць.
39. Триодъ постнаа др8к8 лвов[скаго].
40. Требникъ ін фолѣω др8к8 киевскаго.
41. Требникъ ін кварто др8к[8] лвов[скаго], w Hołubicy⁶⁰.
42. Требникъ ін кварто др8к[8] лвов[скаго] v Гол8быць.
43. Постригъ іноконъ и проводъ писанный ін кварто.
44. Акафисты ін кварто др8к8 киевскаго, v Гол8быць.
45. Акафисты ін кварто др8к8 лвовскаго.
46. Акафисты ін кварто др8к8 лвов[скаго]. Item Akafysty po niebos[z]czy-ku Klemensyiu⁶¹.
47. Акафисты з ѡалтирою др8к8 лвов[скаго].
48. Каноны покаанны и повседневное исповѣданіе.

/ арк. 14 зв. /

49. Ірмолой др8к8 лвовскаго ін фолѣω.
50. Ірмолой ін фолѣω писанный.
51. Ірмолой ін фолѣω писанный v Гол8биць.
52. Ірмолой ін кварто писанный.
53. Книгъ кторы животи с[в]я[т]ыхъ ѡ[т]ѣ[ц]ь v каждой книзѣ по тры мѣ-стаці др8к[8] киевскаго
54. Вѣнецъ ін фолѣω др8к8 киевскаго, ni[e]maszgo⁶².
55. Мечъ д[8]ховный ін фолѣω др8к[8] киевскаго.
56. Миръ съ Б[о]гомъ ін фолѣω др8к[8] киевскаго.
57. Кѣриль ін фолѣω др8к8 уневскаго, rozuczona do Remezowiec⁶³.
58. Книга с[в]я[т]аго Григоріа Назіанзена ін фол[ѣω] др8[к8] моско[v-ского].
59. Ефремъ ін кварто др8[к8] москов[ского].
60. Варлаамъ ін кварто др8кованій.
61. Дорофей ін кварто др8к[8] киевскаго.

/ арк. 15 /

62. Діюптра ін кварто др8кована.
63. Ключъ раздмѣніа ін фолѣω др8к[8] лвов[скаго].
64. Вертоградъ д[8]шевній ін кварто др8кованы.
65. Цвѣтникъ д[8]ховный др8к8 киевскаго.

⁶⁰ Уточнення про місцезнаходження записано іншим почерком.

⁶¹ Речення дописано знизу польською мовою.

⁶² Уточнення про відсутність книги дописано іншим почерком.

⁶³ Уточнення про позичку книги дописано знизу іншим почерком.

66. Жезль ін фол[фо] др8к8 москов[ского].
67. Лєξикон ін кварто др8к8 києвскаго.
68. Книжка ω с[вя]щенствѣ с[вя]таго Златоу[стаго] ін квар[то] др8[к8] лво[вскаго].
69. Книжка ω С[вя]тои Троицы ін кварто др8к[8] києвска[го].
ω похоженю С[вятого] Д[8]ха и инных таємницах.
70. Номоканоны ін кварто др8к8 лвовскаго.
71. Книжка ω житїи с[вя]таго Іоана Кущника ін кварто.
72. Канон з Трьоди постной и казанїа полскїе ін фол[фо].
73. Алфаеть ін кварто др8к8 києвскаго. Item Alfawet in folio drukowanу⁶⁴.
74. Ирмолоичикъ ін октаво болгарскїй писанный ... 74.
75. Полѣставъ ін октаво з Псалтирою, сербского др8[к8].
/ арк. 15 зв. /
76. Книжка Зизанѣа порѣскѣ й пополскѣ ін октаво.
77. Мѣнеа писаннаа, мартъ и априль.
78. Нагробокъ ін фол[фо] ноб[о]жчика тца Балабана, др8[к8] києвскаго.
79. Чѣда Прес[вя]тои Б[о]городици чернѣговской, ін кварто др8ко[ванє].
80. Рай мисленный ін кварто др8к8 іверскаго, niemasz⁶⁵.
81. Викладъ службы Б[о]жой ін кварто др8к8 ѡневскаго.
82. Книжокъ двѣ, Акафистовъ ко Б[о]жественномѣ Причащенїю др8к8 лвов[скаго].
83. Метрыкъ двѣ др8к8 лвов[скаго].
84. Сѣботникъ ін фолѣω писанный грѣбый.
85. Сѣботникъ ін фолѣω писанный тоншїй.
86. Правила с[вя]тыхъ ѿ[тѣ]ць ін фолѣω писанный.
/ арк. 16 /
87. Патерикъ ін фолѣюм др8к8 києвскаго.
88. Никонъ ін фолѣюм писанный.
89. Златовствѣ ін фол[фо] писанный на чѣтерид[є]сятницѣ.
90. Бєсѣди Златоустаго ін фол[фо] писанный.
91. Б[о]годѣхновеннаа собранїа ѿ с[вя]тыхъ ѿ[тѣ]ць ін фол[фо].
92. Номоканон или изображенїе іночєскаго ѡбщаго житїа ін фолѣюм писанный.
93. Наѣка ѡбщаа ω стр[а]сты ін фол[фо] писаннаа.
94. Цѣченїе всегдашноє монастирское ін фол[фо] писан[наа].
95. Книжка Злато нарицаємое злото ін октаво писанна а наконцѣ др8кована.

⁶⁴ Речення польською мовою дописано іншим почерком.

⁶⁵ Уточнення про відсутність книги дописано знизу іншим почерком.

96. Книжка писаннаа ін октаво ѿ исправленій ц[є]рковном и ѿ обличеній диявола.
97. Патерикъ Скитскіи ін кварто писанный.
/ арк. 16 зв. /
98. Артикуль вѣри с[вя]тои правосла[вної] дрѣкѣ лвоу[скаго].
99. Правило б[о]жественномѣ Параклитѣ, Акафистъ Стрестемъ Хр[и]ст[о]вимъ ін кварто писанное.
100. Книжка Синоѡис ін кварто дрѣкованаа.
101. Книжка Маргарить ін кварто писаннаа.
102. Книга названнаа Постригъ инокомъ ін фол[ѣо] писан[наа].
103. Книга Алфавѣтъ вѣршами, ін фолѣѡ дрѣкѣ [...] .
104. Зерцало ін кварто дрѣкѣ чернѣгов[скаго].
105. Зерцало ін фолѣѡ дрѣкѣ чернѣгов[скаго].
106. Царскіи пѣтъ Кр[єс]та Г[ос]п[о]дня ін квар[то] дрѣкѣ чернѣгов[скаго].
107. Книжка ѡаломъ пѣтдесѣтій дрѣкѣ кїевскаго.
108. Книжка ѡ[т]че н[а]шь дрѣкѣ чернѣговскаго.
109. Книжка ін кварто катахисисъ метрополити Кѣшки.
110. Книжка ін кварто, Слѣжба с[вя]того] Златѡ[стого] дрѣкѣ лвоу[скаго].
/ арк. 17 /
111. Книжка ін кварто катахисисъ сирѣчъ Исповѣданіе кїев[ское].
112. Книжка ін кварто Павечерникъ дрѣкѣ кїевскаго.
113. Книжка ін кварто Псалтира з акафистами и соборникъ мѣсяцей тропары и кондаки.
114. Книжка ін октаво дрѣкѣ кїевскаго двоесловіе v немже бесѣдуеть любитель со любовію v паргамѣнѣ под маренус ѡправна.
115. Чалтирь двѣ вѣршами ін фо[лѣо] дрѣкѣ[8] москов[скаго].
116. Артикѣли ін фол[ѣо] при ѡбразѣ трембовелскомъ Прес[вя]тои Б[о]городи]ци.
117. Соборникъ мѣсяцей ін кварто дрѣкѣ лвоу[скаго].
118. Феатрон ін кварто Маѣимовѣча.
119. Диалогисисъ дѣховный ін октаво.
120. Ап[о]ст[о]лы и Ев[ан]г[є]ліе недѣлямъ ін октаво.
121. Ирмолойчикъ болгарскіи ін октаво.
/ арк. 17 зв. /
- Пѣрпѣра албо Панагирикъ ін фолѣѡ.
122. Книжка Апокрисисъ ін кварто.
123. Требнычокъ малїи дрѣкѣ лвоу[скаго] под марену[с].
124. Соборникъ писанный.
125. Книга Б[о]городи]це Д[ѣ]во ін фол[ѣо].
126. Евангелїе толкованое дрѣкованое.

/ арк. 18 /

Книги полскіє

- Баронѣушь до оунѣва взалы ін фол[ѣо]⁶⁶.
1. Животы с[вя]тыхъ ѿ[тѣ]ць ін фолѣо.
 2. Казанѣ на неделѣ и с[вя]та дорочніє Бѣрковс[кого] ін фол[ѣо].
 3. Казанѣ на с[вя]та дорочніє ін фол[ѣо] дрѣков[аные].
 4. Казанѣ на неделѣ ін кварто дрѣкован[ые].
 5. Камѣнь ін кварто дрѣкованіи.
 6. Регула с[вя]таго Василіа Великаго дрѣкован[ые] ін фол[ѣо].
 7. Животы с[вя]тыхъ ѿ[тѣ]ць вѣршами ін квар[то] дрѣ[кованые] печер[скіє].
 8. Регула с[вя]таго Василіа Великаго ін фолѣо.
 9. Регула тогожь с[вя]таго Василіа ін фолѣо.
 10. Тѣстамѣнтъ, Ев[ан]г[еліе], Ап[осто]лѣ и Апокали[писи] ін ѡктаво.
 11. Животъ с[вя]т[о]го Онуфріа ін кварто.
 12. Вѣнецъ Матки Б[о]жой ін кварто дрѣков[аные].
 13. Мови рожніє џендза Залѣцкога ін квар[то] дрѣ[кованые].
- / арк. 18 зв. /
14. Правдиваа старая вѣра ін кварто писанн[аа].
 15. Правдиваа старая вѣра ін кварто писаннаа на џендза Боима.
- Книжка Соборъ Флоренскій ін квар[то]⁶⁷.
16. Алфѣбетѣмъ ін кварто друкованаа.
 17. Бѣдиноць Хр[и]ст[о]въ ін кварто дрѣкован[ый].
 18. Коллегіѣмъ Любелское ін фолѣо дрѣкован[ый].
 19. Сѣко вѣчности ін ѡктаво дрѣк[8] крако[вского].
 20. Животы с[вя]тыхъ з наѣками докторов косте[льных].
 21. Книга скарбовъ н[е]б[е]сныхъ таемницъ ін фол[ѣо].
 22. Книга Сѣрдо џогрижѣа латинскаяа ін фол[ѣо] з гре[чского].
 23. Книга постилла то естъ казанѣ на н[е]д[ѣ]лѣ.
 24. Книга Бѣблѣа ін фолѣо.
 25. Книга епѣграм[м]атон ін фолѣо.
 26. Книжка хороговъ покою ін кварто.
 27. Книжка Любелло[?] Греце грам[м]атице ін ѡкта[vo].
- / арк. 19 /
28. Монархіа тѣрецакаа ін фолѣо.
 29. Книжка животы с[вя]тыхъ вѣршами ін квар[то] печер[скіє].
 30. Дѣло збавленѣа людского ін фолѣо.
 31. Нотій пять ранѣ Хр[и]ст[о]вихъ ін кварто.

⁶⁶ Речення записано без нумерації та іншим почерком.⁶⁷ Речення записано без нумерації та іншим почерком.

32. GД лихвѣ й видиркаш ін кварто.
33. Свободи полскіє ін кварто неоправніє.
34. Книга Ботера дрѣкованаа ін кварто.
35. Книжка окѣлари й зверцадло ін кварто.
36. Книжка софїа м[8]дрость ін кварто.
37. Книжка животь с[вя]т[о]го Ігнаціа.
38. Книжка оффѣціа Цицерона ін кварто.
39. Книжка до моленя са ін октаво.
40. Книжка цвѣченя розмаитіє.
41. Книжка свмма набоженства хр[и]стия[нського].
42. Книжечка практика живой вѣри.
43. Книжка жнѣво цноть ін кварто.
/ арк. 19 зв. /
44. Огородекъ лелѣиовый и цедровїй ін кварто.
45. Мшалъ ін фоліо з нотою.
46. Животь Пр[ε]с[вя]той Б[огороди]ци ін октаво.
47. Панагириковъ два J[ego] M[оs]сі оусу ШептичкомѢ прис[вята].
48. Панагирікь ін фолѣо приписанїй.
49. Молитовки до с[вя]т[о]го Каитана ін октаво.
50. Книга 8нѣверса медицини ін фол[ѣо] лацѣн[ские].
51. Книга Плѣнѣйи Секунда ін фол[ѣо] лацѣн[ские].
52. Книга Юзепхи Мескарди ін фол[ѣо] лацѣн[ские].
53. Книга Юзепхи Мескарди ін фол[ѣо] лацѣн[ские].
54. Книга Іванесь AmatѢсь ін фол[ѣо] лацѣн[ские].
55. Книга інвертар зъ конститѢціи ін фол[ѣо] полскаа.

Roku 1739 D[ie] 7 9bris za konsensem Reu[erendissi]mi wzięty iest do Unio-
wa ieden exemplarz Reguł Ś[więteg]o Bazylego W[ielkieg]o [nidnuc].

ЛННБ, ф. 3, од. зб. 43, арк. 12–19 зв. Оригінал. Мова руська, польська, латинська.

Док. № 10

21 червня 1737 р. –

Список книг з протоколу візитації Золочівського монастиря

/ арк. 7 /

5. Ewangelia nowa lwowskiego druku, w axamit czerwony oprawna y w srebr-
ne blachy, y sztuki wszystkiego numero 16, y z parą klawzur także srebrnemi,
sprawiona od J[ego] M[ości] pana Turzańskiego.

6. Druga Ewangelia starszeysza, także w axamicie czerwonym, z klawzurami obiema srebrnemi, z sztukami srebrnemi 18.

/ арк. 7 зв /

Xięgi

16. Ewangelia nieoprawna. Oktoich. Tryody 2: Cwitna y Postna. Apostoł. Tryfołoy. Irmołoy. Czasosłow lwowski na dwoie rozdzielony. Czasosłow lwowski wzięty do Lasku. Służebnikow lwowskich 2, ieden z nich wzięty do Lasku. Obszczyna. Trebnik lwowski. Psalteryz lwowski. Ś[więty] Efrem drukowany. Postryhów 2, pisany ieden, a drugi drukowany.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1871, арк. 7–7 зв. Оригінал. Мова польська.

Док. № 11

9 червня 1739 р. –

Список книг з інвентарного опису Задарівського монастиря

/ арк. 323 зв. /

Xięgi

Ewangeli[e] in folio oprawnych we srybrą 2: iedna w zielonym aksamicie, w którey klamzurki, iedney nie dostaie, bogatsza; druga w aksamicie czerwonym.

Tryfołoy stary in folio ... 1.

Oktoich ... 1.

Tryody postnych ... 2.

Obszczyna pisana ... 1.

Apostoł ... 1.

Służebnik in quarto stary ... 1.

Mszał in folio nowy ... 1.

Trebnik in quarto ... 1.

Psalteryz ... 2.

Czasosłow in quarto stary 1, y Jarmołoy pisany 1, y Akafyst ... 1.

BAV, Vat. lat., cod. 8684, vol. 1, f. 323 r. – 323 v. Оригінал. Мова польська.

Док. № 12
10 червня 1739 р. –
**Список книг з інвентарного опису
Сокілецького монастиря**

/ арк. 325 /

Xięgi cerkiewne

Tryfoły Iwowski ... 1.
Oktoich Iwowski ... 1.
Apostoł Iwowski ... 1.
Czasosłow Iwowski ... 1.
Obszczyna ... 1.
Jarmoły drukowany ... 1.
Tryody cwitna y postna ... 2.
Psałter[z] kijowska ... 1.
/ арк. 325 зв. /
Ewangelia Iwowska ... 1.
Trebnik ... 1.
Służebnik Iwowski ... 1.
Pawieczernia kijowska ... 1.

BAV, Vat. lat., cod. 8684, vol. 1, f. 325 r. – 325 v. Оригінал. Мова польська.

Док. № 13
11 червня 1739 р. –
**Список книг з інвентарного опису
Луцького Вознесенського монастиря**

/ арк. 326 /

Xięgi

Tryfoły ... 1.
Ewangelia ... 1.
Służebnik ... 1.
Oktoich ... 1.
Apostoł ... 1.
Trebnik ... 1.
Połustaw ... 1.
Psałtyrz ... 1.

Tryody ... 2.

Obszczyzna 1. Te wszystkie xięgi są drukowane.

BAV, Vat. lat., cod. 8684, vol. 1, f. 326 r. Оригінал. Мова польська.

Док. № 14

14 червня 1739 р. –

**Список книг з інвентарного опису
Погонського монастиря**

/ арк. 327 /

Apparat cerkiewny

[...]

Ewangeli[i] w srebrą oprawnych 4: dwie w aksamicie czerwonym, dwie w aksamicie zielonym, z których jedna jest połączana w aksamicie czerwonym.

/ арк. 327 зв. /

Xięgi cerkiewne

Tryfołoy stary ... 1.

Oktoich ... 1.

Tryod cwitna ... 1.

Tryod postna ... 1.

Miney pisanych ... 1.

Jarmołoy in folio drukowany ... 1.

Czasosłow ... 1.

Psaltyrz ... 1.

Służebników ... 3.

Apostoł ... 1.

Trebnik ... 1.

Mszał uniowski, nowey edycyi ... 1.

Xięgi pouczytelni

Bibliy drukowanych starych ... 2.

Зитіє с[ВА]ТИХ УТЕЦЬ на місяціу trzy.

Xięga nazwana Winec (alias kazania niedzielne) ... 1.

BAV, Vat. lat., cod. 8684, vol. 1, f. 327 r. – 327 v. Оригінал. Мова польська, руська.

Док. № 15

31 серпня 1739 р. –

Список книг з протоколу візитації Крехівського монастиря

/ арк. 2 зв. /

Евангеліе оправне

Евангеліа друку москiewskiego wielka, оправна suto, deszczki odlewane, złocista, zamykana w korzeniu drotem, corpus na niey, w gronach Распатіє.

Евангеліа wielka друку lwow[skiego], оправна suto w srebro y wszystka pozłocista.

Евангеліа wielka arszynowa, оправна w axamicie czerwonym, sztuki wielkie srebrne pozłociste na niey, друку москiewskiego, od o[jców] Wasyana y Юва Czaykiewiczow.

Послана до Рzymu⁶⁸. Евангеліа większa w axamicie zielonym, sztuki na niey srebrne same białe.

Евангеліа mnieysza друку москiew[skiego] w axamicie zielonym, na niey sztuki srebrne pozłociste fercychowane, od архієреа Стефана Jaworskiego z Moskwy.

Евангеліа w axamicie czerwonym, sztuki na niey srebrne, друку lwowskiego.

Item Евангеліа друга w axamicie czerwonym, w srebro оправна.

Евангеліа w axamicie czarnym, w srebro оправна.

Евангеліа powszechna, w srebro оправна.

Евангеліа друку москiewskiego arszynowa, do niey sztuki srebrne fercichowane, w sredniej sztuce Woskresenyie Chrystowo, jeszcze nie sporządzona.

Хієгі різне

Opera Divi Joannis X[risos]tomi in Genes[im], Jsaia [et] Psalm[os], tomus unus in folio latine.

Petri Canisij Soc[ietatis] Jesu. Opus catholicu[m] de tribus virt[u]tib[us] theologicis p[rae]ceptis. Decalogi et Eccles[iastici] de Sacram[e]nti[s] peccatis et variis virt[u]tib[us], tomus unus in folio latine.

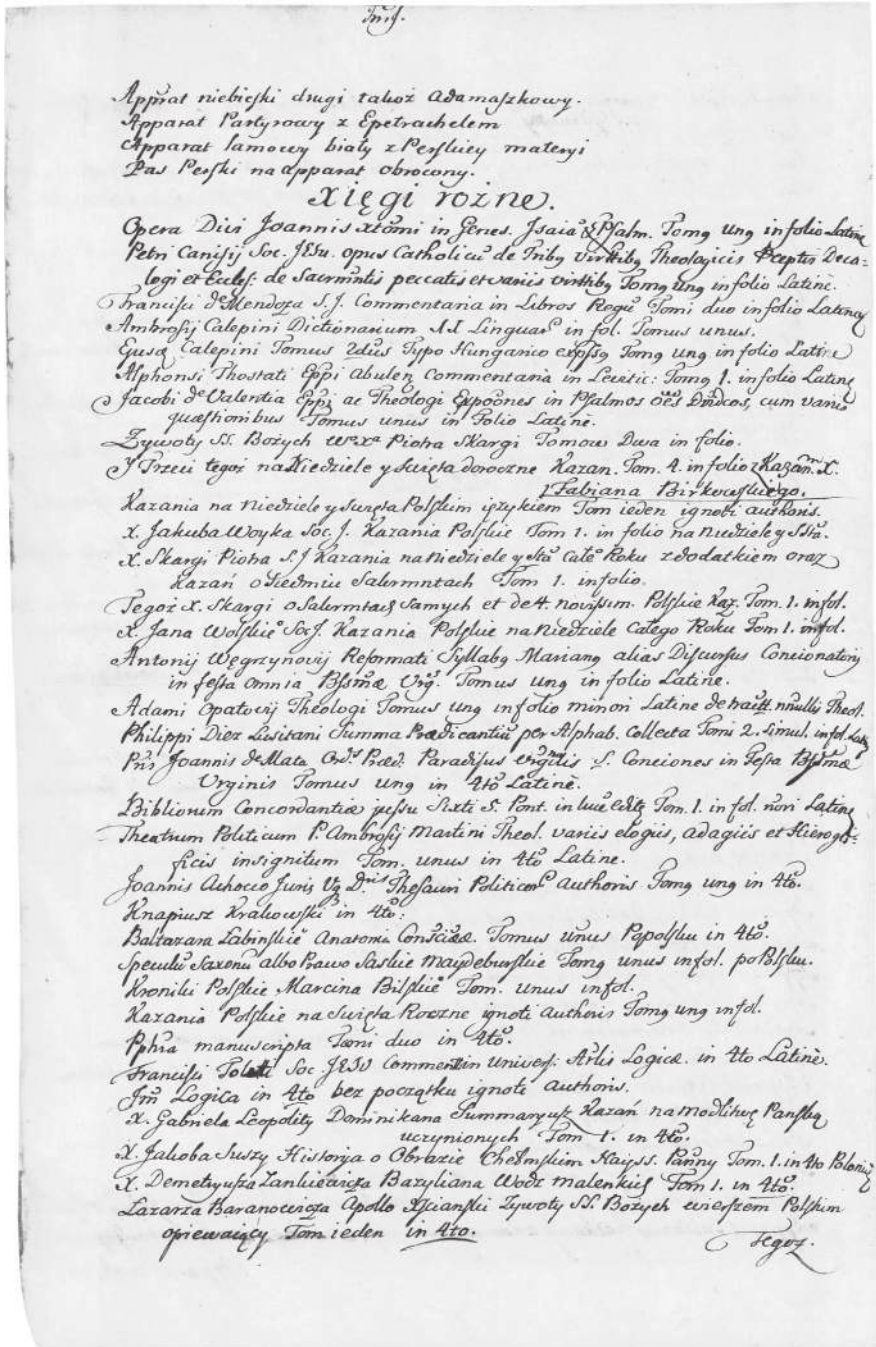
Francisci de Mendoza S[ocietatis] J[esu]. Commentaria in libros reg[n]u[m], tomus duo in folio latine.

Ambrosij Calepini. Dictionarium 11 linguar[um], in fol[io], tomus unus.

EjUSD Calepini, tomus 2dus, typo hungarico exp[re]ssus, tomus unus in folio latine.

Alphonsi Thostati, ep[isco]pi Abulen[sis]. Commentaria in Levitic[um], tomus 1, in folio latine.

⁶⁸ Уточнення про відправлення до Риму записано зверху над першими словами рецення.

Описи примірників французькою, італійською та грецькою мовами
 зі списку книг Львівського Святоонофріївського монастиря.

23 серпня 1778 р.

Jacobi de Valentia, ep[isco]pi ac theologi. Expo[nenti]ones in Psalmos o[mn]es D[a]vid[i]cos, cum variis quaestionibus, tomus unus in folio latine.

Żywoty Ś[więtych] Bożych W[ielebne]go x[iędza] Piotra Skargi, tomów dwa in folio.

Y trzeci tegoż na niedziele y święta doroczne kazań; tom 4 in folio z kazań W[ielebne]go x[iędza] Fabiana Birkowskiego.

Kazania na niedziele y święta, polskim ięzykiem, tom ieden ignoti authoris.

X[iędza] Jakuba Wóyka Soc[ietatis] J[esu]. Kazania posłkie, tom 1, in folio na niedziele y ś[wię]ta.

X[iędza] Skargi Piotra S[ocietatis] J[esu]. Kazania na niedziele y ś[wię]ta całej[go] roku z dodatkiem oraz kazań o siedmiu Sakr[a]m[en]tach, tom 1 in folio.

Tegoż x[iędza] Skargi o Sakr[a]m[en]tas samych et de 4 novissim, posłkie kaz[ania], tom 1 in fol[io].

X[iędza] Jana Wolskie[go] Soc[ietatis] J[esu]. Kazania polskie na niedziele całego roku, tom 1 in fol[io].

Antonij Węgrzynovij, reformati. Syllabus Marianus alias discursus concionatorij in festa omnia B[ea]t[is]s[im]ae V[ir]ginis, tomus unus in folio latine.

Adami Opatovij, theologi, tomus unus in folio minori latine de tract[a]t[u] m[a]nu[a]li theol[ogico].

Philippi Diez, lusitani. Summa praedicantiu[m] per alphab[etum] collecta, tomi 2, similes in fol[io] latine.

P[at]ris Joannis de Mata, Ord[ini]s Praed[icatorum]. Paradisus V[ir]ginalis S[an]cti conciones in festa B[ea]t[is]s[im]ae V[ir]ginis, tomus unus in 4to latine.

Bibliorum Concordantiae jussu Sixti 5 Pont[ificis] in unum edit[ionis], tom 1, in fol[io], [mi]nori latine.

Theatrum Politicum P[at]ris Ambrosij Martini theol[ogici] variis elogiis, adagiis et hierogificis insignitum, tom[us] unus in 4to latine.

Joannis Achocio, juris V[ul]g[i] D[octo]ris. Thesauri Politicor[um], authoris tomus unus in 4to.

Knapiusz krakowski in 4to.

Baltasara Łabinskie[go]. Anatomia consciae[nti]ae, tomus unus po polsku in 4to.

Speculu[m] saxonu[m] albo Prawo saskie meydeburskie, tomus unus in fol[io] po polsku.

Kroniki polskie Marcina Bi[e]lskie[go], tom[us] unus in fol[io].

Kazania polskie na święta roczne ignoti authoris, tomus unus in fol[io].

P[hiloso]phia manuscript, tomi duo in 4to.

Francisci Toleti, Soc[ietatis] Jesu. Comment[aria] in univers[am] Ar[istote]lis Logicae⁶⁹ in 4to latine.

⁶⁹ Слово написано неправильно, має бути – logicam.

I[te]m logica in 4to bez początku ignoti authoris.

X[iędza] Gabriela Leopoldy, dominikana. Summaryusz kazań na Modlitwę Panską uczynionych, tom[us] 1 in 4to.

X[iędza] Jakóba Suszy. Historia o obrazie Chełmskim Nays[więt]s[zej] Panny, tom[us] 1 in 4to poloni[cum].

X[iędza] Demetryusza Zankiewicza, bazyliana. Wódz maleńkich, tom[us] 1 in 4to.

Łazarza Baranowicza. Apollo X[rze]ściański, żywoty Ś[więtych] bożych wierszem polskim opiewaiący, tom ieden in 4to.

/ арк. 4 /

Tegoż autora. Lutnia Apollinowa in varia m[ater]ia, tom[us] 1 in 4to. Rytmem polskim opisana.

Jana Kassyana, eremity. O żywocie y ćwiczeniach ludzi świat opuszczających, tom 2 polon[us].

J[o]anicusza Galatowskie[g]o. Stary Kościół zachodni, tomow dwa in 4to po polsku.

X[iędza] Teofila Rudki S[ocietatis] J[esu]. Xięga polska o pochodzeniu Ducha Ś[więtego] y od Syna pr[zeciw]ko Galatowskiemu in 4to.

Arseniego Żeliborskie[g]o, ep[isco]pa lwow[skiego]. Żniwo cnot y chwały wieczney, tom 1 in 4to; w teyże pośrzodku y inne z swemi tytułami opracowane xięgi po polsku.

Polyanthea S[ancti]s[simu]m canonum, typo hungarico latine exp[re]s[us], tomus unus in 4to.

Conciones latinae in festa totius anni, auth[oris] ignoti, tomus unus in 4to.

Katechizm rzymski albo Nauka x[rze]ściańska x[iędz]a Stanisława Karnkowskie[g]o, tom 1 in 4to po polsku.

Cursus P[hiloso]phici Encyclopedia, authore Joanne Alstedio, tomus unus in 4to latine.

Xięga polska in 4to, o skarbie nigdy nieprzebrany, to iest o Krzyżu, z dodatkiem cudów przy końcu w Lublinie doznanych.

Zwierciadło pokutujących z przykładów Ś[więtej] Magdaleny uczynionych, in 4to polon[icus].

X[iędza] Gabryela Leopoldy, dominikana, z additamentem różnych materyi 6.

Jodoci Nahamij, theol[o]gi. Conciones latinae in o[mn]ia Evangelia D[omi]nicalia, tom 1 in 4to.

Petri de Palude Sermones in Ev[an]gelia latini, vulgo expo[siti]ones, tom 1 in 4to.

Martini Bonacinae Comp[en]diu[m] latinu[m] o[mn]ium operu[m] de theologia morali alphabetice collectu[m], tomus unus in 4to.

Horologiu[m] P[ro]dro[m]um seu de Vita Aurelij imperatoris, libri 3 ab Antonio de Guevara, compositi tomus unus latine in folio [mi]nori.

Pedagogus X[ris]tianus seu recta h[omi]nis x[ris]tiani istitu[t]io ex S[anc]tis P[at]ribus de auth[ore] Philippo Deutromman, tomus unus in 4to latine.

Skarbnice Biblii Ś[więtej], wkrótce po polsku zebrane przez Ś[więtego] Hieronyma Powodowskiego, na kształt katechizmu wydana, tom 1 in 4to.

I[te]m tegoż x[iędza] Hier[onima] Powodowsk[ieg]o. Pochodnia Kosciół Boży prawdziwy, od ciemnych herezyi rozeznawiająca, tom 1 po polsku in 4to.

Nucleus catecheticus [con]tinens doctrinam Fidei, auth[ore] Bernardino Mercatore, tom[us] 1 in 8vo latine.

Susprium animae paenitentis erga Deum, auth[ore] Alberto Radzivilis, tom[us] 1 latine in 8vo, nie cały mieyscamy powydzieran[y].

Benedicti Pererij Soc[ietatis] Jesu Comment[aria] in Genes[im], tom 1 latine in 4to.

Conciones latinae in festa P[entasco]paliora, tom 1 in 4to, authoris incogniti. Titi Livij Patavini R[o]mae Historiae Principiae, tomus 1 in 4to latinae.

Opisanie miasta Jerusalem, iakie było za czasu X[rys]tusa P[an]a, przez X[ris]tiana Adrichemiusza, tomus unus in 8vo po polsku.

Xięga łacińska de Corrupto Ecclesiae statu, authoris incogniti, tom[us] 1 in 4to.

Hermani Bousenbau[m] S[ocietatis] J[esu] Medulla theologiae moralis, tom 1. Joannis Kwiatkiewicz. Phaenix Rhetorum, tom 1 in 12mo.

Marci Tullij Ciceronis Ep[isto]lae, thomi 3 in 8vo.

Curtij Rufi de Rebus ab Alex[andro] M[agn]o Gestei, libri 2 in 12mo.

Virgilij Maronis Opera, tom[us] 1 in 8vo.

Mellisicij Sententiaru[m] ex monumentis Justi Lipsij de sumptar[is], authore Joachimo Nisko, tomus unus in 12mo.

Soarius seu Instructiones Rhetorices, auth[ore] Stanislao a Jesu Maria Piarr[um], tom 1 in 8.

/ арк. 4 зб. /

Prosodia Henrici Smecij per alphab[etum] composite, tom 1 in 4to.

Figura Biblior[um] Sacror[um] latino exp[re]ss[um] idiomate per alphab[etum], tom 1 in 12, incogn[ite] authore, bez końca.

Modus componendar[um] e[x]plan[at]i[ones] latinae exp[re]ss[us], tom 2 in 8vo.

Medita[ti]ones latinae de Amore Dei vita X[ris]ti et de Oone[?], tomi 3 in 12.

Thesaurus precum ac variorum Instructionum spiritualium opera Patiu[s] S[ocietatis] J[esu] cum additamento medita[ti]onum circasinem de dignit[ate] status Sacerdotal[is], tom 1 in 8vo.

Historiar[um] Mauricij Nassorij tam in Belgia q[ua]m alibi per actar[um], tom 2 in 8vo.

Strozij Poetae, liber 1 in 8vo.

Disputa Jakóba Nimoiewskie[go], heretyka, z francuzem Toletem S[ocietatis] J[esu], tom 1 in 8vo po polsku.

Natalis Comitis Mythologiae seu explica[ti]o fabular[um], tom 1 in 4to.
 Biblij polskich 2 in folio.
 Kroniki Kromera хи́ги pierwsze po polsku in folio.
 Messiasz polski in 4to.

Хи́ги ruskie

Хи́га o apostołach, gdzie który predykował y gdzie był męczon[y], in folio, pisana.

Хи́ги Бесѣди на Посланіє къ Коринфам Ś[więteg]o Jana X[ryzos]toma, pisana in folio.

Хи́га Życia Ś[więteg]o Jana Damascena, pisana in folio.

Хи́га o stworzeniu nieba y ziemie, o narodzeniu X[ry]stusowym, o Zmartwychwstaniu Ś[więteg]o Jana X[ryzos]toma, pisana in folio.

Apostoł po prostu wyłożony, pisany in folio.

Калисть drukowany in folio. Item Калист in folio.

Хи́га предословіє постническим словесем с[в]ятого] Васи́ліа Великого], drukow[any] in folio.

Хи́га na naroczytych swiatych ũ Г[оспо]дскіа праздни[ки], do oprawy cerkiewney, na trzy miesiące, 7br[is], 8br[is], 9br[is], pisana in folio.

Прор[о]къ на sześć miesięcy drukowany in folio.

Посланіє Antonia Czernoryzca, pisana in folio.

Biblia ruska drukowana in folio, dopisywana.

Biblia druga drukowana in folio.

Biblia trzecia drukowana in folio.

Слово ѿ Сотвореніи Н[е]ба и Землѣ, drukowana in folio.

Klucz Razuminyia drukowany in folio.

Pouczyenie Złatoustaho o mytary y farysei, pisana in folio.

Мечь д[8]ховній, drukowana in folio. Item Мечь д[8]ховной.

Соборникъ Златоустаго in folio, pisany. I[te]m Sobornik in folio, pisany.

Повченіє Златоустаго на Пр[а]здники Г[ос]п[о]дскіа, pisane in folio.

Бесѣди Златоустаго ѿ нравовченіи.

Ярмолой pisany. Ярмолой drugi pisany.

Миръ съ Б[о]гом in folio drukowany. Миръ съ Б[о]гом drugi drukowany.

Трѣби do Kazania drukowany.

Patoryk Peczerski in folio drukowany.

Правила ап[ос]т[ол]скаѧ pisane in folio.

Ев[ан]г[ел]іє tułkowane drukowane.

Книга Іванна Лѣствичника pisana in folio.

Сѹгородокъ drukowany in folio.

/ арк. 5 /

Цалтирь Тѣлкованіи pisany in folio. Item Psalterz tólkowany pisany in folio 2.

- Октоихъ москіевскій drukowany in folio.
 Бесѣди Златоѡстаго на ді посланій ап[о]ст[о]ла Павла drukowany in folio.
 Historia ѡ Варлаамѣ и Јоасафѣ индійскомъ pisane in folio.
 Бесѣди Златоѡс[таго] ѡ с[вятого] Іоаннѣ Богословѣ pisane in folio.
 Бесѣди Макарія Египетскаго drukowane in 4to.
 Маргаритъ drukowany in 4to. Маргаритъ pisany in 4to 2.
 Јармоло[й] pisany in 4to.
 Діортра pisana in 4to.
 Чалтирь съ Акаѡистами drukowany in 4to.
 Маргаритъ drukowany in 4to. Маргаритъ drukowany in 4to 2.
 Historia ѡ Варлаамѣ и Јоасафѣ drukowana in 4to.
 Слово Златоѡстаго въ пон[е]д[ѣ]л[о]къ вели[кий], pisane in 4to.
 Собраніе вещей pisane in 4to.
 Pisania przeciw uniatów in 4to.
 Życie Makarego Egipskiego drukowana in 4to.
 Słowo Кврилла патриархи Јер[ѡса]л[им]скаго pisane in 4to.
 Дорофей drukowany in 4to.
 Бесѣди Григорія папи римскаго pisane in 4to.
 Маргаритъ pisany in folio.
 Бесѣди на дѣваніа ап[о]ст[о]лская drukowane in folio.
 Ев[ан]г[е]ліе толкованное drukowane in folio.
 Мѣней три моско[v]скаго дрѡкѡ in folio.
 Бесѣди с[вятого] Јоан[на] Златоѡ[стаго] на ді посланій Павла ап[о]с-
 т[о]ла in folio druk[owane].
 Прологъ московскій od Marca на 6 miesięcy drukow[ane] in folio.
 М[ѣ]сяць Мартъ, житіа с[вя]тыхъ pisane in folio.
 Połustaw kijowski drukowany in folio.
 Połustaw in 8vo z Psalterzem drukowany.
 Grammatyka słowienska in 4to drukowana.
 ѡстави ц[е]р[ко]вныє in folio pisane.
 Акаѡисти z Чалтирою drukowane in 4to.
 Небо новое in 4to.
 Xięga pogrzebu zakonnego pisana in folio.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2042, арк. 2 зв. – 5. Оригінал. Мова латинська, польська, руська.

Док. № 16
9 серпня 1740 р. –
**Список книг з інвентарного опису
Крилоського Святоїллінського монастиря**

/ арк. 23 зв. /

Хієги

1mo. Evangeliu[m] lwowskie in folio. 2do. Służebników 2, ieden lwowski, drugi poczaiowski 1mae editionis. 3tio. Apostoł lwowski. 4to. Oktoichos lwowski. 5to Tryfołogion lwowski. 6to. Iermołoy drukowany lwowski. 7mo. Obszczyna drukowana. 8vo. Psalter[z] lwowski. 9no Połustaw lwowski in 4to. 10mo. Tryody dwie, Cwitna y Postna, obedwie lwowskie. 11mo. Akafisty in 4to, dwa kyiowskie. 12mo. Trebnik stratyński *poszarpany*. 13to. Tetratków Psalterza, w którey Величаніа и Paraklis de Beata Virgine; wszystkie te хієги noweу oprawy potrzebują. 14to. Хіа́зка in 4to pogrzebowa, pogrzebu zakonnego, poczaiowskiego druku.

ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 4б, спр. 613 (1917), арк. 23 зв. Оригінал. Мова латинська, польська.

Док. № 17
9 серпня 1740 р. –
**Список книг з інвентарного опису
Крилоського Святоуспенського монастиря**

/ арк. 21 /

Хієги

Хіа́г tylko trzy. *Pierwsza* Ewangelia lwowskiego druku. *Druga* хієга Tryfołogion. *Trzecia* хієга Apostoł, y te dwie lwowskiego druku, a wszystkie trzy własną ręką pia functi Ill[ustriss]mi Josephi Szumlanski, leopolien[sis] etc. ep[iscop]i, podpisane. Więcey, co iest хіа́г cerkiewnych do nabożeństwa, wszystkie z różnych monasterów zniesionych są zabrane, o których będzie niżej.

/ арк. 22 /

Хієги в каплицы

1mo. Ewangelia lwowskiego druku. 2. Apostoł także lwowskiego druku. 3. Oktoichów także lwowskiego druku. 4. Tryody dwie, Cwitna y Postna. Te хієги z monasteru sokolskiego, przy obrazu Matris Dei, są przeniesione. Item 1. Psalterz in 4to lwowski. 2. Item Trebników два: ieden in 4to lwowski wielki, drugi in 8vo uniowski. 3. Item Obszczyna in folio drukowana jedna. 4. Item Mszałów uniowskich 2da edizionis, per 1mu patrem provincialem podczas wizyty

monasterowi temu aplikowanych dwa; iest także xięga Ірмоло[й], drukowana, jeszcze za nieboszczyka P[rzewielebnego] P[atry] ojca Antoniego Siedlewicza, officjała halickiego, superyora tuteyszego zawieziona. Tą xięgę Ірмоло[й] oddać trzeba do Uhernik, ale ztamtą odebrać trzeba Mszał tutejszy uniowskiego druku Ima editionis; bierze się więcy xiąg ad usum chori, jak tu do kaplicy, jako y do wielkiej cerkwi z xiąg z monasterow zniesionych zabranych, o których będzie niżej.

/ арк. 24 /

Depozyt xiąg y dzwonow

Z monasteru kolomyskiego, J[ego] M[oś]c x[iądz] Bohaczski, za officjalstwa tuteyszego y rezydencji pokuckiej, przywiózł kielich srebrny z pateną y łyżką, o czym się wyżej wyraziło, a ja przywiozłem z tegoż monasteru kolomyskiego dzwon wielki tylko. Z monasteru laskiego przywiozłem aparaty wyżej wyrażone, y xiąg n[umeri] 5. Pierwszą, Ewangelie lwowskiego druku. Drugą, Służebnik lwowskiego druku. Trzecią, Tryod Postne. Czwartą, Tryod Cwitne. Piątą, Tryfologion. Z tych iedną xięgę, to iest Tryfologion, przedało się, a drugie są w całości.

Z Tlumacza wzięło się dzwonek dwa. Z xiąg, pierwszy Apostoł lwowski, Psalterz lwowski, Oktoichos lwowski. Ewangelie moskiewskie. Item Tryfologion lwowski, ale ten przedało się do Bryni na potrzebę kaplicy, a drugie cztery xiążki są w całości.

Z monasteru kosowskiego wzięło się xiąg n[umeri] 7. Pierwszą, Evangelia w magno folio, kijowska pod fengule oprawną. Tryody dwie, Cwitna y Postna. Apostoł ieden lwowski. Xiąg kaznodziejską Wieniec nazwaną, szusty Szpargał puł drukowany, a puł pisany, siodmy Psalterz kijowskiego druku⁷⁰. Te wszystkie xięgi kijowskie są w całości, z których xięgę Wieniec nazwaną R[everendissimus] Pater Provincialis usus monasteru tuteyszego kryłoskiego aplikował, także y Szpargał przereczony, ale ten mało zda się na co.

[...]

Z monasteru grabowieckiego (oprócz wyżej wyrażonych aparatow) wzięło się Ewangelię pisane. Oktoichos, bez kanonów na Paweczernicy, bardzo stary poszarpany y polepiony. Obszczyzna pisana in 4to w deszciołki oprawna. Szestodnik moskiewski w szpargale na ośm hłasów, y Połustaw kijowski in 8vo cum Psalteris drukowany, w czerwonej skurkę oprawny, mało zażywany, przez dyakona Iwanicego [...] w Bohorodczanach zostawiony. Ten Połustaw R[everendissimus] Pater Pr[ovincia]lis Modernus podczas wizyty tuteyszej ad usum suum wziął, a Szestodnik przereczony w szpargale będący d[ie] 24 Augusti V[eteris] S[tyli] anni nunc currentis usui meo aplikował.

⁷⁰ Уточнення про сьомий Псалтир записано зверху над рядком.

[...]

Хієгі zaś wyżej specyfikowane tu w Kryłosie są lokowane.

/ арк. 24 зв. /

Mszaly uniowskie

Imus Pater Pr[ovincia]lis podczas wizyty monasteru tuteyszego zastał Mszałów uniowskich 2dae editionis 35. Z tych dwa ad usum monasterij huius podpisawszy aplikował, pięć Mszałów z sobą wzioł [...].

Kazusów także uniowskich in 4to застаł xiążek 22. Z sobą wzioł Kazusów xiążek [...], a tu na mieyscu xiążek 17 zostawił, z tych siedmnastu xiążek ja iedną biorę z sobą, a drugie szesna[ś]cie z Mszałami dwudziestu osmiu J[ego] M[oś]ci x[iądzu] Załuskiemu w do[...] do dalszey dyspozycyi R[everendissi]mi Patris Pr[ovincia]lis zostawuję, pozwalając aby te xięgi według taxy dawney, to iest: Mszały po zł[otych] 20, a Kazusy po zł[otych] 7, przedawał, ieżeliby kto kupić chciał. Pieniędzy zaś (ieżeliby się co tych xiąg przedało) bez dyspozycyi superiorum duorum nie będzie mógł nikomu dawać.

ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 4б, спр. 613 (1917), арк. 21–22, 24–24 зв.
Оригінал. Мова латинська, польська.

Док. № 18*22 грудня 1740 р. –***Список книг з реєстру церковних речей Добрянського монастиря**

/ арк. 61 /

- 1мо. Евангеліє новое в аксамитѣ червоном в срѣбрѣ ... 1.
Евангеліє заживанное в скурѣ московское ... 1.
Евангеліє новое дрѣкованное в скѣрѣ ... 1.
Евангеліє великое московское оправное в червоню пѣс(?) ... 1.
- 2до. Апостоль дрѣкѣ лвовского в с[к]рѣ ... 1.
- 3го. Сѣктоихъ дрѣкѣ лвовского ... 1.
- 4то. Фалтира кієвскаѣ ин фолѣв дрѣкованна ... 1.
Фалтира інъ кварто уневского дрѣкѣ ... 1.
Фалтира с полустановомъ ин фолѣв московского дрѣкѣ ... 1.
- 5то. Часословъ ин кварто лвовскаго дрѣкѣ ... 1.
Часословъ ин фолѣв виленскаго дрѣкѣ ... 1.
- 6то. Слѣжебникъ ин фолѣв новий ... 1.
Слѣжебникъ ин кварто заживаній ... 1.
Слѣжебникъ писанній ин фолѣв ... 1.
Слѣжебникъ писанній з апостолами и Евангеліѣ[ми] ... 1.

- 7по. Тестаментъ в сръбро оправній и аксами[т] ... 1.
 8wo. Требничокъ дрѣкѣ лвовского ин октаво ... 1.
 Требникъ дрѣкѣ лвовского ин кварто ... 1.
 9по. Мѣней дрѣкованнѣхъ ин фолѣо ... 12.
 10. Синоѡисъ дрѣкованнѣи ин кварто ... 1.
 11. Нотация ин квар[то] полска дрѣкованна ... 1.
 12. Книжечка мала дрѣков[ана] Пом[и]лѣй ма Б[о]же ... 1.
 13. Воин[а] дѣховна книжечка полска дрѣкованна ... 1.
 14. Книжечка полска названна дрога збавенна ... 1.
 15. Книжка полска ин кварто назван[а] Дани[ил] пророк дрѣк[ована] ... 1.
 16. Сѣдмичнѣй дрѣкован[а] ин кварто Акафистъ ... 1.
 Акафистъ писаннѣй ин квар[то] сѣдмичнѣй ... 1.
 Акафистъ ин квар[то] лвовского дрѣкѣ ... 1.
 17. Евангелѣйка з апостолами на цѣлѣй рокъ дрѣ[8] лвов[ского] ... 1.
 18. Триодѣ[й] двѣ, постнаѣ и цвѣтнаѣ дрѣк[8] лвовс[кого] ... 2.
 / арк. 61 зв. /

Слово ѡ с[вя]щенствѣ с[вя]таго Іоана Зла[то]ѣстаго ... 1.

Зерцало и номоканон унеѣскаго дрѣкѣ ин кварто ... 1.

Книжечка алфавитъ дрѣкѣ кѣвскаго ... 1.

Книжечка ѡче наш ... 1.

Книга Библѣѣ стараѣ полскаѣ ин фолѣо дрѣк[ована] ... 1.

Книга полскаѣ казана на постъ дрѣкована ... 1.

Книжечокъ рознихъ полскихъ ... 14.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1320, арк. 61–61 зв. Оригінал. Мова
 руська.

Док. № 19

[після 1740 р.] –

Список книг Гуменецького монастиря з книги прибутків і видатків Добрянської обителі

/ арк. 65 зв. /

Реєстръ книг манастира Гуменецького взятых

Еван[г]еліє друку лвовского под маренис.

Апостол друку лвовского.

Октоих друку лвовского.

Трафоло[й] друку лвовско[го].

Триод[ъ] Постанѣ друку лвовского.

Триод[ъ] цвѣтнаѣ друку лвовского.

Служебникъ друку лвовского.

Часословъ друку лвовского.

Псалтирь друку лвовского.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1320, арк. 65 зв. Оригінал. Мова руська.

Док. № 20

1745 р. –

Список книг з реєстру речей Пітничанського монастиря

/ арк. 31 зв. /

Trefołoy stary ... 1.

Służebnik stary ... 1.

Testament kijowski ... 1.

Tryod stara ... 1.

Trebnik stary ... 1.

Psalterz stara bardzo ... 1.

Obszczyna pisana ... 1.

ДАТО, ф. 258, оп. 3, спр. 1254, арк. 31 зв. Оригінал. Мова польська.

Док. № 21

29 листопада 1745 р. –

Список книг з протоколу візитації Косівського монастиря

/ арк. 425 зв. /

Xięgi cerkiewne

Prima loco, xięgi so te: Mszał uniowski secundae editionis. Evangelium pisane. Służebnik in quarto lwowski. Szestodnik in quarto lwowskiej edycyi. Tryfologion lwowski. Obszczyna od tegoż Trefologiona odięta. Trebnik pisany. Drugi Trebniczek in octavo drukowany.

Secundo loco, so te: Apostoł lwowski przez pobożnego niegdy szlachetnego Alexandra Dawidenka, rotmistrza Jego Królewskiej M[ó]sci, kupiony, y zakonowi aplikowany. Tryody dwie, iedna Postna, przez tegoż J[ego] M[ó]sci pana Alexandra Dawidenka (iako y Apostoł) aplikowana. Druga Tryod Cwitna przez zakonników sprawiona, obydwie są lwowskie. Evangelium kijowskie Anni Millesimi Septingentesimi Qvadragesimi Tertii przez uczciwego niegdy Macieia Kozaka po wyściu z niwoli ex voto monasterowi aplikowana. Xięga Concilionum ruska, druku ostrogskiego, ale niecała. Xięga Wieniec Galatowskiego. Psalterz

kijowski in quarto. Metryk tu niepisano exqvo, że zakonnicy ad administratio-
nem sacramentorum baptismi et matrimonii sami interesować się nie chcieli, ale
Wielebnemu xiędzu Grzegorzowi Pisarenkowi, parochowi miesckiemu

/ арк. 426 /

tey funkcyi swojej parochyi ustępowali y onego do pisania Metryk obligowali.

НМЛ, Відділ рукописної та стародрукованої книги, Ркл-16, арк. 425 зв. – 426.
Оригінал. Мова латинська, польська.

Док. № 22

17 грудня 1745 р. –

Список книг з протоколу візитації Товмацького монастиря

/ арк. 461 зв. /

Xięgi cerkiewne

Służebnik lwowski in quarto. Evangelium moskiewskie in folio. Apostoł lwow-
ski. Tryfologion lwowski. Obszczyzna w deszczki oprawna. Trebnik in quar-
to lwowski. Połustaw in quarto lwowski, niecały. Psalterz lwowski. Oktoichos
lwowski. Metryk żadnych nie masz. Pójdz musiały, ale podczas invasii swywol-
nych poddanych tłumaczańskich Iwanowieckich y przez tychże zabicia Wie-
lebnego niegdy xiędza Sosypatra Kniehynieckiego Zakonu Świętego Bazylego
Wielkiego, monasteru tegoż superiora, iako przy rabowaniu wiele rzeczy cer-
kiewnych pogineło, tak metryki na ten czas zginąć musiały.

НМЛ, Відділ рукописної та стародрукованої книги, Ркл-16, арк. 461 зв. Оригі-
нал. Мова латинська, польська.

Док. № 23

23 грудня 1745 р. –

Список книг з протоколу візитації Коломийського монастиря

/ арк. 478 зв. /

Xięgi cerkiewne

Misale deest. Evangelium lwowskie. Apostoł lwowski. Oktoichos lwowski.
Tryfologion lwowski. Tryody obedwie, Cwitna y Postna, lwowskie. Psalterz lwow-
ski. Omnes isti libri cura et sumptu religiosorum antea manentium sunt empti et
collecti, qva propter ad recuperandum religioni salvum jus reservatur. Metryki tyl-
ko dwie, baptisatorum et mortuorum, produkował, contrahentium metryk nie masz.

НМЛ, Відділ рукописної та стародрукованої книги, Ркл-16, арк. 478 зв. Оригі-
нал. Мова латинська, польська.

Док. № 24

жовтень 1747 р. –

Список книг з протоколу візитації Тербовлянського монастиря

/ арк. 62 /

Xięgi ruskie do nabożeństwa

1. Ewangelia lwowskie[g]o druku, axamitem zielonym pokryta, na niey blach srebrnych narożnych n[ume]ro 4, po śr[z]odku 1, od rogu do rogu koronka srebrna, wkoło gwiazd n[ume]ro 6. Na drugiey stronie pukłów n[ume]ro 4 srebrne y klawzurki takież.

2. Ewang[e]lia druku tegoż, axamitem zielonym okryta, srebrne sztuki takież y w pierwszey, miasto zaś gwiazd aniołków n[ume]ro 2, miesiąc y gwiazda 1.

3. Ewang[e]lii ordynarynych n[ume]ro 2.

4. Ewangel[ii] pisanych n[ume]ro 2, to iest iedna in folio, druga in 4to.

5. Służebnik in 4to lwow[skiego] dr[uku] w axamit czerwony stary, klawzurki y sztuczki mosiężne, oprawny.

6. Służebnik lwow[ski] in folio, prostey oprawy, takież drugi pisany.

7. Służebników in 4to n[ume]ro 2.

8. Służebników uniowskich in folio n[ume]ro 2.

9. Służebnik wo kratci pisany 1.

10. Służebnik nowey edycyi małej.

11. Apostoł lwow[skiego] dr[uku] n[ume]ro 3.

12. Apostoł in folio dr[uku] lwow[skiego].

13. Tryod Postna in folio 1.

14. Tryodi Cwitnych in folio n[ume]ro 2.

15. Miney moskie[wskiego] druku n[ume]ro 12.

pisanych zaś in folio n[ume]ro 6.

16. Oktoichów in folio lwow[skiego] dr[uku] n[ume]ro 2.

17. Służebników in 4to pisany stary.

18. Akafistów in 4to n[ume]ro 4.

19. Psalterz lwow[wskiego] dr[uku] in 4to.

Xięgi biblioteczne ruskie

1. Xięga Effrem Syryn moskie[wskiego] druku in folio.

2. Nakazanye Ś[więtego] Effrema in folio.

3. Słowo Ś[więtego] Joana Złatoustoho, pisan[a] in folio.

4. Żywoty O[jców] Ś[więtych] Peczerskich in folio.

5. Ewangelye uczytelnoe kijow[skiego] dr[uku] in folio.

6. Besidy Ś[więtego] Joana Złatoustoho.

7. Prołohów 2, uniowskie[g]o druku, a pisanych 2 in fol[io].

8. Ohorodok dr[uku] lwow[skiego] in folio.

9. Poslidowane praznykow n[ume]ro 2.
10. Myr z Bohom.
11. Biblia ruska in folio.
12. Xiążka adaristar(?) Akafistow, różne naboże[nstwa] in 4to.
13. Postryh druku kijowskiego in folio.
14. Tryfoły in folio lwow[skiego] dr[uku].
15. Winec kijow[skiego] dr[uku] in folio.

Xięgi polskie y łacinskie

1. Concordantia łacińska in folio.
2. Biblia łacińska mała stara.
3. Kazania całoroczne po polsku authore Starowolski.
4. Gospodarz y Gospodyni nieba in 4to, in pargamen.
5. Novum Testamentum, graeco latinum.
6. Księga in folio pisana x[ię]żney Radziwiłowey kanclerzyn[owej].

ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 529 (1075), арк. 62. Оригінал. Мова латинська, польська.

Док. № 25

4 жовтня 1747 р. –

Список книг з протоколу візитації Унівського монастиря

/ арк. 41 /

Summariusz xiąg klasztoru uniowskiego

Mszałów uniowskich ... 7.

Starych Mszałów ... 3.

Ewangelia wielka moskiewskiego druku, w axamit czerwony oprawna, z iedney strony blacha srebrna, wskróż na niey wybiane effigies X[ri]sti in medio, ewangelistów po rogach, z drugiey strony na drugiey kompaturze sztuk srebrnych wielkich pięć, po rogach czterech ewangelistów, na śr[z]odku iak pierwsza, klauzur u niey srebrnych dużych 2, gdańskiej roboty, blachy ... 1.

Ewangielia zwyczajna in folio, w axamit oprawna, z iedney strony na kompaturze sztuk srebrnych 5, aniołków takichże 2, po brzegach koronka srebrna odliwane, na drugiey kompaturze po śr[z]odku sztuka z herbem, pukłów na rogach 4, klauzur 2, kwiateczki na krzyż wysadzane 4, pstro połącane ... 1.

Ewangelia, w axamit oprawna, na iedney kompaturze figura z krzyżem rzniętym y koronkie wkoło, na drugiey kompaturze pukłów 3. Koronka dokoła, ale na iednym brzegu od klauzury do rogu niemasz klauzur 2, srebrne ... 1.

Ewangelia, w axamit oprawna, na iedney stronie sztuk 5, na drugiey pukłów 4, klauzurek 2, itidem srebrne ... 1.

- Ewangelia, w axamit oprawna, bez blach y klauzur, staroswiecka pisana ... 1.
 Ewangelia stara w prostey oprawie ... 1.
 Trebników: mohylowski, lwowski i uniowski, n[ume]ro ... 3.

Xięgi do choru należące

- Czasosłowów in 4to ... 2.
 Psalterz in folio ... 1.
 Psalterz in 4to ... 1.
 Oktoichów ... 3.
 Trefołojów ... 3.
 Jermołojów drukowanych ... 2.
 - - - pisanych ... 1.
 Miney drukowanych ... 12.
 Miney pisanych ... 6.
 Tryodi Postnych ... 2.
 - - - Cwitnych ... 2.
 O Bożym Ciele, o Ś[więtym] Jozefacie, Msze drukowane in folio y Nay-
 [świętszej] Pannie Bolesney ... 2.

Xięgi różne w bibliotece

- Xięga Kyrył do czytania w refektarzu ... 1.
 Żywoty Ś[świętych] na cały rok, tomów in folio ... 4.
 Prołoh na cały rok, rozdzielony na troie, tom in folio ... 3.
 Xiąg in folio sub titulo Bohorodyce Diwo ... 2.
 Xiąg[ę] Ś[świętego] Jana Złotoustego alias komentarze super Acta Apostolo-
 rum in folio ... 3.
 Xięga sub titulo Mowa na posłanie apostolskie ... 1.
 Ś[świętego] Bazylego nauka sub eo titulo, xiąg ... 3.
 Xięga sub titulo Nauka na niedziele, zaczynająca się od Niedzieli mytarza
 y faryzeza, kącząca się na Wszystkich Ś[świętych] ... 1.
 Xiążka iak Mszalik in folio sub titulo Winograd in folio ... 1.
 Kazania na niedziele sub titulo Wieniec Chrystusów, xięga ... 1.
 Kazania na niedziele y inne święta sub titulo Klucz rozuminya ... 1.
 Kalista kazania, xiąg tom[ów] ... 4.
 Czasosłów drukowany, staroswiecki, stary ... 1.
 Xięga nazwana Marharyta ... 1.
 Ś[świętego] Jana Złotoustego Mowa o niepoięciu Boskim, xięga in 4to ... 1.
 Malenka xiążka sub titulo Oycze nasz ... 1.
 Xiążka in 4to, to iest Wirsze na kazdą literę Abieciadła ... 1.
 Xiążka in 4to sub titulo Theatron ... 1.
 Biblia ruska drukowana ... 1.
 Postryhów monaszeskich xiąg ... 2.

Xiązka in 4to sub titulo Awa Doroteusz ... 1.
Regulament duchowny in 8vo ... 1.

Xięgi pisane staroświeckie

Ustawów cerkiewnych in folio x[ia]g ... 2.
Takaż xiążka in 4to, n[ume]ro ... 1.
Apostoł bez początku ... 1.
Ś[więtego] Athanazego Psalterz na punkta ... 1.
Ś[więtego] Nikona xiążka ... 1.
Ś[więtego] Bazylego o pokorney mądrości ... 1.
Ś[więtego] Jana Złotoustego powieść o Ś[świętym] Janie Ewangeliscie, tom ... 2.
Przykłady Ś[więtego] Jana Złotoustego, to iest Sobornyk cwitonosya ... 1.
Ś[więtego] Efrema Syryna ... 1.
Explicacye ewangeliczne Ś[więtego] Jana Theologa ... 1.
Prawyło o ludziach cerkiewnych y sędziach biskupich ... 1.
Sobornyk od mnohych Oteć tołkowanya ... 1.
Ś[więtego] Jana Błohowistowanye ... 1.
/ апк. 41 зв. /
Nauka o milczeniu ... 1.
Minea, gdzie niektórych ś[świętych] nabożeństwo ... 1.
Pargaminowa xiążka Antion ... 1.
Xiążka bez tytułacyi ... 1.
Jarmoły pisany, popsuty ... 1.
Żywot Ś[więtego] Jędrzeja Jurodywaho in 4to ... 1.
Kazania in 4to ... 1.
Służebnik in 4to ... 1.
X[ia]żka in 4to sub titulo Doroteusz ... 1.
Zwierciadło in 4to ... 1.
X[ia]żek poszarpanych bez intytlacyi ... 5.

Xięgi łacinskie y polskie

Żywoty Ś[więtych] na rok, tom ... 2.
Sumaryusz Ewangelii ... 1.
Panuclea ... 1.
Kazania x[iędza] Skargi ... 1.
Wykład Ewangelii na cały rok ... 1.
Wykład Ewangelii na niedziele, podarty ... 1.
Historiae Romanae italico idiomate ... 1.
Ciceronis officiorum liber in 8vo ... 1.
Liber compendiu[m] verit[at]is moralis ... 1.
Rozmyślanie duchowne in 4to ... 1.
Katechizm roczny in 4to ... 1.

- Małych xiążek w pargaminie, podartych ... 2.
 Item podartych w czarney u czerwoney oprawie ... 2.
 Baroniusz in folio ... 1.
 Biblia polska in folio ... 1.
 Synopsis in 4to ... 1.

ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 529 (1075), арк. 41–41 зв. Оригінал.
 Мова латинська, польська.

Опубл.: Візитація Унівського монастиря 1747 р. Матеріали до історії Унівської бібліотеки // *Лавра: часопис монахів студитського уставу* 3 (5) (1999) 27–36; 4 (1999) 37–43.

Док. № 26

14 жовтня 1747 р. –

**Список книг з протоколу візитації
 Підгородищенського монастиря**

/ арк. 49 зв. /

Księgi cerkiewne

- Trefołojów lwow[skich] in folio ... 2.
 Oktoich in folio ... 1.
 Miney in 4to ... 12.
 Czasosłowów lwowskich in 4to ... 2.
 Czasosłow kijowski in folio ... 1.
 Tryod Postna ... in folio ... 1.
 Cwitnych ... in folio ... 2.
 Służebników n[ume]ro 2 in folio ... 2.
 Mszalik in folio ... 1.
 Apostołów in folio ... 2.
 Psalterzów in 4to ... 2.
 Żywoty Ś[więtych] in folio ... 1.
 Jermołojów pisanych ... 2.
 drukowanych lwow[skich] in folio ... 1.
 Dioptra in 8vo ... 1.
 Alfawyt duchowny ... 1.
 Xiążka duchowna pisana bez tytułu ... 1.
 Dioptra in 4to ... 1.
 Poslidowane wełykaho obraza in 4to ... 1.
 Druga także pisana in folio ... 1.
 Trebników ... 2.

Ewangelia w axamit zielony oprawna, z iedney strony blacha na śr[z]odku y narożników 4, z drugiey strony pukłów 4, klauzurek 2, wszystkie srebrne ... 1.

Ewangeli[i] w prostey oprawie in folio ... 2.

Testament w axamit czerwony oprawny ... 1, po obydwóch stronach na kompaturach po blach 5 srebrnych, facit blach 10, y klauzurek 2 takichże.

Zakładka u takiegoż Testamentu, okrągła haptowana złotem y perelkami małemi z rubinkami in 8vo ... 1.

Służebnik in folio uniowskiego druku ... 1⁷¹.

ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 529 (1075), арк. 49 зв. Оригінал. Мова польська.

Док. № 27

31 жовтня 1747 р. –

**Список книг з протоколу візитації
Жовківського монастиря**

/ арк. 68 /

Хіґи церкiewne

1. Ewangelii dwie lwow[skiego] dr[uku], suto w srebro oprawnych ... n[ume]ro ... 2.

2. Ewang[e]l[iu]m pisane na pargaminie ... 1.

3. Ewang[e]l[iu]m drukowane ... 1.

4. Trefoły ... 1.

5. Oktoich ... 1.

6. Triod Postna y Cwitna.

7. Służebników in 4to n[ume]ro ... 2.

8. Służebników in folio ... 2.

9. Apostoł lwow[skiego] dr[uku] ... 1.

10. Obszczyna.

11. Czasosłów lwow[skiego] dr[uku] ... 1.

12. Psalterz in 4to ... 1.

13. Trebник ... 1.

14. Jermołojów drukowanych ... 2.

15. Biblia ruska in folio ... 1.

ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 529 (1075), арк. 68. Оригінал. Мова польська.

⁷¹ Речення записано іншим почерком і чорнилом.

Док. № 28
[1747–1748 pp.] –
**Список книг з протоколу візитації
Крехівського монастиря**

/ арк. 72 /

Evangelie

1. Evangelium moskiewskiego druku, długości arzenowey, w axamit czerwony oprawne, srebrnemi sztukami suto przyozdobione, wszystkie pozłacane, cum effigie Transfigurationis X[ri]sti D[omi]ni.
2. Evangelium mniejsze tegoż moskiew[skiego] druku, deski srebrne odlewane suto wyzłacane, cum effigie Crucifixi.
3. Evangelium, zielonym axamitem pokryte, z różnemi fercykowanemi sztuczками pozłoconemi.
4. Evangelium lwowskiego druku, całe w srebro oprawne y pozłocone.
5. Evangel[ium], axamitem zielonym powlecone, z różnemi sztukami [i]pse srebrnemi.
6. Evangelij lwowskiego druku, axamitem czerwonym pokrytych numero 2, na nich sztuczki srebrne białe cu[m] effigie Crucifixi.
7. Evangel[ium], axamitem czarnym pokryte, w srebro oprawne.
8. Evangelium do codziennego używania, w zielonym axamicie, srebrem ozdobione.
9. Evangelij lwowskiego druku n[umero] 2, w czerwonym axamicie z różnemi blachami srebrnemi pozłocistemi.
10. Evangelium lwo[wskiego] dr[uku], w srebro oprawne z koronkami.
11. Służebnik lwow[skiego] dr[uku], zielonym axamitem pokryty, sztuczki na nim białe srebrne, cum variis effigiis.

/ арк. 76 зв. /

Xięgi cerkiewne

1. Trefłojów in fol[io] lwow[skiego] druku n[umero] 2.
2. Oktoichów tegoż druku in fol[io] n[umero] 2.
3. Iermołojów drukowanych n[umero] 2.
4. Tryodi Postnych druku lwow[skiego] n[umero] 2.
5. Tryodi Cwitnych n[umero] 2.
6. Apostołów lwowskiego druku n[umero] 3.
7. Miney moskiewskiego druku n[umero] 12.
8. Służebników lwowskiego druku in fol[io] n[umero] 2.
9. Służebnik kijowski in fol[io] n[umero] 1.
10. Służebnik uniowskiego druku n[umero] 1.
11. Służebnik poczajowskiego druku n[umero] 1.

12. Służebników lwow[skiego] druku in 4to n[umero] 1.
13. Służebnik czernihowski[go] druku in 4to n[umero] 1.

ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 4б, спр. 529 (1075), арк. 72, 76 зв. Оригінал.
Мова латинська, польська.

Док. № 29

[1747–1748 pp.] –

**Список книг з протоколу візитації
Львівського Святоюрського монастиря**

/ арк. 19 зв. /

Xięgi cerkiewne

1. Ewangelium wielkie moskiewskiego druku, cała w srebro oprawna, pstro złocista pod margines, a fronte Archierey, ewangelistów 4, y różnij Ś[więtych], a tergo czerwonym axamitem powlecona cum effigie B[eatissi]mae, po rogach Ś[więtych] proroków wyobrażenia.

2. Ewange[ium], w zielonym axamicie w srebro oprawne, z Raspiatyem, po rogach Ś[więtę] ewangelistowie, z drugiey strony pukliki.

3. Ewange[ium] lwow[skiego], dru[ku] w czerwony axamit oprawne, na niey blaszki srebrne pozłacane z Archijereiem.

4. Ewange[ium] lwo[wskiego] dr[uku], axamitem szaprowym powlecona, w srebro oprawna.

5. Ewange[lium] lwo[wskiego] dr[uku], w prostey oprawie pod margines.

6. Ewang[elium] stare lwow[skiego] dr[uku], w axamicie z pelztym(?) różowym.

7. Służebnik kijowski[kiego] dr[uku], w zielony axamit oprawny pod margines, na którym a fronte effigies Salvatoris na srebrney blasze z sztuczkami, dokoła kompanka srebrna marcypanowa, a tergo effigies B[eatissi]mae ibidem z kompanką, takoz srebrne pozłocone.

8. Służebnik wileńskiego druku in folio.

9. Służebników uniowskiego druku n[ume]ro 3, in folio zażywanych.

10. Miney n[ume]ro 12, moskiewskiego druku in folio, każda na miesiąc ieden.

11. Trebnik mohylański[ego] druku in folio.

12. Trebnik lwowski[go] druku in 4to.

13. Trebnik uniowski[go] dr[uku] in 8vo.

/ арк. 20 /

14. Apostołów lwow[skiego] druku, pod margines oprawnych, nowych n[ume]ro 2.

15. Apostołów lwow[skiego] druku, w prostey oprawie zażywanych, n[ume]ro 2.

16. Psalterzów lwow[skiego] dr[uku] in 4to n[ume]ro 2.

17. Iermołoiów druku lwow[skiego] n[ume]ro 2.
18. Służebników lwow[skiego] druku in fol[io] n[ume]ro 2; ieden pod margines, drugi w prostey oprawie; trzeci in 4to.
19. PontyfiKał kijowskie[go] dr[uku], pod margines.
20. Tryodi Cwitnych n[ume]ro 2.
21. Tryodi Postnych n[ume]ro 2.
22. Tryfoloy lwow[skiego] dr[uku] n[ume]ro 1.
23. Oktoichów lwow[skiego] dr[uku] n[ume]ro 2.
24. Akafisty kijow[skiego] druku in 4to n[ume]ro 1.
25. Poslidowanie pohrebanya inoczeskaho poczajow[skiego] dr[uku] in 4to n[ume]ro 2.
26. Woslidowanya praznyków 3; Ś[więtej] Eucharystyj, Ś[więtego] Jozefa-ta M[ęczennika] etc, in fol[io] n[ume]ro 2.
27. Postryh odiany inoczeskaho in folio poczajow[skiego] druku.

Xięgi ruskie

1. Życia Oyców Ś[więtych] kijow[skiego] druku na wszystkie dnie roku tomów 4.
2. Biblij ruskich kijow[skiego] dr[uku] n[ume]ro 2.
3. Pateryk peczerski in fol[io].
4. Słowa na nedeli wsi kijow[skiego] druku.
5. Słowa na naroczytye swiata.
6. Prołoh kijow[skiego] dr[uku] na miesięcy 6.
7. Tolkowane ewangelij, tom n[ume]ro 2.
8. Besidy Ś[więtego] Jana Złotoustego.
9. Biblia grecka in fol[io].
10. Ta Toy Θεμιστιου⁷² etc, Omnia Themistij.
11. Opus Aristidis greckiego druku.
12. Lexikon greckiego druku.
13. Dioniz Romanor[um] Historia[m].
14. Anstologion greckiego dr[uku].
15. Xiąg pisanych z różnych xiąg zebranych in folio n[ume]ro 5.
16. Ohorodok kijow[skiego] dr[uku] in fol[io].
17. Aristotelis Summi semper philosophi in fol[io], grecka.
18. Nowy Zawit in 4to.
19. Grammatyka graeco ruska łacińska in 4[to].
20. Lexykon slawenorosyski in 4to.
21. Ś[więtego] Jana Złotuste[g]o o swiaszczenstwi in 4to.
22. Limonar syrycz cwitnyk.
23. Runo oroszennoie Marya.

⁷² Помилково записано, має бути – Τα του Θεμιστιου.

24. Hystorya o Warłaami y Josafati.
25. Sobrane o artykułach wiry.
26. Xiążka grecka o dyakonstwi.
27. Xiążek w rożnych materyach pisanych greckich in 4to n[ume]ro 5.
28. Ochtoichos grecki in 8vo.
29. O Podrażanyi Chrysta in 8vo.
30. Kanony ko Preswiatoy Bohorodycy pisane in 8vo.
31. Kazusy x[iędza] Leona Kiszki.
32. Metaphrastes in 8vo grecka.
33. Wyznanye prawosławne wschodniey cerkwi in 4to, polskim drukiem.
34. Osmohłasnyk in 8vo duży pisany.
35. Trebników zażywanych dużo n[ume]ro 2; ieden in 4to, drugi in 8vo.
36. Psalterz grecka in 8vo.

/ арк. 20 зб. /

Xięgi łacińskie y polskie in folio

1. Ceremoniale episcoporum.
2. Divi Thomae Aquinatis Doc[toris] Angel[ici], tom[us] XV, complectens catenam auream.
3. Chronica polonorum.
4. Adagiorum chiliades.
5. Annalium ecclesiasticor[um].
6. Orbis polonus Okolski.
7. Thesaurus polono-latino graecus, Ge[o]rgii Cnapij S[ocietatis] J[esu].
8. Panormitanus.
9. Pineda Hispanensis, Coment[aria] in fol[io].
10. B[eatissimi] Joannis Damasceni opera omnia.
11. Com[m]entaria in omnes Divi Pauli Epistolas, P[atris] Cornel[ii] a Lap[ide].
12. Joannis Maldonati, Commentarij in 4tuor evangelistas.
13. Lexicon graeco latinum.
14. Ambrosij Calepini Dictionarium.
15. Pentateuchum seu Com[m]entaria, P[atris] Cornel[ius] a Lap[ide], in Genes[im], Exod[um], Levit[icum], Numer[os], etc.
16. Coment[aria], P[atris] Cornel[ii] a Lap[ide], in Prophetas.
17. Coment[aria], Felini Sandei Ferrarien[sis].
18. Plutarchus.
19. Libani Sophistae, praeludia oratoria.
20. Bibliotheca concionatorum.
21. Concordantia biblicorum.
22. Biblia Sac[ra] Sancti Veteris et Novi Test[am]enti.
23. Com[m]entarior[um] Aeneae Sylvij de Gestis, Bastasilien(?) consilij et alijs.

24. Anteloquiae in Salomon canticor[um] etc, Pauli Scherlogi.
25. Erasmi Poterodami⁷³ Adagiorum.
26. Juris canonici universi com[m]entarius paratitlaris, tomi 2, 1m[us] et 4tus.
27. Theophilacti archiep[isco]pi bulgarorum in 4 evangelistas in D[ivi] Pauli Epistolas.
28. Nozollius hoc est thesaurus Ciceronian[us].
29. Xenefontis Historiar[um], opera Joannis Leuclavij Amelburni.
30. Dominica Leoni Lunen[sis], Medicin[a] sive ars medendi.
31. Horologium principum.
32. Missale romanum.
33. Joan[nes], Fer[us] e[t] Theophilact[us] archiep[isco]p[us] bulgariae in Acta Apostolorum.
34. Fabri Contion[atorum], libri n[ume]ro 2, similes.
35. Enarrationes in Mathiam sine initio.
36. Didaci Nysseni O[r]dinis D[ivi] B[asilii] M[agni], tomi 4.
37. Liber unus variar[um] panegyru[m].
38. Opera Lochneri, tom 4, in 2bus libris.
39. Hortus pastorum.
40. Pars aestiva contionu[m] Stanislai Makowski.
41. Syllabus marianus, Węgrzynowio.
42. Academia mariana.
43. Typographia vrbis Romanae.
44. Przywileie y konstytucye seymowe za panowania Władysława IV.
45. Konstytucya seymów warszawskich za panowania różnych królów polskich.
46. Dzieło zbawienia ludzkiego.
47. Kazania na święta całego roku x[iądza] Szymona Starowolskiego.
48. Kazania tegoż na niedziele całego roku.
49. Kazania na niedziele y święta doroczne x[iądza] Fabiana Birkowskiego.
50. Troyaki pokłon kaznodziejski odświętny x[iądza] Dembskiego.
51. Król nieba y ziemi, albo kazania x[iądza] Stefana Ponińskiego S[ocie-tatis] J[esu].
52. Quadragesymał cały, albo kazania na wielki post x[iądza] Gutowskiego.
53. Kazania na koronacyi Nays[więt]s[zej] Pan[n]y Podkamienieckiey.
54. Siedm trąb zbawienia Jana Ś[więteg]o, to iest kazania x[iądza] Węgrzynowicz[a].
55. Postilla orthodoxa pisan[a].
56. Życie Ś[więtych] Pańskich, x[iądz] Skarga.
57. Sprzęt domowy dla przygody pisan[y].
58. Krótkie zebranie kroniki polskiey.

⁷³ Помилково записано, має бути – Roterodami.

/ арк. 21 /

Xięgi polskie y łacińskie in 4to

1. Onomasticon Biblicu[m], P[atris] Paulo Merz.
2. Biblia Sac[ra] San[cti] Veteris et Novi T[e]st[a]m[en]ti.
3. Concordantia bibliorum.
4. Lux Evangelia.
5. Domini canis non mutus seu in dominicas contiones, Dedinge[r].
6. Constitutiones synodor[um] diaecesis Vilnen[sis].
7. Georgij Cnapij, libri 2, typ[us] cracovien[sis].
8. Coment[aria] in Arist[ote]lis logica[m], Sanchiez.
9. Chronologia seu temporum series.
10. Dialecticor[um] Ciceronis.
11. Eclipsis Poloniae.
12. Erimanthus in Helicone seu piae elegiae.
13. Defensio S[anctae] Orthodoxae Orient[alis] Ecclesiae.
14. Hugonis de S[ancto] Victore Elogiar[um] etc, utriusq[ue] Testamenti.
15. Praeco Divini Verbi etc, lib[ri] 2, simil[i] Okolski.
16. Thesauri polono latino graeci Georgij Cnap[i] S[ocietatis] J[esu]. Adagia.
17. S[ancti] Cyril[i] Partriarc[hae] Spiritus S[anctus] est Deus et procedit a Filio, Rutka.
18. Historia rerum in polonia gestarum.
19. Orationes ecclesiasticae.
20. Flores exemplorum.
21. Institutiones ac meditationes in graeca[m] lingvam, Clenardo.
22. Operae subcisivae seu meditationes, P[atris] Camerario, lib[ri] simil[i], n[ume]ro 2.
23. Qvaestiones philosophiae, Na[m]alis.
24. Joannis Ravisij textoris, epithetor[um] opus 2.
25. Co[m]ment[aria] coll[egii] Conimbricen[sis] in Aristotelem.
26. Bibliotheca concionatorum.
27. Disputat[es] theologicae, de gra[ti]a et peccatis.
28. Tract[at]us theolog[icus] de Deo Trino.
29. - Moral[is] de Sacramentis n[ume]ro 2.
30. - - de Sacramentis in specie.
31. - - de angelis.
32. - - de gratia, n[ume]ro 3.
33. - - de Sacram[en]to Eucharistiae.
34. - - de angelis et actibus humanis.
35. - - de Scientia Divina.
36. - - de gra[ti]a merito et de marito

/ арк. 21 зв. /

37. Tract[atus] theol[ogicus] de Divisu Verbi Incarnatione, libri n[ume]ro 2.
38. - - de Paenitentia, n[ume]ro 2.
39. - - de Justitiae et Jure, n[ume]ro 2.
40. - - de Fide Spe et Charittae.
41. - - de Virt[u]te et Sacr[a]m[en]to paenitentiae.
42. Philosophia ra[tion]alis scholasticis disputationibus, illustrata A[m]o 1701.
43. In universam Ar[i]st[ote]lis Philosophiam commentarij.
44. In duos libros Ar[i]st[ote]lis de ortu et interitu.
45. Cursus philosophicus.
46. Dialectica scientiar[um] magistra.
47. Peripathus Orthodoxa, seu Philosophia Aristotelica.
48. Pars 1ma Physices de corpore naturali.
49. In 8 libros Ar[i]st[ote]lis de physico auditu.
50. Institutiones oratoriae.
51. Thronu[s] eloquentiae oratorijs gradibus instructus.
52. De arte rhetorica, libri n[ume]ro 3.
53. Institutiones poeticae, lib[ri] 2.
54. Colliga[ti]o in regno licentiae poeticae.
55. Philozofij pisanych, oprócz zwyż wyrażonych, z różnemi intitulacyami, stary[ch] n[umeri] 15.
56. Institutiones in graecam lingvam.
57. Notta ex 2da queriqua gena psalmorum.
58. Phaenix tertiato redivivus B[eatissimae] V[irginis] M[ariae] S[anctae] miracula de imagine Chelmen[is].
59. Morze łask y szczedroblivosti boskich, albo cuda o Nays[więtszej] Panie Boruńskiey.
60. Melodya Ś[więtego] Kazimierza.
61. Snopek Myrrhy x[ieżda] Rakiewiczza.
62. Kazania niektóre na ś[więta] y niedziele.
63. Gospodarz nieba y ziemi.
64. Messyasz.
65. Uwagi duchowne.
66. Historia o cudowny[m] obrazie Chełmskim.
67. Zwierciadło przykładów.
68. Gwiazda morska Najs[więtsza] M[aria] Panna.
69. Woysko serdecznych etc. affektów.
70. Wieniec Bożej Matki, Ś[więtych] Oyców kwiatki, Baranowicz.
71. Żywoty Ś[więtych] Oyców pieczarskich.
72. Infirmariya chrześcijańska.
73. Noty y pięć ran X[ry]st[us]o[wy]ch etc, Baranowicz.

74. O lichwie y wyderkafach.
75. Ś[więty] a powszechny sobór we Florencyi.
76. Zgoda Ś[więta] cerkwie Ś[więtej] wschodniey.
77. Żywoty Ś[więtych] pańskich, Baranowicz.
78. Psalterz Dawidów wierszami, Kochanowski.
79. Świat po części przey[r]zany, Bratkowski.
80. Mowy seymowe.
81. Mówca polski.
82. Kazania na koronacyi króla Władysława, libr[i] simil[is] n[ume]ro 2, Ol-szewski.
83. Vindiciae Marianie, Gengel.
84. De veneris et morbis venenosis.
85. Andreae Maximiliani Fredro, Gestorum populi poloni sub Henrico Va-lesio Rege Pol[onorum].
86. Alphabetu[m] Im[a]c[u]l[atae] conc[eptionis] B[eatissimae] V[irginis] M[ariae], Węgrzynowio.
87. Sacro Sanc[tum] aecumenicu[m] conciliu[m] Tridentinu[m].
88. R[everendissimi] D[omini] P[atris] Dydaci Nysseni O[r]dinis D[ivi] B[a-silii] M[agni], Sermones quadragesimales.
89. Mąż doskolały.

/ apr. 22 /

Xięgi łacinskie y polskie in 8vo

1. Martini Cromeri, Colloquior[um] de religione.
2. Systematis physici, lib[ro] 1 de corpore naturali universaliter sumpto.
3. Promptuariu[m] Catholicu[m] sup Evangelia d[o]m[i]n[ica]lia.
4. Auphtony sophistae, progymnasmata.
5. Homiliar[um] doctissimi viri Joan[nis] Etekij, n[umer]o 2.
6. Dictionarium contionatoru[m] pauperum.
7. Enchiridion theologicun.
8. Princeps christianus adv[er]s[us] Machiavelu[m] etc.
9. Parnassus Nicolai Nomessei.
10. Memorabiliu[m] Romanor[um], exornator[um], poeticae.
11. Lex et lux christiana.
12. Evangelia graeco latina.
13. Candidatus rhetoricae seu Auphtonij progymnasmata pisan[a].
14. Conciones pro dominicis.
15. Theologia Scoti ap[ro]xilitte et subtilitte.
16. Syntaxis auth[ore], Eobano Hesso.
17. Fabula Aesopicae.
18. Quadresimalis in Sacro S[anct]a Evangel[ia].

19. Liber de rebus moralibus.
20. Praxis parochialis.
21. Mowca łacino polski.
22. Ewangelie y epistoły całe, lib[ri] sim[ilis] 2.
23. Tabulae dialecticae, Cornel[ij] Valerij.
24. Suxcessya xiążat y krolów polskich.
25. Fratris Elisei a S[ancta] Maria Carm[elitanarum] Discal[ceatarum].
26. Lyricoru[m], lib[ro] 1.
27. De ratione dissolvendi.
28. Gymnasium speculativum.
29. Via ad salutem aeterna[m], Ługowski.
30. Plutarchi Chaeronem vitarum parallelar[um], Gvilielm, Xylandro Augustano interpraete, tomus 3.
31. Conceptus evangelici, Karpiński.
32. Su[m]ma Doctrinae Christianae, P[atris] Canisij.
33. Justus Lypsius, Civil[is] Doctrin[a].
34. Gemmae latinae.
35. Aches Witutum, n[ume]ro 2.
36. Petri Tatareti Parisien[sis].
37. Negotiatio spiritualis, Druzbicki.
38. Gradus ad atheismum, Gengel.
39. Nomenclatoris Hadriani Junij.
40. Artis logicae pars Ima de dialecticis, instructionibus Ioan[nis] a S[ancto] Thoma[s].
41. Dares Phryguis de excidio Trojano.
42. Orationu[m] quae argentinen[si], Melch[iore] Junio.
43. Philip[po] Decius in tit[ulo] de regulis juris.
44. Arnoldi Corvini Jus canonicum.

/ арк. 22 зв./

Xięgi łacinskie y polskie in 10mo, 12mo etc.

1. Psalmor[um] Davidis Paraphrasis Poetica.
2. Historia passionis X[ri]sti.
3. Aen[naei] Senecae, Vita ex lib[ris] 3, Petri Kriniti.
4. Empirica Benedicti Victorii faventini.
5. Maria Mater agonizantium.
6. Cornelius Tacitus.
7. Adam et Eva.
8. Status animar[um] purgatorij, Roa S[ocietatis] J[esu].
9. Orator extemporaneus.
10. P[atris] Petri Ribadenevie S[ocietatis] J[esu] de tribulatione.

11. Novum Testamentum.
12. Juvenalis.
13. Christiani Jomicobi Epithetor[um] officina.
14. Michaelis Wudae Hendeca syllabi bethleemici.
15. Epithome philosophi.
16. Em[m]anuelis thesauri.
17. Psalterium ex S[acra] Scriptura verbis contextu[m].
18. De Nobil et studiosae juvent[u]tis institutione.
19. Palestra pietatis, Morawski.
20. Computus ecclesiasticus, Clavius.
21. Exercitium Quotidianu[m].
22. P[ubl]ii Virg[il]ii Maronis Aeneidos.
23. Triduu[m] Anuu[m] recollectionis S[ancti] Ignatij.
24. Mariae Mancipium, etc. Phaenicji.
25. Elegantiae Aldi Manatij.
26. Fabul[ae] Aesopi graeco latin[ae].
27. M[arci] Val[er]ii Martialis Epigramaton, Raderi.
28. Horae Considera[ti]onis sive Meditation[es].
29. Taryffy.

ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 529 (1075), арк. 19 зв. – 22 зв. Оригінал. Мова латинська, польська.

Док. № 30

20 січня 1748 р. –

Список книг з протоколу візитації Добрянського монастиря

/ арк. 27 зв. /

Xięgi cerkiewne do nabożeństwa y do czytania

Ruskie różne

1. Evangel[ium] lwow[skiego] druku, czerwonym axamitem powleczone, z srebrnymi blachami, a fronte we śr[z]odku Archijerey, po rogach ewangelistów 4, a tergo aniołków zamiast puklików 4, na śr[z]odku gwiazdeczka, z klauzurami srebrnymi.

2. Evangel[ium] moskiewskiego druku, czerwoną pilną pokryta pod margines.

3. Evangel[ium] w prostey oprawie pod margines lwow[skiego] dr[uku] n[umero] 3.

4. Apostoł lwow[skiego] dr[uku] n[umero] 1.

5. Miney moskiew[skiego] druku n[umero] 1.

6. Oktoichów 2.

7. Tryfoły 1.
8. Czasosłow in fol[io] 2, in 4to 2.
9. Czyn oswiaszczenya wody.
10. Zercało.
11. Czuda Cerkwy Kijewskoy.
12. Kazania różne ruskie in fol[io].
13. Wyznanye Cerkwy Prawosławnoy Wostoczney.
14. Skazanye o Ś[więtych] Wełykych Sedmy Soborach in fol[io].
15. Obszczyna nowa in folio, y druga takaż.
16. Hora Poczajewska in 4to.
17. Wykład Evangel[ii] Ś[więtego] Bazylego W[ielkiego].
18. Sobrane przypadków.
19. Słowo Ś[więtego] Joana Złotoust[o]ho, xiąg n[umero] 2.
20. Nowy Zawit in 8vo n[umero] 1.
21. Osmohłasny pisany.
22. Psalterzów in fol[io] kijow[skiego] dr[uku] n[umero] 2.
23. Trebników in 8vo n[umero] 2.
24. Służebników in 4to 4, in folio 1.
25. Tryodi Postnych 2, Cwitnych 2.
26. Psalterz in 4to n[umero] 1.
27. Evangelium pisane in folio.
28. Akafisty lwow[skiego] dr[uku] in 4to.
29. Akafisty pisane.
30. Testament in 8vo, oprawny w axamit czerwony, z klawzurami srebrnymi y blaszkami narożnemi.
/ арк. 28 /
31. Jarmołodów drukowanych n[umero] 2.
32. Służebnik pisany in fol[io].
33. Akafyst ko pryczaszczenyiu in 4to.
34. Kazusy kiszczyńskie.
35. Czasosłow po polsku drukowany.

Xięgi polskie y łacińskie

1. Compendium Orbis X[ris]tiani pisane in 8vo.
2. Isocrates in 8vo.
3. Notycya o Ś[więtych] Ranach X[rystuso]towych.
4. Kazania stare in fol[io] niecałe.
5. Filozofij pisanych n[umero] 2.
6. Vade mecum medium.
7. Medytacye duchowne.
8. Biblia polska in folio.

9. Compendium rhetorices.
10. Palma panieńska.
11. Speculum religiosum.
12. Woyna duchowna.
13. Zebranie krótkiey nauki o wierze.
14. Ścieszka pobożnego chrześcianina.
15. Astrologia pisana.
16. Kleynot Krzyża Chrystusowego.
17. Colloquium lubelskie.
18. Świętobliwe zgromadzenie.
19. Apollogia.
20. Sennik in 8vo.
21. Exercitium quotidianum.
22. Synopsis universae theologiae.

ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 529 (1075), арк. 27 зв. – 28. Оригінал. Мова латинська, польська.

Док. № 31

21 січня 1748 р. –

**Список книг з протоколу візитації
Рудниківського монастиря**

/ арк. 30 /

Xięgi cerkiewne

1. Evangel[ium] lwow[skiego] druku, axamitem czerwonym pokryte, w srebro oprawne, a fronte Archijerey in medio, po rogach ewangelistów 4, y aniołków 4. Te figury a fronte pozłacane, z tyfcikami do klawzurek pozłacanemi, a tergo puklików 4 po śr[z]odku, blacha cum effigie Crucifixi, klawzurki srebrne.
2. Evangel[ium] lwow[skiego] dr[uku], w prostey oprawie.
3. Służebników in fol[iu] lwow[skiego] druku n[umero] 2, a trzeci in 4to tegoż druku.
4. Apostoł in fol[iu] lwow[skiego] dr[uku] n[umero] 1.
5. Trefoły 1.
6. Oktoich.
7. Jarmoły druku lwow[skiego] 1.
8. Tryodi: Postna 1, Cwitna 1.
9. Miney pisanych in folio n[umero] 4, każda na miesięcy trzy.
10. Trebnik mohylowski in fol[iu] 1.
11. Czasosłow in 4to lwow[skiego] dr[uku] n[umero] 1.

12. Psalterz in 4to lwow[skiego] dr[uku] n[umero] 1.
13. Klucz Razuminya in fol[io].
14. Pateryk kijowski in fol[io] 1.
15. Xięga in fol[io] ostrogskiego druku z explikacją textów ewangelicznych Ś[więtego] Bazylego
16. Lexykon słowiński in 4to.
17. Xiąg pisanych in fol[io] dużych w różnych materyach n[umero] 4.

ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 529 (1075), арк. 30. Оригінал. Мова польська.

Док. № 32

25 травня 1748 р. –

Список книг з протоколу візитації Литвинівського монастиря

/ арк. 151 /

Księgi cerkiewne

Ewangelia iedna, w axamicie zielonym, w srebro oprawna z narożnikami ewangelistami, na śr[z]odku blacha srebrna, z drugiey strony blacha srebrna po śr[z]odku pukłów n[umer]o 4 y klauzury srebne.

Ewangelia druga w prostey oprawie. Apostoł n[umer]o 1. Mszał n[umer]o 1 unioiv[ski].

Służebników lwowskich n[umer]o 2. Tryfoły n[umer]o 1. Oktoich n[umer]o 1. Obszczyna n[umer]o 1. Irmoły drukowany n[umer]o 1. Tryod Postna n[umer]o 1. Cwitna Tryod n[umer]o 1. Psalterz lwowskiego druku n[umer]o 1. Czasosłów n[umer]o 1.

ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 529 (1075), арк. 151. Оригінал. Мова польська.

Док. № 33

30 липня 1748 р. –

Список книг з протоколу візитації Шаргородського монастиря

/ арк. 236 зв. /

Xięgi

Evangelium xlawielkim(?) arkusza kiiowskie[go], w aksamit oprawne czerwony, na iedney stronie z krucifixem we śr[z]odku srebnym wyzłocony, wkoło

blacha srebrna wyzłocona, na rogach 4 ewangelistowie też wyzłocone. Na drugiej stronie stary pukla srebrne wyzłocone, y klawzurki srebrne. Drugie Evangelium druku lwowskiego; item Evangelium trzecie y czwarte. Mszałów uniowskich 2. Służebnik 1. Trifoły 1 kijowski, drugi lwowski. Miney in folio 12. Tryodi. Octaich 1. Apostoł 1. Psal[t]iry 2. Czasosłow 1. Trebników 2: lwowski y uniowski. Xiążka Troyga nabożęstwa.

Libri doctorales⁷⁴

Prołohów z klasztoru mańkowieckiego wziętych 2. Kameń wiary. Księga Biblia łaćńska. Tomus 4tus Joannis Osorij S[ocietatis] J[esu] in concionandum miserviens. Liber canonicus potestas ecclesiastica [?]patus in folio.

/ арк. 238 зв. /

Księgi ruskie

Ewangelium arkuszowe kijowskie, w axamit czerwony y biały miedzianym złącane oprawne, kalinowieckie.

Ewangelium stare, w axamit czerwony oprawne, kalinowieckie.

Ewangeliy pięć pod margines oprawnych, z których dwie moskiewskiego druku, trzecie kijowskie, czwarte lwowskie, piąte pisane stare, kalinowieckie.

Ewangelium pod margines oprawne z blaszkami srebrnymi, po rogach których blaszek iest pięć, szarogrodzkie.

Apostołów kijowskich trzy kalinowieckich, czwarty lwowskiego druku.

Mszałów cztery, uniowskich, trzeci poczajowski, czwarty kalinowiecki.

Służebników siedem lwowskich, trzy kijowskich, siódmy in 8vo pisany, z tych wszystkich ieden kijowski, tylko in quarto szarogrodzki].

Miney moskiewskich nowych dwanaście, kalinowieckie.

Tryfołojów dwa kijowskich, ieden szarogrodzki], drugi kalino[wiecki].

Oktoichów trzy, dwa kijowskich, ieden szarogrodzki, trzeci lwowski kalin[owiecki].

Tryod pięć, dwie Postnych drukowanych lwowskie[go] druku, iedna szarogrodzka], druga kalin[owiecka].

Czasosłowów cztery, lwowskich quarto dwa, trzeci y in 8vo podarty kalin[owiecki], a czwarty in fol[io] kijowski szarogrodzki].

Szestodników dwa, ieden szarogrodzki], drugi kalinowiecki], kijowskiego druku.

Paweczerniki kijowski ieden, kalin[owiecki].

Psaltryzów osiem, z których iedna z akafistami kalin[owiecka], trzy starych bardzo, trzy lepszych, z których iedna szarogrodzka].

⁷⁴ Рубрику з книгами записано на маргінесі ліворуч.

Trebników osiem, z których uniowskich trzy in 8vo, moskiewski dwa in 4to, in 8vo trzeci lwowski, a maleńki ieden kijowski, z tych moskiewski n[ume]ro 1, a uniowski drugi szarog[rodzki].

Jarmołojów trzy, z których ieden drukowany in fol[io], drugi pisany in fol[io] kalin[owiecki], a trzeci pisany in 4to szarog[rodzki].

Obszczyń trzy, iedna drukowana nowa, druga podarta drukowana, kalin[owiecka], a trzecia pisana szarog[rodzka].

Akafistów dwie, z których iedna dużo podarta.

Prołohów dwa, kalin[owieckie].

Kamiń wiry, kalin[owiecki].

Kazusy uniowskie, kalin[owieckie].

Książka ruska Ś[więtego] Doroteusza, kalin[owiecka].

Testament in 4to kijowskiego druku z kopersztykami, iedne kalin[owieckie].

Xiązka in 4to mołdawska, n[ume]ro 1, kalin [owiecka].

Xiążek ruskich, quibus titulus Tetratka n[ume]ro dwie, kalin[owieckie].

Z książek których iedna poczajowskiego druku, kalin[owiecka].

Xięgi łacińskie y polskie

Biblia łacińska in 8vo, w pergamin biały oprawna.

Biblia łacińska, większa iak in 8vo.

/ арк. 239 /

Concordantiae sacrorum biblior[um] in fol[io].

Contiones funebres Joan[nis] Brandmilleri in 8vo.

Contiones Joannis Ozorij in 4to.

Syllabus Marianus in fol[io].

Theoriae evangelicae, seu corruptus p[rae]dicabilis in Quadragaesimae in 4to.

Kazania Ś[więtego] Franciszka Salezyusza na święta in 4to.

Kazania niedzielne, authore Patre Bielicki, in 4to.

Kazania polskie niedzielne cum titulo Trojaki pokłon in fol[io].

Kazanie święteczne stare in fol[io].

Nowy peregrynent x[iądza] Chmielewskiego in 4to.

Woysko noworekrutowanych affektów in 4to.

Nauka prawego chrześcianina in 8vo.

Prawdy wieczne in 4to.

Serca Jezusowego cześć y chwała in 4to.

Nicolaus Causinus de Eloquae[ntia] in 4to.

Theologia moralis, auth[ore] Buzemba[um].

Felix potestas seu Theologia moralis in fol[io].

Palestra conceptum poeticor[um] in 8vo.

Inscriptiones epitaphicae et elogia, auth[ore] Skarzyński in 12do.

Grammatica łacińska in 8vo.

Alwar stary in 8vo.
 Synonyma stara in 8vo.
 Synonima in fol[io], podarta y niecała.
 Xiązka z koperztykami, auth[ore] Munstero de Cosmografia, in fol[io].
 Ustawy Ś[więtego] Bazylego in 8vo.
 Knapiusz in 4to.
 Zoaryusz in 8vo.
 Xiązeczka in 8vo, de Arte rheto[rica].
 Medytacyi caforocznych in fol[io] dwie xiązki, iedna kalinowie[cka], druga szarog[rodzka].
 Żywoty Ś[więtych] Pańskich in fol[io].
 Xiązka doktorska Vade mecum J[ego] M[oś]ci panu Podolskiemu pożyczona.
 ДАТО, ф. 258, оп. 3, спр. 1254, арк. 236 зв., 238 зв. – 239. Оригінал. Мова латинська, польська.

Док. № 34

19 жовтня 1749 р. –

Список книг з інвентарного опису Віциньського монастиря

/ арк. 31 /

Argentaria teyże cerkwi y kaplicy

[...] Ewangeli[i] dwie, iedna w srebro oprawna, pstro pozłacana, na iedney stronie mając blach pięć y klawzur dwie, zapinanych srebrnych біаłych, na drugiej stronie blach pięć srebrnych біаłych. Друга Ewangelia w srebro oprawna біаła, na której blach pięć y koronka, naokoło, około sredney blachy gwiazd srebrnych sześć, y klawzur dwie zapinanych, przez połowę na drugiej stronie blacha srebrna біаła, y pukłów cztery srebrnych, коło niey на rogach.

/ арк. 33 /

Xięgi cerkiewne

Ewangeli[i] pod margines oprawnych ... n[umer]o 2
 Mszałów edycyi uniowskiey drukowanych ... n[umer]o 3
 Służebników edycyi lwowskiey ... n[umer]o 3
 Apostoł edycyi lwowskiey ... n[umer]o 1
 Czesosłow alias Połustawów edycyi lwowskiey ... n[umer]o 3
 Tryfoły edycyi lwowskiey ... n[umer]o 1
 Oktoichów edycyi lwowskiey ... n[umer]o 2
 Jarmołodów drukowanych ... n[umer]o 2
 Myne in octavo majori drukowanych ... n[umer]o 12

- Psalter drukowanych ... n[umer]o 2
 Mineia pisana ... n[umer]o 1
 Tryod Posna drukowana ... n[umer]o 1
 Tryodi Cwitnych drukowanych ... n[umer]o 1
 Trebnik wielki mohyłowski, na dwie xięgi rozdzielony ... n[umer]o 1
 Trebnik in 4to lwowskiej edycyi ... n[umer]o 1
 Trebnik uniowskiej edycyi ... n[umer]o 1
 Troyga nabożeństwa nieoprawnych, alias kompatur ... n[umer]o 2
 Xięga Synodyk alias Pomiany ... n[umer]o 1
 Mszał rzymski łacinski ... n[umer]o 1
 Biblia pisana in folio ruska ... n[umer]o 1
 Xięga Efrem nazwana, na pergaminie pisana, in folio ... n[umer]o 1
 Xięga pisana ruska in folio, Biesiady Ś[więteg]o Jana Złotoustego ... n[umer]o 1
 Xięga in folio pisana cui titulus Żywot Ś[więteg]o Grzegorza ep[isk]o[pa] ... n[umer]o 1
 Xięgi pisane in folio nazywający się Прологи р8ске ... n[umer]o 2
 Xięga pisana in 4to cui titulus Посланіе ѿца і҃смена ... n[umer]o 1
 Xięga Nowokanony nazywająca się, pisana in 4to ... n[umer]o 1
 Biesiady Ś[więteg]o Jana Złotoustego Ω свѣщенствѣ pisane ... n[umer]o 1
 Xięga in folio cui titulus Кърѹль drukowana ... n[umer]o 1
 Xięga Jana Ś[więteg]o cui titulus Biesiady, drukowana in folio ... n[umer]o 1
 Xięga cui titulus Pateryk, in folio drukowana ... n[umer]o 1
 Xięg quib[us] titul[us] Прологѹ in folio drukowane ... n[umer]o 1
 Xięga cui titulus Lymonar in 4to drukowana ... n[umer]o 1
 Xięga Ś[więteg]o Dorotheusza in 4to drukowana ... n[umer]o 1
 Xięga Biesiady Ś[więteg]o Makarego in 4to drukowane ... n[umer]o 1
 Xięga Kazusy in 4to drukowana ... n[umer]o 1

/ арк. 33 зв. /

Xięgi łacinskie y polskie

- Kąkordancya łacinska in folio in Scripturam Sacra[m] ... n[umer]o 1
 Xięga cui titulus Tribunal confessario[rum] alias moralna teologia ... n[umer]o 1
 Xięga in 4to seu Conciones p[ro] festis s[an]ctor[um], Joannes Rzewuski ... n[umer]o 1
 Xięga in 4to cui titulus Dicenda concionatoria R[everendi] P[atris] Ostrog ... n[umer]o 1
 Xięga Biblia łacinska in 8vo majori ... n[umer]o 1
 Ovatio dicta tempo inchoatauru[m] scholar[um] in 4to bez kompatur ... n[umer]o 1

- Rethorius praecepta in 4to pisane ... n[umer]o 1
 Kazania x[iędza] Dębskiego na niedziele in folio ... n[umer]o 1
 Xięga in 4to różnych kazań x[iędza] Jana Różyckiego ... n[umer]o 1
 Kazania x[iędza] Jana Gielarowskie[go] loci k[azania] na niedziele y ś[wię-
 ta] ... n[umer]o 1
 Kazania x[iędza] Kowalickiego na dni świąteczne doroczne in 4to ... n[umer]
 o 1
 Kazania x[iędza] Muchowskiego na dni świąteczne in 4to ... n[umer]o 1
 Xięga cui titulus Manna duszy ś[więtej], cwiczenia się duchowne in 4to ...
 n[umer]o 1
 Xięga cui titulus Ustawy Ś[więteg]o O[yca] naszego Bazylego W[ielkieg]o,
 Patryarchy in folio ... n[umer]o 1
- ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 529 (1075), арк. 31, 33–33 зв. Ори-
 гінал. Мова латинська, польська.

Док. № 35

18 грудня 1751 р. –

**Список книг з протоколу візитації
 Підгорецького монастиря**

/ арк. 216 /

Ewangelia

[...] Ewangeliu[m] lwowskiego druku, w zielony examit opravne, a fronte z narożnikami z expressyą evangelistow czterech, po śródku z blachą cum effigie Cruci X[ris]ti, koronką filgranową, gwiazdami pięciu y gołębkim odlewany, z klauzurkami, a tergo z pukłami czterma, gwiazdami czterma, blachę cum effigie B[eatissi]mae [...] 1.

51mo. Ewangeliu[m] w examit czerwony opravne, a fronte z

/ арк. 216 зв. /

ewangelistami czterma, na rogach z blachą po śródku wybitą, cum effigie Crucifixi, gwiazdami pięciu z klauzurkami srebrnemi, a tergo z pukłami czterma, gwiazdami czterma, po śródku blacha wybiiana cum effigie Beatissimae ... 1.

52do. Ewangeliu[m], w czerwony examit arżyżony(?), z blachą srebrną w pośródku, cum effigie Ś[więteg]o Mikołaiia, z narożnikami czterma, z klauzurkami mosiężnemi, u który[ch] a tergo puklików cztery srebrnych ... 1.

53tio. Evangelium, w examit czerwony opravne, z narożnikami srebrnemi, po śródku z blachą, po bokach koronką, aniołkami dwiema, cum effigie na śrzedniey blasze Christi Crucifixi rytą robotę, z klauzurkami dwiema srebrnemi, a tergo pukli cztery, y blaszka po śródku cum effigie B[eatissi]mae okrągła ... 1.

54to. Evangelium, w seledynowy examit arżyżony oprawne, z narożnikami y blachą po śródku srebrnemi gładkiey roboty, na narożnikach aniołkowie, po śródku Christi Crucifixi image z klauzurkami srebrnemi, a tergo puklików cztery itidem srebrnych ... 1.

Biblioteka monasterska
Xięgi łacinskie y polskie

- 1mo. Biblia polska in folio ... 1.
 2do. Kazanie in folio Jakuba Wóyka, którym tytuł Postilla Cath[olica] ... 1.
 3tio. Kazania in folio x[iędza] Adamowicza ... 1.
 4to. Kazania in folio sine titulo ... 1.
 5to. Kazania in folio x[iędza] Birkowskiego ... 1.
 6to. Kazania in 4to sine titulo ... 1.
 7mo. Xięga in folio Didaci de Baeza Commentatoris supra Vetum Testamentum ... 1.
 8vo. Kazania in folio x[iędza] Bieleckiego ... 1.
 9no. Xięga in folio, której tytuł Orthodoxographa Sacrosan[ctae] Theologiae ... 1.
 10mo. Xięga in folio, Operu[m] mediu[m] Alexandri Massanij prohibiti ... 1.
 11mo. Xięga in folio Joannis Fernelij mediu[m] ... 1.
 12mo. Xięga in folio, której tytuł Inwentarz konstytucyi zakonnych ... 1.
 / aprk. 217 /
 13tio. Xięga in folio Josephi Mascardi Conclusionum utriusq[ue] ... 1.
 14to. Xięga in folio Plinii Naturalis ... 1.
 15to. Xięga in folio Epigrammatu[m] Graecoru[m] ... 1.
 16to. Xięga in folio Reguł Ś[więteg]o Oyca Bazylego ... 1.
 17mo. Xiąg duże⁷⁵ in folio, którym tytuł Żywoty Ś[więtych] ... 2.
 18vo. Xięga in folio, której tytuł Skarby niebieskich tajemnic ... 1.
 19no. Panegiryków de suis titulis in folio ... 1.
 20mo. Msza łacińska rekwalna in folio ... 1.
 21mo. Xiążka in 4to przeciwko heretykom, której tytuł Alphabetu[m] ... 1.
 22do. Xiążka in 4to x[iędza] Rudki, Soc[ietatis] Jesu ... 1.
 23tio. Xiążka in 4to, której tytuł Sophia mądrość ... 1.
 24to. Xiążka in 4to, której tytuł Theatru[m] świata wszystkiego ... 1.
 25to. Synod Zamoyski in 4to ... 1.
 26to. Xiążka stara podarta bez początku, w której na wirzchnych marynesach tytuł Krutkie zebranie spraw rycerskich ... 1.
 27mo. Xiążka in 8vo, której tytuł Grammatyka Grecka ... 1.
 28vo. Xiążka in 8vo Mari Ciceronis ... 1.

⁷⁵ Помилково записано, має бути – xiąg dużych.

- 29no. Xiązka in 4to Baranowicza, którey tytuł Żywoty Ś[więtych] ... 1.
 30mo. Xiązka in 4to, którey tytuł Noty pięć ran Chrystusowych ... 1.
 31mo. Xiązka in 4to, którey tytuł Różanieć kaznodziejski ... 1.
 32do. Xiązka in 4to, którey tytuł Wieniec Bożey Matki ... 1.
 33tio. Xiązka in 4to, którey tytuł Budynek Chrystusow.
 Xiązka in 4to z tytułem Żniwo cnot ... 1.
 34to. Xiązka in 4to x[iędza] Smigleckiego o lichwie ... 1.
 Xiązka in 8vo z tytułem Nowy Testament ... 1.
 35to. Xiązka in 8vo z tytułem Żywot Ś[więtego] Ignacego, S[ocietatis] J[esu]
 fundatore ... 1.
 36to. Xiązka in 12mo Modlitwy dzienne ... 1.
 37mo. Xiązka in 12mo Summa nabożeństwa chrześciańskiego ... 1.
 38vo. Xiązka stara podarta in 8vo, Odrobia stołu królewskiego ... 1.
 39no. Xiązka in 8vo z tytułem Ćwiczenia rozmaite ... 1.
 40mo. Xiązka in 12mo z tytułem Oko wieczności.
 41mo. Xiązka in 8vo, którey tytuł Praktyka żywey wiary ... 1.
 42do. Xiązka in 12mo, którey tytuł Officiu[m] B[eatissimae] V[irginis]
 Mariae ... 1.

Xięgi cerkiewne

- 43tio. Xięga cerkiewna in folio z tytułem Irmołoy ... 1.
 44tio. Xiąg cerkiewnych in folio dwie Oktoichów ... 2.
 / арк. 217 зв. /
 45to. Xiąg in folio dwie Czasosłowów ... 2.
 46to. Psalterz in folio kijowskie, w pergamin zielony oprawny ... 1.
 47mo. Item Psalterz in folio w pergaminie białym ... 1.
 48vo. Item Psalterz in folio w czarney oprawie ... 1.
 49no. Xiąg in folio Tryhod Postnych dwie ... 2.
 50mo. Xięga in folio Tryhod Cwitna ... 1.
 51mo. Mszał staroświecki in folio lwowskiego druku ... 1.
 52do. Mszałek in folio druku wileńskiego ... 1.
 53tio. Mszał nowy in folio druku uniowskiego ... 1.
 54to. Xięga in folio druku poczajowskiego w kaplicy pałacu Potoc[kiego] ... 1.
 55to. Xięga in folio z tytułem Kanon z Passyą ... 1.
 56to. Xięga in folio pisana, nominat[us] Pomianyк ... 1.
 57mo. Item xięga in folio pisana, nominat[us] Soborczyk ... 1.
 58vo. Item xięga in folio pisana staroświecka, inkludująca w sobie inwe-
 styturę zakonną ... 1.
 59no. Jermołoy in folio drukowany ... 1.
 60mo. Item Jermołoy in folio pisany ... 1.
 61mo. Xiąg in folio dwie listow Ś[więteg]o Apostoła Pawła ... 2.

- 62do. Xiążek dwie in folio z tytułem Troje nabożeństwa ... 2.
 63tio. Xiążka in folio z tytułem Trebnik mohylowski ... 1.
 64to. Xiąga in folio pisana Ewangelij Chrystusowey ... 2.
 65to. Miney pro singulis mensibus in folio ... 12.
 66to. Item Mineja in folio pisana pro m[ensis] Martis ... 1.
 67mo. Mszałów staroświeckich in 4to ... 2.
 68vo. Mszałików, jedną mszę w sobie zawieraiących ... 2.
 69no. Item Mszał wołoski in 4to ... 1.
 70mo. Xiążka in 8vo staroświecka pisana, zamykaiąca w sobie inwestyturę zakonną ... 1.
 71mo. Xiążka pisana Jermoloy in 4to ... 1.
 72do. Trebnika starego in 4to część ... 1.
 73tio. Xiążka in 4to z tytułem Misiacesłow ... 1.
 74to. Część Oktoicha starego ostrońskiego druku ... 1.
 75to. Połustaw serbski in 8vo ... 1.
 76to. Xiążka in 8vo z Ewanielią Chrystusową y listami Pawła Apostoła, druku lwowskiego ... 1.
 77mo. Czasosłowiec nowy in 8vo poczajowskiego druku ... 1.
 78vo. Item Mszałik in 8vo ... 1.
 79no. Akafistów in 4to z Psalterzami dwa, jeden duży ... 2.
 / апк. 218 /
 80mo. Akafyst kijowski in 4to zażywany ... 1.
 81mo. Item Akafystów in 4to dwa zażywanych, druku lwow[skiego] ... 2.
 82do. Xiążka kanonów na Paweczernyci in 4to ... 1.
 83tio. Xiążek dwie in 4to druku lwowskiego z tytułem Metryka albo rejestr ... 2.
 84to. Mineja pisana in 4to ... 1.
 85to. Xiążka in 8vo z tytułem Sobornik ... 1.

Xiągi ruskie rozmaite

- 86to. Xiąga in folio pisana z Inwentarzem dawnym monastera, z opisaniem originis ejusdem w skórę czarną oprawna, konserwy potrzebuiąca ... 1.
 87to. Kazania in folio z tytułem Klucz rozuminya ... 1.
 88. Xiąga in folio Ś[więtego] Grzegorza Nazyanze[ń]skiego ... 1.
 89. Xiąga in folio z tytułem Winec od x[iędza] Neronowicza repetendu[m] ... 1.
 90. Xiąga in folio pisana z tytułem Prawyła Ś[więtych] Otec ... 1.
 91. Xiąga in folio pisana z tytułem Sobor Cwitny ... 1.
 92. Xiąga in folio, materyą starą kryta, z tytułem Alfawit sobrany ... 1.
 93. Item ejusdem tituli w czarney w skórze oprawie ... 1.
 94. Xiąga in folio z tytułem Pateryk kijowski ... 1.
 95. Xiąga in folio z tytułem Żest prawlenyia ... 1.
 96. Xiąga in folio z tytułem Zercało o Chrystowom stradanyi ... 1.

97. Xięga in folio z tytułem Besidy Złatoustaho ... 1.
98. Item in folio xięga ejusdem tituli ... 1.
99. Xięga in folio z tytułu Mecz duchowny ... 1.
100. Xięga pisana in folio z tytułem Nykon ... 1.
101. Xięga in folio pisana z tytułem Nauka o śmierci ... 1.
102. Xięga pisana in folio de titulo Ćwiczenia ... 1.
103. Xięga Żywoty Świątych pańskich in folio ... 4.
104. Xięga in folio z tytułem Kyrył ... 1.
105. Xięga in folio z tytułem Bohorodyce Diwo ... 1.
106. Xięga in folio stara zażywana nieoprawna z tytułem Zercało ... 1.
107. Część xięgi pisaney in folio z tytułem Kinowion ... 1.
108. Xięga in folio z tytułem Czyn Ś[wiąteg]o Wasylyya ... 1.
/ арк. 218 зв. /
109. Xięga in folio z tytułem Prołoh ... 1.
110. Xięga in folio z tytułem Wykład Służby Bożey ... 1.
111. Xięga in folio z tytułem Myr so Bohom ... 1.
112. Xiążek in 4to Novi Testamenti ... 2.
113. Xiążka in 8vo z tytułem Złoto ... 1.
114. Xiążka in 4to z tytułem Nomokanon ... 1.
115. Xiążka in 4to pisana z tytułem Marharyt ... 1.
116. Xiążka in 4to Ś[wiątego] Efrema ... 2.
117. Xiążka in 4to tituli Dioptra ... 1.
118. Xiążka in 4to Historij Ś[wiątych] Barlaama y Jozephata ... 1.
119. Xiążka in 4to z tytułem Doroftey ... 1.
120. Xiążka in 4to z tytułem Nomokanon ... 1.
121. Xiążka in 4to z tytułem Łymonar ... 1.
122. Xiążka in 4to z tytułem Wertohrad Duchowny ... 1.
123. Item Xiążka in 4to z tytułem Łymonar ... 1.
124. Xiążka in 4to Joanna Złatoustaho ... 1.
125. Xiążka in 4to sub titulo Apollogia ... 1.
126. Żywot Ś[wiątego] Jana Kuszczyka in 4to ... 1.
127. Książka in 4to z tytułem Zercało ... 1.
128. Xiążka in 4to sub titulo Żytyie Bohorodycy ... 1.
129. Xiążka in 4to pisana sub titulo Zawit Duchowny ... 1.
130. Xiążka in 4to de titulo Nowoie Nebo ... 1.
131. Xiążka in 8vo Alphabet Duchowny ... 1.
132. Xiążka in 8vo pod tytułem Osmioro błogosławieństwa ... 1.
133. Xiążka in 12mo Ewangelij Chrystusowych ... 1.
134. Xiążka in 12 Listow Ś[wiątego] Apostoła Pawła ... 1.
135. Xiążka in 8 z tytułem Dioptra ... 1.
136. Xiążka in 8 z tytułem Winec ... 1.

137. Item in 8vo Dioptra ... 1.
 138. Xiążka in 4to o pochodzeniu Ducha Ś[więtego], pisana ... 1.
 139. Xiążka przeciwko heretykow ... 1.
 140. Xiążka in 4to o Artykułach wiary ... 1.
 141. Katechyzm pisany ... 1.
 142. Xiążka pisana zażywana bez początku do ep[isko]pa rus[kiego] ... 1.
 143. Katechyzm tłumaczący Oycze Nasz ... 1.
 144. Xiążka z tytułem Theatrum ... 1.

ДАТО, ф. 258, оп. 3, спр. 1254, арк. 216–218 зв. Оригінал. Мова латинська, польська.

Док. № 36

16 березня 1752 р. –

Список книг з протоколу візитації Сатанівського монастиря

/ арк. 247 зв. /

Xięgi cerkiewne

Ewangeliem moskiewskiego druku in folio, w axamicie zielonym, na którym a fronte blachy srebrne cu[m] effigie Ś[więtych] ewangelistów, na śr[z]odku blacha duża cu[m] effigiae S[ancti]s[si]mae Trinit[at]is sub effigie, blacha in forma słońca, supra krzyżyk, nakoło blaszka w ząbki; a tergo narożników gładkich 4, puklów 4, in medio blacha cu[m] effigie Incarnationis, kłamzury srebrne.

Ewangeliem drugie, w axamit zielony oprawne, na którym sztuczki srebrne.

Ewangeliem trzecie lwowskiego druku in folio pod margins.

Trefołoiów lwowskiego druku 2.

Oktoichów tegoż druku 2. Tryod Postnych 2, Cwitnych 2.

Czasosłowów in folio 2, trzeci pisany.

Psalterzów in 4to 3. Jarmołoiów drukowanych 2.

Obszczyzny pisane 2. Troy[e] nabożeństwa.

Służebników in folio 4, pisany piąty. Apostoł in folio.

Trebników 2. Akafistów 2. Miney n[umero] 12, oprawnych.

Xięgi biblioteczne

/ арк. 248 /

Synopsis rossyjskiego państwa. Testament nowy in 4to.

Psalmy polskim wierszem. Postryh. Pohrebanie monachów.

Ustawy Synodu Zamoyskiego. Artykuły konfraternii S[ancti]s[si]mae Trinit[at]is.

Kanony na paweczerniach. Psalterz tołkowana. Cuda N[ajświętszej] P[anny] Poczajowskiej.

Axiomata o wieczności. Ustawy Ś[więtego] Bazylego W[ielkiego]o.

Kazusy uniowskie. Medytacje duchowne. Alfawyt in 4to.

Xiążka o skarbie nieprzebrany. Żywoty Oyców Ś[więtych], polskie.

Kaznodzieia świąteczny in fol[io], piarski.

Xiążka do modlenia się, polska. Połustaw grecki. Zwierciadło⁷⁶, to iest przykłady polskie. Prołoh, xiąg 4 na cały rok. Klucz ruski in folio. Słowo Boże Andrzeia Murczyńskiego. Troiaki pokłon kaznodzieyski. Reliqua vide in accessu Anni 1757, Anni sub titulo xiążki biblioteczne.

ДАТО, ф. 258, оп. 3, спр. 1254, арк. 247 зв. – 248. Оригінал. Мова польська.

Док. № 37

1752–1754 pp. –

**Список книг з інвентарного опису
Львівського Святоюрського монастиря**

/ арк. 9 /

Ewangelie

1. Ewangelia wielka moskiewskiego druku, w srebro oprawna, z pierwszej strony cała blacha srebrna z osobami, in medio Christi D[omi]ni, po czterech rogach 4 ewangelistów, y innych osob wkoło 7, w fercychowaniu pstro pozłacana, z drugiej strony blach 5, cztery po rogach, piąta we śródku z osobkami gładkimi srebrne pstro pozłacane, koło śródnej blachy trzech aniołków srebrnych odliwanych pozłacanych, w dole blaszka z herbem Szumlańskiego biskupa, z klawzurą iedną srebrną pozłacaną.

/ арк. 9 зв. /

2. Ewangelia drukowana bez forty, w axamit zielony oprawna, z blachami pięcią, y gwiazdek 4, aniołków dwa srebrne pozłacane, wkoło koronka srebrna pozłacana, z drugiej strony pukłów 3, we śródku blaszka srebrne pozłacane, z klawzurką iedną.

3. Ewangelia stara druku lwowskiego, w axamicie starym czerwonym, blaszki na niey srebrne pozłacane gładkie, we śródku Archyierey y aniołków 4, po stronach ewangelistów 4, y gwiazdek 6 z koronką srebrne, z drugiej strony blaszka we śródku, po rogach 4 pukle, klawzurek 2, srebrne.

4. Ewangelia druku lwows[kiego], w axamicie starym seledynowym, blacha po śródku z Passyą gładka, po rogach 4 ewangelistów, gwiazdek 6 z koronką, srebrne, z drugiej strony blaszka we śródku, po rogach 4 pukle, klawzurek dwie.

⁷⁶ Далі записано іншим почерком і чорнилом.

5. Służebnik druku kijow[skiego], w axamicie starym zielonym, blaszkami srebrnymi z obu stron, pstro połączanemi, ozdobiony, z klawzurką iedną.

/ арк. 10 /

Relikwiarze

1. Relikwiarzów wielkich za szalem nro 2, ieden w cerkwi, drugi w bibliotece⁷⁷.

/ арк. 13 /

Obrazy cerkiewne

[...] assenatur obraz Ś[więtego] Jerzego na koni u wyrażonego in signis picturae w bibliotece.

/ арк. 13 зв. /

Xięgi łacińskie y polskie in folio, in quarto, in octavo ac duodecimo

1. Biblia Sacra ... in fol[io].
2. A[e]neae Sy[lla]bi de Gestis ... in fol[io].
3. Narrationes Xenophontes ... in fol[io].
4. Commentaria Panormitani Abb[ati] ... in fol[io].
5. Annales Eccl[esiastici] Veteris Test[amenti] ... in fol[io].
6. Gregorij Cnapij, polono latino grae[co] ... in fol[io].
7. Comment[arii] in Evangelium ... in fol[io].
8. Comment[arii] in Epist[olas], Corn[elii] a Lap[ide] ... in fol[io].
9. Comment[arii] in Evang[elium], Maldonati ... in fol[io].
10. Lochneri Tho[bias], 1mus et 2dus ... in fol[io].
11. Lochneri Tho[bias], 3tius et 4tus ... in fol[io].
12. Comment[arii] Ferrarij in Josue, Judicum [etc.] ... in fol[io].
13. Comment[arii] in Evang[elium] et Epist[olas] ... in fol[io].
14. Pinedae, thomus 2dus in Job ... in fol[io].
15. Anteloguium in Sales Canti[corum] etc. Scherlogi ... in fol[io].
16. Enarrationes in acta Ap[osto]lorum ejusd. ... in fol[io].
17. Comment[arii] Corn[elii] a Lap[ide] in Gen[esim], Exod[um] etc. ... in fol[io].
18. Comment[arii] Ferdinandi in Genesim ... in fol[io].
19. Comment[arii] D[oc]toris] Thomae in Evangel[ium] ... in fol[io].
20. B[eatissimi] Joannis Damasceni de Fide ... in fol[io].
21. Bibliotheca S[ancti] P[atris] ... in fol[io].
22. Hortus Pastorum ... in fol[io].

⁷⁷ Запис свідчить про те, що існувало окреме приміщення бібліотеки.

23. Thesaurus Ciceroniarum ... in fol[io].
24. Lexicon Graeco Latinum ... in fol[io].
25. Controversiae Bellarmini ... in fol[io].
26. Dydaci Nysseni, thomus 1mus ... in fol[io].
27. Ejusdem, thomus 2dus ... in fol[io].
28. Ejusdem, thomus 3tiu ... in fol[io].
29. Ejusdem, thomus 4tus ... in fol[io].
30. Kazania x[iędza] Bierkowskiego ... in fol[io].
31. Adagia Erasmi Roterdami ... in fol[io].
32. Herbarz aut[ore] Okolski ... in fol[io].
33. Adagia Erasmi Roterdami ... in fol[io].
34. Institut[io] ad X[ris]tiana[m] P[hiloso]phiam ... in fol[io].
35. S[ancti] Chrisostomi Comment[arii] in Evang[elium] ... in fol[io].
36. Konstytucye walnych seymów ... in fol[io].
37. Żywoty O[jców] Ś[więtych] ... in fol[io].
38. Kazania x[iędza] Kaczyńskiego ... in fol[io].
39. Kazania polskie na święta roczne ... in fol[io].
40. Syllabus Marianus ... in fol[io].
41. Postilia Orthodoxa ... in fol[io].
42. Horologium Principum ... in fol[io].
43. Orationes Libani sophistae ... in fol[io].
44. Kazania niedzielne x[iędza] Węgrzynowicza ... in fol[io].
45. Liber ad medicamenta ... in fol[io].
46. Sermones Antonij Stacki, tho[mus] 3tus ... in fol[io].
47. O lichwie y o wyderkafach ... in fol[io].
48. Chronica Plutarchi ... in fol[io].
49. Kazania pogrzebowe ... in fol[io].
50. Orator polityczny ... in fol[io].
51. Kazania Quadragezimalne ... in folio.
52. Kazania x[iędza] Węgrzynowicza ... in fol[io].
53. Sermones in D[omi]nicas x[iędza] Dyonisij ... in fol[io].
54. Comment[arii] Juris Canonici, thomus 1mus ... in fol[io].
55. Dzieło zbawienia ludzkiego ... in fol[io].
56. Comment[arii] Juris Canonici, thomus 4tus ... in fol[io].
57. Chronica Regum Polonorum ... in fol[io].
58. Logicae Institutiones ... in folio.
59. Kazania pogrzebowe S[ocietatis] J[esu] ... in 4to.
60. de Legibus et Sacramentis ... in fol[io].
61. Kazania na koronacyi B[eatissi]mae Podkam[ienieckiej] ... in 4to.
62. Sp[r]żęt domowy, pisana ... in 4to.
63. Kazania na koronacyi B[eatissi]mae Podkam[ienieckiej] ... in fol[io].

64. Annulus ep[isco]p[a]li honore in signitus ... in 4to.
65. Concordantiae Bibliorum ... in fol[io]⁷⁸.
66. S[ancti] Bibliotheca Sixti Senencis ... in 4to.
67. Onomasticon Biblicum ... in 4to.
68. Opera Dydaci Nysseni ... in 4to.
69. Adagia ... in 4to.
70. C[aii] Plinij Secundi Historiae ... in 4to.
71. Kazania x[iędza] Gutowskiego S[ocietatis] J[esu] ... in 4to.
72. Catechismus Historialis ... in 4to.
/ арк. 14 /
73. Lux Evangelica in dominicas ... in 4to.
74. Praeco D[omi]ni verbi de dominicis ... in 4to.
75. Kometa x[iędza] Malbembusa ... in 4to.
76. Cumis D[omi]ni non mutus seu Conciones ... in 4to.
77. Cnapius Cracovien[is] ... in 4to.
78. Kazania de B[eatissi]ma, Hilerij ... in 4to.
79. Conciones in d[omi]nicas, Francisci ... in 4to.
80. Psalterz wirszami polskimi ... in 4to.
81. Comment[arii] in Psalmos ... in 4to.
82. Meditationes Historicae ... in 4to.
83. Institut[iones] in linguam Graecam⁷⁹ ... in 4to.
84. Theatrum całego świata ... in 4to.
85. Institut[iones] christianae politicae ... in 4to.
86. Kazania x[iędza] Olszewskiego ... in 4to.
87. Alphabetum B[eatissi]mae ... in 4to.
88. Kazania de B[eatissi]mae, S[ancti] Casimiri ... in 4to.
89. Knapiesz poznański ... in 4to.
90. Adagia polono latino graeca ... in 4to.
91. Phenix tertiato redivivus ... in 4to.
92. Orationes ecclesiasticae ... in 4to.
93. Institut[iones] in linguam grecam ... in 4to.
94. Messyasz ... in 4to.
95. Gospodarz nieba y ziemi ... in 4to.
96. Comment[arii] in Aristot[elem] ... in 4to.
97. Comment[arii] Coll[egii] Connimbr[icensis] in Arist[otelem] ... in 4to.
98. Panegyryki w różnych materyach ... in 4to.
99. Ermandus ... in 4to.

⁷⁸ Знизу під цим реченням дописано – sub hocces n[ume]ro Flores Exemplor[um] in 4to [ma]jori.

⁷⁹ Це слово виправлено.

100. Bibliotheca Concionatorum ... in 4to.
101. Meditationes Historicae ... in 4to.
102. Kazania x[ie]dza] Bieleckiego ... in 4to.
103. Prosarum elucidatio ... in 4to.
104. Parnassus Nicolai Nomepei(?) ... in 4to.
105. Jus canonicum, Corvini ... in 4to.
106. Żywoty O[jców] Ś[więtych] ... in 4to.
107. Vir consilij, Maximi Isani ... in 4to.
108. Uwagi duchowne ... in 4to.
109. P[ro]dromus ad historiam Persciam ... in 4to.
110. Nowa miara starey wiary ... in 4to.
111. Orator latino graecus ... in 4to.
112. Odae poëtarum⁸⁰ ... in 4to.
113. Ovidius ... in 4to.
114. Epithethorum opus ... in 8vo.
115. Valerius Maximus ... in 8vo.
116. Justi Lipsij ... in 8vo.
117. Homerus ... in 8vo.
118. Zwierciadło przykładów ... in 4to.
119. Conciones pro D[omi]nicis ... in 4to.
120. Orator ... in 8vo.
121. Philippus Decius de regulis juris ... in 4to.
122. Psalmi ... in 4to.
123. Dialectica Cornelij ... in 4to.
124. Liber Historiar[um] Pataviani ... in 4to.
125. Conciones in Dominicas Bessei ... in 4to.
126. Infirmacya chrześcijańska ... in 4to.
127. Cyrillus Patriarcha Alexandrinus ... in 4to.
128. Systemma Ethicae ... in 4to.
129. Via ad salutem ... in 4to.
130. Enchiridion theologicum ... in 4to.
131. Orationes argentei Academ[ici] ... in 4to.
132. Philosophia Anselmi Schnell ... in 4to.
133. Gesta populi Poloni, Valesij aut[ore] ... in 4to.
134. Ewangelia polska ... in 4to.
135. Tractat[us] th[eo]l[o]g[i]cus de angelis ... in 4to.
136. Theologia m[o]ralis scripta ... in 4to.
137. Tehologia speculativa in ... 4to.
138. Theologia moralis ... in 4to.

⁸⁰ Саме так записано у джерелі.

139. Theologia scripta de Gratia ... in 4to.
140. Theologia de Scientia D[i]vina ... in 4to.
141. Ph[iloso]phia scripta ... in 4to.
142. Philosophia scripta ... in 4to.
143. Ph[iloso]phia cu[m] th[eo]l[o]gia morali scripta ... in 4to.
144. Theologia speculativa de Gratia ... in 4to.
145. Theologia de Gratia et peccatis ... in 4to.
146. Philosophia ... in 4to.
147. Mathematica ... in 4to.
148. Philosophia scripta ... in 4to.
149. Theologia de justitia et juse ... in 4to.
150. Philosophia manualis ... in 4to.
151. Philosophia manualis ... in 4to.
/ арк. 14 зв. /
152. Philozofia nieoprawna pisana ... in 4to.
153. Philozofia manualis ... in 4to.
154. Philozofia manualis ... in 4to.
155. Philozofia manualis ... in 4to.
156. Philozofia manualis ... in 4to.
157. Philozofia manualis ... in 4to.
158. Philozofia manualis ... in 4to.
159. Philozofia manualis ... in 4to.
160. Logica manualis ... in 4to.
161. Conceptus evangelici in ... 4to.
162. Authorij Sophistae Progimnasmata ... 4to.
163. Dictionarium concionatorum in ... 8vo.
164. Mówca łacino polski in ... 8vo.
165. Cornelius Tacitus ... in 8vo.
166. Epithetonem opuscula ... in 8vo.
167. Evangelium graeco latinum ... in 8vo.
168. Gymnasium speculativum ... in 8vo.
169. Rhetorica Veneciana ... in 8vo.
170. Hermani Hugonis pia desideria ... in 8vo.
171. Ars nova argutiarum ... in 8vo.
172. Empirica Benedicti ... in 12mo.
173. Petrus Canisius ... in 8vo.
174. Supplementum in historiam Curtij ... in 8vo.
175. Horatius Flaccus ... in 8vo.
176. Xiążka do nabożęstwa polska⁸¹ ... in 8vo

⁸¹ Слово «polska» виправлено на «łacińska».

177. Cyprianus Soarius ... in 12mo.
178. Historiae Passionis X[ris]ti ... in 12mo.
179. Lucanus ... in 12mo.
180. Flori Polonici ... in 12mo.
181. Claudianus ... in 12mo.
182. Martialis ... in 12mo.
183. Angelus politianus ... in 8vo.
184. Caelum aeternitatis ... in 4to.
185. Physica ... in 4to.
186. Conciones p[ro] D[omi]nicis Joan[nes] ... in 4to.
187. Theologia moralis in ... 4to.
188. Odae de B[eatissi]mae ... in 4to.
189. Plutarchus in 4to⁸² ... in fol[io].
190. Negotiatis spiritualis ... in 4to.
191. Logika niemiecka ... in 4to.
192. Liber de moralibus ... in 4to.
193. De regulis juris canonici ... in 4to.
194. Conciones in d[omi]nicas ... in 4to.
195. Praxis parochialis ... in 4to.
196. Ovidius ... in 4to.
197. Opera Ph[iloso]phica Joan[nis] Clerici ... in 4to.
198. Opera Petri Tatareti in Ph[iloso]phiam ... in 4to.
199. Institutiones juris canonici ... in 4to.
200. Dialectica ... in 4to.
201. Medulla theologica ... in 4to.
202. Promptuarium catechisticum ... in 4to.
203. Conciones d[omi]nicae ... in 4to.
204. Colloquium Marci Cromeri ... in 4to.
205. Kazania polskie ... in 4to.
206. Theologia de Gratia ... in 4to.
207. Rhetorica ... in 4to.
208. Defensio ecclesiae contra haereticos ... in 4to.
209. Poësis⁸³ manualis ... in 4to.
210. Dialectica ... in 4to.
211. Poësis⁸⁴ ... in 4to.
212. Rhetorica ... in 4to.
213. Conciones de B[eatissi]mae ... in 4to.

⁸² Уточнення про формат книги дописано іншим почерком.

⁸³ Саме так записано у джерелі.

⁸⁴ Саме так записано у джерелі.

214. Vindiciae Marianae Innocentiae ... in 4to.
215. Liber de arte rhetorica ... in 4to.
216. Quaestiones Ph[iloso]phicae ... in 4to.
217. Historia de rebus in polonia gestis ... in 4to.
218. Allegoria Hugonis ... in 4to.
219. Edypsis poloniae ... in 4to.
220. Tractatus theologicus ... in 4to.
221. Concilium Florentinum ... in 4to.
222. Metaphysica in ... 4to.
223. Cursus ph[iloso]phicus ... in 4to.
224. Logica scripta ... in 4to.
225. Nowa miara starey wiary ... in 4to.
226. Graeco D[omi]ni Verbi de D[omi]nicis ... in 4to.
227. Kazania x[iędza] Olszewskiego ... in 4to.
228. Kazania x[iędza] Kowalickiego ... in 4to.
229. Conciones Bellarmini ... in 4to.
230. Rozmowa o wierze ... in 4to.
231. Orator sacro civilis ... in 4to.
232. Ph[iloso]phia in ... 4to.
233. Filozofia nieoprawna ... in 4to.
234. Kazania x[iędza] Kowalickiego ... in 4to.
235. Synodus Zamosciana ... in 4to.
236. Mówca polski ... in 4to.
237. Żywoty Oyców Świątych ... in 4to.
238. Cuda B[eatissi]mae Boronen[sis] ... in 4to.
239. Physica ... in 4to.
240. Historia obrazu chełm[skiego] ... in 4to.
/ арк. 15 /
241. Ph[iloso]phia ... in 4to.
242. Ph[iloso]phia ... in 4to.
243. Adagiorum Iliades ... in 4to.
244. Opus epithetorum ... in 4to.
245. Chronologia ... in 4to.
246. Scientia artium militarium ... in 4to.
247. Wieniec Bożey Matki ... in 4to.
248. Xiążek cum titulo Woysko, n[ume]ro 6 ... in 4to.
249. Theologia moralis ... in 4to.
250. Jus canonicum ... in 4to.
251. Theologiae m[o]ralis de paenitentia ... in 4to.
252. Korona niebieska ... in 4to.
253. Physica manualis ... in 4to.

254. Tractat[us] th[eo]l[o]g[i]cus de justitia ... in 4to.
255. Harmonides Luciani ... in 4to.
256. Świat po części przeyrzany ... in 4to.
257. Democritus ridens ... in 12mo.
258. Genealogia Christi ... in 12mo.
259. Rudimenta historica ... in 12mo.
260. Not[i]zie per [...] anno ... in 12mo.
261. Rudimenta historica ... in 12mo.
262. Apophtegmata latina ... in 4to.
263. Dykcyonarz niemiecki ... in 4to.
264. Logica manualis ... in 4to.
265. Liber de gestis Romanis ... in 4to.
266. Rudimenta historica ... in 12mo.
267. Theologia de jure et justitia ... in 4to.
268. Th[eo]l[o]gia de matrimonis ... in 12mo.
269. Th[eo]l[o]gia de Deo ... in 12mo.
270. Th[eo]l[o]gia de Paenitentia ... in 12mo.
271. Th[eo]l[og]ia de Di[vi]na gratia ... in 12mo.
272. Th[eo]l[o]gia de gratia ... in 12mo.
273. Physica ... in 4to.
274. Metaphysica ... in 4to.
275. Theologia moralis ... in 4to.
276. De ortu et interitu Arist[otelis] liber ... in 4to.
277. Noty Pięć Ran Chrystusowych ... in 4to.
278. Notata ex Quinquegena Psalm[os] ... in 4to.
279. Rhetorica ... in 4to.
280. Phi[losoph]ia ... in 4to.
281. Th[eo]l[o]gia speculativa Antonio ... in 4to.
282. Rhetorica ... in 4to.
283. Dialectica ... in 8vo.
284. Virgilius ... in 8vo.
285. Zwierciadło przykładów ... in 4to.
286. Dictionarium Calepini ... in fol[io].
287. Conciones in d[omi]n[i]cas Fabri ... in fol[io].
288. Comment[arii] Sandei Ferranen[sis] ... in fol[io].
289. Historia Prussiae ... in fol[io].
290. Ceremoniale ep[isco]porum ... in fol[io].
291. Reguł Ś[więtego] Bazyłego W[ielkiego], xiąg n[ume]ro 2 ... in fol[io].
292. Conciones p[ro] festis, x[iędza] Makowskiego ... in fol[io].
293. O lichwie y wyderkafach ... in 4to.
294. Opus Ambrosij Calepini ... in fol[io].

295. Biblia Sacra ... in fol[io].
296. Fabri Conciones ... in fol[io].
297. Concordantiae Bibliorum ... in 4to.
298. Kazania p[atris] Makowskij, S[ocietatis] J[esu] ... in fol[io].
299. Król nieba y ziemi ... in fol[io].
300. Kaznodzieia Starowolski ... in 4to.
301. Konstytucye seymowe ... in fol[io].
302. Academia Marianna ... in fol[io].

Xięgi greckie

1. Xiąg greckich, nro 8 ... in fol[io].
2. Xiąg greckich, nro 4 ... in 4to.
3. Xiąg greckich, nro 8 ... in 8vo. N[ota] B[ene]: jedna między ruskiemi⁸⁵.

Xięgi ruskie

1. Bibliy ruskich, nro 1 ... in fol[io]; druga wzięta do Hoszowa, bo była hoszowskiego mo[na]st[eru]⁸⁶.
2. Besidy Ś[więtego] Chryzostoma ... in fol[io].
3. Kazania cu[m] titulo Ohorodok ... in fol[io].
4. Pateryk ... in fol[io].
5. Evangelium interpretowane ... in fol[io].
6. Kazania cum titulo Wieczerca ... in fol[io].
7. Sobornyk pisany ... in fol[io].
8. Xięga pisana stara ... in fol[io].
9. Kazania cum titulo Obid ... in fol[io].
10. Prołoh ... in fol[io].
11. Xięga Ś[więtego] Bazylego ... in fol[io].
12. Predosłowie Mûxaûła ... in fol[io].
13. Historya o Barlaamie y Joasafie ... in 4to.
14. Lexykonów, n[ume]ro 2 ... in 4to.
15. Xiąg pisanych, n[ume]ro 2 ... in 4to.
16. Łymonar, n[ume]ro 1 ... in 4to.
17. Życia O[jców] Ś[więtych] na cały rok xiąg n[ume]ro 4, każda z nich ma po trzy miesiące ... in fol[io].
18. Nomokanonów xiąg 2 in 4to p[ro]hibiti.
19. Trebnik mohylański ... in fol[io].
20. Xięga Ś[więtego] Bazylego bez początku ... in fol[io].
/ арк. 15 зв. /
21. Sobranyie o artykułach wiry ... in 4to.

⁸⁵ Коментар про розміщення між руськими книгами дописано.

⁸⁶ Уточнення про передачу книги до Гошева дописано.

22. Grammatyka grecka z ruską ... in 4to.
23. Xiązka Ś[więtego] Złotoustego ... in 4to.
24. Nowy Zawit ... in 4to.
25. Xiązka Ś[więtego] Cyrylla ... in 4to.
26. Ispowidanye wiry ... in 4to.
27. Besidy Ś[więtego] Makarego ... in 4to.
28. Runo oroszennoie ... in 4to.
29. Pateryk ieden in fol[io], drugi ... in 4to.
30. Metryka druku lwow[skiego] ... in 4to.
31. Pontyfikał moskiew[skiego] druku ... in fol[io].
32. Akafystów xiążek 2 ... in 4to; w cerkwie trzecie in 4⁸⁷.
33. Trebników n[ume]ro 2 ... in 4to.
34. Ewangeliy n[ume]ro 2 ... in fol[io].
35. Służebników lwow[skich] pod margines ... in fol[io].
36. Służebników lwow[skich] nro 1 ... in 4to.
37. Służba Boża iedna pisana ... in 4to.
38. Apostołów pod margines 2 ... in fol[io].
39. Podrażanyie bez palatuzek ... in 4to.
40. Jermołoy pisany ... in 4to.
41. Kanony до Бо[го]родѣцѣ ... in 4to.
42. Evangelium interpretatum ... in 4to.
43. Pohrybanyie inoków, xiąg 5 ... in 4to.

Xięgi cerkiewne

1. Tryfołoy druku lwow[skiego] ... in fol[io].
 2. Miney 12 na cały rok ... in fol[io].
 3. Oktoichów 2 lwow[skiego] druku ... in fol[io].
 4. Tryody Postnych 2 ... in fol[io].
 5. Tryody Cwitnych 2 ... in fol[io].
 6. Troie nabożęstwa, xiąg 2 ... in fol[io].
 7. Jarmołoiów 2 ... in fol[io].
 8. Trebników lwow[skich] in 4to 2, uniow[ski] in 8vo.
 9. Apostołów n[ume]ro 2 ... in fol[io].
 10. Służebnik lwow[ski] stary ... in fol[io].
 11. Mszałów uniow[skich] zażywanych 4 ... in fol[io].
 12. Mszał uniow[ski] od bractwa 1, nowy ... in fol[io].
 13. Evangelium u prostey oprawie druku lwow[wskiego] n[ume]ro 1 ... in fol[io].
- ⁸⁸N[ota] B[ene]: Kaznodzieja polski cui tit[ulo] Wschód y Zachód ... in fol[io].

⁸⁷ Уточнення про третю книгу дописано.

⁸⁸ Усі записи далі дописано.

N[ota] B[ene]: Чинь ѿблеченїа во малѹ ѹ великїѹ ѿбраз ѹночє[c]к[їй], n[ume]ro 2 ... in folio.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2234, арк. 9, 13 зв. – 16. Оригінал.
Мова латинська, польська, руська.

Док. № 38

4 листопада 1755 р. –

**Список книг з протоколу візитації
Крехівського монастиря**

/ арк. 5 /

Ewangelie cerkiewne

Ewangelia druku moskiewskiego wielka, oprawna suto, deszczkie dolewane złotem, zamykana, w korzeniu drutem, corpus na nich w gronach Crucifixi ... 1.

Ewangelia mniejsza druku lwowskiego, oprawna suto w srebro, y wszystko pozlac[ane].

Ewangelia wielka arszynowa, oprawna w axamit czerwony, sztuki [...] wielkie srebrne pozlacane, druku moskiewskiego.

Ewangelia mniejsza druku moskiewskiego, w axamit zielony op[r]awna, na niey sztuczki srebrne pozlacane w pukle fercychowane.

Ewangelia większa, w axamicie zielonym, sztuczkie srybrne sante białe.

Ewangelia w axamicie czerwonym, w srebro oprawna, druku lwow[skiego].

Ewangelia w axamicie czerwonym, sztuczki srebrne, druku tegoż.

Ewangelia w axamicie czarnym wytartym, w srebro oprawna.

Ewangelia powszechna w srebro oprawna.

Ewangelia druku lwowskiego, w axamit czerwony oprawna, z blachami srebrnemi pozlacanemi, na średniey Nayśw[iętsza] Panna.

Ewangelia także, w axamit czerwony oprawna, z blachami srebrnemi pozlacanemi, na śr[z]odku figura Crucifixi.

/ арк. 6 зв. /

Xięgi cerkiewne

Mszał w axamit zielony, w srebro oprawny, dawny ... 1.

Mszałów nowych druku poczajowskiego ... 2.

Mszał nowy druku uniowskiego ... 1.

Mszałów starych 4, piąty małęki pisany.

Żywotów Oyców Ś[więtych] xiąg czyli tomów cztery na cały rok druku kijowskiego, każdy tom ma po trzy miesiące.

Apostolów ... 2.
 Trebnik mohyłowski wielki ... 1.
 Trebników lwowskich starich in 4to ... 2.
 Akafistów wraz z Psalterzami ... 2.
 Postrych 1 in folio.
 Tryfołojów 2. Oktaichów 2.
 Psalterz in folio 1, druga in 4to.
 Jarmołojów drukowanych ... 2.
 Czasosłów in fol[io] 1, drugi in 4to.
 Prołohów 2. Triody Postnych 2, Cwitnych 2.
 Pomianyk pisany in folio.
 Medytacje codzienne zakonne in fol[io], polskim językiem.

/ арк. 7 /

Biblioteka klasztoru krechowskiego

Operum D[i]vi Joannis X[risos]tomi in Genesim Isaiam Psalmos, tomus 1 ...
 in fol[io].
 Petri Canisij Soc[ietatis] J[esu] Opus Cathedasticum de Virt[ute] Praecep-
 t[orum] Decalogi. Sacramentatis in varijs virtutibus, tom 1 ... in fol[io].
 Francisci de Mendoza Soc[ietatis] J[esu] Commentaria in Libru[m] Regum,
 tom 2 ... in fol[io].
 Ambrosij Calepini dictionarium linguar[um] 11, tom 1 ... in fol[io] maj[ori].
 Ejusdem tomus 1 ... in fol[io] min[ori].
 Ejusdem tipo gottico impressum, tom 1 ... in fol[io].
 Alfonsi Tostati, ep[iscop]i Altosent[is]. Commentaria in Leviticum ... in fo-
 l[io].
 Jacobi de Valentia, ep[iscop]i ac Th[eo]l[ogi] Expositiones in Psalmos om-
 nes cum varijs quaestionibus, tom 1 ... in fol[io].
 Żywoty Ś[więtych] Bożych W[ielebne]go x[iędza] Piotra Skargi, tom 2 ...
 in fol[io].
 X[ięd]ża Fabiana Birkowskiego kazania na niedziele y święta] doroczne,
 tom 4 ... in fol[io].
 Authoris ignoti na niedziele y święta kazania ... in fol[io].
 P[ater] Jacobi Wyszka⁸⁹, S[ocietatis] Jesu, tom 1 ... in fol[io].
 P[ater] Petri Sgarga⁹⁰, S[ocietatis] J[esu], Contiones cum additamento de
 S[anctis] Sacramentis ... in fol[io].
 Ejusdem de Ipsi[s] Sakramentis et qvator novissimis polon[icis], tom 1 ... in fo-
 l[io].

⁸⁹ Помилково записано, має бути – Wujek.

⁹⁰ Помилково записано, має бути – Skarga.

- P[ater] Antonio Węgrzynowski Reformati, Syllabu[s] Marianus ... in fol[io].
 Philippi Diez Lusitani Summa praedicantium per alphabet[um] collect[a],
 tom 2 ... in fol[io].
 Adami Opatovij Theolog[ia], tom 1, de trac[ta]tibus nonnullis th[eo]l[o]g[i]-
 cis ... in fol[io] min[ori].
 Concordancia Bibliorum ... in fol[io] min[ori].
 Biblia Sacra Veteris et Novi Testamenti ... in 4to.
 Theatrum Polonicum, tomus 1 ... in 4to.
 Joannis Achoecer Politicorum Aphorismorum Thaesauri, tom 1 ... in 4to.
 Baltasari Łabencki Anathomia Conscientiae Polone, tom 1 ... in fol[io].
 Speculum Saxonum, thom 1 Polone ... in fol[io].
 Kroniki Polskie Marcina Bi[e]lskiego, thom 1 polone ... in fol[io].
 Philosophiae manu scriptae 2 ... in 4to.
 Knapiusz krakowskiego druku in 4to.
 Francisci Toleti S[ocietatis] J[esu] Commentaria in universa Aristot[e]l[i]ca
 opera, lat[ine] ... in 4to.
 Logica sine principio ignoti auctoris ... in 4to.
 P[atris] Gabrielis Leopolit[orum], ord[inis] praedica[torum]. Summarius ka-
 zanne modlitwy ... in 4to.
 P[atris] Jacobi Susza Historia de Miraculosa imagine Chełmens[is] B[eatis-
 si]ma Virg[ina], polone ... in 4to.
 Łazari Baranowicz Apollo Crześciański Żywoty Ś[więtych] wierszem pol-
 skim ... in 4to.
 Tegoż Lutnia Apollinowa in varia materia ... in 4to.
 Jana Kassyana Eremito o żywocie y ćwiczeniu świat opuszczających, tom 2
 ... in 4to.
 Joanicij Galatowski Stary kościół zachodni, tom 2, ieden całe popsuty.
 P[atris] Teophili Rudka S[ocietatis] J[esu], O pochodzeniu Ducha Ś[więte-
 g]o ... in 4to.
 Conciones latinae in festa totius anni Osorij, tom 1 ... in 4to.
 Xięga polska in 4to o Krzyżu Ś[więtym] z cudami w Lublinie doznanemi.
 Zwierciadło pokutujących z przykładem Magdaleny x[iędz]a Gabriela Leo-
 polity ... in 4to.
 Jodici Nuhamij Conciones lat[ines] in Evangelia Dominicar[um] in 4to.
 Martini Bonacina Compendium compendo lat[ine] th[eo]l[o]g[ia] mor[alis]
 in 4to.
 Horologium Principum seu de Vita Aurelij Imperat[oris] in fol[io] mino[ri].
 Pedagogus Christianus seu recta h[omi]nis in [...], tomus 1 in 4to lat[inus].
 Skarbnica Biblii Ś[więtey] x[iędz]a Hieronima Powodowskiego na kształt
 katechizmu, po polsku wydana, tom 1 in 4to.
 Ejusdem Pochodnia Kosciół Boży prawdziwy, tom 1 in 4to.

- Benedicti Pererij S[ocietatis] J[esu] Commentarium in Genesim lat[ine], tom 1, in 4to.
- Conciones latinae in Festa principaliora authoris ingnoti, tom 1, in 4to.
- Titi Livij Pafacini R[o]mae Hist[oria], tom 1, in 4to.
/ арк. 7 зб. /
- Opisanie Jerozolimy, iako była za X[rys]tusa Pana, Adrihobij, in 4to.
- Joannis Kwiatkiewicz Phaenix Rethorum in 12mo.
- Marci Tul[ij] Ciceron[is] Epistolarum, tom 3, in 8vo.
- Ejusdem de Oratore, tom 1.
- Curtij Rufi de Rebus ab Alexandro M[agno] gestis, lib[ri] 2, in 12mo.
- Virgilij Maronis Opera, in 8vo.
- Prosodia Henrici Smecij per alphabetum composita, in 4to.
- Figurae Bibliorum Sacrae latine expressa per alphabetum de operibus misericordiae inscriptus, tom unus maneus.
- Meditationes latinae de Amore Dei vita X[ris]ti et manuscripta.
- Victoriarum Mauritij tam in Bello q[ua]m alias percutaru[m] 1, in 8vo.
- Strozij Poetae, lib[er] 1, in 8vo.
- Dysputa Jakóba Nimoiewskiego z Franciszkiem Teletiem S[ocietatis] J[esu].
Biblij polskich, tomow 2, in fol[io].
- Kroniki Kromera, polskim językiem in fol[io], tom 2.
- Łazarza Baranowicza Nowa miara in 4to.
- Ambrosij Calepini dictionarium in fol[io] min[ori].
- Dysputa w Warszawie Jakóba Nimoiewskiego z Toletem in 8vo.
- Prodromus Reginae artimu authore Stanislao in 8vo.
- Piotra Sgargi różne dzieie koscielne in folio maj[ori].
- Żywoty Ś[więtych] pańskich na rok cały in fol[io] maj[ori].
- Biblia polska Starego y Nowego Testamentu, in fol[io] maj[ori].
- Kroniki polskie y ruskie, y W[ielkiego] X[ięstwa] Litewskiego, in fol[io] maj[ori].
- Reguły Ś[więtego] Oycy naszego Bazylego W[ielkiego].
- Theophili Rudka S[ocietatis] J[esu], Ustawy Ś[więtego] Bazylego.
- Biblia Starego y Nowego Testamenta Jakóba Wóyka, in fol[io] maj[ori].
- Melchioris Junij Animor[um] Conciliandorum ratio in 4to.
- Th[eo]l[o]gia moralis typo gottico in 4to min[ori].
- Jacobi Gretseri Grammatica Graeca S[ocietatis] J[esu] in 8vo.
- Theologia moralis in 8vo.
- Trac[ta]tus de expensis meliorationibus et Joanis Garsia in 4to.
- Danielis Heysij Orationes in 8vo.
- Isocratis Opera greco latina in 8vo.
- Philippi Melanhon de sphaera mundi in 8vo.
- Libellus de oratione et meditatione in 12 mo.

Breviarum latinum in 4to min[ori].
 Gaspari Druzbecki Negotiatio Spiritualis.
 Messiasz polskim językiem, Joaniciej Galatowski in 4to.
 Goliat Swoim mieczem porażony, Theofila Rudki.
 Porta Avrea. Libellus Hortus Marianus.
 Libellus maneus opuscula S[anctorum] P[a]tr[um] Contin[entiae].
 Testament Nowy bez początku. Curtij maneus libellu[s].
 Commentaria in Phisica[m]. Philosophia manuscriptae, tom 2.
 Tractatu[s] Theol[o]g[i]cor[um], tom 3. Manuscriptae Rhetorica, manu [scrip-
 tae] 2.
 Liber amplificationum et poesim complit[at], tom 1, in 4to.

/ арк. 8 /

Xięgi ruskim językiem drukowane

Трѣди на дни нарочитїа праздниковїа, tom 2 in fol[i]o.
 Мечь Дѣховнїи, tom 2 in fol[i]o Трифолой москєвскїи in fol[i]o.
 Св[ан]г[е]ліє оучителное in fol[i]o маг[но]. Книга в соборах и инних
 правылах in fol[i]o.
 Бєсѣди на діанїа с[ва]тых ап[о]столь с[вата]го Іоанна Златоѣстаго.
 Патерикъ in fol[i]o, tom 3. Св[ан]г[е]ліє оучителное на неделѣ in fol[i]o.
 Св[ан]г[е]ліє поѣчителное на неделѣ in fo[l]io.
 Бєсѣди Златоѣстаго на посланїа с[вата]го ап[ос]тола Павла. Бѣблїа,
 tom 3, in fol[i]o.
 Октоихъ in fol[i]o Книга с[вата]го Іоанна Златоѣ [стаго] Бєсѣдъ, tom
 3 in fol[i]o.
 Ω свѣ[щ]енїа с[вата]го Іоанна Златоѣ[стаго] in 4to. Грамматика
 Синтазїсѣ вразѣ [...] Авви Дороѣеа томов 4. Лимонарь сирѣчь цвѣтникъ
 in 4to.
 Іоанна ѿ седмїихъ таїнахъ in 4to. Маргарить гл[а]големаѣ с[вата]го
 Іоана Зла[тоу]стаго, tom 5 in 4to.
 Item с[вата]го Іоанна Златоѣ[стаго] ѿ св[ѣ]щєнычєствѣ, tom 1 in 4to.
 Item Лимонарь.
 Мєсіа правдивїи І[су]сѣ, in 4to. Н[е]бо новое, сирѣчь чѣда Прєс[ва]-
 той Б[огороди]ци in 4to С[вата]го Макаріа Бєсѣди 2 in 4to. Гисторїа ѿ Вар-
 лаамѣ и Іѡсафатѣ 2 in 4to.
 С[вата]го Василїа великаго absq[ue] principio et fine in fol. Книга Номока-
 нони ѿ ѡсвѣщєнїю in 4to.
 Тєстамєнтъ старїи in 4to. Мырь сѣ Б[о]гомѣ, tom 2 in fol[i]o.
 Псалтира з Акафїстами N. 2, in fol[i]o, ieden z nich in crudo.
 Огородокъ in folio, вѣнецъ in fol. Октоихъ in fol[i]o Соборникъ мѣсѣца
 з тропарами in 4to.

Xięgi ruskie pisane

- Оуставъ на цѣлїи рокъ in fol[io].
- Псалтирь толкована in fol[io] Прилогъ септеврїа и октоврїа in fol[io].
- Житїа на мѣсаци n[umero] 6, in fol[io] Соборникъ на С[вїату] Чети-
десѣтницѣ in fol[io].
- Повченїа на недѣлѣ in fol[io] Толкована Псалтирь in fol[io].
- Соборникъ на Свїата in fol[io] Маргарить in fol. Житїа с[вїа]тихъ оцѣцъ
in fol[io].
- Правило с[вїа]тихъ о[т]цѣцъ in fol[io] Бесѣди с[вїатаго] Іоанна Злато[с-
таго] in folio. Бесѣди ап[о]сто[л]скїе in fol[io].
- Ω сотворенїи н[ε]ба ѿ земли и всего мира in fol[io] 2, stara u nowa.
- Слово оучителное с[вїатихъ] о[т]цѣцъ in fol[io] Мѣнеа септеврїа ок-
товрїа ноєврїа in fol[io].
- Бесѣди с[вїатаго] Іоанна Злато[стаго] in fol[io] Номоканони in fol[io]
Наука с[вїатаго] Савви in fol[io].
- Толковане зап[ов]ѣдей Г[оспо]днихъ in fol[io] Бесѣди Злато[стаго] in fo-
l[io] Номоканонъ in fol[io].
- Толкованїе Єв[ан]г[ε]лїа in fol[io]. Толкованїе дѣяніи in fol[io]. Апока-
липсїсѣ толкованїи с[вїатимъ] Іоаномъ Злато[стимъ] in fol[io].
- Слово оучителное. Поученїе с[вїата]го Іоанна. Прилогъ Септеврїа.
Іармолой in fol[io].
- С[вїата]го Іоанна Лѣствичника in 4to. С[вїата]го Іоанна Дамаскина
in 4to. Слѣжба с[вїатаго] Іоанна Злато[стаго] in 4to.
- Типикъ in fol[io] min[ori]. Маргарить in fol[io] min[ori]. Поученїе Зла-
то[стаго] in 4to. Слово Злато[стаго] in 4to.
- Ереси ѿстѣпниковъ in fol[io] min[ori]. Бесѣди с[вїата]го Макаріа in 4to.
Книга Царска in 4to.
- Апокалипсїсѣ и житїа с[вїатихъ] мѣченикъ in fol[io] Слово похвалное
s[вїат]е[г]о Іоанна Злат[остаго] и слово.
- Оучителное in 4to. Kazañ rożnych n[umeri] 50. Житїе с[вїата]го Гри-
горїа in fol[io].
- Єв[ан]г[ε]лїе толкованое in 4to. Слово с[вїата]го Іоанна Злато[стаго]
in 4to. Бесѣди с[вїата]го Григорїа in 4to.
- Старїи и Новїи Завѣтъ in 4to. Сказанїе главамъ in 4to. Житїа с[вїа]тихъ
мѣченикъ in 4to.
- Акафисти и вертоградаръ in 4to. Причта ѿ митарїи и фарисеїи повчи-
тел[на] in fol[io].

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2043, арк. 5, 6 зв. – 8. Оригінал. Мова
латинська, польська, руська.

Док. № 39
1755–1756 pp. –
**Список книг з інвентарного опису
Підгородищенського монастиря**

/ арк. 3 /

**Argenteria y kleynoty zakrystyi monast[eru]
podhoro[dyskiego]**

Ewangelia w axamit zielony, na którey narożników srebrnych białych n[umer]o 4, średnia blacha n[umer]o 1, spodnich puklików małych n[ume]ro 4, klawzurek dwie ... 1.

Testament w czerwonym axamicie, na nim narożników n[ume]ro 8, blach średnich n[umer]o 2, klawzurek n[ume]ro 2, srebrne pozłoc[iste], na tymże custos do zakladek perełkami drobnymi sadzony ... 1.

/ арк. 3 зв. /

**Biblioteka monasteru podhorodyskiego
Xięgi in folio ruskie, łacinskie y polskie**

1. Ewangelia prawna, vide oprawa. ... 1.
2. Ewangelii w prostey oprawie ... 1.
3. Detto(?) Ewangelia w prostey oprawie stara ... 1.
4. Апостоль typis Leopold[iensi] ... 1.
5. Detto(?) Апостоль typis ejusd[em] ... 1.
6. Житіа с[вятих], Mart[is], Apr[ili]s, May[is] ... 1.
7. Триодъ постна ... 1.
8. Триодъ цвѣтна ... 1.
9. Detto(?) Триодъ цвѣтна ... 1.
10. Тр[и]фолой, typ[is] Leop[oliensis] de An[n]o 1651 ... 1.
11. Detto(?) Трифолой, typ[is] ejus[dem] de A[nno] 1632 ... 1.
12. Ωктоихъ ... 1.
13. Іармолой drukowany ... 1.
14. Павечерникъ alias канонъ Б[огороди]ци ... 1.
15. Слѣжебникъ униowski ... 1.
16. Слѣжебникъ dopisywany ... 1.
17. Слѣжебникъ pisany ... 1.
18. Постригъ мнишескіи pisany ... 1.
19. Correctura librorum ... 1.
20. Послѣдованіе Евхаристии ... 1.
21. Часословъ ... 1.
22. Ewangelia na Wielki Czwartek ... 1.

23. Haeres ultim[us] to iest panegiryk na pogrzebie taszcza[?] ... 1.
24. Medytacye na rok cały ... 1.

Xięgi in IVto

1. Biblia Latina 1755 [...] ... 1.
2. Тестаментъ oprawny vide [argenteria] ... 1.
3. Тестаментъ w prostey oprawie ... 1.
4. Требникъ tyr[is] apud S[ancti] Georg[ii] Leop[olis] ... 1.
5. Слѣжебникъ Ivoński ... 1.
6. Detto(?) Слѣжебникъ ... 1.
7. Шалтирь ... 1.
8. Detto(?) Psalterz stary ... 1.
9. Item Psalterz stary ... 1.
10. Іармолой pisany ... 1.
11. Detto(?) Іармолой pisany ... 1.
12. Діюптра ... 1.
13. Правило къ с[вату] причащенію ... 1.
14. Акафистъ къ с[вату] причащенію ... 1.
15. Постригъ мнишескій ... 1.
16. Поманикъ pisany ... 1.
17. Manuskrypta kawalek po gusku ... 1.

/ арк. 4 /

Xiążki in VIIIto

1. Алфавить ... 1.
2. Asceta z różnych O[jców] Ś[więtych] pisany ... 1.
3. Б[о]гомисліє ... 1.
- Мѣнеу дневний:
4. Септемберъ ... 1.
5. Октомверъ ... 1.
6. Новемверъ ... 1.
7. Декемверъ ... 1.
8. Јануарій ... 1.
9. Феvруарій ... 1.
10. Мартъ ... 1.
11. Апрельъ ... 1.
12. Маій ... 1.
13. Іюнь ... 1.
14. Іюліи ... 1.
15. Августъ ... 1.
16. Summariusz reguł Ś[więtego] Bazylego W[ielkiego] 1756 [...] ... 1.
17. Требникъ Ivoński ... 1.

Xiążki in Xmo

1. Діоптра ... 1.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2649, арк. 3–4. Оригінал. Мова польська, руська.

Док. № 40

1756 р. –

**Список книг з протоколу візитації
Шаргородського монастиря**

/ арк. 242 зв. /

Xięgi ruskie

Ewangelium arkuszowe kijowskie, w axamit czerwony y biały, midzianym pozłacane oprawne, kalinowieckie.

Ewangelium stare, w axamit czerwony oprawne, kalinowieckie.

Ewangelij pięć pod margines oprawnych, z których dwie moskiewskiego druku, trzeci kijowskie, czwarte lwowskie, piąte pisane stare, kalinowiecki.

Ewangeliu[m], pod margines oprawne, z blaszkami srebrnemi, których blaszek iest pięć, szarogrodzkie.

Apostołów kijowskich trzy kalinowieckich, czwarty lwowskiego druku.

Mszałów cztery uniowskich, trzeci poczajowski, czwarty kalinowiecki.

Służebników siedem lwowskich, trzy kijowskich, siedmy in 8vo pisany, z tych wszystkich ieden kijowski, tylko in quarto, szarog[rodzkie].

Miney moskiewskich nowych dwanaście, kalinowieckich.

Tryfołojów dwa kijowskich, ieden szarogr[odzki], drugi kalinow[iecki].

Oktoichów trzy, ieden szarogrodzki, dwa kijowskich, trzeci lwowsk[i] kalin[owiecki].

Tryod pięć, dwie prostych drukowanych, lwowskiego druku, iedna szarogr[odzka], druga kalinowiecka.

Czasosłowów cztery lwowskich, quarto dwa, trzeci in 8vo podarty kalin[owiecka], czwarty in fol[io] kijowski szarogr[odzki].

Służebników dwa, ieden szarogr[odzki], drugi kalin[owiecki] kijowskiego druku.

Paweczerniki kijowski, ieden kalin[owiecki].

Psalterzów osiem, z których iedna z akafistami kalinow[iecki], trzy starych bardzo, trzy lepszych, z których iedna szarogrodzka.

Trebników osiem, z ktorych uniowskich trzy in 8vo, moskiewskich dwa in 8vo, trzeci lwowski, a malenki ieden kijowski, z tych moskiewskich [...], a trzeci pisany in 4to szarogr[odzki].

Obszczyń trzy, iedna drukowana nowa, druga podarta drukowana kalin[owiecka], a trzecia pisana szarogr[odzka].

Jarmołojów trzy, z których ieden drukowany in fol[io], drugi pisany in fol[io] kalinow[iecki], a trzeci pisany in 4to szarogrodzki.

Akafistów dwoie, z których iedna dużo podarta.

Prołohów dwa kalinowskich.

Kamiń wiry kalinowski.

Kazusy uniowskie kalin[owieckie].

Xsiążka ruska Ś[więtego] Doroteusza, kalin[owiecka].

Testament in 4to kijowskiego druku z koperstykami, iedna kalinow[iecka].

Xsiążka in quarto mołdawska, n[ume]ro 1, kalin[owiecka].

Xiążek ruskich, quibus titulus Tetratków, n[ume]ro dwie, kalinow[ieckie].

Księgi łacinskie y polskie

Biblia łacińska in 8vo, w pergamin biały oprawna.

Biblia łacińska wieksza, także in 8vo.

/ арк. 243 /

Concordantiae sacror[um] biblior[um] in fol[io].

Contiones funebres Joan[nis] Brandmillen[is] in 8vo.

Contiones Joannis Osorij in 4to.

Syllabus Marianus in fol[io].

Theoriae Evangelicae S[ancti] Ruptus P[rae]dicabilis in quadragesima in 4to.

Kazania Ś[więtego] Franciszka Salezyusza na święta in 4to.

Kazania niedzielne autore p[at]re Bielecki in 4to.

Kazania polskie niedzielne 6, titulo Troiaki pokłon in fol[io].

Nowy peregrynant x[iędza] Chmielewskiego in 4to.

Woysko nowo rekrutowanych affektów in 4to.

Nauka prawego chrzescianina in 8vo.

Prawdy wieczne in quarto.

Theologia in 4to auth[ore] Buzeraba.

Serca Jezusowego cześć y chwała in 4to.

Nicolaus Causinur de Eloquentia in 4to.

Felix potestas S[ancta] Theologia Moralis.

Palestra conceptuu[m] Poeticoru[m] in 8vo.

Inscriptiones epitaphicae et elogiae Skasszewski in 12do.

Gramatica łacińska in 8vo.

Alvar stary in 8vo.

Synonima stara in 8vo.

Synonyma in fol[io] podarta y nie cała.

Xiążka z kopersztakami auth[ore] Munsteri de Cosmografia in fol[io].

Ustawy Ś[więtego] Bazylego in 8vo.

Knapiusz in quarto.
 Zwaryusz⁹¹ in 8vo.
 Xiążeczka in 8vo de Arte Rhe[torica].
 Medytacyi całorocznych in fol[io], dwie xiążki, iedna w Kalinowie, druga w Szar[ogrodzie].
 Żywoty Ś[więtych] pańskich in fol[io].
 Xiążka doktorska Vade mecu[m] J[ego] M[oś]ci pano[m] podolskim pożyczona.

ДАТО, ф. 258, оп. 3, спр. 1254, арк. 242 зв. – 243. Оригінал. Мова латинська, польська.

Док. № 41

27 лютого 1757 р. –

Список книг, переданих до Кам'янець-Подільського монастиря після смерті його настоятеля Йосафата (Пруницького)

/ арк. 25 /

[...] ⁹²
 30mo. Połustawów 3, ieden poczaiowski, a dwa supraslskich przedane.
 31mo. Mszał nowy uniowski, oddany do Szarogrodu do koni (?).
 32do. Conciones Caspari Kovytel.
 33tio. Liber Specimen orientalis ecclesiae, 1mu[s] tom[us].
 34tio. Liber Specimen orientalis ecclesiae, 2dum tom[us].
 35to. Liber Specimen orientalis ecclesiae ruthenicae, która zginęła.
 N[ota] B[ene]. Xięgi wszystkie excepto Ph[ilosoph]ia argumentosa aplikowane bibliotece.

/ арк. 25 зв. /

36to. Jarmoły pisany dobry.

[...] ⁹³

Xiążka stara in 4to. Okulary kalendarzowe.
 Noty, xiążka Noty y pięć ran X[rys]tusowych stara.
 Kazuzusy ruskie stare, Kiszki.
 Xiążka łacińska Rudimenta chistorica in 8vo.
 Xiążka Vindicatio genuini sensus.
 Xiążka poczajowskiego druku Psalterz.

⁹¹ Найімовірніше, мається на увазі «Soariusz», тобто риторика єзуїта Кипріяна Соарія.

⁹² Тут міститься опис майна, а далі – списки книг.

⁹³ Тут міститься опис майна, а далі – знову списки книг.

- Xiążka stara polska Jana Botera.
 Xiążka in 8vo dobrych Miney świętych nazwanych.
 Xiążeczka mała łacińska Svada civilis.
 Xiążka polska Sensat w liście.
 Xiążka polska Konkluzya bez dokończenia powitania, bez pożegnania.
 Xiążka łaciń[ska] in 8vo cui titulus Sacerda X[ris]tianus.
 Xiążka łaciń[ska] in 8vo Manipulus celebriorum & sententiarum.
 Xiążka mała łaciń[ska] Divi Aur[elii] Augustini Meditationes.
 Xiążka łaciń[ska] bez oprawy. Nik[olai] Machiaweli de Republika.
 Xiążka pisana, Theologia S[acra] P[atris] J[ego] M[oś]c[i] xię[dza] Pruniec-
 kiego.
 Xiążka ruska podarta, Theologia.
 Xiążka łacińska, kazania pro dominicis titulus Zinger.
 Xiążka łacińska kazania cui titulus Kliten.
 Poetyka pisana bez oprawy.
 Xiążka polska wierszami satera.
 Xiążka polska przeciwko trudnościom.
 Xiążeczka mała wierszami łaciń[skimi] Claudiani.
 Kazanie polskie na koronacyi w Łucku M[arii] N[ajświętszej].
 Xiążka mała, Ustawy Zamoyskie ruskie.
 Kazania pogrzebowe in crudo.
 Xiążka łacińska pars physicae.
 Xiążek 3, takichże.
 Xiążka łacińska, Philosophia argumentosa.
 Xiążka łacińska in 4to, Bonus ordo pro festis.
 Xiążka łacińska in 4to, Discursus praedicabilis.
 Xiążka łacińska, Josaphatidos sive denece.
 ДАТО, ф. 258, оп. 3, спр. 1254, арк. 25–25 зв. Оригінал. Мова латинська, польська.

Док. № 42

1759 р. –

Список книг з протоколу візитації Барського монастиря

/ арк. 16 /

Xięgi

Ewangelij dwie in folio, iedna lwowskiego, druga kijowskiego druku, pod mar[g]lines opravne. Mszałów cztery, dwa in 4to lwowskiego, trzeci uniowskiego, czwarty poczajowskiego druku, obydwia in folio. Item Mszał pięty wielki in folio druku uniowskiego. Tryfoły, Tryod Cwitna y Postna, Obszczyzna, Czasosłów

stary in folio, Psalterz, Paweczernik, Szestodnik in 4to, Trebniczek in 8vo, wszystkie druku kijow[skiego]. Item Irmoloy, Oktoich, Apostoł, wszystkie in folio y druku lwowskiego. Item Tryod Cwitne y Postne, Pomynalnik z wodoswiatyem in folio pisane. Metryka defunctorum, sponsalia contrahentium et baptisatorum in 4to.

ДАТО, ф. 258, оп. 3, спр. 1254, арк. 16. Оригінал. Мова польська.

Док. № 43

26 жовтня 1760 р. –

**Список книг з протоколу візитації
Краснопуцанського монастиря**

/ арк. 136 /

Argentaria cerkiewna

11. Евангелї axamитных, karmазыновых, iеднаkiey roboty n[ume]ro 4. Kaждa z nich po prawey stronie ma blach 5, trzy na blachach przednich maią rysowaną Passyą, czwarta Spasytela, [...] u wszystkich [...] ewangelistowie, pomiędzy nię idzie marynes odlewany w koronkę. Te dwóch przy średniey sztuce po 2 gwiazdeczki. U trzeciey 6, czwarta bez gwiazdek. Po lewey stronie w každy pułków 4, przy dwóch klawzurki do połowy odlewane bez nakonieczników, zamiast których z lewey strony blaszki, przy trzeciey nakonieczników два odlewane y klawzurki do połowy odlewane.

12. Евангеліа axamитна zielona 1, po prawey stronie po śr[z]odku ma blaszkie z rysowaną Passię, na której krzyżyk z korpusikiem odlewany, koło niego słońce y miesiąc, gwiazdek 9. Sztuczek odlewany 4. Marynes pułtoracalowy blaszkowy rysowany, na narożnikach ewangelistów 4 rysowanych. Po lewey stronie pułków 4. Klawzurki 2 całe blaszkowe rysowane; nakonieczników два gładkich blaszkowych a два odlewanych.

/ арк. 139 /

Xięgi

Евангеліj w prostey oprawie ... 4.

Mszałów 3, pisany czwarty.

Службників lwowskich ... 4.

Tryfoloiów ... 2.

Oktoichów ... 3.

Trytiody Postnych 2, Cwitnych 2.

Apostołów ... 3.

Psalterzów ... 3.

- Czasosłowów ... 3.
 Miney małych ... 12.
 Irmołoiów drukowanych 2, pisany 1.
 Trebników ... 3.
 Reguły [Świętego] Bazylego ... 1.
 Historia o Barlaamie y Josafacie ... 1.
 Xięga pisana bez tytułu ... 1.
 Teologia pisana, tom ... 2.
 Kazusy ... 1.
 Żywotów Ś[więtych], xiąg ... 3.
 Myr so Bohom ... 1.
 Mecz duchowny ... 1.
 Pateryk pisany ... 1.
 Paweczernyków ... 2.
 Doroftey in 4to ... 1.
 Nowoie nebo in 4to ... 1.
 Lubytel in 8vo ... 1.
 Akafisty ... 1.
 Połustaw ... 1.
 Nowy Testament ... 1.
 Efrem in folio ... 1.
 Kazania x[iędza] Skargi ... 1.
 Troiğa nabożeństwa xiążek ... 2.
 Xięga o anatomii ... 1.
 Filozofia pisana, tom ... 1.
 Liber y hibitus alsigillaty(?) in 4to ... 1.
 Medytacye ... 1.

ЦДІА України, ф. 684, оп. 1, спр. 2000, арк. 136, 139. Копія. Мова польська.

Док. № 44

24 листопада 1760 р. –

**Список книг з протоколу візитації
Задарівського монастиря**

/ арк. 1 зв. /

Argentaria cerkiewna

5. Ewangelia axamitna zielona, po prawey stronie ma sztuk 5 z fercychowaną Passyą et signis ewangelistarum marynes filgranowy odlewany, dokoła te sztuki są przybiiane

/ арк. 2 /

gozdzikami srerbrnemi ad cristar(?) pukłów, których po obydwóch stronach jest n[ume]ro 21. Po lewey stronie pukłów 4 y tablica czworograniasta cum effigie B[eati]s[si]mae, klauzurka do niey mała gładka 1, nakoniecznikó[w] 2; tak opisana ... 1.

6. Ewangelia axamitna karmazynowa, po prawey stronie ma blach 4, z rysowaną Passyą y ewangelistami, piątey nie dostaie. Puklików większych 4, małych 4. Po lewey stronie pukłów 4, puklików małych 2, klawzurki do połowy filgranowe odlewane; tak opisana ... 1.

/ арк. 3 /

Xięgi cerkiewne y biblioteczne

Ewangeliy sub titulo argenteria opisanych ... 2.

Apostoł ... 1.

Mszał uniowski ... 1, poczajowski ... 1, lwowskich ... 2.

Tryfoły ... 1.

Oktaich ... 1.

Tryodi ... 2.

Obszczyń pisanych ... 2.

Psalterzów ... 2.

Jarmoły pisany ... 1.

Troie nabożeństwa ... 1.

Trebnik ... 1.

Czasosłow ... 1.

Testamentów ... 2.

Połustaw poczajowski ... 1.

Akafist Ś[więtey] Barbarze ... 1.

Efrem drukowany ... 1.

Medytacye ... 1.

Thomas a Kempis ... 1.

Akafisty ... 1.

Kazania Kalista ... 1.

Retoryka pisana ... 1.

Trebniczek poczajowski⁹⁴.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1847, арк. 1 зв. – 2, 3. Копія. Мова латинська, польська.

⁹⁴ Цей запис закреслено.

Док. № 45

15 квітня 1763 р. –

**Список книг з інвентарного опису
Львівського Святооунфрїївського монастиря**

/ арк. 3 зв. /

Ewangeliae

1[m]o. Ewangelia w axamit zielony, iuz wytarty, oprawna, z srebrną na śr[z]odku blachą, mająca dwie osobki wyzłacane fercychowane, między które-
mi Passijka odlewana srebrna wyzlacana. Na rogach cztery blachi srebrne, każ-
da iednego ewangelistę odliwano wyzlacanego mająca na sobie, wkoło śred-
niey blachi gwiazd duzech sześć srebrnych, pomiędzy na różne blache korąką
srebrną obwedziona, klawzurki obydwie srebrne. Na drugiey stronie w pośrzod-
ku blacha srebrna, na rogach puklow cztery, y przy iedney klawzurce aniołek
ieden odlewany; wszystko to srebrne ... n[ume]ro 1.

2do. Druga Ewangelia w axamicie starym fioletowym. Ma na śr[z]odku
blachę iedną, po rogach cztery z ewangelistami rysowane, wszystko to srebrne
y bardzo wyzlacane z pozłoty ... n[ume]ro 1.

3tio. Ewangelia nowa pod skurką, oprawna pod marynes złoty ... n[ume]ro 1.
na drugiey stronie blaszka srebrna pozlacana cum effigie S[ancto] Onuph-
rii⁹⁵.

/ арк. 4 в. /

Xięgi do mszy y nabożeństwa

1. Mszał uniowski ... n[ume]ro 1.
2. Mszałów lwowskich starego druku ... n[ume]ro 2.
3. Mszałów pisanych ... n[ume]ro 2.
4. Trefoły lwowskiego druku ... n[ume]ro 1.
5. Oktoich drukowany ... n[ume]ro 1.
6. Apostoł drukowany ... n[ume]ro 1.
7. Triod Postna drukowana ... n[ume]ro 1.
8. Triod Cwitna drukowana ... n[ume]ro 1.
9. Trebników in 4to ... n[ume]ro 2.
10. Czasosłów ... n[ume]ro 1.
11. Miney cztery na rok cały pisanych ... n[ume]ro 4.
12. Jarmoły drukowany ... n[ume]ro 1.
13. Akafysty in 4to druku kijowskiego ... n[ume]ro 1.
14. Psalteryka in 8vo kijowskiego druku ... n[ume]ro 1.

⁹⁵ Цей рядок записано іншим почерком.

15. Akafysty sedmycznyi druku lwowskiego ... n[ume]ro 1.
16. Czasy carskie ... n[ume]ro 1.
17. Xiążeczka zawieraiąca w sobie modlitwy kapłańskie ... n[ume]ro 1.

/ арк. 5 /

Xiążki biblioteczne

1. Testament nowy in 8vo ... n[ume]ro 1.
2. Summariusz reguł Ś[więte]go Oyca Bazylego in 8vo ... n[ume]ro 1.
3. Lampa zapalona: taki tytuł xiążce in 8vo ... n[ume]ro 1.
4. Xiążka in 4to stara historii Krzyża Ś[więte]go ... n[ume]ro 1.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2235, арк. 3 зв., 4 зв. – 5. Копія. Мова польська.

Док. № 46

6 липня 1763 р. –

Список книг з протоколу візитації Улашковецького монастиря

/ арк. 84 /

Xięgi cerkiewne

- Ewangelium pod margines oprawne in folio ... 1.
- Ewangelium w prostey oprawie in folio ... 1.
- Mszałów uniowskich in folio ... 2.
- Mszał łąciński pod margines w czerwoney oprawie in folio ... 1.
- Mszałów lwowskich starych .. 2.
- Mszalików pisanych in folio ... 2.
- Apostołów in folio ... 2.
- Tryfołojów in folio ... 2.
- Oktajów in folio ... 2.
- Tryody Cwitnych in folio ... 2.
- Tryody Postnych in folio ... 2.
- Troie nabożęstwa in folio ... 1.
- Czasosłów in 4to ... 1.
- Połustaw uniowski ... 1.
- Jarmołoy drukowany in folio ... 1.
- Jarmołojów pisanych in 4to ... 2.
- Psalterzów in 4to ... 2.
- Obszczyna drukowana in folio 1. Item pisana ... 1.
- Trebnik mohyłowski in folio ... 1.

Trebnik poczajowski in 4to ... 1.
 Służebnik, Medytacje poczajowskie in folio ... 1.

Xięgi biblioteczne

Cyryl ruski drukowany in folio ... 1.
 Testament kijowski in 4to ... 1.
 Kazusy uniowskie in 4to ... 1.
 Kaznodzieia Baeza łaciński ... 1.
 Kaznodzieja Muchowski polak ... 1.
 Woysko noworekrutowane ... 1.
 / арк. 84 зб. /
 Stoł mądrości ... 1.
 Wyprawa na tamten świat ... 1.
 Kazań panegirycznych 8 in folio oprawnych ... 1.
 Ozdoba Kościoła Świętego ... 1.
 Skarga kaznodzieia niedzielny y świąteczny ... 1.
 Kazanie pogrzebowe ... 1.
 Syllabus Marianus latinus ... 1.
 Rudimenta historica latina ... 1.
 Xiążka Geometria ... 1.
 Reguły Ś[więtego] Oycy Bazylego Wielkiego ... 1.
 Medytacje ... 1.
 Głos poselski ... 1.
 Manuscripta alias kazania niedzielne ... 1.
 Xiążka niemiecka ... 1.
 Theatrum ruskie kijowskie ... 1.
 Biblia łacińska ... 1.
 Konkordancya łacińska ... 1.
 Xiążka Postrych ... 1.
 Oratio latina ... 1.
 Troista ofiara ... 1.
 Pogrzeb zakonny ... 1.
 Mundus symbolicus ... 1.
 Żywot Pana Jezusa ... 1.
 Kazania o sumieniu ... 1.
 Pokłon troiaki kaznodziejski ... 1.
 Spiżarnia aktow rozmaitych ... 1.
 Wdzięczność serdeczna ... 1.
 Jubileusz wielki ... 1.
 Snopek mirowy ... 1.
 Nauka o spowiedzi ... 1.

- Źródło dla wszystkich spragnionych ... 1.
 Dwa sekreta ... 1.
 Katechizm misjonarski ... 1.
 Droga krzyżowa ... 1.
 Nowenna ... 1.
 Forteca bezpieczna ... 1.
 Xiążka bez tytułu polska ... 1.
 Węzeł miłości Boskiej ... 1.
 Nabożeństwo albo godzinki ... 1.
 Reforma życia światowego ... 1.
 Rok święty ... 1.
 Głos chwały Boskiej ... 1.

ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 613 (1917), арк. 84–84 зв. Оригінал.
 Мова польська.

Док. № 47

4 березня 1764 р. –

**Список книг з інвентарного опису
 Крилоського Святоуспенського монастиря**

/ арк. 166 зв. /

Xięgi kapliczne do nabżęstwa

- Oктаich druku lwowskiego ladaco(?) ... n[umer]o 1.
 Tryfoły druku lwowskiego ... n[umer]o 1.
 Tryod Postnych druku lwowskiego ... n[umer]o 2.
 Tryod Cwitnych druku lwowskiego ... n[umer]o 2.
 Ewangelium druku lwowskiego ... n[umer]o 2.
 Mszał uniowski edycyi pierwszej ... n[umer]o 1.
 Mszał lwowski in folio, pod margines w czerwone skure oprawny ... n[umer]o 1.
 Psalterz in 4to druku kijowskiego ... n[umer]o 1.
 Apostoł druku lwowskiego ... n[umer]o 1.
 Obszczyna druku lwowskiego ... n[umer]o 1.
 Jarmoły druku lwowskiego ... n[umer]o 1.
 Xięga Winec, ruska ... n[umer]o 1.
 Xięga Besidy Makarya in 4to ... n[umer]o 1.
 Kazusy druku poczajowskiego in 4to ... n[umer]o 1.
 Medytacye druku poczajowskiego ... n[umer]o 1.
 Reguły O[rdinis] S[ancti] B[asilii] W[ielkiego] in 8vo ... n[umer]o 1.

Biblia ruska, druku ostrowskiego ... n[umer]o 1.

Kalist ruski in folio ... n[umer]o 1.

Xięga Słowo Nyła in folio ... n[umer]o 1.

ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 4б, спр. 613 (1917), арк. 166 зв. Оригінал.
Мова польська.

Док. № 48

4 березня 1764 р. –

Список книг з інвентарного опису Пітрицького монастиря

/ арк. 169 зв. /

Xięgi cerkiewne

1. Ewangelium, w axamit czerwony oprawne, na którym sztuk srebrnych pozłacanych n[umeri] 6, z klawzurkami srebrnymi, puklami białymi ... 1.

2. Ewangelium, w axamit czerwony oprawne, na którey sztuczek srebrnych z klawzurkami srebrnymi n[umeri] 2, niepozłacanych ... 1.

3. Ewangelium druku lwowskiego nieoprawnych ... 2.

4. Tryfołojów druku lwowskiego in folio ... 2.

5. Oktaichów druku lwowskiego in folio ... 2.

6. Tryod Postnych druku lwowskiego in folio ... 2.

7. Tryod Cwitnych druku lwowskiego in folio ... 2.

8. Apostołów[w] druku lwowskiego in folio ... 3.

9. Obszczyń lwowskiego druku in folio starych ... 2.

10. Psalterz in 4to druku lwowskiego, stare ... 1.

11. Czasosłow ieden in folio druku kijowskiego, drugi in 4to lwowskiego ... 2.

12. Mszałów wielkich druku uniowskiego in folio ... 2.

13. Mszałów druku poczajowskiego in folio pierwszey edycyi ... 2.

14. Służebników druku lwowskiego dawnych in 4to popsutych ... 2.

15. Trebник druku uniowskiego in 8vo majori ... 1.

16. Trebник druku lwowskiego in 4to ... 1.

17. Jarmoły druku lwowskiego in folio ... 1.

18. Kazusy druku uniowskiego in 4to ... 1.

19. Pogrzeb zakonny druku poczajowskiego in 4to ... 1.

20. Lochnera xiąg in folio ... 2.

Te wszystkie xięgi oprawy potrzebią.

21. Medytacye in folio druku poczajowskiego ... 1.

ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 4б, спр. 613 (1917), арк. 169 зв. Оригінал.
Мова польська.

Док. № 49

5 квітня 1764 р. –

Список книг з інвентарного опису Чортківського монастиря

/ арк. 197 /

Księgi

1mo. Ewangelia, w examit zielony oprawna, po iedney stronie blacha Crucifixi Domini, wyżey miesiąc, słońce, z gwiazdkami pięciu, na rogach ewangelistów czterech, po kraiach koronek n[ume]ro 2, w górze y w dole n[ume]ro 2 mnieyszych. Na drugiey stronie puklów n[ume]ro 4, przy tym klamzurki y antapki.

2do. Ewangeli drukowanych n[ume]ro 2, pisanych n[ume]ro 2. Tryfoły n[ume]ro 1. Oktoich 1. Obs[z]czyzna n[ume]ro 1. Psalterzow in 4to n[ume]ro 2, in folio n[ume]ro 1. Apostoł n[ume]ro 1. Tryodi Cwitna, y Postna n[ume]ro 2. Mszałów poczajowskich n[ume]ro 2, lwowskiey edycyi stary n[ume]ro 1. Połustaw lwowski n[ume]ro 1. Czyli Czasosłow drugi moskiewskiego druku mniej potrzebny n[ume]ro 1. Trebników n[ume]ro 2: lwowski in 4to, poczajowski in 8vo.

3tio. Troie nabożeństwa [o] Bożym Ciele etc, książka n[ume]ro 1. Pomianyk n[ume]ro 1. Metryka n[ume]ro 1. Kazusy dawniejszego poczajowskiego druku n[ume]ro 1. Biblia ruska n[ume]ro 1. Biblia łacińska in 4to druku weneckiego, aplikowana roku 1763, n[ume]ro 1. Irmoły pisany in folio n[ume]ro 1, pisany in 4to stary n[ume]ro 1. Akafisty in 4to n[ume]ro 1 drukowane. Miecz duchowny kaznodzieja ruski n[ume]ro 1. Medytacye polskie druku poczajowskiego n[ume]ro 1. Mszałików pisanych n[ume]ro 2, in reliquo(?) podpisany y aplikowany monasterowi czortkowskiemu. Soariusz 1.

ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 613 (1917), арк. 197. Оригінал. Мова латинська, польська.

Док. № 50

29 квітня 1764 р. –

Список книг з протоколу візитації Підгорецького монастиря

Argenteria cerkiewna

/ арк. 215 /

16to. Ewangelia axamitna zielona, marcypanowo wyżlacana. Po prawey stronie na blasze dużey srodkowey Passya fercychowana ze dwoma osobami, w górze tey Duch Ś[więty] odlevany, po bokach gwiazd pięć, po rogach ewangelistów 4 na blachach fercychowanych, między temi margines blaszkowy filgranowy. Po lewey stronie na blasze okrągley fercychowanej po ś[rz]odku rysowana

Nayś[więsza] Panna, P[ana] Jezusa trzymająca, koło niey gwiazd 4 y 2 aniołki białe odlewane, po rogach po blaszkach pukłow 4 napisem fundatora, nakonieczników do niey 2 blaszkowych filgranowych, klawzurek filgranowych odlewanych 2 do puł połamanych ... 1.

17mo. Ewangelia axamitna czerwona. Po prawey stronie po śr[z]odku na blasze dużyey między laurem fercychowanym ma fercychowaną Passyę z dwoma osobami koło tey, na wierzchu Duch Ś[więty] odlewany, po bokach gwiazd pięć, po rogach na blachach dużych ewangelistów 4 fercychowanych, po między te idzie margines, szeroki w lawr fercychowany. Po lewey stronie na blasze okrogłej w lawrze Воплощєніє w obłokach fercychowane, koło tego gwiazd 4, po rogach w blaszkach pukłow 4, nakonieczników odlewanych filgranowych dużych 2, klawzurek całych odlewanych z aniołkami 2, te wszystkie sztuki są białe ... 1.

/ арк. 219 /

Xięgi cerkiewne

1mo. Ewangelia lwowskiego druku, w zielony axamit oprawna ... 1.

2do. Ewangelia, w axamit czerwony oprawna ... 1.

N[ota] B[ene]. Te obedwie Ewangelie in serie srebra specyfikowane, gdyż są w srebro oprawne.

3tio. Ewangelia, w czerwony axamit hrzyjony(?) oprawna, z srebra odarta ... 1.

4to. Ewangelia, w czerwony axamit oprawna, podobnie z srebra odarta ... 1.

5to. Ewangelia, w seledynowy axamit oprawna, ze srebra także odarta ... 1.

6to. Ewangelia pisana, w skórę czerwoną oprawna, pod złoto malarskie z wyrażeniem Passyi y ewangelistów ... 1.

7mo. Ewangelie wielkiego papieru, druku poczaiowskiego, na Wielki Tydzień ... 1.

8vo. Mszałów druku uniowskiego iednakowych, skurę szatą nakrapianą(?) oprawnych in folio ... 2.

9no. Mszał tegoż druku, w skórę czerwoną pod srebro oprawny, in folio ... 1.

10mo. Mszał tegoż druku, w skórę czarną oprawny ... 1.

11mo. Mszałów druku wileńskiego, w skórę czarną oprawnych, z których 1 w Hołubicy ... 2.

12do. Mszałik druku tegoż, iedną Mszę zamykający, w papier czerwony oprawny ... 1.

13tio. Trebnik Mohiły wielki in folio ... 1.

14to. Trebniczek poczajowskiego druku mały in 8vo ... 1.

15to. Agenda łacińska nowa in 4to ... 1.

16to. Medytacje polskie poczajowskiego druku na rok cały in folio ... 1.

17mo. Pomiannyk ieden wielki, dobrze oprawny, drugi mały przypysuty in folio ... 2.

- 18vo. Minei iedyńańcie w czerwoney, iedna w czarney oprawie skurzaney ... 12.
- 19no. Tryfołoy druku lwowskiego in folio ... 1.
- 20mo. Tryodyi Postnych lwowskiego druku, z których iedna bez tytułu ... 2.
- 21mo. Tryodyi Cwitnych poczajowskiego iedna, druga lwowskiego druku ... 2.
- 22do. Troie nabożeństwa na Boże Ciało etc. druku uniowskiego, w papier stary oprawne in folio ... 1.
- 23tio. Oktoichów druku lwowskiego, ieden bez kanonów poweczerniowych ... 2.
- 24to. Kanony do Oktoicha należące, na Paweczerniach mawiać się zwykłe in 4to ... 1.
- 25to. Jermołoiów, ieden drukowany we Lwowie, w oprawie czarney, drugi pisany, w oprawie czerwoney in folio ... 2.
- 26to. Apostołów druku lwowskiego w oprawie czarney dobrej ... 2.
- 27mo. Psalterzów, ieden druku kijowskiego w oprawie czarney nadpsuty mocno in folio,
/ арк. 219 зв. /
drugi druku lwowskiego w oprawie starej in 4to ... 2.
- 28vo. Xiąg życia Ś[więtych] Pańskich 3, po miesiąców 3, czwarta miesiąc 6 w sobie zawieraiąca, dobrze oprawne in folio ... 4.
- 29no. Xiążek życia Ś[więtych] Pańskich, po iednemu miesiącu w sobie zamykaiących, dobrze oprawnych in folio ... 3.
- 30mo. Czasosłowów druku kijowskiego w oprawie czarney przyszarzaiących dużo ... 2.

Xięgi biblioteczne

Łacinskie

- 1mo. Konkordancya Biblii, nowa w francuskiej oprawie in folio ... 1.
- 2do. Xiążka Josephi Mascardi utrius[ue] juris doctoris in Materia in omni foro versari solita, w pargamin oprawna in folio, volumen 1 ... 1.
- 3tio. Ejusdem in eadem similis in folio, volumen 3tium ... 1.
- 4to. Xiążka Alexandri Massariae de Arte Medica, w pargamin oprawna in folio ... 1.
- 5to. Xiążka Joannis Fernellii sub titulo Universa Medicina in folio w pargaminie ... 1.
- 6to. Xiążka cui tit[ulus] Epagrammatum Graecorum accotationibus Joannis Brodei illustratorum, w pargamin oprawna in folio ... 1.
- 7mo. Comentarium allegoricorum et miralium de X[ris]to figurato in Veteri Testamento complectens vitam Abrahami et Josue, per P[atrem] Didacum de Beza Soc[ietatis] Jesu interpretat[iones], w czarną skurę oprawną in folio ... 1.
- 8vo. Xiążka cui titulus Plinius Naturalis, w starą skórę oprawna in folio ... 1.

9no. Xiążka cui tit[ulus] Orthodoxographa Sacrosanctae Theologiae, w czarnej skórze oprawna nadszarpana in folio ... 1.

10mo. Biblia Latina, w starą skurę nowo oprawna in 4to ... 1.

11mo. Theologia Moralis, seu resolutio casuum conscientiae authore Francisco Genetto, w pargamin oprawna in 4to ... 1.

12do. Xiążka P[atris] Cnapii Thesauri Polono-Graeci, thomus 2dus, przystarzały in 4to ... 1.

13tio. Xiążka cui tit[ulus] Libellus Graecae Grammaticae, w pargamin oprawna staro in octavo ... 1.

14to. Xiążka cui tit[ulus] Marci Tullii Ciceronis de Officiis, stara w pargamin oprawna in octavo ... 1.

15to. Xiążeczka łacińska do nabożeństwa, bez początku, w czarną skórze oprawna ... 1.

Alexander Natalis mosię(?) w sobie tom[us] 9, in fol[io], Hist[oria] Eccl[esiastica] ... 1⁹⁶.

/ арк. 220 /

Polskie

16to. Biblia w starą skórze oprawna in folio ... 1.

17mo. Inwentarz Konstytucyi Koron[n]e[y] ab A[nno] 1550 inclusive ad An[n]um 1633, w pargaminie, z korzenia wypadł, porostrząsany, in folio ... 1.

18vo. Kazania x[iędz]a Birkowskiego, dominikana, w pargaminie, z korzenia wypadły, in folio ... 1.

19no. Kazania x[iędz]a Wuyka Soc[ietatis] Jesu pod marginesy oprawne, nadszarzały in folio ... 1.

20mo. Kazania bez tytułu, początku y końca, w pargaminie, porostrzasane, in folio ... 1.

21mo. Życia Ś[więtych] Pańskich, w pargaminie, porostrzasane, bez początku y końca, in folio ... 1.

22do. Życia Ś[więtych] Pańskich, w skórze starą oprawne, z korzenia wypadłe, bez początku, in folio ... 1.

23tio. Kazania x[iędz]a Stefanowicza Zakonu Ś[więtego] Franciszka w skórze st[a]rą oprawne, in folio ... 1.

24to. Kazania bez tytułu y początku, w starą skórze oprawne, poszarpane, in folio ... 1.

Te wszystkie xiążki są druku godztkiego.

25to. Skarby niebieskich tajemnic czyli Obiawienia Ś[więtej] Brigidy, w białą skórze oprawne, z korzenia wypadłe, in folio ... 1.

26to. Kazania bez tytułu y początku, w starą skurę oprawne, in 4to ... 1.

⁹⁶ Речення дописано іншим почерком.

- 27mo. Kazania x[iędz]a Bielickiego, po[do]bneyże oprawy, in 4to ... 1.
- 28vo. Theatrum, albo opisanie świata, w skórę st[a]rą oprawne, nadpsute, in quarto ... 1.
- 29no. Chorągiew zgody y pokoju, Duch Ś[więty] od Syna pochodzi, z oprawy odarte, in quarto ... 1.
- 30mo. Żywyoty niektórych Ś[więtych] Pańskich, w pargaminie, in 4to ... 1.
- 31mo. Xiążka którey tytuł Notii pięć Ran Chrystusowych, z oprawy odarte, in 4to ... 1.
- 32do. Xiążka którey tytuł Alphabetum różnym heretykom, w starą skurę oprawna, in 4to ... 1.
- 33tio. Xiążka pod tytułem Różaniec, to iest kazania o Nays[więszej] Panie x[iędz]a Szembeka, w starą skórę oprawna, in 4to ... 1.
- 34to. Xiążka pod tyt[ułem] Wieniec Matki Boskiej, w papier czerwony oprawna, nadpsuta, in 4to ... 1.
- 35to. Xiążka pod tyt[ułem] Oko wieczności, albo prostowanie spraw do Boga, w capę pod srebro oprawna, z klawzurka[mi] odlewanemi, in 8vo ... 1.
- 36to. Xiążka z tyt[ułem] Testament Nowy P[ana] Jezusa, to iest Ewangelie, Dzieie Apostolskie, w czarną skorę oprawna, in 8vo ... 1.
- 37mo. Żywot Ś[więtego] Ignacego Lojoli, Soc[ietatis] Jesu, w pargaminie in 8vo ... 1.
- 38vo. Reguły Ś[więtego] Bazylego W[ielkiego], w papier czerwony oprawne, nadpsute, in folio ... 1⁹⁷.
- 39no. Summaryusz Reguł Ś[więtego] Bazylego W[ielkiego], w papier stary oprawny, druku poczajowskiego in 8vo ... 1.
- 40mo. Xiążka do modlenia się, w pargaminie odartym, in 8vo ... 1.
- 41mo. Xiążeczka z tyt[ułem] Praktyka żywey wiary, w papier czerwony oprawna, in 12mo ... 1.
- 42do. Xiążka z tyt[ułem] Ćwiczenia duchowne, w pargamin[i]e, in 12mo ... 1.
- 43tio. Xiążka z tyt[ułem] Summa nabożeństwa chrześciańskiego, w skorę czarną oprawna, stara, in 12mo ... 1.
- W fascykule iednym panegyryków różnych siedm do których
/ арк. 220 зв. /
iest przyłączony Mszalik łaciński, to wszystko bez oprawy in n[ume]ro 8.
Także w fascykule iednym różnych xiążek y w różney materyi do czytania potrzebney in n[ume]ro ... 7.

Ruskie

- 44to. Xięga pod tytułem Prawyła Swiatych Oteć, w czarną skórę oprawna, podarta, in folio ... 1.

⁹⁷ Цей рядок підкреслено.

45to. Xięga pod tytułem Pouczenie iże wo Swiatych Otca naszego Joanna Zlatoustaho, w oprawi czarney skórzaney, nadszarpana, in folio ... 1.

46to. Xięga, którey tyt[uł] Besida Joanna Zlatoustaho, w skórę czarną oprawna, mocno nadszarpana, in folio ... 1.

47mo. Sobornyk, albo Pouczenia tegoż, w czerwonej skórę oprawne, in folio ... 1.

48vo. Xięga pod tytułem Sobornyk, albo pouczenia Ś[więteg]o Jana Czryzostoma, w pargamin staro oprawna, in folio ... 1.

49no. Xięga pod tyt[ułem] Wineć Chrystow, w skórę starą oprawna, in folio ... 1.

50mo. Xięga z tyt[ułem] Mecz Duchowny, w oprawie czarney, z korzenia wypadła, in folio ... 1.

51mo. Xięga pod tyt[ułem] Klucz, albo Pouczenia święteczne, w oprawie czarney, popsuty, in folio ... 1.

52do. Xięga życia Ś[więteg]o Grzegorza Nazianzena, w oprawie czarney, in folio ... 1.

53tio. Xięga pod tyt[ułem] Pateryk, albo życia O[jców] Ś[więtych] Peczerskich, w oprawie czarney, in folio ... 1.

54to. Xięga monacha Kiryła pouczeni niedzielných y świętecznych, w oprawie czarney popsutey, in folio ... 1.

55to. Xięga zawiraiąca życie y dzieie Ś[więteg]o Bazylego W[ielkieg]o, w oprawie czarney, in folio ... 1.

56to. Xiążka pod tyt[ułem] Bohorodyce Diwo, pochwały Nayś[więtszej] Panny, wierszem zamykaiąca, in folio, oprawy potrzebuiąca ... 1.

57mo. Xięga pod tyt[ułem] Myr so Bohom, w oprawie czarney nadpsutey, in fol[io] ... 1.

58vo. Xięga pod tyt[ułem] Nykon, na wierzchu bez początku y końca, w oprawie czarney podartey, in folio ... 1.

59no. Xiążka pod tyt[ułem] Nauka obszczaia, w szare płótno staro oprawna, in fol[io] ... 1.

60mo. Xiążka pod tyt[ułem] Zercało, albo żeżł praułenia, w oprawie czerwoney nadpsutey, in folio ... 1.

61mo. Xiążka pod tyt[ułem] Zercało, zamykaiąca naukę o cnotach [...], w papier staro oprawna, nadkarzała (?), in folio ... 1.

62do. Xiążka pod tyt[ułem] Alfawyt sobranny z Pisma Ś[więteg]o, w zielony adamaszek

/ арк. 221 /

oprawna, a wierszem słowieńskim napisana, in folio ... 1.

63. Takaż w staro papier staro oprawna in folio ... 1.

64. Summariusz originative fundusza y dokumentów monasteru podhorceckiego, w skórę starą oprawny in folio ... 1.

65. Xiążka zamykaiąca Kanon wielki wielkopostny z Passyą X[rys]tusową, in fol[io] ... 1.
66. Psalterz wielki tłumaczony, w pargamin zielony dobrze oprawny, in fol[io] ... 1.
67. Psalterz wierszem słowieńskim wyłożony, w pargamin biały oprawny ... 1.
68. Psalterz także, w skórę czarną starą oprawny ... 1.
69. Mszał lwowski staroświecki, w oprawie starey, in folio ... 1.
70. Inwestytura y pogrzeb zakonny, w oprawie starey, in folio ... 1.
71. Inwestytura zakonna, w papier stary oprawna, in folio ... 1.
72. Inwestytura takaż w Poczajowie drukowana, in folio ... 1.
73. Połustaw stary, mocno popsuty ... 1.
74. Trebnik stary, także popsuty, oboie w czarney oprawie, in folio ... 1.
75. Oktoich stary, niecały, w pargaminie mocno popsuty, in folio ... 1.
76. Mineia miesiąca marca, pisana, w oprawie czarney starey, in fol[io] ... 1.
77. Pouczenia Ś[więteg]o Efrema, w skórę starą oprawne, in 4to ... 1.
78. Xiążka pod tytułem na wierzchu Marharyt, bez początku, zamykaiąca w sobie różne pouczenia, in folio ... 1.
79. Xiążka Nowy Zawit, albo Nowy Testament, w oprawie czarney, in 4to ... 1.
80. Xiążka pod tytułem Carskii put, w oprawie czerwoney, in 4to ... 1.
81. Xiążka pod tytułem Cwitnyk Duchowny, w oprawie czarney, in 4to ... 1.
82. Xiążka pod tytułem Theatron, w oprawie czarney, nauki moralne w sobie zamykaiąca, in 4to ... 1.
83. Xiążka pod tytułem Dioptra, w oprawie starey, in 4to ... 1.
84. Xiążka pod tytułem Swiataho Złatoustaho o swiaszczenstwi, in 4to ... 1.
85. Xiążka pod tytułem Nowoie Nebo, w oprawie czarney popsutey, in 4to ... 1.
86. Xiążka zamykaiąca życie Ś[więtych] Warłaama y Josafa, w oprawie czarney ... 1.
87. Xiążka pod tytułem Zawit Duchowny albo Pateryk, w oprawie czarney ... 1.
88. Xiążka Katechizmowa o artykułach Wiary ś[więtej], w oprawie starey, in 4to, nadpsuty mocno ... 1.
89. Xiążka pod tytułem Wertohrad duchowny, w oprawie czarney ... 1.
90. Xiążka pod tytułem Monokanon, albo Zakonnoprawytelnyk, w oprawie starey, in 4to ... 1.
91. Takaż xiążka w oprawie podobney, in 4to ... 1.
92. Xiążka pod tytułem Metryka o sakramentach, przez połowę w śr[z]odku papier biały, w papier stary oprawna in 4to ... 1.
93. Xiążka pod tytułem Czyn na odiianie rasy, w oprawie czarney ... 1.
94. Xiążka Łymonar albo Cwitnyk duchowny, oprawy potrzebuiąca, in 4to ... 1.
95. Xiążka Ś[więtego] Doroftieia Pouczenia, w oprawie czarney ... 1.

96. Xiążka Lexykon, w oprawie czarney, in 4to ... 1.
97. Xiążka Ray Myslenny, w czarney oprawie, in 4to ... 1.
98. Służebnik wołoski in 4to ... 1.
99. Służebnik albo Łyturhia Ś[więteg]o Chryzostoma in 4to ... 1.
100. Służebnik tegoż in 4to, wszystkie w oprawie starey ... 1.
101. Misiacosłow, w oprawie czerwoney in 4to ... 1.
102. Psalterz z Nowym Testamentem, w oprawie czarney in 4to ... 1.
/ арк. 221 зв. /
103. Xiążka Ewangelii y Apostołów niedzielnych, w skorkę obszyta, in 8vo ... 1.
104. Psalterz z Akafistami razem, popsuty, in 4to ... 1.
105. Połustaw lwowski, w oprawie starey stary, in 4to ... 1.
106. Połustaw także, w czerwoney oprawie dobrej, in 4to ... 1.
107. Akafysty in 4to ... 1.
108. Akafysty także, w oprawie jednakowey ... 1.
109. Akafysty w oprawie starej przytartej in 4to ... 1.
110. Osmohłasnik stary popsuty in 4to ... 1.
111. Część Trebnika w oprawie czarney in 4to ... 1.
112. Akafyst Strastem Chrystowym, w papier czerwony oprawny, in 4to ... 1.
113. Xiążka o Sprawleni cerkownom in 8vo ... 1.
114. Jarmoły in 8vo ... 1.
115. Xiążka Ośm błazenstw in 8vo ... 1.
116. Mszalik in 8vo ... 1.
117. Xiążka Alfawyt duchowny, w oprawie czerwoney, in 8vo ... 1.
118. Xiążka pod tytułem Wineć, zamyka w sobie Akafysty, in 8vo ... 1.
119. Połustaw serbski, w capę oprawne, in 8vo ... 1.
120. Xiążka Dziejów Apostolskich, w skurze czerwoney, in 12mo ... 1.
121. Ewangeliyka in 12mo ... 1.
122. Dioptra, albo Zwierciadło życia, w czarney oprawie, in 12mo ... 1.
123. Xiążka Poslidowania Hospoda Boha, w oprawie czarney, in 8vo ... 1.
124. Xiążka pod tytułem Otcze nasz in 12mo ... 1.
125. Xiążka pisana pod tyt[ulem] Westytura zakonna, w pargaminie, in 4to ... 1.
126. Zercalo o bożestwennom pysanii, niecała, in 4to ... 1.
127. Xiążka Apologia, w papier oprawna, in 4to ... 1.
128. Wykład Służby Bożey, w papier oprawny, in 4to ... 1.
129. Życie Ś[więteg]o Joanna Kuszcznyka, w papierze czerwonym, in 4to ... 1.
130. Cuda Nays[więtszej] Panny Czerniechowskiey, w papier oprawne, in 4to ... 1.
131. Modlitwy przed spowiedzią, w papierze starym, in 4to ... 1.
132. Akafysty, w obwolucie biały, nicią związaney, in 4to ... 1.
133. Xiążka in folio 1, którey tytuł Izobrażenie Inoczeskoho obraza, w płótnie, druga pod tytułem Stoł cnot znamenitych, ciekawa, bez oprawy. Trzecia per

modum Katechizmu albo Kazusów w pergaminie, bez tytułu. Czwartą o modlitwie u cnotach, bez początku u końca, nie poprawna, od myszy nadgryziona ... 4.

134. Xiążka iedna w pergaminie, skoropis pisana, o niektórych tajemnicach Wiary ś[więtey], bez początku u końca, in 8vo. Druga Misiacasłowczyk, bez początku, w deszezułkach, in 12mo ... 2.

ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 4б, спр. 613 (1917), арк. 215–221 зв. Оригінал. Мова латинська, польська.

Док. № 51

28 травня 1764 р. –

**Список книг з протоколу візитації
Городенківського монастиря**

/ арк. 300 зв. /

Xięgi cerkiewne do nabożeństwa

Ewangeliy w prostey oprawie skórzaney, edycyi lwowskie.

Apostoł w prostey oprawie.

Tryfoły w prostey oprawie, edycyi lwowskiey.

Tryod Postna w prostey oprawie, starey edycyi lwowskiey.

Tryod Switna w teyże oprawie, teyże edycyi.

Oktoich w prostey oprawie, edycyi lwowskiey.

Obs[z]czyzna w prostey oprawie, stara.

Psalterz w prostey oprawie, edycyi lwowskiey.

Połustaw in folio kijowski.

Mszał uniowski w prostey oprawie.

Mszał lwowski w prostey oprawie.

Trebnik lwowski in 4to, w prostey oprawie.

Trebnik poczajowski w prostey oprawie.

/ арк. 301 /

Xięgi biblioteczne

Stella Concionatorum Alexandri Calomali⁹⁸ in 4to.

Kazania xiędza Dębskiego pod tytułem Dwoiaki pokłon in folio.

Żywot Pana Jezusa in 4to.

Alfabet polski Galatowskiego in 4to.

Złote niebo seu kazania Muchowskiego in 4to.

⁹⁸ Помилково записано, має бути – Calamato.

Tomasz a Kiempis polski nie cały in 8vo.
Gospodarz nieba y ziemi in 4to.
Biblia łacińska in majori 8vo.
Euchologion czyli Brewiarz ruski po polsku in 8vo.
Kazanie Podkamienieckiey koronacyi in folio.
Nowy Adam in folio.
Ewangelia polska in 12mo.
Droga do wieczności in 12mo.
Rudimenta grammaticae.
Xięga o Świętym Franciszku, niecała.
Reguły Ś[więtego] Bazylego, poczajowskiey edycyi in 8vo.
Mowy seymowe in 4to.
Grammatika akademicka.
Drexellius supra Danielem.
Manu scripta in 8vo.
Pisana filozofia.
Nabożeństwo do Ś[więtego] Wincentego.
Liber meditationum.
Rozmyślenia poczajowskie in folio.
Troie nabożeństwa in folio.
Sacrum anathema in 4to.
Agenda do chorych zwyczajna.
Grammatika piarska.
Flumina eloquentiae pisane in 8vo.
Europa część świata.
Martirologium pisane in 8vo.
Xięga Put' Carski in 4to.
Xięga Messya in 4to.
Kazania na niedzielę in folio.
Lexykon in 4to.
Xięga pogrzebu zakonnego, poczajowskiego druku in 4to.
Trebnik stary, ostrowskiego druku in 4to.
Bohosłowy ruska in majori 8vo.

ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 613 (1917), арк. 300 зв. – 301. Оригінал. Мова латинська, польська.

Док. № 52

1 червня 1764 р. –

**Список книг з інвентарного опису
Луцького Вознесенського монастиря**

/ арк. 303 зв. /

Xięgi cerkiewne

Ewangelia bez tytułu n[ume]ro 1, na którey po śr[z]odku blacha srebrna zdawna po[...] effigie Deiparae cum Salvatore, po bokach w górze dwóch ewangelistów.

Apostoł ... 1.

Psałterz ... 1.

Tryfołoy ... 1.

Tryod Postna ... 1.

Tryod Cwitna ... 1.

Mszał poczajowski ... 1.

Oktoich ... 1.

Mszał lwowski 1 stary.

Trebników ... 2, cały drugi poszarpany lwowskiej edycyi.

Czasosłow lwowski n[ume]ro 1.

ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 613 (1917), арк. 303 зв. Оригінал.
Мова польська.

Док. № 53

5 серпня 1764 р. –

**Список книг з інвентарного опису
Теребовлянського монастиря****Argentaria**

/ арк. 100 зв. /

13. Ewangelii dwoie, w srebro oprawne, iedne druku lwowskiego w czerwonym axamicie z klawzurkami całemi srebrnemi, czterech ewangelistów na rogach [...]lewiki na rog około w koronę robione, blacha z koronką około na śrzodku z Passyą rznięta, gdzie pod Krzyżem Matka Boska y Ś[więty] Jan stoią, aniołków dwa maleńkich, miesiąc y słońce z promieniami na iedney stronie, na drugiej pukli cztery na rogach, y dwie blaszki trzymające klawzurki fercychowane w ko[...], te wszystkie sztuki srebrne białe niepozłacane. Druga Ewangelia w zielony axamit stary oprawna, z klawzurkami na axamicie blaszkowemi srebrnemi, na niey ewangelistów cztery na blaszkach rzniętych srebrnych, na śr[z]odku blacha srebrna z Passyą rznięta, koło tey blachi gwiazdek srebrnych małych sześć,

koronka przezroczyta około na iedney stronie, na drugiej pukłów na rogach cztery y blaszek dwie nad klawzurkami rzniętych. Te wszystkie sztuki srebrne, same zas Ewangelie druku oryentalnego.

/ арк. 103 зб. /

Księgi cerkiewne

1. Ewangelie, w axamit y srebro oprawne, są odnotowane pod tytułem cerkiewne srebra, dwie ... 2.
2. Ewangelie w prostey oprawie ... 2.
3. Mszałów uniowskiego druku in folio ... 2.
4. Mszałów druku poczajowskiego ... 2.
5. Mszałów druku lwowskiego dawnego ... 3.
6. Tryfołoy druku lwowskiego in folio ... 1.
7. Oktoichów tegoż druku in folio ... 2.
8. Triodyi Postnych in folio ... 2.
9. Triodyi Cwitnych in folio ... 2.
10. Miney kiiowskiego druku in folio ... 12.
11. Miney pisanych po dwa miesiące w kupie ... 6.
12. Akafistów in 4to ... 3.
13. Psaltryzów in 4to ... 3.
14. Czasosłowów in folio ... 2.
15. Troie nabożeństwa ... 2.
16. Trebników lwowskiego y uniowskiego druku ... 4.
17. Jarmołów: drukowany y pisany ... 2.
18. Pomiannyk in folio ... 1⁹⁹.
19. Apostoł lwowskiego druku in folio ... 1¹⁰⁰.

Księgi biblioteczne

1. Biblia in 8vo nadszarpana ... 1.
2. Biblia in folio nowa ... 1.
3. Concordantia in folio nowa ... 1.
4. Testamentum latino graecu[m] ... 1.
5. Statuta Regni Załuskiego in folio ... 1.
6. Spanner [versu]s Polianthea sacra nowa in folio tomow ... 2.
7. Concilium Tridentinu[m] nowe in 4to ... 1.
8. Amarth kanonista in 4to tomow ... 2.
9. Faber in 4to maiori tomow ... 2.
10. Van Erpen seu Jus Canonicum univ[er]sum in fol[io] tomow ... 2.

⁹⁹ Речення записано іншим почерком.

¹⁰⁰ Речення записано іншим почерком.

11. Manuscripta *Statutow* nadszarpane ... 1.
12. Na święta staropolskiego kazania in fol[io] ... 1.
13. Kazania pod tytułem *Gospodarz y gospodyni* in 4to ... 2.
14. Cuda luckiego obrazu in fol[io] ... 1.
15. Wieniec N[ajświętszej] P[anny] in folio ... 1.
16. Kazania na święta Węgrzynowicza, bez początku, in fol[io] ... 1.
17. Kazania Murczyńskiego tomow ... 3.
/ арк. 104 /
18. Medytacye na dni całego roku ... 8.
19. Przykłady Świętych ... 1.

Księgi ruskie

1. Efrem Syrus in fol[io] ... 1.
2. Nakazanye tego Efrema ... 1.
3. Słowo swiataho Joana Chryzostoma in fol[io], pisane ... 1.
4. Kallyst in folio ... 1.
5. Życia Świętych Oyców Peczerskich in folio ... 1.
6. Besidy Swiataho Joana Chryzostoma in fol[io] ... 1.
7. Prołohów drukowanych in folio ... 2.
8. Prołoh pisany in folio ... 1.
9. Myr so Bohom in fol[io] ... 1.
10. Biblia ostrowskiego druku in fol[io] ... 1.
11. Wineć kaznodzieyski ... 1.
12. Postrych z pogrzebami ... 2.
13. Pogrzeb sam in duodecimo ... 1.
14. Kazusy uniowskie in 4to ... 1.
15. Ohorodok kaznodzieyski in fol[io] ... 1.
16. Synopsis rewolucyi kijowskich in 4to ... 1.
17. Obraz prymyrenya so Bohom ... 1.
18. Szkoła chrześcijańska ... 1.

ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 613 (1917), арк. 100 зв., 103 зв. –
104. Оригінал. Мова латинська, польська.

Док. № 54

2 грудня 1764 р. –

Список книг з протоколу візитації Литвинівського монастиря

/ арк. 478 /

Księgi drukowane ruskie

1mo. Ewangelia iedna drukowana, w oksamit zielony oprawna, srebrna, na niey znayduie się sztuk sześć puklów na rogach srebrnych 4, z klawzórkami dwoma srebrnemi pod marynes.

2do. Ewangelia druga drukowana, w skórę czerwono oprawna zostaie¹⁰¹ o dwóch klawzurkach prostych.

3tio. Apostoł ieden drukowany stary.

4to. Mszał ieden druku uniowskiego, gruby in folio.

5to. Służebnyków dwa lwowskich, ieden in folio, drugi in 4to.

6to. Czesesłów ieden podarty stary.

7mo. Tryfoły ieden stary podarty.

8vo. Oktaich ieden stary.

9no. Obszczyzna płaskała, książka stara.

10mo. Troie nabożeństwa.

11. Tryody dwie: Postna y Cwitna.

12. Psaltry[y] dwie stare.

13. Trebnyk ieden stary zwodu lwowskiego.

14. Jarmoły drukowany in folio podarty.

15. Akafysty druku lwowskiego in 4to.

ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 4б, спр. 613 (1917), арк. 478. Оригінал. Мова польська.

Док. № 55

18–28 грудня 1764 р. –

Список книг з інвентарного опису Завалівського монастиря

/ арк. 482 зв. /

Xięgi cerkiewne

29. Ewangelia w axamit czerwony oprawna pstro, które iest sub numero 4na. Ewangelia in folio, druku także lwowskiego, n[ume]ro 2. Apostoł n[ume]ro 1. Mszałów n[ume]ro 3 poczaiowskich i uniowski, y supraski, czwarty pisany in folio także, lwowski in 4to n[ume]ro 1. Czasosłowów in folio dwa: poczaiowski

¹⁰¹ Це слово записано зверху над рядком.

y kijowski stary. Połustawczyk supraskiego druku n[ume]ro [1]. Akafisty in 4to. Tryody dwie: Postna y Cwitna. Iermołoy Iwo[w]skiego druku, drugi pisany. Obs[z]czyna iedna drukowana, druga pisana. Trebnik lwowskiego druku in 4to, poczaiowski in 4to, Troie nabożestwa. Welyczanyia in 4to poczaiowskie. Tryfołoy lwowskiego druku n[ume]ro 1. Prazdnia poczaiowskiego druku n[ume]ro 1. Psał[terz] poczaiowski, drugi lwowski. Miney poczaiowskich druku n[ume]ro 12, w czterech xięgach nowych.

Ruskie xięgi biblioteczne

31. Effata Patrum pisane in 8vo. Myr so Bohom in folio. Ś[więtego] Andrzeia tłumaczenia in [...]. Calipsim(?). Biesidy Ś[więtego] Jana Chryzostoma pisane in folio. Żywoty Ś[świętych] in folio, na trzy miesiące in 7brem, 8brem et Februarym. Drugie żywoty in Martium, Aprilem, Maium drukowana. Kazusy poczaiowskiego druku. Tolkowanye Psałterza in folio. Efrem pisany in folio. Kalist drukowany. Żywoty pisane Ś[świętych]. Biblia wypisana przez J[ego] M[ości] x[iędza] Nehrebeckiego, którey nie było lub go [zostawił] w klasztorze.

Xięgi polskie

32. Gospodarz y Gospodyni in 4to. Bilicki Kaznodzieia debello historyk in 8vo. Promptuarium morale in 8vo. Kazania Benedicti a S[ancto] Josepho piara in folio. Messyasz podarty. Manuale Concionator[um] in 8vo. Teatrum [...]. Chwała Ś[więtych] pańskich in 4to. Officialis curiae. Centemptus mundi także przeciwko trudnością.

Xięgi incorporowane po x[iędzu] Dolińskim

33to. Nowe Ateny in 4to tomów dwa. Tarcza wiary in 4to. Złote żniwo kazania. Xiążka Sumienie niespokoyne in 8vo. Historyia ś[więtej] rezolucyi niebieskiey in 4to. Hierarchia zwierchności Cerkwi Bożey. Kronnika inconpendium królów y xiążąt. Messia polski. Różnych auktorów. Synod Zamoyski in 4to. Intencza codzię[n]a. Rozmyślania na dni 8. Panegiryk dla J[ego] [Mości] p[anu] staroście kaniowskiemu przypisany. Kalendarz in folio. Sumarysz Reguł Ś[więtego] Bazy[lego]. Ustawy Ś[więtego] Bazylego W[ielkiego]. Medytacye łacinskie. Lampa zapalona. Katechizm. Testament ruski cum Psalterio et Ewangelio. Ewangelia in 4to ruska, w axamicie czerwonym. Dorotheusz ruski in 4to. Akademia ruska pisana. Alphabet pisany ruski. Arythmetyka ruska pisana. Postryh, puł pisana, puł drukowana. Xiążka Azbuka drukowana.

ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 613 (1917), арк. 482 зв. Оригінал. Мова польська.

Док. № 56
[?] 1764 – 11 травня 1765 р. –
**Список книг з протоколу візитації
Львівського Святоюрського монастиря**

/ арк. 2 /

1. Ewangelia wielka moskiewskiego druku w srebro oprawna, z prawey strony cała blacha srebrna z osobami wybiiana, po śr[z]odku X[r]is]ti D[omi]ni, po rogach 4 ewangelistów, y innych osob wokoło 7, w fercychowaniu pstro pozłacana. Po lewey stronie ma blach pięć, cztery po rogach, pięta w srodku, około którey odlewanych aniołków trzy pozłacanych, na wspomionych pięć blachach osobki rysowane. U spodu blaszka pozłacana z herbom J[ego Mości] x[iędza] Józefa Szumlańskiego. Klauzura iedna tylko pozłacana srebrna.

2. Ewangelia w axamit oprawna zielony, bez farty. Po prawey stronie blach pięć, gwiazdek cztery, aniołów dwa, y margines koronkę robiony, wszystkie te sztuki srybrne pozłacane. Z drugiey strony puklow 3-y, blaszka po śr[z]odku, na której wyrysowany herb Korczak, klauzurka tylko iedna, a do drugiey tylko finały, te sztuk[i] są pozłacane.

3. Ewangelia stara druku lwowskiego w axamicie starym czerwonym, po rogach ma czterech ewangelistów w laurach, po śr[z]odku Archierea, około którego 4 aniołów, na śr[z]odku blaszka, te wszystkie osoby są rysowane na blasze gładkiej wyzłacaney. Po lewey stronie po śr[z]odku blaszka biała z Passyą y z osobami pod Krzyżem stojącemi odlewanimi y ramkami wokoło filgranowemi odlewanimi pozłacana, po rogach cztery pukle duże bez klauzurek, ze 3 tylko finalikami odliwanemi.

4. Ewangelia druku lwowskiego, w axamit seledynowy oprawna. Po prawey stronie blacha, na śr[z]odku z rysowaną Passyą, na narożnikach ma 4 ewangelistó[w], gwiazd po śr[z]odku 6, margines w koronki robiony, wszystkie te sztuki są obwiedziane drutem srybrnym przynitowanym. Po lewey stronie blaszka in forma ovali na wypaklicznie ma wyrysowano statwę B[eati]s[si]mae cu[m] [...] Jesus, po bokach fercykowanie, po rogach 4 pukle, są finaliki do klauzur y klauzurki wsz[ystkie] tę sztuki są białe, registryk do niey perlami sądzony, z 4 kamykami w srebro oprawiony.

5. Mszał uniowski, w srebro oprawny, w którym przede wszystko był oprawny Mszał kijowski w zielonym axamicie. Ten Mszał na axamicie seledynowym ma statwę X[r]is]ti D[omi]ni [...] srebrną pozłoconą, nad którą y korona pozłacana, wokoło sztuka [...] wyrażaiąca, gałęzki biała, a pod nogami aniołów wyzłacany, około tey statuy aniołków 6 pozłacanych m[n]iejszych białych dwa, po rogach aniołkow dużych białych w kwiatach filgranowych 4, margines w około w koronkę robiony pozłacany. Po lewey stronie po śr[z]odku statua B[eati]s[si]mae w koronie z [...] na miejscu stojąca, cum Pasio Jesu pozłacana, nad którą

korona pozłacana y akkomodacya z gałęzek winnych, ta [...] pierwsza koło ktorey aniołkow 6 pozłacanych, pukłów filgranowych pozłacanych 4, y margines w korakę robiony pozlacany, klauzurki dwie białe, te wszystkie sztuki są odliwane, narożników białych po puł, margines n[ume]ro 6.

/ арк. 12 /

Xięgi do choru należące do nabożeństwa

1. Ewangelia druku lwowskiego w prostey oprawie 1.
2. Mszałów in fol[io] różnych druków 7.
3. Apostołów druku lwowskiego nowych n[ume]ro 2, y stary 1.
4. Tryfoły druku lwowskiego stary n[ume]ro 1.
5. Oktoichów tegoż druku n[ume]ro 2.
6. Miney druku kijowskiego n[ume]ro 12.
7. Tryodeiów Postnych 2, Cwitnych 2.
8. Irmołojów drukowanych 2.
9. Trebnyk uniowsk[i] in 8vo 1.
10. Psalterzów lwowskich n[ume]ro 2, niemasz, teraz tylko 1¹⁰².
11. Akafistów kijowsk[ich] n[ume]ro 2.
12. Woslidowanya prazników 2 in fol[io].
13. Mszał łaciński in fol[io] 1.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2236, арк. 2, 12. Копія. Мова польська.

Док. № 56а

[?] 1764 – 11 травня 1765 р. –

Каталог бібліотеки з протоколу візитації Львівського Святоюрського монастиря

/ арк. 7 /

Libri Sacrae Scripturae

1. Biblia latina ... in fol[io] ... n[ume]ro 3.
2. Biblia latina ... in 4to ... n[ume]ro 2.
3. Biblia latina ... in 8vo ... n[ume]ro 1.
4. Concordantiae ... in fol[io] ... n[ume]ro 4.
5. Concordantiae ... in 4to ... n[ume]ro 2.
6. Novum testamentum lat[inum] ... in 16to ... n[ume]ro 1.
7. Prophetiae majorum Proph[etae] ... in 16to ... n[ume]ro 1.
8. Novum tetsamentum sine principis et finae in 8vo ... n[ume]ro 1mo.

¹⁰² Уточнення про відсутність книги дописано збоку.

Nowy Testament po polsku in 8vo ... 8.
 Evangelium Graeco Latinu[m] in 8vo ... 9.

/ арк. 7 зб. /

Comentaria in Sacram Scripturam

Cornelij a Lap[ide] in Epist[olas] Can. ... in fol[io] ... n[ume]ro 3.
 Ejusdem in Epist[olas] omnes Pauli ... in fol[io] ... n[ume]ro 3.
 Ejusdem in Pentateuch ... in fol[io] ... n[ume]ro 4.
 Ejusd[em] in Prophetas majer ... in fol[io] ... n[ume]ro 3.
 Theophilacti in 4 evang[elistas] ... in fol[io] ... n[ume]ro 4.
 Joannis Maldonati in 4 evang[elistas] ... in fol[io] ... n[ume]ro 4.
 Cathena D[octoris] Thomae in 4 evang[elistas] ... in fol[io] ... n[ume]ro 4.
 Joannis Pinedae Com[entaria] in Gab[rielem] ... in fol[io] ... n[ume]ro 4.
 Joannis Feri Francis[ci] in Acta Apost[olica] ... in fol[io] ... n[ume]ro 4.
 S. Joannis Chris[ostomi] in Evang[elia] Joan[nis] Graecolat[ine] ... in fo-
 l[io] ... n[ume]ro 4.
 Enarrationes in Evang[elia] Surie ppio(?) ... in fol[io] ... n[ume]ro 4.
 Benedicti Fernardi Com[mentaria] in Gen[esim] ... in fol[io] ... n[ume]ro 5.
 Commentari[um] in Isaiam Pra[e]ph[ationem] ... in fol[io].
 Antiloquia in Salamo[nis] Canti[corum] Cantica. ... in fol[io] ... n[ume]ro 4.
 Nicolai Serarij in Jesue Judith etc. ... in fol[io] ... n[ume]ro 4.

/ арк. 8 /

Theologi speculativi

Berti libri tres, tom 7 ... in fol[io]¹⁰³.
 Torneli libri quatuor in universam S[anctam] Theolog[iam] ... in fol[io] ...
 n[ume]ro 3.
 Roberti Bellarmini liber un[us] ... in fol[io] ... n[ume]ro 3.
 S[ancti] Joannis Damasceni liber un[us] Graecolat[ine] ... in fol[io] ... n[um-
 e]ro 4.
 S[ancti] Athamasij opera omnia liber un[us] ... in fol[io] ... n[ume]ro 3.
 Concilium Florentinum ... in fol[io] ... n[ume]ro 3.
 Antoinae libri duo ... in 4to ... n[ume]ro 2.
 P[atriciae] Vivaе libri duo ... in 4to ... n[ume]ro 2.
 Medulla theologiae ... liber ... in 8vo ... n[ume]ro 1.
 Libri ad usum Sem. Petrocor. editi duo ... in 8vo ... n[ume]ro 1.
 Concilium Tridentinu[m] liber unus ... in 4to ... n[ume]ro 2.
 Breviarium universe theol[o]g[iae] ... in 4to ... n[ume]ro 2.
 S[anctus] Cyrillus patriarcha alexandrine[nsis] ... in 4to ... n[ume]ro 2.

¹⁰³ Речення записано іншим почерком.

- ¹⁰⁴P[atr]is Sporer liber in fol[io] ... n[ume]ro 3.
 Defensio S[an]ctae Orthodoxae orientalis ecclesiae in 4to ... n[ume]ro 2.
 Defensio theologiae scholasticae [con]tra luterum in 4to ... n[ume]ro 8.
 Joannis Macovii Th[eo]l[og]ia polemica in 16to ... n[ume]ro 1.
 Bibliotheca Sanctorum Patrum in fol[io] ... n[ume]ro 5.
 Epistolae apologeticae pro doctrina S[an]cti Aug[usti] et Thomae in 8vo ...
 n[ume]ro 1.
 Enchiridion theologicum in 8vo ... n[ume]ro 1.

/ арк. 8 зв. /

Theologi morales

- Antoine liber un[us] in 4to ... n[ume]ro 2.
 Felicius potest[as] in 4to ... n[ume]ro 2.
 Anonimi liber absq p[rinci]pis in 4to ... n[ume]ro 2.
 Libri ad usum Sem. Petrocin. 4 in 8vo ... n[ume]ro 1.
 Panis quotidianus in 16to ... n[ume]ro 1.
 P[atr]is Buzenbau[m] libri duo in 8vo ... n[ume]ro 1.
 Synopsis Juris canonici in 16to ... n[ume]ro 1.
 F[rat]ris Joannis Viguerio Institutiones in fol[io] ... n[ume]ro 5.
 Hortus Pastorum in fol[io] ... n[ume]ro 5.
 Andreae Akiati Synopsis juris canonici in 8vo ... 8.
 Commentarius panormitani in libros decretal[es] in fol[io] ... n[ume]ro 5.
 Arnoldi Corvini Jus canonicum in 4to ... n[ume]ro 1.
 Homiliae Joannis Eckii in 8vo ... n[ume]ro 6.
 Syn[od]us Zamosciana in 4to ... n[ume]ro 2.
 Pomponii Lacti de magistratibus in 8vo ... n[ume]ro 6.
 Philippi Detii de regulis juris in 8vo ... n[ume]ro 1.
 Justiniani imper[atoris] Inst[itu]tiones in 16to ... n[ume]ro 1.
 Petri Canisii in 16to ... 7.
 Antoine Th[eo]l[og]ia m[or]alis, tomi duo in 8¹⁰⁵.

/ арк. 9 /

Concionum libri

- Didaci Nisseni libri 4 in fol[io] ... n[ume]ro 2.
 Lochneri lib[ri] 2 in fol[io] ... n[ume]ro 2.
 Josephi Corde lib[er] 1 in fol[io] ... n[ume]ro 2.
 Fabri Conciones in fol[io] libri 2 ... n[ume]ro 2.
 Syllabus Marian[us] in fol[io] ... n[ume]ro 4.

¹⁰⁴ Далі записи подано іншим почерком.

¹⁰⁵ Речення записано іншим почерком, а далі видерто аркуш, на якому, ймовірно, були записи про книги.

- Viridariu[m] sacro[rum] concionu[m] Paoleti lib[ri] 2 in 4to ... n[ume]ro 2.
 Bibliotheca concionatoru[m] in 4to ... n[ume]ro 2.
 Conciones Bellarmini in 4to ... n[ume]ro 2.
 Sermones Didaci Nysseni in 4to ... n[ume]ro 2.
 Conciones Francisci Correrii in 4to ... n[ume]ro 2.
 Alphabetum de B[eatissi]ma in 4to ... n[ume]ro 2.
 Dicenda concionatoria in 4to ... n[ume]ro 2.
 Conciones Makowski lib. 2 in fol. ... n[ume]ro 4.
 Sermones Michaelis Hacki in fol. ... n[ume]ro 3.
 Sermones Dionys[sii] Carthusiani in fol[io] ... n[ume]ro 4.
 Conciones P[atris] Birkowski in 4to ... n[ume]ro 6.
 Orationes Sacrae Ludovici Granatens[is] in 8vo ... n[ume]ro 2.
 Conciones Ludovici in Dominicis in 8vo ... n[ume]ro 2.
 Conceptus Praedicales Petri Bessei in 8vo ... n[ume]ro 6.
 Florilegium in 8vo ... n[ume]ro 6.
 Dictionarium concionatorium in 8vo ... 1.
 (*запис закреслено*)
 Dominicanis conciones in 4to ... n[ume]ro 6.
 Promptuarium catechisticum in 8vo ... 8.
 Lux Evangelica in 4to ... 6.
 Praeco Divini Verbi in 4to libri 2 ... 6.
 Vindiciae Marianae in 4to ... 6.
 Sermones Joannis Heckii in 8vo ... 1.
 Conciones Makowski in fol[io] ... 4.
 Conciones D[omi]nicae Joan Coro[?] in 8vo ... 6.
 Conceptus Evangelici in 8vo ... 1.
 Diurnale concionator[es] sine pr[inci]pis et fine in 16to ... 7.
 / арк. 9 зб. /
 Dialectica Cornelii in 8vo ... 1.
 Opera Philosophica Joan Clerici in 8vo ... 1.
 Philosophia Buhon in 8vo libri duo ... 1.
 Dialectica Joan de S[ancto] Thoma in 8vo ... 1.
 Cursus Philosophiae Aristotelico Thomisticae in 8vo ... 1.
 Manuale logicum in 16to ... 1.
 Petri Tatareti in universa[m] philosophia[m] in 8vo ... 1.
 Confiderationes philosophicae in 8vo ... 1.
 Physicae in 8vo ... 1.
 Sistema Ethicae in 8vo ... 1.
 Gimnasium speculativu[m] in 8vo ... 1.
 Commentaria collegi Conimbr[icensis] in Aristotele[m] in 4to ... 1.
 Praefatio Gotlob Friderici in opera philosophica in 8vo in Crudo ... 1.

/ арк. 10 /

Kaznodzieie polscy

- Kazania x[iędza] Ponińskiego in fol[io] ... 7.
 Sumariusz kazań Starowolskiego in fol[io] ... 7.
 Kazania Birkowskiego in fol[io] ... 7.
 Kazania Kaczyńskiego in fol[io] ... 7.
 Kazania Gutowskiego in fol[io] ... 7.
 Kazania Węgrzynowicza księgi dwie in fol[io] ... 7.
 Kazania na święta całego roku in fol[io] ... 7.
 Kazania na koronacyi Podkamienieckiey, xiążek dwie in fol[io] ... 7.
 Kazania o narodzeniu y śmierci Pańskiej in fol[io] ... 7.
 Kazania Stefanowicza in fol[io] ... 7.
 Kazania pogrzebowe Alexandra in fol[io] ... 7.
 Kazania Jacka Liberiusza in 4to, xiążki dwie ... 6.
 Kazania Olszewskiego in 4to, xiążek trzy ... 6.
 Kazania na pogrzebie zacnego człowieka in fol[io] ... 7.
 Kazania Kowalickiego in 4to, xiążek dwie ... 6.
 Gospodarz nieba y ziemi kazania in 4to ... 6.
 Nauki x[iędza] Kurzenieckiego in 4to ... 6.
 Kazania Bielickiego in 4to ... 6..
 Kazania Węgrzynowicza in 4to ... 6.
 Kazania Rakiewicza in 4to ... 6.
 Kazania Gutowskiego in 4to ... 6.
 Kazania na niektóre święta in 4to ... 6.
 Kazanie pogrzebowe Żeliborskiego, bysk[upa] lwowskiego ... 9¹⁰⁶.

/ арк. 10 зв. /

Historici Latini et Poloni

- Annales ecclesiastici in fol[io] ... 5.
 Konstytucye walnych seymów in fol[io] ... 7.
 Orbis Polonus in fol[io] ... 7.
 Xenophontis Historia in fol[io] ... 5.
 Historia o obrazie Chełmskim in 4to ... 9.
 Teatrum świata całego in 4to ... 8.
 Aneae Sylvii de gestis Conc[i][ii] Basile[ensis] in folio ... 7.
 Plinii Historiae in 4to ... 8.
 Historia Cornelii Taciti in 8vo ... 8.
 Philippi Camerarii Meditationes historicae in 4to ... 9.
 Historia rerum in poloniae gestaru[m] in 4to ... 9.

¹⁰⁶ Речення записано іншим почерком.

- Orzechowski Roxolanus in 4to ... 9.
 Topographia Romae in fol[io] ... 4.
 Korona Polska in fol[io] ... 7.
 Liber Flori polonici in 16to ... 7.
 Herodoti sine principis et fine in 16to ... 7.
 Plutarchus in fol[io] ... 7.
 Liber Salustii in 16to ... 7.
 Liber de Principe Christiano in 8vo ... 9.
 Historia Gofreda in 8vo ... 7.
 Faenix redivivus in 4to ... 8.
 Plutarchus in 8vo ... 9.
 Quintus Curtius in 16to ... 7.
 Bellum Jugurthinum in 16to ... 7.
 Prodromus ad historia[m] revolutionis Persicae in 4to libri 2 ... 8.
 Antonii Boniffinii de reb[us] Hungaricis in fol[io] ... 7.
 Historia Prussiae in fol[io] ... 7.
 Tragica belli Persici historia in fol[io] ... 7.
 Meditationes historicae in 4to ... 9.
 Gesta Polonoru[m] in 4to ... 9.
 Rudimenta historica in 8vo libri quatuor ... 7.
 Livius in 8vo ... 9.
 Martini Cromeri in 16to ... 7.
 Chronologia in 4to ... 8.
 Liber de gestis romanis in 4to ... 9.

/ арк. 10 /

Libri in varia materia

- Dictionariu[m] Ambrosii Calepini in fol[io] ... 5.
 Lexicon Graecolatinu[m] in fol[io] ... 5.
 Erasmi Adagia in fol[io] ... 5.
 Gregorii Cnapii Thesaur[us] in fol[io] ... 8.
 Ambrosio Calepini in fol[io] ... 8.
 Adagiorum Iliades in 4to ... 8.
 Adagio Polono Latino Graeca in 4to ... 8.
 Cnapius Cracoviensis in 4to ... 9.
 Thesaur[us] Polono Latino Graecus in 4to ... 9.
 Erasmi Roterodami Adagia in fol[io] ... 5.
 Konstytucye seymów in fol[io] ... 1.
 Commentaria Aristotelis in Logicam in 4to ... 8.
 Vir consilii in 4to Fredro ... 9.
 Bibliotheca Sixti Senensis in 4to ... 8.

- Scribani Institutio in 8vo ... 9.
Epistolae Ciceronis in 8vo ... 9.
Rozmowa o wiersze in 4to ... 8.
Nowa miara starey wiary in 4to ... 9.
Informacya chrześcijańska in 4to ... 9.
Żywoty Świętych wierszami in 4to ... 8.
Onomasticon biblicum in 4to ... 8.
Mówca polski in 4to ... 9.
Orator sacrocivilis in 4to ... 8.
Via aeternitatis in fol[io] ... 8.
Institu[tio]nes in Graecam Lingva[m] in 4to ... 9.
Colloquium Cromeri in 8vo ... 9.
Evangelium Graecolatino[m] in 8vo ... 9.
Ecclesiae Poloniae in 4to ... 9.
Orator Latino Graecus in 8vo ... 9.
Allegoriae Hugonis in 4to ... 9.
Cosmographia in 8vo ... 9.
Prosaru[m] elucidatio in 4to ... 9.
Orator polityczny in fol[io] ... 8.
/ арк. 11 зв. /
Przywileie y konstytucye seymowe in fol[io] ... 8.
Liber moralium in 8vo ... 9.
Nowa miara starey wiary in 4to ... 9.
Libanus Sophista Latino Graecus in fol[io] ... 5.
Komet albo pogróżka in 4to ... 7.
Andreae Maximiliani Fredro in 16to ... 7.
Uniwersał poborowy in fol[io] ... 8.
Caeremoniale episcoporum in fol[io] ... 8.
Horologium Principum in fol[io] ... 7.
Xiązka o wyderkach in 4to ... 9.
Kroniki stare polskie in fol[io] ... 8.
Esopi Fabulae Latino Graecae in 16to ... 7.
Sobor w Florencyi in 4to ... 9.
Justi Lipsii in 8vo sine pr[inci]pio et fine ... 9.
Quaestiones philosophiae naturalis in 4to ... 9.
Liber de anatomia in 16to ... 7.
Atrium sapientiae in 4to ... 9.
Observationes practicae in 4to ... 9.
Miscellanea in fol[io], xiążek dwie ... 8.
Gradus ad atheismum in 8vo ... 9.
Index philologicus in 16to ... 7.

Liber Herodiani in 16to ... 7.
 Liber Deliciarum in 16to ... 7.
 Parnassus in 8vo ... 9.
 Wyznanie prawosławne wschodney cerkwie, xiążek 10 in 4to ... 9.
 Genealogia Christi in 16to ... 7.
 Psalterz Dawidów wierszami in 4to ... 8.
 Wieniec in 4to ... 8.
 Epilecti libell[i] Graecolatini in 16to ... 7.
 Teatru[m] świata całego in 4to ... 8.
 Świat po części przeżyany in 4to ... 9.
 Josaphatides in 4to ... 9.
 Pauli Manutii Apophtegmata ... 7.
 Zebranie artykułów wiary prawosławney in 8vo ... 7.
 Messyasż in 4to ... 7.
 Weryfikacya niewinności in 4to ... 7.

/ арк. 12 /

Libri spirituales

Meditationes seu Evang[elia] ritus Graeci in fol[io] ... 8.
 Zwierciadło przykładów in 4to ... 8.
 Apostoł Pański in 8vo ... 7.
 Vita S[ancti] Joannes de Matha in 8vo ... 7.
 Oko wieczności in 8vo ... 7.
 (*запис закреслено*)
 Uwagi duchowne in 4to ... 8.
 Korona niebieska in 4to ... 9.
 Infernus damnatorum in 16to ... 7.
 Vita V[enerabilis] P[atris] Thomae Ujeyski in 8vo ... 7.
 Nayka o artykułach wiary in 8vo ... 7.
 Lampa zapalona in 8vo ... 7.
 Annus sacer in 16to ... 7.
 Życie B[eatissimae] Józefa Kalassanieszusa in 8vo ... 7.
 Prawdy wieczne in 4to ... 8.
 Reguły Ś[więtego] Bazylego in 8vo ... 7.
 Via ad salutem in 8vo ... 7.
 Liber ad devotione[m] in 8vo ... 7.
 Arithmetica in 16to ... 7.
 Droga do zbawienia ... 7.
 Liber spir[itu]alis in 4to ... 7.
 Cuda Matki Nays[więtszej] Boruńskie[j] in 4to ... 8.
 Uwagi duszy in 8vo ... 7.

- Hermani Hug[o] Desideria in 8vo ... 7.
 Rozmyślenia duchowne in 4to ... 8.
 Wiersze o Męce Pańskiej in 4to ... 8.
 Notiones vulnerum Christi in 4 ... 8.
 Caelum beator[um] civitas in 16to ... 7.
 Historia Passiones X[ris]ti in 16to ... 7.
 Reguły Ś[więtego] Bazylego in fol[io], xiążek dwie ... 7.
 Wojsko affektów, xiążek 5 in 4to ... 6.
 Negotiatio spiritualis P[atris] Gasp[ari] Drużbicki in 16to ... 7.
 Infirmarya chrześcijańska in 4to ... 9.
 (*запис закреслено*)

/ арк. 12 зв. /

Poetae et rhetores

- Homerus in 4to ... 9.
 Joannis Bavisii¹⁰⁷ Epithetor[um] opus in 8vo, libri duo ... 9.
 Ode Poetar[um] in 8vo ... 9.
 Orationes Argentinensis Academiae in 8vo ... 9.
 Rimanthus in 4to ... 9.
 Lucanus Cordubensis in 8vo ... 9.
 Virgilius in 8vo ... 9.
 De argutiis epigram[matum] in 8vo ... 7.
 (*запис закреслено*)
 Annaei Senecae in 16to ... 7.
 Martialis Epigram[mata] in 16to ... 7.
 Świat przeyrzały in 4to ... 9.
 Ode sine pr[inci]pio et fine in 16to ... 9.
 Ovidius Naso in 8vo ... 9.
 Psalmi poetici in 16to ... 7.
 Ovidius Fastorum in 8vo ... 9.
 Veterum poetaru[m] sententiae in 16to ... 7.
 Juvenalis Satyra in 16to ... 7.
 Dareti Sphrigi(?) in 8vo ... 9.
 Claudianus in 16to ... 7.
 F[ratres] Elisaei a S[ancta] Maria Lyricor[um] liber in 8vo ... 7.
 Orationes Philippicae ... 7.
 Lisoluis¹⁰⁸ sive Thesaurus Ciceronis in fol[io] ... 8.
 Memorabiliu[m] Romanor[um] liber in 8vo ... 8.

¹⁰⁷ Помилково записано, має бути – Ravisii.

¹⁰⁸ Помилково записано, має бути – Nizolius.

Democritus ridens in 16to ... 7.
 Socrates Demosthenis liber in 16to ... 7.
 Harmonides Lucani in 8vo ... 9.
 Officia sanctor[um] in 8vo ... 7.
 Petri Cantrigelii Politianus sive Herodiani ... 7.
 Joannis Fernelii in 8vo ... 9.

(запис закреслено)

/ арк. 13 /

Dominici Leonis Lunensis Ars medendi in fol[io] ... 8.
 Imperica¹⁰⁹ Victorii Faventini in 8vo ... 7.

Xięgi greckie

Euzebij Pamphilij ... in fol[io].
 Aristotelis Philosophia ... in fol[io].
 Dionis Romana historia ... in fol[io].
 Themesthij(?) liber ... in fol[io].
 Aldi Pij dictionarum ... in fol[io].
 Kanał Tryfeka(?) ... in fol[io].
 Missale pava(?) in ... in 4to.
 Kaustek okruszka(?) ... in 4to.
 Paweczernyk ... in 4to.
 Synaxary świę[te] ... in 4to.
 Aristidis histeria ... in fol[io].
 Odessica(?) ... in 8vo.
 Oktaiczek na niedziele ... in 8vo.
 Psalteryz in 8vo.

/ арк. 13 зв. /

Księgi ruskie

Dwanaście Miney moskiewskich in fol[io] n[ume]ro 12.
 Dwa Trefołoi druku lwowskiego in fol[io].
 Oktoichów trzy druku lwowskiego in fol[io].
 Tryody Postnych trzy druku lwo[wskiego] in fol[io].
 Tryody cztery Cwitnych druku lwo[wskiego] in fol[io].
 Żywoty świę[te] na cały rok xiąg 4, druku kijo[wskiego] in fol[io].
 Besidy Ś[więte]go Jana Chryzostoma in fol[io].
 Apostołów druku lwo[wskiego] n[ume]ro 5 in fol[io].
 Czasosłów druku kijo[wskiego], ieden in fol[io], drugi druku lwo[wskiego]
 in 4to.
 Mszałów wszystkich n[ume]ro ... 7.

¹⁰⁹ Помилково записано, має бути – Empirica.

- Służebników staroświeckich ... 3.
 Proloh xięga iedna in fol[io].
 Xięgi dwie do kazań, iedny tytuł Obid, a drugiey Weczera in fol[io].
 Pateryk xięga iedna in folio.
 Ewangeli[i] starych druku lwowskiego ... 4.
 Xięga pouczytelna Ś[więte]go Bazylego in fol[io].
 Jarmołoów drukowanych lwo[w]skich ... 3.
 Świętego Cyryła xięga pisana pouczytelna in fol[io].
 Prawyła swiaszennykom, xięga pisana in fol[io].
 Xięga pisana Ś[więte]go Chryzostoma pouczytelna in 4to.
 Pouczytenya na niedziele in fol[io].
 Xięga Ś[więte]go Bazylego, oddarta, bez początku in fol[io].
 Kawalek Minei Cwitney in fol[io].
 Xięga 6 titule Horodok in fol[io].
 Akafistów druku kijowskiego in 4to dwoie.
 Nomokanony in 4to.
 Рино¹¹⁰ ωрошенное in 4to.
 Погрѣбаніє іноческоє xiązka ... 5 in 4to.
 / арк. 14 /
 Xiązka nравоучителнаа druko[wana] in 8vo.
 Gramatyka grecka z łacinską y ruską in 4to.
 Lexykon trzema ięzykami drukowany in 4to.
 Xiązka in 4to in varia materia.
 Jarmołoy in 4to pisany.
 Metryka dawna z naukami sakramentów in 4to.
 Nomokanon xięga in 4to.
 Trebniczek staroświecki in 8vo.
 Trebник staroświecki in 4to druku lwo[wskiego].
 Besidy Ś[więte]go Makarego pisane in 4to.
 Xiąg pisanych n[ume]ro 15 in 4to.
 Kanony Б[о]гор[о]д[ицѣ] in 8vo.
 Nowy Zawit in 4to.
 Zebranie artykułów wiary in 4to.
 Akafisty stare in 4to.
 Alfawyt duchowny in 8vo.
 Јевсеvіа самосамского [...] xiązka in 8vo.
 Діоптра in 16.
 Діоптра in 4to.
 S[anc]ti Chrisostomi ω свіащенстві in 4to.

¹¹⁰ Помилково записано, має бути – Руно.

S[anc]t[i] Sophronij liber to iest Цвѣтник дѣх[овный] in 4to.

Jermologio[n] писаний in 4to.

Нови[й] завѣтъ drugi in 4to.

Historia a[d] Варлаамъ и Јосафатъ in 4to.

Trebnyk staroświecki drugi in 4to.

Слѣжебникъ staroświecki trzeci in 4to.

Trebnik staroświecki trzeci in 4to.

Statuta litowskiego хіа́зка po ru[s]ku pisane in fol[io]. N[ota] B[ene]: Wydane są J[ego] M[ośc]i panu Linde, sekretarzowi J[aśnie] W[ielmożnego] Ossolińskiego do jego biblioteki do Wiednia D[ie] 4 8bris 1800.

ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 1286, арк. 6 зв. – 14. Оригінал. Мова латинська, польська.

Док. № 57

3 січня 1765 р. –

Список книг з протоколу візитації Погонського монастиря

/ арк. 489 зв. /

Хі́ги церкiewne

1. Mszałów uniowskiego druku 1, poczajowskiego 1 ... 2
2. Służebników starych два lwowskiego, 1 kijowskiego druku ... 3
3. Oktoichów lwowskich ... 2. Tryfoły stary ... 1. Obszczyna stara ... 1
4. Tryod Postna 1, Cwitna ... 1. Psalterz wielki 1. Apostoł ... 1
5. Irmoloy lw[ow]ski 1. Trebników poczajowski 1, stratyński ... 1
6. Хі́га медытациj poczajowskich 1. Miney starych ... 11
7. Czasosłow stary 1. Ewangelii, w axamit zielony oprawnych y w srebro ... 2, w czerwony axamit y w srebro ... 2, z tych iedna w axamicie czerwonych, blaszki y klawzurki ma wyłącane, których blaszki videat sub tit[ulo] argenteria cerkiewna. Piąte Ewangeliu[m] wielkie kijowskie nieoprawne ... 1

Хі́ги biblioteczne drukowane

1. Żytia S[wiatych] Otec na miesiąców 3, n[umer]o 1. Biblia słowienska ... 1
2. Хі́га Wineć ... 1. Besidy Ś[więtego] Jana Złot[oustego] in folio ... 1, n[umer]o ... 2.
3. Messia in 4to ... 1. Kanony Paweczernyi 1 ... 2
4. Хі́г podartych pisanych ... 7. Theatron in 4to 1 ... 8
5. Akafysty na cały tydzień n[umer]o 1. Kazusy uniowskie 1 ... 2
6. Kazania stare Jana Krosnowskiego Soc[ietatis] Je[su] ... 1
7. Tractat łaciński pisany de Sacramentis 1. De iustitia 1 ... 2

8. Panegiryk cui tit[ulus] Wirsz załosny n[umer]o 1, łaciński cu[i] tit[ulus] Monumentu[m] doloris n[umer]o 1, polski cu[i] tit[ulus] Kościół Boży żywy n[umer]o 1, in cu[i] tit[ulus] Nieśmiertelna sława n[umer]o 1, fascik[ulus] ... 4

ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 613 (1917), арк. 489 зв. Оригінал.
Мова польська.

Док. № 58

5 січня 1765 р. –

Список книг з протоколу візитації Луквицького монастиря

/ арк. 494 /

Хіґи церкiewne

1. Ewangelia pod margines stara lwowskiego druku in folio 1.

2. Tryfoły lwo[w]ski, potrzebuie oprawy, in folio 1. Obszczyna lwo[w]-sk[iego] druku in folio 1. Oktoich lwo[w]ski in folio 1. Tryod Postna lwows[ka] in folio 1. Tryod Cwitna lwowsk[a] in folio 1. Apostoł lwows[ki] in folio 1. Mszałik stary wileńskiego druku 1. Połustaw wielki kijowski in folio 1. Pateryk kijo[w]ski in folio 1. Psalter[z] lwo[w]ski in 4to 1. Trebnik bez tytułu stary 1. Mołytwennyk stary popsuty 1. Akafysty stare lwowskie 1. Połustaw lwowski in 8vo 1. Psalterka lwowska in 8vo minori 1. Mszał poczajowski 1. Trebnik poczaj[owski] 1. Troie nabożeństwa 1. Proskomedie 1.

ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 613 (1917), арк. 494. Оригінал.
Мова польська.

Док. № 59

26 березня 1765 р. –

Список книг з інвентарного опису Сокілецького монастиря

/ арк. 517 /

Хіґи церкiewne

Ewangeliu[m] lwowskiego druku in folio w prostey oprawie ... 1

Apostoł lwowskiego druku in folio ... 1

Tryfoły lwowskiego druku in folio ... 1

Tryod Postna lwowskiego druku in folio ... 1

/ арк. 517 зв. /

Tryod Cwitna lwowskiego druku in folio ... 1

Obs[z]zczyna stara lwowskiego druku in folio ... 1

Obs[z]czyn nowych pocz[a]jo[w]skich in folio ... [?]
 Mszał uniowskiego druku in folio ... 1
 Mszał poczajowskiego druku in folio pod margines ... 1
 Mszał poczajowskiego druku in folio w prostey oprawie ... 1
 Mszalik pisany in folio ... 1
 Mszał stary lwowskiego druku in folio ... 1
 Paweczernik lwowskiego druku in folio ... 1
 Postryh pisany in folio ... 1
 Psalterz ki[j]o[w]skiego druku in 4to ... 1
 Jarmoły lwowskiego druku in folio ... 1
 Troie nabożeństwa in folio ... 1
 Trebnik lwowskiego druku in 4to ... 1
 Trebnik uniowskiego druku in 6to ... 1
 Pomianyк pisany zmarłych in 4to ... 1
 Stychiry wskresne pisane in 4to ... 1
 Mszał lwowskiego druku stary nieoprawny in folio ... 1
 Czasosłow lwowskiego druku in 4to stary ... 1
 Oktoich lwowskiego druku in folio ... 1
 Evangeliu[m] lwowskiego druku w złotey oprawie ... 1
 Apostoł kijowskiego druku in folio ... 1
 Triod Cwitna lwowskiego druku w z[ło]tety oprawie ... 1
 Psalterz lwowskiego druku in 4to poszarpana ... 1

ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 613 (1917), арк. 517–517 зв. Оригінал. Мова польська.

Док. № 60

10 квітня 1765 р. –

Список книг з протоколу візитації Збарзького монастиря

/ арк. 524 /

Хіґи церкiewне

1. Mszałów poczajow[skich] 2, lwowski ieden ... n[ume]ro 3
2. Tryfoły lwowski ... n[ume]ro 1
3. Praznija poczajowska ... n[ume]ro 1
4. Oktoich lwowski ... n[ume]ro 1
5. Apostoł lwowski ... n[ume]ro 1
6. Obszczyna lwowska ... n[ume]ro 1
7. Psalterzów poczajowski y lwowski ... n[ume]ro 2
8. Triod Postna stara ... n[ume]ro 1

9. Triod Cwitna lwowska ... n[ume]ro 1
10. Irmołoy druku lwowskiego ... n[ume]ro 1
/ арк. 524 зв. /
11. Xiążka Troyga nabożeństwa ... n[ume]ro 1
12. Xiążka pogrzebu mniskiego ... n[ume]ro 1
13. Xiążka Pomenyk ... n[ume]ro 1
14. Xiążka wełyczanyi samych ... n[ume]ro 1
15. Czasosłow lwowski stary ... n[ume]ro 1
16. Czasosłowiec poczajowski ... n[ume]ro 1
17. Trebników lwowski y poczajowski ... n[ume]ro 2

Xiążki biblioteczne

1. Medytacye posłkie na cały rok druku pocz[ajowskiego] ... n[ume]ro 1
2. Xięga ruska pisana in fol[io] ad [...] seu [...] ... n[ume]ro 1
3. Xięga sub titulo Klucz ruska kazań ... n[ume]ro 1
4. Biblia łacińska in 8vo [ma]jori ... n[ume]ro 1
5. Kazań polskich pod tytułem Gospodarz nieba y ziemi ... n[ume]ro 1
6. Extempovaneuz concionator in 8vo ... n[ume]ro 1
7. Nowy Testament ruski ... n[ume]ro 1

Xiążki J[ego] [Mości] x[iędza] Dubaczowskiego aplikowane

1. Kazania na cały rok polskie x[iędza] Rychłowskiego in fol[io] ... n[ume]ro 1
2. Nieoprawna Przykładów posłkich in 4to ... n[ume]ro 1
3. Purpura zbawienna pols[ka] ... n[ume]ro 1
4. Historia o Alexandrze Wielkim ... n[ume]ro 1
5. Panegyrików trzy różnym przypisane ... n[ume]ro 3
6. Centuria aktów strzelistych ... n[ume]ro 1
7. Ustawów O[jca] Ś[więtego] Bazylego xiążeczek ... n[ume]ro 2
8. Dwa lekarst[w]a do uleczenia ludzi ... n[ume]ro 1
9. Kantyczki drukowane na cały rok pol[skie] ... n[ume]ro 1
10. Fortissima expuquatricis animor[um] pisana ... n[ume]ro 1
11. Adagia poetyczne pisana ... n[ume]ro 1
12. Notatów różnych pisana ... n[ume]ro 1
13. Prima praesentatio pisana ... n[ume]ro 1
14. Fundamentum scripturas łaciń[skich] pisana ... n[ume]ro 1
15. Rhetorica łacińska pisana ... n[ume]ro 1

Ruskie

1. Trebnik drukowany wo kratci ... n[ume]ro 1
2. Cuda różne Matki Nayś[więtszej] drukowana ... n[ume]ro 1
3. Postryh inoczeski supraslski ... n[ume]ro 1

4. Świętego Doroteusza drukowana ... n[ume]ro 1
 5. Katechyzm ruski drukowany na przedaży w artykuły ... n[ume]ro 1

ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 46, спр. 613 (1917), арк. 524–524 зв. Оригінал. Мова латинська, польська.

Док. № 61

4 березня 1766 р. –

Список книг з протоколу візитації Угорницького монастиря

/ арк. 502 /

Księgi cerkiewne, oprócz Ewangelij trzech w srebro oprawnych

Ewangeliu[m], w pargamin oprawne, n[umer]o 1. Tryodyi Cwitnych n[umer]o 2. Tryodyi Postnych n[umer]o 2. Tryfoły n[umer]o 1. Miney n[umer]o 12. Oktoich nowy n[umer]o 1. Oktoich starych n[umer]o 2. Apostoł nowy n[umer]o 1. Apostoł stary n[umer]o 1. Psalterz nowy z wykładem n[umer]o 1. Czasosłow nowy n[umer]o 1. Czasosłowów starych n[umer]o 2. Irmołoy drukowany n[umer]o 1. Troie nabożeństwa, id est S[ancti]s[si]mi Corporis B[eatissim]ae etc. Mszał uniowski n[umer]o 1. Mszał poczajowski n[umer]o 1. Mszał lwowski dawny n[umer]o 1. Służebnik lwowski drugi n[umer]o 1. Ewangelia na Wielki Czwartek zebrane drukowane quor[um] liber n[umer]o 1. Służebnik pisany n[umer]o 1. Pomiany ab A[n]no 1681, iuz skączony. Psalterz in 4to n[umer]o 1. Trebnik też 4to n[umer]o 1, in 8vo n[umer]o 1.

/ арк. 502 зв. /

Akaftysty druku lwowskiego stare, libri denovit comparati. Catalogus defunctor[um] patri[um] et f[rat]ru[m] utriusq[ue] provinciae n[umer]o 1. Liber metricae baptisator[um] ad cuius finem. Catalogus inventiu[m] parochianor[um] omnis n[umer]o 1. Liber metrices copulatory[um], a cuius medis metricae defunctor[um] parochianor[um] n[umer]o 1. Liber res aeconomicas complectens n[umer]o 1. Liber continens diarium seu acta [...] hujus monasterij n[umer]o 1. Liber confrat[er]nit[at]is n[umer]o 1. Inventariu[m] monasteri[um] Uhernice p[er] V[enerabilem] a[c] R[everendissimum] P[atrem] Oziemkiewicz conscriptum. Regesta perceptowe y expensowe ab A[nn]o 1745 ad A[nn]o 1756 n[umer]o 1. Regesta także ab A[nn]o 1756 zaczęte.

Księgi biblioteczne in folio¹¹¹

Biblia ruska druku ostrogskiego n[umer]o 1. Prołohów na 12 miesięcy n[umer]o 2. Księga Kalist¹¹² n[umer]o 1. Księga Efrema n[umer]o 1. Klucz rozuminyia

¹¹¹ Запис підкреслено.

¹¹² Слово підкреслено.

n[umer]o 1. Xięga Ustawów Ś[więtego] O[jca] Bazylego n[umer]o 1. Xięga Ś[więtego] Damascena n[umer]o 1, spisana. Całoroczny cerkiewny ustaw pisany n[umer]o 1. Medytacye naszego Zakonu n[umer]o 1. Biblia kroackim ięzykiem y dialektem n[umer]o 1.

In 4to¹¹³. Testament ruskim dialektem n[umer]o 1. Kazania polskie Gospodarz¹¹⁴ n[umer]o 1. Sermones Vincentij n[umer]o 1. Rok odkupienia, kazania o Męce P[oańskiej], n[umer]o 1. Redemptis Capticor[um] p[er] P[atrum] Trinit[at]is n[umer]o 1. Kasusy poczajowskie n[umer]o 1. Głos Pana kruszącego cedry n[umer]o 1. Życie B[eatissimae] Jova Żeliza drukowane n[umer]o 1. Dyariusz sprawy o grunta nasze przez J[ego] [Mości] x[iędz]a Jurkiewicza zapisany y przez następcę, po nim na hegumeństwo kontynuowany, n[umer]o 1. in 8vo¹¹⁵. Wyprawa na tamten świat n[umer]o 1.

ЦДІА України у Львові, ф. 201, оп. 4б, спр. 613 (1917), арк. 502–502 зв. Оригінал. Мова латинська, польська.

Док. № 62

12 липня 1766 р. –

Список книг з інвентарного опису Крехівського монастиря

/ арк. 8 зв. /

Еwangelie

1. Еwangelie друку москiewskiego, w axamit karmazynowy oprawna. Po prawey stronie po śr[z]odku ma blachę dużą odsadzoną z fercychowanym Przeobrażeniem, narożniki duże 4 ze 4 ewangelistami, koło śrzedniej blachi słaće, miesiąc, gwiazd dużych 2, małych 3, blaszek okrągłych rysowanych 3, margines dokola. Po lewey stronie narożników 4, blacha duża na śr[z]odku 1, klawzury całe 2, nakonieczników 2, wszystkie te sztuki suto wyzłacane. Regestryk do niey perlami y kamieniami sądzony, z ktorych 3 niedostaie ... 1.

2. Еwangelia, cała w srebro oprawna. Po prawey stronie fercychowana Raspiatye z różnemi osobami, po lewey Preobrażenye y 4 różyczki, po obydwóch stronach margines odlewany filgranowy, wszystkie sztuki wyrażone są suto złożone. Korzeń w sześć prągow z dsziesięcią (?) aniołkami, z 5 sztukami wyzłacanemi na dnie białym. Klawzury całe z odlewany Błachowiszczaniem. Regestryk perlami sądzony z dwoma kamykami ... 1.

¹¹³ Вказівку про формат книг підкреслено.

¹¹⁴ Слово підкреслено.

¹¹⁵ Запис підкреслено.

3. Ewangelia, cała w srebro oprawna, s prawey strony suto pozłacana, około drutem ciągnionym obwiedziona. Po prawey stronie ma sztuk osobnych 5, rysowanych, na lewey stronie marcypanów, wyzłocona, w kwiaty fercychowana, na którey miesiąc, gwiazd 4, piątey nie dostaie, klawzurek odlewanych, nakonieczników 2, registryk perlami sądzony ... 1.

4. Ewangelia, w srebro oprawna, biała, w różyczki fercychowana. Po prawey stronie rysowane Raspiatyie, y 4 ewangelistów. Po lewey Ś[więci] Piotr i Paweł, y 4 aniołowie, klawzurki całe odlewane, Bolesną Matkę Boską wyrażaiące ... 1.

5. Ewangelia, w zielony axamit oprawna. Po prawey stronie ma sztuk odsądzonych pozłacanych 5 z wyrażeniem Achiereja y 4 ewangelistów. Po lewey blach z wzorami pozłacanych 5, klawzurki blaszkowe do połowy z nakonieczniki także ... 1.

6. Ewangelia, w axamit karmazynowy oprawna. Po prawey stronie ma sztukę dużą krzyżową z fercychowaną Matką Boską y 3 osobami, przy którą dwa białe kartelusze, narożniki 4 w ewangelistów fercychowane, margines odlewany filgranowy. Po lewey stronie Ś[więta] Barbara fercychowana w ramkach drutowych białych, pukle 4, klawzurek do trzeciej części 2, nakonieczników 4, wszystkie sztuki wyzłacane ... 1.

7. Ewangelia, w axamit karmazynowy oprawna. Po prawey stronie ma sztuk dużych 5 wyzłacanych, wyrażaiących fercychowaniem Raspiatyie y 4 ewangelistów, koło sztuki średniey Duch Ś[więty] wyzlacany, miesiące 2, gwiazd 4, cherubim 1, blaszkowego [...] marginesie sztuk 3, wszystkie te sztuczki białe. Po lewey białych puklów 4, klawzurki 2 całe, nakonieczników 2 ... 1.

/ арк. 9 /

8. Ewangelia, w axamit karmazynowy oprawna. Po prawey stronie ma sztuk dużych 5, na których rysowane Raspiatyie y ewangelistów 4, margines rysowany y aniołów 2. Po lewey stronie na średniey blasze rysowany Spasytel, po rogach gwiazd 4, margines wkoło rysowany, klawzurki całe, nakonieczników 4 ... 1.

9. Ewangelia, w zielony axamit oprawna. Po prawey stronie ma sztuk dużych, drutem ciągnionych okładanych, 5, z rysowaną Passią y ewangelistami, słońce, miesiąc, gwiazd 7, margines około fercychowany. Po lewey stronie puklów dużych 4, klawzurki [...] całe, nakonieczników odlewanych 2 ... 1.

10. Ewangelia stara oszarpana. Po prawey stronie ma sztuk rysowanych wyzłacanych 5. Po lewey stronie puklów białych 4, nakoniecznikow 2, klawzurek nie dostaie ... 1.

11. Ewangelia stara oprawna, czarna. Po prawey stronie w lawrach ma sztuk 5 z fercychowanym Raspiatyem y ewangelistami, słońce, miesiąc, gwiazdek 8, margines filgranowy odlewany, we trzech mieyscach odłamany. Po lewey w lawrze Woskresenye oldewane, gwiazd 6, margines filgranowy odlewany, w godnym miescie odłamany, klawzurki w aniołki odlewane, 2 nakonieczniki w różyczki filgranową ... 1.

12. Ewangelia oprawna, do Domaszowa pożyczona, na którey sztuk wszystkich n[umeri] 10 ... 1.

13. Mszał lwowski, w zielony axamit oprawny. Po prawey stronie ma blaszek rysowanych 5. Po lewey stronie puklików 4, nakonieczników dużych 2, małych w różyczki 2 ... 1.

13. Blach do Ewangelij dużych fercychowanych 5. Śrzednia wyraża Liberationem P[atris] delimbo ewangelistów 4 ... 5.

/ арк. 16 зв. /

Księgi cerkiewne

1. Mszał, w axamit oprawny, vide tit[uli] Evangelię ... 1.

2. Mszałów poczajowskiego druku ... 2.

3. Mszałów uniowskiego druku ... 1.

4. Mszałów starych 4, pisany [...] ... 5.

/ арк. 17 /

5. Apostołów ... 2.

6. Trebnik mohyłowski ... 1.

7. Trebników lwowskich ... 4.

8. Akafistów z Psalterzami 2, [...] ... 3.

9. Psalterz in folio 1, in 4to 1, [...] ... 2.

10. Trifołojów ... 2.

11. Irmołojów drukowanych ... 2.

12. Tryod Postnych 2, Cwitnych 2 ... 4.

13. Pomianyków pisanych in folio ... 2.

14. Metryka ... 1.

15. Medytacje druku poczajowskiego ... 1.

16. Miney in folio drukowanych ... 12.

17. Mineja pisana, miesiąc may ... 1.

18. Mineja pisana na cały rok bez kanonów ... 1.

19. Pogrzeb zakonny in 4to ... 1.

/ арк. 20 зв. /

Biblioteka klasztoru krechowskiego

1. Operum Divi Joannis Chrysostomi in Genesim Isaiam, Psalmos, tomus 1 in folio.

2. Petri Canisij Soc[ietatis] Jesu. Opus Catechisticum de Virtut[ibus] theologiae praeceptis Decalogi, Sacramentis, Peccatio in Varijs Virt[utibus], tom 1, in folio.

3. Francisci de Mendoza S[ocietatis] J[esu]. Commentaria in libros Regum, tomi 2, in folio.

4. Ambrosij Calepini Dictionarium Linguar[um], tom 1 in fol[io] majo[ri].

5. Eiusdem, tomus 2, in folio minori.
 6. Eiusdem typo gottico in pressus, tomus 1 in folio.
 7. Alfonsi Tostati ep[isco]pi altosen[sis]. Commentaria in Liviticum, in fol[io].
 8. Jacobi de Valentia ep[isco]pi ac Theolo[gia] expositiones in Psalmes omnes cum varijs quaestiones, tomus 1, in fol[io].
 9. Żywoty Ś[więtych] Bożych W[ielebnego] x[iędza] Piotra Skargi, tomi 2, in folio.
 10. X[iędza] Fabiana Birkowskiego kazania na niedziele y święta doroczne, tomów 4, in folio.
 11. Authoris Ingusti na niedziele y święta kazania in folio.
 12. Patris Jacobi Wyszka S[ocietatis] J[esu], tomus 1 in folio.
 13. P[atris] Petri Skarga S[ocietatis] J[esu]. Contiones cum ad dictamento de septem Sacramentis in folio.
 14. Eiusdem de Jsaijs, Sacramentis, 14 novissimis Polon[e], tom 1 in folio.
 15. Patri Antonij Węgrzynowski Reformati. Syllabus Marianus in fol[io].
 16. Philippi Diez Lusitani. Summa Praedicatorum per alphabet collecta, tomi 2, in folio.
 17. Adami Oparatorij Theol[ogia], tom 1, de tract[atu] [...] nullis Theott(?) in folio.
- Concordantia Biblior[um] in folio minori.
18. Biblia Sacra Veteris et Novi Testamenti in 4to.
 19. Theatrum Polonicum, thomus unus in 4to.
 20. Joannis a Chocier. Politicor[um] aphorismor[um] thesa, tom 1 in 4to.
 21. Baltasari Łabęcki. Anathomja concientia, pol[one], tom 1, in fol[io].
 22. Speculum Saxonum, tom 1 in folio.
 23. Kroniki polskie Marcina Bilskiego, tom 1, pol[one] in folio.
 24. Philosophia manu scripta 2 in 4to.
 25. Knapiesz krakowskiego druku in 4to.
 26. Francisci Toleti S[ocietatis] J[esu]. Commentaria in Universa Aristotelica opera latine in 4to.
 27. Logica sine principio ignoti authorij in 4to.
 28. P[atris] Gabrielis Leopolit[i] Ord[inis] Praedicator[um]. Summariusz kazania modlitwy in 4to.
 29. P[atris] Jacobi Susza. Historia de Miraculosa Imagine Cheł[mensis] B[ea]t[issi]mae Virginis polon[e] in 4to.
 30. Lasari Baranowicz. Apollo chrześcijański żywoty Ś[więtych] O[jców] wirszem polskim in 4to.
 31. Tegoż Lutnia Apollinowa in varia mat[eria] in 4to.
/ арк. 21 /
 32. Jana Kassiana Eremito o Żywocie y cwiczeniu świat opuszczających, tomów 2 in 4to.

33. Joanicus Galatowski. Stary Kościół Zachodni, tom[ów] 2, ieden cale popsutu.
34. P[atris] Theophili Rudka S[ocietatis] J[esu]. O pochodzeniu Ducha Ś[więtego] in 4to.
35. Contiones latinae in festa totius anni Ozorij, tom 1 in 4to.
36. Xięga polska in 4to o Krzyżu Ś[więtym] z cudami w Lubl[inie] doznaniemi.
37. Zwierciadło pokutujących z przykładem Magdaleny xiędza Gabryela Leopolicy in 4to.
38. Jodoci Nohanij. Conciones Latinae in Evang[elia] Domonor[um] in 4to.
39. Martini Bonacinae. Compendium Compen[diorum] lat[inae] theol[ogiae] moral[is] in 4to.
40. Horologium Principum seu de Vita Aurelij Imper[ato]ri[s], in fol[io] min[ori].
41. Pedagogus Christianus seu recta hominis instit[ut]o, tom 1, in 4to lat[ine].
42. Skarbnica Biblii Ś[więtej] Heronima Powodowskiego na kształt katechizmu, po polsku wydana, tom 1 in 4to.
43. Eiusdem Pochodnia Kościół Boży prawdziwy, tom 1 in 4to.
44. Benedicti Pererij S[ocietatis] J[esu]. Comment[aria] in Genesim, lat[in]e], tom 1 in 4to.
45. Conciones latinae in festa principatiora auth[ore] ignoto, tom 1 in 4to.
46. Titi Livij Pafacini Rom[ae] Historia, tom 1 in 4to.
47. Opisanie Jerozolimy iako była za Chrystusa P[atris] Aduchoby in 4to.
48. Joanis Kwiatkiewicz Phaenix Rhetor[um] in 12mo.
49. Marci Tulij C[i]l[ic]e[ronis] Episto[lae], tom 3 in 8vo.
50. Ejusdem de Oratore, tomus 1.
51. Curty Rufi de Rebus ab Alexandro M[agno] Gestis, lib[ri] 2 in 12mo.
52. Virgilij Maronis opera in 8vo.
53. Prosodia Henrici Smecij per Alphabet[icum] comp[aratum] in 4to.
54. Figurae Biblio[rum] Sacr[orum] lat[inorum] expressa[e] p[er] alphabetum de operibus misericordiae in scriptus, tom 1 maneus.
55. Meditationes latinae de Amore DEI Vita X[ris]ti etc manuscripta Victoriar[um] Mauritiij tam in Bello qu[am] alios p[er] act[os] liber in 8vo.
56. Strofy Poetis, lib[er] 1 in 8vo.
57. Dysputa Jacuba Nimoiewskiego z Franciszkiem Tolet[o] S[ocietatis] J[esu].
58. Biblij polskich tomów 2 in folio.
59. Kroniki Kromera polskim językiem in folio, tom[ow] 2.
60. Łazarza Baranowicza Nowa miara in 4to.
61. Ambrosji Calepini Dictionarium in folio minori.
62. Dysputa w Warszawie Jakuba Nimojewskiego z Toletem in 8vo.
63. Prodromus Reginis artium aut[ore] Stanislao in 8vo.

64. Piotra Skargi różne dzieie kościelne in folio majori.
 65. Biblia polska Starego y Nowego Testamentu in fol[io] majori.
 66. Kroniki polskie y ruskie y W[ielkiego] Xięstwa L[i]t[ewskiego] in fol[io] majori.
 67. Reguły Ś[więtego] Oyca Naszego Bazylego Wielkiego.
 68. Theophili Rudka S[ocietatis] J[esu] Ustawy Ś[więtego] Bazylego.
 69. Biblia Starego y Nowego Testamentu Jakuba Wujky in folio.
 70. Melchioris Junij animor[um] conciliandor[um] ratio in 4to.
 71. Theologia moralis typo gottico in 4to minori.
 / арк. 21 зв. /
 72. Jacobi Getseri grammatica graeca S[ocietatis] J[esu] in 8vo.
 73. Theologia moralis in 8vo.
 74. Tractatus de expensis meliorationibus etc, Joanis Garsia in 4to.
 75. Danielis Heysij Orationes in 8vo.
 76. Isocratis Opera graeco latina in 8vo.
 77. Philippi Melanchori de sphaera mundi in 8vo.
 78. Libellus de oratione et meditatione in 12mo.
 79. Breviar[ium] latinum in 4to minori.
 80. Gaspari Druzbecki Negotiat[io] spiritualis.
 81. Messyasz polskim językiem Joanicy Galatowski in 4to.
 82. Goliat swoim mieczem porażony Theofila Rudki.
 83. Porta aurea, libellus Hortus Marianus.
 Libellus Maneus Opuscula S[ancti] Patroni contine[ns].
 Testament nowy bez początku.
 Curtij maneus libellus.
 Commentaria in phisicam philosophus manuscripta, tom[i] 2.
 Theatrum theott(?), tom[i] 3, manuscripta rhet[orica] mane[a].
 Liber amplificationum et Poetum cont[inens], tom 1 in 4to.

/ арк. 21 зв. /

Xięgi ruskim językiem drukowane

- Трѣди на днїе нарочитїе праздниковїа, tom 2 in folio.
 Мечъ д[8]ховный, tom 2 in fol[io], Трифолои московски in folio.
 Ев[ан]г[ел]їе Оучителное in folio magno.
 Книга в собора[x] и и[н]ни[x] правилахъ in folio.
 Бесѣди на діанїа с[вѣ]тихъ ап[ост]олѣ.
 С[вѣ]таго Іванна Златоустаго, Патерикъ in folio tom 3.
 Ев[ан]г[ел]їе оучителное на н[е]дѣлѣ in folio.
 Ев[ан]г[ел]їе пооучителное на н[е]дѣлѣ in folio.
 Бесѣда Златоустаго на посланїе с[вѣ]таго а[пост]ола Павла.
 Бѣблїа томów 3 in folio, ѡктоих in folio.

Ω с[в]ще[н]ничеству с[в]таго Іванна Златоустаго in folio 4to.
 Граматика, Синаѣисъ вразъ слов[а] авви Дорофеа tom 4 .
 Лимонарь сирѣчь цвѣтникъ in 4to.
 Іванна ω седми таинах in 4to.
 Маргарит [...] с[в]т[аго] Іванна Златоустаго, tom 5 in 4to.
 Item с[в]таго Іванна Златоустаго ω с[в]ще[н]ничествѣ, tom 1 in 4to.
 Item Лимонарь, Месиа правдивий Ісусъ in 4to.
 Н[ε]бо новое сирѣчь Чуда Пр[ε]с[в]тиа Б[огороди]ци in 4to.
 С[в]т[аго] Макарія Бесѣда 2 in 4to.
 / арк. 22 /
 Гисто[риа] ω Варлаамѣ и Івасафѣ 2 in 4to.
 С[в]т[аго] Василіа Великаго absq principis et fine in folio.
 Книга Номокан[он] и ω с[в]щені[цтвѣ] in 4to.
 Тѣстамѣнтъ старий in 4to.
 Мир съ Б[о]гомъ, tom 2 in folio.
 Фалтир з Акафистами n[umero] 2 in folio, ieden znik in crudo.
 Огородокъ in folio, Вѣн[ε]цъ in folio, ѡктоих in folio.
 Соборникъ мѣсаций съ тропарами in 4to.
 Акафисти in 4to.
 Казѣси in 4to.

/ арк. 22 /

Xięgi ruskie pisane

Оуставъ на цѣлий годъ in folio.
 Фалтир толкованаа in folio.
 Прологъ септевриа и ѡктовриа in folio.
 Житиа с[в]тихъ на м[ѣ]с[ц]ахъ n[umero] 6 in folio.
 Соборникъ на с[в]т[ую] Чети[ри]десатницѣ in folio.
 Пооученіа на н[ε]дѣлѣ in folio.
 Толкована Фалтирь in folio.
 Соборникъ на свѣта in folio.
 Маргаритъ in folio.
 Житиа с[в]тихъ ѡ[т]ѣцъ in folio.
 Правило с[в]тихъ ѡ[т]ѣцъ in folio.
 Бесѣди с[в]таго Іванна Златоу[стаго] in folio.
 Бесѣди ап[ост]олскіа in folio.
 Ω сътворенни н[ε]ба и земли и всего мира in folio 2, stara y nowa.
 Слово Оучителное с[в]атиx ѡ[т]ѣцъ in folio.
 Мѣнеа септевриа ѡктоврїа нове[б]рїа in folio.
 Бесѣди с[в]таго Іванна Зла[тоустаго] in folio.
 Номоканона in folio.

- Науки с[вѣ]таго Савви in folio.
 Толкованіє заповѣдей оуснихъ in folio.
 Бесѣ[ди] с[вѣ]таго Іоанна Злат[оустаго] in folio.
 Толкованіє еѵ[ан]г[ε]ліѣ in folio.
 Толкованіє Діѣана in folio.
 Апокалиѵисъ толковани с[вѣ]тим Іоаномъ Златоустимъ in folio.
 Слово Оучителное, поученіє с[вѣ]таго Іоанна, Прологъ септеврїѣ.
 Ирмолой in folio, с[вѣ]таго Іоанна Лѣствичника in 4to.
 С[вѣ]таго Іоанна Дамаскина in 4to.
 Служба с[вѣ]таго Іоанна Златоустаго in 4to.
 Типикъ in folio minori.
 Маргаритъ in folio minori.
 Поученіє Злато[устаго] in 4to, слово Злато[устаго] in 4to.
 Ереси ѿступниковъ in folio minor[i].
 Бесѣ[ди] с[вѣ]таго Макаріѣ in 4to.
 / арк. 22 зв. /
 Книга царская in 4toѣ Бесѣ[ди] с[вѣ]таго.
 Апокалиѵисъ и житїѣ с[вѣ]тих м[у]ч[ε]никъ in folio.
 Слово похвалное с[вѣ]таго Іоанна Зла[тоустаго] и слово учителное in 4to.
 Казанъ рознихъ п[ѣ]сѣнъ 50.
 Житїє с[вѣ]таго Григорїѣ in folio.
 Еѵ[ан]г[ε]ліє толкованое in 4to.
 Слово с[вѣ]таго Іоанна Златоустаго in 4to.
 Бесѣ[ди] с[вѣ]таго Григорїѣ.
 Старий и новий Заѵѣтъ in 4to.
 Сказаніє главамъ in 4to.
 Житїѣ с[вѣ]тих м[у]ч[ε]никъ in 4to.
 Акафисти и вертоградоръ in 4to.
 Притча ѿ митари и фарисеи поучите[льнаѣ] in folio.
 Żywoty O[świętych] Ś[więtych] na wszystkie miesiące w tomach 4.
 Prołohów 2.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2045, арк. 8 зв. – 9 зв., 16 зв. – 17,
 20 зв. – 22 зв. Оригінал.

Мова латинська, польська, руська.

Док. № 63

1767 р. – [ноч. 1770-х рр.] –

Список книг з інвентарного опису Золочівського монастиря

/ арк. 7 зв. /

Argentaria cerkiewna**monastyru buczyńskiego złoczowskiego Ś[więto–Trojeckiego**

11. Ewangelia axamitna karmazynowa. Po prawey stronie na blasze srebrney duzey rysowana Passya z osobami; koło niey gwiazdek – 4. Na narożnikach 4 ewangelistowie rysowani; pomiędzy [ni]mi idzie margines duży gładki w koronkę wycinany. Po lewey stronie na średniey blasze rysowana koronacya B[eatisi]mae; narożniki blaszkowe, po środku których pukle wybiiane. Klawzurki srebrne całe odliwane filgranowe; nakonieczniki duże odliwane w osoby Ś[więtych] Apostołów Piotra y Pawła ... 1¹¹⁶.

12. Ewangelia axamitna karmazynowa, w srebro oprawna, od ś[więtej] p[amięci] J[ego] [Mości] p[ana] Tomasza Turzyńskiego sprawiona; y w kapłana w Buszчы za zł[oty]ch 150 zastawiona ... 1¹¹⁷.

/ арк. 13 зв. /

Księgi cerkiewne**monast[erium] złoczowskiego O[r]dini[is] S[ancti] B[asilii] M[agni]**

Ewangelia, w srebro y w axamit czerwony oprawna ... 1.

Ewangeli[i] w prostey oprawie ... 2.

Apostoł druku lwowskiego, stary... 1.

Mszał uniowski ... 1.

Mszał poczajowski nowy... 1.

Mszałów lwowskich dawnych starych... 2.

Trifoły stary w Lasku ... 1.

Ochtay bardzo stary popsuty pozalepiany ... 1.

Triod Postna – 1, Cwitna – 1 ... 2.

Psalterzów 2, jeden stary, drugi nowy... 2.

Irmoloy drukowany lwowski, stary 1, w Lasku nowy 1 ... 2.

Jermołoyczyk drukowany [?] in 8vo ... 1¹¹⁸.

Czasosłowa starego drukowanego iednego tomów ... 2.

Trebników starych in 4to ... 2.

Trebnik poczajowski in 8vo ... 1.

Obszczyna drukowana ... 1.

¹¹⁶ Запис № 11 закреслено.

¹¹⁷ Запис № 12 закреслено.

¹¹⁸ Запис закреслено.

Troje nabożeństwa sextern ... 1.

Miney całorocznych nowych druku poczajowskiego tomów ... 4 [złoty] 100.

Testament druku starego in 4to ... 1.

Ochtajów nowych poczajowskich ... 2 [złoty] 72.

Psałtyrz poczajowski in 4to nowy ... 1 [złoty] 6¹¹⁹.

Akafisty poczajowskie nowe ... 1 [złoty] 10.

¹²⁰Accessenent libri ad ecclesiam Acensionis D[omi]n[i] Nostri Jesu X[ris]ti monasterji Złoczov[iensis] Ord[inis] S[ancti] B[asilii] M[agni] Anno D[omi]ni 1771 Die 10 aprilis.

Czesosłów poczajowski jeden ... 1 [złoty] 22.

Triod Postna iedna, Tryod Cwitna jedna in numero ... 2 [złoty] 78.

Mszał poczajowski wielki krasniejszego druku... 1 [złoty] 32.

/ арк. 14 /

**Księgi biblioteczne
monast[er]ii Złoczov[iensis]**

1. Biblia łacińska in 8vo [ma]jori stara y nadwątlona ... 1 [złoty] 10.

2. Medytacye poczajowskie in folio, za które odprawiono mszy 13 ... 1 [złoty] 13.

3. Teologia moralna po x[ięd]zu Znojvskim sub tit[ulo] Idea Th[eo]l[og]ia[e] moralis in 4to ... 1 [złoty] 18.

4. Nauki z Ewangelij na niedziele y święta in 4to ... 1 [złoty] 6.

5. Książka in 4to bez tytułu, przeciwko Galatowskiemu o pochodzeniu Ducha Ś[więtego] ... 1.

6. Obrona religij greko-ruskiej in 4to ... 1.

7. Постригъ stary in 4to ... 1.

8. Молитвословъ poczajowski anni 1755, zażywany ... 1.

9. Jarmołyczyk textowy lwowski in 12mo, stary ... 1.

10. Wyprawa na tamten świat in 8vo, [mi]nori ... 1.

11. Nucleus Catecheticus in 8vo, [mi]nori ... 1.

12. Hebdomas Sancta in 16 ... 1.

13. Medetationes S[ancti] Augustini in 24 ... 1.

14. Herbar[c]zyk łacinski bez figur, bez początku y bez końca in 8vo, [mi]nori ... 1.

15. Zabawki wierszopiskie y krasomowskie Rzewuskiego in 8vo, magno ... 1.

16. Zabawki dziejopiskie Rzewuskiego in 8vo, magno ... 1.

17. Kazania całoroczne pisane in 8vo, authoris ignoti ... 1.

18. Synonima lwowska, anni 1764 ... 1.

¹¹⁹ Запис закреслено.

¹²⁰ Інші записи до кінця арк. 13 зв. подано іншим почерком.

19. Książka biała pod tytułem Inwentarium monast[er]ii Złocz[ow]i[ensis] O[r]dinis S[an]cti B[asilii] M[agn]i ... 1.

20. Książka biała pod tytułem Z jedney strony familia, z drugiey czeladź ... 1.

21. Książka biała pod tytułem Obligi ... 1.

N[ota] B[ene]. Trzeba odszukiwac (a nie wiedziec gdzie) książkę pod tytułem Antoine, którą za starszeństwa J[ego] [Mości] x[iędz]a Modesta Czerniawskiego¹²¹ kupił w Lwowie J[ego] [Mość] x[iędz] Modest Sienicki, kaznodzeja buczyński¹²², Anno D[omi]ni 1761, D[ie] 19 Jan[uar]ii Vid[e] Regestra ejusd anni; dał za nią [złoty]ch 25 gr[oszy] 20.

¹²³Biblia nowa w Lwowie na kontraktach 1769 kupiona ... 1 [złoty]ch 14.

Concordancia nova [...] tempore et ibidem ... 1 [złoty]ch 28.

Kaznodzieja łacinski Łaselve ... 1 [złoty]ch 18.

Mappy Polska, Rossyska, Turecka, Laskowska cum statica ... 4.

Installacya x[iędz]a Gedeona Gulskiego¹²⁴ ... 1.

Accessenint post fata Anno D[omi]ni 1771mi D[ie] 21 Februarij V[eteris] S[tyli] subsecuta pie functi Adm[odum] R[everendissimi] V[enerabilis] Benedicti Szulewicz, monasterij cujus superioris libri seguentes¹²⁵.

22. Słowo Boże na niedziele x[iędz]a Murczyńskiego in 4to Soc[ietatis] J[esu] ... 1.

33¹²⁶. Kazania na święta y niedziele całego roku x[iędz]a Kaspra Balsama Soc[ietatis] J[esu] in 8vo m[aj]ori¹²⁷ ... 4.

34. Prawda chrześcijańska od nieprzyjaciela swego zeznana, to iest tractat Rabina Samuela in 8vo ... 1.

35. Concilium Tridentinum in 8vo ... 1.

36. Joannis Grasset S[ocietatis] J[esu] Nova forma meditationu[m] in 8vo ... 1.

¹²¹ Модест Чернявський станом на 1761 р. був ігуменом Золочівського монастиря. У 1776–1777 рр. про нього згадується як про 64-річного насельника цієї ж обителі (М. Ваврик. *Нарис розвитку і стану Василянського чина*, с. 174).

¹²² Модест Сейницький був проповідником «Бучинського» монастиря у 1761 р.

¹²³ Решта записів до кінця арк. 14 подано іншим почерком.

¹²⁴ Йдеться про поставлення на ігуменство в Золочеві Гedeона Гульського. У 1762 р. о. Гedeон був вікарієм Унівського монастиря (О. Дух. Черниці монастирів Львівської єпархії у 1760–1763 рр.: віковий, становий, освітній зріз (за матеріалами генеральної візитації Львівської єпархії 1758–1765 рр.) // *Соціум. Альманах соціальної історії* 5 (2005) 68. У 1765–1766 р. о. Гульський був професором теології у Добромільському монастирі (Ю. Стедик. *Василянські монастирі Перемишльської єпархії (кінець XVII–XVIII ст.)*: монографія. Дрогобич 2014, с. 88).

¹²⁵ У 1771 р. з початком настоятельства Венедикта Шулевича монастир поповнився новими книгами, перелік яких і подається. Це дописи 1771 р., виконані іншим почерком.

¹²⁶ Укладач інвентаря позначає відразу номер 33.

¹²⁷ Уточнення про формат книги дописано ще іншим почерком.

37. Mons Thabor sive solitudo exercitationum spiritualium P[atris] Anselmi Bisling Ord[inis] S[ancti] Benedicti in 8vo ... 1.
38. Institutiones Poeticae auth[ore] J. Juvenus S[ocietatis] J[esu] in 8vo ... 1.
39. Prawdziwe zwierciadło niewinności, to iest życie czyste Aloyzego Gonzagi in 8vo ... 1.
40. Armamentarium Regni Poloniae seu Gentelitia Nobilitati Lechia M[agni] Duachi Lith[uaniae] in 8vo ... 1.
41. Summariusz Reguł Ś[więtego] Oyca Basylego in 8vo ... 1.
/ арк. 14 зб. /
42. Nowy Testament P[ana] Naszego J[esusa] X[rystusa] Jakuba Wuyka in 8vo ... 1.
43. Katolicka Informacya ułożona dla missyi w krajach regnanta pruskiego in 8vo ... 1.
44. Odpowiedź na częste owe pytanie, gdzie to napisano iest. Katolicka, prawdziwa y gruntowna in 12 minori ... 1.
45. Liber sine titulo Praecepta Rhetorices continens in 12 ... 1.
46. Kazania x[iędza] Karola de la Rue S[ocietatis] J[esu] in 8vo ... 4.
47. Florilegium Rerum et Materiarum Selectarum in 8vo Langei Caesaremontari ... 1, Anni Josephi¹²⁸.
48. Loci Communes seu Florilegium Rerum Jani Gruteri in 8vo ... 2.
49. Tirocinium Theologicum auth[ore] Baltasare S[ocietatis] J[esu] in 12 ... 1.
50. Unus pro omnibus hoc Christus Jesus Dei Filius Aut[ore] Ginther in 4to ... 1.
51. Currus Israel et Auriga ejus auct[ore] Antonio Ginther 4to ... 1.
52. Mater Amoris et doloris Auctore in 4to ... 1.
53. R[everendissimi] D[omini] Sebastiani Henrici Penzingeri Bonus Ordo Triplicis formatae Concionis in omnis Dominicas [...] Festa cum additamento Quadriparteto in 4to ... 3.
54. R[everendissimi] P[atris] Pauli Segneri S[ocietatis] J[esu] Sermones Jejuniu[s] in 4to ... 1.
55. Hortulus Biblico moralis et asceticus Auth[ore] Francis Pappus ... 1.
56. Medulla Theologiae moralis Auct[ore] R[everendissimo] P[atre] Henrico Heinlein Ord[inis] S[ancti] Benedicti in 4to ... 1.
- 56¹²⁹. Manna Duszy albo cwiczenie się duchowne W[ielebnego] x[iędza] Pawła Segnerego S[ocietatis] J[esu] in 4to ... 4.
57. Sententiae morales Conscientiae Directivae auth[ore] Ferdinando Ochm vulgo Januszowski in 4to ... 1.
58. Flores Sententiarum auth[ore] Ludovico Blosio in 12 ... 1.

¹²⁸ Це уточнення дописано іншим почерком.

¹²⁹ Укладач інвентаря двічі поспіль зазначив число 56.

59. Liber sine titulo Continens Quaestiones de B[eatissima] Virg[i]ne varias in 12 ... 1.

60. Snopak ziarnem Słowa Bozego plenny x[iędza] Zygmunta Cerenowicza, franciszkana, in fol[io] ... 1.

61. Brevissimae Meditationes de Passione X[ris]ti libellus in 12 unus ... 1.

62. Aucupium Innocentiae P[atris] Gabrieli Hevenesi S[ocietatis] J[esu] in 12 ... 1.

63. Liber manu[scriptus] pie functi A[dmodum] R[everendissimi] P[atris] Benedicti Szulewicz, monasterji hujus superioris anscriptus cui t[i]tulo] Sermones Sacri in 4to.

64. Ochłászenyie sy iest Katechysm in 8vo ... 1.

65. Katechizm missionarski Missji Krystyampolskiewy in 12 ... 1.

ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 813/1, арк. 7 зв., 13 зв. – 14 зв. Оригінал. Мова латинська, польська.

Опубл.: І. Альмес. Бібліотека Золочівського василіанського монастиря наприкінці 60-х – початку 70-х рр. XVIII ст.: реконструкція книжкового репертуару // *Рукописна та книжкова спадщина України: археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів* 21 (2017) 143–169.

Док. № 64

31 липня 1769 р. –

Список книг з інвентарного опису Львівського Святоіванівського монастиря

/ с. 71 /

[Argenteria cerkiewna]

20. Ewangelia druku lwowskiego, w czerwony axamit y w srebro oprawna, in fol[io], na którey po iedney stronie na śr[z]odku blacha z wyrysowaną Passyą, narożników cztery z wyrysowanemi ewangelistami. Po drugiey stronie na śrzedku blacha z wyraźoną N[ajświętszą] M[arią] P[anną] Bolesną, po rogach tey strony puklów cztery, z klauzurkami y nakoniecznikami srebrnemi. Na tey całej Ewangelii wszystkie sztuki wylacane.

21. Ewangelia druku lwowskiego in fol[io], w czerwony axamit y w srebro oprawna, na którey z iedney strony pośrzedku blacha z wyraźoną Passyą po rogach, czterech ew[a]ngelistów, pomiędzy niemi marginesy, nad śrzednią blachą Duch Ś[więty] odlewany, około teyże śrzedniey blachy gwiazd 5, z drugiey strony pośrzedku blacha z wyrażeniem Wopłoszczenyia, około niey gwiazd 4 po rogach puklów z blachami 4. Klauzurki z nakoniecznikami, y wszystkie bez pozłoty.

22. Ewangelia in fol[io], w axamit wiszniowy oprawna, na niey z iedney strony pośrzodku blacha sredna z Passyą rysowaną, czterma n[a]roźnikami z rysowanemi na nich ewangelistami, czterma gwiazdkami, z literami nad średnią blachą ІѦ ХѦ, pod blachą NI KA. K nie zupełnie tu się wyraża, bo puł laski tey litery niemasz z drugiey strony, blacha pośrzodku z wyrysowanym Zm[a]rtwychwstaniem Pańskim, puklów 4 po rogach, u klauzerek sztuczek 6 bez iednego sztyfcika. Wszystkie sztuczki bez pozłoty.

/ c. 74 /

Xięgi do nabożeństwa

1. Ewangelia druku lwowskiego, w axamit zielony pod margines oprawna, z klauzurką iedną mosiężną, druga bowiem kiedyś oderwana, in fol[io] 1.

2. Apostoł druku lwowskiego in fol[io] 1.

3. Mszał uniowski z kanonami woskresnemi in fol[io] 1.

4. Mszał poczajowski z Obszczyną tylko in fol[io] 1.

5. Oktoich lwowski stary in fol[io] 1.

6. Tryody in fol[io] 2. Postna y Cwitna, dwie Postne y Cwitne n[umeri] 4¹³⁰.

7. Tryfoły in fol[io] 1.

8. Praznija in fol[io] 1.

10. Irmoloy pisany in fol[io] 1.

11. Trebnyk wielki Mołyła in fol[io] 1, do Wiednia 24 przedany, vid[e] percep[ta] w reyst[rze] [1]782 A[anno]¹³¹.

12. Psalterz in 4-to 1.

13. Trebnyk in 4-to 1.

14. Pomianyk pisany ab A[ano]o 1649.

15. w Roku 1770 Dnia 11 Listopada z dobroczynney łaski W[ielmożnego] J[ego] M[ości] pana Alexandra Starzewskiego, stolnika owruckiego, przybyły, w tego klasztoru xięgi nowe druku poczajowskiego: Mineie na cały rok in folio n[umeri] tomów 12.

17. Mszał lwowskiey edycyi nowy pod oprawą marmurową.

18. Xięga Historii monasteru lwowskiego Ś[więtego] Jana Theologa, ab anno 1769 od 6 9-bris pisać się zaczęła.

19. Xięga actuum monasterialium in eodem monasterio S[ancti] Ioana Theologi, ab anno eodem 1769 pisać się zaczęła.

20. Xięga regestów perceptowych y expensowych, ab anno 1769 die 23 7bris pisać się zaczęła.

21. Xięga czyli Registr, do którego się Msze Ś[więte] odprawione wpisuią.

22. Registr P[atrum] et Fratrum Defunctorum per Provincias Poloniae et Lithuaniae. Po śmierci J[ego] M[ości] x[iędza] Jozafata Swiatkowskiego został

¹³⁰ Фразу про дві Тріоді квітні та пісні дописано.

¹³¹ Уточнення про продаж до Відня у 1782 р. дописано.

się Służebnik lwowski, w roku 1712 drukowany, axamitem zielonym szarzanym pokryty 1.

24. Po tymże Akafysty in 4[t]o uniowskie za J[aśnie] W[ielmożnego] Żeliborskiego 1.

25. Po tymże Rozmyslania o Męce Chrystusowej pisane in 4-to. 1.

26. Przybyła książka ruska Kazusy J[ego] [Mości] x[iędza] Lewińskiego, oprawna, in quarto, 1782 A[nn]o 1.

Инвентарь монастыря св. въ Львовѣ отъ 1769 / изд. Ф. Свистун // *Вѣстникъ «Народнаго Дома»*. Львовъ 1914, г. 22 (10), ч. 3–4 (мартъ – апрѣль), с. 54–56; ч. 5 (май), с. 70–80; 1921, г. 24 (12), н-ръ 1, с. 45–59.

Док. № 65

11 серпня 1769 р. –

Список книг з інвентарного опису Бучацького монастиря

/ арк. 3 /

Евангелия in folio ruska, pod złoty margines, w axamit zielony oprawna, mająca tę srebrne sztuki, z iedney strony narożniczki cztery z wyrażeniem czterech ewangelistów, in medio iey w cyrkule srebrnym fercychowanym krzyż srebrny z Pasyką srebrną, po bokach krzyża osoby, srebrna Nayświę[tszą] Pan-ną y Ś[więte]go Jana Ewangelisty, z drugiey zaś strony po rogach puklów srebrnych cztery.

/ арк. 4 зв. /

Кієги церкiewне

Mszałów uniowskich dużych два. Mszałów wileńskich folio два.

Mszalik maleńki in folio ieden. Apostoł in folio ieden.

Oktoichów in folio два. Tryfoloy in folio ieden.

Tryody in folio dwie, iedna Postna, a iedna Cwitna.

Jarmołoiów lwowskich in folio два.

Poslidowanie Postry[h] w iskos inoczeski ... 1.

/ арк. 5 /

Czasosłów in 4to ieden. Psalteryz in 4to ieden.

Trebników in 8vo два.

Евангелия strastna na Wielki Tydzien postu iedna in folio.

Weliczanie na święta in 4to dwie. Pohrybanie inoczeskoie in 4to iedna.

Służby Ś[więte]go Chryzostoma y do ustawienia w Służebnik exempla-rzów ... 2.

Biblioteka klasztorna
Sacra Scriptura

- Biblia Sacra Latina in 8vo ... 1.
 Biblia latina z kopersztykami in folio ... 1.
 Concordantiae Bibliorum in [zarepro] ... 1.
 Concordantiae Bibliorum in folio ... 1.
 Biblia polska wrocławskiej edycji in 4to ... 1.
 Ewangelie na święta całego roku in 16 ... 1.
 Novum Testamentum Greco idiomate in 12 ... 1.
 Bible polskie wrocławskiej edycji in 8vo maj[ori] ... 2.

Sancti Patres

- S[anc]ti Basilij Magni Opera Omnia, tomi tres in folio ... 3.
 Appollonii Holzman Canon[is]ta Jus Canon[icum] in folio ... 1.

Interpraetes

- Borradius in historiam evangelicam, tomi in 4to minori ... 3.
 Postilla in evangelia diebus dominicis totius omni in 8vo ... 1.

Theologi speculativi a morales

/ арк. 5 зб. /

- P[atris] Dionisii Petavii Theologiae tomi ... 3.
 Thomae de Charmes. Theologia universa, tomi in 8vo ... 2.
 Tractatus theologicus de Judiciis universal[ibus] Ge[o]rgi Gengel ... 1.
 Medulla theologica ex S[acris] Scripturis Concilior[um] Pontificum Decretis et Sancto Patrum plautis expressa in 8vo ... 1.
 Anselmi Sehnell. Cursus theologiae moralis in 8vo, tom[i] ... 2.
 P[atris] Busenbaum. Medulla theol[og]iae moralis in 12, tom ... 1.
 Manualae confessorii P[atris] Herzig in 8vo ... 1.
 Jacobi de Corrella. Praxis confessionalis duae partes ... 1.
 Sobranie przypadków in 4to ... 1.
 Przewodnik do nieba, kazusy po polsku in 12 ... 1.
 Nucleus casuum concientiae in 12 ... 1.

Controversis th[eologia]

- Rozmowa chrześciana z Żydem o Messyaszu, bez końca y początku ... 1.
 Quinguinta rationes et motivo cur onter alias religiones Religio Catholica ut clienda ... 1.
 Rozmowa o nieśmiertelności duszy ludzkiej x[iędza] Kuleszy(?) ... 1.
 Prawda chrześcijańska od nieprzyjaciela swego zeznane etc, pisana in 4to ... 1.

Concionatores

- Josephi Claus. Spicilegium catechetico concionatorium, tomi ... 2.
 Zachariae Laselvae Annus apostolicus, tomi ... 4.
 Josephi de Barcia. Christianus animor[um] exulator[um], tomi ... 2.
 Derr Diurnal Concionatorium, tomi ... 2.
 Paulus ecclesiastes ... 1.
 S[ancti] Ferreri Paradisus malor[um] etc ... 1.
 Tractatus evangelia Heronimi ... 1.
 Promptuarium sermoniu[m] dominican[or]u[m] ... 1.
 Pochodnia Słowa Bożego ... 1.
 Tromba Nowego Testamentu ... 1.
 Pierwsze pole kaznodziejskie ... 1.
 Zapłata zacięgnionego długa na nature luczką Adamowego długa ... 1.
 Hasło Słowa Bożego ... 1.
 Kazanie niedzielne x[iędza] Loresowic[za] ... 1.
 Tragedia nieukoionych pełna zała ... 1.
 Orbis terris ... 1.
 Kazania na piętki postne ... 1.
 Świąta roku całego, to iest kazania x[iędza] Samuela etc. ... 1.

Ascetae

- Colloquia christiana Patris Filkowski ... 1.
 Patri[s] Blisnensi[s] Epistolae et sermones ... 1.
 Busci Viridarium christianum virtutu[m] ... 1.
 Ludovici de Ponte Monita spiritualia ... 1.
 Secuis veterum Deus ... 1.
 Petri Cliperi pacientiae ... 1.
 Bristerium spirituale de Jubileo magno ... 1.
 Mowa Boska do serca zakonnika ... 1.
 Głos synogarlicy ... 1.
 Wyprawa w drogę wieczności ... 1.
 Flores indici seu documenta ex aureis epistolis etc. ... 1.
 Tomasz wierzem polskim ... 1.
 Gora Tabor ... 1.
 Joannis Panis quotidianas ... 1.
 Cellum Beaticum ... 1.
 De Imitationis X[ris]ti ... 1.
 De quotidianis [...] ac era[ti]onu[m] executiis(?) ... 1.
 Motiva abstinendi aprecite mortali ... 1.
 / aprk. 6 /
 Summaryusz S[więtego] O[jca] N[aszego] Bazylego ... 1.

Regulae S[anc]ti Patris nostri Basilii M[agni], scriptae ... 1.
 Thesaurus devocionis ... 1.
 Meditationes de Perfectionibus et operibus Dei ... 1.
 Medytacia na dni calego roku ... 1.
 Prawdy wieczne ... 1.
 Filotea seu introductio ad vitam spiritualem ... 1.
 Annus caelestis Patris Nadasii ... 1.

Catechistae

Nucleus catecheticus Bernardini Mercatonis in 8vo ... 1.
 Katechizm x[iędza] Łackiego S[ocietatis] J[esu] in 8vo ... 1.

Philosophi

Patris Gorenia S[ocietatis] J[esu] de comunibus omnium rerum naturaliu[m] principis ... 1.
 Philosophia manuscripta ... 1.
 Tractatus dialecticus manuscriptus ... 1.
 Klucz prognostykarski ... 1.

Rethores

M[arci] T[ullii] Ciceronis omnia opera ... 1.
 M[arci] T[ullii] Ciceronis Ora[ti]ones selectae ... 1.
 M[arci] T[ullii] Epistolae ... 1.
 P[atris] Dulignae Ars rethorica ... 1.
 Ora[ti]ones Nicolai Avancini ... 1.
 Novus candidatus rethoricae ... 1.
 Theatrum eloquentiae ... 1.
 Orator peripateticus ... 1.
 Cipriani Soarii ... 1.
 De Arte rethorica, libro 5to Patris Decolonia ... 1.
 Palestra steli Romani Patris Massonij ... 1.
 Ejusdem Palestra Oratoria ... 1.
 Praecepta rethorica manuscripta ... 1.
 Scipio laureatus rethoricae ... 1.
 Varia praecepta rethorices Floridae manuscripta ... 1.
 Varia suplementa ad rethoricam manuscripta ... 1.
 Rethorica manuscripta P[atris] Wazynski ... 1.
 Rethorica manuscripta ... 1.
 Doctrinae variae lior medi Artis rethoricae ... 1.

Poetae

Virgilii Poemata ... 1.
 Licuni Tarsalia, tomi ... 4.

Annaei Senecae Tragediae ... 1.
 Lechus Carmen heroicu[m] ... 1.
 Alogisei Cuglaris(?) S[ocietatis] J[esu] Christus Jesus ... 1.
 Res admirabilis seu vita S[anc]ti Ladislai ... 1.
 Argenide wierszem polskim ... 1.
 Twardowskiego poema o wojnie domowey ... 1.
 Classicum nieśmiertelney sławy ... 1.
 Historia ś[więtej] rewolucyi nebieskiey ... 1.
 Źródło życia Ś[więtej] Maryi Panny ... 1.
 Grades ad Parnassu ... 1.
 Prosodiae ... 1.
 Joannis revisij textoris ... 1.
 Praecepta poesios manuscripta X[iędz], t[om] ... 1.
 X[iędz]a Franciszka Bohomolec Komedie, to[m] ... 1.
 Pegasus cum legatis pedibus(?) ... 1.

/ арк. 6 зв. /

Grammatici

Grammatica vetus ... 1.
 Grammatica cracoviensis aca[demiae] ... 1.
 Emmanuelis Alvari ... 1.
 Orbis sensualiū[m] pictus ... 1.
 Gregorii Cnapii Thaesau[rus] ... 1.
 Porta ad germanam linguam ... 1.
 Jacobi liber ... 1.

Historici

Roczne dzieie kościelne Baroniusza ... 1.
 Roczne dzieie kościelne x[iędz]a Kwiatkiewicza ... 1.
 Valerij Maximi exemploru[m] memorabiliū[m] ... 1.
 Quinti Curti de rebus gestis Alexandri Magni ... 2.
 Historia de Ariana Heresi P[atris] Vihowski ... 1.
 Sukcessya xiążąt y królów polskich ... 1.
 Rudimenta historica t[omi] ... 2.
 Peregrynacya xiążęcia Radziwiłła ... 1.
 Illustris Peregrina[t]i[a] Jerosolimitana ... 1.
 Adelphi Thardeni historiar[um] Europii ... 1.
 Żywoty Ś[więtych] Pańskich ... 1.
 Martyrologiu[m] Romanu[m] ... 1.
 Żywot Ś[więtego] Jósefa Kalossantiusza ... 1.
 Sława dawney Jerosolimy ... 1.

Cedr mistyczny Ś[więtego] Basylego Wiel[kiego] ... 1.
 Flores Polonici seu Po[loniae] historiae ... 1.
 Phenix tertio redivisus seu rectae de terra [c]helmensi[s], t[omi] ... 2.
 Góra poczaiowska ... 1.

Politycy

Horologiu[m] Princip[i]u[m] cu[m] vita Magni Aurelij ... 1.
 Lipsij politicor[um] ... 1.

Geography

Pisarnia albo Senat Korony P[olskiej] y W[ielkiego] X[ięstwa] L[itewskie]-
 go ... 1.
 Flos Regnor[um] seu compedio seu poloniae orbis totius etc. ... 1.

Juris Consul[ta]ti[ones]

Jasny wywod praw y racyi, dla których żydzi niepowinni być etc. ... 1.
 Praxis commissiorialis ... 1.

Materialistae

Spannor Poliontaa, to[mi] ... 2.
 Manuale Concionatorium ... 1.
 Materiae Concionariae ... 1.

Miscellanea

Flores Senecae sine titulo, u Michalskiego ... 1.
 Descriptio Portu[m] Orientaliu[m] etc. ... 1.
 Exorbitantul ruskie to iest Kazania ... 1.
 Series panegioru[m] ... 1.

Panegires cu[m] concionibus variae

Conclusiones ex universas theologia ... 1.
 Kazania panegiricnie y pogrzebowe rozmaite ... 1.
 Panegires cu[m] concionibus ... 1.
 Item kazania pogrzebowe y panegiryczne rozmaite ... 1.
 Item Kellne(?) Kazania Jósefatidos etc. ... 1.
 Zebrania niektórych znacznych historyi ... 1.
 Węzły z dozoru według poloru(?) ... 1.
 Proces duchowny, to iest wierszem etc. ... 1.
 / арк. 7 /
 Merkuryus civilis hoc est variae elegiae ... 1.
 Sprawiedliwość z nieba wyglądająca naboż[ęństwo] ... 1.
 Kalendarz polityczny na rok 1759 ... 1.

Drugi na rok 1763 ... 1.
 Nabożęstwo do Ś[więteg]o Wincentego a Paolo ... 1.
 Nabożęstwo do Ś[więtych] Antoniego, Pa[u]li y Piotra ... 1.
 Praelectiones hoc e[st] Orac[iones] Ciceronis ... 1.
 Xiążek nabożeństwa do P[ana] Jezusa J[ego] [Mości] W[ielmożnego] pana
 fundatorom dedykowanych in [...] więcej 400¹³².

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1103, арк. 3, 4 зв.–7. Оригінал. Мова латинська, польська.

Док. № 66

10 березня 1769 р. – [поч. 1770-х рр.] –

**Список книг з інвентарного опису
 Львівського Святоонуфрїївського монастиря**

/ арк. 11 /

Евангеліє

1mo. Евангеліє, в ахамит зелений жуз wytarty oprawna, z srebrną na śród-ku blachą, maiąca dwie osobki wyzłacane fercychowane, między któremi Passyjka odlewana, srebrna, wyzlacana, na rogach 4 blachi srebne, każda iednego ewangeliste odlewano wyzlacanego na sobie maiąca, wkoło śrzedney blachi gwiazdeczek 6 srebrnych, pomiędzy narożne blachi koronką srebrną obwiedzona; klawzurki obydwie srebrne, na drugiey stronie w pośrodku blacha srebrna, na rogach puklów 4, y przy iedney klawzurce aniołek ieden odlewany, także srebrny.

2do. Друга Евангеліє, в ахаміє старым fioletowym, ma na śr[oz]dku blachę iedną srybrną, po rogach czterech ewangelistów rysowanych srybrnych znacznie wytartych. Na drugiey stronie blaszka srebrna pozlacana z wyrazieniem Ś[więte]go Onufrego.

3tio. Евангеліє, в skurkę oprawna, pod marynes złoty, P[atris] Hyac[ynthi] Nesterski O[rdinis] S[ancti] B[asilii] M[agni] [...].

/ арк. 19 зв. /

Хієги до nabożeństwa

1mo. Mszałów nowych typografij lwowskiey n[ume]ro 2. Item Mszał uniowski zażywany n[ume]ro 1. Item Mszałów starych typografij lwowskiey n[ume]ro 2. Item Mszałów pisanych n[ume]ro 2.

¹³² Речення записано іншим почерком.

2do. Tryfoły n[ume]ro 1¹³³, połatany, oprawiony, y do Zboisk na 60 mszy dany 24 Jul[ii] 1774¹³⁴.

3tio. Oktoich n[ume]ro 1 stary lwowskiey typogr[afij], drugi nowy poczajowski.

4to. Apostoł n[ume]ro 1.

5to. Tryod Postna n[ume]ro 1. Tryod druga Postna nowa, w Poczajowie kupiona.

6to. Tryod Kwitna 1, Tryod druga Cwitna nowa, w Poczajowie 1770 kupiona.

7mo. Trebników in 4to, N[ota] B[ene], Trebniczek in 8vo stary, dany do Stawczan na obliги 15 Aug[usti] 1777¹³⁵.

8vo. Czasosłow 1, dany do Srok na 15 Mszy D[ie] 5 7br[is] ro[ku] 1772¹³⁶.

9no. Miney pisanych na rok cały n[ume]ro 10, dane na obliги do Bylini¹³⁷.

10. Jarmoły drukowany n[ume]ro 1, drugi in 4to pisany, trzeci nowy poczajowskiego druku¹³⁸.

11. Akafisty in 4to nro 1, kijowski¹³⁹.

12. Psalterz 1, Psalterz druga nowa, w Poczajowie 1770 A[nno] kupiona¹⁴⁰.

13. Akafisty sedmoczny 1, lwowski¹⁴¹.

14. Czasy carskie n[ume]ro 1.

15. Mineie poczajowskiey typografii opravne, na miesiąc 12, po 2 miesiące w więdze iedney. Kupione w roku 1768 na ofiarowaną jałmużnę Marij Babki y Jana Dziada szpitalną, reszta zapłaciła się w roku 1769, peculi[um] p[er] m[e] Valeryani Podweschzynski.

P[ater] Hyac[ynth] Nesterski O[rдинis] S[ancti] B[asilii] M[agni] [підпис]¹⁴².

16. Tetratka drukowana in 4to, cięka, wełyczanyie w sobie zamykaiąca¹⁴³.

17. Метрика погрѣбаемых иноковъ и мирянь ab Anno 1774¹⁴⁴.

Xięgi pozostałe po śmierci Badyma Kopestyńskiego in 8vo

1mo. Akafisty razlyczny 1. X[iędzu]u Maxymowiczowi na 6 Mszy dane¹⁴⁵.

¹³³ Фразу закреслено.

¹³⁴ Уточнення про відправлення книги записано іншим почерком.

¹³⁵ Уточнення про відправлення книги до Ставчан записано іншим почерком.

¹³⁶ Коментар дописано іншим почерком.

¹³⁷ Коментар про відправлення книги до Білини записано іншим почерком.

¹³⁸ Уточнення про другий і третій примірники дописано іншим почерком.

¹³⁹ Уточнення про місце видання дописано іншим почерком.

¹⁴⁰ Коментар про купівлю книги в Почасві дописано іншим почерком.

¹⁴¹ Уточнення про місце видання дописано іншим почерком.

¹⁴² Речення записано іншим почерком.

¹⁴³ Речення записано іншим почерком.

¹⁴⁴ Речення записано іншим почерком.

¹⁴⁵ Запис закреслено.

- 2do. Sobranie od mołytwosłowa nikotorych mołeny n[ume]ro 1.
 3tio. Poslidowania Czasów carskich n[ume]ro 1.
 4to. Compendium variaru[m] Benedictionu[m] n[ume]ro 1.
 5to. Wyprawa na tamten świat n[ume]ro 1.
 6to. Uwagi chrześcijańskie na każdy dzień n[ume]ro 1.
 7mo. Wykład Mszy Ś[więtego] Jana Chryzostoma ... 1.
 Wykład Mszy Ś[więtej] J[ego] [Mość] x[iędz] Krownicki komuś darował¹⁴⁶.
 D[ie] 25 Febr[uarii] 1776 A[nn]o ab acta visit[a]t[onis] revis[itum] et verifien-
 tum.

/ apr. 20 /

Xiążki pozostałe po śmierci x[iędza] Łozińskiego

1. Medytacye poczajowskie foliowe czarno oprawne ... 1.
2. Krotka annotacya seymów warszawskich in folio ... 1.
3. Słowo ko Narodom kaftolyczeskim in 4to ... 1.
4. Pohribanyie inoczeskoie in 4to ... 1.
5. Prawdy wieczne in 4to ... 1.
6. Ogród liliowy y cedrowy in 4to ... 1.
7. Ftoma od kupyny in 4to ... 1.
8. Akafisty poczajowskie in 4to ... 1.
9. Połustaw uniowski. N[ota] B[ene]: x[iędz]u superiorowi in 8vo.
10. Trebnik lwowski in 8vo. N[ota] B[ene]: dany na obligi, vid[e] obligi.
11. Alfawyt duchowny in 8vo ... 1.
12. Znamenyie przyszestwia antychrystowa in 8vo ... 1.
13. Czasy carskiy in 8vo ... 1.
14. Ustawy Ś[więtego] Soboru Zamoyskaho in 8vo ... 1.
15. Kratkoie pouczenye ko sanu swiaszcz[eniczeskomu] in 8vo ... 1.
16. Czyn obszczych namiereny in 8vo ... 1.
17. Polityka swieckaja in 16to ... 1.
18. Ewangelika polska in 8vo ... 1.
19. Summariusz reguł Ś[więteg]o Bazylego ... 1.
20. Xiążka cyrulicka in 8vo, bez tytułu ... 1.
21. Honor Nayś[więtszej] Maryi in 8vo ... 1.
22. Woyna duchowna in 8vo ... 1.
23. Prawa powszechne in 8vo ... 1.
24. Summariusz Żywota Ś[więteg]o Onufrego in 8vo ... 1.
25. Wyprawa na tamten świat in 12mo ... 1.
26. Modliwiarz polski bez tytułu in 12mo ... 1.
27. Xiążeczka polska o Sakramentach Leona Kiszki ... 1.
28. Przewodnik do nieba in 16to ... 1.

¹⁴⁶ Речення записано іншим почерком.

29. Axiomata chrześcijańskiej filozofij in 16to ... 1.
30. Xiążeczek Ś[więteg]o Onufrego 12 ... 12.
31. Xiążeczek nabożeństwa porannego in 16to ... 5.
32. Kalendarzyków warszawskich 1760 et 1762 ... 2.
33. Pieśń o Nayś[więtszej] Pannie lwow[skiej] ś[wię]tojurskiej ... 1.

/ арк. 20 зб. /

**Xiążki pozostałe po ś[więtej] p[amięci] x[iędza] Justyna Illaszewicza,
exconsultora Prowincyi, 1777 Roku D[zie] 13 Febr[uar]ii wpisane**

- 1mo. Concordantiae in folio n[ume]ro ... 1.
- 2do. Biblioteka concionatoria Lochnera, tom[i] n[ume]ro 3 in folio.
- 3tio. Theologia moralis universa Antoine in 4to, [ma]jori dwa tomy w iedno oprawne.
- 4to. Graeciae Orthodoxae de Processione Spiritus Sancti in 4to [ma]jori, tomi 2.
- 5to. Cnapius poznański in 4to.
- 6to. Medytacye x[iędza] Rupczynskiego Z[akonu] Karm[elitańskiego] in 4to n[ume]ro 1.
- 7mo. Theologia Speculativa et Dogmatica Pauli Antoine in 8vo n[ume]ro 1.
- 8vo. Specimen Ecclesiae Ruthenicae in 8vo n[ume]ro 1.
- 9no. Recollectiones morales P[atris] Patricii Sporer in 8vo tomi n[ume]ro 2.
- 10mo. Veritas in medis seu Propositiones damnatae Bai in 8vo n[ume]ro 1.
- 11mo. Medytacye kapłańskie x[iędza] Ruggierego in 8vo n[ume]ro 1.
- 12do. Pax Religiosa P[atris] Stanisłai Grodiccii in 8vo n[ume]ro 1.
- 13tio. Miscellanea sacra P[atris] Prokopowicz in 8vo n[ume]ro 1.
- 14to. Summarius Reguł Ś[więtego] O[jca] N[aszego] B[azylego] W[ielkiego] in 8vo n[ume]ro 1.
- 15to. Epistola Enciclica ad Missionarios per Origentem Benedicti Papa XIV in 8vo.
- 16to. Epistola Benedicti Papa XIV ad Metropolitanum Russiae Szeptycki, słowo archimandritum et alios monachos S[ancti] B[asilii] M[agni] in 4to n[ume]ro 1.
- 17mo. Postrych in folio n[ume]ro 1.
- 18vo. Pogrzeb zakonny in 4to n[ume]ro 1.
- 19no. Ś[więtego] Jana Złotoustego słowo o swiaszczętwi n[ume]ro 1.
- 20mo. Lexikon słowenski in 4to.
- 21mo. Acta Capituli Generalis Ord[inis] Praedicator[um] pisane in 4to n[ume]ro 1.
- 22do. Rehlament Duchowny in 8vo n[ume]ro 1.
- 23mo. Kalendarz ruski y polski poczajowskiego druku x[iędza] Gimnazego Lewickiego in 4to.

/ арк. 21 /

Xięgi biblioteczne

- 1mo. Testament Nowy in 8vo n[ume]ro 1.
- 2do. Summaryusz Reguł Ś[więtego] O[jca] B[azylego] W[ielkiego] in 8vo n[ume]ro 12.
- 3tio. Xiążka pod tytułem Lampa zapalona in 8vo 1.
- 4to. Hystorya o Krzyżu Świątym in 4to n[ume]ro 1.
- 5to. Medytacye całoroczne in fol[io] n[ume]ro 1.
- 6to. Głos Pana kruszącego libany, do medytacyi zakoney wiele potrzebna, in 4to n[ume]ro 2.
- 7mo. Konkordancye kupił x[iądz] Gulski za zł[otych] 23, D[ie] 30 7[m]bris 1774.

**Xięgi po śmierci P[atris] M[agistri] Valeriani Podwieszczyńskie[go],
miejscu tutejszego są aplikowane, do biblioteki następujące in folio**

- 1mo. Swada polska y łacińska 1.
- 2do. Jus canonicum Reinfensztuela, tomów n[ume]ro 4.
- 3tio. Praedicationes mystagogicae ex jure canonico, tom n[ume]ro 1.
- 4to. Praxys vicarior[um] Caroli Pellegrini, tom n[ume]ro 1.
- 5to. Kazania W[ielebnego] x[iędza] Stefana Szczanieckiego Soc[ietatis] Jesu, tom n[ume]ro 1, niema¹⁴⁷.
- 6to. Palatium Reginae Libert[a]tis, pisana, tom n[ume]ro 1.
- 7mo. Wieczność sławy y domu Czarnieckie[go], kazanie pogrzebowe, tom 1.
- 8vo. Akta publiczne do interessu Ordynacyi Ostrog[skiego], tom 1.
- 9no. Conclusiones Theologicae¹⁴⁸ Tyiatynor[um] Nicolao Dębowski, ep[iscop]o p[ri]s camene[censis], przypisane, n[ume]ro 1.
10. Ekonomiki ziemiańskiey punkta informujące gospodarzów 1.

Xięgi in 4to majori

- 1mo. Benedicti 14ti de Missae Sacrisicis, tom 1.
- Benedicti 14ti de Beatificatione bul[la]e, t[om] 1.
- 2do. Theologia moralis Pauli Ant[oine], tom 1.
- 3tio. Dykcjonarz włoski z łacinskim y francuzkim, t[om] 1.
- 4to. Diquisitionum magicor[um] libri, tom n[umero] 1.
- 5to. Predichae di M[onsigno]r Massilon n[ume]ro 1.
- 6to. Epilogo storico della religione de s[antit]a Basilio M[a]gno n[umer]o 1.
- 7mo. Martyrologium Romanum Gregorij 13 n[umer]o 1.
- 9no. Synodus Provincialis Ruthenor[um] habitu[s] Zamosciae, t[om] 1.

¹⁴⁷ Уточнення про відсутність написано зверху над рядком.¹⁴⁸ Фразу закреслено.

- 10mo. Gloria Clementi Romani Pontificis autore Clemente Chodikiewicz 1.
 11mo. Quaresimale di Pantaleone Dolora, tom 1.
 12do. Index in Universam L[og]i[ca]m, filozofia pisana 1.
 13tio. Mszalik grecki 1.
 14to. Institutiones canonicae civiles et criminales, xięga pisana 1.
 15to. Tractatus Theologici de Deo et justitia, pisane n[umer]o 1.
 16to. Tractatus de virtutibus, pisana, t[om] 1.
 17mo. Lucubratio celsissimi P[atr]is Francisci Racoscij in insula Rhodoi e Patria sua exilium n[umer]o 1.
 18vo. Orationi Panegiriche Patris Francisci Mauro de S[an]cto [...] 1.
 19no. Statuti de la V[e]n[e]r[a]b[i]li Archiconfraternita del Confalone n[ume]ro 1.

Xięgi in 4to

- 1mo. Cnapius poznański 1.
 2do. Vitae Pont[i]f[i]cum Romanor[um] n[ume]ro 1.
 3tio. Igiubili Discorsi Panegirici n[ume]ro 1.
 4to. Promptuarium Philosophicum n[ume]ro 1.
 5to. Odrobiny z stołu królewskiego 1.
 6to. Kolsankler wierny Leonidzie 1.
 7mo. Censura P[rae]phaeticor[um] de Romanis Pontificibus 1.
 8vo. Vindicae Marianae Innocentiae 1.
 9no. Festum Innocentiae Marianae Conceptiones 1.
 10. Tractatus theologiae moralis *Corrala*, tomow 1.
 11. Panegirici supra J[oannis] Martyrij della S[antita] Virgine *del P[io] Nicolo Dijon cappuccino* 1.
 12. Didatterio Basiliano de vera instructione novitior[um] 1.
 13. Quaresimale di Paolo Sygneri 1.
 14. Sacri sermones in Sacetto Pontificis Raymondi 1.
 15. Computus ecclesiasticus 1.

Xięgi in 8vo majori

- 1mo. Orazioni funebri dimon sygnor Bossuet 1.
 2do. Neoconfessarius practice instructus 1 niema¹⁴⁹.
 3tio. Disputationes historicae viginti 1.
 / арк. 22 /
 4to. Hystoria Familia[e] S[a]crae 1.
 5to. R[everendissimi] P[atr]is Becani Martyni Manuale controversar[um] 1.
 6to. Compendiaria Graecae Grammatices 1.

¹⁴⁹ Запис закреслено.

- 7mo. Praedichae dette nel Palaso Apostolico da Paolo Sygneri 1.
- 8vo. Summa philosophiae scholasticae scotisticae 1.
- 9no. Asceticae S[ancti] Basilij, xiążek 2.
10. Corvini Institutiones Ph[i]l[oso]ph[ia]e 3.
11. Panegiriones par M[onsignor] Sabbe Charaud 1.
12. Christianus in solitudine 1.
13. Archittettura di Vitruvio 1.
14. Index libror[um] prohibitor[um] 1.
15. Hystoria apostolica Sandini 1.
16. Nova Grammatica italiana Tranus 1.
17. Letres modernes 1.
18. Triplex Grammatica 1.
19. Aforismi de cognoscendis et curandis morbis.
20. Kwestye polityczne oboiętne 1.
21. Explikacya stanów 1.

In 8vo

1. Panegirici sacri di Paolo Sygneri 1.
2. Spectabilium historiae universalis compendium 1.
3. Patris Bernardi Sannio collectis benedictionum 1.
4. Jacobi Platelij Cursus Theol[og]icus, tomi 2.
5. Sermoni e panegirici [...] Flechier 2.
- 6to Biblia Sacra vulgatae editionis, tomow 2.
- 7mo Geographia universal[is] Bussieri, tom 1.
- 8vo Compediosa notizyia del Impero del Collegio Degli Ellettori 1.
- 9no Petrus Lagnerio 1.
10. Totius dicisio Grammaticae Alvari 1 niema.
11. Stanislai Lubomiri opuscula latina 1.
12. Cornelij Taciti Annales 1.
13. Justi Lipsij doctrinae moralis 1.
14. Reflexiones de Bellagarde, sur les ridicule et sur les moyens par m[onsieur] [...] ¹⁵⁰.
15. Del educatione christianaes des enfans 1.
/ арк. 22 зв. /
16. Rubricae Missales 1.
17. Roma riccerrata 1.
18. [...] Secretario Principiante 1.
19. Apostemata Egidij Corroseli 1.
20. La vera Politica 1.

¹⁵⁰ Назву й автора книги закреслено і дописано уточнення.

21. La veritable Politia 1.
22. Le secrataire parfait a la Mode' 1.
23. Filitea seu introductio ad vitam devotam 1.
24. Artimetica Curieza ... 1.
25. Dywertymment Mikołaja Potockiego 1.
P[atr]is Hyac[ynthi] Nesterski O[r]dinis] S[ancti] B[asilii] M[agni] s[cri]p[tum] v[er]o m[anu]p[ro]pria].
26. 1769 D[ie] 2 Julii J[ego] [Mość] x[iędz] Jozafat Łozinski Z[akonu] Ś[więtego] B[azylego] W[ielkiego] oddał do biblioteki Ś[więtego] Onufrego Lwows[kiego] xięęę in folio titulo Loci communes sacri et profani sentecitiarum¹⁵¹.

**Xiążki post pie functu[m] Bademu[s] Kopestyń[s]ki
mieyscu tuteyszemu aplikowane 1771 An[n]o 1 Aprilis
in 4to majori**

- 1mo. Discursus p[rae]dicabiles in dominicas et festa Augustus [...].
- 2do. Discursu[s] p[rae]dicabiles sive viridariu[m] Augus[ti] Paoletti 1.
- 3tio. Biblia sacra vulgatae editionis 1 niema¹⁵².
- 4to. Słowo Boże na niedziele całego roku x[iędza] And[r]zeia Murczyń[skiego] 1.
- 5to. Swyta kaznodzieyskie na cały rok x[iędza] Murczyń[skiego] 1.
- 6to. Kazania przygodne x[iędza] Andzeia Murczyńskiego 1.
- 7mo. Kazania na sollenych pogrzebach znacznych x[iędza] Jana Leguckiego n[ume]ro 1.
- 8vo. Troista ofiara x[iędza] Clementa Chodekiewicza 1.
- 9no. Traiedyia nieukoinonych pełna żalów x[iędza] Donata Popielewicza 1.
- 10mo. Introdukcya Adoracyia Serca Jezusowego Schol Piar[um] 1.
- 11mo. Zapłata zaciągnionego Adamowego długa czyli kazania o Mence Pańskiej 1.
- 12do. Szkoła bazylińska dla dobrego wychowania nowicuszów y profesów 1.
13. Gura Poczajowska z [s]topką y obrazem cudownym jasna 1.

Xiążki in 8vo

- 1mo. Madyna Bartolomei a Madina instructio confessorior[um] 1.
- 2do. Praktyka żywey wiary x[iędza] Tom[a]sza a Jesu Zakonu Karmalitów Bosych 1.
- 3tio. Joannes Nadazi An[nus] celestis 1.

¹⁵¹ Речення дописано іншим почерком.

¹⁵² Запис закреслено.

- 4to. Ewangelia y epistoly na cały rok x[iędza] Jakuba Wuyka 1.
 5to. Synonima Gregora Cnapii 1.
 6to. Bullae et Brevia Diplomata Congregatione Ruthaenor[um] O[r]dinis S[ancti] B[asilii] M[agni] concernentia 1.
 / арк. 23 /
 7mo. Polak sensat w liście x[iędza] Woyciecha Bystrzonowskiego 1.
 8vo. Panis quotidian[us] Gaudentii P[atri]s Pikulski 1.
 9no. Heliotrophiu[s] seu Conformatio humanae volunt[at]is cu[m] Divina 1.
 10mo. Annus Apostolicus in dominicis et festis R[everendissimi] P[atri]s Laselve post pie functum R[everendissimi] P[atri]s Benedictum Szulewicz huic monasterio applicatus cum obliga[ti]o[ne] ab colondi 10 Missas scetas. 1 contra[m] et [...].
¹⁵³1772 roku [...] Kazimierz Stracliński, proboszcz, kupli S[ancti] Joannis Baptista, darował Biblie in folio godzkiego druku bez oprawy.
 Opusculum contra haereticos in 4to, tom[us] 1.
 R[everendissimus] P[ater] Theophilactus Oryszczyc Diebus Februarij V[eteris] S[tyli] 1774 darował tuteyszemu monasterowi lwowskiemu święto-onufrijskiemu tomików 5 in 8vo. filozofij piarskiey.
 11. Sub titulo Edwardi Corvisini Institutiones P[ro]l[og]i[ca]e.
 12. Vade mecum Medicum emptum fl[ore]nis] 3.
 13. Żywoty Ś[więtych] Zakonu naszego auth[ore] R[everendissimi] P[atri]s Kulczyński in folio zł[oty]ch] 31.
 14. Spowiednik in 4to fl[ore]nis] 17.
 15. Konkordancye wineckiego druku in crudo zł[oty]ch] 28.
 16. Kalendarz polski y ruski poczajowski in 4to na lat 231.
 17. Величанїа in 8vo.
 D[ie] 25 Febr[uar]ii 1776 A[nn]o sub a[ct]u visi[ta]tionis recip et verificati.
 Tenze supra insmoratus V[enerabilis] A[dm]odum R[everendissimus] P[ater] Theophilactus Oryszczyc, exconsulter Prov[incia]e [Men]s[i]bus Maii 1777 A[nn]i monasterowi tuteyszemu aplikował następujące xiążeczki:
 Tractatus th[eolo]g[ic]us in 4to [ma]jori P[atri]s Anthoine de Paeniten[tia] 1.
 Regula maronitaru[m] in 8vo 1.
 Becanus th[eolo]g[ic]us in 8vo 1.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2186, арк. 11, 17 зв. – 23. Оригінал. Мова латинська, польська, руська.

Фрагменти опубл.: І. Альмес. Коло читання ченців Львівської єпархії другої половини XVIII ст.: бібліотеки василіанських ієромонахів Юстина Ілляшевича та Йосафата Лозінського // *Вісник Львівського університету. Серія «Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології»* 11–12 (2017) 14–37.

¹⁵³ Далі подано записи іншим почерком.

Док. № 67

16 квітня 1772 р. –

**Список книг з інвентарного опису
Кам'янець-Подільського монастиря**

/ арк. 32 /

Księgi cerkiewne

- Ewangeliem oprawne w srebro lwowskiego druku ... 1.
 Ewangeliem lwowskiego druku w prostej oprawie ... 1.
 Mszałów uniowskiego druku w prostej oprawie ... 3.
 Mszał wielki poczajowskiego druku w francuskiej oprawie przytarty ... 1.
 Mszałów średnich poczajowskiego druku w prostej oprawie ... 2.
 Mszałik z iedną mszą poczajowskiego druku ... 1.
 Ewangeliem straszne¹⁵⁴ poczajowskiego druku ... 1.
 Tryfoły lwowskiego druku stary ... 1.
 Miney poczajowskiego druku na miesiący 12, po dwa w iednej oprawie ... 6.
 Oktaich druku lwowskiego ... 1.
 Oktoich druku poczajowskiego ... 1.
 Iermołojów druku lwowskiego starych ... 2.
 Tryody Postnych lwowskiego druku ... 2.
 Tryody Cwitnych lwowskiego druku ... 2.
 Czeczestówów poczajowskiego druku ... 2.
 Czasosłów lwowskiego druku ... 1.
 Obszczyzna lwowskiego druku ... 1.
 Prazdniia moskiewskiego druku ... 1.
 Pogrzebu zakonnego druku poczajowskiego ksiązek ... 2.
 Troje nabożeństwa in folio ... 1.
 Trebник stratyński in 4to ... 1.
 Trebników lwowskich in 4to [...] ... 2.
 Trebник uniowskiego druku in 6to ... 1.
 Szestodnik lwowski stary in 4to ... 1¹⁵⁵.
 Apostoł kijowski nowy ... 1.
 Psalterz uniowskiego druku ... 1.
 Tetrada z węczeniem y mołebenem ... 1.
 Akafysty całotygodniowe lwowskiego druku in 6to, ukradli w cerkwi ... 1.
 Akafysty poczajowskiego druku, wszystkie in 6to, kupione in anno 1773
 D[ie] 17 Junij V[eteris] S[tyli].

¹⁵⁴ Помилково записано, має бути – strastne.

¹⁵⁵ Запис закреслено.

/ арк. 32 зв. /

Regestr xiąg złożonych u x[iędzów] Karmelitow Bosych Kamie[nieckich] 1796 R[ok]u, a przez x[iędz]a Józ[efa] Banuńskiego Bazyl[ego] w R[ok]u 1801 zrewidowanych.

/ арк. 33 /

Księgi biblioteczne łacińskie

- Biblia sacra nova in folio minori ... 1.
 Concordantiae nowe in folio minori ... 1, Bar¹⁵⁶.
 Bibliotheca manualis concionatoria R[everendi] P[atris] Tobiae Lochner ...
 tomow 3.
 R[everendi] P[atris] Caudij la Croix Theologia moralis ... 1, Bar¹⁵⁷.
 R[everendi] P[atris] Didaci Nisseni Abbatis O[r]dinis S[ancti] B[asilii] M[ag-
 ni], w pergaminie białym, in folio ... 1, Bar¹⁵⁸.
 Politicus caeli R[everen]di P[a]tris Didaci tomus 3 w pergaminie in folio ... 1.
 Thomae Aquinatis contra gentiles libri 4 tomus in folio ... 1.
 Annus apostolicus, F[ranciscani] Zachariae Laselve in duos tomos divisus
 in folio ... 1.
 Nucleus coppensteinius R[everendi] P[atris] F[ranciscani] Joannis Andread
 in folio ... 1.
 Discursus praedicabilis in dominicas et festa Augustini Pacletti in folio ... 2.
 R[everendi] D[omini] Sebastiani Henrici Penziqieri cum titulo Bonus ordo
 in folio ... 1.
 R[everendi] D[omini] Sebastiani Henrici Penziqieri Additamentum quadri-
 particum in folio ... 1.
 Historiae quator mundi monarchiar Penzygeri in folio ... 1.
 R[everendi] P[atris] Caspari Knitel Conciones in festa in folio ... 1.
 R[everendi] P[atris] Caspari Knittel Conciones domiles in folio ... 1.
 Publii Terentij Comediae w parhaminie ... 1.
 Specimen Originalis¹⁵⁹ Ecclesiae a Concilio Niceno 1mo ... 1.
 Josaphatidos sive de nece B[eatissimae] Josaphat Konczewicz archiep[is-
 co]po Połoce[nse] ... 1.
 Missa p[er] de funetis ex Missali Romano in folio ... 1.
 Patris Gaudin in 8vo tomi 4 hoc Philosophia tomistica et ethica ... 4.
 Specimen Orientalis Ecclesiae in 8vo majori w pergaminie ... 1.
 Viator Christianum in 8vo minori ... 1.

¹⁵⁶ Уточнення про Барський монастир записано іншим почерком.

¹⁵⁷ Уточнення про Барський монастир записано іншим почерком.

¹⁵⁸ Уточнення про Барський монастир записано іншим почерком.

¹⁵⁹ Помилково записано, має бути – Orientales.

- Marci Tullij Ciceronis O[pe]rus de Officiis sine titulo in 8vo w parhaminie ... 1.
 Liber Svetonii Traquilli w parhaminie ... 1.
 Parnassus illustratu[s] subscriptione J. Wrzesiński in 4to ... 1.
 Phaenix Rhetor in 4to ... 1.
 Liber in 8vo sine titulo Continens in le ex una parte Graeco w [...] ex altera latina ... 1.
 Meditationes S[ancti] Augustini in 8vo minori w parhaminie ... 1.
 Svada Civilis in 8vo majori ... 1.
 Liber Carminum metamorphosem seu opera Ovidii ... 1.
 Medulla Theologiae in 8vo minori ... 1.
 Horacij Flacci Carmina in 8vo sine titulo w parhaminie ... 1.
 Simonis Starowolski descriptio R[e]gni Poloniae w parhaminie in 8vo ... 1.
 Medulla theologiae moralis R[everendi] P[atris] Busenbaum in 8vo ... 1.
 Claudiani Carmina in 8vo ... 1.
 Sacerdos X[ris]tianus Abellij in 8vo ... 1.
 Liber de arte rhetorica sine titulo in 8vo ... 1.
 Fons eloquentiae seu Marci Tullij Ciceronis Orationes ... 1.
 Christianus theodidacus seu doctrina piae vivendi in 8vo ... 1.
 Dictionarium latino armenum in folio w parhaminie ... 1.
 Principiae linguae galicae in 8vo ... 1.
 Testamenti novi manual graeco latinum in 8vo w parhaminie ... 1.
 Thesauri polono latino graeci in 4to ... 1.
 Exempla biblica in materias morales in 4to ... 1.
 Marci Antonij Mureti Orationes epistolae in 8vo ... 1.
 Initiae doctrinae phisicae ini 8vo ... 1.
 Joannes Amos Comenij in 8vo w parhaminie ... 1.
 Liber Annaei Sen[e]ciae Philosophi flores in 8vo ... 1.
 Philosophia parepatetica in 8vo w parhaminie ... 1.
 Novus candidatus rhetoricae in 8vo ... 1.
 Commentarius in selectas orationes M[arci] T[ulii] C[iceronis] in 8vo ... 1.
 Liber de ratione discendi et dozendi in 8vo ... 1.
 Liber absq titulo Saracenor Historiae ... 1.
 Liber officior sine titulo in 8vo ... 1.
 Epitomae praeceptor[um] rhetoricor[um] in 8vo ... 1.
 / арк. 33 зб. /
 Connotata antonomastica ... 1.
 Locor[um] praeceptor[um] Sacrae Scripturae w parhaminie ... 1.
 Lucae Opalenij de Officiis libri 3 in 8vo ... 1.
 Libellus do Imitatione X[ris]ti in 8vo ... 1.
 Orationes mentales via brevis in 8vo ... 1.
 Liber exutraq parte thesauri novi quadregesimales in 8vo ... 1.

- Institutiones mathaematicae M[agistro] Joanne Kessio ... 1.
 Viae contemplativae ad portam caelestem in 4to ... 1.
 Vindicatio genuine sensus Ecclesiae Catholico Rutheniae in 4to ... 1.
 Auli Persij Flacci Satirae sex libellos in vo[lumina] ... 1.
 Compedium rhetoricae libelli 2 seu Zwariusze ... 2.
 Columna et firmamentum veritatis in 8vo ... 1.
 Casus conscientiae tomi 1 pars 2 ... 1.
 Apendix ad casus conscienciae ... 1.
 Epitomae doctrinae moralis et canonicae ... 1.
 Jus canonicum ad libros 5 decretalium Gregorii 9 in 8vo ... 1.
¹⁶⁰Reinfestuel Jus Canonicum in folio tomi 6.
 Menochius Commentarius litteralis in Sacram Scripturam in folio tomi 3.
 Calmet Dictionarium biblicum, historicum dogmaticum criticum etc in folio tomi 2.
 Comparati in A[nn]o 1773 Die 19 Januarij ab A[dmodum] R[everendo] P[at-re] Sylv[estro] Łaszczewski Super[iore] # 8.
 Specimen Ruthenae Ecclesiae 1773.
 Historia ecclesiastica Hairego przybyłego in A[nn]o 1784 divisa tomis 2.

/ арк. 36 /

Księgi francuskie, włoskie, niemieckie biblioteczne

- Cento discorsi per le cinque novena in 8vo ... 1.
 Universae phrasologiae latinae corpus Francisci Wagner in folio ... 1.
 La parfaile grammaire royale Francoise in 8vo ... 1.
 La moniere de prior et de medater in 8vo ... 1.
 Table des chapcitre in 8vo ... 1.
 Della Pronuzia in 8vo ... 1.
 Heures de Die ex au Rer in 8vo ... 1.
 Libellus carens a principio 38 totiis de ortographia Gallia in 8vo ... 1.
 Novenna de Sancto Cajetano in 8vo w pargaminie ... 1.
 Gra[m]matica Gallica absq una tabela polonica idiomate in 8vo ... 1.

/ арк. 38 /

Księgi polskie biblioteczne

- Święta roku całego, kazania święteczne x[iędza] Sameula Scholl Piar[a] ... 1.
 Adwent z postem, kazania tegoż autora in folio ... 1.
 Kazania y humilie na święta uroczyste x[iędza] Tomasza Modzianowskiego¹⁶¹ S[ocietatis] J[esu] ... 1.
 Kazania na niedziele x[iędza] Szymona Starowolskiego w parhaminie ... 1.

¹⁶⁰ Решту записів до кінця арк. 33 зв. записано іншим почерком.

¹⁶¹ Помилково записано, має бути – Młodzianowskiego.

- Kazania na niedziele x[iędza] Młodzianowskiego S[ocietatis] J[esu] in folio ... 1.
- Kazania na niedziele x[iędza] Andrzeja Murczyńskiego S[ocietatis] J[esu] in 4to ... 1.
- Kazania świętecznie tegoż in 4to ... 1.
- Kazania przygodne tegoż autora in 4to ... 1.
- Chrześcianin cierpliwością uzbrojony x[iędza] Marcina Rubczyńskiego Karme[lity] ... 1.
- Głos Pana kruszącego cedry tegoż autora in 4to ... 1.
- Medytacye albo próby nieomylnie Ducha x[iędza] Józefa Kubielskiego S[ocietatis] J[esu] ... 1.
- Świętego Augustyna, hyponeńskiego biskupa, Rozmyślenia in 8vo ... 1.
- Głos synogarlicy in 8vo ... 1.
- Kaznodzieja bez tytułu in folio ... 1.
- Kronika Kromerów autora Marcina Błazowskiego, bez tytułu, in folio ... 1.
- Objawienia Ś[więtej] Brygidy, bez tytułu, in folio ... 1.
- Notiy Pięć Ran X[rys]tusowych Baranowicza in 4to ... 1.
- Kazania na solennych pogrzebach x[iędza] Jana Leguckiego S[ocietatis] J[esu] in 4to ... 1.
- Mowy y listy w różnych materyach, bez tytułu, in 4to ... 1.
- Relacye Bottera, czyli opisanie świata, in 4to ... 1.
- Woysko serdecznych affektów in 4to ... 1.
- Juvinalii redivivus to iest Satyry in 8vo ... 1.
- Okulary kalendarzowi staremu x[iędza] Sakowicza in 4to ... 1.
- Wirsze o Nayświętszey Pannie Łazarza Baranowicza in 4to ... 1.
- Zwierzyniec jednoróżcowy wierszami, mowy seymowe, in 8vo ... 1.
- Summaryusz Reguł Ś[więtego] O[jca] B[azylego] W[ielkiego] in 8vo ... 1.
- Wyprawa duszy na tamten świat in 8vo ... 1.
- Elementa architektury domowej z matematyki in 4to ... 1.
- Medytacye x[iędza] Piętkiewicza Z[akonu] Ś[więtego] O[jca] B[azylego] W[ielkiego], druku poczajowskiego in folio ... 1.
- Axiomata chrześciańskiej filozofii in 8vo ... 1.

/ арк. 40 /

Księgi łacińskie pisane biblioteczne

- Tractatus mathematicus pars 1 de arithmetica in 4to ... 1.
- Tractatus theologicus de Sacramentis de gratia Divina ... 1.
- Tractatus theologicus de gratia et peccati in 4to ... 1.
- Theologia Sacra de Deo in 4to ... 1.
- Tractatus theologicus de virtutibus in 4to ... 1.
- Tractatus theologicus de virtutibus theologicis de Fide, Spe in 4to ... 1.

Manuscriptus libellus theologiae moralis in 8vo ... 1.
 Princeps philosophor[um] Aristoteles seu Philosophia Parepatetica in 4to ... 1.
 Tractatus theologicus de Gratia Divina in 4to ... 1.
 Theologia scholastica de Beatitudine Angelis etc in 4to ... 1.
 Amplissimum intra parae naturae terminus regnum seu Phisica ... 1.
 Phisica in 4to ... 1.
 Philosophia P[atris] Augustini Komorowski in 4to ... 1.
 Logica P[atris] Kalęski in 4to ... 1.
 Viae in termino cursus Philosophici in 4to ... 1.
 Scientia naturas rerum in vestigani ides Phisica in 4to ... 1.
 Philosophia Peripatetica cum subscription Josephi Ławecki in 4to ... 1.
 Logica manuscripta 2da Logica sine principio in 4to ... 2.
 Fons exundans Dialectica et Logica in 4to ... 1.
 Philosophia cursus veterum reuntiorumq[ue] etc in 4to ... 1.
 Rhetor scholasticum in 4to ... 1.
 Liber de S[anctis] partibus eloquentiae in 4to ... 1.
 Praecepta rhetorica absq[ue] titulo in 4to ... 1.
 Stilus oratorius ab intensi acumine in 4to ... 1.
 Nuntius in Provincia Reginae artium eloquentiae in 4to ... 1.
 Praecepta rhetorica sine titulo in 4to ... 1.
 Praecepta poetica absq[ue] titulo ... 1.
 Ascensus Taciti etc Poetica in 4to ... 1.
 Tom Castalins praecepta poetica in 4to ... 1.

/ арк. 42 /

Księgi ruskie biblioteczne

Księga Effrem in folio ... 1.
 Prołohy na wszystkie miesiące całego roku druku kijowskiego ... 4.
 Słowo ku narodu kaftołyczeskomu in 4to ... 1.
 Myr so Bohom czelowiku in folio ... 1.
 Wira so Jedyney S[wia]toy Kaftołyczeskoy in 4to ... 1.
 Zercało żywota ludzkoho in 4to ... 1.
 Knyha Awy Dorofteja in 4to ... 1.
 Cobranie prypradkow in 4to ... 2.
 Hora Poczajowska stopoiu y obrazom in 4to ... 1.
 Obraz prymyrenia in 4to A[nn]o 1773.
 Kazusy poczajow[skiego] druku in 4to A[nn]o 1773.

/ арк. 43 /

Kazania panegiryczne łacińskie y polskie

Kazanie w oktawe solenney koronacyi obrazu N[ajświętszey] M[arii] P[anny] Łuckiego in folio ... 1.

Kazanie na wiaz[d] J[aśnie] W[ielmożnego] J[ego] [Mości] x[iędza] Rudnickiego, biskupa łuckiego in folio ... 1.

Panegiryk łaciński temuż biskupowi na wiazd in folio ... 1.

Panegiryk łaciński cum titulo Unum pro cuncto sat etc in folio ... 1.

Panegiryk łaciński J[aśnie] W[ielmożnemu] Mikołajowi Potockiemu, wojewodziecowi bełże[nsi] ... 1.

Domus fortunae et honoris, panegiryk polskimi wirszami in folio ... 1.

Obnetne łakomstwo seu Dyalog po polsku in folio ... 1.

Sum[m]aryusz sprawy poczajowskiej z hrabiną Tarnowską in folio ... 1.

Decretum inter Collegium S[ocietatis] J[esu] Torune[nsis] in folio ... 1.

ADK, Zespół «Archiwum Ławry Poczajowskiej», sygn. 12, k. 32–43. Оригінал. Мова латинська, польська.

Док. № 68

30 липня 1773 р. –

Список книг з інвентарного опису Золочівського монастиря

/ арк. 39 /

Кsięgi cerkiewne w Grabinie

Ewangelia w prostey oprawie ... 1.

Mszałów poczajowskich, ieden pod margines, drugi w prostey oprawie czerwony skorki ... 2.

Mszał poczajowski suto oprawny ... 1.

Oktoichów poczajowskich ... 2.

Tryod Postna y Cwitna, nowe poczajowskie ... 2.

Czasosłow poczajowski in folio ... 1.

Psałterz poczajowski ... 1.

Jarmołojów druku poczajowskiego dwa u [...] w Buczynie ... 2.

Czasosłow in folio uniowski, stary dużo ... 1.

Trebnik uniowskiego druku in 8vo ... 1.

Miney całorocznych poczajowskich po trzy miesiący ... 4.

/ арк. 39 зв. /

Akafisty druku poczajowskiego ... 1.

Tomasz Akępis ruski ... 1.

¹⁶²Ewangelia pod margines złoty, z klamkami srebrnymi, 1774 diebus [...] octo[b]ris oprawna ... 1.

¹⁶² Решту записів про церковні книги у Грабині записано іншим почерком.

- Testament in 4to ... 1 Mszalik mały supraski, stary 1, n[ume]ro ... 2 .
 Praznika kijowska drukowana na święta uroczyste in 4to [mi]nori ... 1.
 Mineyka kijowska drukowana na cały rok in 4to [mi]nori, w Buczynie¹⁶³ ... 1.
 Psalter[z] druku poczajowskiego in 4to ... 1.
 Kazania Kendziurskiego, 1772 wydane, na oblige aplikowanych tomików
 cztery w roku 1775 Dnia 1szego 7bra.
 Jarmoły druku poczajowskiego na oblige wzięty.

Księgi na folwarku cerkiewne w Buczynie

- Ewangelia w prostej oprawie ... 1.
 Mszał y Apostoł ... 1.
 Tryod Postna y Cwitna ... 1.
 Oktaich lwowski stary ... 1.
 Jarmoły lwowski drukowany ... 1.
 Trebnik poczajowski ... 1.
 Testament druku kijowskiego in 4to [ma]jori stary ... 1.
 Tryfoły ... 1.
 Psalterz dobra 1, druga stara w Grabinie¹⁶⁴ ... 2.
 / арк. 40 /
 Jarmołyczyk textowy lwowskiego druku ... 1.
 Obszczyna stara in folio ... 1.
 Trebników lwowskich ... 2¹⁶⁵.
 Bazniyka (?) moskiewska in 8vo ... 1¹⁶⁶.

Księgi biblioteczne w Grabinie

- Biblia łacińska in 8 [ma]jori stara y nadpsuta ... 1.
 Medytacye poczajowskie in folio ... 1.
 Theologia moralna sub tytulo Idea in 4to ... 1.
 Nauki na niedziele y święta in 4to ... 1.
 Xiążka bez tytułu in 4to przeciwko Galatowskiemu ... 1.
 Postrych stary in 4to ... 1.
 Wyprawa na tamten świat in 8vo [mi]nori ... 1.
 Nucleus cate[che]ticus in 8vo [mi]nori ... 1.
 / арк. 40 зв. /
 Hebdomas S[anc]ta in 16, desiderat¹⁶⁷ ... 1.

¹⁶³ Уточнення про місцезнаходження книги записано іншим почерком.

¹⁶⁴ Запис про другий примірник закреслено.

¹⁶⁵ Запис закреслено.

¹⁶⁶ Речення записано іншим почерком.

¹⁶⁷ Уточнення про відсутність книги записано іншим почерком.

- Zabawki wierszopiskie y krasomowskie Rzewuskiego in 8vo [ma]jori ... 1.
 Kazania całoroczne pisane in 4to, x[iędz]a Szulewicza [...] wziół [...], re-
 vers świadczy¹⁶⁸ ... 1.
 Synonima lwowska in 8vo [ma]jori ... 1.
 Concordantiae nowe in folio ... 1.
 Kaznodzieja łaciński Lazelve in 4to ... 1.
 Mappy Polskie, Russia, Turecka Laskowka etc ... 1.
 Słowo Boże na niedziele Murczyńskiego ... 1.
 Kazania na niedziele y święta całego roku x[iędz]a Kaspra Balsama Soc[ie-
 tatis] Jesu in 8vo [ma]jori ... 4¹⁶⁹.
 Prawda chrześcijańska to iest tractat rabina Samuela in 8vo [ma]jori ... 1.
 Concilium Tridentium in 8vo ... 1.
 Joannis Grasset S[ocietatis] J[esu] Nova forma meditationum in 8vo ... 1.
 Mons Thabor P[a]tris Anselmi Bislinus Or[dinis] S[ancti] Benedicti in 8vo
 ... 1.
 Instituciones politicae auth[ore] Soc[ietatis] Jesu in 8vo ... 1.
 Prawdziwe zwierciadło niewinności to iest Życie czyste Aloyzego Gonsagi
 in 8vo ... 1.
 Arma Montanum Regni Pol[oniae] in 8vo ... 1.
 Summaryusz Reguł Ś[więtego] Basylego in 8vo ... 1.
 Nowy Testament Pana naszego Jesusa X[ry]stusa in 8vo ... 1.
 Katolicka informacja in 8vo ... 1.
 Odpowiedź na częste owe pytanie gdzie to napisano in 12 ... 1.
 Liber sine tytulo P[rae]cepta rhetorices ... 1.
 Kazania x[iędz]a Karola de Larue Soc[ietatis] Jesu in 8vo [ma]jori, tom 4 ... 4.
 Florilegium rerum et materium in 8vo ... 1.
 Loci communes seu florilegium ord Jani Gruteri in 8vo ... 2.
 Tirocinium theologicum authoris Balthasare Soc[ietatis] Jesu in 12 ... 1.
 Unus p[ro] omnibus hoc est Jesus X[ris]tus Dei Filius in 4to ... 1.
 Currus Israel et Auriga ejus in 4to ... 1.
 Mater amoris et doloris in 4to ... 1.
 P[atris] Sebastiani Henrici Penzingeri bonus ordo pro Dominicus sriptus
 formatae conciones in omnibus dominicis [...] festis [...], tom 2 ... 2.
 R[everendissimi] P[atris] Pauli Segneri Soc[ietatis] Jesu Sermones in 4to ... 1.
 Medulla theologiae moralis in 4to ... 1.
 Manna Duszy W[ielebnego] x[iędz]a Paula Segneriego Soc[ietatis] Jes[u]
 in 4to ... 4.
 Sententiae morales conscientiae contractive in 4to ... 1.

¹⁶⁸ Уточнення про позику книги записано іншим почерком.

¹⁶⁹ Речення закреслено.

/ арк. 41 /

- Flores sententiar[um] Ludovico Blosio in 12 ... 1.
 Liber sine titulo continens varias quaestiones de B[ea]tissi[ma] Maria est ... 1.
 Sнопек ziarna Słowa Bożego plenny in folio ... 1.
 Meditationes brevissimae de Passione X[ris]ti in 12 ... 1.
 Aucupium innocentiae P[a]tris Gabrielis Hevenesii Soc[ietatis] J[esu] ... 1.
 Ohłaszenie sic katechism in 8vo ... 1.
 Liber cui titulus żywoty Ś[więtych] na trzy miesiące in folio ... 1.
 Capitulum Generale Provinciae Polonae in 8vo [ma]jori ... 1.
 Szkoła bazylikańska polonicis idiomate in 8vo [ma]jori ... 1.
 Biblia Sacra nova edita Venetijs in 4to ... 1¹⁷⁰.
 Obrona religii graeco ruskiej ... 1.
 [...] scripta Phisica et Methaphysica ... 1.
 Liber cui titulus sinuum tabulae in 12 ... 1.
 Liber sine tytulo continens inscriptiones stemattum ... 1.
 Liber Soarii S[ocietatis] Jesu in 12 Soarij ... 1.
 Kathechyzm missionarski in 12 ... 1.
 Liber philosophicus scriptus ... 1.
 Liber cui titulus Traiedya polonicus ... 1.
 Tractatus scriptus de Sacramentis ... 1.
 Liber scriptus de tropis et figuris in 4to ... 1.
 Liber sine titulo decretor[um] in 4to ... 1.
 Liber scriptus phisicae ... 1.
 Liber in folio dictus Kalendarz seraficzny in ... 1.
 Liber polonicus dictus Świat po części przeyrzany ... 1.
 Woyna duchowna in 8vo ... 1.
 Góra Poczajowska in 4to ... 1.
 Axiomata pisane in 8vo non est ... 1.
 Przewodnik na drogę wieczności in 8vo ... 1.
 Obraz prymirenya, ruska in 4to ... 1.
 Kaznodzieia pisany na niedziele y święta, do Dobrzan pożyczony ... 1, iest
 rewers nato¹⁷¹.
 (запис закреслено)
 Teolog Ferdinandi Januszewski ... 1.
 Nowy Testament idiomate Ruski, w cerkwi¹⁷² ... 1.
 (запис закреслено)

¹⁷⁰ Речення закреслено.¹⁷¹ Уточнення про наявність підтвердження позики книги до Добрянського монастиря записано іншим почерком.¹⁷² Уточнення про місцезнаходження книги в церкві записано іншим почерком.

X[iędza] Karola de Larue Soc[ietatis] Jesu in 8vo [...] ... 2.
 Szkoła bazylińska in 4to, [ma]jori idiomate, ruska ... 1¹⁷³.

/ арк. 41 зв. /

Meditationes S[ancti] Augustini in mino[ri] 8vo.

Liber Sebastiani Henrici Pesingeri continens conciones.

Hortus Biblia moralis Francisci Pappus.

Na zaczęcie Trybunała, kazania x[iędza] Woyc[i]echa Aloizego.

Kazania na pogrzebie Iwaszkowy.

Kazania Rydzierskiego tomów 4, na obliги wzięte.

ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 814, арк. 39–41 зв. Оригінал. Мова латинська, польська.

Док. № 69

серпень 1773 р. –

Каталог книг Львівського Святоюрського монастиря

/ арк. 1 /

Sacra Scriptura

1mo Biblia Sacra ... in folio.

2do Concordantiae bibliorum ... in folio.

3tio Concordantiae ... in 4to.

4to Biblia Sacra ... in 4to.

5to Biblia Sacra ... in 8vo.

6to Nowy Testament ... in 8vo.

7ma Novum Testamentum sine principio ... in 16to.

8vo Prophetiae Majorum Prophetarum ... in 16to.

9no Martyrologium Romanum in refectorio ... in 4to.

Commentarii

1mo Benedicti Ferdinandi in Genesim in folio.

2do Cornelii a Lapide in Genesim.

3tio Nicolai Senerii in Josue, Judich.

4to Joannis Pinedae in Job.

5to Anteloquium in Canticum Salom[moneum].

6to Cornelii a Lapide in Prophetus Majores.

7mo Maldonati in 4tuor Evang[elia].

¹⁷³ Речення закреслено.

- 8vo Cathena Divi Tomae in 4tuor Evang[elia].
- 9no Theophilacti in 4tuor Evang[elia] et Ep[isto]las Pauli.
- 10mo Joannis Chrisostomi in Joann[is] Evang[elia].
11. Cornelii a Lapide in Ep[isto]las Canonicas.
12. Cornelii a Lapide in Ep[isto]las S[ancti] Pauli.
13. Enarrationes in 4tuor Evangelia.
14. Enarrationes in Acta Apostolorum.
15. Postilia Orthodoxa.
16. Applicationes in Genes[im], Levit[icum], Reg[es].
17. Commentarius in Psalmos.

/ арк. 1 зв. /

Concionatores

1. Didaci Nisseni Ord[ini]s S[ancti] B[asilii] M[agni], tom 1 ... in folio.
2. Ejusdem ... tom – 2dus.
3. Ejusdem ... tom – 3tius.
4. Ejusdem ... tom – 4tus.
5. Lochner ... tom 1 et 2dus.
6. Lochner ... tom III et IV.
7. Fabri Conciones in d[omi]n[i]cas et festa.
8. Makowski Pars hyemalis.
9. Michaelis Antonii Hacki Serm[ones].
10. Sermones Dionysii Carthusiani in d[omi]n[i]cas.
11. Fabri Conciones in d[omi]n[i]cas et festa.
12. Syllabus Marianus de B[eatissima] V[irgine] M[aria].
13. Makowski pro vestivitibus.
14. Idem pro festivitibus.
15. Academia Mariana.
16. Bibliotheca concionatorum.
17. Didaci Nisseni Sermones quadragesimalis ... in 4to.
18. Bibliotheca Sancta Sixti Senexis ... in 4to.
19. Conciones Dominici Francisci Correrii ... in 4to.
20. Orationes ecclesiasticae ... in 4to.
21. Alphabetum Beatissimae V[irginis] M[ariae] ... in 4to.
22. Dominicanis non mutus ... in 4to.
23. Bellarmini Conciones ... in 4to.
24. Augustini Paolleti ... in 4to.
25. Ejusdem liber 2dus ... in 4to.
26. Lux Evangelia ... in 4to.
27. Conciones in d[omi]n[i]cas sub titulo pro Verbi Divini.
28. Vindiciae Marianaе.

29. Dicenda concionatorum.
30. Altrium sapientiae.
31. Preco Divini Verbi a d[omi]n[i]cis.
32. Florilegium.
33. Bessi Conciones.
34. Dictionarium concianatorum.
35. Conciones Ludovici in d[omi]n[i]cas.
36. Ejusdem Conciones in d[omi]n[i]cas.
37. Promptuarium cathehisticum.
38. Conciones ab Joanne Caro.
39. Homiliarium Joannis.
40. Conceptus Evangelici.
/ арк. 2 /
41. Diurnale concionatorum.
42. Conciones pro d[omi]n[i]cis et festis sine titulo ... in 8vo.
43. Conciones pro d[omi]n[i]cis et festis Joannis Osorii ... in 8vo.

Kazania polskie in folio

1. Summariusz kazań Starowolskiego na niedziele.
2. Kazania Fabiana Birkowskiego.
3. Dzieło zbawienia.
4. Quadragezynał.
5. Kazania niedzielne Węgrzynowskiego.
6. Kazania x[iędza] Pawła Kaczyskiego.
7. Kazania x[iędza] Węgrzynowicza.
8. Kazania podczas koronacyi N[ajświętszej] P[anny] Podkamie[nieckiej].
9. Kazania podczas teyże koronacyi.
10. Kazania pogrzebowe x[iędza] Loręcewicza libri duo.
11. Kazania na święta Starowolskiego.
12. Kazania Piotra Dunina.
13. Żywoty Świętych.
14. Medytacye poczajowskie.
15. Kazania x[iędza] Olszewskiego ... in 4to.
16. Kazania x[iędza] Gullowskiego.
17. Kazania x[iędza] Kowalickiego.
18. Gospodarz nieba y ziemi.
19. Kazania x[iędza] Kowalickiego.
20. Kazania x[iędza] Olszewskiego.
21. Item kazania tegoż.
22. Kazania Liberiusza.
23. Nauki Korzeniowskiego.

24. Snopek mirry x[iędza] Rakiewicza.
25. Kazania Liberiusza.
26. Kazania x[iędza] Bieleckiego.
27. Kazania x[iędza] Karpińskiego.
28. Kazania Ponińskiego.
29. Kazania x[iędza] Popielewicza.
30. Menologium bazylikańskie, czyli Żywoty Świętych oboiey plci Z[ako-
nu] Ś[więtego] B[azylego] W[ielkiego] in folio.
/ арк. 2 зв. /
31. Cuda N[ajświętszej] M[arii] P[anny] Poczaiewskiej.
32. Żniwo cnot y chwały wieczney.

Libri ascetici

1. Ustawy Ś[więtego] Oycza Bazylego W[ielkiego] ... in folio.
2. Cedr mistyczny ... in 4to.
3. Flores exemplorum ... in 4to.
4. Zwierciadło przykładów.
5. Meditationes historiae Philippi.
6. Żywoty Świętych.
7. Melodia Świętego Kazimierza.
8. Rozmyślanie duchowne.
Ferreryusz Hieronim. Wilno.
9. Żywoty Świętych.
10. Głos Pana kruszącego cedry libańskie.
11. Woyska nowo rekrutowanego.
12. Serdecznych affektów.
13. Xiążek n[ume]ro 4.
14. Infirmacya chrześcijańska.
15. Historia obrazu Chełmskiego.
16. Psalterz Dawidowa wierszem polskim.
17. Messyasz.
18. Noty pięciu ran X[rys]tusowych.
19. Zwierciadło pilney przezorności.
20. Uwagi duchowne.
21. Korona niebieska.
22. Rozmowa o wierze.
23. Spiritualis.
24. Wieniec Matki Bożej.
25. Świat po części przezyrzany Bratkowskiego.
26. Historye święte.
27. Josaphatidos.

28. Institutio Christiana.
29. Oko wieczności.
30. Vita Sancti Joannis de Matta.
31. Princeps Christianus.
/ арк. 3 /
32. Lampa zapalona.
33. Officia Sanctorum.
34. Vita V[e]n[e]r[a]b[i]lis Patris Kieński.
35. Apostoł Pański.
36. Uwagi duszy.
37. Zebranie katolickiey nauki.
38. Życie Kalasanciusza.
39. Via ad salutem Patris Martyni.
40. Xiążka do nabożeństwa.
41. Infernus damnatorum.
42. Negotiatio spiritualis.
43. Beatorum civitas.
44. Annus sacer.
45. Droga do zbawiania.
46. Historia Passiones Christi.
47. Liber de vita Sancti Hiacynti.
48. Genealogia Christi.
49. Epi[t]het[us].
50. Liber sine titulo.
51. Maria Mater Agonizantium.
52. Actus virtutum.
53. Vita Sancti Symeonis in crudo.
54. Operae horarum seu meditationes christianae ... in 4to.
55. Nowe Ateny.
56. Scientiae artium milit[ar]ium].
57. Xięga doktorska Dominici Leonis Lunensis ... in folio.
58. Xięga doktorska oszarpana Joannis ... in 4to.
59. Atlas mappy.
60. Reguły krótkie Ś[więtego] B[azylego] W[ielkiego] ... in 8vo.
61. Litaneae Lauretanae ad B[eatissimam] V[irginem] z koperstychami ...
in 8vo.
62. Woyna duchowna ... in 8vo [mi]nori.
63. Xięga xiędza Segnerego Niewierny ... in 4to.
64. Nauka o sposobach ejusd authoris ... in 8vo.
65. Maxymy wyięte z historyi ... in 4to.
66. Praeapta morum et vitae puerilis ... in 8vo.

/ арк. 3 зв. /

Libri canonici

1. Panormitani.
2. Commentarius in Jus canonicum Felini.
3. Ceremoniale episcoporum.
4. Jus canonicum.
5. Universum traditum.
6. Ab autore R[everendo] P[at]re Anacleto.
7. Reiffenstuel tomi 4tuor ... in folio.
8. Verani Comentarii.
9. In Jus canonicum tomi 2.
10. Aneae Sylvii de Gestis Concilii Basiliens[is].
11. Liber de legibus sine principio.
12. Corpus juris canonici.
13. Lancel tomi 2.
14. Arnoldi Corvini.
15. Observationes practicae.
16. Philippus Decius.
17. Praxis juris atriusq[ue].
18. Jus canonicum s[eu] Synopsis juris canonici.
19. Institutiones Justiniani imperatoris.
20. Adami Huth. Jus canonicum.
21. Institutiones juris canonici authore Fabio Francisco Antonio libri 2.
22. Accesoria juri servientia ... in 8vo.
23. Bulla summorum Pontificum ... in 8vo.
24. Constitutiones seu Capitulum G[ene]r[al]e Brestense[s] 1772 celebratu[m]
in 8vo.

Theologi speculativi

1. P[at]ris Buluard libri 3 ... in folio.
2. Berti in libris 3bus divisis, tomi 4 ... in folio.
3. Tourneli in libris 4tuor divisis, tomi 5 ... in folio.
4. Sancti Athanasij Opera ... in folio.
5. Roberti Bellarmini ... in folio.
6. Concilium Florentinum ... in folio.
7. Joannis Damasceni ... in folio.
8. Patris vivae, tomi 2 in duobus libris ... in 4to.
9. Antoine, tomi 2 in duobus libris ... in 4to.
10. Concilium Tridentinum ... in 4to.

/ арк. 4 /

11. Breviarium universae theologiae ... in 4to.
12. Defensio Sanctae Ecclesiae Orientalis ... in 4to.

13. Epistolae Apostolicae ... in 8vo.
14. Medulla Theologiae id[em]q[ue] author scriptus int[er] theologos mo-
rales sub titulo Busenbaum.
15. Enchiridion theologicum ... in 8vo.
16. Synodorum Constitutiones.
17. Institutiones theologiae contra Luther ... in 4to.
18. Cyrillus Patriarcha Alexandrinus ... in 4to.
19. Concilium Floren[e]nse.
20. Synodus Zamoysciana. N[ota] Bene: 1771 A[nn]o 6 Semp[te]mbris re-
visionis libror[um] [i]n reperta.
21. Petrocorensis theologiae libri 3 ... in 8vo.
- 21–23 – *об'єднано дужкою з № 21.*
24. Patris Renz theologiae speculativae libri 7 ... in 8vo.
- 25–30 – *об'єднано дужкою.*
31. Bellarmini tomi 4tuor, in 4tuor libris distinctis ... in folio.
- 32–34 – *об'єднано дужкою.*

Theologi morales

1. Hortus pastorum ... in folio.
2. Bibliotheca Sanctorum ... in folio.
3. Joannis Virgerii ... in folio.
4. P[atris] Sporer ... in folio.
5. P[atris] Antoine w pergaminie ... in 4to.
6. Felicis potestatis ... in 4to.
7. Aeliae ... in 4to.
8. Petricorensis libri 3 ... in 8vo.
- 9–10 – *об'єднано дужкою.*
11. P[atris] Busenbaum tomi 2 ... in 8vo.
12. Idem author scriptus index theol[ogiae] specul[ativae] 6 tit[ulo] Medul-
la theologiae.

/ арк. 4 зб. /

13. R[everendi] P[atris] Gabrielis Antoine.
14. Ejusdem tomus 2dus ... in 8vo.
15. R[everendi] P[atris] Gengiel ... in 8vo.
16. Liber de moralibus Joannis Reuter ... in 8vo.
17. Theologia moralis Joannis Ecki ... in 8vo.
18. Panis quotidianus ... in 8vo.
19. Petri Canisij ... in 8vo.
20. Theologia moralis Anacleti Reiffenstuel ... in 4to.
21. Instructio compendiosa et ordinibus ... in 12.
22. Privilegia et decreta, liber scriptus int[er] canon[icos] ... in 8vo.

23. Patris Concinae integra theologia moralis libri numero 3 ... in folio.
24. Collectio principalium definitionum ... in 8vo [mi]nori.
25. Casus conscientiae Lambertini libri 3 ... in 8vo.
26. Epitome doctrinae moralis et canonicae Joannis Mansi ... in 8vo.
27. Teologia polska, nazwana szkolna ... in 4to.

Libri philosophici

1. Enciclopedia.
2. Commentarii collegii Conimbricens[is].
3. Commentarius in logicam Aristotelis.
4. Joannis quaestiones.
5. Prosarum ellucidatio.
6. Dialectus sine titulo.
7. Pneumatologia Joan[nis] Clerici.
8. Semery.
9. Ejusdem.
10. Amort.
11. Sebestiani dupasquer.
12. Parchetij tomi 4tuor.
- 13–15. – *об'єднано дужкою.*
16. Buhon tomi 2.
17. – *об'єднано дужкою з № 16.*
18. Dissertatio authore incerto.
19. Anselmus Schell.
20. Universa philosophia.
21. Physica.
22. Dialectica.
23. Gymnasium speculativum Augustini Guth.
/ арк. 5 /
24. Systema aeticae.
25. Philosophia Cornelij Valerij.
26. Universa philosophia.
27. Petri Tatareli.
28. Censura in atomos.
29. Anatomia.
30. Index philosophicus.
31. Manuale logicum.
32. Dissertatio de viribus vivis.
33. Philosophia peripathetica.
34. Institutiones physicae.
35. Dissertationes de lumine.

Libri oratorii

1. Libanii sophistae.
2. Panegiriki różne.
3. Sprzęt domowy.
4. Orator polityczny.
5. Via aeternitatis.
6. Orator sacrocivilis.
7. Fenix tertiato redivivus.
8. Conclave regium.
9. Rhetorica.
10. Ars rhetorica.
11. Rhetorica.
12. Scripta varia.
13. Rhetorica scripta.
14. De arte rhetorica.
15. 16. 17. Rhetorica scripta.
18. Orator.
19. Rhetorica.
20. Angelus policianus.
21. Justi Lipsij.
22. Orator graecus.
23. Cornelius Tacitus.
24. Plutarchus.
25. Andreae Maximiliani Fredro.
26. Colloquium Cromeri.
/ арк. 5 зб. /
27. Orator.
28. Epistolae Ciceronis.
29. Orationes Argentinens[is] Academiae.
30. Rhetorica Venetana.
31. Mówca łacinopolski.
32. Apoptegmata.
33. Democritus ridens.
34. Salustius.
35. Historia Curtij Rufi.
36. Horologium Principum in liber scriptus e[st] int[er] Historicus.
37. Vir Consilij.
38. Livii Patavini.
39. Mowy y listy J[ego] [Mości] pana Wacława Rzewuskiego in 4to.
40. Liber de arte oratoria ... in 12.
41. Liber de arte rhetorica Cypriani Soarii.

Libri poetici

1. Liber de gestis Romanis.
2. Parnassus Nicolai.
3. Homerus.
4. Crimathus in Helicone.
5. Odae poeticae.
6. Epithetorum opus.
7. Publij Ovidij Maronis.
8. Ovidius.
9. Liber Eclogarum.
10. Daretei Thrigij de excidio Troja.
11. Liber lyricor[um].
12. Ars nova Argutiarum.
13. Psalmy.
14. Hermani Hugonis.
15. Cypriani Soarij.
16. Martialis.
17. Aenaei Senecae.
18. Claudianus.
19. Sententiae veterum poetarum.
20. Juvenalis Satipa.
21. Aesopus.
/ арк. 6 /
22. Liber Carminum.
23. Cosmographia.
24. Musae poeticae.
25. Zabawki wierszopiskie Józefa Rzewuskiego ... in 8vo.
Poetów pisanych n[ume]ro 6.

Rudimenta linguae variae

1. Gregorij Cnapij.
2. Homeri Iliades.
3. Lecicori.
4. Erasm Adagiorum.
5. Thesaurus Ciceronis.
6. Ambrosij Calepini.
7. Ambrosius Calepinus.
8. Dictionare franc[o], ital[ico].
9. Adagiorum Iliades.
10. Adagia polono latino graeca.
11. Cnapius Pozniens[is] ... in 4to.

12. Onomasticon.
13. Joannis Bavisio Odae.
14. Harmonidae Luciani.
15. Opus eplutotorum ... in 4to.
16. Cnapius Cracoviens[is] ... in 4to.
17. Cnapius.
18. Calepinus sine principio et fine.

Libri historiarum

1. Annales ecclesiastici veteris testamenti.
2. Orbis Polonus.
3. Chronicae Plutarchi.
4. Konstytucye walnych seymów.
5. Antonij Bonifacij Rer[um] Hun[orum] decades ...4.
6. Xenophon His[toria].
7. Herbasz Polski.
/ арк. 6 зв. /
8. Historia belli Persici.
9. Historia Prussiae.
10. Chronica Polonorum.
11. Typographia Romae.
12. Horologium Principum [vide] liber scriptus int[er] Rhetores.
13. Konstytucye seymowe.
14. Konstytucye seymu warszawskiego.
15. Uniwersał poborów.
16. Institutiones.
17. Pesta Polonorum.
18. Prodromus ad Historiam.
19. Prodromus ad Historiam.
20. Mowa polska.
21. Chronologia.
22. O wyderkafach.
23. Teatrum świata całego.
24. Historia rerum.
25. Ecclipsis poloniae.
26. Farrago rerum.
27. Plinij Historia.
28. Historia Porte[nsis].
29. Rudimenta Historica libri parvi 5 ... in 8vo.
30. Flori polonici.
31. Salustij Crispi.

32. Cromer.
33. Historia cultica opera omnia authore Graveson, tomi 2 in folio.
34. Konfederacya generalna omnium ordinum czyli Konstytucye seymu 1764 D[ie] 7ma Majj Varsaviae.
35. Życie Róży Maryi Serio Zakon[u] Karmelit[ਾਂskiego].
36. Ozdoba krajów ukraińskich.
37. Gloria Clementis.
38. Justini Historia ... in 12.
39. Censura prophetiarum de Roman[is] Pontificibus ... in 4to.
40. Ad Capponianas Rhutenas fabulas coment[arii] ... in folio.

Xięgi W[ielebnego] O[jca] Izydora Wołkowicza Z[akonu] Ś[więtego] B[a-
zylego] W[ielkiego] za długi u różnych osób przez niego zaciągnięone, a przez
monaster lwowski ś[więt]ojurski wypłacone, do biblioteki tuteyszey zabrane
1773 D[ie] 25 Julij.

1. Kazania x[iędza] Samuela Piara ... in folio ... 1.
/ арк. 7 /
2. Snopek ziarna Bożego, psalmy x[iędza] Cerenowicza ... in folio ... 1.
3. Medytacye x[iędza] Pikulskiego ... in 4to ... 1.
4. Medytacye x[iędza] Rubczyńskiego ... in 4to ... 1.
5. Wiara prawosławna ... in 4to ... 1.
6. Kazania x[iędza] Awedyka ... in 4to ... 1.
7. Kazusy uniowskie ruskie ... in 4to ... 1.
8. (запис не стосується книг).
9. Akafisty poczajowskiego druku ... in 8vo ... 1.

Xięgi ruskie

1. Tryody Cwitnych n[ume]ro 2 ... in folio.
2. Tryod Posna n[ume]ro 1.
3. Apostołów pod margines n[ume]ro 8.
4. Apostoł poszarpany n[ume]ro 1.
5. Horodok o N[ajświętszej] P[annie] ... n[ume]ro 1.
6. Ewangelij ... n[ume]ro 2.
7. Mszał, w axamit oprawny ... n[ume]ro 1.
8. Mszałów w oprawie prostey ... n[ume]ro 4.
9. Myr so Bohom ... n[ume]ro 1.
10. Żytyia Światych Otec ... n[ume]ro 5.
11. Besidy Pawła ... n[ume]ro 1.
12. Kazania ruskie ... [1].
13. Ewangelia popsuta ... n[ume]ro 1.
14. Soczynenyje swiaszczennyh etc. ... n[ume]ro 1.
15. Irmołoy pisany ... n[ume]ro 1.

16. Trebnik ... n[ume]ro 1.
 17. Akafisty ... n[ume]ro 1.
 18. Słowo Ewzewia ... n[ume]ro 1.
 19. Mszał ... 1 in 4to.
 20. Trebników ... in 8vo n[ume]ro 2.
 21. Testament ... in 8vo n[ume]ro 1.
 22. Katechizm ruski ... in 4to n[ume]ro 1.
 23. Kazusy supraslskie ... in 8vo n[ume]ro 1.
 24. Biblia ... in folio n[ume]ro 1.
 25. Trebnik Mohyły ... in folio n[ume]ro 1.
 26. Sobornik pisany.
 27. Besidy na Świętego Makarego pisane.
/ арк. 7 зв. /
 28. Lexicon ... in 8vo.
 29. Monokanonow ... n[ume]ro 2¹⁷⁴.
 30. Akafisty ... in 8vo.
 31. Poslidowanyie ... in 8vo.
 32. Cwitnyk duchowny ... in 8vo.
 33. Dioptra ... in 8vo n[ume]ro 1.
 34. O poświęceniu duchownych ... in 8vo.
 35. Runo oroszennoie ... in 8vo.
 36. Pogrzeb zakonny ... in 4to.
 37. Cuda Nayświętszey P[anny] ... in 4to.
 38. Pouczyenie ... in 4to.
 39. Xiąg ruskich pisanych ... n[ume]ro 6 ... in 4to.
 40. Alfawyt duchowny ... in 8vo.
 41. Tomasz a Kęmpis ... in 8vo.
 42. Testament Nowy ... in 4to.
 43. Akafisty ... in 4to.
 44. Historia o Warłaami y Joasafi ... in 4to.
 45. Akafisty poszarpane ... in 4to.
 46. Lexikon treiazyczny: ruski, łaciński, grecki.
 47. Świętego Jana Złotoustego o kapłaństwie.
 48. Trebnik ... in 4to.
 49. Theologia moralna ruska.
 50. Soborny dwanadesiatym misiadem ... in 12.
 51. Iftyka ... in 8vo.
 52. Synodnyk monastyra horodyskaho ... in 4to.
- Do choru xiążek iest numerus sufficiens videaret sub titulo xięgi cerkiewne.

¹⁷⁴ Помилково записано, має бути – Nomokanonow.

Xięgi cerkiewne

1. Ewangelij w prostey oprawie ... n[ume]ro 2.
2. Mszałów różnych druków ... n[ume]ro 4.
3. Apostołów druku lwows[kiego], ieden nowy, drugi stary ... 2.
4. Tryfołojów druku lwows[kiego] ... n[ume]ro 2.
5. Oktoichów druku lwows[kiego] ... n[ume]ro 2.
6. Miney druku kijowskiego ... n[ume]ro 12.
/ арк. 8 /
7. Miney druku poczajowskiego xiąg ... n[ume]ro 6.
na 12 miesięcy.
8. Tryodyi Postnych ... n[ume]ro 2.
9. Tryodyi Cwitnych ... n[ume]ro 2.
10. Irmołojów drukowanych lwows[kich] ... n[ume]ro 2.
11. Irmołoj poczajowskiego druku ... n[ume]ro 1.
12. Psalterz lwows[kiego] druku ... n[ume]ro 1.
13. Mszał łaciński ... in folio n[ume]ro 1.
14. Troie nabożeństwa xiążek ... n[ume]ro 2.
15. Metryka ochrzczonych, ślubnych, y zmarłych ab Anno 1713 ad Anni 1770mi Diem 7mam Augusti ... 1.

Xięgi pisane różne

1. Theologorum in 4to libri n[ume]ro 50.
2. Philosophorum in 4to libri n[ume]ro 51.

Libri linguae variae

1. Greckich in folio n[ume]ro ... 6.
2. - - in 4to n[ume]ro ... 4.
3. - - in 8vo n[ume]ro ... 5.

Xiąg zakazanych

1. - - - in 4to n[ume]ro ... 1.
2. - - - in 8vo n[ume]ro ... 1.
3. - - - in 16 n[ume]ro ... 1.
/ арк. 8 зв. /
1. Xięga niemiecka in 4to n[ume]ro ... 1.
2. - - - in 8vo n[ume]ro ... 3.
1. Xięga włoska in 8vo ... 1.
1. Francuskich in 16 n[ume]ro ... 2.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2239, арк. 1–8 зв. Оригінал. Мова латинська, польська.

Док. № 70

1774 р. –

Список книг з інвентарного опису Віциньського монастиря

/ арк. 6 /

40. Do tego tytułu należeć mogą Ewangelia. W aksamit czerwony oprawna, z których na iedney na srebrney blasze Krzyż fercychowany z odlewanym korpusikiem, pozłacany. Po rogach, fercychowane blaszki, y na nich 4 ewangelistów wyzlaczanych, y brzegi wkoło w koronki. Na drugiey stronie, na blaśce fercychowany P[an] Zbawiciel z dwoma osobami. Zamiast narożników, 4 kwiaty fercychowane, y dwie klawzurki srebrne. Na drugiey, po iedney stronie na blaśce średn[i]ey iest wyrysowana Passya z dwami osobami. Gwiazdek 6 na rogach rysowanych 4 ewangelistów, brzegi idą wkoło. Po drugiey stronie, na blaśce imie Jesus, 4 pukła, 2 klawzurki ... 2.

/ арк. 12 /

Xięgi cerkiewne chorowe

1. Ewangelii w srebro oprawnych, z Litwinowa¹⁷⁵ ... 2.
2. Ewangelii w skórę oprawnych ... 2.
3. Ewangelia druku poczaiowskie[go] na Strasty ... 1.
4. Mszałów uniowskiego druku ... 3.
5. Mszał czwarty w kaplicy, nexit cujus ... 1.
6. Mszał mały poczajowskiego druku ... 1.
7. Służebnik stary lwowskiego druku ... 1.
8. Apostoł lwowskiego druku in folio ... 1.
9. Połustawow czyli Czasosłówów Lwowskich ... 3, rozebrane do drugih¹⁷⁶.
10. Oktoichów lwowskiego druku in folio ... 2.
11. Jarmołoiów lwowskiego druku ... 2.
12. Miney poczajowskiego druku in folio ... 24.
13. Minea pisana stara ... 1.
14. Psaltryzów druku lwowskiego ... 2.
15. Tryody Postnych drukowanych ... 2.
16. Tryody Cwitnych drukowanych ... 2.

/ арк. 12 зв. /

17. Trebnik wielki Mohyły, na dwie xięgi podzielony ... 1.
18. Trebnik lwowskiego druku in 4to ... 1.
19. Trebnik uniowskiego druku in 8vo ... 1.
20. Troie nabożeństwa Corpori X[ris]ti ... 1.

¹⁷⁵ Уточнення про прибуття з Литвинівського монастиря написано зверху над рядком.

¹⁷⁶ Уточнення про відсутність книг записано збоку.

21. Xięga Pomianyk ... 1.

22. Mszał łaciński ... 1.

/ арк. 12 зв. /

Xięgi biblioteczne ruskie

1. Biblia pisana in folio ... 1.

2. Opera Świętego Efrema ... 1.

3. Xięga pisana bez tytułu in folio ... 1.

4. Besidy Ś[więtego] Jana Chryzostoma drukom in folio ... 1.

5. Żywot Ś[więtego] Grzegorza Biskupa ... 1.

6. Xiąg Prołohów pisanych in folio ... 2.

7. Posłanyie otca Joana pisane ... 1.

8. Kazanie drukowane Kyrył nazwane ... 1.

/ арк. 13 /

9. Pateryk Peczerskich Otec drukowany ... 1.

10. Łymonar xięga pisana ... 1.

11. Besidy Ś[więtego] Dorofeiusza ... 1.

12. Besidy Ś[więtego] Makarego drukowane ... 2.

13. Kazusy ruskie ... 1.

14. Słowo ko narodu drukowane ... 1.

15. Postryh mnychow ... 1.

16. Poslidowanyia pohrebenya inoczeskaho ... 1.

17. Nowy Testament in 4to ... 1.

18. Psaltryz lwowskiego druku z annotacyami słoweńskimi y łacińskimi ... 1.

Xięgi biblioteczne łacińskie y polskie

1. Annales Ecclesiastici P[atris] Odorico Raynold ... 2, in folio¹⁷⁷.

2. Promptuarium concionarium per d[omi]ni[c]as ab festis totius anni A[dmodum] P[atris] Mansi tomi ... 2.

3. (*запис закреслено*) ... 3.

4. Troiaki pokłon kaznodzieyski czyli Kazania o Męce Pańskiej x[iędza] J[e]rzego Dębskiego ... 1.

5. Syllabus Marianus ... 1.

6. Medytacya x[iędza] Piętkewicza Z[akonu] Ś[więtego] Bazylego W[ielkiego] ... 1.

7. Ustawy Ś[więtego] Bazylego Wielk[iego] ... 1.

8. Życia Świętych Pańskich polskie ... 1.

9. Bellona Poloniae, czyli Panegiryk weselny.

¹⁷⁷ Уточнення про формат книги записано зверху над рядком.

/ арк. 13 зб. /

Denhaffowi y Sieniawskiewy ad Leznit(?) przypisany ... 1.

10. Aencyclopediae xięga zakazana ... 1.

11. Kazania x[iędza] Damascena scholar[um] piar[um] ... 1.

Xięgi biblioteczne in 4to

1. Concordantia Bibliorum ... 1.

2. Dicenda Concionatoria P[atris] Ostrorog, carmelit[ae] ... 1.

3. Chleb duchowny czyli Medytacye x[iędza] Wuykowskiego ... 1.

4. Erimanthus in Helicone S[ancto] Carmen P[atris] Damascena scholar[um] piar[um] ... 1.

5. Korona czyli Medytacye Ludwika, abata biskupa de Rhodes ... 1.

6. Głos Pana kruszącego cedry czyli Medytacye x[iędza] Rubczyńskiego, karmelity ... 1.

7. Kazania święteczne całego roku x[iędza] Kowalick[iego]... 1.

8. Kazania święteczne bez tytułu spalone ... 1.

9. Kazania niedzielne y święteczne x[iędza] Filipowicz[a] ... 1.

/ арк. 14 /

10. Kazania niedzielne bez tytułu Gilarowski[ego] ... 1.

11. Kazania różne przypadkowe x[iędza] Rózyckiego ... 1.

12. Kazania święteczne pod tytułem Żniwo złote x[iędza] Muchowskiego Soc[ietatis] Jesu ... 1.

13. Martyrologium Romanum ... 1.

14. Manna duszy – Segnery ... 1.

15. Męka Pana Jezusa – Rubczyńs[ki] ... 1.

16. Nauka spowiedzi pisana ... 1.

17. Norma Ewangelica – Kraszewski ... 1.

18. Theologia x[iędza] Gabriela Antoine ... 1.

19. (запис закреслено).

20. Theologia S[anctis] Tribunal Confessariorum ad Wigand ... 1.

21. Theologia pisana ... 1.

22. Thesaurus Cnapii libri ... 1.

23. Mowy różne staroświeckie polskie ... 1.

24. Vir Consilii A. Fredro Palat Podoliae nadpalona ... 1.

25. Zaciągniona zapłata Seriewicz[a] ... 1.

26. Zwierciadło przezorności chrześcijańskiej ... 1, spalona¹⁷⁸.

27. Żywot przed[z]iwny Ś[więtey] Róży – Rubczyńs[ki] ... 1.

28. Szczera prawda przeciw obłudnemu fałszowi ... 1, spalona¹⁷⁹.

¹⁷⁸ Уточнення про пошкодження книги дописано.

¹⁷⁹ Уточнення про пошкодження книги дописано.

29. Nauka dla nowych spowiedników in 4to [ma]jori ... 1.
30. R[everendissimi] P[atris] Pichler Inst[it]utiones Jurii Canonici in 4to Libri decreta [...] odebrany od X[iędza] Jedlińskiego ... 5.
31. Antoine po słowieńsku in 4to majori ... tom 1.
32. Soliloquia po polsku Ś[więtego] Augustyna Boża Duchowna y o Skrusze Serca in 8vo majori ... 1, spalona¹⁸⁰.
33. Lechus wierszem łacińskim in 8vo ... 1.
34. Kazania x[iędza] Samuela in folio – odebrana ad X. [...]... 1¹⁸¹.
35. Teologia moralna polskim ięzykiem druk[owana] ... 1.
36. Stan duchownych y kościołów. Kazanie ... 1.

/ арк. 14 зв. /

Xiązki biblioteczne in 8vo

1. Biblia Sacra editionis Lugdunensis ... 1.
2. Capitular[um] Brestense[s] Ord[inis] S[ancti] B[asilii] M[agni] ... 1.
3. Constitutiones Hoscense[s] Ord[inis] S[ancti] B[asilii] M[agni] ... 1.
4. Cypriani Soarii libellus ... 1.
5. Dominici de Colonis libelli de arte Rhetorica ... 2.
6. Flores eruditi libellus ... 1.
7. Florilegium libellus scriptus ... 1.
8. Justi Lipsii liber ... 1.
9. Joannis Combochi libellus Logicae, nadpalony ... 1¹⁸².
10. Nauka o spowiedzi ... 1.
11. Orationes M[arci] T[ullii] Ciceronis ... 1.
12. Promptuarim Conciones ad Bayrhamer ... 1.
13. Plutarch in chironaei opuscular[um] ... 1.
14. Regulae S[ancti] Basilii Magni ... 1.
15. Supollex latinittis phraselogia ... 1.
16. Theologia A[dmodum] P[atris] Pusch tomi ... 7.
17. Thomas a Kempis ... 1.
18. Wyprawa duszy do nieba ... 1.
19. Libellus acto linguarum per medium kontyczek w pergaminie ... 1.
20. Zabawki dziejopiskie Rzewuskiego ... 1.
21. (*запис закреслено*).
- [22.] Fabij Quintiliani in 2 Hutunes Rhetoricaes ... 1¹⁸³.

¹⁸⁰ Уточнення про пошкодження книги дописано над рядком.

¹⁸¹ Уточнення про дарування книги від якогось отця записано іншим почерком.

¹⁸² Уточнення про пошкодження книги дописано.

¹⁸³ Речення записано іншим почерком.

/ арк. 15 /

Xiążki biblioteczne in 12mo

1. Ewangeliyky polskie, iedna podług obrządku greckiego, a druga łacińskiego ... 2.
2. Tomasz a Kempis ... 1.
3. Libellus Annicii Anlii Lergueti(?) ... 1.
4. Libellus Epistolaru[m] M[arci] T[ullii] Ciceronis ... 1.
5. Libellus sine titulo ... 1.
6. Neo-konfessarius Reuther, odebrany od x[iędza] Nowo[...] ... 1.
7. Theologia pisana x[iędza] Kiszki.
8. X kazań w pergaminie zielonym.

ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 276, арк. 6, 12–15. Оригінал. Мова латинська, польська.

Опубл.: І. Альмес. Бібліотека Віциньського василіанського монастиря (за матеріалами інвентарного опису 1774 р.) // *Рукописна і книжкова спадщина України* 18 (2014) 210–232; його ж. «Церковні книги» у Віциньському василіанському монастирі (за матеріалами інвентарного опису 1774 р.) // *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського* 42 (2015) 365–378.

Док. № 71

[5 квітня 1774 р.] –

**Список книг з інвентарного опису
Крилоського Святоуспенського монастиря**

/ арк. 12 /

Xięgi cerkiewne

1. Ewangelium, w axamit czerwony oprawne, na którym sztuczek srebrnych n[umer]o 6 z klamzurami srebrnemi y pukłami ... n[umer]o 1.
2. Ewangelium, w axamit czerwony oprawne, na którey sztuczek srebrnych z klamzurkami srebrnemi z monasteru zagwoyskiego, te w cerkwi kryłoskiej ... n[umer]o 1.
3. Ewangelii lwowskiego druku nieoprawnych, czyli w prostey oprawie, ... n[umer]o 2.
4. Tryfołoiów druku lwowskiego in folio ... n[umer]o 2.
5. Oktoichów druku lwowskiego in folio ... n[umer]o 2.
6. Tryod Postnych druku lwowskiego in folio ... n[umer]o 2.
7. Tryod Cwitna in folio ... n[umer]o 1.
8. Apostołów druku lwowskiego in folio ... n[umer]o¹⁸⁴.

¹⁸⁴ Не вказано про кількість примірників.

9. Czasosłów 1 in folio duku kijowskiego, drugi in 4to duku lwowskiego ... n[umer]o 2.
10. Mszałów wielkich duku uniowskiego in folio ... n[umer]o 2.
11. Mszał poczajowskiego duku ... n[umer]o 1.
12. Trebnik duku uniowskiego in 8 majori ... n[umer]o 1.
13. Trebnik duku lwowskiego in 4to ... n[umer]o 1.
14. Jarmoły duku lwowskiego in folio ... n[umer]o 1.
15. Kazusy duku uniowskiego in 4to ... n[umer]o 1.
16. Pogrzeb zakonny duku poczajowie[nsis] in 4to ... n[umer]o 1.
17. Medytacye in folio duku poczajowie[nsis] ... n[umer]o 1.
18. Rekollekcyi x[iędz]a Rubczyńskiego in 4to ... n[umer]o 1.
19. Mineie duku poczajowie[nsis] in folio na miesiący 12 xięg ... n[umer]o 6.
Anno D[omi]ni 1774 D[ie] 5ta Aprilis sub actu visitationis.

/ арк. 12 зв. /

Xięgi biblioteczne

1. X[iędz]a Tobiasza Lohnera S[ocietatis] J[esu] xiąg łacińskich tomów nowych in folio ... n[umer]o 2.
2. Stromata Idiomate latino de Immaculata Conceptione B[etissimae] V[irginis] M[ariae] in 4to ... n[umer]o 1.
3. Panegyryków różnych razem zebranych y oprawnych xięga gruba in folio ... n[umer]o 1.
4. Kompas idem Kazania o Męcę Pańskiej in 4to ... n[umer]o 1.
5. Kazania x[iędz]a Andrzeia Murczyńskiego S[ocietatis] J[esu] in 4to ... n[umer]o 1.
6. Przykłady Świątych Pańskich in 4to ... n[umer]o 1.
7. Chwała Świątych Pańskich idem Kazania x[iędz]a Muchowskiego S[ocietatis] J[esu] ... n[umer]o 1.
8. Kazania od różnych miane na Koronacyi Nayś[więtszej] P[anny] M[arii] Sokalskiej ... n[umer]o 1.
9. Kazania na święta Nayś[więtszej] P[anny] M[arii] titulo Melodia Ś[więtego] Kazim[ierza] ... n[umer]o 1.
10. Kazania postne o pokucie y przykazaniach B[eatissimae] x[iędz]a Józefa Reinaldy ... n[umer]o 1.
11. Philosophia in 4to scripta ... n[umer]o 1.
12. Phisica in [ma]jori scripta in 4to ... n[umer]o 1.
13. Xiążka titulo Troista Offiara authore Clem[ente] Chodykiewicz ... n[umer]o 1.
14. Xiążka titulo Słońce Akwinatyczne authore Koczwarowski S[ocietatis] J[esu] ... n[umer]o 1.
15. Xiążka titulo Złota Brama authore Petre Clemente Chodykiewicz ... n[umer]o 1.

16. Xiążka tytuło Wineć ruska vulgo Kazania niedzielne ... n[umer]o 1.
17. Xięga ruska Kallist druku kryłoskiego ... n[umer]o 1.
18. Xięga ruska in folio partem drukowana parte[m] pisana ... n[umer]o 1.
19. Biblia ruska druku starego z początku pisana ... 1.
20. Xiążka Nowy Zawit po x[iędzu] Wassianie Korulnickim(?) ... n[umer]o 1¹⁸⁵.
21. Xięga Hasło Słowa Bożego koronacyi lwowskiey o[yców] dominika-
now ... 1¹⁸⁶.

НМЛ, Відділ рукописної та стародрукованої книги, Ркл-204, арк. 12–12 зв.
Оригінал. Мова латинська, польська.

Док. № 72

27 жовтня 1774 р. –

Список книг з інвентарного опису Добрянського монастиря

Argentaria cerkiewna

8. Ewanielia, w axamyt oprawna, która po prawey stronie ma sztuczek blaszkowych srebrnych wyzlaczanych n[ume]ro 9. Pierwsza wyraża Archiereja w krześle siedzącego, aniołów 4, y ewangelistów 4, na lewey stronie na szredniey blasze krzyż

/ арк. 30 зв. /

z rysowaną Passyą y, z dwoma osobami wyzlaczanemi, po rogach pukłów cztery dużych fercykowanych, klamzurki odliwane z wyrażeniem Wopłoszczenia, nakonieczniki odliwane 4 z wyrażeniem Spasytela y Beatissimae, dwa z nych wyzlaczane ... n[ume]ro 1.

9. Ewanielia, w axamyt karmazynowy oprawna, stara, po prawey stronie ma sztuczek srebrnych blaszkowych białych 5. Na szredniey wyrażony Archierej w krześle siedzący, pod którego nogami rok 1712, narożniki 4 wyrażają czterech ewanielistów, po lewey stronie na szrodku gwiazda, po rogach cztery główki aniołów odliwane, y dwie różyczki zamiast nakoniecz[ników] ... 1.

/ арк. 31 зв. /

Xięgi cerkiewne

1. Ewanielia wielka kijowskiego druku w plis(?) oprawna, czerwony, bez blaszek ... n[ume]ro 1.

2. Ewanieliy drukowanych w prostey oprawie ... n[ume]ro 2.

3. Ewanieliy pisanych ... n[ume]ro 2.

4. Apostołów drukowanych ... n[ume]ro 2.

5. Tryfoły ... n[ume]ro 1.

¹⁸⁵ Речення записано іншим почерком.

¹⁸⁶ Речення записано іншим почерком.

- Psalterzów in fol[io] kiiowskich, ieden z Czasosłowem, troparami etc. ... n[ume]ro 2.
 Psalterzów lwowski[ch] in 4to ... n[ume]ro 2.
 Tryody Postnych ... n[ume]ro 2.
 Tryody Cwitnych ... n[ume]ro 2.
 Miney druku kiiowskiego ... n[ume]ro 12.
 Oktoich stary ... n[ume]ro 1.
 Jarmołoiów drukowanych ... n[ume]ro 2.
 Czasosłowów in 4to... n[ume]ro 2.
 Xiążka czterech chramów pisana... n[ume]ro 1.
 Trebników lwow[skiego] druku ... n[ume]ro 2.
 Akafistów xiążek ... n[ume]ro 4.
 Medytacye poczaj[owskie] zakon[ne] ... n[ume]ro 1.
 Pomianyków ... n[ume]ro 2.
 Xiążka Troyga nabożeństwa to iest na Boże Ciało, Sostradanie, Ś[więtego] Jozafata ... n[ume]ro 1.
 Xiążka dyakonowi służąca ... n[ume]ro 1.
 Czasosłow in fol[io] popsuty ... n[ume]ro 1.
 Służebników lwow[skich] in fol[io] ... n[ume]ro 2.
 Służebników in 4to ... n[ume]ro 4.
 Pogrzeb zakonny ... n[ume]ro 1.
 Testament in 4to ... n[ume]ro 1.

/ арк. 32 /

Xięgi biblioteczne ruske drukowane

1. Xiąg dwie Ś[więtego] Bazylego, ostrowskiego druku ... n[ume]ro 2.
2. Xięga o koncyljach uniwersalnych, a partykularnych dziewięciu ... n[ume]ro 1.
3. Kazania na Ś[świętych] Bożych bez początku ... n[ume]ro 1.
4. Pateryk, или отечникъ печерскій ... n[ume]ro 1.
5. Xiąg Ś[więtego] Jana Złotoustego w iedney materyi ... n[ume]ro 2.
6. Kazusów ieden poczajowski, dwa uniowski, ... n[ume]ro 3.
7. Alexykon nie cały ... n[ume]ro 1.
8. Cuda Nayś[więtszej] Matki Poczaiew[skiej] ... n[ume]ro 1.

Xięgi biblioteczne ruskie pisane

- Xiąg ruskich pisanych in fol[io] ... n[ume]ro 4.
 Xięga pisana in 4to ... n[ume]ro 1.

Xięgi biblioteczne lacińskie drukowane

1. Socrates Graeco Latinus ... n[ume]ro 1.
- 2do Appendix ad casus conscientiae libri ... n[ume]ro 2.

3. Casus conscientiae Lambertini, tomi primi, libri dispartiti ... n[ume]ro 2.
4. Examen ecclesiasticu[m] ... n[ume]ro 1.
- 5to. Epitome doctrinae moralis ... n[ume]ro 1.
6. Thomas a Cempis ... n[ume]ro 1.
- 7mo. Constitutiones examinandae ... n[ume]ro 1.
8. Bulla et Brevia ... n[ume]ro 1.
- 9no. Methodus Missionu[m] Ord[inis] S[ancti] B[asilii] M[agni] ... n[ume]ro 1.

Xięgi biblioteczne łacińskie pisane

1. Philosophia libri tres distincti ... n[ume]ro 3.
- 2do. Poetis tit[ulo] Bicollis Parnassi ... n[ume]ro 1.
3. Co[m]pendiu[m] orbis abiani admirandor[um] ... n[ume]ro 1.

Xięgi biblioteczne polskie drukowane

1. Biblia bez początku y końca ... n[ume]ro 1.
- 2do Kazania na niedziele Stefan[owi] królo[wi] przypisane ...1.
3. Kazania tit[ulo] Mecz spraw bosk[ich] na niedziele ... n[ume]ro 1.
- 4to Colloq[ua] po polsku y po łaci[ńsku] ... n[ume]ro 1.
5. Kazania x[iędza] Bieleckiego na Ś[więtych] Bożych ... n[ume]ro 2.
- 6to. Kazania x[iędza] Kurzenieckiego na niedz[iele] ... n[ume]ro 1.
7. Gospodarz nieba y ziemie lib[ris] ... n[ume]ro 2.
- 8vo Gospodyni nieba y ziemie ... n[ume]ro 1.
9. Kazania x[iędza] Awedyka na niedziele ... n[ume]ro 1.
10. Kazania x[iędza] Popielewicza na W[ielki] post ... n[ume]ro 1.
11. Notycyi pięc x[iędza] Baranowicza ... n[ume]ro 1.
12. Rekollekcye x[iędza] Rubczyńskiego ... n[ume]ro 1.
13. Cuda pieczarskie ... n[ume]ro 1.
14. Ode Daniela Proroka ... n[ume]ro 1.
15. Woyny duchowne ... n[ume]ro 1.
16. Przyczyny katolickie ... n[ume]ro 1.
17. Szczieszka pobożnego x[rześ]cianina ... n[ume]ro 1.
18. Wyznanie wschodn[i]ey cerkwi ... n[ume]ro 1.
19. Prawa powszechne y przeciw dessy[dentów] ... n[ume]ro 1.
20. Compendiu[m] medicor[um] ... n[ume]ro 1.
21. Speculu[m] religiosum ... n[ume]ro 1.
22. Reguły Ś[więtego] B[azylego] W[ielkiego] ... n[ume]ro 1.
23. Palma panieńska ... n[ume]ro 1.
- 24to Wykład ustawów kapituły brzeskiej Z[akonu] Ś[więtego] B[azylego] W[ielkiego] ... n[ume]ro 1.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 1293, арк. 30–32. Оригінал. Мова латинська, польська.

Док. № 73
[до 1775 р.] –

Список книг з протоколу візитації Унівського монастиря

Argente[ri]a

/ арк. 7 зв. /

20. Ewangelia duża, w axamit czerwony oprawna. Po prawey stronie cała kompture a krzyża, blacha srybrne odnostayne fercychowana. Po lewey stronie na śrzodku [...] z wyrażoną Passyą, po rogach cztery blachi z wyrażeniem ewangelistów w śr[z]odku których [...] odlewana wkoło otaczająca. Na korzeniu sztuk per meduz (?) [...] dziesięć, odlewanych, do zamykania dwie klamy [...] odlewne.

21. Ewangelia, w axamit karmazynowy oprawna. Po prawey stronie ma Passią odlewano, od krzyża idą gałęzki winą, na których figur siedm, wyrażając [...] sakramentów, po rogach czterech ewangelistów, nad krzyżem słońce y miesiąc, margines wkoło filgranowy odlewany, po lewey stronie akragów trzy filgranowych odlewanych. Klamzurek dwie filgranowych odlewanych, cynowych¹⁸⁷.

22. Ewangelia zielona¹⁸⁸ axamit. Po prawey stronie okrągławe [...] wkoło obłożony, ma odlewana Passyą z trzema aniołami, czterma osobami y dwiema kopułkami nad blachą y pod blachą aniołków odlewanych dwa, margines filgranowy odlewany z drutem, marcypanow[o] połączano. Po lewey stronie w komperdymencie fercychowanym perb ś[więtej] p[amięci] Arseniego Żeliborskiego, biskupa lwowskiego, z napisem roku y dnia, po rogach y śrzodku po cztery puki w róże odlewane, margines iednakowy, na korzeniu sztuk [...] [...] odlewanych sześć, klauzurki odlewane filgranowe.

23. Ewangelia, w axamit czerwony [...]. Po prawey stronie w kompendymencie filgranowym ma rysowaną Passyą z dwoma czołami, narożników cztery, na których rysowane ewangelisty. Po lewey stronie puklików fercychowanych po rogach cztery. Klauzurek do połowy filgranowych odlewanych dwie.

/ арк. 10 зв. /

Xięgi cerkiewne

Ewangelia lwowskiego druku w skure oprawna ... 1.

Apostołów lwowskiego druku ... 2.

Mszałów poczajowskiego druku, wielki pod margines ... 3.

Mszałów uniowskiego druku popsutych ... 2.

Służebników lwowskiego druku ... 2.

Trebnik mohyłowski wielki in fol[i]o ... 1.

¹⁸⁷ Останнє слово у реченні записано іншим почерком.

¹⁸⁸ Уточнення про зелений колір оправи записано іншим почерком зверху над рядком.

Trebnik lwowskiego druku in 4to ... 1.
 Trebników uniowskiego druku in 8vo ... 2.
 Tryfołojów lwowskiego druku ... 1.
 Mineie na miesiący 12 poczajowskiego druku xiąg 12.
 Minej na miesiący 12 moskiewskich xiąg[g] ... 12.
 Oktoichów lwowskiego druku ... 3.
 Psaltryzów kijowskiego druku 2, iedna in fol[io] ... 2.
 Jarmołojów lwowskiego druku ... 2.
 Tryodi Postnych 2, Cwitnych 2 ... 4.
 Troie nabożeństwa in fol[io] ... 10.
 Żywoty Świętych na cały rok in folio, xiąg ... 4.
 Postryh zakonników in fol[io] ... 1.
 Medytacje poczajowskiego druku in fol[io] ... 1.
 Rozmyślania dla kapłanów i świeckich ... 1.
 Rekolekcy zakonne x[iędza] Rupczyńskiego ... 1.
 Mszał łaciński in fol[io] ... 1.
¹⁸⁹Anno 1775 przybyło.
 Oktoich poczajowskiego druku ... 1.
 Minej 12 poczajowskiego druku xiąg ... 6.
 Jermołojów poczajowskiego druku ... 2.

/ арк. 11 /

Xięgi biblioteczne ruskie

Biblia in fol[io].
 Kyryl in fol[io].
 Wieniec X[rys]tów in fol[io] 1.
 Kazania na święta uroczyste sub tit[ul]o Klucz in fol[io] ... 1.
 Pouczyenye drukowane Kallista in fol[io] ... 1.
 Xiąg sub tit[ul]o Bohorodyce diwo in fol[io] ... 1.
 Ś[więtego] Jana Złotoustego na Dianyа in folio ... 3.
 Ś[więtego] Bazylego W[ielkiego] sub tit[ulo] Nauka, xiąg ... 3.
 Pouczyenya na niedziele od Mytera aż do Wszystkich Ś[więtych] ... 1.
 Xięga sub tit[ul]o Wynograd in fol[io] ... 1.
 Ś[więtego] Jana Chryzostoma na Ś[więteg]o Pawła Ap[osto]wła tłumaczenie ... 1.
 Tegoż mowa o Nepostyżymom in 4to ... 1.
 Xiążka Ś[więte]go Dorotheusza poszarpana.
 Lexykon.
 Kazusy poczajowskie ... 1.
 Kazusy uniowskie ... 1.

¹⁸⁹ Останні чотири рядки рубрики церковних книг записано іншим почерком.

Testament druku kijowskiego.
 Katechizm dla nauki ludziom.
 Modlitwy codziene od Ś[więtych] Oyców zebrane.
 Xiążka sub tit[ul]o [...] Najś[więtsza], maleńka.
 Testament nowy in 4to druku kijowskiego ... 1.

Xięgi polskie biblioteczne

Biblia polska in folio.
 Postylle katolickie x[iędza] Wójkowskiego.
 Wykład Ewangelyi in fol[io].
 Postylla orthodoxa Białobrzyskiego.
 Rozmyślenia albo rozmyślenia duchowne in 4to.
 Życie Świątych pańskich in folio.
 Katechizm ręczny pisany.
 Kazania xiędza Skargi in fol[io].
 Defensa biskupstwa y dyecezyi lwowskiey¹⁹⁰ in 4to.
 Krok Ś[więtych] sposobuią[cy] duszę 1. Xiążek włoskich ... 2.
 Złość żydowska in 8vo ... 1.
 Kazania x[iędza] Lachockiego S[ocietatis] J[esu] in 8vo, tom ... 2.

/ арк. 11 зв. /

Xięgi łacińskie biblioteczne

Biblia in folio y Konkordancye.
 Kazania łacińskie auth[ore] Hartung in folio, tom ... 2.
 Panoplia Ewangelica in fol[io], tom ... 1.
 Jacobi de voragine in 8[vo], tom ... 3.
 Veritas moralis in 4[to] ... 1.
 Privilegia et Jura Ducatus Curlandiae ... 1.
 Theologia moralis felicitatis potest[ates] in 4to ... 1.
 Casus Lambertini in 8[vo] tom ... 3.
 Constitutiones monest[ic]ae ordinis nostri in Hoszcza in 8vo ... 1.
 Specimen Rhutenae Ecclesiae in 8[vo] ... 1.
 Kazania X[iędza] Lachockiego, Kaz[nodzieje] J[ego] K[rólewskiej] M[o-
 cy], tom 2 in 8[vo] ... 2.
 Bulla et Brevia S[um]m[ma] Pontif[ic]um], ordine nostro concernentia in 8vo.

НМЛ, Відділ рукописної та стародрукованої книги, Ркл-104, арк. 7 зв. – 11 зв.
 Оригінал. Мова латинська, польська.

Опубл.: [Інвентар книжок Унівського монастиря (перед 1775 р.)] // *Лавра: часопис монахів студитського уставу* 3 (5) (1999) 32.

¹⁹⁰ Запис «lwowskiey» виправлено «kijowskiey».

Док. № 74
17 квітня 1775 р. –
**Список книг з інвентарного опису
Завалівського монастиря**

Argentaria cerkiewna

/ арк. 25 зв. /

[...] Ewangelią trzyma, a na Ewangeliy w wyższym wybianiu Jesus X[rys]-tus, drugą ręką błogosłowi, y na omoforze krzyżyków wybitych kawalerskich trzy, na boku polica, na którey seraficzek wybity ... 1.

30. Ewangelia in folio druku lwowskiego, w czerwony kiedyś axamit stary dużo oprawna, na którey blach na różnych n[umero] 4, po śr[z]odku blacha cu[m] effigiae Crucifixi D[omi]ni rysowana, nad blachą tą słońce w promieniach, na dole pod blacho[w] miesiąc srebrny, między klawzurkami gwiazdeczka jedna, a drugiey niemasz, te wszystkie sztuczki wyzłacane, z klawzurkami odlewaniem wyzłaczanemi. Na drugiey stronie pukłów n[umero] 4 srebrnych, blaszek białych, przy klawzurkach, y na śr[z]odku blaszka srebrna 1, te wszystkie srebrne, a w średn[i]ey blaszce effigies X[ris]ti D[omi]ni rysowana ... 1.

/ арк. 28 /

Księgi cerkiewne klasztoru zawałow[skiego]

1. Ewangelia, w axamit y srebro oprawna, videat w opisanu Argenterji cerkiewnej sub n[umero] 30 ... 1.
2. Ewangeliy druku lwowskiego, starych, w skórce oprawnych ... 3.
3. Apostoł tegoż druku in folio stary ... 1.
4. Czasłosłówów poczajowskiego typu nowych in folio ... 2.
5. Czasłosłów stary kijowski in folio ... 1.
6. Tryfoły stary lwowskiego druku ... 1.
7. Miney na cały rok po 3 miesiące poczajowskich ksiąg in folio ... 4.
8. Prazdnia roczna poczajowskiego druku in folio ... 1.
9. Oktoichów poczajowskiego druku nowych in folio ... 2.
10. Oktoich stary lwowski ... 1.
11. Triody starych lwowskiego typu, Postna y Cwitna ... 2.
12. Psalterzy starych, lwowska y kijowska ... 2.
13. Iermołojów, lwowski drukowany y pisany in folio ... 2.
14. Obszczyń jedna drukowana, druga pisana ... 2.
15. Książek Troyga nabożeństwa in folio ... 3.
16. Trebników poczajowskich in 8vo magno kijowski in 4to ... 3.
17. Величання на święta uroczyste książka in 4to ... 1.
18. Akafisty stare kijowskie in 4to ... 1.

19. Akafisty nowe w pudełku, pod margines, poczajowski in 8vo majori ... 1.
20. Чинь погrzebu zakonnego książka in 4to ... 1.
21. Mszałów nowych pod margines, uniowski y poczajowski ... 2.
22. Mszałów nadszarzanych różnego druku z zamkowym y pisanym ... 4.
23. Mszał staroświecki lwowskiego druku ... 1.
24. Książka ustawu na codzień poczajowska in 8vo majori ... 1, non est¹⁹¹.
25. Medytacye zakonne in folio ... 1.
26. Czesłowczyk stary in 8vo majori ... 1.
27. Pomianyczków pisanych in 4to xiążek ... 2.

/ арк. 28 зв. /

**Księgi biblioteczne klasztoru zawałowskiego
Łacińskie**

1. Theatrum gloriae sanctorum in 4to ... 1.
 2. Contemptus vanitatum mundi in 8vo majori ... 1.
 3. Manuale concionatorium pro singulis D[omi]nicis festis in 8vo majori ... 1.
 4. Prom[p]tuarium morale super Evangelia in 8vo majori ... 1.
 5. De bello Belgico in 8vo majori ... 1.
 6. Appologia Francisci Costeri in 8vo majori ... 1.
 7. Veritates aeternae in 4to majori ... 1.
 8. Bulla et Brevia summoru[m] pontificu[m] in 4to majori ... 1.
 9. Constitutiones Ord[inis] S[ancti] B[asilii] M[agni] patribus et fratribus ejusde[m] ord[inis] in 8vo [to]m ... 1.
 10. Novu[m] Testamentum in 8vo minori ... 1.
 11. Conclave pro cultu B[eatissimae] V[irginis] Mariae in 8vo minori ... 1.
 12. Palaestra pietatis in 8vo minori ... 1.
 13. Bulla Benedykta XIII y kawałek Mszału, fascikul in 4to ... 1.
 14. Theologia speculatiwa et morales pisana in 4to ... 1.
 15. Item podobna teyze teologiy książka in 4to ... 1.
 16. Tractatum de Deo autore sacramentoru[m] bez oprawy in 4to ... 1.
 17. Philosophia universalis pisana in 4to ... 1.
 18. Philosophia rationalis pisana in 4to ... 1.
 19. Poesis et rhetorica szkół piarskich pisana in 4to ... 1.
 20. Capitulum generale Or[dinis] S[ancti] B[asilii] M[agni] ... 1.
- N[ota] B[ene]: nowo przybyłych w r[oku] 1777 Die 16 7bris per A[admodum] R[everendissimo] P[atrem] Theophanem Duszyński.
21. Lilium ad influxum pectoralis phaebi D[octoris] Thomae Aquinatis, in folio ... 1.
 22. Swada civilis oratoriae atq[ue] politiae ... 1.

¹⁹¹ Уточнення латинською мовою про відсутність книги записано іншим почерком.

/ арк. 29 /

Księgi polskie biblioteki zawało[w]skiej

1. Baroniusz czyli Kroniki kościelne na lat 1000 in folio ... 1.
2. Świątnica Pańska, czyli Kaznodzieja święteczny in folio ... 1.
3. Kaznodzieja święteczny Samuela Piara in folio ... 1.
4. Żniwo złote, czyli Kazania święteczne Muchowskiego S[ocietatis] J[esu] in 4to ... 1.
- 5-6. Gospodarz, y Gospodyni kaznodzieja dominikan na święta tomów ... 2.
7. Bielicki kaznodzieja niedzielny in 4to ... 1.
8. Kaznodzieja niedzielny, czyli raczey święteczny Muchowskiego S[ocietatis] J[esu] in 4to ... 1.
9. Tarcza wiary świętey, albo theologia polska in 4to ... 1.
10. Nowe Ateny, tom 1 in 4to ... 1.
11. Tarcza przeciwko trudnościm dyssydenskim in 4to ... 1.
12. Mówca polski, y różne listy in 4to ... 1.
13. Hierarchia, o zwier[z]chności Cerkwi Bożej in 4to ... 1.
14. Historia święta wierszem opisana in 4to ... 1.
15. Historia o zburzeniu Jerozolimy Józefa Żydowina in 8vo majori ... 1.
16. Krótka kronika polska in 4to ... 1.
17. Sumienie niespokoyne in 8vo majori ... 1.
18. Rozmyślenia duchowne in 8vo majori ... 1.
19. Messyas bez początku y konca in 4to ... 1.
20. Obrona religiey graeco ruskiej in 4to ... 1.
21. Wyprawa na tamten świat in 8vo majori ... 1.
22. Ozdoba Kościoła Katolickiego in 8vo ... 1.
23. Koniec ostatni zycia luckiego¹⁹² in 8vo ... 1.
24. Ewanieliyka z epistołami in 8vo ... 1.
25. Reguly zakonne Ś[więtego] O[jca] Bazylego W[ielkiego] in 8vo majori ... 1.
26. Fascykuł panegiryków różnych polskich y łacińskich in folio ... 1.
27. Fascykuł książek różnego nabożeństwa, y notat pisanych in 8vo majori ... 1.
28. Medytacye zakonne z opisaniem actu pogrzebowego xięcia Wisznio-wieckiego w Wiszniowcu in folio ... 1.
29. Regestrów dawnych perceptowych, y expensowych klasztoru zawało-wskiego in folio książek ... 2.
- N[ota] B[ene]: nowo przybyłych w r[oku] 1777.
30. Zwierc[i]adło pilney przezorności zycia zakonnego in 4to ... 1.
31. Obraz prawdziwego kapłana in 8vo ... 1.

¹⁹² Помилково записано, має бути – ludzkiego.

32. Dziennik Świątych albo rozmyślania na każdy dzień in 8vo ... 1.
33. Arytmetyka drukowana in 8vo ... 1.
34. Nauka dla nowych spowiedników in 4to ... 1.

/ арк. 29 зв. /

**Księgi ruskie biblioteczne
klasz[toru] zawałow[skiego]**

1. Biblia stara druku ostogskiego in folio ... 1¹⁹³.
2. Миръ съ Б[о]гомъ, teolog moralny in folio ... 1¹⁹⁴.
3. Życia Świątych na trzy miesiące: Mart, Apryl, May, in folio ... 1¹⁹⁵.
4. Kalist kaznodzieja ruski niedzielny y świąteczny in folio ... 1.
5. Apokalipsis tłumaczony, Dzieie Apostolskie Ś[więtego] Chryzostoma in folio ... 1¹⁹⁶.
6. Klucz staroświecki kaznodzieja in folio ... 1¹⁹⁷.
7. Psalterz tołkowana pisana in folio ... 1.
8. Życia Ś[więtych], na puł roku pisane, tom 1 in folio ... 1.
9. Item życia Ś[więtych] pułroczne pisane, tom 2 in folio ... 1.
10. Tolkowanie na 4 ewangelystów pisana in folio ... 1.
11. Efreem pisany staroświecko in folio ... 1.
12. Doroftey drukowany in 4to ... 1.
13. Testament druku starego, Psalterz, Ewangelia, Apostoł, y Apokalipsis, książka in 8vo majori ... 1.
14. Item Testament nowy czyli Ewangelia in 8vo majori, w axamit czerwony oprawny ... 1¹⁹⁸.
15. Kazusy poczajowskiego druku in 4to ... 1.
16. Akademia pobożności, pisana książka in 4to ... 1.
17. Alfawyt duchowny, pisany, in 8vo majori ... 1.
18. Mowy Oyców Ś[więtych], pisana książka in 8vo majori ... 1.
19. Arytmetyka z różnemi pismami y figurami numerów pisana in 4to ... 1.

ЛННБ, Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 613, арк. 25 зв., 28–29 зв. Оригінал. Мова латинська, польська.

¹⁹³ Запис закреслено.

¹⁹⁴ Запис закреслено.

¹⁹⁵ Запис закреслено.

¹⁹⁶ Запис закреслено.

¹⁹⁷ Запис закреслено.

¹⁹⁸ Запис закреслено.

Док. № 75
21 травня 1777 р. –
**Список книг з інвентарного опису
Крехівського монастиря**

/ арк. 52 зб. /

Ewangelie

1. Ewangelia wielka druku moskiewskiego, w axamit karmazynowy oprawna. Po prawey stronie po śr[z]odku ma blachę dużą odsadzaną z fercychowanym Preobrażeniem, narożniki duże, z wyrażeniem czterech ewangelistów, około średniej blachy słońce, miesiąc, gwiazd dużych 2, małych 3, blaszek okrągłych rysowanych 3, margines dokoła. Po lewey stronie narożników 4, blacha duża na śr[z]odku. Klawzury duże n[umer]o 2, nakonieczników 2, registryk kamykami y perlami sadzony, gdzieniegdzie nie staie, wszystkie sztuki suto wyzłacane ... 1.

2. Ewangelia cała w srebro oprawna. Po prawey stronie fercychowane Raspiatyie, naokoło z 7 Sakramentami. Po lewey Przeobrażenie y 4 różyczki. Po obydwóch stronach margines odlewany filgranowy, wszystkie sztuki suto złocene, korzeń w 6 prągów z 10 aniołkami y 5 sztukami wyzłacanemi, na dnie białym, klawzury całe z odlewany Błachowiszzczeniem. Registryk perlami sądzony z dwoma kamykami ... 1.

3. Ewangelia cała w srebro oprawna. Z prawey strony suto pozłacana, około drutem ciągnionym obwiedzona. Po prawey stronie ma sztuk osobnych rysowanych n[umer]o 5. Na lewey stronie marcypanowo wyzłacana, w kwiaty fercychowana, na którey miesiąc, gwiazd 4, piontey nie dostaie, bez klawzurek.

4. Ewangelij zielonych dwie. Pierwsza axamitna, po prawey stronie ma sztuk odsadzanych pozłacanych n[umer]o 5, z wyrażeniem Archiereja y 4 ewangelist[ó]w. Po lewey stronie blach z wzorami pozłacanych n[umer]o 5, klawzurki blaszkowe do połowy y nakonieczniki także ... 1.

5. Ewangelia druga, w zielony axamit oprawna. Po prawey stronie ma sztuk dużych, drutem

/ арк. 53 /

ciągnionym okładanych, z rysowaną Passyją y ewangelistami, słońce, miesiąc, gwiazdy y margines około fercychowany. Po lewey stronie pukłów dużych n[umer]o 4, klawzurki gładkie, nakonieczników odlewanych 2 ... 1.

6. Ewangelij, w axamit karmazynowy oprawnych, n[umer]o 4. Jedna po prawey stronie ma sztuką dużą, krzyżową z fercychowaną Matko Bożą y osob[ami] 3, przy której 2. Srebrą kartelusze, narożniki 4 w ewangelistów fercychowane, margines odlewany filgranowy. Po lewey stronie Ś[więta] Barbara fercychowana, w ramach drutowych białych, pukle 4, klawzurek do trzeciej części 2, nakonieczników 2, wszystkie sztuki wyzłacane ... 1.

7. Druga karmazynowa, po prawey stronie ma sztuk 5 z fercychowanym Raspiatyiem, y 4 ewangel[istami], Duch Ś[więty] wyzłacany, mies[i]ą[cy] 2, gwiaz[d] 4. Po lewey stronie pukłów cztery, klawzurek 2, nakonieczników 2 ... 1.

8. Trzecia, po prawey stronie Raspiatyie, rysowa, 5 sztuk, dużych ewangelis[tów] 4, margines rysowany y anioł[ów] 2, po lewey Spasytel rysowany, po rogach gwiazd 4, klawzurki gładke, nakonieczniki odlewane ... 1.

9. Czwarta, koło Raspiatyia gwiazd 6, z apostołami naróżnemi, po lewey stronie na śr[z]odku Ś[więty] Mikołay, aniołów 4, klawzurek 2, wszystko bez pozłoty.

11. Ewangeli[e] czarne, oprawne dwie, jedna ma sztuk n[umer]o 5, z Raspiatyiem fercychowanych, z ewangelistami, słońce, miesiąc, gw[i]azdek 8, margines filgranowy, odlewany popsuty. Po lewey Woskresenyie, gw[i]az[d] 6 ... 1.

12. Ewangelia druga, ma pośr[z]odku blachę z pozłoty nad tartą z rysowanym Raspiatyiem, gw[i]azdek 4, po lewey 4 pukle ... 1.

13. Do oprawy Ewangeli znayduię się *blach srebrnych*, ewan[gelistów] dużych n[umer]o 4, środkowey liberatis P[atris] de limbo n[umer]o 5.

14. Mszałów dwa, w srebro oprawnych, jeden lwowski stary zielony. Drugi poczajowski, w axamit ponsowy oprawny, A[nn]o 1776, describet sub n[umer]o 20.

/ арк. 58 /

Księgi cerkiewne do nabożeństwa

1. Połustawow nowych poczajowskiego druku in fol[io] ... 2.
2. Połustaw stary kijowskiego druku tymże stylem ... 1.
3. Połustaw wielki poszarpany ... 1.
4. Miney moskiewskich in fol[io] ... 12.
5. Miney nowych poczajowskiego druku ... 12.
6. Tryfołohów in fol[io] ... 2.
7. Oktoichów ... 2.
8. Triody Postnych ... 2.
9. Triody Cwitnych ... 2.
10. Psalterzow in folio 2, y poczajowska 1 ... 3.
11. Iarmołoiów poczajowskiego druku 2, lwowski 1 ... 3.
12. Tetradek do welyczania śpiewania ... 1.
13. Troiga nabożeństwa ... 2.
14. Aka[fi]sty in 4to, kijows[kie] 1, poczajowskie w pudełku 1 ... 2.
15. Poweczernyk lwowski in folio, nadszarpany ... 1.
16. Mszał dawny lwowskiego druku, w axamit *zielony* y srebro oprawny, z blaszkamy 5 rysowanemi, Raspiatyiem y 4 ewangelisty. Po drugiey stronie pukłów 4, z nakoniecznikami i klawzurkami.
17. Mszał poczajowski, w axamit rużowy, mayszestrem obwiedziony, y dwie wota na nim cerkiewne, iedne z osobą Ś[więtego] Mikoł[ai]a, drugie okęglawe ... 1.
18. Mszałów uniowskich ... 3.

19. Mszałów poczajowskich ciękich n[umer]o ... 2.
20. Apostołów lwowskiego druku ... 3.
21. Trebnik Mołyły ... 1.
22. Trebników lwowski in 4to ... 1.
23. Trebnikow małych ... 2.
24. Pogrzeb zakonny in 4to uniowski ... 1.
25. Pomiannyków pisanych in folio ... 2.
26. Jarmołojów druku pocz[ajowskiego] ... 2.
27. Minea mai pisana ... 1.

/ арк. 59 /

Księgi biblioteczne łacińskie

1. Biblia S[a]cra¹⁹⁹ veteris et novi Testamenti in 4to ... 1.
2. Concordantia Bibliorum in folio minori ... 1.
3. Pererij Valentini Comentarium in Genesim in 4to ... 1.
4. Alfonsi Tostati in Leviticum in fol[io] ... 1.
5. Expositio Psalmorum et Cantica, Jacobi de Valentia fol[io] ... 1.
6. Homilia S[ancti] Joannis Chrisostomi in folio ... 1.
7. Syllabus Marianus de Beatissima in folio ... 1.
8. Lucae Holstenji Codex Regularum in fol[io] tomi ... 6.
9. Comentarium in 4 libros. Regum Mendoza tom 3 [...] ... 1.
10. Opus catechisticum Petri Canisij in fol[io] tom ... 1.
11. Mundus Symbolicus in fol[io] tom ... 1.
12. Debeza Commentaria in fol[io] ... 1.
13. Francisci Mendoza in 4 lib[ros], Regum tom 2dus in fol[io] ... 1.
14. Quaestiones Exegeticae Martini Bricij tomi ... 2.
15. Contiones in Dominicas, Jodoci Nahumij ... 1.
16. Calepinus in folio [ma]jori ... 1.
17. Calepinus Graecolatinus in folio [mi]nori ... 1.
18. Sol Angelicae Intelligentiae S[ancti] Thomae ... 1.
19. Decisio Nuntiaturae Ap[osto]lica ... 1.
20. Borgia de Benedictione Agnus Dei ... 1.
21. Annus Apostolicus Zachariae le Selvae tom ... 2.
22. Officialis Curiae Ecclesiasticae ... 1.
23. Theatrum politicum in 4to ... 1.
24. Horologium Principum de Vita Aurelji Imper[atoris] in 4to ... 1.
25. Paedagogus Christianus seu recta hominis institutio in 4to ... 1.
26. Panis quotidianus seu casuista in 4 [mi]nori ... 1.
27. Panis quotidianus seu examen ad ordines in 4to [mi]nori ... 1.

¹⁹⁹ Тут і далі підкреслені слова подано так, як у джерелі.

28. Medulla Theologiae Busenbau[m] in 8vo [mao]jori ... 1.
29. Institutio confessarij Jacobi Dorsi Ben[e]dictini in 4to ... 1.
30. Romanae historiae Titi Livij in 4to [ma]jori ... 1.
31. Orator M[arcus] Tullius in 8vo [ma]jori ... 1.
32. Marcus Tullius Cicero ... 1.
33. Prosodia Medicinae Henrici Smecij in 4to ... 1.
/ арк. 59 зв. /
34. Compendium operum de Theologia Bonacina, tom[us] 2dus ... 1.
35. Dictionarium Calepini latinograeci in 4to [ma]jori ... 1.
36. De oratione et meditatione in 8vo min[ori] ... 1.
37. Storsij Poetae Pater et Filius in 8vo [ma]jori ... 1.
38. Ciceron absq[ue] principio in 8vo ... 1.
39. Opera Virgilij ... 1.
40. Logica absq[ue] principio ... 1.
41. Institutiones jurium absq[ue] principio ... 1.
42. Ennarationes in ewangelia et epist[ol]i[s] Zadrag (?) in 8vo ... 1.
43. Tractatus de expensis meliorationibus in 8vo [ma]jori ... 1.
44. Sermones S[ancti] August[ini] absq[ue] princip[io] et fine in 4to ... 1.
45. Mathematica de Sphaera Joan[nis] Busti in 8vo ... 1.
46. Synodus Zamosciana in 4to ... 1.
47. Phaenix rhetorum in 8vo [mi]nori ... 1.
48. Socratis vita et opera in 8vo [mi]nori ... 1.
49. Knapij poznański y krakowski in 4to ... 1.
50. Grammatica graeco latina sine prin[cipio] et fin[e] in 8vo ... 1.
51. Reginae artium prodromus in 8vo [ma]jori ... 1.
52. Victoriaru[m] Mauritij Nassavij in 8vo [ma]jori ... 1.
53. Negotiatio Spiritualis Gaspari Druzbecki in 8vo ... 1.
54. Animorum conciliandorum e[t] movendor[um] ratio in 8vo [ma]jori ... 1.
55. De oratione et meditatione absq[ue] princ[ipio] et fi[ne] in 8vo [ma]jori ... 1.
56. Comment[aria] Phisica abq[ue] principi[o] et fin[e] in 8vo [ma]jori ... 1.
57. Loci Communes seu sermones Mellissa in 8vo ... 1.
58. Quinctius Horatius Flaccus in 8vo [mi]nori ... 1.
59. De epistolis conscribendis Viperei in 8vo ... 1.
60. Liber meditationu[m] seu socius viator Deus in 8vo ... 1.
61. Horatius Marianus in 8vo [mi]nori ... 1.
62. Interpretaatio voluminis poetici in 8vo [ma]jori ... 1.
63. Utilitas exercitiorum spiritualium scriptus in 8vo [mi]nori ... 1.
64. Liber Esopi in 8vo [mi]nori ... 1.
65. Curtius absq[ue] princip[io] et fine in 8vo [ma]jori ... 1.
66. Generale artifitium orationis in 8vo mi[nori] ... 1.

67. *Combatimento spirituale* in 8vo italicus ... 1.
68. *De civili conversatione ab[s]q[ue] fin[e] et prin[cipio]* in 8vo [ma]jori ... 1.
69. *Liber novi testamenti* in 8vo [mi]nori ... 1.
70. *Cicero* in 8vo [ma]jori ... 1.
/ арк. 60 /
71. *Grammatica graeco latina* in 8vo [ma]jori ... 1.
72. *De Sacramentis in genere* in 8vo mi[nori] ... 1.
73. *Immagines principum Regum Pol[onorum]* in 8vo mi[nori] ... 1.
74. *Thesaurus politicor[um] aphorismorum Joan[nis] Chokier* ... 1.
75. *Theologicae disputationes* in 8vo [ma]jori ... 1.
76. *Anni Caelestes Joannis Nadazi* in 8vo mi[nori] ... 1.
77. *Pia desideria emblematis illustrata* in 8vo mi[nori] ... 1.
78. *Pharetra Divini Amoris seu theologia mystica* in 8vo [ma]jori ... 1.
79. *Defensio S[anctae] Orthodoxae Ecclesiae Ruthenae* in 4to ... 1.
80. *Brevis institutio de paenitentia* in 8vo mi[nori] ... 1.
81. *Elementa ad S[anctam] Confessionem* in 8vo mi[nori] ... 1.
82. *Nucleus catechisticus* in 8vo mi[nori] ... 1.
83. *Anni caelestis dies* in 8vo mi[nori] ... 1.
84. *Quaestiones et responsa ad moralem doctrinam* ... 1.
85. *Detectio in posturam Davidis Chrytraei* in 8vo mi[nori] ... 1.
86. *Locutio Dei ad Cor* in 8vo ... 1.
87. *Veterum poetarum sententiae* in 12mo ... 1.
88. *Sacer Entheus de novissimis* in 12mo ... 1.
89. *Meditationes S[ancti] Augustini* in 12mo ... 1.
90. *Biblia Sacra, Genesis, Exodi, Levitici et Deuteronom[i]* in 12[mo] ... 1.
91. *Theologia moralis* in 12mo ... 1.
92. *Liliorum marianum de Castitate* in 12mo ... 1.
93. *Hebdomas S[ancti] Pij Sacerdotis* in 12mo ... 1.
94. *Thomas Akempis* in 12mo ... 1.
95. *Instructio novitiorum S[ancti] Bernardi* in 12mo ... 1.
96. *Index biblicus* in 8vo ... 3.
97. *Vindicatio Ecclesiae Catholicae Ruthenae* ... 1.
98. *Breviaria latina* in 8vo mi[nori] ... 3.
99. *Constitutiones Hoscenses* in 8vo [ma]jori ... 2.
100. *Capitulum G[ene]r[ale] Brestense 4tum* ... 1.
101. *Synonima propriorum nominum tom[us]* ... 1.
102. *Bibliotheca manualis Lochner* in fol[io] tom[us] ... 1.
103. *Varij panegirici* in folio ... 1.
104. *Vari[j] panegirici* in folio ... 1.
105. *Catechismus historialis Dauroult* in 4to ... 1.

106. *Ignes symbolici de B[eatissima] Josaphat P[at]ris Młodzianowski in 4to ... 1.*
107. *Sententiae Thomisticae P[at]ris Januszowski in 4to ... 1.*
108. *Anatomia membror[um] humano[rum] in 4to ... 1.*
109. *Didaci Nisseni de Sanctis ... 1.*
110. *Bullae Benedicti XIII ... 1.*
111. *Dutia moralia Octavij in 4to ... 1.*
112. *Nucleus Beatissimae in 4to ... 1.*
113. *Tribunał S[anctorum] Patrum Orientalium ... 1.*
/ арк. 60 зв. /
114. *Epistola pastoralis Szembek ... 1.*
115. *Vallis baptismi in 4to ... 1.*
116. *Variae devotiones in 4to ... 1.*
117. *Synodus Zamosciana ... 1.*
118. *Litera pastoralis ep[isco]pi luceorie[nsis] Rupniewski in 4to ... 1.*
119. *Clypeus cleri poloni ... 1.*
120. *Jozaphatidos de nece S[ancti] Josaphat ... 1.*
121. *Thomas Akempis ... 1.*
122. *Historia de Passione Domini ... 1.*
123. *Ciceronis opera tom[i] duo ... 1.*
124. *Annaei opera Senecae ... 1.*
125. *Beati Vincentij Sermones in 4to mi[nori] ... 1.*
126. *Conciones super Psalmos paenitent[iae] in 4to ... 1.*
127. *Theses de S[anctis] Sacramentis P[atris] Petri Gonczyk in 4to mi[nori] ... 1.*
128. *Specimen Ecclesiae Ruthenicae ... 1.*
129. *Orationes Sacre P[atris] Ważyński O[r]dinis S[ancti] B[asilii] M[agni] ... 1.*
130. *Cathechismus latino graecus ... 1.*
131. *Compendium quaestionum regular[um] ... 1.*
132. *Annona spiritualis ... 1.*
133. *Altare pietatis ... 1.*
134. *Septem verba in Cruce a Jesu Prolata ... 1.*
135. *Benedictiones nummismatum Benedicti 14 ... 1.*
136. *Epigrammata Joannis Oveni ... 1.*
137. *Cathalogus omnium facultatum ... 1.*
138. *Rhetorica caelestis ... 1.*
139. *De potestatibus Rom[anorum] Dominici Flocci ... 1.*
140. *Directorium vitae christianae ... 1.*
141. *Rituale Sacramentorum ... 1.*
142. *Questiuneulae controversae ... 1.*

143. Amussis vitae moralis ... 1.
144. Mirobali Tassalini adverbia ... 1.
145. Immortalitas animae ... 1.
146. Mathiae Casimiri Lyrica ... 1.
147. Sententiae Mathiae Eborensis ... 1.
148. Solitudo animae ... 1.
149. Labores Herculis ... 1.
150. Auges Lyderum Eloquentiae ... 1.
151. Distractiones itinerantium ... 1.
152. Buzembau[m] theolog[ia] moralis in 8vo ... 1.
153. S[ancti] Joannis Damasceni Opera de vita Barla[ami] in 8vo ... 1.
154. Soles epigrammatici in 8vo ... 1.
/ арк. 61 /
155. Saliu[m] millenarij 2di in 8vo ... 1.
156. Benedict Epodon in 8vo ... 1.
157. Actus virtutum in 8vo ... 1.
158. Colloquia Mariana in 8vo ... 1.
159. Panegiricus Ludovico XIII in fol[io] ... 1.
160. Duodecim meditationes Kegelij in 8vo ... 1.
161. Stellae concionum Calmat in 4to ... 1.
162. Tractatus theologicus Doctoris Angelici ... 1.
163. Francisci Toleti in logicam Aristotelis ... 1.
164. Bartholomaeus Grassius de operibus misericordiae ... 1.
165. Conciones dominicales Jodoci in 4to ... 1.
166. Filippi Diez Summa praedicationum in 8vo ... 1.
167. Bonacinae Theol[ogia] moral[is] in 8vo ... 1.
168. Decret ecclesiastica quaestiones ... 1.
169. Incendium amoris Mariani ... 1.
170. Ecclesiae Catholico Ruthenae vindicatis in 4to ... 1.
171. Gemitus deprecatorij in 4to ... 1.
172. Doctrina moralis P[at]ris Biesman ... 1.
173. Rhetorica Soarij ... 1.
174. Epitome de Verbo Incarnato ... 1.
175. Liber moralis carens principio et fine ... 1.
176. Flores polonici Joach[im] Pastori ... 1.
177. Petri Lotichij Poemata ... 1.
178. Liber absq[ue] principio et fine politico moralis ... 1.
179. Devotum animae otium Martini Ługowski ... 1.
180. Arnoldi Corvini Jus Canonicum in 4to ... 1.
181. Michaelis Rychalsci Flosculi theologicus ... 1.
182. S[ancti] Sulpicij Historiae Sacrae ... 1.

183. Aquila in rupe S[ancti] Stanislaus ... 1.
184. Respublica Romana ... 1.
185. Conciones pro Festis in 4to ... 1.
186. Conciones sine titulo pro festis ... 1.
187. Antoine Theologia moralis tomi in 4to ... 2.
188. Elbel Theologia moralis in 8vo ma[jori] ... 1.
189. Wigandt Tribunal confessariorum Theol[ologia] mor[alis] in 4to ... 1.
190. Liber sigillatus funiculo ligatus in 8vo mi[nori] ... 1.

/ арк. 62 /

Księgi biblioteczne polskie

1. Biblij in fol[io] n[umer]o 2, in 8vo majori 1 ... 3.
2. Żywotów Ś[więtych] Pańskich znacznie nadpsute n[umer]o ... 3.
3. Wuyko kaznodzieia niedzielny y świąt[eczny] ... 1.
4. Kazania niedzielne Piotra Skargi ... 1.
5. Kazania niedzielne y świąt[eczne] Fabiana Birkowskiego ... 4.
6. Postilla, chrześcijańskie kazania na ś[więta] y niedz[iele] Aug[usti] Ferbero ... 1.
7. Kazania świąt[eczne] y hyst[oria] o Mence P[añskiej] absq[ue] init[io] et fine in fol[io] ... 1.
8. Chwała Ś[więtych] Boskich, kazania świąt[eczne] Krosnowskiego, in fol[io] ... 1.
9. Roczne dzie[je] Baroniusza in fol[io] tom[i] ... 2.
10. Zwierciadło przykładów in fol[io] ... 1.
11. Kroniki Kromera in fol[io] ... 1.
12. Kroniki Bilskiego poszarpane ... 1.
13. Kroniki Gwagnin item poszarpane ... 1.
14. Prawa Saskie y Meideburskie in fol[io] ... 1.
15. Dom mądrości, Woismarowicza kazania o Nayś[więtszej] M[arii] P[anie] ... 1.
16. Dni Pańskie, kazania Wolskiego niedziel[ne] in fol[io] ... 1.
17. Hystoria wirszem o Barlaame y Jozafacie król[ewiczu] indy[jskim] in fol[io] ... 1.
18. Reguł większych Ś[więtego] Basylego W[ielkiego] Rutki in fol[io] ... 4.
19. Hasło Słowa Bożego in fol[io] ... 1.
20. Panegiryki różne in folio ... 1.
21. Różne panegiryki in folio ... 1.
22. Różne kalendarze ... 1.
23. Kazania Skargi in folio ... 1.
24. Rużne panegiryki in fol[io] ... 1.
25. Panegiryki różne in fol[io] ... 1.

26. Konstytucyie seymu warszawskiego 1659 ... 1.
27. Kurtiusza dzieie ... 1.
28. Wschód y zachód kazania o śmierci [i] narodz[eniu] P[ana] Jezu[sa] ... 1.
29. Różne kazania ... 1.
30. Panegiryk kijowski Kozaczyńskiego trzema dialektami ... 1.
31. Konstytucje seimu pacificationis warszawskiego ... 1.
32. Filip Felician o koronacyi N[ajświętszej] M[arii] P[anny] Łuckiey ... 1.
33. Ozdoba obrona N[ajświętszej] M[arii] P[anny] Berdyczowskiej ... 1.
34. Żywoty Ś[więtych] Zakonu Bazylińskiego ... 1.
35. Łazarz Baranowicz o pochodze[niu] Ducha Ś[więtego] in 4to ... 2.
/ арк. 62 зв. /
36. Messyasz seu dysputa chrześcianina z Żydem Galatowskiego ksiązek ... 2.
37. Woisko nowo rekrutowane in 4to ... 1.
38. Phaenix historia o obrazie starożytnym Chelmski[m] N[ajświętszej] M[arii] P[anny] ... 1.
39. Hystoria o Męce Pańskiej y stworze[niu] człow[ieka] in 4to ... 1.
40. Listy duchowne pisane y drukowane bez kęca y począ[tku] ... 1.
41. Rozmyślanie o Mence Pańskiej in 4to ... 1.
42. Katechizm Rzymski in 4to ... 1.
43. Siedm kazań Antonina Kapucyna in 4to ... 1.
44. Nowa miara starey wiary Łazarz Baranowicz in 4to ... 1.
45. Apollo chrześciański, wirsze tegoż Baranowicza in 4to ... 1.
46. Rozebranie y rostrząśnienie sumiena w kazaniach ... 1.
47. Kathechizm bez początku y końca in 4to ... 1.
48. Rekolekcyie duchowne Jana Woysznarowicza in 4to ... 1.
49. Goliat swoim mieczem porażony, o pochodze[niu] Duch[a] Ś[więtego] Rutka ... 1.
50. Żywot P[ana] Jezusa wierszami Baranowicza in 4to ... 1.
51. Nowy testament Wuyka in 8vo ... 1.
52. Nauka powołania katolickiego wszystkim stanom służąca in 8vo ... 1.
53. Rok nowy tomów in 4 mi[nori] ... 4.
54. Traktat rabina Samuela in 8vo ... 1.
55. Trwałosc szczęśliwa Krolewstwa, tom[ów] in 8vo mi[nori] ... 1.
56. Rozmowy Artaxessa in 8vo mi[nori] ... 1.
57. Kalwarya albo Nowa Jeruzalem[a] in 8vo ... 1.
58. Życie Ś[więtego] Aloizego Gonzagi in 8vo ma[jori] ... 1.
59. Głos synogarlicy in 8vo ma[jori] ... 1.
60. Dysputa Jakuba Niemoiemskiego z Lutrem in 8vo ... 1.
61. Skarbnica Biblij Ś[więtey] z katechizmem in 8vo ma[jori] ... 1.
62. Obrona religij graeco ruskiej in 4to ... 1.
63. Pochodnia Kościół Boży in 8vo ... 1.

64. Grób wielkopiątkowy Królowi Bolesci in 8vo ... 1.
65. Droga przed Bogiem śmierć Ś[więtych] Jego in 8vo ... 1.
66. Sumienny mol grzesznika in 8vo ... 1.
67. Kompas zbawienny albo zegar sumienia in 8vo ... 1.
68. Theologia zakonna czyli medytacye bogomystne in 8vo ... 1.
69. Echo o rzeczach ostatnich ... 1.
70. Pobudka do warowania się grzechów in 12mo ... 1.
71. Delicye ziemi włoskiej in 12mo ... 1.
72. Polak serwat w liście ... 1.
73. Lampa zapalona ... 1.
74. Bractwo miłosierdzia ... 1.
/ арк. 63 /
75. Cale Pismo Ś[więte] wirszem z Biblii y Ewangeli in 12mo major[i] ... 1.
76. Nauki y zabawy świątobliwe in 12mo ... 1.
77. Ewangeliae niedzielne y świąteczne in 12mo ... 1.
78. Sposób poiednania się z Bogiem in 12mo ... 1.
79. Woina duchowna in 12mo ... 1.
80. Medytacya duchowna in 12mo ... 1.
81. Wyprawa na tamten świat in 12mo ... 1.
82. Przewodnik na drogę wieczności in 12mo ... 1.
83. Przewodnik do nieba in 12mo ... 1.
84. Katechizm do missii służący, książeczek 2 ... 2.
85. Arytmetyka in 12mo ... 1.
86. Kalendarzyk polityczny ... 1.
87. Reguła Ś[więtego] Bazylego W[ielkiego] in 8vo książek ... 5.
88. Cedr mystyczny Bazylusz in 4to ... 1.
89. Książka nabożeństwa porannego z ruskim pomieszana ... 1.
90. Adiomata o wieczności ... 1.
91. Grammatika języka francuskiego pol[ska] ... 1.
92. Stary Kosciół ... 1.
93. Ewangelia do ambony ... 1.
94. Wyprawa na tamten świat ... 1.
95. Kazania panegiryczne ... 1.
96. Hystorya o królowie Banialuce ... 1.
97. Owczarnia w Dzikim polu in 8vo ... 1.
98. Zabawki o poszanowaniu duchownych ... 1.
99. Świat po części przezyrzany in 8vo ... 1.
100. Ogród lilijowy, życie Ś[więtego] Kaietana in 4to ... 1.
101. Rszewuski Zabawki wierszopiskie ... 1.
102. Nowa miara starej wiary prohibitus ... 1.
103. Czeska o Sacramentach ... 1.

104. Kazania Szembeka ... 1.
105. Kazania Korczyńskiego ... 1.
106. Kazania x[iędza] Popielewicz, bazyliana ... 1.
107. Kazania x[iędza] Bilskiego in 4to ... 1.
108. Żniwo złote kazania ... 1.
109. Oratorium płaczu duchownego Leopolicy na Oycze nasz ... 1.
110. Kazania na Passyie y ś[więta] różne x[iędza] Gruszeckiego, franciszka[nina] ... 1.
111. Kazania postne x[iędza] Popielewicz, bazyliana ... 1.
112. Zwierciadło pokutujących Leopolicy ... 1.
/ арк. 63 зб. /
113. Post święty Kowalickiego kazania in 4to ... 1.
114. Kazania niedzielne x[iędza] Filipowicza in 4to ... 1.
115. Chwała Korona N[ajświętszej] M[arii] P[anny] Sokalskiej koronacya ... 1.
116. Kaznodzieia odświętny, Kowalicki in 4to ... 1.
117. Kassian o ćwiczeniu mniskim tom[i] ... 2.
118. Purpura zbawienna, kazania Lipiewicz in 4to ... 1.
119. Teatrum świata wszystkiego Jana Botera Benesiusa ... 1.
120. Zwierciadło przykładów ... 1.
121. Nauki z Ewangelij Kościoła greckiego [w] unii z Rzym[em] Korzenieckiego ... 1.
122. O skarbie Krzyżu Pańskim ... 1.
123. Rekolekcyie duchowne x[iędza] Wujkowskiego ... 1.
124. Rekolekcyie x[iędza] Rubczyńskiego Głos Pa[na], książek in 4to ... 3.
125. Traktat o cierpliwości x[iędza] Rubczyńskiego in 4to ... 1.
126. Ś[więtego] Wincentego Ferreryusza Protekcyia wiary pisana ... 1.
127. Kazusy kiszczzańskie polskie in 12[mo] ... 1.
128. Zabawki dziejopiskie Rszewuski[ego] in 8vo ma[jori] ... 1.

/ арк. 64 зб. /

Księgi biblioteczne drukowane ruskie

1. Bibliy ostowskiego druku in fol[io] ... 5.
2. Tolkowanyia Ewangelij na niedz[iele] y święt[a] Kalista in fol[io] ... 4.
3. Besidy Ś[więtego] Jana Złotoustego na epistoły Ś[więtego] Pawła in fol[io] ... 2.
4. Besidy Ś[więtego] Jana Złotou[s]t[ego] na Dijanyia tom[i] in fol[io] ... 2.
5. Proloh in folio tom[i] 3 ... 3.
6. Prawyła soborow wseleńskich y pomistnych in fol[io] ... 1.
7. Powczyenia Efrema in fol[io] tom w refekt[arzu] ... 1.
8. Winec X[rys]tow kaznodzieia niedzielny in fol[io] ... 1.

9. Mecz duchowny kaznodzieia niedzielny in fol[io] ... 2.
10. Ohorodek kazania in fol[io] ... 2.
11. Galatowski kazania in fol[io] ... 1.
12. Truby kazania in fol[io] ... 1.
13. Ustawy Ś[więtego] Bazylego in fol[io] ... 1.
14. Myr so Bohom moralista in fol[io] ... 1.
15. Pateryk życia Ś[więtych] O[jców] Peczerskich in fol[io] ... 4.
16. Dyoptra n[umer]o ... 4.
17. Metryka pisana krzczonych, pogrzebowan[ych] [...] ... 1.
18. Margaryt pouczenia Ś[więtego] Jana Złotoust[ego] ksiąg ... 6.
19. Nomokanony Ś[więtych] Otec ... 1.
20. Doroftey pouczenia in 4to ... 1.
21. Nauka o 7 tainach ... 1.
22. O swiaszczętwi Ś[więtego] Jana Złotoust[ego] in 4to ... 3.
23. Ś[więtego] Makaryia Besidy in 4to ... 2.
24. Historya o Warlaami y Josa[fa]ti care indyj[skom] in 4to ... 1.
25. Ś[więtego] Jana Złotoustego o pokajanyi in 4to ... 1.
26. Galatowski o Messyi ... 1.
27. Obraz prymirenyia in 4to ... 2.
28. Runo oroszennoie in 4to ... 1.
29. Kazusy poczajowskie ... 3.
30. Cuda N[ayświętszej] M[arii] Panny Poczajow[skiej] ... 1.
31. Nowych Testamentów ... 2.
/ арк. 65 /
32. Cyryl Trankvilion Ewahelyie uczytel[noie] kaznodz[ieia] uniowsk[i] ... 1.
33. Życia na na rok cały Ś[więtych] kalend[arza] ruskie[go] tom[i] in fo-
l[io] ... 3.

/ арк. 65 зв. /

Księgi ruskie pisane w bibliotece

Rużnych ksiąg pisanych w bibliotece znajdujących się, gdzie niektórych y przeczytać trudno, charakterami ruskimi różnemi, ogólnie znajduie się to-
mów, tomików 20 (?) n[umer]o ... 50.

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2029, арк. 52 зв. – 53, 58–65 зв. Ори-
гінал. Мова латинська, польська.

Док. № 76
23 серпня 1778 р. –
**Список книг з інвентарного опису бібліотеки
Львівського Святооунуфрїївського монастиря**

/ арк. 49 /

**Xięgi łacińskie
Ascetici**

	tomy	księgi pojedyncze	liczba ksiąg
Ascetica S[ancti] P[atris] Basilij M[agni] in 8vo majori.	2	-	131
Pehilitea seu Introductia ad vitam devotam S[ancti] Francisci Salesii in 8vo [mi]nori.	-	1	132
Opuscula Sacra et moralia Lubomirij in 8vo [mi]nori.	-	1	133
Annus Caelestis P[atris] Nadasi in 8vo [mi]nori.	-	1	134
Christianus in solitudine in 8vo [ma]jori.	-	1	135
Heliotropiu[m] seu conformatio humanae voluntatis cu[m] divina P[atris] Drexelij in 8vo duplicato.	-	1	136
Regulae Maronita[rum] S[ancti] Antonij Abbatis in 8vo.	-	1	137
Martyrologium Romanum in 4to [ma]jori.	-	1	30

Die 9 Junij V[eteris] S[tyli] 1782 A[nn]o revisum per me intre subscriptum Prov[incia]lem.

1783 A[nn]o die 21 Julii V[eteris] S[tyli] revisi.

/ арк. 49 зб. /

Biblia, Bullae et Brevia summowa Pontificus

Bullae et Brevia Congregationem Ruthenorum Ordinis S[ancti] Basilij M[agni] conternentia in 4to.	-	1	31
Breve inter plures Benedicti 14 in 4to.	-	1	32
Biblior[um] Sacror[um] vulgatae aeditionis in 8vo.	2	-	130
Concordantior[um] libri in folio.	-	2	2

Sub actu visitationis 1783 D[ie] 21 Julii V[eteris] S[tyli] revidi.

/ арк. 50 /

Concionatores

P[atris] Laselve in dominicas et festa in 4to.	2	-	33
P[atris] Pauletti in dominicas et festa in 4to.	2	-	30
P[atris] Tobia[s] Lochner in folio.	3		3
Sermonum Sacror[um] P[atris] Capisveci liber in 4to.	-	1	35
Michaelis Manuelis Olszawski sermo de sacra inter Occidentalem Ecclesiam et Orientalem unione in 4to.	-	1	36
Phaenix Graeciae authore Didaco Nisseno in 4to.	-	1	37
Festum innocentiae seu conciones de Immac[ulata].	-	1	-
Concep[cio] B[eatissimae] V[irginis] Ma[ariae] P[atris] Baquelir in 4to.	-	1	30

Eaq qua supra die mense et A[nn]o revisum.

1783 A[nn]o D[ie] 21 Julii V[eteris] S[tyli] revidi.

/ арк. 50 зв. /

Canonistae

P[atris] Reinfensztuelis in folio.	4	-	5
Caroli Pallegriani Praxis e[t] utro[s]q[ue] Foros ecclesiastico et civili in folio.	-	1	6
Nicolai Comnemi prenotationes canonicae ex jure canonico in folio.	-	1	7

Eaq qua supra die mense et An[n]o revisum.

1783 A[nn]o Die 21 Julij V[eteris] S[tyli] revidi.

/ арк. 51 /

Historici

Liber historicus sub titulo Gloria S[ancti] Clementis Pontificis Romani vindicita autho[re] P[atris] Chodkiewicz Ord[inis] Praedi[catorum] in 4to.	-	1	39
Spectabilium historiae universalis compendium autho[re] Joan[n]e Sicaenda in 8vo [ma]jori.	-	1	138
Cornelij Taciti liber historicus in 8vo [mi]nori.	-	1	139
Historia tituli Specimen Ecclesiae Ruth[enicae] in 8vo.	-	1	140
Historia Familia Sacrae Antonij Sandini in 4to [mi]nori.	-	1	40

Historicae disputationes ad vitas Pontif[icium] Rom[ano]r[um] ejusq[ue] authoris in 4to [mi]nori.	-	1	41
Historia apostolica ejus[que] authori[s] in 4to.	-	1	42

Eaq qua supra die mense An[n]o revisum.
1783 A[nn]o Die 21 Julij V[eteris] S[tyli] revidi.

/ арк. 51 зв. /

Medici

Apchorismi de cognoscendis et curandis morbis Hermani Boerhaave in 4to [mi]nori potius in 8vo.	-	1	43
Vade mecum medicum in 8vo.	-	1	141

Eaq qua supra die mense An[n]o revisum.
1783 A[nn]o Die 21 Julij V[eteris] S[tyli] revidi.

Philosophi

Edvardi Corvini Institutionum philosophicar[um] ad usum scholar[um] Piar[um] in 4to [mi]nori.	5	-	44
Summa philosophicae scotisticae authore Du Pasquier in 4to potius in 8vo.	-	1	45
Promptuarium philosophicum P[atris] Hoster in 4to.	-	1	46

Eaq qua supra die mense An[n]o revisum.
1783 A[nn]o Die 21 Julij V[eteris] S[tyli] revidi.

/ арк. 52 /

Mathematici

Sectiones elementares mathematicae seu elementa algebrae et geometriae de Sa Caille in 4to [ma]jori.	-	1	100
Institutiones mathematicae de Metzburg in 8vo [ma]jori.	2	-	191
Compendium elementar[um] Matheseos Volstii in 8vo [ma]jori.	-	1	192
Fabulae per univesem Mathesin Aegidii Strauchii in 8vo.	-	1	193
Elementorum matheseos universe Wolfii in 4to.	5	-	194
Sztucce matematyczne ze wszystkimi należytościami pełne większe n[ume]ro 2, mniejszy zaś także zupełnie pełny n[ume]ro 1.	2	-	195

<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>
<i>Sermonum Panegiricorum Italice de morte Friscae de Ambrosio</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>60</i>
<i>Geographia Geomorphologia Italice sub. Dupes in 4to. Dux. Novi</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>109</i>
<i>Oratio Panegirica dicata Leopoldo Imperatori a P. Mauro Bnd</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>61</i>
<i>Exercit. de August. in 4to</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>62</i>
<i>Coniunctio quadrages. de Dolera in 4to</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>63</i>
<i>Disquisitiones Panegiricae de Immac. Con. et Anus. P. M. P. Crispiniano Carmelitani in 4to</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>63</i>
<i>Oratio Funeraria in Funere Eugenij Pape in 4to</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>64</i>
<i>Panegirica P. Leonis in 4to</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>65</i>
<i>Epist. sub. sub. Sack in 4to</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>66</i>
<i>Petrus Mendis Con. de Sabulo. M. Abbate Gener. de Bona instructio et educatione Scholarum in 4to</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>67</i>
<i>Architectura Generalis Auth. Vitruvius in Duo</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>101</i>
<i>Compendiosa notitia de modo eligendi Ep. Rom. in Duo</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>102</i>
<i>Oratio Sancti Basileij in 4to. Novi</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>63</i>
<i>Libellus in Duo de vera politica Im. Gerardi</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>104</i>
<i>Salute Ser. Archicamerarum Consularis in 4to</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>68</i>
<i>Panegirici supra Mystena 1703. M. P. Araldi de Dux. Cap. 1703</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>69</i>
<i>Pudicus Nestorius Ep. de Cernunt in 4to</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>70</i>
<i>Oratio P. Sennen in 4to</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>71</i>
<i>Libri in Duo sub. Marti</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>103</i>
<i>Libri in Duo sub. Roma sub. Martini</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>103</i>
<i>Libri in Duo sub. Milanense A. Metastasio</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>104</i>
<i>Libri Gallicus in Duo sub. de Musis. A. de Bellegarde</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>105</i>
<i>Libri Gallicus in Duo sub. de Educatione</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>106</i>
<i>Dictionarius Gallicus P. Lenois et Gabriel in 4to</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>72</i>
<i>Panegirici Sermones Gallicus quatuor a Porau in Duo</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>170</i>
<i>Libri Gallicus in Duo sub. A. terras modernes</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>171</i>
<i>Libri Gallicus in Duo sub. A. Sancti</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>172</i>
<i>Novus Grammaticus Gallicus et Itali. in Duo per P. de Fovard</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>173</i>
<i>Libri Gallicus sub. in Duo sub. A. civitate</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>174</i>
<i>Compendiosa sub. Gram. in Duo per</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>175</i>
<i>Epistola pro Armenis contra Monachos Paris. M. P. de</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>73</i>
<i>P. Aquade in 4to. Galilaeana</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>74</i>
<i>Hyperbus A. Catantus Galilaei in Duo</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>176</i>
<i>Parerga Galilaei in 4to</i>	<i>1703</i>	<i>1703</i>	<i>74</i>
<i>Eadem qua supra dix. in verso et verso</i>			

1703 do die 25 Julii vs reverdi.

Описи примірників французькою, італійською та грецькою мовами зі списку книг Львівського Святоонофріївського монастиря. 23 серпня 1778 р.

Compendium elementor[um] matheseos Wolfii in 8vo [ma]jori.	-	1	196
Physica generalis er particularis Korvath in 8vo [ma]jori.	-	2	197
Item Physica g[e]n[e]ralis et particularis ej[us]q[ue] authoris [mino]ri in 8vo.	-	2	198
M[agistri] Frid[erici] Christ[ani] Baumesteri Elementor[um] Phil[oso]phiae in 8vo.	-	1	199
Joannis Bapt[istae] Horwath Logica et Metaphis[i]ca in 8vo.	-	1	200

Eaq qua supra die mense An[n]o revisum.
1783 A[nn]o Die 21 Julij V[eteris] S[tyli] revidi.

/ арк. 52 зб. /

Theologi speculativi et morales

Plutellij universae theologiae scholasticae in 8vo.	7	-	142
Theologia moralis universa P[atris] Antoine in 4to.	2	-	41
Ejusd[em] Sententiae dogmaticae ex universa theologia speculativa et dogmatica in 8vo [ma]jori.	-	1	143
Manuale controversiar[um] P[atris] Becani in 8vo.	-	1	144
Panis quotidianus P[atris] Pikulski in 8vo.	-	1	145
Tractatus theologici morales P[atris] Porazza in 4to.	2	1	48
Disquisitionum magicar[um] P[atris] Del Rio in 4to.	3	-	101
Recollectiones morales P[atris] Patricii Sporer in 8vo.	2	1	146
Institutiones confessorior[um] P[atris] A[ntonio] Medina in 4to potius 8vo.	-	1	49
De judicio particulari P[atris] Gengel in 8vo.	-	1	147

Eaq qua supra die mense An[n]o revisum.
1783 A[nn]o Die 21 Julij V[eteris] S[tyli] revidi.

/ арк. 53 /

Lybrorum latinor[um] miscellanea

Graciae orthodoxae Leonis Alatii in 4to.	2	-	50
Vitae Pontificum Romanor[um] authore] Sandini in 4to [mi]nori.	-	1	51
Loci communes Sacri et Profani ex auth[oribus] graecis Joa[nnis] Stob[a]ei in folio.	-	1	4

Synodes Zamosciana in 4to.	-	1	32
Veritas in Medio P[atris] Vanrast in 8vo.	-	1	148
Thesauri Gregorij Cnapii in 4to.	-	1	53
Theophanes Prokopowicz Miscellanea in 8vo.	-	1	149
Plutarchus alter seu Aegidii Comozeiti apathegmatanewica in 8vo.	-	1	150
Justi Lipsij Politic[orum] in 8vo [mi]nori.	-	1	151
Censura Propchehar de Rom[anorum] Pontif[icium] aut[hore] P[atris] Gengel in 4to.	-	1	54
Vindiciae Marianae Innocentiae eq[que] auth[ore] in 4to.	-	1	102
Collectio sive apparatus absolutonar[um] P[atris] Sannig in 8vo.	-	1	152
Opusculam in haer[e]dicos Sixti V inscription[es] in 4to.	-	1	55
Praxis disciplinae seu regularis ex opusculis D[oc]toris] Bonaventurae in 8vo [ma]jori.	-	1	153
Pax Relligiosa aut[hore] St[a]ni[slavi]o Grodycio in 8vo.	-	1	154
Benedicti XIV Encyclyca ad Missionarius per Orient in 8vo.	-	1	155
Benedicti XIV de Missae Sacrificio in 4to.	-	1	56
Benedicti XIV de Beatificatione et Canonizatione in 4to.	-	1	57
Computus ecclesiasticus in 4to.	-	1	58
Sententiar[um] Ciceronis sine titulo in 8vo.	-	1	156
Rubricae Missalis in 8vo.	-	1	157
Index libror[um] prohibitor[um] in 8vo.	-	1	158
Liber in 8vo tituli Sacra Congr[egatio] partie.	-	1	159
Constitutiones Hoscenses in 8vo.	-	1	160
Vindicatio genuine sensus Ecclesiae Cath[olicae] Ruth[enicae] J[ego] [Mość] R[everendi] Rud[ka] in 4to.	-	1	59
Bibliotheca politica.	2	-	161

Eaq qua supra die mense An[n]o revisum.
sub actu Visitationis revidi.

/ арк. 54 /

Księgi włoskie, francuzkie, greckie

Sermonum panegiricor[um] italico idiomate episco[pi] de Nimes in 4to, seu politico ¹⁷⁰ .	2	-	60
Geographia universalis italico, aut[ore] Busier in 4to i 8vo ¹⁷¹ [mi]nori.	-	1	189
Oratio Panegirica dicata Leopoldo Imperatori a P[at-re] Mauro Ord[inis] Eremit[arum] S[ancti] August[ini] in 4to.	-	1	61
Conciones quadrages[simales], P[atris] Dolera in 4to.	-	1	62
Discursus panegirici de Immac[ulata], conc[eptio]nes et an[n]u[ntio]ne[s] B[eatissimae] V[irginis] Mariae, P[atris] Emanuelis, carmelitani in 4to.	-	1	63
Oratio funebris in funere Eugenij Fran[çois], Prince de Savoja in 4to.	-	1	64
Panegirici Sacri, P[atris] Segneri in 4to.	-	1	65
EjUSD[em] auth[oris], Praed[icabiles] sacrae in 4to.	-	1	66
Petri Menitti, Ord[inis] S[ancti] Basilii M[agni] abbatis gener[alis], De Bona instructione et educatione novitior[um] in 4to.	-	1	67
Architectura generalis, auth[ore] Vitruvio in 8vo.	-	1	161
Compendiosa noticia de modo eligendi imp[erato]rum[um] rom[anorum] in 8vo.	-	1	162
Oratio funebr[alis], Bosvetij, in 4to [mi]nori ¹⁷² .	-	1	163
Libellus in 8vo, De vera politica, Fra[ncesco] Gardi.	-	1	164
Statuta ven[erabilis] Archiconfraterni[ta]tis Confalonensis in 4to ¹⁷³ .	-	1	68
Panegirici supra Misteria B[eatissimae] V[irginis] Mariae, P[atris] Nicolai di Dion, cap[pucini] in 4to.	-	1	69
Praedica[te] Massilionio, epi[scope] de Clermont in 4to.	-	1	70

¹⁷⁰ Останні два слова у реченні записано іншим чорнилом зверху над рядком.

¹⁷¹ Вказівку про формат у четвірку закреслено та дописано про вісімку.

¹⁷² Уточнення про формат книги записано іншим чорнилом.

¹⁷³ Помилково записано, має бути – Statuti della uenerabile Archiconfraternita del Confalone.

40male ¹⁷⁴ , P[atris] Segneri in 4to.	-	1	71
Liber in 8vo, Isid[oro] Nardi.	-	1	165
Liber in 8vo, tituli Roma, aut[ore] Martinelli.	-	1	166
Liber in 8vo, tit[uli] Artarxense, a[utore] Metastasio.	-	1	167
Liber gallicus in 8vo, tit[uli] Reflexiones, a[utore] de Bellegarde.	-	1	168
Liber gallicus in 8vo, tit[uli] de la Education.	-	1	169
Dictionarior[um] italicor[um], latinor[um] et gallicor[um] in 4to.	2	-	72
Panegirici, sermones galico idiom[ate], a[utore] Charaud in 8vo.	-	1	170
Liber gallicus in 8vo, tit[uli] Leterres ¹⁷⁵ modernes.	-	1	171
Liber gallicus in 8vo, tit[uli] Le Secretai.	-	1	172
N[u]ova grammatica ital[iana] et gall[ica] in 8vo [ma]jori, Ludo[vico] Goudar.	-	1	173
Liber gallico poloni in 8vo, tit[uli] La veritable.	-	1	174
Compendiaria graecae gramm[aticae] in 8vo [ma]jori.	-	1	175
Epistola pro unione omni[um] Mona[chorum] S[ancti] Basi[lia] M[agni], R[everen]dis[sim]o P[at]ri Agvado in 4to, graecolatina.	-	1	73
Hymnus Akatystus, graecolat[us], in 8vo.	-	1	176
Liturgia graeca in 4to.	-	1	74

Eaq qua supra die mense An[n]o revisum.
1783 A[nn]o Die 21 Julij V[eteris] S[tyli] revidi.

/ арк. 55 /

Księgi polskie Kaznodzieie polscy

Kazania przygodne x[ieżdza] Murczyńskiego in 4to.	-	1	75
Tegoż authora Kazania na święta in 4to.	-	1	76
Kazania x[ieżdza] Chodykiewicza tit[ulo] Troista viara in 4to.	-	1	77

²⁰⁴ Скорочення слова «quadragesimales».

²⁰⁵ Помилково записано, має бути – lettres.

Kazania o Męce Pańskiej tit[ulo] Zapłata x[iędza] Seriewiczza in 4to.	-	1	78
Kazania o Męce Pań[skiej] tit[ulo] Tragedia x[iędza] Popielewicza Z[akonu] B[azylego] W[ielkiego] in 4to.	-	1	79
Kazania pogrzebowe x[iędza] Załuskiego in 4to.	-	1	80

Eaq qua supra die mense An[n]o revisum.

1783 A[nn]o Die 21 Julij V[eteris] S[tyli] sub actu visit[a]t[ionis] revidi.

/ apk. 55 зв. /

Медьтацие польские

Książka in 8vo tit[ulo] Woyna duchowna x[iędza] Hercesowicza.	-	1	171
Głos Pana kruszą[nego] cedry x[iędza] Rubczyńskiego in 4to duplicata.	-	2	81
Rozmyślania kapłańskie x[iędza] Pietkiewicza in folio.	-	1	8
Prawdy wieczne x[iędza] Rozygnotego in 4to.	-	1	82
Медьтацие x[iędza] Mikołaja Rugierego in 8vo.	-	1	178
Manna duszy x[iędza] Segnerego in 4to.	-	1	83
Żywoty Ś[więtych] Pańskich x[iędza] Kulczyńskiego in folio.	-	1	9

Eaq qua supra die mense An[n]o revisum.

1783 A[nn]o Die 21 Julij revidi.

/ apk. 56 /

Książ polsk[ich] miscellanea

Kalendarz osobliwy na Rok 1741 in 8vo.	-	1	179
Życie Ś[więtego] Kaietana tit[ulo] Ogród liliowy in 4to.	-	1	84
Torobiny z stołu kroleski[ego] to iest Cuda M[arii] N[ajświętszej] Częst[ochowskiej] in 4to.	-	1	85
Szkoła bazylikańska x[iędza] Mennatego in 4to.	-	1	86
Góra Poczajowska in 4to.	-	1	87
Książeczka do nabożeństwa bez tytuła in 8vo.	-	1	180
Kwestye polityczne obojętne in 8vo.	-	1	181

Summarius Reguł O[r]dini[s] S[an]cti B[asilii] W[iel]kiego in 8vo.	-	1	182
Polak sensat in 8vo.	-	1	183
Ewangeliika polska x[iędza] Woyka in 8vo.	-	1	184
Prawa po[wsze]chne przeciw wykladowi dyssyden[tom] in 8vo.	-	1	185
Swada polska a łaciń[ska] in folio.	-	1	10
Kalender wierny sedmiczne in 4to.	-	1	88
Kalendarz polski y ruski x[iędza] Senickiego in 4to.	-	1	89
Explanacya stanów cesarstwa chrzesciań[skiego] in 8vo.	-	1	186
Introdukcyja Adoracyi Serca Jezusowego in 4to.	-	1	90
Wyprawa na tamten świat duszy in 8vo.	-	1	187
Praktyka żywey wiary in 8vo.	-	1	188
Testament nowy in 4to [mi]nori.	-	1	91
Nauka dla nowych spowiedników in 4to.	-	1	92
Hystoria o Krzyżu Ś[więtym] in 4to.	-	1	93
Krótka annotacya seymów warszawskich in folio.	-	1	12

/ арк. 56 зв. /

Księga in folio różny[ch] kazań tit[ulo] Wieczność sławy i domu.	-	1	13
Księga in folio róż[ych] kazań tit[ulo] Kazanie przydzięka za dekret kanonizacyi etc.	-	1	14
Książka in folio o ekonomice ziemiańskiey.	-	1	15
Status causae z strony J[ego] [Mości] W[ielebnego] Wołodkowicza, Metr przeciw Koniskiemu in folio.	-	1	16
Fons eloquentiae Ciceronis in 8vo ¹⁷⁶ .	-	1	190
Synonyma ¹⁷⁷ .	-	1	194

Eaq qua supra die mense An[n]o revisum.
1783 A[nn]o Die 21 Julij V[eteris] S[tyli] revidi.

²⁰⁶ Записано іншим почерком.

²⁰⁷ Записано іншим почерком.

/ арк. 57 /

Książ łacins[kich] pisan[ych], miscellanea

Tractatus de potestate in 4to.	-	1	94
Institutiones canonicae civiles et criminales P[at- ris] Gwic[c]iardi[ni] in 4to.	-	1	95
Acta Capituli Generalis Ord[inis] Praedic[atorum] in 4to.	-	1	96
Tractatus theologicus de actibus humanis in 4to.	-	1	97
Tractatus theologicus de Deo justice et jure in 4to.	-	1	98
Palatium Reginae Libertatis in folio.	-	1	17
Philosophia peripathetica in 4to pisana.	-	1	99

Eaq qua supra die mense An[n]o revisum.

Sub actu visitationis revidi.

/ арк. 57 зб. /

**Księgi ruskie
Ascetowie ruscy**

Tomasz a Kempis in 8vo.	-	1	31
-------------------------	---	---	----

Eaq qua supra die mense An[n]o revisum.

1783 D[ie] 21 Julij V[eteris] S[tyli] revidi.

Kaznodzieie ruscy

Słowo o swiaczństwie Ś[więtego] Chrystoma in 4to dupl[icat].	-	1	33
---	---	---	----

Eaq qua supra die mense An[n]o revisum.

Sub actu visitationis.

/ арк. 58 /

Teologowie ruscy

Kazusy x[iędza] Lewińskiego in 8vo.	-	1	52
Słowo ko narodu katholy[czeskemu] in 4to.	-	1	32

Eaq qua supra die mense An[n]o revisum.

1783 A[n]no D[ie] 21 Julij V[eteris] S[tyli] revidi.

Ruskych książ, miscellanea

Mszałów uniowskich in folio.	-	2	1
Poczajowski in folio.	-	1	2

Lwowskich nowey edycyi in folio.	-	2	3
Lwowskich starey edycyi in folio.	-	2	4
Octoichów lwowskich in folio.	-	2	5
Apostoł lwowski in folio.	-	1	6
Triodi Postnyh iedna poczajo[wska], d[ru]ga lwow- [ska] in fol[io].	-	2	7
Triodi Cwitnych poczajowskich in f[olio].	-	2	8
Triod Cwitna lwowska in folio.	-	1	9
Minei miesięcznich poczajo[w]ski[ch] po dwa mię- sci iedna.	-	6	10
Jarmołoy nowy poczajow[ski] in folio.	-	1	11
Akafisty stare lwow[skie] in 4to.	-	1	32
Czasów carskich in 8vo.	-	3	33
Psałterz poczajo[w]ski in 4to.	-	1	34
Psałterz lwo[wski] in 4to .	-	1	35
Czyn służenia ko S[wiatoj] Lyturhii in 8vo.	-	1	54
Welyczania na wsia praznyki in 8vo.	-	1	55
Stary testament bez tit[ulo] in 8vo.	-	1	56

/ арк. 58 зв. /

Alfawyt duchowny in 8vo.	-	1	57
Służba w czetwertok S[wia]tia sedmy[cy] post[a] in 4to.	-	1	36
Poslidowanie pohribenia inocze[skaho] ksiąg 2 in 4to.	-	2	37
Trebników uniowskich in 8vo.	-	2	58
Trebnik lwowski stary in 4to.	-	1	38
Książka in folio nabożę[stwo] w Czetw[er] S[wiatoj] sedmy[cy] post[a].	-	1	13
Akafisty poczajowskie in 8vo.	-	1	59
Znamenja pryszestia antychrystowa in 8vo.	-	1	60
Rehlament duchowy in 8vo.	-	1	61
Woslidowania praznykow Pre[swiatoj] Tay[ny] Eu- char[ystij] in folio.	-	5	14
Woslidowania postryhu in folio.	-	1	15
Lexycon sławeno rosyjski in 4to.	-	1	39
Polityka swickaya in 8vo [mi]nori.	-	1	6

Roku 1782 D[ie] 10ma Februarij J[ego] [Mość] x[iaźdz] Bonifacy Krownicki, exconsultor provinciae tuteyszy, zaś superior, usus sui xięgi choralne monasterowi temu oddał następujące za:

1mo. Miney poczajowskiego druku, poiedynczo oprawnych na każdy miesiąc ... 12.

2do. Tryodyi poiedynczo oprawnych Postne, Strastne i Cwitne ... 3.

3tio. Oktoichów po cztery hłasy poiedynczo oprawnych ... 2.

4to. Mszał poczajowski, marmurkowo oprawny ... 1.

Eaq qua supra die mense An[n]o revisum.

1783 A[nn]o D[ie] 21 Julij V[eteris] S[tyli] revidi.

/ арк. 59 /

Ruskie księgy pisane, miscellanea

Służebników alias Mszałów in folio.	-	1	16
Pomiannyk nowy in folio.	-	1	18
Pomiannyk stary in folio.	-	1	17

ЦДІА України у Львові, ф. 684, оп. 1, спр. 2186, арк. 49–59. Оригінал. Мова латинська, польська.

Summary

FROM PRAYER TO EDUCATION: THE HISTORY OF THE READING OF MONKS OF THE LVIV EPARCHY IN THE 17TH AND 18TH CENTURIES

Not in vain do researchers assert that European Christianity, at least of the pre-modern era, is the work of monks. This thesis aptly reflects the role and significance of monks and monastic centers not only for the Church itself but, in general, for the society and culture of the pre-modern era. A number of spiritual figures, above all monks, contributed to the creation of the Ruthenian and, in a wider context, the Ukrainian early-modern religious culture. Well-known are Ivan (Vyshenskyi), Petro (Mohyla), Meletiy (Smotrytskyi), Kyrylo (Tranquillion-Stavrovetsky), Dymytriy (Tuptalo), and many others who are conditionally called Fathers of the Kyivan Church – they were all monks. The main instruments of their spiritual work were not only prayers but the word, oral (sermons) or written and printed. Even more so, such monks became famous precisely thanks to their works, not their prayer practices. The particularities of the cultural practices of Ukrainian early modern clergy, a survey of which is one of the tasks of this monograph, are analyzed in the example of the history of the reading of monks of the Lviv Eparchy, the southwestern part of the Kyivan Metropolitanate. Another theme of the book is the monastic “consumption” of the printed and written word in a territory of cultural exchange, between the Latin West and North and the Orthodox East and South.

The history of reading as a cultural history of the book in early modern Ukraine has, until now, not received a full-fledged, and so interdisciplinary, treatment in historiography. There exist a whole list of research works in bibliology, source studies, history, and philology. However, their discreteness and focus on the specialized reader in summary do not allow one to see the particularities of the early modern culture of the book in the lands of the Kyivan Metropolitanate. In western historiography, the history of reading was a popular area of study from the 1990s to the start of the 2000s. But now it is not trendy and relevant to such an extent,

though it remains so for the Eastern European historiography. On the example of the study of reading practices and the culture of the book, to which this monograph is dedicated, I analyzed this important part of the cultural history of Ukraine, described from the wider context of Latin and Orthodox early modern Europe.

One of the conclusions of this research, which seems obvious, though it is not superfluous to emphasize, is the fact that the study of the reading practices of the monks of early modern Ukraine needs at least to take into account religious and cultural contexts. The use of books is not so much an intellectual or educational activity, but, above all, the monks' cultural and religious practices. Without understanding the particularities of monastic life as well as the sociocultural space of the monasteries, research in the history of the monks' reading is limited and lacks a schematic character. A methodological approach like this (taking contexts into account) in summary gives an opportunity to assert that the monks used texts most often during prayer or for education. In any case, in monastic centers prayer was to be a part of reading. In the first case, this meant the use of theological literature or works of the Holy Fathers (included in various collections, liturgical and those with lessons for life). A letter written by Job (Knyahynytskyi) in the 1610s gives an outstanding example of such reading practices. There were, however, various models of approaching a text. For the Orthodox, this is prayer and reading, while for the Basilians, on the contrary, reading was first and then prayer. Clearly, the proposed schemes are conditional, though they give an opportunity to track changes in the character of reading in monasteries and determine its particularities. It is worthwhile to emphasize that "consumption" of the word for prayer or education did not mean their mutual exclusivity. It is understood that both Orthodox monks and Basilians read during prayer and also during study. However, it is the area of activity in one of these spheres that gives the opportunity to speak about the differentiation of models.

The historiography of the culture of the book among monks, especially in the 17th century, is exceptionally "Kyiv-centric." The monks like Sylvestr (Kosov), Yoannykiy (Halyatovskyi), or Lazar (Baranovych) are sometimes given as exemplary for the Orthodox monasticism of the whole early modern Kyivan Metropolitanate. However, the culture of the book for the mentioned people is only one of the models which demonstrate the reading practices of educated monks. If Kyivan ecclesiastical intellectuals in the 17th century overcame the domination of Polish cultural influence and became acquainted with western Catholic and Protestant works through the mediation of tracts in the Latin language, in most Orthodox monastic centers of the Lviv Eparchy of that time books in Latin were not generally found. The explanation of such a "cultural alienation" from western culture should be sought in the particularities of monasteries, which were centered not so much on educational work as on prayer and asceticism. The discussion here is about the model of monasteries without educational institutions, because of practices of silence, so-called "alienated" monasticism with an adapted and somewhat

altered Athonite example. This model did not foresee the involvement of the brothers in social activity, forms of which were running schools or public cultural work. On the one hand, monastic centers of the Lviv Eparchy were geographically located nearer to the “western” world than the Kyivan ones, so one could also expect the greater influence of Latin culture on them. However, more attentive study of the history of the reading of Orthodox monks of the Lviv Eparchy in the 17th century demonstrates, to the contrary, more alienation or even a certain isolation from such influence. Monasteries there remained places of prayer and, in general, were free of Latin influences, as opposed to Kyivan monastic centers. A “return” to the West began in the last quarter of the 17th century, thanks to the reforms of an educated pastor, Yosyf (Shumlyanskyi), and in the next century became more active and gained a special dynamic in the second half, now in the Basilian period of the life of the monasteries.

The reading culture of the monks of the Lviv Eparchy of the 17th century was marked not by educational criteria but by religious practices. As was already mentioned, the “skete model” did not foresee active cultural-educational work for the monks. The organization of the life of the local monks at first glance recalls what the rules of Bulgarian or Moldovan monasticism, not Kyivan, foresaw. Also, their “interaction” with books was more like what was usual in monasteries of the Orthodox South. Truly, analysis of the reading culture of monks of the Lviv Eparchy of the Orthodox period gives grounds to include this region in the cultural-religious space of the Orthodox South of that time.

Educational criteria determined the “manner” of “the consumption of the word” in Basilian monasteries of the Lviv Eparchy. If in the 17th century educational practices characterized “Kyivan” or “Vilnius” models of monasticism, then in the Lviv Eparchy these models became active only in the second half of the 18th century, which led to changes in the order of monastic life and the culture of the book in monasteries. In the Basilian model of educated piety, the educational practices were preceded by prayer, and the activity of reading was more often directed at insuring intellectual growth and carrying out “intellectual” obedience. This is confirmed by the examples of professional reading of the second half of the 18th century of Anastasiy (Petrovskyi) (for the preparation of sermons) or of Ignatyi (Fylpovych) (for writing his doctorate in Rome). Thus, in the Basilian period of the history of monasteries of the Lviv Eparchy, common and private prayers cease to be the main sphere of “reading.”

The low level of education, small numbers of the monks, limited financial resources, and, at the same time, the wide network of monasteries of the Lviv Eparchy of early modern times made possible the formation of small book collections, as compared with Catholic or larger Kyivan Orthodox monasteries. On the other hand, in comparison with Uniate monasteries of other eparchies, the libraries researched were numerically larger and thematically more diverse. Insignificant costs for the purchase or binding of books were allotted sporadically and not often,

and such expenses were not priorities in monastic centers. In these conditions, the Lviv Dormition Brotherhood from the second half of the 17th century to the start of the 18th century was a “philanthropist for books” for monasteries of the eparchy. In the Basilian period, the main way that monastic libraries were formed was from the contributions of inhabitants and gifts from monastic and secular clergy.

Reading practices and the “use of books” were elements of the liturgical and educational cycles and, in general, the daily lives of the monks. Into the Orthodox period, “consumption of the word” remained integral in the church rule and prayer in cells, fulfilling the function of “a spiritual exercise.” From the middle of the 18th century, in the Basilian model of educated piety, as was already stated, the level of education and the character of executing various functions were key factors that made possible the character of the composition of book collection, not only of monks but also of monasteries in general. In addition to reading during religious services and in the refectory, in the Uniate period “meditational” reading appeared, and, where the monks studied, there was “school” reading. The book became an obligatory element of the private possessions of at least the monastic elite, and the monks themselves record this in the form of the hand-written words “ex libris,” though this is not entirely in accord with monastic rules. Books were not only sacred “untouchable” objects – they were sold, given as gifts, exchanged, pawned, sometimes stolen, and, finally, there was concern about their satisfactory physical condition, at least concerning liturgical codices.

The quantitative growth of monastery libraries and the activization of the “life” of books made possible, from the start of the 1770s, the establishment of more precise rules on how to treat them. The Basilians tried to norm the practices of using literature, with the example of Latin models *lectio librorum*, with clear instructions on what, where, and when to read. Such personal examples became a component of the “style of life” of the monastic elite, educated in the traditions of Latin culture. Regarding the readings chosen and practices for “use,” texts for religious services and, in part, preaching and so-called “practical-useful” literature (meditation, dictionaries, compendia, “instructional” publications, etc.) were above all others. This demonstrates the “life” of books in monasteries, above with Cyrillic characters and in the Polish language. The monastic elite (like Anastasiy (Petrovskyi) or Ignatiy (Fylypovych)) widely used Latin-language texts, though for the average monk they remained unread. Also, the numerical prevalence in the collections of books in the Latin language did not mean that they were widely used in monasteries. The presence of such books can be seen as a sign of the time but not a practical need. The growth of libraries from the 1750s to the 1770s in some monasteries of the Lviv Eparchy at an increase of at least three times, the spread of their thematic palette, and the emergence of private monastic book collections can also be connected with the “revolution” in reading at the end of the 18th century in Europe – transferring from an intensive to an extensive “consumption of the word.” At the same time, it is worthwhile considering extensive reading activity

as the modernization of monastic life, a consequence of changes in its essence (an active “exit” from the walls of the monasteries).

Though from the middle of the 18th century the cultures of the book in Uniate and Catholic monasteries were similar, nevertheless, Latin influences in this very sphere in the Basilian monasteries of the Lviv Eparchy remained partial and limited. If the practices of “making these examples their own” with the help of Latin-language *ex libris* were widely used by Basilians from the middle of the 18th century, then, for example, the thematic arrangement of collections to the end of the 1770s cannot be observed, apart from a few larger centers. In addition, in the monasteries, registers of borrowed books were not introduced as, for example, in Catholic monasteries of Lviv. Library premises, in most monastic centers, were not formalized, that is, separately designated as “spaces of learning,” since the small collections did not foresee the special “formation of a library.” The applied use and reading of texts in various languages by famous Jesuit, Dominican, Franciscan, and Protestant authors made possible familiarity with the main theological tracts of the post-Tridentine time and the ancient and humanistic heritage. However, in the monasteries of the Lviv Eparchy even at the end of the 1770s, “enlightened” connotations as such were absent, and this, finally, agrees with the analogical cultural-religious discourse of the Kyivan Metropolitanate. Basilian monastery libraries in Podillya and the Ruthenian voievodship were not as well staffed as, for example, the Basilian book collection in Vilnius or the collections of Kyivan Orthodox monasteries. However, Lviv, as a regional center of various monastic traditions (*urbs monachorum*), compensated for the absence of current reading materials in Eastern rite monasteries, since the Basilians were able to use the book collections of the Jesuits, Dominicans and other religious orders.

At the end of the 17th century, learned Kyivan Orthodox “adapted” the West for the East, and, in the case of the reading habits of Basilians of the Lviv Eparchy of the second half of the 18th century, the West “assimilated” the East. In monasteries, the book was an important means for the occidentalization of cultural and spiritual practices. However, even through the 18th century, in many Basilian monasteries *latinitas* was presented in its Polish version (*latinitas polonice*), that is, the Polish language remained an important mediator for Basilians. At this time, a gradual latinization and polonization of monastery libraries was happening; it was especially noticeable where rhetoric, philosophy, or theology were studied. In such monasteries, 70-90% of books used the Roman alphabet. A striking example of the latinization of the spirituality of the Basilians was the gradual introduction in the second half of the 18th century of meditative reading as an organic consequence of the western education of the elite of the Basilian order. The largest Uniate monasteries, located in administrative centers, were the centers and translators of Latin influences. Though these are spread in historiography about the latinization of monasteries of the Kyivan Metropolitanate, to which the dominance of Latin- and Polish-language literature witnesses, in the context of the reading practices

and the “use” of books by particular monks, these need clarification and even revision. I again emphasize: the absence of educational competencies or the need to read, in consideration of the obligations of obedience, led to the conclusion that the average monk did not spend time with texts. Latin books were used for the “professional” reading almost exclusively of the monastic elite. As a rule, the repertoire of the libraries demonstrates the literary preferences or needs of a certain monastic center, but it does not witness to the reading of the books. Regarding the “consumption of the word,” it is best to consider through analyzing private collections and the practices of particular persons, but not through the funds of the monastery collection.

At the very end, I note that the history of the reading of the Basilians gives an opportunity to confirm the existence of a particular Basilian culture (or subculture) of the Kyivan Uniate Metropolitanate. The Basilians had not only jurisdictional autonomy within the Uniate Church, but their cultural and religious practices are differentiated from other representatives of *Slavia Unita*. The very study of the culture of the book in monasteries of the order gives an opportunity to confirm the creation of a subculture of the Basilians. In particular, from the 1760s to 1770s, not only the monastic rules of Basil the Great were spread in the monasteries, but also the “Basilian menologion” in the compilation of Ignatyi (Kulchynskyi) and also meditations in the Basilian edition of Yosyf (Pietkevych) – all published in the Polish language at the Pochaiv and Vilnius presses. The question is the centralized provision of monasteries with “their own” literature as a means of forming the demonstration of one’s own cultural-religious identification. It’s understood that their spread did not necessarily mean acquaintance with the books, though evidence that they knew their contents is the fact that these texts were used for obligatory refectory readings in all the monasteries. Another example of such “Basilian confessionalization” is the spread of the same liturgical texts, among which distinctive markers were the Univ, and eventually also the Pochaiv, Service Books. However, it is worthwhile again emphasizing that the “confessionalization” of the Basilians of the Lviv Eparchy is observed only from the 1760s.

Study of concrete examples and conclusions made on their basis are not always indicative, and can cause schematic errors. However, research of the history of the reading of monks of the Lviv Eparchy in the 17th–18th centuries in categories of cultural history demonstrates the prospects for these studies. In the era of monasticism, the book remained one of the important instruments for the forming of cultural and religious practices of monks of the Eastern rite. The spread of the same literature in Latin Europe and the Kyivan Metropolitanate fostered the creation of a single “civilizational space,” and, perhaps, indirectly confirmed a common Christian ethos on the basis of religious culture, one of the elements of which was the reading practices of monks.

БІБЛІОГРАФІЯ

ДЖЕРЕЛА

а) неопубліковані

- Австрійський державний архів, Відень (*Österreichisches Staatsarchiv, Wien*), AT-OeStA/AVA Bestand Stiftungshofbuchhaltung, Fasz. 697 (Karton 897).
- Архів Грецького папського колегіуму св. Атанасія (*L'Archivio del Pontificio Collegio Greco di Sant'Atanasio*), vol. 13, 32, 54, 60.
- Архів Польської Провінції домініканців у Кракові, колекція «Архів Почаївської лаври» (*Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie, Zespół «Archiwum Ławry Pocajowskiej»*), sygn. 2, 12.
- Бібліотека Грецького папського колегіуму св. Атанасія (*Biblioteca dell Pontificio Collegio Greco di Sant'Atanasio*), колекція стародруків, В XXVII 5/9 [1706], В IV 1/10 [1702], В XXIX 1/22 [1702].
- Бібліотека імені Врублевських Академії наук Литви, колекція стародруків (*Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, reti spaudiniai*), L-18/748/9.
- Бібліотека Музею Князів Чарторийських у Кракові, колекція рукописів (*Biblioteka Muzeum Książąt Czartoryskich w Krakowie, Zebranie rękopisów*), Rkps. 3704.
- Бібліотека отців василіан у Варшаві, колекція стародруків (*Biblioteka oo. Basilianów w Warszawie, zebranie starych druków*), A4, 15; A6, 11; B5, 5; C7, 27, 29; J4, 6; J8, 6.
- Бібліотека Ягеллонського університету в Кракові (*Biblioteka Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie*), Відділ стародруків (*Oddział starych druków*), Cim. 8443/1; Відділ спеціальних колекцій (*Oddział Zbiorów Specjalnych*), Rpks. 4502.
- Ватиканська Апостольська Бібліотека (*Bibliotheca Apostolica Vaticana*), Ватиканські латинські (*Vaticani latini*), vol. 8684/1.
- Ватиканський Апостольський Архів (*Archivio Apostolico Vaticano*), Архів Варшавської Нунціатури (*Archivi Nuntiaturae Varsaviensis*), vol. 108, 125; Архів Віденської Нунціатури (*Archivi Nuntiaturae Vienna*), vol. 75, 76.
- Державний архів Тернопільської області, м. Тернопіль, Відділ рукописів, ф. 258, оп. 3, спр. 1194, 1254; Колекція стародруків, ст.-11713; ст.-11721; ст.-11732.
- Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, ф. 1 (Літературні матеріали) спр. 4494, 4495, 4500, 4501, 4502, 4505, 4507, 4508, 4509, 4523, 4528, 4536, 4539, 4547, 4548, 4554, 4555, 4560.

- Історичний архів «De Propaganda Fide» – Конгрегація з питань євангелізації народів (*Archivio Storico «De Propaganda Fide» – Congregazione per l'Evangelizzazione dei Popoli*), Collegi Vari, vol. 1: 1577–1779.
- Кам'янець-Подільський державний історичний музей-заповідник, фондові збірки, ф. «Стародруки друковані», стп 206.
- Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України, Відділ рідкісної книги, СТ-I 25737, СТ-I 29828, СТ-I 86677, СТ-I 92108, СТ-I 94588, СТ-II 557, СТ-II 841, СТ-II 2172, СТ-II 2348, СТ-II 2361, СТ-II 2491, СТ-II 105317, СТ-II 30465, СТ-II 75445, СТ-IV 86, СТ-IV 93, СТ-IV 368, СТ-IV 502, СТ-IV 26190, СТ-IV 102589, СТ-IV 50100; Відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 10, 43, 61, 62, 76, 101, 121, 129, 132, 136, 144, 209, 243, 276, 280, 299, 302, 308, 336, 367, 373, 379/1, 390, 415, 419, 435, 436, 455, 474, 529, 554, 584, 613, 614, 639, 647, 649, 798, 803, 809, 813/1, 813/2, 814, 815, 1286, 1293, 1301, 1304, 1320, 1364/10; ф. 5, оп. 1, од. зб. 827, 2168, 2180, 2391; ф. 77, АСП-918, АСП-191, АСП-676.
- Львівська центральна провінційна бібліотека Отців Василян при Свято-Онуфріївському монастирі, Відділ рідкісної книги, ф. 12.1, од. зб. 2.
- Львівський музей історії релігії, фондові збірки, ф. «Стародруки, сд. 1710.
- Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка, Відділ рукописних, стародрукованих та рідкісних книг ім. Ф. П. Максименка, 1755 III.
- Національна бібліотека у Варшаві, Відділ рукописів (*Biblioteka Narodowa w Warszawie, Zbiór rękopisów*), Акс. 10794; Rps. 46146.
- Національна Інституція ім. Оссолінських у Вроцлаві, Відділ стародруків (*Zakład Narodowy imienia Ossolińskich we Wrocławiu, dział starych druków*), № XVI.9599.
- Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького, Відділ рукописної та стародрукованої книги, ф. «Рукописи кириличні», Ркк-181, Ркк-554, Ркк-600; ф. «Рукописи латинські», Ркл-16, Ркл-79, Ркл-104, Ркл-204, Ркл-681; ф. «Стародруки латинські», Сдл-1212.
- Центральний державний історичний архів України, м. Київ, ф. 128, оп. 1, спр. 128.
- Центральний державний історичний архів України, м. Львів, ф. 129, оп. 1, спр. 539, 1033, 1034, 1121, 1172, 1175, 2030, 2042; ф. 201, оп. 4б, спр. 529 (1075), 613 (1917); ф. 408, оп. 1, спр. 971, 991; ф. 684, оп. 1, спр. 1024, 1103, 1293, 1300, 1320, 1321, 1322, 1702, 1847, 1990, 2000, 2029, 2030, 2042, 2045, 2183, 2184, 2186, 2234, 2236, 2238, 2239, 2355, 2357, 2358, 2520, 2521, 2627, 3009, 3022.

б) опубліковані

- Артикулы или Устави чина іноческаго // *Лавра: часопис монахів студитського уставу* (2) (1999) 41–46.
- Архивъ Юго-Западной Россіи, издаваемый Комиссією для разбора древнихъ актовъ, состоящей при Кіевскомъ, Подольскомъ и Волынскомъ генераль-губернаторѣ*, ч. 1, т. 11–12: *Акты, относящіеся къ исторіи Львовскаго Ставропигіального братства*. Кієвъ 1904.

- Великий Скит у Карпатах*: у 3 т., т. 1: *Патерик Скитський. Синодик*. Івано-Франківськ – Львів 2013; т. 2: *Великий Скит у документах і матеріалах XVII–XXI ст.* Івано-Франківськ – Львів 2015.
- Візитація Унівського монастиря 1747 р. Матеріали до історії Унівської бібліотеки // *Лавра: часопис монахів студитського уставу* 3 (5) (1999) 27–36; 4 (1999) 37–43.
- Генеральні візитації церков і монастирів Володимирської унійної єпархії кінця XVII – початку XVIII століть: Книга протоколів та окремі описи* / заг. ред. та істор. нарис А. Гіля, І. Сkochиляса. Львів – Люблін 2012.
- Духовный завѣтъ іеросхимонаха Іоила игумена и основателя Креховского монастыря 1638 года // *Науковий збірник, издаваний літературнимъ обществомъ Галицко-Русской Матицы. Годъ издания четвертый 1868*, вип. I–IV (Львовъ, 1869) 321–334.
- Житіє и жизнь препод. отца нашего Іова / изд. А. Петрушевичъ // *Зоря Галицкая яко Альбумъ*. Львовъ 1860, с. 225–251.
- Завещания униатских иерархов киевской митрополии XVII и XVIII вв. как пример религиозной культуры общества Речи Посполитой*. Люблин 2013.
- Завѣтъ духовный въ іеросхимонасехъ Феодосія / изд. А. Петрушевичъ // *Акты, относящиеся к истории Южно-Западной Россіи*. Львовъ 1868, с. 56–96.
- Зіновійв Климентій. *Вірші. Приповіді посполиті* / підг. тексту І. Чепіги. Київ 1971.
- Инвентарь монастыря св. Іоанна въ Львовѣ отъ 1769 / изд. Ф. Свистун // *Вѣстникъ «Народнаго Дома»*. Львовъ 1914, г. 22 (10), ч. 3–4 (мартъ – апрѣль), с. 54–56; ч. 5 (май), с. 70–80; 1921, г. 24 (12), н-ръ 1, с. 45–59.
- [Инвентар книжок Унівського монастиря (перед 1775 р.)] // *Лавра: часопис монахів студитського уставу* 3 (5) (1999) 32.
- Кіевскій соборъ 1640 года, по разсказу Саковича // *Памятники полемической литературы въ Западной Руси*, кн. 1. Санкт-Петербургъ 1878, кол. 43–46.
- Объ исправленіи богослужебныхъ книгъ. Окружное письмо униатского митрополита Афанасія Шептицкаго къ духовенству отъ 1738 года*. Почаевъ 1905, с. 1–32.
- Пам'ятки полемічного письменства кінця XVI і початку XVII ст.*, т. 1 / за ред. К. Студинського. Львів 1906.
- Петрушевичъ А. *Дополненія ко Сводной Галицко-Русской лѣтописи съ 1700 по 1772 годъ*. Львовъ 1897.
- [Разсужденія Петра Могилы о високомъ значеніи иноческой жизни] // *Архивъ Юго-Западной Россіи, издаваемый Комиссіею для разбора древнихъ актовъ, состоящей при Кіевскомъ, Подольскомъ и Волынскомъ генераль-губернаторѣ*, ч. 1, т. 7. Кіевъ 1887, с. 171–180.
- Сводная Галицко-Русская лѣтопись съ 1600 по 1700 годъ*, т. 1 / сост. А. С. Петрушевичъ. Львовъ 1874.
- Сводная Галицко-Русская лѣтопись съ 1700 до конца августа 1772 года*, ч. 1 / сост. А. С. Петрушевичъ. Львовъ 1887.
- Собори Львівської єпархії XVI–XVIII століть* / упор. та іст. нарис І. Сkochиляса. Львів 2006.

- Собрание припадковъ краткое, и дховнымъ особомъ потребное имущее в себѣ науку ѿ sacramентахъ, ѿ десяти бжїихъ приказаняхъ, ѿ приказаняхъ церковныхъ ...* Супрасль 1722.
- [Франко І.] Лѣтопись Подгорецкаго монастыря // *Кіевская старина* 7 (1890) 121–128.
- Audientiae Sanctissimi de rebus Ucrainae et Bielarusjae (1650–1850)*, т. I: 1658–1779. Roma 1963.
- Catalogus monasteriorum et personarum Provinciae Protectionis B. V. Mariae Ordinis S. Basilii Magni. Anni 1754* // Ваврик М. *Нарис розвитку і стану Василіянського чина XVII–XX ст.: топографічно-статистична розвідка*. Рим 1979, с. 103–124.
- Constitutiones examinandae et seligendae in futuris capitulis sive Constitutiones in monasterio Hoscensi formatae, ex decreto novissimi generalis Brestensis Capituli pro notitia PP. & FF. Provinciae Lituanae vulgatae*, т. 1–2. Vilnae 1773.
- [Krasicki I.] *Monacho-Machia czyli woyna mnichow*. Wilno 1801.
- Litterae S. C. de Propaganda Fide ecclesiam catholicam Ucrainae et Bielarusjae spectantes*, т. 5: 1758–1777 / вид. А. G. Welykyj. Romae 1957.
- Monumenta confraternitatis stauropigianaе Leopoliensis sumptibus Instituti Stauropigiani*, т. 1 / за ред. W. Milkowicz. Leopoli 1895.
- Regylae Societatis Iesv. Lugdvni MDCVI* [1606].
- Specimen orientalis ecclesiae a Concilio Nicaeno primo usque ad Constantinopolitanum generale secundum. In quo exponitur, quae qualisve fuerit eo tempore orientalis ecclesia, & quid senserit de Primatu Romani Episcopi. Authore Jo. Baptista Salerni Soc. Jesu Consentino Pars prima historica. Sectio prima*. Romae [1706].
- Summariusz regul świętego oycy naszego Bazylego Wielkiego, z Regul obszerniejszych y Krotszych, z Konstytucyi Mniskich, y Nauk Iego Zakonnych, w kretce zebrany. Poczajów 1751.

ЛІТЕРАТУРА

- Ададуrow В. В імперському контексті (XIX століття) // *На перехресті культур: Монастир і храм Пресвятої Трійці у Вільнюсі*: кол. моногр., вид. 2-ге, випр. і доп. / за ред. А. Бумблаускаса, С. Кулявічюса, І. Сковиліяса [= Київське християнство, 16]. Львів 2019, с. 207–234.
- Адріанова В. *Матеріали для історії црґнь на книги въ древней Руси XVI–XVIII вв.* Санкт-Петербургъ 1912, 162 с.
- Александрович В., Мицько І. Архіерейський Служебник і Требник Івана Боярського: Нова інтерпретація унікального рукописного кодексу 1632 року // *Пам'ятки України* 1–6 (1993) 74–84.
- Альмес І. «Lectio Orthodoxorum»: Книжкові зібрання православних монастирів Львівської єпархії наприкінці XVI – у XVII столітті // *Київська академія* 14 (2017) 115–149.
- Альмес І. «Надпалена, подерта, стара і пошарпана»: замітки про фізичний стан книг в контексті історії читання в монастирях Львівської єпархії XVIII ст. (за матеріалами інвентарних описів) // *Церква – наука – суспільство: пи-*

- тання взаємодії. *Матеріали Тринадцятої Міжнародної наукової конференції (27–29 травня 2015 р.)*. Київ 2015, с. 152–154.
- Альмес І. *Carmelitana* у бібліотеках василіанських монастирів Львівської єпархії XVIII ст. = *Las obras carmelitanas en las bibliotecas de conventos basilios de la Eparquía de Lviv del siglo XVIII* // *Свята Тереза від Ісуса і Україна – Santa Teresa de Jesús y Ucrania*: наук. збірник / упор. і передм. Б. Чума. Львів 2017, с. 174–213.
- Альмес І. *Lectio Basilianorum*: «читацький канон» василіан Львівської єпархії другої половини XVIII ст. // *Записки ЧСВВ* (2021) (у друці).
- Альмес І. Бібліотека Віциньського василіанського монастиря (за матеріалами інвентарного опису 1774 р.) // *Рукописна і книжкова спадщина України* 18 (2014) 210–232.
- Альмес І. Бібліотека Золочівського василіанського монастиря наприкінці 60-х – початку 70-х рр. XVIII ст.: реконструкція книжкового репертуару // *Рукописна та книжкова спадщина України: археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів* 21 (2017) 143–169.
- Альмес І. Втрачена монастирська книгозбірня: Ліквідація у 1785 р. Скита Манявського й післяісторія його книжкового зібрання // *З історії західноукраїнських земель* 15 (2019) 37–53.
- Альмес І. Джерелознавче дослідження історії василіанських монастирів Руської провінції другої половини XVIII ст. [Lorens Beata. Bazylianie prowincji koronnej w latach 1743-1780. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego 2014, 559, [1] s., [3] mapy, il.] // *Записки НТШ* 268 (2015) 563–569.
- Альмес І. До історії формування книгозбірень монастирів Львівської єпархії в другій половині XVII – середині XVIII ст. // *Історія релігій в Україні: науковий щорічник* 1 (2015) 83–98.
- Альмес І. Друкарня // *На перехресті культур: Монастир і храм Пресвятої Трійці у Вільнюсі*: кол. моногр., вид. 2-ге випр. і доп. / за ред. А. Бумблаускаса, С. Кулявічюса, І. Сковчиляса [= Київське християнство, 16]. Львів 2019, с. 301–308.
- Альмес І. Коло читання ченців Львівської єпархії другої половини XVIII ст.: бібліотеки василіанських ієромонахів Юстина Ілляшевича та Йосафата Лозинського // *Вісник Львівського університету. Серія «Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології»* 11–12 (2017) 14–37.
- Альмес І. Контroversійне місце пам'яті та спільна культурна спадщина: Почаївська обитель і монастирська друкарня домодерного часу // *Кириличні видання друкарні Почаївського Успенського монастиря XVIII – першої третини XIX ст. Науковий каталог* / упор. О. Железняк, Н. Заболотна, Р. Кисельов; наук. ред. І. Альмес. Львів 2021 (у друці).
- Альмес І. Латино- і польськомовні стародруки монастирського походження у фондах Державного архіву Тернопільської області // *Архіви України* 4 (297) (2015) 116–126.
- Альмес І. Польськомовна проповідницька література в бібліотеці Крехівського монастиря XVII–XVIII ст. // *Польські студії* 8 (2015) 66–82 («Дух і Літера», № 28).

- Альмес І. Рукописні книги у Крехівському монастирі в XVII–XVIII ст. (за матеріалами інвентарних описів) // *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету* 25 (2014) 16–18.
- Альмес І. «Церковні книги» у Відинському василіанському монастирі (за матеріалами інвентарного опису 1774 р.) // *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського* 42 (2015) 365–378.
- Альмес І., Татяніна Ю. «В пошуках релігійного»: в Радомишлі відбувся міжнародний міждисциплінарний науковий семінар про релігійну культуру ранньомодерної України // *Histor!ans*, 23 травня 2017 (<http://www.historians.in.ua/index.php/en/institutsiji-istorichnoji-nauki-v-ukrajini/2197-ivan-almes-yuliana-tatyanina-v-poshukakh-religijnogo-v-radomishli-vidbuvsya-mizhnarodnij-mizhdistsiplinarnij-naukovij-seminar-pro-religijnu-kulturu-rannomodernoji-ukrajini>).
- Апокрифи і легенди з українських рукописів* / збір., упор. і поясн. др. І. Франко, т. I: *Апокрифи старозавітні*: репринт видання 1896 р. / передм. Я. Мельник; т. II: *Апокрифи новозавітні*: репринт видання 1899 р. / передм. Я. Мельник; Львівський національний університет ім. І. Франка, Інститут франкознавства. Львів 2006.
- Аржаковский А. *Что такое Православие?* / пер. с фр. Ю. Зубкова, Д. Каратеев. Киев 2018.
- Афанасьев М. *Трапеза Господня*. Київ 2011.
- Афиногенов Д. Житийная литература // *Православная Энциклопедия*, т. 19. Москва 2008, с. 283.
- Берк П. Нотатки щодо нових історій читання // *Нові підходи до історіописання* / за ред. П. Берка; пер. з англ. Т. Портнової та А. Портнова. Київ 2010, с. 211–215.
- Бистра Н. *Монашество, манастири и манастирски живот в средновековна България*, т. 2: *Монасите*. София 2010.
- Блум Г. *Західний канон: книги на тлі епох*. Київ 2007.
- Бойцун Л. Духовний собор Почаївської Лаври // *Студії з архівної справи та документознавства* 3 (1998) 115–119.
- Боцян Й. Крехівський апостол. Український переклад цілого Апостола і Апокаліпси з XVI ст. (Тимчасова вістка) // *Стара Україна* 6 (1925) 109–111.
- Бочковська В. *Почаївський духовний осередок в історії і культурі українського народу XVIII – 30-х років XIX ст.*: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Київ 2018 (рукопис).
- Боянівська М. *Переписувачі книжок як культурні діячі України XV – першої половини XVII ст.* Львів 1994.
- Ваврик М. До історії службника в Укр. Католическій Церкві в 2-ій пол. 17-го ст. // *Записки ЧСВВ*, секція 2, т. 10 (16), вип. 1–4 (1979) 98–142.
- Ваврик М. *Нарис розвитку і стану Василянського чина XVII–XX ст.: топографічно-статистична розвідка*. Рим 1979.
- Ваврик М. Службник Митр. К. Жоховського 1692 р. (Генеза й аналіза) // *Записки ЧСВВ*, секція 2, т. 12 (18), вип. 1–4 (1985) 311–341.

- Великий Скит у Карпатах*: у 3 т., т. 3: М. Кугутяк. *Великий Скит у Марковій Пустині: український духовний і культурно-історичний феномен*. Івано-Франківськ – Львів 2017.
- Вирський Д. *Роксолани серед Сарматів: річпосполитська історіографія України (кінець XV ст. – 1659)*. Київ 2013.
- Вінниченко О. «Своя смерть»: річпосполитський шляхтич перед обличчям вічності (за ранньомодерними тестаменами) // *Повсякдення ранньомодерної України. Історичні студії в 2-х т.*, т. 2: *Світ речей і повсякденних уявлень* / відп. ред. В. Горобець. Київ 2013, с. 272–296.
- Возняк М. Український «savoir vivre» з 1770 р. // *Україна: Науковий трьохмісячник українознавства*, кн. 3 (1914) 33–55.
- Галасливий С. [Мицько І.] Про галицькі монастирські устави // *Лавра. Часопис монахів студитського уставу* 10 (1999) 47–49.
- Гарасим І. Історико-богословські дослідження Чину Святого Василія Великого (XVII–XX ст.) // *Історія релігії в Україні*, т. 4: *Католицизм*. Київ 2001, с. 568–580.
- Гардзанити М. *Библейские цитаты в церковнославянской книжности*. Москва 2014.
- Гардзанити М. «Учительное Евангелие» Мелетия Смотрицкого в контексте церковно-славянської традиції євангельської гомилетики і проблема переведення євангельських чтеній // *Traduzione e rielaborazione nelle letterature di Polonia, Ucraina e Russia XV–XVIII secolo*. Alessandria 1999, с. 167.
- Гербільський Г. *Петро Перший в Західній Україні 1706–1707 рр.* Львів 1948.
- Гіщинський В. Парфеній Ломиковський – монах, василіянин, дипломат, меценат // *Місіонар: часопис отців василіян* 7 (301–302) (липень – серпень 2018) 38–43.
- Головацький Я. Монастири югозападної Росії вообщє и Креховський монастирь // *Памятники русской старины въ западныхъ губерніяхъ* 7 (1885) 324–337.
- Головацький Я. Нѣскольکو словъ о Библии Скорины и о рукописной библии изъ XVI столѣтія, обрѣтающейся въ библиотекѣ монастиря св. Онуфрія во Львовѣ // *Науковий збірник, издаваемый литературнымъ обществомъ Галицко-Русской Матицы I–IV* (1865) 225–256.
- Головацький Я. *Об изслѣдованіи памятниковъ русской старины, сохранившихся в Галичинѣ и Буковинѣ*. Москва 1871.
- Головащенко С. *Дослѣдження та викладання Библиї в Київській духовній академії XIX – початку XX ст.*: моногр. Київ 2012.
- Голубев С. *Київській митрополитъ Петръ Могила и его сподвижники (опытъ историческаго изслѣдованія)*, т. 1: *Приложєнія*. Кієвъ 1883.
- Гординський Я. Рукописи бібліотеки монастиря св. Онуфрія у Львові // *Записки ЧСВВ*, т. 1 (2–3) (1925) 234–272; вип. 4 (1927) 417–478; т. 2 (1–2) (1928) 40–64; вип. 3 (1930) 345–376; т. 3 (1–2) (1928) 40–64.
- Гординський Я. «Владимірь» Теофана Прокоповича // *Записки НТШ* 130 (1920) 19–71; 132 (1922) 65–134.
- Гординський Я. *Рукописний Ірмологіон 1695 р. з ілюстраціями Григорія Залеського*. Львів 1925, с. 72–83 (відбитка).

- Горін С. *Монастирі Луцько-Острозької єпархії кінця XV – середини XVII ст.: функціонування і місце у волинському соціумі*. Київ 2012.
- Гринчишин Д. Політика шведська – унікальна Почаївська пам'ятка кінця XVIII століття // *Записки НТШ* 246 (2003) 246–263.
- Гуцаленко Т. Бібліотека отців Василіан у Львові // *Галицька брама* 1–2 (49–50) (1999) (49–50) 17.
- Гуцаленко Т. Бібліотека та центральний василіанський архів у Львові // *Рукописна україніка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України та проблеми створення інформаційного банку даних: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 20–21 вересня 1996 р.)*. Львів 1998, с. 128–149.
- Гуцаленко Т. Відділ рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України у 1940–1949 рр.: постаті та події // *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника* 13 (2005) 211–216.
- Гуцаленко Т. Хроніки василіанських монастирів як джерело до вивчення історії Західної України // *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника* 1 (1993) 4–16.
- Гуцуляк Л. Д. *Божественна Літургія Йоана Золотоустого в Київській Митрополії після Унії з Римом (1596–1839)*. Львів 2004.
- Гірц К. *Інтерпретація культур. Вибрані есе*. Київ 2001.
- Джузеппино Р., де. *Lectio divina: Молитвенное чтение Библии*. Москва 2002.
- Дзюба О., Фрис В. Бібліотеки України // *Історія української культури: у 5 т., т. 3: Українська культура другої половини XVII–XVIII століть*. Київ 2003, с. 814–832.
- Довга Л. Наука про покуту в українських текстах XVII ст. // *Інокентій Гізель. Вибрані твори: у 3 т., т. 3*. Київ – Львів 2010, с. 167–193.
- Дух О. Василіяни в дослідженнях Наукового товариства ім. Шевченка (Чин святого Василя Великого, ЧСВВ) // *Енциклопедія НТШ* 2 (2014) 506–513.
- Дух О. Жіночий монастир Воздвиження Чесного Хреста у Жовкві // *Ковчег. Науковий збірник із церковної історії* 5 (2007) 301–323.
- Дух О. *Превелебні панни: Жіночі чернечі спільноти Львівської та Перемишльської єпархій у ранньомодерний період* [= Київське християнство, 5]. Львів 2017.
- Дух О. Черниці монастирів Львівської єпархії у 1760–1763 рр.: віковий, становий, освітній зріз (за матеріалами генеральної візитації Львівської єпархії 1758–1765 рр.) // *Соціум. Альманах соціальної історії* 5 (2005) 59–70.
- Еко У., Кар'єр Ж.-К. *Не сподівайтесь позбутися книжок* / пер. І. Славінська. Львів 2015.
- Зайбт Ф. *Блиск і вбогість Середньовіччя. Історія з початком і кінцем* / пер. з нім. Х. Назаркевич; наук. ред. Р. Паранько. Львів 2009.
- Замойський провінційний собор Руської Унійної Церкви 1720 року*, кн. 1: *Діяння та постанови* / заг. ред. та іст. нарис І. Скочилияса; упор. Р. Паранько, Іг. Скочилиас, Ір. Скочилиас [= Київське християнство, 23]. Львів 2021.
- Запаско Я. *Доброписці тоді славні були. Нариси з історії українського рукописного мистецтва*. Львів 2003.

- Зінченко С. Книгозбірня митрополита Михайла Левицького як основа митрополічної бібліотеки // *Збереження й дослідження історико-культурної спадщини в музейних зібраннях: історичні, мистецтвознавчі та музеологічні аспекти діяльності*. Львів 2013, с. 254–261.
- Из рукописного наследия: Н. К. Никольский. Кирилло-Белозерский монастырь и его устройство до второй четверти XVII в. (1397–1625): в 2 т., т. 2: Управление. Общинная и келейная жизнь. Богослужение / упор. З. Дмитриева, Е. Крушельницкая, Т. Шаблова. Санкт-Петербург 2006.*
- Исаевич Я. Издания Ивана Федорова в Румынии // *Федоровские чтения 1982*. Москва 1987, с. 5–11.
- Исаевич Я. Роль братств в издании и распространении книг на Украине и Белоруссии (конец XVI–XVIII вв.) // *Книга и графика*. Москва 1972, с. 127–136.
- Інокентій Гізель. Мир з Богом чоловіку // *Інокентій Гізель. Вибрані твори*: у 3 т., т. 1, кн. 1. Київ – Львів 2012.
- Исаевич Я. Василянські друкарні: Унів і Почаїв // *На службі Кліо: збірник наукових праць на пошану Любомира Винара з нагоди 50-ліття його наукової діяльності*. Нью-Йорк – Торонто – Париж – Львів 2000, с. 460–468.
- Исаевич Я. *Джерела до історії української доби феодалізму XVI–XVIII ст.* Київ 1972.
- Исаевич Я. До характеристики культури доби бароко: василіанські освітні осередки // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*, вип. 12: *Ювілейний збірник на пошану члена-кореспондента НАН України Миколи Ільницького*. Львів 2004, с. 195–206.
- Исаевич Я. З історії викладання філософії на Україні (XVI–XVIII ст.) // *Від Вишньського до Сковороди: З історії філософської думки на Україні XVI–XVIII ст.* Київ 1972, с. 24–35.
- Исаевич Я. Книговидання і літературне життя // *Історія Львова*: у 3 т., т. 1: 1256–1771 / ред. кол. Я. Исаевич, М. Литвин, Ф. Стеблій. Львів 2006, с. 256–261.
- Исаевич Я. Книговидання та друкарство в Почаєві: ініціатори та виконавці // *Друкарня Почаївського Успенського монастиря та стародруки: збірник наукових праць*. Київ 2011, с. 7–22.
- Исаевич Я. Основи релігійного життя і культури на Україні (до кінця XVIII ст.) // *Belarus, Lithuania, Poland, Ukraine: The Foundations of Historical and Cultural Traditions in East Central Europe. International Conference (Rome, 28 April – 6 May 1990) / за ред. J. Kłoczowski. Lublin – Rome 1994, с. 155–173.*
- Исаевич Я. Репертуар видань та їх оформлення // *Історія української культури*: у 5 т., т. 3: *Українська культура другої половини XVII–XVIII ст.* Київ 2003, с. 791–813.
- Исаевич Я. *Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми*. Львів 2002.
- Ісиченко І., арх. *Аскетична література Київської Русі*. Харків 2005.
- Ісиченко І., арх. *Історія української літератури: епоха Бароко (XVII–XVIII ст.)*: навч. посібн. Львів; Київ – Харків 2011.
- Ісиченко І., арх. Києво-Могилянська колегія як центр розвитку українського барокового письменства // *Шлях у чотири століття. Матеріали Міжнародної*

- наукової конференції «*Ad fontes – До джерел*» до 400-ї річниці заснування Києво-Могилянської академії (12–14 жовтня 2015 року). Київ 2016, с. 96–101.
- Качур І. Маргінальні записи як джерело дослідження історії читацтва Західної України XVIII–XIX ст. // *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника* 1 (16) (2008) 3–25.
- Киселева М. *Интеллектуальный выбор России второй половины XVII – начала XVIII века: от древнерусской книжности к европейской учености*. Москва 2011.
- Кісіль В. Джерела до історії церкви у томах «Сводной Галицко-Русской летописи съ 1600 по 1700 годъ» А. Петрушевича // *Історія релігій в Україні* 1 (2012) 242–256.
- Кметь В. Інвентарі Успенської та Святоонофрійівської монастирської церкви у Львові 1579 р. // *Вісник Львівського національного університету. Серія історична* 35 (2000) 494–510.
- Книш Я. Фрагменти невідомого списку Іпатіївського літопису // *Галичина та Волинь у добу Середньовіччя*. Львів 2001, с. 86–105.
- Ковальчук Г. Книжкова культура українських стародруків // *Національна книжкова та рукописна культура: історія, методологія, джерельна база: матеріали міжнар. наук. конф. (Львів, 29–30 квітня 2009 р.)*. Львів 2009, с. 5–7.
- Ковальчук Г. Книгознавство та дослідження історії книги в Україні // *Енциклопедія історії України*, т. 4: *Ка – Ком*. Київ 2007, с. 362–363.
- Козловський В. Рецепція європейського досвіду викладання філософських дисциплін у Києво-Могилянській академії другої половини XVIII століття // *Шлях у чотири століття. Матеріали Міжнародної наукової конференції «Ad fontes – До джерел» до 400-ї річниці заснування Києво-Могилянської академії (12–14 жовтня 2015 року)*. Київ 2016, с. 102–116.
- Колінгвуд Дж. Р. *Ідея історії*. Київ 1996.
- Колосовська О. Кирилична стародруківана книга у дослідженнях галицьких вчених (кінець XVIII – перша половина XX ст.) // *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського* 10 (2003) 7–36.
- Кольбух М. Кириличні книги з колекції XIX ст. Августа Бельовського // *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*: зб. наук. праць 6 (22) (2014) 478–502.
- Кольбух М. Книгозбірня Підгорецького монастиря: історія формування // *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*: зб. наук. праць 3 (19) (2011) 394–421.
- Кольбух М. Монастирські збірки кириличних рукописних книг у фондах ЛННБ України ім. В. Стефаника // *Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника: історія і сучасність: доповіді та повідомлення Міжнародної наукової конференції, Львів, 28–30 жовтня 2010 р.* / [відп. ред. М. Романюк]. Львів 2010, с. 360–367.
- Кольбух М. Рукописні джерела про життя і діяльність Кирила Транквіліона Ставровецького у фондах Львівської національної бібліотеки України імені В. Стефаника // *Кирило Транквіліон Ставровецький – проповідник Слова*

- Божого* / упор. Б. Криси, Д. Сироїд [= Київське християнство, 6; Львівська медієвістика, 5]. Львів 2017, с. 78–93.
- Корзо М. «Мир з Богом чоловіку» Інокентія Гізеля в контексті католицької моральної теології кінця XVI – першої половини XVII ст. // *Інокентій Гізель. Вибрані твори*: у 3 т., т. 3. Київ – Львів 2010, с. 195–262.
- Корзо М. Знали ли книжники Киевской митрополии испанскую схоластику: к постановке проблемы // *Київська академія* 14 (2017) 42–69.
- Корзо М. Русская катехитическая традиция XVII – первой половины XVIII в.: к постановке исследовательской задачи // *Человек в культуре русского барокко. Сборник статей по матер. между. конф. ИФ РАН Москва, 28–30 сентября 2006 г.* Москва 2007, с. 199–207.
- Корзо М. *Украинская и белорусская катехитическая традиция XVI–XVIII вв.: становление, эволюция и проблема заимствований.* Москва 2007.
- Корогодина М. *Кормчая книга в Галиции (XVI – начало XVII века).* Санкт-Петербург 2015.
- [Коссак М.] Короткій погляд на монастири и на монашество руске, отъ заведеня на Руси вѣри Христовой ажъ по нынѣшное время // *Шематизмъ Провинціи Св. Спасителя Чина св. Василия Великого въ Галиціи, уложеный по капитуль отбушдийся въ монастырьъ св. Онуфрейскѣмъ во Львовѣ дня 24 и 25 Липця 1866* (1867) 35–351.
- Коссак [М.]. Монастирі Галичини (передрук праці 1867 р.) // *Лавра. Часопис монахів студитського уставу* 7 (1999) 41–55.
- Кречмер А. *Slavia Orthodoxa et/versus Slavia Latina (Romana)? // Slavische Geisteskultur: Ethnolinguistische und philologische Forschungen. Zum 90. Geburtstag von N. I. Tolstoj*, ч. 2. Frankfurt am Mein – Wien 2016, с. 113–131.
- Кречун П., о., Парасюк В., о. Святотроїцький унійний монастир і реформа 1617 року // *На перехресті культур: Монастир і храм Пресвятої Трійці у Вільнюсі*: кол. моногр., вид. 2-ге вип. і доп. / за ред. А. Бумблаускаса, С. Кулявічюса та І. Скочилися [= Київське християнство, 16]. Львів 2019, с. 122–132.
- Крижановський А. Руська «кройника» з XVII в. // *Записки НТШ* 62 (1904) 1–3 (Miscellanea).
- Крип'якевич І. З львівських бібліотек XVIII ст. // *Українська книга* 3 (1937) 85–87.
- Крип'якевич І. Літописи XVI–XVII ст. в Галичині // *Історичні джерела та їх використання* 1 (1964) 63–80.
- Крип'якевич І. Невикористане джерело до історії старої книги // *Україна: Культурна спадщина, національна свідомість, державність*, вип. 8: *Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві* / ред. Я. Ісаєвич. Львів 2001, с. 260–264.
- Кугутяк М. Історія Великого Скиту як наукова проблема // *Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис* 22–23 (2013) 455–471.
- Кукушкіна М. *Монастырские библиотеки Русского Севера.* Ленинград 1977.
- Лаўрык Ю. *Кнігі і кнігазборы куцеїнскага Богаяўленскага манастыра ў сярэдзіне XVII ст.* Мінск 2012.
- Лось В. *Василіанські бібліотеки в світлі монастирських інвентарів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (Правобережна Україна XVIII–*

- XIX століття) // *Między Rzymem a Nowosybirskiem. Księga jubileuszowa dedykowana ks. Marianowi Radwanowi SCJ*. Lublin 2012, с. 605–622.
- Лось В., Сінкевич Н. Catalogus Patrum et fratrum defunctorum Чину Св. Василя Великого у фондах Інституту рукописів НБУВ (середина XVIII – початок XIX ст.) // *Генеалогічні записки XII* (нової серії VI) (2014) 77–101.
- Лоштин Н. Haeretici prohibiti: заборонені книги у бібліотеці єзуїтського колеґіуму в Перемишлі (за матеріалами інвентаря 1774 р.) // *Київська академія* 12 (2016) 204–227.
- Лоштин Н. Бібліотека монастиря бернардинців у Львові та її користувачі в 1771–1784 роках // *Rocznik Lubelski*, т. XLII (2016) 19–32.
- Лоштин Н. *Бібліотеки монастирів Львівської латинської митрополії XIV–XVIII ст.: книгознавчі аспекти*. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Київ 2018 (рукопис).
- Лоштин Н. Інвентарі та каталоги бібліотек католицьких монастирів XVI–XVIII ст. у фондах Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка // *Вісник Львівського національного університету. Серія «Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології»* 9 (2015) 78–90.
- Лоштин Н. Чи всі «заборонені» книги справді заборонено? (на прикладі бібліотеки кармелітів у Львові XVIII ст.) // *Матеріали міжнародної наукової конференції «Реформація як суспільне явище: український вимір»*. Львів 2018, с. 93–111.
- Луппов С. *Книга в России в XVII веке*. Ленинград 1970.
- Лурье В. *Русское православие между Киевом и Москвой. Очерк истории русской православной традиции между XV и XX веками*. Москва 2009.
- Мейендорф И. *История Церкви и восточно-христианская мистика*. Москва 2000.
- Мецгер Б. *Текстология Нового Завета*. Москва 2013.
- Михайлов П. Историческая теология отца Иоанна Мейендорфа // И. Мейендорф *Церковь в истории*. Москва 2017, с. XI–XXVI.
- Мицько І. Ідеологічна боротьба на Україні в XVII ст. і формування та склад бібліотек // *Бібліографічна інформація і сучасність: зб. наук. праць*. Київ 1981, с. 102–111.
- Мицько І. Ілля Кощаковський // *Лавра: часопис монахів Студитського Уставу* 4 (1999) 54–56.
- Мицько І. Про великоскитську обитель // *Іконостас Воздвиженської церкви Скиту Манявського: каталог виставки відреставрованих ікон. Тематичний збірник Святопокровського жіночого монастиря Студійського уставу* 5 (2000) 8–9.
- Мицько І. *Святоуспенська лавра в Уневі*. Львів 1998.
- Мішук С. *Рукописні та книжкові зібрання Волині у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: історія, склад, наукове дослідження*. Київ 2007.
- Монашество // *Полный православный богословский энциклопедический словарь*, т. 2. Санкт-Петербург 1913, с. 1591–1600.

- Николаев Н. Патерик Скитский // *Словарь книжников и книжности Древней Руси*, вып. I: XI – первая половина XIV в. Ленинград 1987, с. 321–325.
- Новак А. Традиційні теми повчань для священників у Євангелії учительному Кирила Транквіліона Ставровецького – континуація і зміна // *Кирило Транквіліон Ставровецький – проповідник Слова Божого* / упор. Б. Криса, Д. Сироїд. Львів 2017, с. 125–142.
- Новаковський П. *Літургійна проблематика в міжконфесійній полеміці після Берестейської унії (1596–1720)*. Львів 2005.
- Новицкая-Ежова А. Орден базилиан и его культурно-просветительская деятельность на украинско-беларуско-литовских землях Речи Посполитой // *Славяноведение* 2 (1996) 33–47.
- Огієнко І. *Українська літературна мова XVI-го століття і український крехівський Апостол*. Варшава 1930.
- Павлишин А. Книги духовного суду як джерело вивчення історії монастирів Львівської єпархії в часи владцтва Йосифа Шумлянського (1668–1708) // *Rocznik Europejskiego Kolegium Polskich i Ukrainskich Uniwersytetów* 2 (2004) 103–108.
- Патрило І. Нарис історії Василян – 1743–1839 // *Нарис історії Василянського Чину Святого Йосафата*. Рим 1992, с. 187–206.
- Пелікан Я. *Ісус крізь століття* / пер. з англ. Київ 2015.
- Пентковская Т. Житие Василия Нового // *Православная энциклопедия*, т. 7. Москва 2004, с. 210.
- Петровський-Штерн Й. *Штетл: золота доба єврейського містечка* / пер. з англ. Я. Стріхи. Київ 2019.
- Петровъ Н. Очеркъ истории Базиліанскаго Ордена въ бывшей Польши // *Труды Киевской Духовной Академіи* 7 (1871) 118–189.
- Петрушевич А. Историческія извѣстія о древній Архимандріи чину Св. Василя В. въ селѣ Уневѣ округа Золочѣвскаго // *Пчела* 16 (1849) 253–255; 17 (1849) 258–262; 18 (1849) 275–284; 19 (1849) 291–294.
- Петрушевичъ А. Разсужденіе о важности историческихъ записокъ и надписей, яко источницѣ для нашей исторіи // *Науковий збірникъ, издаваемый литературнымъ обществомъ Галицко-русскаго матици. Годъ изданія первый 1865 I–IV* (1865) 1–8.
- Пикассо Дж. *Scienter nescius et sapienter indoctus: монашеская традиция и гуманистическая культура на заре Средневековья* // *Монастырская культура: Восток и Запад: сб. статей / за ред. Е. Водолазкина*. Санкт-Петербург 1998, с. 9–17.
- Підручний П. В. *Історичний нарис законодавства Василянського Чину Святого Йосафата (1617–2018 рр.)*. Рим – Львів 2018.
- Підручний П., П'єтничко Б. *Василянські генеральні капітули від 1617 по 1636 рік*, т. 1. Рим – Львів 2017.
- Пінкерс С. Т. *Джерела християнської моралі: її метод, зміст та історія* / пер. з фр. О. Хома. Київ 2013.
- Плохій С. *Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності*. Харків 2016.

- Плохій С. *Наливайкова віра: Козацтво та релігія в ранньомодерній Україні*. Київ 2005.
- Посохова Л. Інтелектуали Харківського колегіуму другої половини XVIII – початку XIX століття: мереживо зв'язків і взаємин // *Київська академія* 12 (2014) 160–181.
- Посохова Л. *На перехресті культур, традицій, епох: православні колегіуми України наприкінці XVII – на початку XIX ст.* Харків 2011.
- Пиккио Р. *Slavia Orthodoxa. Литература и язык* / отв. ред. Н. Запольская, В. Калугин; ред. М. Сокольская; пред. В. Калугина. Москва 2003.
- Марти Р. Раз(лич)ные Slaviae: коэксистентные, консекутивные, кумулятивные? // *Slavische Geisteskultur: Ethnolinguistische und philologische Forschungen. Zum 90. Geburtstag von N. I. Tolstoj*, ч. 2. Frankfurt am Mein – Wien 2016, с. 165–180.
- Романчук Р. *Lectio divina: монашеское чтение на Востоке и на Западе* // *Монастырская культура: Восток и Запад*: сб. ст. / упор. Е. Водолазкин. Санкт-Петербург 1998, с. 36–43.
- Рудакова Ю. Стародруки з астрономічної тематики, надруковані латинським шрифтом у XV–XVII ст., у фондах відділу стародруків та рідкісних видань Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського // *Українське небо. Студії над історією астрономії в Україні*: зб. наук. праць / під ред. О. Петрука. Львів 2014, с. 717.
- Ружицький Е. Західноєвропейська книга у Львові в XVI–XVII ст. (до постановки питання) // *Нескінченна подорож: Книга пам'яті Ореста Мацюка*. Львів 2009, с. 55–61.
- Серяков С. Повсякденне життя єзуїтських шкіл України // *Повсякдення ранньомодерної України. Історичні студії в 2-х томах*, т. 1: *Практики, казуси та девіації повсякдення* / відп. ред. В. Горобець. Київ 2012, с. 99–140.
- Симчич М. *Philosophia rationalis у Києво-Могилянській академії. Компаративний аналіз могилянських курсів логіки кінця XVII – першої половини XVIII ст.* Вінниця 2009.
- Ситникова Л. Виленские кирилловские издания конца XVI – первой половины XVII в. во львовских собраниях // *Федоровские чтения 1982*. Москва 1987, с. 79–86.
- Сінкевич Н. «Патерикон» Сильвестра Косова: джерела та їх інтерпретація // *Київська академія* 10 (2012) 33–55.
- Сінкевич Н. «Патерикон» Сильвестра Косова: переклад та дослідження пам'ятки. Київ 2014.
- Сінкевич Н. «Nec mortui vivunt, et muti loquuntur»: ранньомодерна книгозбірня Києво-Софійського монастиря за каталогом 1769 р. // *Софія Київська: Візантія. Русь. Україна*, вип. 4: *збірка наукових праць, присвячена 170-літтю з дня народження Никодима Павловича Кондакова (1844–1925)*. Київ 2014, с. 601–639.
- Січинський В. *Архітектура Крехівського монастиря по деревориту 1699 р. Реферат читаний на зібранню гуртка діячів українського мистецтва у Львові*. Львів 1923.

- Склокін В. Чи існувало українське Просвітництво? Кілька міркувань із приводу незавершеної історіографічної дискусії // *Київська академія* 12 (2014/2015) 146–159.
- Скочилас І. «Слава Ісусу Христу» – «На віки, амінь!» (До історії впровадження християнського привітання в Україні) // *Патріярхат* 5 (432) (2012) 13–15.
- Скочилас І. *Галицька (Львівська) єпархія XII–XVIII століть: організаційна структура та правовий статус*. Львів 2010.
- Скочилас І. Етнарх некозацької України: Йосиф (Шумлянський), єпископ львівський, галицький і кам'янецький (1668–1708) // *Генеалогічні записки* 9 (нової серії 3) (2011) 5–32.
- Скочилас І. Невідомий опис діянь Замойського собору Унійної Церкви 1720 року: «Діарій» василіянського протоархимандрита Антонія (Завадського) // *Український археографічний щорічник*, т. 26/27 (нова серія, вип. 23–24). Київ 2020, с. 342–366.
- Скочилас І. Особливості історіописання київського християнства. Радянські реалії, діаспорна інтеграція та українська реабілітація // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*, вип. 29. Львів 2017, с. 24–39.
- Скочилас І. *Релігія та культура Західної Волині на початку XVIII ст. За матеріалами Володимирського собору 1715 р.* Львів 2008.
- Скочилас І. Унівський архимандрит і львівський єпископ Варлаам Шептицький (1643–1715) // *Генеалогічні записки* XII (нової серії VI) (2014) 27–48.
- Скрутень Й. Бібліотека Львівських ОО. Василян // *Записки ЧСВВ*, т. 1 (2–3) (1925) 161–176; т. 2 (1926) 65–75; т. 3 (1–2) (1928) 65–75.
- Скрутень Й. Д-р І. Франко і василіяни // *Записки ЧСВВ*, т. 2 (1–2) (1926) 167–172.
- Скрутень Й. «Синопис» Пліснесько-Підгорецького монастиря // *Записки ЧСВВ*, т. 1 (1) (1924) 92–103; т. 1 (2) (1925) 303–313; т. 1 (4) (1927) 580–591; т. 3 (1) (1930) 156–164.
- Старик В. Ліквідація Манявського Скиту в 1785 році. Буковинські свідчення йосифінської «культурної революції» // *Інформаційний вісник Львівського філіалу Національного науково-дослідного реставраційного центру України: бюлетень* 7 (2006) 62–81.
- Стецик Ю. *Василіянські монастирі Перемишльської єпархії (кінець XVII–XVIII ст.): монографія*. Дрогобич 2014.
- Стецик Ю. *Василіянське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.): словник біограм*. Жовква 2015.
- Стецик Ю. Циркулярні листи протоігумена Онуфрія Братковського як джерело до регламентації життя чернецтва (1772–1775 рр.) // *Проблеми гуманітарних наук: Серія «Історія»* 38 (2016) 15–28.
- Сѣцинский Е. *Музей Подольскаго церковного историко-археологического общества (быв. Древнехранилище Историко-статистического Комитета)*, т. 1. Каменець-Подольськ 1904.
- Тараніна Б. Інвентарний опис книгозбірні Києво-Михайлівського Золотоверхого монастиря 1765 р.: джерелознавчий аналіз пам'ятки // *Матеріали X*

- міжнародної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Дні науки історичного факультету». Київ 2017, с. 109–112.
- Тиллих П. *Избранное: Теология культуры* / пер. с англ. Москва 1995.
- Тилявський І. *Літургійні напрямки Почаївського монастиря під час унії (1712–1831)*. Рим – Львів 1997.
- Тындюк М. Давньі записки на старыхъ книгахъ церковныхъ // *Вѣстникъ «Народного дома»*. Львовъ 1890, годъ VIII, ч. 96 (XI), с. 787–788.
- Ульяновський В. Бібліотека Київського Михайлівського Золотоверхого монастиря: основні віхи історії на тлі життя обителі (статистично-фактографічний нарис) // Кошіль О., Ульяновський В. *Старожитня бібліотека Михайлівського Золотоверхого монастиря: спроба реконструкції кириличної збірки*, вип. 1. Київ 2008, с. 5–126.
- Ульяновський В. *Князь Василь-Костянтин Острозький: історичний портрет у галереї предків і нащадків*. Київ 2012.
- Філевич Н. Василь Лев – дослідник рукописної та стародрукованої книги // *Рукописна і стародрукована книга. Міжнародна конференція (XII Федоровський семінар) (Львів 23–25 квітня 2004)*. Львів 2006, с. 95–96.
- Франко І. Варлаам і Йоасаф: старохристиянський духовний роман і його літературна історія // Франко І. *Зібрання творів*: у 50 т., т. 30. Київ 1981, с. 314–538.
- Франко І. Про Варлаама і Йоасафа та притчу про єдиного рога // Франко І. *Зібрання творів*: у 50 т., т. 30. Київ 1981, с. 541–658.
- Фрис В. Бібліотеки на західноукраїнських землях у II пол. XVII – XVIII ст. // *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника* 9/10 (2002) 171–186.
- Фрис В. Бібліотеки оо. Василян на західноукраїнських землях у XVIII–XIX ст. // *Чин Святого Василя Великого: із народу – народові*: зб. наук. ст. Львів – Вільнюс 2017, с. 158–166.
- Фрис В. Записи на рукописних книгах про «покладення» в храм: штрихи до вивчення світогляду вкладників // *Наукові записки УКУ. Серія «Історія»* 2 (2010) 35–49.
- Фрис В. Зі спостережень над репертуаром, історією створення і розвитком української книги XVI – першої половини XVII століть // *Записки НТШ* 233 (1997) 215–238.
- Фрис В. Книгознавчі студії академіка Ярослава Ісаєвича // *Бібліотечний вісник* 5 (2016) 42–46.
- Фрис В. Рукописи полемічних творів XVI–XVIII ст. у збірках Львова // *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника* 5 (1996) 3–14.
- Фрис В. Формування колекції кириличних рукописів бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка // *Краків – Львів: книги, часописи, бібліотеки XIX–XX ст.* 10 (2011) 409–415.
- Хойнацький А. Ф. Преподобный Іовъ Игумень Почаевскій и Схимонахъ Іовъ Княжницький // *Вольнскія Епархіальныя Вѣдомости (часть неофициальная)* 13 (1879) 490–499.
- Целевичъ Ю. *Исторія Скиту Манявского вразѣ зъ зборникомъ грамотъ, листовъ и деякихъ судовыхъ документовъ, дотычныхъ того монастиря*. Львовъ 1887.

- Ціборовська-Римарович І. Бібліотека у «дзеркалі» стародруків: образ, джерела, факти // *Бібліотечний вісник* 5 (241) (2017) 27–36.
- Ціборовська-Римарович І. Видовий та джерелознавчий аналіз документів з історії книги та історії бібліотек в Україні XVI – першої чверті XIX ст. // *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського* 34 (2012) 259–279.
- Ціборовська-Римарович І. Книгозбірня Острозького єзуїтського колегіуму: джерела про комплектацію бібліотечного фонду та їх інформаційна наповненість // *Острозька давнина: наук. зб.* 2 (2013) 114–120.
- Цольнер Е. *Історія Австрії* / пер. з нім. Р. Дубасевич, Х. Назаркевич, А. Онишко, Н. Іваничук. Львів 2001.
- Чистякова М. Рукописные Прологи Львовской национальной научной библиотеки Украины имени В. Стефаника // *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника* 3 (19) (2011) 342–361.
- Чуба Г. *Українські рукописні учительні Євангелія. Дослідження, каталоги, описи*. Львів 2011.
- Шамрай М. *Маргіналії в стародруках кириличного шрифту 15–17 ст. з фонду Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. Київ 2005.
- Шартъє Р. Минуле в теперішньому. Історія, література, пам'ять // *Європейський світ* 3 (Січень) (2012) 5–22.
- Шевченко І. Багато світів Петра Могили // Шевченко І. *Україна між Сходом і Заходом. Нариси з історії культури до початку 18 століття*, вид. 2-ге, вип. і доп. Львів 2014, с. 197–224.
- Шевченко Т. *Єзуїтське шкільництво на українських землях останньої чверті XVI – середини XVII ст.* Львів 2005.
- Шкраб'юк П. *Крехів: дороги земні і небесні*. Львів 2002.
- Шманько Т. Богослужбові книги унівської друкарні // *Калофонія: науковий збірник церковної монодії та гимнографії* 2 (2004) 98–104.
- Шмеман О. *Євхаристія. Тайнство Царства*. Львів 2007.
- Шустова Ю. Благотворительная деятельность Львовского Успенского Ставропигийского братства // *Науковий вісник Українського історичного клубу* 1 (2) (1997) 63–67.
- Шустова Ю. *Документы Львовского Успенского Ставропигийского братства (1586–1788): Источниковедческое исследование*. Москва 2009.
- Шустова Ю. Послание об исправлении книг от 3 мая 1738 года Львовского епископа Афанасия Шептицкого // *Румянцевские чтения – 2014: материалы международной научной конференции (15–16 апреля 2014)*, ч. 2. Москва 2014, с. 376–383.
- Шустова Ю. Продажа книг типографии Львовского Ставропигийского братства по реестрам Анастасии Лясковской (1676–1680-е годы) // *Вестник Российского государственного гуманитарного университета: Серия «Исторические науки. Историография, источниковедение, методы исторических исследований»* 7 (50) (2010) 165–177.
- Щурат В. До бібліографії і писань Івана з Вишні // *Записки НТШ*, т. 87, кн. 1 (1909) 48–63.

- Щурат В. Драма посвячена Мазепі // *Неділя: літературно-науковий тижневик* І (Львів, 1912) 2–3.
- Щурат В. З історії пам'яток нашої культури // *Діло*, річн. 34, ч. 278 (13 грудня 1913) 6.
- Щурат В. *Свято-онуфрейський монастир у Львові*. Львів 1908.
- Щурат В. Христос пасхон. Львівські віршовані діяльози з 1630 р. // *Записки НТШ* 117–118 (1913) 137–178.
- Еко У. *От древа к лабиринту. Исторические исследования знака и интерпретации* / пер. с итал. О. Поповой-Пле. Москва 2016.
- Яковенко Н. *Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України*, вид. 4-те. Київ 2009.
- Яковенко Н. Освоєння «чужого» сакрального простору (католицькі святі та чуда у прикладах Йоанікія Галятовського) // *Київська академія* 11 (2013) 24–32.
- Яковенко Н. *У пошуках Нового неба: Життя і тексти Йоанікія Галятовського*. Київ 2017.
- Яковенко Н. Українська культура XVII ст. як пошук «третього шляху» // *Шлях у чотири століття. Матеріали Міжнародної наукової конференції «Ad fontes – До джерел» до 400-ї річниці заснування Києво-Могилянської академії (12–14 жовтня 2015 року)*. Київ 2016, с. 12–23.
- Яковенко Н. Чудо Почаївської ікони на морі під Неаполем 1762 // *Записки НТШ* 270 (2017) 201–219.
- Яременко М. Бібліотека Київського Пустинно-Миколаївського монастиря XVIII ст.: «життя» книг // *Просемінарій. Медієвістика. Історія Церкви, науки і культури* 4 (2000) 119–142.
- Яременко М. *Київське чернецтво XVIII ст.* Київ 2007.
- Яременко М. Київські монастирські та приватні чернечі бібліотеки XVIII століття і «літературні уподобання» монашества // *Український археографічний щорічник* 8/9 (Київ – Нью-Йорк 2004) 346–365 (Нова серія).
- Яременко М. *Перед викликами уніфікації та дисциплінування: Київська православна митрополія у XVIII столітті*. Львів 2017.
- Ясіновський Ю. Бібліотека Унівської лаври: історія, руїна, відновлення // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*, вип. 15: *Sopfraternitas: Ювілейний збірник на пошану Ярослава Ісаєвича*. Львів 2006–2007, с. 221–234.
- Ясіновський Ю. *Візантійська гимнографія і церковна монодія в українській рецепції ранньомодерного часу*. Львів 2011.
- Ясіновський Ю. Друкарня і бібліотека Святоуспенської Унівської лаври // *Рукописна та книжкова спадщина України* 4 (2004) 136–140.
- Ясіновський Ю. Євангеліє Київського друку 1707 року в Унівському монастирі // *Ковчег: наук. зб. із церковної історії* 5 (2007) 331–334.
- Ясіновський Ю. Манявський скит в історії української музики // *Musica Galici-ana* 2 (1999) 31–42.
- Ясіновський Ю. Минуле і сьогодення бібліотеки Унівської Свято-Успенської лаври // *Калофонія* 4 (2008) 125–146.

- Almes I. “Ex libris Patrum Basilianorum”: z historii prywatnych księgozbiorów bazylianów prowincji ruskiej w drugiej połowie XVIII w. // *Książka dawna i jej właściciele*, t. 2 / za ред. D. Sidorowicz-Mulak, A. Franczyk-Cegły. Wrocław 2017, c. 63–80.
- Almes I. Spisy ksiąg prywatnych bibliotek mnichów prawosławnych i bazylianów eparchii lwowskiej od końca XVII do XVIII w. // *Kolekcję prywatne w zbiorach książki dawnej* / за ред. D. Sidorowicz-Mulak, A. Franczyk-Cegły. Wrocław 2020, т. 1, с. 165–182.
- Almes I. Źródła do historii bibliotek klasztornych eparchii lwowskiej XVII–XVIII wieku. Inwentarze bazyliańskiego monasteru w Krechowie // *Textus et studia* 3 (2015) 17–27.
- Andersen C. A. *Metaphysik im Barockscotismus: Untersuchungen zum Metaphysikwerk des Bartholomaeus Mastrius. Mit Dokumentation der Metaphysik in der scotistischen Tradition ca. 1620–1750*. Amsterdam – Philadelphia 2016.
- Andrusiak M. *Józef Szumlański: pierwszy biskup unicki lwowski (1667–1708). Zarys biograficzny*. Lwów 1934.
- Authority in European Book Culture: 1400–1600* / за ред. P. Bromilow. Farnham 2013.
- Bajda J. Teologia moralna (kazuistyczna) w wieku XVII–XVIII // *Dzieje teologii katolickiej w Polsce*, т. 2, ч. 1 (1975) 267–305.
- [Barwiński E.] Biblioteka Bazylianów w Buczaczu // *Kwartalnik Historyczny: organ Towarzystwa Historycznego* / за ред. A. Semkowicza. Lwów 1902, річн. XVI, с. 537.
- Bayard P. *How to Talk About Books You Haven't Read?* / пер. J. Mehlman. London 2005.
- Beales D. *Prosperity and Plunder: European Catholic Monasteries in the Age of Revolution, 1650–1815*. Cambridge 2003.
- Beales D. The Making of Joseph II's Policy Towards the Monasteries // *Politics and Culture in the Age of Joseph II* / за ред. F. A. J. Szabo, A. Szántay, I. G. Tóth. Budapest 2005, с. 45–67.
- Beljakova E. V. Der Skit als besondere Organisationsform mönchischen Lebens // *Monastische Kultur als transkonfessionelles Phänomen. Beiträge einer deutsch-russischen interdisziplinären Tagung in Vladimir und Suzdal'* / за ред. L. Steindorff, O. Auge. Berlin – Boston 2016, с. 101–117.
- Bellingrad D, Salman J. Books and Book History in Motion: Materiality, Sociality and Spatiality // *Books in Motion in Early Modern Europe. Beyond Production, Circulation and Consumption*. Palgrave Macmillan 2017, с. 1–14.
- Bellingrad D. Annäherungen an eine Kommunikationsgeschichte der Frühen Neuzeit [Forumsbeitrag «Was ist Kommunikationsgeschichte?»] // *Jahrbuch für Kommunikationsgeschichte* 20 (2018) 16–21.
- Bertuccioli G. Della Chiesa, Bernardino // *Dizionario Biografico degli Italiani*, т. 36 (1988) (http://www.treccani.it/enciclopedia/bernardino-della-chiesa_%28Dizionario-Biografico%29/).
- Bieńkowski L. Kultura intelektualna w kręgu Kościoła Wschodniego w XVII i XVIII w. // *Dzieje Lubelszczyzny*, т. 6: *Między Wschodem i Zachodem*, ч. 1: *Kultura umysłowa*. Warszawa 1989, с. 107–126.
- Blair A. Reading Strategies for Coping with Information Overload, ca. 1550–1700 // *Journal of the History of Ideas* 64 (1) (2003) 11–28.

- Blažejovsky D. Ukrainian and Bielorrussian students at the Pontifical Greek College of Rome (1576–1976) // *Записки ЧСББ*, т. 10 (1979) 143–192.
- Bloom H. *The Western Canon: The Books and School of the Ages*. New York – San Diego – London 1994.
- Brendecke A. Von Postulaten zu Praktiken. Eine Einführung // *Frühneuzeit-Impulse. Schriftenreihe der Arbeitsgemeinschaft Frühe Neuzeit im Verband der Historikerinnen und Historiker Deutschlands e. v., ч. 3: Praktiken der frühen Neuzeit. Akteure, Handlungen, Artefakte* / за ред. А. Brendecke. Wien 2015, с. 13–20.
- Brüning A. Confessionalization in the Slavia Orthodoxa (Bielorrussia, Ukraine, Russia)? Potential and Limits of a Western Historiographical Concept // *Religion and the Conceptual Boundary in Central and Eastern Europe* / за ред. Т. Bremer. London 2008, с. 65–96.
- Brüning A. Die Orthodoxie im konfessionellen Zeitalter: Von der kirchlichen Reform zur Konfessionalisierung – oder nicht? Beobachtungen in universalgeschichtlicher Perspektive // *Orthodoxa Confessio? Konfessionsbildung, Konfessionalisierung und ihre Folgen in der östlichen Christenheit Europas* / за ред. М.-D. Grigore, F. Kühner-Wielach. Göttingen 2018, с. 45–75.
- Brüning A. Petro Mohyla und die Confessio Orthodoxa // *Religiöse Erinnerungsorte in Ostmitteleuropa. Konstitution und Konkurrenz im nationen- und epochenübergreifenden Zugriff* / за ред. Th. Wunsch, S. Rohdewald, J. Bahlcke. Berlin 2013, с. 736–748.
- Brüning A. The Empire and the Desert. Eastern Orthodox Theologians about Church and Civilization // *The Law of God. Exploring God and Civilization* / за ред. P. Vos, O. Zijlstra. Leiden – Boston 2014, с. 84–104.
- Brüning A. *Unio non est unitas. Polen-Litauens Weg im konfessionellen Zeitalter (1569–1648)*. Wiesbaden 2008.
- Rautenberg U. Buchwissenschaft in Deutschland. Einführung und kritische Auseinandersetzung // *Buchwissenschaft in Deutschland*, ч. 1: *Theorie und Forschung* / за ред. U. Rautenberg. Berlin – New York 2010.
- Burke P. *A Social History of Knowledge. From Gutenberg to Diderot*. Cambridge 2015.
- Burke P. Three Approaches to Book History // *Modern Intellectual History* 5 (2) (2008) 363–372.
- Burson J. D. Introduction: Catholicism and Enlightenment, Past, Present and Future // *Enlightenment and Catholicism in Europe: a Transnational History* / за ред. J. D. Burson, U. L. Lehner. Notre Dame 2014, с. 1–37.
- Bushkovitch P., Chrissidis N. A., Păun R. G. Foreword. The Lands of Orthodoxy in The Seventeenth Century // *Cahiers du monde russe, Les terres de l'orthodoxie au XVIIe siècle circa 1590–1720* 58 (3) (2017) 259–270.
- Butterwick R. Catholicism and Enlightenment in Poland-Lithuania // *A Companion to the Catholic Enlightenment in Europe* / ред. U. L. Lehner, M. Printy. Leiden – Boston 2010, с. 297–358.
- Büttgen Ph. Qu'est-ce qu'une culture confessionnelle? Essai d'historiographie (1998–2008) // *Religion ou confession: un bilan franco-allemand sur l'époque moderne (XVIe–XVIIIe siècles)* / за ред. Ph. Büttgen, C. Duhamelle. Paris 2010, с. 415–437.

- [C. d. n.] Biblioteki lwowskie. IV. Biblioteka xx. Bazyljanów // *Dziennik literacki* 14 (1832) 406–407.
- Cálvez F. André Rodriguez de Évora, un maruliano portugués del siglo XVI // *Colloquia Maruliana* 18 (2009) 267–286.
- Caravale G. *Forbidden Prayer. Church Censorship and Devotional Literature in Renaissance Italy* / пер. P. Dawson. Ashgate 2011.
- Cassidy-Welch M. *Monastic Spaces and their Meanings. Thirteenth-Century English Cistercian Monasteries*. Turnhout 2001.
- Charipova L. Latin Books and the Orthodox Church in Ruthenia: Two Catalogues of Books Purchased by Peter Mohyla in 1632 and 1633 // *The Library* 4 (2) (2003) 129–149.
- Charipova L. *Latin books and the Eastern Orthodox clerical elite in Kiev, 1632–1780*. Manchester – New York 2006.
- Charipova L. Peter Mohyla's Translation of «The Imitation of Christ» // *The Historical Journal* 46 (2003) 237–261.
- Chartier R. Avant-propos // *Lesen und Schreiben in Europa, 1500–1900. Vergleichende Perspektiven* / за ред. A. Messerli, R. Chartier. Basel 2000, с. 9–15.
- Chartier R. Stosowanie pisma // *Historia życia prywatnego, т. 3: Od renesansu do oświecenia* / за ред. R. Chartier. Wrocław – Warszawa – Kraków 1999, с. 120–170.
- Chartier R. *The Order of Books. Readers, Authors, and Libraries in Europe between the Fourteenth and Eighteenth Centuries*. Stanford 1994.
- Chartier R. *The Author's Hand and the Printer's Mind: Transformations of the Written Word in Early Modern Europe*. Cambridge 2014.
- Chotkowski W. *Redukcje monasterów Bazyljańskich w Galicji*. Kraków 1922.
- Cinquante ans d'histoire du livre de l'apparition du livre (1958) à 2008. Bilan et projets* / за ред. Fr. Barbier, I. Monok. Budapest 2009.
- Coffey J., Chapman A. Introduction: Intellectual History and the Return of Religion // *Seeing Things Their Way. Intellectual History and the Return of Religion* / за ред. A. Chapman, J. Coffey, B. S. Gregory. Notre Dame 2009, с. 1–23.
- Coldough S. Readers: Books and Biography // *A Companion to the History of the Book* / за ред. S. Eliot, J. Rose. Wiley-Blackwell 2009, с. 54–55.
- Collani C., von. Did Jesus Christ Really Come to China? // *Religions and Missionaries around the Pacific, 1500–1900* / за ред. T. Storch. Aldershot – Burlington 2006, с. 75–90.
- Collinet J.-P., Hourcade Ph., Moureau F. Eustache Le Noble // *Dictionnaire des Journalistes, 1600–1789, т. 2* / за ред. J. Sgard. Oxford 1999, с. 625–628.
- Corbin A. *A History of Silence: From the Renaissance to the Present Day* / перекл. J. Birrell. Oxford 2018.
- Cox J. F. *Reading the Roman Republic in Early Modern England*. Leiden – Boston 2012.
- Crăciun M., Ghitta O., Murdock G. Religious Reform, Printed Books and Confessional Identity // *Confessional Identity in East-Central Europe* / за ред. M. Crăciun, O. Ghitta, G. Murdock. Aldershot – Burlington 2002, с. 1–30.
- Cracraft J. Theology at the Kiev Academy During Its Golden Age // *Harvard Ukrainian Studies* 8 (1/2) (1984) 71–80.

- Craig C. A. *Rethinking Christ and Culture. A Post-Christendom Perspective*. Grand Rapids 2006.
- Cykwas O. Kronika klasztoru wicyńskiego i jej znaczenie dla badań nad archiwum klasztornym (koniec XVIII w. – pierwsza połowa XIX w.) // *Pamiętnik XIII Ogólnopolskiego Zjazdu Studentów Archiwistyki, Lublin – Zamość, 27–29 kwietnia 2011 roku. Kancelarie oraz archiwa wczoraj i dziś* / за ред. J. Łosowskiego, E. Markowskiej. Warszawa 2012, c. 35–40.
- Darnton R. *Censors at Work: How States Shaped Literature*. New York 2014.
- Darnton R. First Steps towards a History of Reading // *Australian Journal of French Studies* 18 (1) (1986) 5–30.
- Darnton R. *The Literary Underground of the Old Regime*. Cambridge 1982.
- Darowski R. Zarys filozofii jezuitów w Polsce od XVI do XIX wieku // *Wkład jezuitów do nauki i kultury w Rzeczypospolitej Obojga Narodów i pod zaborami*. Kraków – Warszawa 2004, c. 119–152.
- Derwich M. Monastycyzm w Polsce średniowiecznej i nowożytnej. Uwagi terminologiczne // *Christianitas et cultura Europae. Księga Jubileuszowa profesora Jerzego Kłoczowskiego*, ч. 1 / за ред. H. Gapski. Lublin 1998, c. 255–259.
- Die Aufklärung in den deutschsprachigen katholischen Ländern 1750–1800: Kulturelle Ausgleichsprozesse im Spiegel von Bibliotheken in Luzern, Eichstätt und Klosterneuburg* / за ред. D. Breuer. Paderborn – München – Wien – Schöningh 2001.
- Die Patristik in der frühen Neuzeit: die Relektüre der Kirchenväter in den Wissenschaften des 15. bis 18. Jahrhunderts* / за ред. G. Frank, Th. Leinkauf, M. Wriedt. Stuttgart 2006.
- Dingel I. Bekenntnisbildung und Konfessionalisierung. Strukturen und Verlaufsformen // *Orthodoxa Confessio? Konfessionsbildung, Konfessionalisierung und ihre Folgen in der östlichen Christenheit Europas* / за ред. M.-D. Grigore, F. Kühner-Wielach. Göttingen 2018, c. 23–43.
- Dmitriev M. L'Europe «latine» et l'Europe «orthodoxe»: dimensions d'altérité // *Revue Historique*, т. 311, зш. 3 (651) (липень 2009) 645–670.
- Dominé A.-S. Être bibliothécaire en Chartreuse: la gestion des bibliothèques cartusiennes aux XVe et XVIe siècles // *L'historien face au manuscrit: Du parchemin à la bibliothèque numérique*. Louvain-la-Neuve 2012, c. 43–56.
- Doyle J. P. *On the Borders of Being and Knowing: Some Late Scholastic Thoughts on Supertranscendental Being*. Leuven: Leuven University Press 2012.
- Eliot S., Rose J. Introduction // *A Companion to the History of the Book* / за ред. S. Eliot, J. Rose. Wiley-Blackwell 2009, c. 1–6.
- Enenkel K., Melion W. S. Introduction: Types and Functions of Meditation in the Transition from Late Medieval to Early Modern Intellectual Culture // *Meditatio: Refashioning the Self: Theory and Practice in Late Medieval and Early Modern Intellectual Culture*. Leiden 2011, c. 1–23.
- Estreicher K. *Bibliografia polska*, т. 8. Kraków 1882.
- Evans G. R. *The History of Monasticism. The Western Tradition*. London – New York 2016.
- Evenett O. H. Counter-Reformation Spirituality // *The Counter-Reformation. The Essential Readings* / за ред. D. M. Luebke. Malden 1999, c. 47–63.

- Farge J. K. Pierre Tartaret // *Contemporaries of Erasmus. A Biographical Register of the Renaissance and Reformation*, т. 3. Toronto – Buffalo – London 1987, с. 311–312.
- Florovsky G. Antinomies of Christian History: Empire and Desert // *Collected Works of Georges Florovsky*, т. 2: *Christianity and Culture*. Belmont 1974, с. 67–100.
- Florovsky G. Christianity and Civilization // *Collected Works of Georges Florovsky*, т. 2: *Christianity and Culture*. Belmont 1974, с. 121–130.
- Florovsky G. Faith and Culture // *Collected Works of Georges Florovsky*, т. 2: *Christianity and Culture*. Belmont 1974, с. 9–30.
- Galadza P. Liturgical Latinization and Kievan Ecumenism: Losing the Koinê of Koinonia // *Logos: A Journal of Eastern Christian Studies* 35 (1–4) (1994) 173–194.
- Garberson E. Libraries, Memory and the Space of Knowledge // *Journal of the History of Collections* 18 (2006) 105–136.
- Garrett J. Aufhebung im doppelten Wortsinn: The Fate of Monastic Libraries in Central Europe, 1780–1810 // *Verbum Analecta Neolatina* 2 (1999) 15–27.
- Garzaniti M. Slavia latina e Slavia ortodossa. Per un'interpretazione della civiltà slava nell'Europa medievale // *Studi Slavistici* 4 (1) (2007) 29–64.
- Garzaniti M., Romoli F. Le funzioni delle citazioni bibliche nella letteratura della Slavia ortodossa // *Contributi italiani al XV Congresso Internazionale degli Slavisti (Minsk, 20–27 agosto 2013)* / за ред. M. Garzaniti, A. Alberti, M. Perotto, B. Sulpasso. Firenze 2013, с. 121–155.
- Getka J. *Polskojęzyczne druki bazyliańskie (XVIII wiek)*. Warszawa 2013.
- Getka J. Secular lexis in 18th-century Ruthenian religion-related printed matter (based on Basilian “moral theologues”) // *Beiträge zum 19. Arbeitstreffen der Europäischen Slavistischen Linguistik (Polyslav)* / за ред. E. G. Rubio, E. Kislova, E. Kubicka. Wiesbaden 2016, с. 81–90.
- Getka J. *U progu modernizacji. Ruskojęzyczne drukarstwo bazyliańskie XVIII wieku*. Warszawa 2017.
- Gil A., Skoczylas I. *Kościół Wschodnie w państwie polsko-litewskim w procesie przemian i adaptacji: metropolia kijowska w latach 1458–1795*. Lublin – Lwów 2014.
- God, History, and Historians. An Anthology of Modern Christian Views of History* / за ред. C. T. McIntire. New York 1977.
- Goldenbaum U. Leibniz, Wolff, and Early Modern Theology // *The Oxford Handbook of Early Modern Theology, 1600–1800* / за ред. U. L. Lehner, R. A. Muller, A. G. Roeber. New York [2016], с. 550–563.
- Górski K. *Zarys dziejów duchowości w Polsce*. Kraków 1986.
- Grafton A. Past Belief: The Fall and Rise of Ecclesiastical History in Early Modern Europe // *Formations of Belief. Historical Approaches to Religion and the Secular* / за ред. P. Nord, K. Guenther, M. Weiss. Princeton – Oxford 2019, с. 13–40.
- Granat W. Dogmatyka // *Encyklopedia Katolicka*, т. 4. Lublin 1983, с. 23–24.
- Greyerz K., von. L'histoire religieuse (*Religionsgeschichte*) dans l'historiographie de langue allemande // *Religion ou confession: un bilan franco-allemand sur l'époque moderne (XVIe–XVIIIe siècles)* / за ред. P. Büttgen, C. Duhamelle. Paris 2010, с. 73–101.
- Greyerz K., von. *Religion und Kultur. Europa 1500–1800*. Göttingen 2000.

- Grzebień L. Organizacja bibliotek jezuickich w Polsce od XVI do XVIII w. // *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* 30 (1975) 247–264.
- Gwioździk J. *Kultura pisma i książki w żeńskich klasztorach dawnej Rzeczypospolitej XVI–XVIII wieku*. Katowice 2015.
- Harvey J. G. *The Legacies of Literacy. Continuities and Contradictions in Western Culture and Society*. Bloomington 1987.
- Hedges P., King A. S. Is the Study of Religion Religious? How to Study Religion, and Who Studies Religion // *Controversies in Contemporary Religion. Education, Law, Politics, Society, and Spirituality*, т. 1: *Theoretical and Academic Debates* / за ред. P. Hedges. Santa Barbara – Denver – Oxford 2014, с. 31–56.
- Henryot F. Bibliothèques, histoire de la théologie et statistique. Une rencontre seconde // *Revue de l'enssib, ENSSIB*, № 3: avril (2016) 1–14.
- Henryot F. Le prédicateur et ses livres. Normes oratoires et sermonnaires dans les couvents mendiants urbains à l'époque moderne (Lorraine, Luxembourg) // *La parole publique en ville, des réformes à la Révolution, actes du colloque de Nancy (3–4 mars 2011)* / за ред. S. Simiz. Villeneuve d'Ascq 2012, с. 48–51.
- Henryot F. Les réguliers et la patrimonialisation du manuscrit au XVIIIe siècle // *L'historien face au manuscrit: Du parchemin à la bibliothèque numérique*. Louvain-la-Neuve 2012, с. 127–145.
- Henryot F. *Livres et lecteurs dans les couvents mendiants (Lorraine, XVIe–XVIIIe siècles)*. Genève 2013.
- Herbst S. Karpiński Hilarion // *Polski słownik biograficzny*, т. 12: *Kapostas Andrzej–Klobassa Zręcki Karol*. Wrocław – Warszawa – Kraków 1966–1967, с. 110.
- Hess V. Schreiben als Praktik // *Frühneuzeit-Impulse. Schriftenreihe der Arbeitsgemeinschaft Frühe Neuzeit im Verband der Historikerinnen und Historiker Deutschlands e. v.*, ч. 3: *Praktiken der frühen Neuzeit. Akteure, Handlungen, Artefakte* / за ред. A. Brendecke. Wien 2015, с. 82–99.
- Hingley Sh. Ecclesiastical Libraries: Libraries for the Higher Clergy // *The Cambridge History of Libraries in Britain and Ireland* / за ред. E. Leedham-Green, T. Weber. Cambridge 2006, с. 122–133.
- Hubert J. Catholic Reformation or Counter-Reformation // *The Counter-Reformation. The Essential Readings* / за ред. D. M. Luebke. Malden 1999, с. 19–45.
- Hufton O. What is Religious History Now? // *What is History Now?* / за ред. D. Canadine. Basingstoke – New York 2002, с. 57–71.
- Hupchick D. P. *The Bulgarians in the Seventeenth Century. Slavic Orthodox Society and Culture under Ottoman Rule*. Jefferson – London 1993.
- Ingesman P. Introduction // *Religion as an Agent of Change: Crusades – Reformation – Pietism* / за ред. P. Ingesman. Leiden – Boston 2016, с. 1–30.
- Isaievych I. The Book Trade in Eastern Europe in the Seventeenth and Early Eighteenth Centuries // *Consumption and the World of Goods* / за ред. J. Brewer, R. Porter. London – New York 1994, с. 381–392.
- Isaievych I. *Voluntary Brotherhood. Confraternities of Laymen in Early Modern Ukraine*. Edmonton – Toronto 2006.

- Isajewycz J. Kościół greckokatolicki a niektóre aspekty rozwoju kultury ukraińskiej i białoruskiej w XVII – XVIII wieku // *Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze*, ч. 4–5: *Spotkania polsko-ukraińskie. Studia Ucrainica* / за ред. S. Kozaka. Warszawa 1997, с. 187–201.
- Isihasm și viață monahală la Schitul Mare Maniava din Pocuția în secolul XVII: Viața Cuviosului Iov, Testamentul lui Teodosie. Regula Schitulețului* / вступ S. Senyk; перекл. Ioan I. Ică. Sibiu 2004.
- Ivanov A. V. *A Spiritual Revolution. The Impact of Reformation and Enlightenment in Orthodox Russia*. Madison 2020.
- Jaumann H. *Critica. Untersuchungen zur Geschichte der Literaturkritik zwischen Quintilian und Thomasius*. Leiden – New York – Köln 1995.
- Jolly C. Les bibliothèques bénédictines // *Histoire des bibliothèques françaises*, т. 2: *Les Bibliothèques sous l'Ancien Régime (1530–1789)* / за ред. C. de Jolly. Paris 1988, с. 29–44.
- Jolly C. Unité et diversité des collections religieuses // *Histoire des bibliothèques françaises*, т. 2: *Les Bibliothèques sous l'Ancien Régime (1530–1789)* / за ред. C. Jolly. Paris 1988, с. 11–27.
- Kachur I. Autorskie autografy na egzemplarzach starych druków XVI–XVIII w., zachowanych we Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibliotece Ukrainy im. Wasyla Stefanyka // *Z badań nad Książką i Księgozbiorami Historycznymi* 12 (2018) 89–121.
- Kallendorf C. Marginalia and the Rise of Early Modern Subjectivity // *On Renaissance Commentaries* / за ред. M. Pade. Hildesheim 2005, с. 111–128.
- Kallendorf C. *The Virgilian Tradition: Book History and the History of Reading in Early Modern Europe*. Aldershot 2007.
- Ulcinaite E. Wydania i recepcja autorów antycznych w wieku XVI – XVIII na Litwie // *Jezuicka ars historica*. Kraków 2001.
- Karant-Nunn S. C. The Reformation of Liturgy // *The Oxford Handbook of the Protestant Reformations* / ред. U. Rublack. New York 2016, с. 409–430.
- Kasaty klasztorów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów i na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Europie*, т. 1: *Geneza. Kasaty na ziemiach zaborów austriackiego i rosyjskiego* / за ред. M. Derwich. Wrocław 2014.
- Kaufmann Th. *Die Mitte der Reformation. Eine Studie zu Buchdruck und Publizistik im deutschen Sprachgebiet, zu ihren Akteuren und deren Strategien, Inszenierungs- und Ausdrucksformen*. Tübingen 2019.
- Kaufmann Th. Einleitung: Transkonfessionalität, Interkonfessionalität, binnenkonfessionelle Pluralität – Neue Forschungen zur Konfessionalisierungsthese // *Interkonfessionalität – Transkonfessionalität – binnenkonfessionelle Pluralität. Neue Forschungen zur Konfessionalisierungsthese* / за ред. K. von Greyerz, M. Jakubowski-Tiessen, Th. Kaufmann, H. Lehmann. Heidelberg 2003, с. 9–15.
- Kaufmann Th. *Konfession und Kultur. Lutherischer Protestantismus in der zweiten Hälfte des Reformationsjahrhunderts*. Tübingen 2006.
- Kaufmann Th. What is Lutheran Confessional Culture? // *Religion as an Agent of Change: Crusades – Reformation – Pietism* / за ред. P. Ingesman. Leiden – Boston 2016, с. 127–148.

- Kitromilides P. M. *An Orthodox Commonwealth. Symbolic Legacies and Cultural Encounters in Southeastern Europe*. Burlington 2007.
- Klasztor w gospodarce średniowiecznej y nowożytnej / ред. M. Derwich. Wrocław 2013.
- Klueting H. «Der Genius der Zeit hat sie unbrauchbar gemacht». Zur Thema Katholische Aufklärung – Oder: Aufklärung und Katholizismus im Deutschland des 18. Jahrhunderts. Eine Einleitung // *Katholische Aufklärung – Aufklärung im katholischen Deutschland* / за ред. H. Klueting, N. Hinske, K. Hengst. Hamburg 1993, с. 1–35.
- Kłoczowski J. Zakony męskie w Polsce w XVI–XVIII wieku // *Kościół w Polsce*, т. 2: *Wiek XVI–XVIII*, с. 485–732 / за ред. J. Kłoczowski. Kraków 1970.
- Kolessa [A.]. Żółkiew. Krechów i Krystynopol (Archiwa bazylikańskie) // *Sprawozdania Koła ck Konserwatorów i Korespondentów Galicyi Wschodniej* 2–3 (1902) 3–4.
- Kompaniewicz B. Wiadomość o Podhorcach i klasztorze bazylikańskim // *Lwowianin czyli zbiór potrzebnych i użytecznych wiadomości wydawany przez Ludwika Zielińskiego* 3 (1838) 28.
- Konfessionalisierung in Ostmitteleuropa. Wirkungen des religiösen Wandels in 16. und 17. Jahrhundert im Staat, Gesellschaft und Kultur* / за ред. J. Bahlcke, A. Strohmeyer. Stuttgart 1999.
- Korolevskij C. P. Saggio di cronotassi dei Rettori del Pontificio Collegio Greco di Roma // *Il Collegio Greco di Roma: Ricerche sugli alunni, la direzione, l'attività* / за ред. A. Fyrigos. Roma 1983, с. 125–134.
- Korolko M. *Sztuka retoryki. Przewodnik encyklopedyczny*. Warszawa 1990.
- Krajcar J. Rectors of the Greek College and some problems they encountered, 1630–1680 // *Il Collegio Greco di Roma: Ricerche sugli alunni, la direzione, l'attività* / за ред. A. Fyrigos. Roma 1983, с. 149–199.
- Kraus D. Appropriation et pratiques de la lecture. Les fondements méthodologiques et théoriques de l'approche de l'histoire culturelle de Roger Chartier // *Labyrinthe* 3 (3) (1999) 13–25.
- Kretowicz [A.]. Opisanie starożytnego monasteru Bazylianów w Krechowie i jego okolic // *Rozmaitości. Pismo dodatkowe do Gazety Lwowskiej* 37 (1830) 290.
- Kurschus S. *European Book Cultures: Diversity as a Challenge*. Springer 2014.
- Leclercq J. *Miłość nauki a pragnienie Boga* / перекл. M. Borkowska. Tyniec 1997.
- Leclercq J. *The Love of Learning and the Desire for God: a Study of Monastic Culture*. New York 2003.
- Leclercq H. Archidiacre // *Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie*, т. 1, ч. 2. Paris 1907, кол. 2733–2736.
- Lehner U. L., O'Brien W. P., SJ. Mysticism and Reform in Catholic Theology between 1600 and 1800 // *The Oxford Handbook of Early Modern Theology, 1600–1800* / за ред. U. L. Lehner, R. A. Muller, A. G. Roeber. New York [2016], с. 64–74.
- Lehner U. L. *The Catholic Enlightenment: the Forgotten History of a Global Movement*. New York 2016.
- Leinkauf Th. Beobachtungen zur Rezeption patristischer Autoren in der frühen Neuzeit // *Die Patristik in der frühen Neuzeit: die Relektüre der Kirchenväter in den*

- Wissenschaften des 15. bis 18. Jahrhunderts* / за ред. G. Frank, Th. Leinkauf, M. Wriedt. Stuttgart 2006, с. 191–207.
- Leinsle U. G. Sources, Methods, and Forms of Early Modern Theology // *The Oxford Handbook of Early Modern Theology, 1600–1800* / за ред. U. L. Lehner, R. A. Muller, A. G. Roeber. New York [2016], с. 25–42.
- Leppin V. Histoire de l'Église et histoire des religions // *Religion ou confession: un bilan franco-allemand sur l'époque moderne (XVIe–XVIIIe siècles)* / за ред. P. Büttgen, C. Duhamelle. Paris 2010, с. 57–72.
- Link-Lenczowski A. Pułaski Szymon Franciszek // *Polski słownik biograficzny*, т. 29, зш. 2: *Pułaski Antoni – Rabski Janusz*. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź 1986, с. 397–399.
- Lorens B. *Bazylianie prowincji koronnej w latach 1743–1780*. Rzeszów 2014.
- Lorens B. Bazylianie w Galicji wobe działań kasacyjnych w latach 1772–1792 // *Kasaty klasztorów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów i na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Europie*, т. 1: *Geneza. Kasaty na ziemiach zaborów austriackiego i rosyjskiego* / за ред. M. Derwich. Wrocław 2014, с. 215–232.
- Lorens B. Biblioteka bazylińskiego klasztoru św. Jerzego we Lwowie w drugiej połowie XVIII wieku w świetle inwentarzy // *Kraków – Lwów: książki, czasopisma, biblioteki*, т. 8 / за ред. H. Kosętki, B. Góry, E. Wójcik. Kraków 2006, с. 273–286.
- Lorens B. Formacja intelektualna bazylianów w XVIII wieku na przykładzie prowincji Opieki NMP // *História Rádu baziliánov sv. Jozafata*. Prešov 2017, с. 109–124.
- Lorens B. Inwentarz biblioteki bazylińskiej archimandrii w Uniowie z 1789 r. // *Hereditas Monasteriorum* 2 (2013) 253–269.
- Lorens B. Inwentarze bibliotek bazylińskich w XVIII w. jako źródło do badań nad kulturą I Rzeczypospolitej // *Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej*, т. 10 / ред. W. Walczak, K. Łopatecki. Białystok 2017, с. 295–313.
- Lorens B. Monastery bazylińskie w ziemi halickiej zlikwidowane w trzeciej ćwierci XVIII wieku w świetle inwentarzy z lat 1763–1764 // *Карпати: людина, етнос, цивілізація* 5 (2014) 166–177.
- Lorens B. Rola monasteru bazylińskiego w Satanowie w drugiej połowie XVIII w. // *Історія релігій в Україні: Науковий збірник світлій пам'яті професора Ярослава Дашикевича (1926–2010)*, ч. 1: *Церковна історія* / за заг. ред. М. Кап-раля, О. Киричук, І. Орлевич. Львів 2016, с. 219–231.
- Lorens B. Szkoły przy klasztorach bazylińskich w Galicji na tle austriackiej polityki oświatowej w latach 1772–1850 // *Historia i dziedzictwo regionów w Europie Środkowo-Wschodniej w XIX i XX w.* / за ред. M. Stolarczyka, A. Kawalec, J. Kuzickiego. Rzeszów 2011, с. 225–237.
- Lorens B. Unicy biskupi przemyscy a męskie klasztory bazylińskie w latach 1691–1793 // *Klasztor w Kościele średniowiecznym i nowożytnym*. Opole – Warszawa – Wrocław 2010, с. 203–217.
- Lorens B. Warunki życia w monasterach bazylińskich w południowo-wschodniej Rzeczypospolitej w XVIII w. // *Zakon bazyliński na tle mozaiki wyznaniowej*

- i kulturowej Rzeczypospolitej i krajów ościennych* / за ред. ks. S. Nabywaniec, ks. S. Zabraniak, B. Lorens. Rzeszów 2018, с. 116–136.
- Lotz-Heumann U. Confessionalization // *The Ashgate Research Companion to the Counter-Reformation* / за ред. A. Bamji, G. H. Janssen, M. Laven. Ashgate 2014, с. 33–53.
- Lew B. Apostoł Krechowski // *Prace Filologiczne* 14 (1929) 16–33.
- Machilek F. Konfessionalisierung und Klosterreform. Das Beispiel der Zisterzienser in den böhmischen Ländern in der ersten Hälfte des 17. Jahrhunderts // *Konfessionalisierung in Ostmitteleuropa. Wirkungen des religiösen Wandels im 16. und 17. Jahrhundert in Staat, Gesellschaft und Kultur* / за ред. J. Bahlcke, A. Strohmeyer. Stuttgart 1999, с. 287–303.
- Maclean I. *Learning and the Market Place: Essays in the History of the Early Modern Book*. Leiden – Boston 2009.
- Makrides V. N. The Enlightenment in the Greek Orthodox East: Appropriation, Dilemmas, Ambiguities // *Enlightenment and Religion in the Orthodox World* / за ред. P. M. Kitromilides. Oxford 2016, с. 17–47.
- Malettke K. Europabewusstsein und europäische Friedenspläne im 17. und 18. Jahrhundert // *Francia: Forschungen zur westeuropäischen Geschichte*, т. 21/2: *Frühe Neuzeit – Revolution – Empire, 1500–1815*. Sigmaringen 1994, с. 63–93.
- Manjava Skete. Ukrainian Monastic Writings of the Seventeenth Century* / перекл., вступ S. Senyk. Kalamazzo – Spencer – Coalville 2001.
- Marshall P. *Reformation: A Very Short Introduction*. New York 2009.
- Martimort A. *Les lectures liturgiques et leurs livres*. Turnhout 1992.
- McKitterick D. Libraries and the Organization of Knowledge // *The Cambridge History of Libraries in Britain and Ireland*, т. 1: *to 1640* / за ред. E. Leedham-Green, T. Webber. Cambridge 2006, с. 592–615.
- McKitterick D. *Print, Manuscript and the Search for Order, 1450–1830*. Cambridge 2003.
- McLeod H. The Long March of Religious History: Where have We Travelled since the Sixties, and Why? // *Religion as an Agent of Change: Crusades – Reformation – Pietism* / за ред. P. Ingesman. Leiden – Boston 2016, с. 31–52.
- Metzler J. The Pontifical Missionary Library «De Propaganda Fide» // *Euntes docete. Commentaria Urbaniana. De archivis et bibliothecis missionibus atque scientiae missionum inservientibus*, т. 21. Roma 1968, с. 347–360.
- Michaux G. Bibliothèques Messines du XVIIIe siècle // *Mémoires de l'Académie nationale de Metz*. Metz 1998, с. 9–27.
- Misiurek J. Marcin Rubczyński OCarm († 1794) – przedstawiciel duchowości karmelitańskiej w Polsce // *Roczniki Teologiczne* 43/4 (1996) 210–212.
- Monastische Kultur als transkonfessionelles Phänomen. Beiträge einer deutsch-russischen interdisziplinären Tagung in Vladimir und Suzdal'* / за ред. L. Steindorff, O. Auge; за участі A. Doronin. Berlin – Boston 2016.
- Morrish P. S. Baroque Librarianship // *The Cambridge History of Libraries in Britain and Ireland* / упор. E. Leedham-Green, T. Webber. Cambridge 2006, с. 212–237.
- Moschos D. The Churches of the East and the Enlightenment // *The Oxford Handbook of Early Modern Theology, 1600–1800* / за ред. U. L. Lehner, R. A. Muller, A. G. Roeber. New York [2016], с. 499–516.

- Müller A. Die orthodoxen Klöster der rumänischen Moldau // *Erbe und Auftrag* 75 (1999) 122–134.
- Nanni S. Passionei, Domenico Silvio // *Dizionario Biografico degli Italiani*, т. 81 (2014) ([http://www.treccani.it/enciclopedia/domenico-silvio-passionei_\(Dizionario-Biografico\)](http://www.treccani.it/enciclopedia/domenico-silvio-passionei_(Dizionario-Biografico))).
- Narbutt O. *Historia i typologia ksiąg bizantyńsko-słowiańskich: zagadnienie identyfikacji według kryterium treściowego*. Warszawa 1979.
- Naumow A. Biblia i liturgia w systemie wartości kultury ruskiej Pierwszej Rzeczypospolitej // *Między Wschodem a Zachodem. Prawosławie i unia / za red. M. Kuczyńska*. Warszawa 2017, с. 121–140.
- Naumow A. Przemiany w ruskiej kulturze unitów // *Краківські Українознавчі Зошити* 5–6 (1997) 141–146.
- Netzhammer R. *Das griechische Kolleg in Rom. Skizzen aus Vergangenheit und Gegenwart*. Salzburg 1905.
- Niebuhr R. H. *Christ and Culture*. New York 1951.
- Niedzwiedz J. The Use of Books in 16th-Century Vilnius // *Terminus*, т. 15, зш. 2 (27) (2013) 167–184.
- Niektóre Biblioteki i składy sztuk pięknych w Galicyi // *Lwowianin. Przeznaczony krajowym i użytecznym wiadomościom, wydany w połączeniu prac miłośników nauk przez Ludwika Zielińskiego* 4 (1840) 93–94.
- Nowak A. *Priesthood in the Teachings for the Clergy. On the History of Religious Reform in the Kievan Metropolitanate throughout the 16th and 17th Centuries*. Krakow 2017.
- Nowak A. Z. W czytaniu książek trzeba się lubować – Michał Ślózka o księgach // *Lato pisy Akademii Supraskiej*, т. 10: *Вънецъ Хваленїа. Studia ofiarowane profesorowi Aleksandrowi Naumowowi na jubileusz 70-lecia / za red. M. Kuczyńskiej*. Białystok 2019, с. 101–114.
- Nowakowski P. Pierwsze pontyfikaty obrządku bizantyjsko-słowiańskiego (XVII/XVIII w.) jako przykład łączenia wschodniej i zachodniej tradycji liturgicznej w Cerkwi Grekokatolickiej // *Harmonijne współistnienie kultury Wschodu i Zachodu na Ukrainie*. Kraków 2000, с. 105–110.
- Obląg T. Antoine Paul Gabriel // *Encyklopedia Katolicka*, т. 1. Lublin 1989, с. 656. *Orthodoxa Confessio? Konfessionsbildung, Konfessionalisierung und ihre Folgen in der östlichen Christenheit Europas / za red. M.-D. Grigore, F. Kühner-Wielach*. Göttingen 2018.
- Pałubska Z. Ostroróg Anioł Ocarm // *Encyklopedia Katolicka*, т. 13: *Modlitwa-Notyfikacja*. Lublin 2009, с. 966.
- Panuś K. *Historia kaznodziejstwa*. Kraków 2007.
- Pawluczuk U. Archiwum Ławry Począjowskiej w zbiorach Państwowego Okręgowego Archiwum w Tarnopolu // *Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej* 2 (2010) 275–279.
- Pawłyszyn A. *Monastery męskie eparchii lwowskiej w latach 1596–1739*: praca doktorska. Lublin 2006 (машинопис).
- Pawłyszyn A. Prawosławne i unickie monasteria męskie na terenie eparchii lwowskiej w latach 1596–1739. Przyczynek do powstania nowego katalogu // *Klasztory mnisze*

- na wschodnich terenach dawnej Rzeczypospolitej od XVI do początku XX wieku* / за ред. J. Gwóźdź, R. Witkowskiego, A. M. Wyrwy. Poznań 2014, с. 277–286.
- Pearson D. *Provenance Research in Book History: A Handbook*. London – New Castle 1994.
- Pernicone J. M. *The Ecclesiastical Prohibition of Books*. A dissertation Doctor of Canon Law, submitted to the Faculty of the School of Canon Law, Catholic University of America. Washington 1932.
- Petrović M. Austrian Enlightenment the Orthodox Way. The Church Calendar of the Habsburg Serbs and the Josephinist Reforms // *Encounters in the Europe's Southwest. The Habsburg Empire and the Orthodox World in the Eighteenth and Nineteenth Centuries* / за ред. H. Heppner, E. Posch. Bochum 2012, с. 45–54.
- Petrovsky K. Marginal Notes in South Slavic Written Culture // *Cahiers du Monde russe, Les terres de l'orthodoxie au XVIIe siècle circa 1590–1720*, т. 58, № 3 (липень – серпень 2017) 483–502.
- Pettegree A. *The Book in the Renaissance*. New Haven 2010.
- Pettegree A. *The French Book and the European Book World*. Leiden – Boston 2007.
- Pettegree A. *The Invention of News. How the World Came to Know About Itself*. New Haven 2014.
- Pettegree A. The Legion of the Lost. Recovering the Lost Books of Early Modern Europe // *Lost Books: Reconstructing the Print World of Pre-Industrial Europe* / за ред. F. Bruni, A. Pettegree. Leiden – Boston 2016, с. 1–27.
- Pidłypczak-Majerowicz M. Augustyn Sławiński // *Polski słownik biograficzny*. Warszawa 1999, т. 38, зш. 4, с. 606–607.
- Pidłypczak-Majerowicz M. *Bazylianie w Koronie i na Litwie. Szkoły i książki w działalności zakonu*. Warszawa 1986.
- Pidłypczak-Majerowicz M. Biblioteki bazylianów lwowskich i dawnej prowincji koronnej zakonu w XVII–XX wieku // *Kraków – Lwów: książki, czasopisma biblioteki XIX i XX wieku*, т. 9, ч. 1 / за ред. H. Kosętki, B. Góry, E. Wójcik. Kraków 2009, с. 229–237.
- Pidłypczak-Majerowicz M. *Biblioteki i bibliotekarstwo zakonne na wschodnich ziemiach Rzeczypospolitej w XVII–XVIII w.* Wrocław 1996.
- Pidłypczak-Majerowicz M. Biblioteki klasztorne prowincji koronnej zakonu bazylianów w XVIII wieku // *Z badań nad polskimi księgozbiorami historycznymi: studia i materiały* 16 (1995) 21–49.
- Pidłypczak-Majerowicz M. Cerkiewnosłowiańskie druki bazyliańskie w powojennych zbiorach polskich // *Najstarsze druki cerkiewnosłowiańskie i ich stosunek do tradycji rękopiśmiennej: materiały z sesji Kraków 7–10.XI.1991*. Kraków 1993, с. 221–230.
- Pidłypczak-Majerowicz M. Książka i biblioteka bazyliańska w XVII–XVIII w. oraz wpływ kasat na stan ich zachowania i opracowania // *Hereditas Monasteriorum* 1 (2012) 85–97.
- Pidłypczak-Majerowicz M. Księgozbiory zakonne w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich we Wrocławiu // *Czasopismo Zakładu Narodowego imienia Ossolińskiego* 10 (1999) 281–294.

- Pidłypczak-Majerowicz M. Księgozbiór bazylianów od XVI do XVIII wieku // *O etosie książki: studia z dziejów bibliotek i kultury czytelnickiej*. Katowice 2017, c. 87–98.
- Pidłypczak-Majerowicz M. Kulturalna działalność zakonu bazylianów w XVII i XVIII wieku na ziemiach polsko-litewsko-ruskich // *Chrześcijanin w świecie* 20 (8/9) (1988) 190–207.
- Pidłypczak-Majerowicz M. *Menologium bazylikańskie* Ignacego Kulczyńskiego – forma i treść księgi // *Zakon bazylikański na tle mozaiki wyznaniowej i kulturowej Rzeczypospolitej i krajów ościennych* / za red. ks. S. Nabywaniec, ks. S. Zabranak, B. Lorens. Rzeszów 2018, c. 267–280.
- Pidłypczak-Majerowicz M. Nieznane Estreicherom druki bazylikańskie w zbiorach Ossolineum // *Roczniki biblioteczne*, річн. 23, зш. 2 (1979) 305–314.
- Pidłypczak-Majerowicz M. Prywatne księgozbiory bazylianów prowincji koronnej zakonu na podstawie proveniencji wynotowanych z druków XVI–XVIII wieku w zbiorach Ossolineum. Zarys zagadnienia // *Z Badań nad Książką i Księgozbiorami Historycznymi* 10 (2016) 95–106.
- Pidłypczak-Majerowicz M. *Stare druki proveniencji zakonnej w Bibliotece Ossolineum*. Wrocław 2019.
- Pidłypczak-Majerowicz M. Szkoły i książki w działalności bazylianów w 17 i 18 w. // *Dzieło chrystynizacji Rusi Kijowskiej i jego konsekwencje w kulturze Europy*. Lublin 1988, c. 187–208.
- Pidłypczak-Majerowicz M. Unia brzeska w drukach bazylianów XVII–XVIII wieku // *Śladami unii brzeskiej*. Lublin – Supraśl 2010, c. 81–94.
- Pierre M.-J., Conticello C. G. Chryssavgis John. Jean Climaque // *La théologie byzantine et sa tradition*, t. I / 1: *VIe–VIIe* / za red. C. G. Conticello. Turnhout 2015, c. 197–312.
- Podskalsky G. *Griechische Theologie in der Zeit der Türkenherrschaft (1453–1821). Die Orthodoxie im Spannungsfeld der nachreformatorischen Konfessionen des Westens*. München 1988.
- Podskalsky G. *Theologische Literatur des Mittelalters in Bulgarien und Serbien, 865–1459*. München 2000.
- Pomplun T. Baroque Catholic Theologies of Christ and Mary // *The Oxford Handbook of Early Modern Theology, 1600–1800* / za red. U. L. Lehner, R. A. Muller, A. G. Roeber. New York [2016], c. 104–118.
- Pomplun T. Catholic Sacramental Theology in the Baroque Age // *The Oxford Handbook of Early Modern Theology, 1600–1800* / za red. U. L. Lehner, R. A. Muller, A. G. Roeber. New York [2016], c. 135–149.
- Popescu P. Manuscrise slavone din Mănăstirea Putna // *Biserica Ortodoxă Română. Buletinul Oficial al Patriarhiei Române*, річн. LXXX, № 1–2 (1962) 105–145; № 7–8 (1962) 688–711.
- Quantin J.-L. Catholic Moral Theology, 1550–1800 // *The Oxford Handbook of Early Modern Theology, 1600–1800* / za red. U. L. Lehner, R. A. Muller, A. G. Roeber. New York [2016], c. 119–134.
- Radoslavova D. Breaking New Ground in Marginality // *Cahiers du Monde russe, Les terres de l'orthodoxie au XVIIe siècle circa 1590–1720*, т. 58, № 3 (липень – серпень 2017) 503–536.

- Reusch F. H. *Der Index der verbotenen Bücher. Ein Beitrag zur Kirchen- und Literaturgeschichte. Neudruck der Ausgabe Bonn 1885.* Aalen 1967.
- Reusch F. H. Lohner Tobias // *Allgemeine Deutsche Biographie* 19 (1884) 130.
- Picchio R. *Storia della letteratura russa antica.* Milano 1959.
- Ricoeur P. L'écriture de l'histoire et la représentation du passé // *Annales. Histoire, Sciences Sociales* 55 (4) (2000) 731–747.
- Rietbergen P. The Monastery as a «Locus eruditionis», ca 1500 – ca 1800 // *Orbis doctus, 1500–1850: perspectieven op de geleerde wereld van Europa: plaatsen en personen. Opstellen aangeboden aan professor dr. J. A. H. Bots* / упор. G. van Gemert, F. Korsten, P. Rietbergen. Amsterdam 2005, c. 1–27.
- Rodak P. *Pismo, książka, lektura. Rozmowy: Le Goff, Chartier, Hébrard, Fabre, Lejeune.* Warszawa 2009.
- Rose J. The History of Education as the History of Reading // *History of Education* 36 (4–5) (2007) 595–605.
- Różycki E. Problematyka książki w wielonarodowościowym Lwowie w okresie renesansu i baroku // *Kultura książki ziem wschodniego i południowego pogranicza Polski, (XVI–XX wiek): paralele i różnice.* Katowice 2004, c. 58–69.
- Różycki E. Zainteresowanie literaturą we Lwowie w latach 1551–1700 w świetle mieszczańskich inwentarzy bibliotecznych // *Czasy potopu szwedzkiego w literaturze polskiej* / ред. R. Ociecek. Katowice 2000, c. 191–201.
- Rubin J. Sh. What is the History of the History of Books // *Book Publishing: Critical Concepts in Media and Cultural Studies*, т. 1: *Concepts and Theories: Issues in Book History* / за ред. J. Feather. London – New York 2011, c. 129–152.
- Saenger P. *Space Between Words. The Origins of Silent Reading.* Stanford 1997.
- Schmidt Ch. *Pilger, Popen und Propheten: Eine Religionsgeschichte Osteuropas.* Paderborn: Ferdinand Schöningh 2014.
- Schmitt-Maaß Ch., Stockhorst S., Ahn D. Introduction: Early Modernism, Catholicism and the Role of the Subject-Fénelon as a Representative of the Age Enlightenment // *Fénelon in the Enlightenment: Traditions, Adaptations, and Variations* / за ред. Ch. Schmitt-Maaß, S. Stockhorst, D. Ahn. Amsterdam – New York 2014, c. 13–24.
- Seirinidou V. The Enlightenment within Enlightenment. Balkan Scholarly Production and Communication in the Habsburg Empire as Seen Through an Early Nineteenth-Century Private Library Catalogue // *Encounters in the Europe's Southwest. The Habsburg Empire and the Orthodox World in the Eighteenth and Nineteenth Centuries* / за ред. H. Heppner, E. Posch. Bochum 2012, c. 175–189.
- Senyk S. *A History of the Church in Ukraine*, т. 2: *1300 to the Union of Brest.* Roma 2011.
- Senyk S. L' Hésychasme dans le monachisme ukrainien // *Irénikon* 62 (1989) 172–212.
- Senyk S. Preaching in the Ruthenian Orthodox Church before 1800 // *Orientalia Christiana Periodica*, т. 74, зш. 1 (2008) 283–320.
- Senyk S. Rutskyj's Reform and Orthodox Monasticism: A Comparison. Eastern Rite Monasticism in the Polish-Lithuanian Commonwealth in the Seventeenth Century // *Orientalia Christiana Periodica* 48 / 2 (1982) 406–430.

- Senyk S. The Eucharistic Liturgy in Ruthenian Church Practice. Frequency of Celebration and Attendance before the Nineteenth Century // *Orientalia Christiana Periodica* 51 (1985) 123–155.
- Sewell H. W. The Concept(s) of Culture // *Beyond the Cultural Turn. New Directions in the Study of Society and Culture* / за ред. V. E. Bonnell, L. Hunt. Berkley – Los Angeles – London 1999, с. 35–61.
- Sheridan M., OSB. Monastic Culture: A Comparison of the Concepts of *Askesis* and *Asceticism* // *Monasticism Between Culture and Cultures. Acts of the Third International Symposium (Rome, June 8–11, 2011)* / за ред. Ph. Nouzille, M. Pfeifer. Roma 2013, с. 17–34.
- Sherman W. H. *Used Books. Marking Readers in Renaissance England*. Philadelphia 2008.
- Shore P. Theology and the Development of the European Confessional State // *The Oxford Handbook of Early Modern Theology, 1600–1800* / за ред. U. L. Lehner, R. A. Muller, A. G. Roeber. New York [2016], с. 43–55.
- Skinner B. Borderlands of Faith: Reconsidering the Origins of a Ukrainian Tragedy // *Slavic Review* 64 (1) (2005) 88–116.
- Skinner B. *The Western Front of the Eastern Church. Uniate and Orthodox Conflict in 18th-century Poland, Ukraine, Belarus and Russia*. DeKalb 2009.
- Skinner B. Uniate Moral Theology in the Eighteenth Century // *Київська академія* 7 (2009) 146–161.
- Skoczylas I. Slavia Unita – the Cultural and Religious Model of the Archdiocese of Kiev in the Seventeenth and Eighteenth Centuries (the Discussion on Christian Heritage of the Nations of Eastern Europe) // *East-Central Europe in European History: Themes and Debates* / за ред. J. Kłoczowski, H. Łaskiewicz. Lublin 2009, с. 243–254.
- Słowikowski T. Pijarskie podręczniki do nauczania historii w Polsce w XVIII wieku // *Nasza Przeszość. Studia z dziejów Kościoła i kultury katolickiej w Polsce* 54 (1980) 181–229.
- Staubach N. Die Meditation in Spirituellen Reformprogramm der Devotio Moderna // *Meditatio: Refashioning the Self: Theory and Practice in Late Medieval and Early Modern Intellectual Culture*. Leiden 2011, с. 181–207.
- Stein P. *Schriftkultur. Eine Geschichte des Schreibens und Lesens*. Darmstadt 2010.
- Suarez M. F. Historiographical Problems and Possibilities in Book History and National Histories of the Book // *Studies in Bibliography* 56 (2003/2004) 141–170.
- Suttner E. Ch. Orthodoxe Kultur in Ost- und Südosteuropa im 17. und 18. Jahrhundert // *Religion und Kultur im Europa des 17. und 18. Jahrhunderts* / за ред. P. C. Hartmann. Frankfurt am Main 2004, с. 215–231.
- Szyrwińska A. Polish Translation of Fénelon's *The Adventure of Telemachus* in the 18th and early 19th Century // *Fénelon in the Enlightenment: Traditions, Adaptations, and Variations* / за ред. Ch. Schmitt-Maaß, S. Stockhorst, D. Ahn. Amsterdam; New York 2014, с. 263–279.
- Tambrun-Krasker B. Jean Le Clerc lecteur des Oracles de Zoroastre // *Platonismus und Esoterik in byzantinischem Mittelalter und italienischer Renaissance* / за ред. H. Seng. Heidelberg 2013, с. 303–338.

- Tatarenko L. *Une réforme orientale à l'âge baroque. Les Ruthènes de la grande-principauté de Lituanie au temps de l'Union de Brest (milieu du XVIe siècle – milieu du XVIIe siècle)*. Rome 2021.
- The Cambridge History of Eighteenth-Century Political Thought* / за ред. M. Goldie, R. Wokler. Cambridge 2006.
- The History of Cartography*, т. 4: *Cartography in the European Enlightenment* / за ред. M. H. Edney, M. Sponberg Pedley. Chicago – London 2020.
- Tichy R. Klasztor jako miejsce nie-kulturalne // *Przestrzeń klasztoru – przestrzeń kultury. Piśmiennictwo, książka, edukacja* / за наук. ред. J. Pietrzak Thébault, Ł. Cybulski. Warszawa 2017, с. 13–32.
- Tollet D. La confessionalization dans l'est de la Confédération polono-lituanienne à la fin du XVIIe siècle et dans la première moitié du XVIIIe siècle // *Klasztory mnisze na wschodnich terenach dawnej Rzeczypospolitej od XVI do początku XX wieku* / за ред. J. Gwioździk, R. Witkowski, A. M. Wyrwa. Poznań 2014, с. 301–315.
- Tóth I. G. Books Read, Books Told. Written Culture and Oral Culture in Early Modern Hungary // *Scripta volant, verba manent. Schriftkulturen in Europa zwischen 1500 und 1900* / упор. A. Messerli, R. Chartier. Basel 2007, с. 215–225.
- Trunte H. N. *Slavia Latina. Eine Einführung in die Geschichte der slavischen Sprachen und Kulturen Ostmitteleuropas*. München – Berlin 2012.
- Udías A. *Jesuit Contribution to Science: a History*. Cambridge 2014.
- Velladics M. Art Historical Aspects of the Abolition of Monastic Orders During Joseph II's Reign // *Politics and Culture in the Age of Joseph II* / за ред. F. A. J. Szabo, A. Szántay, I. G. Tóth. Budapest 2005, с. 69–88.
- Wagilewicz D. *Monastyr Skit w Maniawie*. Lwów 1848.
- Wallace P. G. *The Long European Reformation: Religion, Political Conflict, and the Search for Conformity, 1350–1750*. Basingstoke 2012.
- Walsby M. Book Lists and Their Meaning // *Documenting the Early Modern Book World: Inventories and Catalogues in Manuscript and Print* / за ред. M. Walsby, N. Constantinidou. Leiden 2013, с. 1–24.
- Wawryk M. De studiis philosophico-theologicis in provincia Rutheno-Ucraina OSBM s. XVIII eorumque manualibus // *Zanucku ЧСВВ, сер. 2, сек. 2, т. 7* (1971) 85–103.
- Wawrzenuk P. *Confessional Civilising in Ukraine. The Bishop Iosyf Shumliansky and the Introduction of Reforms in the Diocese of Lviv 1668–1708*. Huddinge 2005.
- Weber N. Giovanni Lorenzo Berti // *The Catholic Encyclopedia*, т. 2. New York 1907 (<http://www.newadvent.org/cathen/02522a>).
- Weedon A. The Uses of Quantification // *A Companion to the History of the Book* / за ред. S. Eliot, J. Rose. Wiley-Blackwell 2009, с. 33–49.
- Weiß W. Höhepunkt oder innere Säkularisation? – Die fränkischen Klöster im Zeitalter von Barock und Aufklärung // *Würzburger Diözesan-Geschichtsblätter* 60 (1998) 333–352.
- Wereda D. *Biskupi unickiej metropolii kijowskiej w XVIII wieku*. Siedlce – Lublin 2013.
- Wereda D. Testamenty hierarchów unickich w XVII–XVIII wieku // *Kościół unicki w Rzeczypospolitej* / за ред. W. Walczak. Białystok 2010, с. 221–238.
- Wojnar M. *De Capitulis Basilianorum*. Romae 1954.

- Wolf H. von, Jörg S. Kirchen- und Religionsgeschichte // *Aufriß der Historischen Wissenschaften*, т. 3: Sektoren. Stuttgart 2004, с. 271–339.
- Wyczawski H. Kościelne zbiory biblioteczne (wiek XVI–XVIII) // *Dzieje teologii katolickiej w Polsce*, т. 2: *Od odrodzenia do oświecenia*, ч. 1: *Teologia humanistyczna*. Lublin 1975, с. 519–551.

Каталоги й довідкові видання

- Бібліотека Унівської Свято-Успенської Лаври: Стародруки, рідкісні видання і рукописи: каталог / укл. Ю. Ясіновський. Львів 2017.*
- Державний архів Тернопільської області: путівник. Тернопіль 2011.*
- Запаско Я., Ісаєвич Я. *Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні*, кн. 1: 1574–1700 рр. Львів 1981; кн. 2, ч. 1: 1701–1764 рр. Львів 1984; кн. 2, ч. 2: 1765–1800 рр. Львів 1984.
- Інвентарна книга науково-довідкової бібліотеки державного архіву Тернопільської області (дорадянський період), т. 4 (1981) 8776–11750, 119 арк. (рукопис).*
- Каталог кириличних стародруків Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка НАН України, вип. 2: Видання друкарень Острога, Дермані, Стрятина, Крилоса, Угорець, Рохманова. Львів 1996; вип. 3: Видання друкарень Львова: Михайла Сльозки, Арсенія Желиборського, Йосифа Шумлянського, монастиря св. Юра. Львів 2000; вип. 4: Видання Львівського Ставропігійського братства 1591–1644 р. Львів 2002.*
- Каталог палеотипов из фондов Центральной научной библиотеки им. В. И. Вернадского НАН Украины / сост. М. Шамрай. Киев 1995.*
- Каталог пергаментних документів Центрального державного історичного архіву у Львові, 1233–1799 / укл. О. Купчинський, Е. Ружицький. Київ 1972.*
- Каталогъ книгъ церковно-славянскоу печати / зладивъ д-ръ Иларіонъ Свѣнцицкій. Жовква 1908.*
- Каталогъ церковно-словенскихъ рукописей и старопечатанныхъ книгъ кирилловскаго письма, находящихся на археологическо-библиографической выставцѣ въ Ставропігійскомъ заведеніи / сост. А. Петрушевичъ. Львовъ 1888.*
- Кириличні видання друкарні Почаївського Успенського монастиря XVIII – першої третини XIX ст. Науковий каталог / упоряд. О. Железняк, Н. Заболотна, Р. Кисельов; наук. ред. І. Альмес. Львів 2021, т. 1–2 (у друці).*
- Кириличні рукописні книги у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка НАН України: каталог, т. 1: XI–XVI. Львів 2007.*
- Кириличні стародруки у фондах бібліотеки Отців Василян при Свято-Онуфріївському монастирі у Львові XVI–XIX століть: каталог / укл. С. Волощенко. Жовква 2015.*
- Православная Энциклопедия, т. 19. Москва 2008.*
- Сѣдинский Е. *Опись старопечатныхъ книгъ*. Каменец-Подольск 1904.
- Ясіновський Ю. *Українські та білоруські нотолінійні Ірмолої 16–18 століть: каталог і кодикологічно-палеографічне дослідження*. Львів 1996.
- Allgemeine Deutsche Biographie, т. 19. Leipzig 1884.*

- Bibliothèque des écrivains de la compagnie de Jésus, ou Notices bibliographiques*, т. 1, сер. 1 / за ред. Aug. et Al. de Backer, Ch. Sommervogel. Liège 1853; т. 1, сер. 3 / за ред. Aug. et Al. de Backer, Ch. Sommervogel. Liège 1856; т. 1, сер. 6 / за ред. Aug. et Al. de Backer, Ch. Sommervogel. Liège 1861.
- Dictionnaire de Theologie Catholique*, т. 14, ч. 1: *Rosny – Schneider* / за ред. A. Vacant, E. Mangenot. Paris 1939.
- Encyclopedia of Monasticism*, т. 1: A–L; т. 2: M–Z. Chicago – London 2000.
- Encyklopedia Katolicka*, т. 4. Lublin 1983; т. 1. Lublin 1989.
- Encyclopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*. Kraków 1996.
- Katalog druków cyrylickich XV–XVIII wieku w zbiorach Biblioteki Narodowej* / укл. Z. Żurawińska, Z. Jaroszewicz-Pieresaławcew. Warszawa 2004.
- Katalog druków cyrylicznych XVI–XVIII wieków w zbiorach biblioteki klasztoru oo. Bazylianów w Warszawie* / опрац. R. Lepak. Warszawa 2013.
- Katalog starych druków Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich*. Wrocław 1991, т. 1: A–C; 1992, т. 2: D–H; 1993, т. 3: I–K; 1994, т. 4: L–N; 1995, т. 5: O–Q; 1995, т. 6: R; 1995, т. 7: S; 1996, т. 8: T–Z; 1997, т. 9: Indeksy.
- Katalog wystawy archeologicznej i etnograficznej we Lwowie: 1885*. Lwów 1885.
- Paszkiewicz U. *Catalogus cathalogorum. Inwentarze i katalogi bibliotek z ziem wschodnich Rzeczypospolitej od XVI wieku do 1939 roku*, т. 1–2. Warszawa 2015.
- Paszkiewicz U. *Inwentarze i katalogi bibliotek z ziem wschodnich Rzeczypospolitej (spis za lata 1510–1939)*. Warszawa 1998.
- Paszkiewicz U. *Inwentarze i katalogi bibliotek z ziem wschodnich Rzeczypospolitej do 1939 roku*, ч. 1. Warszawa 2000; ч. 2. Poznań 2006.
- Paszkiewicz U. *Rękopiśmienne inwentarze i katalogi bibliotek z ziem wschodnich Rzeczypospolitej (spis za lata 1553–1939)*. Warszawa 1996.
- Szaraniewicz I. *Katalog archeologiczno-bibliograficznej wystawy Instytutu Stauro-pigiańskiego we Lwowie otwartej dnia 10.X.1888 a mającej się zamknąć dnia 12.I.1889*. Lwów 1888.
- Venezia C. S., da. *Biografia serafica degli uomini illustri che forirono nel francescano istituto per santità, dottrina e diguita fino a nostri giorni*, т. 1. Venezia 1846.
- Vermiglioli G. B. *Biografia degli scrittori perugini e notizie delle opere loro*, т. 1. Perugia 1828.
- XVI–XVII a. lituanika Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje: katalogas = Lithuanica saeculi sexti decimi et septimi decimi ex Bibliotheca Academiae Scientiarum Lithuaniae: Catalogus* / за ред. D. Narbutienė, V. Radvilienė, D. Rauckytė-Bikauskienė. Vilnius 2007.

Онлайн-ресурси

- Dizionario Biografico degli Italiani (http://www.treccani.it/enciclopedia/bernardino-della-chiesa_%28Dizionario-Biografico%29/).
- Elektroniczna Baza Bibliografii Estreicherowa (EBBE) (<http://www.estreicher.uj.edu.pl>).
- The Catholic Encyclopedia (<http://www.newadvent.org/cathen/02522a>).
- Universal Short Title Catalogue (<https://www.ustc.ac.uk/about>).

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК¹

Список скорочень

архиеп.	→ архиепископ	митр.	→ митрополит
архим.	→ архимандрит	міщ.	→ міщанин (міщанка)
вч.	→ вчений(-а)	патр.	→ патріарх
еп.	→ єпископ	протоархим.	→ протоархимандрит
єрм.	→ єрмонах	св.	→ святий
ігум.	→ ігумен (ігуменя)	свщ.	→ священник
імпер.	→ імператор (імператриця)	черн.	→ черниця (чернець)
кард.	→ кардинал	шл.	→ шляхтич (шляхтянка, шляхетський)
кн.	→ князь		
кор.	→ король (королева)		

Августин Аврелій, св. 193, 208, 236, 240
Агафія, черн. у Жовкві 157
Ададуrow В., *вч.* 257
Адріанова В., *вч.* 139, 145
Александрович В., *вч.* 118
Алембек Валеріан, лікар львівський 191
Алімпіада, черн. у Жовкві 157
Алімпій (Лісковський), єрм., коректор
у Почаєві 140
Альберт Великий, богослов 241
Альмес І. (I. A., Almes I.), *вч.* 18, 29, 37,
57, 119–120, 134, 142, 146, 151, 158,
210, 217–218, 237, 249, 250, 258, 265
Амвросій із Мостків, черн. у Підгірцях
254
Амвросій Медіоланський, св. 240
Аморт Евсебій, монах у Баварії, філософ 223
Амплатій (Крижановський), василіянин 57

Анастасій (Петровський), василіянин
229, 237–242, 268, 270
Анастасій Синаїт, св. 170–171, 240
Андрій Критський, св. 240
Ансельм від Божої Матері, піяр 141
Ансельм Кентерберійський, бенедикти-
нець, богослов 220, 236
Антіох (Драгомирецький), ігум. сучав-
ський 35
Антіох Чорноризець, письменник 157
Антоній (Радивилівський), ігум., пись-
менник 188, 212
Антоній (Радиловський), єп. перемишль-
ський 146
Антоній Великий, св. 236
Антоній печерський, св. 177
Антуан Поль Габріель, єзуїт 159, 225,
228
Аполінарій, свщ. 118
Аржаковский А., *вч.* 18

¹ До іменного покажчика не ввійшли терміни з додатків.

- Аристотель, філософ 215, 220, 222, 245
 Арій, богослов 183
 Атанасій (Желиборський), єп. львівський 148
 Атанасій (Шептицький), єп. львівський, митр. київський 74, 91, 121, 196–197
 Атанасій (Шумлянський), єп. луцький 88
 Атанасій Великий, св. 183, 225, 248
 Афанасьєв М., *вч.* 196
 Афиногенов Д., *вч.* 171, 183
- Барвінський Є. (Barwiński E.), *вч.* 27
 Бароніо Чезаре, кард. 147
 Бастінгс Єремія, богослов протестантський 219
 Баумейстер Фрідріх Христіан, філософ 263
 Баяр П. (Bayard P.), *вч.* 203
 Бельовський А., *вч.* 20, 22
 Белярміно Роберто, єзуїт, кард. 225, 227
 Бенедикт XIV, папа римський 197, 225, 255
 Бенедикт Нурсійський, св. 43–44, 98
 Берк П. (Burke P.), *вч.* 48, 110, 112, 236
 Бернар, св. 44
 Бернард Клервоський (Бернард), св., богослов 100, 240
 Берті Джованні Лоренцо, августинець 225
 Бельський Марцін, хроніст 27, 216
 Бистжоновський Войцех, єзуїт, ректор Львівського колегіуму 214
 Бистра Н., *вч.* 176
 Білуарт Шарль-Рене, домініканець, богослов 225
 Бісман Каспар, єзуїт, мораліст 228
 Блажей (Дучакевич), василіянин, ігум. у Збаражі 254
 Блуа П'єр, де, богослов 241
 Блум Г. (Bloom H.), *вч.* 203
 Боїм Бенедикт Павло, єзуїт 252
 Бойцун Л., *вч.* 57
 Болеста Петро, канцелярист 235
 Бонавентура, св. 240
 Бонаревський Іван, вкладник книги 149
 Боніфатій (Кровницький), василіянин 151
- Борджія Стефано, кард. 244–245
 Боцян Й., *вч.* 28
 Бочковська В., *вч.* 128
 Бошкович Руджер-Йосип, єзуїт 223
 Боянівська М., *вч.* 88
 Брюнінг А. (Brüning A.), *вч.* 70–72, 74, 78, 82
 Бузенбаум Герман, єзуїт, мораліст 228
 Бумблаускас А., *вч.* 76, 257–258
 Буон Гаспар, єзуїт 222
 Б'ялковський Микола, письменник 258
- Вавженюк П. (Wawrzeniuk P.), *вч.* 70, 184
 Ваврик М. (Wawryk M.), *вч.* 93, 95, 194, 226
 Вага Гійом, де, єзуїт 216
 Вагилевич І. (Wagilewicz D.), *вч.* 21–22
 Вадим (Копестинський), василіянин 150
 Валеріан (Підвишинський), василіянин 150
 Варлаам (Компаневич), прокуратор ЧСВВ 20
 Варлаам (Ступницький), ігум. у Скиті Манявському 35
 Варлаам (Шептицький), єп. львівський 81, 92, 104, 148
 Варнава, монах у Скиті Манявському 168
 Василій Великий, св. 75–78, 80, 87, 91, 100–102, 104, 108, 167, 171, 183, 206, 212, 234, 236, 248, 253, 271
 Василій Марковський, вкладник книги 149
 Василій Новий, св. 172
 Василій, еросхимонах у Києво-Печерській лаврі 152
 Васіян (Радкевич), єрм. у Крехові 149
 Вель Жан, єзуїт, професор риторики 214
 Венедикт (Шулевич), василіянин, письменник 107
 Вергілій, поет античний 215
 Верига Семигиновский Петро 149
 Вессель Августин, єп. кам'янецький 250
 Вирський Д., *вч.* 172, 216
 Вистемик Миколай, вкладник книги з Молдови 149
 Вінгерде Франц, ван ден, художник 227

- Вінниченко О., *вч.* 234
 Владислав IV, кор. польський, великий князь литовський 216
 Водолазкин Е., *вч.* 44, 101
 Возняк М., *вч.* 258
 Володимир, кн. київський 177
 Волощенко С., *вч.* 34
 Волсбі М. (Walsby M.), *вч.* 52–53, 119
 Вольський Ян, єзуїт 218
 Вольтер, філософ 265
 Вольф Христіан, філософ 223, 263
 Вуск Якуб, єзуїт 174
 Вульгаріс Євгеній, письменник 256
- Габсбурги, династія 135
 Гавриїл (Домецький) (о. Гавриїл, Гавриїл Домецький), архим. у Москві 103, 189
 Гаврило, переписувач 139
 Галасливий С., *вч.* 75, 78, 102
 Гардзаніті М. (Garzaniti M.), *вч.* 72, 162, 182
 Гваньїні Алессандро, письменник 216
 Гвічардіні Франческо, політичний діяч 190
 Гедеон (Балабан), єп. львівський 139, 146, 159
 Гедеон (Святополк-Четвертинський), єп. луцький 88
 Гераклій (Карпінський), василіянин 262
 Герасим І., *вч.* 234
 Герасим, еросхимонах у Скиті Манявському 86
 Гербільський Г., *вч.* 149
 Герман Ян, письменник 258
 Герциг Франциск (Herzig Francisco), богослов 57
 Гесіод, поет античний 215
 Гіщинський В., *вч.* 185
 Головацький Я. (Головацкій), *вч.* 24, 149
 Головащенко С., *вч.* 204
 Голубев С. (Голубев), *вч.* 78, 181
 Гомер, поет античний 215, 261
 Горацій, поет античний 214–215
 Гординський Я., *вч.* 27–28, 170–171
 Горін С., *вч.* 87
- Горобець В., *вч.* 215, 234
 Григорій Богослов, св. 171–172, 183, 236, 248
 Григорій Ниський, св. 240
 Григорій Палама, св. 80, 106
 Григорій Синаїт, св. 106
 Григорій Турський, єп., історик 240
 Гринчишин Д., *вч.* 258
 Гуго Сен-Вікторський, богослов 241
 Гуцаленко Т., *вч.* 31, 56, 62
 Гуцуляк Л. Д., *вч.* 194, 197–198
- Гавелло а Канделярія Антоніо, богослов 225
 Гардзаніті М., *вч.* 162
 Гвідуччі Агостіно, домініканець, професор у Перуджі 223
 Генгель Єжи, єзуїт, викладач у Львівському колегіумі 228
 Георг Ігнац фон Мецбург, єзуїт 263–264
 Гетка Й. (Getka J.), *вч.* 38, 200, 206, 214, 229, 251, 258
 Гіль А. (Gil A.), *вч.* 74, 126, 196
 Гірц К., *вч.* 17
 Грасіан Херонімо, кармеліт босий 210
 Гроцій Хуго, гуманіст 250
- Давиденко Олександр, шл. 149
 Дамаскин Студит, письменник 177
 Даміані П'єтро, бенедиктинець 238, 241
 Даниїл (Сабатович), василіянин 150
 Дарнтон Р. (Darnton R.), *вч.* 48–49, 51, 252
 Дейма Христофор, братчик львівський 63
 Декарт, філософ 223
 Демосфен, оратор античний 215
 Джексон Ендрю, президент США 261
 Джентілі Іноченцо, єзуїт 245
 Джузеппе Гарампі, папський нунцій 196
 Джузеппино Р., де, *вч.* 100
 Дзюба О., *вч.* 34
 Димитрій (Туптало), єп. ростовський 15, 81, 153
 Дідро, філософ 265
 Діоген, філософ античний 215
 Діонісій (Сінкевич), нам. катедрального собору Св. Юра у Львові 149

- Діонісій (Балабан), митр. київський 189
 Діонісій із Золочева, монах у Крехові 254
 Діонісій (Сінкевич), черн., гравер 85
 Діоскор, патр. александрійський 183
 Дмитрієва З., *вч.* 101
 Довга Л., *вч.* 229
 Домбровський Самуель, лютеранин 219
 Донат (Попелевич), ерм., настоятель
 у Спасі 212, 219
 Доротей, авва, св. 148, 170, 206, 209
 Доротей, ерм. у Скиті Манявському 168
 Дорсі Якобо, бенедиктинець, мораліст
 228
 Дубасевич Р., *вч.* 257
 Дунін Пйотр Станіслав, єзуїт, професор
 риторики 218
 Дух О., *вч.* 25, 39, 157, 165
- Ебора Андре Родрігес, де (Еборенсіс
 Андреа), письменник-гуманіст 215
 Езоп, байкар античний 215
 Ек Йоганн, богослов 225
 Еко У., *вч.* 44
 Ельбель Бенжамін, францисканець 228
 Енріот Ф. (Henryot F.), *вч.* 50–51, 206,
 217, 240
- Євген Савойський, полководець 264
 Євсевій Кесарійський, Отець Церкви 248
 Євфимій (Монастирський), черн.
 у Скиті Манявському 86
 Єзекиїл, настоятель у Крехові 138
 Єзекиїл, черн. у Скиті Манявському 86
 Єремія (Тисаровський), єп. львівський 84
 Єронім (Немировський), ерм. у Верхра-
 ті 253
 Єронім (Нерезій), василіянин, настоя-
 тель у Бучачі 151
 Єронім (Стрелецький), василіянин 238,
 244
 Єронім Стридонський, Отець Церкви
 193, 236, 240, 248
 Єфрем Сирин, св. 148, 171, 186, 240
- Жевуський Вацлав, письменник 214
 Железняк О., *вч.* 142
- Жоффруа Бретеїський, черн. 97
 Жураковський Андрій, вкладник книги
 149
- Забельський Войцех, єзуїт 218
 Заболотна Н., *вч.* 142
 Завадський Антоній, єзуїт, богослов 234
 Зайбт Ф., *вч.* 15
 Залуський Анджей, єзуїт 237
 Запаско Я., *вч.* 88, 167–168, 201, 250
 Запольская Н., *вч.* 161
 Захаркевич І., міщ. львівський 63
 Зінченко С., *вч.* 168
 Зубков Ю., *вч.* 18
- Исаевич Я. *див.* Исаевич Я.
- І. А. *див.* Альмес І.
 Іван (Вишенський), черн., письменник
 15
 Іван Бонаревський, вкладник книги 149
 Іван Княгиницький *див.* Йов (Княги-
 ницький)
 Іваничук Н., *вч.* 257
 Ігнатій (Кульчинський), василіянин 108,
 142, 208
 Ігнатій (Филипович) (Іван Филипovich,
 Ignatii Filipowicz), василіянин, доктор
 59, 230, 242–246, 248, 250, 253, 268,
 270
 Ігнатій з Любартова, черн. 180
 Ігор (Ісиченко), архиеп., *вч.* 106, 174–175,
 183, 189, 252
 Ідельфонс Толедський, св. 240
 Іларіон (Карпінський) (Hilarion
 Karpiński), василіянин 258, 262–263
 Іларіон (Комарницький), василіянин
 143, 152
 Ілля (Гостиславський), ігум. у Підгір-
 цях 83, 185
 Ілля (Кошачковський) (Ілля Кошачков-
 ский), черн. 151, 153–154
 Ілля, еросхимонах у Скиті Манявсько-
 му 165
 Ілля, черн. у Скиті Манявському 86
 Ільницький Олексій, свщ. 145

- Інокентій (Гізель), архим. у Києво-Печерському монастирі 189, 229, 251
 Інокентій (Дубачевський), василіянин 151
 Ісаєвич Я. (Исаевич Я., Isaievych I., Isajewycz J.), *вч.* 29, 30, 34, 46, 94, 136, 141–142, 146, 165, 167, 190, 199, 201, 250, 258, 265
 Ісакій (Борискович), ігум. у Дермані 75–76
 Ісая (Козловський), ігум. Києво-Братського монастиря 78
 Ісая (Копинський), митр. київський 232
 Ісидор (Волкович), василіянин 150
 Ісидор, митр. київський 230
 Істукарій (Пальчикевич), василіянин 151, 230
- Йоан Богослов, євангелист 182, 236
 Йоан Дамаскин, св. 47, 170–171, 176–177, 208, 225, 236, 240
 Йоан Золотоустий, св. 159, 167, 170, 183, 186, 206, 210, 236, 240
 Йоан Касіян Римлянин (Касіян Римлянин), св. 105, 171, 208
 Йоан Ліствичник, св. 106, 170–171, 176
 Йоан Мосх, черн. 186
 Йоан Рильський, св. 177
 Йоан Синайський, св. 79, 176, 206, 234
 Йоаникій (Галятовський), архим. в Чернігові 148, 164, 174–175, 188–189, 210–211, 214, 239–240, 266–267
 Йоахим (Пребендовський), єп. берестейський 250
 Йов (Желізо), св., ігум. у Почаєві 257
 Йов (Княгиницький) (Єзекиїл (Княгиницький), Іван Княгиницький, Йов Манявський), схимонах, настоятель у Скиті Манявському 24, 75–76, 78, 80, 83, 102, 149, 165, 178, 180–183, 185, 191–192, 267
 Йов (Труцевич), настоятель у Кутеїні 78
 Йоїль, єросхимонах, настоятель у Крехові 84, 92, 102, 113
 Йосафат (Ісакович), василіянин, письменник 209
 Йосафат (Кунцевич), св. 201, 209
- Йосафат (Лозинський), василіянин 150, 229, 230–232, 234–235, 264
 Йосафат (Прухницький), василіянин 145, 151
 Йосафат (Седлецький), протоархим. ЧСВВ 120, 151, 156, 237
 Йосиф (Боцян), єп. луцький і острозький 28
 Йосиф (Велямин Рутський, Йосиф Рутський), митр. київський 59, 74, 76, 79–80, 101, 104, 106, 109, 110
 Йосиф (Моргулець), протоігум. Руської провінції ЧСВВ 108–109
 Йосиф (Петкевич), василіянин, письменник 107, 209–210, 212, 232, 271
 Йосиф (Творинський), ігум. у Підгородищах 158
 Йосиф (Шумлянський), єп. львівський 70, 87–88, 91, 103, 148, 184–185, 188, 268
- Каєтан, св. 234
 Кайріс Теофілос, письменник 256
 Калліст (Уер), *вч.* 19
 Калугин В., *вч.* 161
 Кампанелла Томазо, філософ 190
 Кант, філософ 223
 Капраль М., *вч.* 37
 Кар'єр Ж.-К., *вч.* 44
 Каратеев Д., *вч.* 18
 Касіян Римлянин *див.* Йоан Касіян Римлянин
 Касіян, черн., переписувач 168
 Кастеллі Джузеппе-Марія, кард. 245
 Катерина II, імпер. російська 256
 Кауфман Т. (Kaufmann Th.), *вч.* 68–69, 196
 Качур І., *вч.* 32
 Квінт Курцій Руф, історик античний 215
 Квяткевич Ян, єзуїт, професор риторики 142, 214
 Кемпійський Тома, богослов 193, 209, 232
 Кендзерський Варнава, францисканець 141
 Керський Валентин, єзуїт 234

- Кипрія́н (Жоховський), митр. київський 158, 194, 198–199
- Кирило (Транквіліон Ставровецький), архим. у Чернігові, письменник 15, 104, 178, 180–183, 216
- Кирило Александрійський, св. 225, 240
- Кирило Єрусалимський, св. 208, 240
- Кирило Чудотворець, св. 101
- Киричук О., *вч.* 37
- Киселева М., *вч.* 235
- Кисельов Р., *вч.* 142
- Клерк Жан, ле, кальвініст 222
- Климентій Зіновіїв, черн., письменник 251
- Климентій, черн. у Підгірцях 168
- Клирик Острозький, письменник 26
- Кметь В., *вч.* 32
- Книш Я., *вч.* 180
- Коваліцький Францішек, єзуїт 218
- Ковальчук Г., *вч.* 45, 54
- Козловський В., *вч.* 220, 263
- Колесса О., *вч.* 26
- Колінгвуд Дж. Р., *вч.* 63–64
- Колосовська О., *вч.* 26
- Кольбух М., *вч.* 22, 32, 103, 152, 180, 189, 260
- Кондрат, вкладник книги 144
- Корзо М., *вч.* 171, 209, 224, 228–229, 232
- Корнелій а Ляпідє, єзуїт, екзегет 240
- Корогодина М., *вч.* 139, 149, 175, 188
- Коссак М., *вч.* 21, 154
- Костері Франциск, єзуїт 117
- Кошіль О., *вч.* 217
- Красицький Ігнацій, єп. вармінський 65
- Красовський Микола, міщ. львівський 63
- Красовські, міщ. львівські 149
- Кретович А. (Kretowicz A.), *вч.* 20
- Кречмер А., *вч.* 161
- Кречун П., *вч.* 76
- Крижановський А., *вч.* 172
- Крип'якевич І., *вч.* 28–29, 130
- Криса Б., *вч.* 180, 216
- Крістобаль Кастро де, єзуїт 238, 241
- Кромер Марцін, хроніст 216
- Кросновський Ян Ігнацій, єзуїт 218
- Крушельницькая Е., *вч.* 101
- Кугутяк М., *вч.* 21, 34, 83
- Куженецький Марцін, єзуїт 218
- Кукушкина М., *вч.* 217
- Кулявічюс С., *вч.* 76, 257–258
- Купчинський О., *вч.* 245
- Кьеза Бернардіно делла, місіонер 262
- Лабенцький Бальтазар, кальвініст 219
- Лаврентій (Даньковський), черн., інтролігатор в Уневі 116
- Лавришевич Степан, міщ. львівський 63
- Лазар (Баранович), архиеп. чернігівський 149, 150, 175, 189, 212, 252, 267
- Лазелве Захарія, францисканець 141
- Лаўрык Ю., *вч.* 217
- Лев (Кишка), митр. київський 184, 196, 229, 234
- Лев (Шептицький), єп. львівський 237
- Лев В. (Łew B.), *вч.* 28
- Леклерк Ж. (Leclercq J.), *вч.* 44
- Леонтій (Карпович), настоятель Віленського Святодухівського монастиря 78
- Литвин М., *вч.* 190
- Ліберіуш Яцек, черн. ордену каноніків регулярних 212
- Ліонн, де, мадам 262
- Лойола Ігнацій, єзуїт 107, 232
- Лок Джон, філософ 264
- Лоренс Б. (Lorens B.), *вч.* 37–38, 81, 93–95, 109, 114–116, 120, 135–136, 139, 143–144, 150–151, 153–154, 156, 213, 219–220, 224, 250, 253–254, 258
- Лось В., *вч.* 144, 150, 210, 242
- Лохнер Тобіас, єзуїт, професор філософії 212
- Лоштин Н., *вч.* 56, 113, 124, 251, 253
- Лукан Марк Анней, поет античний 250
- Лукаш Іванович, дякон 144
- Луппов С., *вч.* 126
- Лурье В., *вч.* 79
- Людовик XIV, кор. французький 261–262
- Людовік з Гренади, домініканець 191
- Ляйбніц, філософ 223, 263
- Лясковська Анастасія, міщ. львівська 63

- Лясковський Михайло, міщ. львівський 63
Лясковський Степан, міщ. львівський 63
- Мавр, св. 43
Мазаракі Янія, міщ. львівський 63
Майор Жан, єзуїт 217, 241
Макарій Єгипетський, св. 106, 171, 208
Македоній, єретик 183
Маклін І. (Maclean I.), *вч.* 48
Мальвенда Томазо, єзуїт 235
Манасія, черн. у Скиті Манявському 87
Манні Джованні Баттіста, єзуїт 232
Мансі Джузеппе, ораторіанець 228
Марліані Амброзіо, письменник 216
Мартен А.-Ж., *вч.* 46
Мартен Ф., *вч.* 50
Марти Р., *вч.* 161
Мартін де Ацпількуета, богослов 228
Маршал П. (Marshall P.), *вч.* 16
Матеуччі Агостіно, богослов 142
Мейендорф І., *вч.* 106
Мелетій (Смотрицький), архиеп. по-
лоцький 15
Мелетіос (Сиріогос), протосинкел крит-
ський 177
Мельник Я., *вч.* 26
Мельхіор Юнг, професор риторики 215
Мецгер Б., *вч.* 168
Михайл (Рагоза), митр. київський 159
Михайло (Левицький), митр. галицький
56
Михайлов П., *вч.* 18
Мицько І., *вч.* 30–31, 75, 78–80, 88, 92,
102, 118, 146, 148, 151, 167–168
Мищук С., *вч.* 58
Модест (Сейницький), василіянин 158
Монтеск'є, письменник 264–265
Моріс Оранський, принц нідерландсь-
кий 219
Мосхос Д. (Moschos D.), *вч.* 257
Моцарт, композитор 261
Муховський Мацей, єзуїт 218
- Назаркевич Х., *вч.* 15, 257
Наум Йодоцій, протестантський бого-
слов 219
- Нащинський Давид, префект києво-мо-
гилянський 263
Несторій, архиеп. константинополь-
ський 183
Никифор Каліст Ксанфопул, історик
церковний 248
Николаєв Н., *вч.* 183
Никольський Н. К., *вч.* 101
Никон Черногорець, черн., письменник
149
Нібур Р. (Niebuhr R. H.), *вч.* 41–42
Нобль Есташ, ле, драматург 261
Новак А. (Nowak A. Z.), *вч.* 104, 164, 216
Новаковський П. (Nowakowski P.), *вч.*
194, 201
Новицкая-Ежова А., *вч.* 94
- Овідій, поет античний 215
Огієнко І., *вч.* 28, 167
Озимкевич, василіянин 230
Озorio Хуан, єзуїт 228
Олексій Михайлович, цар московський
148
Ольга, кн. київська 177
Онишко А., *вч.* 257
Онуфрій (Братковський), протоігумен
Руської провінції ЧСВВ 108, 120
Онуфрій Великий, св. 234, 236
Оріген, філософ 183
Орлевич І., *вч.* 37
Острозький Костянтин, кн. 75–76, 178
Острозький Олександр, кн. 178
Остророг Ангел (Адам), кармеліт, бого-
слов 234
- П'єтночко Б., *вч.* 76, 109, 251
Павлишин А. (Pawłyszyn A.), *вч.* 34, 82,
88, 102, 137, 158
Павло, апостол 182, 194, 206, 239
Паїсій (Величковський), ерм. 162, 257
Паїсій, черн. у Скиті Манявському 87
Памво (Беринда), черн., письменник
158, 170, 175, 189
Папчинський Станіслав, засновник
ордену маріанів 214
Паранько Р., *вч.* 15, 92

- Параскева Сербська, св. 177
Парасюк В., *вч.* 76
Партеній (Ломиковський), архидиякон 88, 90, 103, 105, 139, 157–158, 184–186, 188–192
Парфеній (Анюк), архим. 79
Парфеній (Павлович), василіянин 141
Паскаль Блез, філософ 18, 262
Паскье Себастьян, дю, францисканець 223
Пассіонеі Доменіко Сільвіо, кард. 264
Пасторій Йоахим, хроніст 216
Патрикій (Журавський), василіянин 121
Патрило І., *вч.* 94
Патрицій Спорер, францисканець, професор філософії і теології 228
Пафнутій (Гидзієвич), василіянин 152
Пафнутій, еросхимонах у Скиті Манявському 86
Пашкевич У. (Paszkiewicz U.), *вч.* 38, 122, 124
Пелікан Я., *вч.* 42
Пентковская Т., *вч.* 172
Петрарка Франческо, гуманіст 190
Петро (Могила), митр. київський 15, 72–74, 78–81, 83, 148, 162, 164, 170, 177, 189, 196, 199–200
Петро І, імпер. російський 148
Петро Ломбардський, філософ 220, 224
Петров М., *вч.* 21
Петровський-Штерн Й., *вч.* 260
Петровъ Н., *вч.* 21, 109
Петрушевич А. (Петрушевичъ А., Петрушевичъ А. С.), *вч.*, свц. 22–25, 35, 57, 149
Петтегі Е. (Pettegree A.), *вч.* 48, 51, 193
Пикассо Дж., *вч.* 44
Пиккио Р. *див.* Піккіо Р.
Підлипчак-Маєрович М. (Pidłypczak-Majerowicz M.), *вч.* 35–37, 58, 60, 98, 108, 120, 144, 151, 196, 208
Підручний П. В., *вч.* 76, 106, 109, 251
Піккіо Р. (Пиккио Р., Picchio R.), *вч.* 161
Піко делла Мірандола, гуманіст 190
Пінкерс С. Т., *вч.* 226
Платон, філософ античний 215
Пліній Старший, історик античний 215
Плохій С., *вч.* 70–72
Плутарх, філософ античний 215
Подлецький Тадеуш, єзуїт 258
Попова-Пле О., *вч.* 241
Портнова А., *вч.* 48
Портнова Т., *вч.* 48
Порфирій (Скарбек-Важинський), протоархим. ЧСВВ, єп. холмський 198, 219
Посохова Л., *вч.* 46, 113, 215, 253, 263
Потоцькі, шл. рід 94
Прокопович Павло, міщ. львівський 63
Пуласький Францішек, військовий писар 235
Радишевський Онисим, друкар 167
Райнгард В., *вч.* 67
Райффенштуель Анаклет, францисканець, каноніст 228
Ренц Плацід, бенедиктинець 226
Рікер П. (Ricoeur P.), *вч.* 59, 60
Розіньолі Карло Грегоріо, єзуїт 232
Ройтер Йоганн, єзуїт, професор моральної теології 228
Романчук Р., *вч.* 101, 182
Романюк М., *вч.* 32
Рубчинський Марцін, кармеліт босий 107, 209, 210, 253
Ружицький Е. (Różycki E.), *вч.* 62, 190, 191, 245
Русянович Григорій, міщ. львівський 63
Рюриковичі, рід 19
Сава, св. 177
Сава, схимонах у Скиті Манявському 87
Сакчіні Франческо, єзуїт 100
Салазар Фернандо, де, єзуїт 241
Салерні Джованні Баттіста (Salerni Giovanni Battista), єзуїт 158, 247–249
Салюстій (Коблянський), василіянин 155
Сантакроче Андреа, де, письменник 230
Сафонієва Катерина, міщ. московська 149
Свенціцький І., *вч.* 27
Свистун Ф., *вч.* 27
Семері Андре, єзуїт, викладач філософії 222
Семянович Петро, міщ. львівський 63

- Сенека, філософ античний 151, 215
Сеник С. (Senyk S.), *вч.* 35, 76, 82–84, 102, 174–175, 194, 210
Сердан Жан-Поль, де, письменник 261
Серяков С., *вч.* 215
Сикст Еразм, лікар львівський 191
Сильвестр (Косов), митр. київський 81, 132, 164, 170, 189, 267
Сильвестр (Мальський), василіянин 121
Сильвестр, ігум. у Сатанові 139
Сильвестр, черн. у Скиті Манявському 86
Симчич М., *вч.* 220
Сироїд Д., *вч.* 181, 216
Ситникова Л., *вч.* 186
Сіністарі Людовіко Марія, францисканець 253
Сінкевич Н., *вч.* 123, 150, 164, 189, 217, 242
Сіцинський Ю. (Съцинский Е.), *вч.* 27, 145
Січинський В., *вч.* 149
Скарга Петро, єзуїт 188
Скіннер Б. (Skinner B.), *вч.* 70–71, 229
Склокін В., *вч.* 256
Скорина Франциск, друкар 138
Скочияс І. (Скочияс Іг., Skoczylas I.), *вч.* 19, 39, 74, 76, 79, 81, 87, 91–92, 126, 148, 162, 184, 196, 198, 257–258
Скочияс Ір., *вч.* 92
Скрутень Й., *вч.* 20, 25, 27, 115, 159, 185
Скуполі Лоренцо, театинець 209, 232–233
Славінська І., *вч.* 44
Сльозка Михайло, друкар 104
Созомен, історик античний 248
Созонт (Ломиковський), ерм. у Підгірцях 185
Сокольская М., *вч.* 161
Сократ Схоластик, історик 241, 248
Сократ, філософ античний 215
Сосипатр (Княгиницький), настоятель у Товмачі 159
Старик В., *вч.* 34–35
Стеблій Ф., *вч.* 190
Стефан (Яворський), митр. рязансько-муромський 148, 235
Стефан Дечанський, св. 177
Стефан, диякон, переписувач 167
Стецик Ю., *вч.* 108, 237
Стріха Я., *вч.* 260
Студинський К., *вч.* 26
Суарез Кипріян, єзуїт, професор риторики 214
Сульпіцій Север, св. 208
Съцинский Е., *див.* Сіцинський Ю.
Тараніна Б., *вч.* 123
Тарасій (Попельницький), василіянин 140
Таргарета П'єтро, філософ, ректор Паризького університету 220–221
Татьяніна Ю., *вч.* 18
Тацит, історик античний 215
Теодор (Стрельбицький), василіянин 259
Теодора, св. 172
Теодорит Кирський, еп., богослов 248
Теодосій Стрийський, єросхимонах у Скиті Манявському 87
Теодосій, архим. в Уневі 168
Теодосій (Теодосій Манявський), ігум. у Скиті Манявському 24, 33, 83, 86, 102, 178, 180
Теодосій, імпер. візантійський 248
Теодосій, митр. молдовський 79
Теодосій, св. 177
Теофан (Голдаєвич), василіянин, професор риторики 107
Теофан (Дроздовський), василіянин 254
Теофан (Прокопович), архиеп., письменник 26, 28
Теофіл (Салашацький), ігум. у Підгірцях 95
Теофілакт (Орищиц), василіянин 150
Теофілакт Болгарський, архиеп., богослов 240
Теофілакт, ерм., переписувач 168
Тереза Авільська, св. 191, 237
Терентій, єродиякон у Скиті Манявському 86
Тертуліан, богослов 240
Тиллих П., *вч.* 42, 44
Тильковський Войцех, єзуїт 237
Тилявський І., *вч.* 158, 196–197, 199, 257

- Тимофій (Симонович), черн., полеміст 78
Тимофій, свщ., переписувач 174
Тиндюк М. (Тындюкъ М.), *вч.* 25
Тирел Джеймс, політичний мислитель 264
Тит Лівій, історик античний 215
Тіллїх П., *вч.* 42
Тобіас Лохнер, єзуїт 210
Толле Д. (Tollet D.), *вч.* 71
Тома Аквінський, св., богослов 193, 224–226, 236, 245
Тома від Ісуса, кармеліт босий 210
Томашевський Міхал, драматург 258
Трельч Е., *вч.* 16
Трунте Г. (Trunte H.), *вч.* 72
Турнелі Оноре, де, богослов 226
Тындюкъ М. *див.* Тиндюк М.
- Ульяновський В., *вч.* 76, 180, 217
Урбан VIII, папа римський 255
Урсовіта Блажей, премонстрант 100
- Фалькенер Міхал «Вроцлавчик», богослов 222
Федорович Матвій, міщ. львівський 63
Феліціан (Володкович), єп. холмський 198
Фенелона Франсуа, архієп., богослов 261
Феодор Олексійович, цар московський 148
Феодорит, єросхимонах у Скиті Манявському 86
Филипович Іван, друкар 242
Філарет (Кошачовський), черн. 153–154
Філарет, настоятель у Скиті Манявському 92
Філевич Н., *вч.* 28
Філіп Пустельник (Мононтроп), письменник 172, 186
Філіпович Якуб, проповідник Львівської катедрі 218
Фонсека Педро, да, єзуїт 220
Формей Йоганн Генріх Самуель, письменник 124–125
Франко І., *вч.* 25–27
Франколіні Бальдасаре, єзуїт 245
- Фрис В., *вч.* 30, 34, 46, 57, 144, 150
Фрітц Йоганн Крістіан Готфрід, художник 125
- Хойнацкій А. Ф., *вч.* 80
Хок'єр Жан, де, письменник 216
Хома О., *вч.* 226
Хризостом Джованні, єп. у Римі 244
Хуенін Гаспар, ораторіанець 226
- Цеєден Е. В., *вч.* 67
Целевич Ю. (Целевичъ Ю.), *вч.* 21, 180
Цицерон Марк Тулій, поет античний 190, 215, 241, 250
Ціборовська-Римарович І., *вч.* 45, 62, 124
Цьольнер Е., *вч.* 257
- Чезаре Бароніо, кард. 143, 248
Чесноковський Іван, міщ. львівський 63
Чистякова М., *вч.* 172
Чуба Г., *вч.* 174
Чума Б., *вч.* 210
- Шаблова Т., *вч.* 101
Шамрай М., *вч.* 51, 151
Шараневич І., *вч.* 25
Шарт'є Р. (Chartier R.), *вч.* 49–50, 54, 98, 110, 236
Шевченко І., *вч.* 78
Шевченко Т., *вч.* 214
Шерлок Пол, єзуїт 240
Шіллінг Г., *вч.* 67
Шкраб'юк П., *вч.* 148
Шманько Т., *вч.* 198–199
Шмеман О., *вч.* 196
Шустова Ю., *вч.* 63, 138, 146, 198
Щурат В., *вч.* 25–26, 54, 56, 172
- Эко У., *вч.* 241
- Юнг Мельхіор, професор риторики 215
Юстин (Ляшевич), василіянин, консултор Руської провінції ЧСВВ 150, 225
Юстиніан, імпер. візантійський 241

- Яків (Суша), єп. холмський 142
 Якоб Ворагінський, черн. 193
 Яковенко Н., *вч.* 18–19, 70, 72, 148, 162, 164, 175, 188, 238–241, 244
 Ян II Казимир, кор. польський і вел. кн. литовський 216
 Януарій (Білінський), василіянин 143
 Яременко М., *вч.* 19, 46, 54, 123, 130, 134, 197, 202
 Ясіновський Ю., *вч.* 31, 138, 168
- Ahn D., *вч.* 261
 Alberti A., *вч.* 182
 Almes I. *див.* Альмес I.
 Andersen C. A., *вч.* 223
 Andrusiak M., *вч.* 91, 184–185
 Auge O., *вч.* 70, 84
- Backer de Al., *вч.* 222, 228, 240
 Backer de Aug., *вч.* 222, 228, 240
 Bahlcke J., *вч.* 69, 70, 78
 Bajda J., *вч.* 228
 Bamji A., *вч.* 67
 Barbier Fr., *вч.* 46
 Barwiński E. *див.* Барвінський Є.
 Bayard P. *див.* Баяр П.
 Beales D., *вч.* 66, 137, 258
 Beljakova E. V., *вч.* 83
 Bellingradt D., *вч.* 136, 152
 Bertuccioli G., *вч.* 262
 Bieńkowski L., *вч.* 95
 Birrell J., *вч.* 82
 Blair A., *вч.* 236
 Blažejovskij D., *вч.* 244
 Bloom H. *див.* Блум Г.
 Bonnell V. E., *вч.* 54
 Borkowska M., *вч.* 44
 Bremer T., *вч.* 72
 Brendecke A., *вч.* 49
 Breuer D., *вч.* 255
 Brewer J., *вч.* 142
 Bromilow P., *вч.* 236
 Brüning A. *див.* Брюнінг А.
 Burke P. *див.* Берк П.
 Burson J. D., *вч.* 223–224
- Bushkovitch P., *вч.* 161
 Butterwick R., *вч.* 256
 Büttgen Ph., *вч.* 17, 69
- Cannadine D., *вч.* 17
 Caravale G., *вч.* 251
 Cassidy-Welch M., *вч.* 112
 Cálvez F., *вч.* 215
 Chapman A., *вч.* 17
 Charipova L., *вч.* 78, 164
 Chartier R. *див.* Шартьє Р.
 Chotkowski W., *вч.* 258
 Chrissidis N. A., *вч.* 161
 Coffey J., *вч.* 17
 Coldough S., *вч.* 51
 Collani C., *вч.* 262
 Collinet J.-P., *вч.* 261
 Constantinidou N., *вч.* 52
 Conticello C. G., *вч.* 176
 Corbin A., *вч.* 82
 Cox J. F., *вч.* 215
 Crăciun M., *вч.* 69
 Cracraft J., *вч.* 224
 Craig C. A., *вч.* 41
 Cybulski Ł., *вч.* 44
 Cukwas O., *вч.* 62
- Darnton R. *див.* Дарнтон Р.
 Darowski R., *вч.* 222
 Dawson P., *вч.* 251
 Derwich M., *вч.* 65, 137, 153
 Dingel I., *вч.* 67, 69
 Dominé A.-S., *вч.* 97
 Doronin A., *вч.* 70
 Doyle J. P., *вч.* 222
 Duhamelle C., *вч.* 17, 69
- Edney M. H., *вч.* 264
 Eliot S., *вч.* 46, 51
 Enenkel K., *вч.* 106
 Estreicher K., *вч.* 176
 Evans G. R., *вч.* 66
 Evenett O. H., *вч.* 193
- Farge J. K., *вч.* 220
 Feather J., *вч.* 48

- Florovsky G., *вч.* 41–42, 45
 Franczyk-Cegly A., *вч.* 250
 Frank G., *вч.* 176, 206
 Fyrigos A., *вч.* 245
- Galadza P., *вч.* 201
 Gapski H., *вч.* 66
 Garberson E., *вч.* 111
 Garrett J., *вч.* 256
 Garzaniti M. *див.* Гардзанити М.
 Gemert G., van, *вч.* 112
 Getka J. *див.* Гетка Й.
 Ghitta O., *вч.* 69
 Gil A. *див.* Гіль А.
 Goldenbaum U., *вч.* 220, 263
 Goldie M., *вч.* 264
 Górski K., *вч.* 209
 Góry B., *вч.* 36–37
 Grafton A., *вч.* 215
 Granat W., *вч.* 225
 Gregory B. S., *вч.* 17
 Greyerz K., von, *вч.* 17, 68–69
 Grigore M.-D., *вч.* 67, 70, 72
 Grzebień L., *вч.* 122, 144, 213
 Guenther K., *вч.* 216
 Gwioździk J., *вч.* 45, 71, 82, 100
- Hartmann P. C., *вч.* 70
 Harvey J. G., *вч.* 213
 Hedges P., *вч.* 16
 Hengst K., *вч.* 223
 Henryot F. *див.* Енріот Ф.
 Heppner H., *вч.* 255
 Herbst S., *вч.* 263
 Herzig Francisco *див.* Герциг Франциск
 Hess V., *вч.* 49
 Hilarion Karpiński *див.* Іларіон (Карпінський)
 Hingley Sh., *вч.* 166
 Hinske N., *вч.* 223
 Hourcade Ph., *вч.* 261
 Hubert J., *вч.* 67
 Hufton O., *вч.* 17
 Hunt L., *вч.* 54
 Hupchick D. P., *вч.* 177
- Ignatii Filipowicz *див.* Ігнацій (Філіпович)
 Ingesman P., *вч.* 16, 17, 68
 Isaievych I. *див.* Ісаєвич Я.
 Isajewycz J. *див.* Ісаєвич Я.
 Ivanov A. V., *вч.* 256
- Jakubowski-Tiessen M., *вч.* 69
 Janssen G. H., *вч.* 67
 Jaroszewicz-Pieresławcew Z., *вч.* 204
 Jaumann H., *вч.* 223
 Jolly C., *вч.* 112, 203
 Jörg S., *вч.* 16
- Kallendorf C., *вч.* 215, 230
 Karant-Nunn S. C., *вч.* 172
 Kaufmann Th. *див.* Кауфман Т.
 Kawalec A., *вч.* 95
 King A. S., *вч.* 16
 Kislova E., *вч.* 229
 Kitromilides P. M., *вч.* 161, 257
 Klueting H., *вч.* 223
 Kłoczowski J., *вч.* 30, 66, 74
 Kolessa A., *вч.* 27
 Kompaniewicz B., *вч.* 20
 Korolevskij C., *вч.* 245
 Korolko M., *вч.* 214
 Korsten F., *вч.* 112
 Kosętki H., *вч.* 36–37
 Kozak S., *вч.* 29
 Krajcar J., *вч.* 245
 Krasicki I., *вч.* 65
 Kraus D., *вч.* 50
 Kretowicz [A.] *див.* Кретович А.
 Kubicka E., *вч.* 229
 Kuczyńska M., *вч.* 84, 104
 Kurschus S., *вч.* 54
 Kuzicki J., *вч.* 95
 Kühner-Wielach F., *вч.* 67, 70, 72
- Laven M., *вч.* 67
 Leclercq H., *вч.* 184
 Leclercq J., *див.* Леклерк Ж.
 Leedham-Green E., *вч.* 109, 120, 166
 Lehmann H., *вч.* 69
 Lehner U. L., *вч.* 68, 220, 224–225, 228, 255–257

- Leinkauf Th., *вч.* 176, 206
Leinsle U. G., *вч.* 224
Leppin V., *вч.* 17, 18
Link-Lenczowski A., *вч.* 235
Lorens B. *див.* Лоренс Б.
Lotz-Heumann U., *вч.* 67
Luebke D. M., *вч.* 67, 193
- Łaskiewicz H., *вч.* 74
Łew B. *див.* Лев В.
Łopatecki K., *вч.* 37
Łosowski J., *вч.* 62
- Machilek F., *вч.* 69
Maclean I. *див.* Маклін І.
Makrides V. N., *вч.* 257
Malettke K., *вч.* 262
Mangenot E., *вч.* 247
Markowskiej E., *вч.* 62
Marshall P. *див.* Маршал П.
Martimort A., *вч.* 165
McIntire C. T., *вч.* 41
McKitterick D., *вч.* 110, 120
McLeod H., *вч.* 16
Mehlman J., *вч.* 203
Melion W. S., *вч.* 106
Messerli A., *вч.* 98, 236
Metzler J., *вч.* 247
Michaux G., *вч.* 130
Milkowicz W., *вч.* 126
Misiurek J., *вч.* 107
Monok I., *вч.* 46
Morrish P. S., *вч.* 109, 119
Moschos D. *див.* Мосхос Д.
Moureau F., *вч.* 261
Müller Ad., *вч.* 223
Müller An., *вч.* 162
Muller R. A., *вч.* 68, 220, 224–225, 228,
255, 257
Murdock G., *вч.* 69
- Nabywaniec S., *кс., вч.* 109, 114
Nanni S., *вч.* 264
Narbutienė D., *вч.* 237
Narbutt O., *вч.* 166
Naumow A., *вч.* 84, 136, 218
- Netzhammer R., *вч.* 245
Niebuhr R. H., *див.* Нібур Р.
Niedźwiedz J., *вч.* 136
Nord P., *вч.* 216
Nouzille Ph., *вч.* 45
Nowak A. Z. *див.* Новак А.
Nowakowski P. *див.* Новаковський П.
- O'Brien W. P., *вч.* 255
Oblak T., *вч.* 225
Ocieczek R., *вч.* 190
- Pade M., *вч.* 230
Pałubska Z., *вч.* 234
Panuś K., *вч.* 172, 216–217
Paszkiwicz U. *див.* Пашкевич У.
Păun R. G., *вч.* 161
Pawluczuk U., *вч.* 57
Pawłyszyn A. *див.* Павлишин А.
Pearson D., *вч.* 51
Pernicone J. M., *вч.* 251
Perotto M., *вч.* 182
Petrović M., *вч.* 257
Petrovsky K., *вч.* 177
Pettegree A. *див.* Петтергі Е.
Pfeifer M., *вч.* 45
Picchio R. *див.* Піккіо Р.
Pidłypczak-Majerowicz M. *див.* Підлип-
чак-Маєрович М.
Pierre M.-J., *вч.* 176
Pietrzak Thébault J., *вч.* 44
Podskalsky G., *вч.* 176–177, 257
Pomplun T., *вч.* 224–225, 241
Popescu P., *вч.* 176
Porter R., *вч.* 142
Posch E., *вч.* 255
Printy M., *вч.* 256
- Quantin J.-L., *вч.* 228
- Radoslavova D., *вч.* 177
Radvilienė V., *вч.* 237
Rauckytė-Bikauskienė D., *вч.* 237
Rautenberg U., *вч.* 46
Reusch F. H., *вч.* 212, 251
Ricoeur P. *див.* Рікер П.

- Rietbergen P., *вч.* 112
 Rodak P., *вч.* 50, 137
 Roeber A. G., *вч.* 68, 220, 224–225, 228, 255, 257
 Rohdewald S., *вч.* 78
 Romoli F., *вч.* 182
 Rose J., *вч.* 46, 51, 213
 Różycki E., *див.* Ружицький Е.
 Rubin J. Sh., *вч.* 48–49
 Rubio E. G., *вч.* 229
 Rublack U., *вч.* 172
- Saenger P., *вч.* 98, 112
 Salerni Giovanni Battista *див.* Салерні Джованні Баттіста
 Salman J., *вч.* 152
 Schmidt Ch., *вч.* 16
 Schmitt-Maaß Ch., *вч.* 261
 Seirinidou V., *вч.* 255
 Semkowicz A., *вч.* 27
 Seng H., *вч.* 222
 Senyk S. *див.* Сеник С.
 Sewell H. W., *вч.* 54
 Sgard J., *вч.* 261
 Sheridan M., OSB, *вч.* 45
 Sherman W. H., *вч.* 136
 Shore P., *вч.* 68
 Sidorowicz-Mulak D., *вч.* 250
 Simiz S., *вч.* 217
 Skinner B. *див.* Скіннер Б.
 Skoczylas I. *див.* Скочилиас І.
 Słowikowski T., *вч.* 216
 Sommervogel Ch., *вч.* 222, 228, 240
 Sponberg Pedley M., *вч.* 264
 Staubach N., *вч.* 106
 Stein P., *вч.* 54, 136
 Steindorff L., *вч.* 70, 84
 Stockhorst S., *вч.* 261
 Stolarczyk M., *вч.* 95
 Storch T., *вч.* 262
 Strohmeyer A., *вч.* 69–70
 Suarez M. F., *вч.* 48, 51
 Sulpasso B., *вч.* 182
 Suttner E. Ch., *вч.* 70, 72, 162
 Szabo F. A. J., *вч.* 54, 258
- Szaraniewicz I., *вч.* 25
 Szántay A., *вч.* 54, 258
 Szyrwińska A., *вч.* 261
- Tambrun-Krasker B., *вч.* 222
 Tatarenko L., *вч.* 74
 Tichy R., *вч.* 44, 98
 Tollet D. *див.* Толле Д.
 Tóth I. G., *вч.* 54, 98, 258
 Trunte H. *див.* Трунте Г.
- Udías A., *вч.* 223
- Vacant A., *вч.* 247
 Velladics M., *вч.* 54
 Vermiglioli G. B., *вч.* 223
 Vos P., *вч.* 82
- Wagilewicz D. *див.* Вагилевич І.
 Walczak W., *вч.* 37, 63
 Wallace P. G., *вч.* 68
 Walsby M. *див.* Волсбі М.
 Wawryk M. *див.* Ваврик М.
 Wawrzyniuk P. *див.* Вавженюк П.
 Webber T., *вч.* 109, 120, 166
 Weber N., *вч.* 226
 Weedon A., *вч.* 51
 Weiss M., *вч.* 216
 Weiß W., *вч.* 255
 Welykyj A. G., *вч.* 59
 Wereda D., *вч.* 63, 198
 Witkowski R., *вч.* 71, 82
 Wojnar M., *вч.* 106
 Wokler R., *вч.* 264
 Wolf H. von, *вч.* 16
 Wójcik E., *вч.* 36–37
 Wriedt M., *вч.* 176, 206
 Wünsch Th., *вч.* 78
 Wyczawski H., *вч.* 126, 130
 Wyrwa A. M., *вч.* 71, 82
- Zabraniak S., *кс.*, *вч.* 109, 114
 Zijlstra O., *вч.* 82
- Żurawińska Z., *вч.* 204

ГЕОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК¹

Список скорочень

в-во → воєводство

м-р → монастир чоловічий

о. → острів

с. → село

ц-ва → церква

Австрійська монархія (Австрія, Австрія
Нижня, Габсбурзька монархія) 39, 54,
157, 254–257

Айхштет, м-р 254

Америка 39

Амстердам, м. 250

Англія 262

Антверпен, м. 117, 147

Апостольська столиця *див.* Римський
Апостольський престол

Аугсбург, м. 223, 228

Афон (Свята Гора) 83, 102, 149, 178,
180, 182

Баварія 76, 223, 256

Балкани 161, 176

Бар, м-р 27, 93, 124, 200

Безансон, м. 222

Бесіди, м-р 93, 102–103, 158

Більче, м-р 93

Болохів, м-р 93

Бранево, м. 143

Бранівка, с.

– ц-ва св. Параскеви 144

Брашів, м. 29

Британія 262

Буковина 56, 70

Буковина Південна 180

Бухарест, м. 29, 30

Бучач, м-р 25, 90, 106, 122–123, 132,
134, 156–157, 200, 203–204, 209

Бучина *див.* Золочів

Валахія 162

Варшава, м. 30, 36, 39, 58, 188, 204, 237

– м-р Успення Пресв. Богородиці 58

Ватопед, м-р 178, 180

Великий Новгород, м.

– м-р св. Юрія Побідоносця 189

Великополе, с.

– ц-ва Пресв. Богородиці 144

Венеція, м. 177, 221, 240

Верхрата, м-р 253

Відень, м. 39, 143

Вільно (Вільнюс), м. 39, 71–72, 94, 136,
172, 178, 198, 208, 212, 218

– м-р Пресв. Духа 78

– м-р Пресв. Трійці 113, 196, 206,
212, 253, 257, 262

Віцинь, м-р 93, 124, 128, 133, 138, 156,
200–202, 208, 252

Вічне місто *див.* Рим

¹ До географічного покажчика не ввійшли терміни з додатків.

- Волинське в-во 75
 Волинь 167
 Володимирська єпархія 126, 198
 Волощина 79, 162
 Вроцлав (Wrocław), м. 35, 39, 58, 204
 Габсбурзька монархія *див.* Австрійська монархія
 Галицька митрополія 184
 Галицька провінція ЧСВВ 237, 258
 Галицький деканат 130
 Галицький крилос 93
 Галицький офіціалат 184
 Галицький повіт 139
 Галичина 23–24, 56, 70, 258
 Галичина Східна 264
 Головчинці, м-р 93
 Голубиця, с. 88, 114
 Городенка, м-р 37, 93, 156, 200, 209
 Гошів, м-р 93
 Гоща, колегіум 237
 Грабівці, м-р 154
 Греція 82, 161
 Гуменець, м-р (скит) 128, 154
 Гданськ, м. 190
 Дермань, м-р 75, 180
 Доброміль, м-р 237
 Добряни, м-р 34, 93, 118, 124, 128, 133, 140–141, 144, 154, 199
 Дорогів, м-р 93
 Європа латинська 16, 50, 53, 60, 65, 67, 75, 98, 113, 119, 122, 130, 132, 161, 165, 190, 193, 196, 214, 217, 220, 223, 228, 240, 255–256, 258, 270, 272
 Європа православна (Південна, Південно-Східна, Східна) 16, 82, 70–71, 161–162, 165, 168, 176, 240, 268, 270
 Європа Центрально-Східна 70
 Житомир, м. 58
 Жовква, м-р 25, 93, 184, 231
 Жовква, м-р жіночий 157
 Завалів, м-р 24, 93, 116, 128, 133, 156, 200, 208
 Загвіздя, м-р 156
 Задарів, м-р 31, 59, 130, 200, 209
 Задороже, м-р 93
 Зальцбург, м. 71
 – м-р бенедиктинців 255
 Замостя, м. 92, 158, 194, 231, 242, 250
 Збараж, м-р 94, 200, 254
 Зимно, м-р 126
 Золочів (Бучина), м-р 93, 115, 124, 128, 130, 133, 158, 168, 185, 199–200, 204, 208, 254
 Ірландія 67
 Іспанія 65, 256
 Італія 39, 223
 Калинівці, ц-ва 114
 Каліш, м. 218, 234
 Кам'янецький крилос (Кам'янецький офіціалат) 93, 184
 Кам'янець-Подільський, м-р 58, 61, 93, 145, 151, 158, 200
 Київ, м. 19, 57–58, 72, 75, 80, 123, 136, 164, 170, 178, 189, 198, 201
 – колегіум Києво-Могилянський 78, 81
 – м-р Києво-Печерський (Києво-Печерська лавра, Печерський монастир) 58, 78–80, 87–88, 152, 251
 – м-р Межигірський 153
 – м-р Михайлівський Золотоверхий 217
 – м-р св. Катерини 134
 – м-р св. Софії (Собор св. Софії) 77, 123, 134, 217
 – ц-ва Спас на Берестові 73
 Київська митрополія (митрополія Русі) 15, 19, 67, 69, 70–72, 74–75, 78–80, 83, 87, 92, 94–95, 102, 123, 132, 148, 152–153, 162, 164–165, 174–175, 178, 194, 196–197, 210, 217, 230, 238, 241, 256, 266–267, 270–272
 Кирило-Білозірський м-р 101, 169
 Китай 262

- Клостернойбург, м-р 254
Клуж, м. 29
Коїмбра, м. 220
Коломийський деканат 130
Коломия, м-р 91, 103, 128, 145, 154, 156, 199
Константинопольський патріархат (Константинопольський вселенський престіл) 83
Коржівці, м-р 93
Коронна провінція *див.* Святопокровська провінція
Косів, м-р 114, 149, 154, 156, 199
Краків (Kraków), м. 39, 58–59, 100, 190, 212
– м-р домініканців 139
– м-р францисканців 126
Краснопуща, м-р 63, 93, 103, 118, 133, 141, 200–201
Крехів, с.
– м-р 20–21, 24–26, 30–31, 57, 82–85, 87–88, 91–95, 102, 107, 113, 116, 120–122, 128, 132–133, 142, 146, 148–149, 150, 157–158, 166–172, 174–175, 192, 200–202, 204, 208–209, 212–219, 252–254, 260
– ц-ва Преображення Господнього 148
– ц-ва св. Миколая Чудотворця 145
Кривець, с. 144
Кринос, с. 148, 154, 199
– м-р (ц-ва) пророка Іллі 37, 133, 199
– м-р Успення Пресв. Богородиці (м-р катедральний) 37, 93, 103, 114, 128, 133, 145–146, 148, 151, 154, 156, 159, 184, 200
Крит, о. 177
Кутейн, м-р 78

Лаврів, м-р 83, 237
Литва 39
Литвинів, м-р 31, 93, 156, 200
Литовська провінція *див.* Святотроїцька провінція ЧСВВ
Ліон, м. 50, 214, 222, 240
Лондон, м. 222
Лотарингія 261

Лука, м-р 93, 200
Луквиця, м-р 93, 156, 200–201
Луцька єпархія (Луцьке владичтво, Луцька катедрa) 88, 92, 196
Львів, м. 20–22, 24, 27, 29–30, 35–36, 56–57, 71–72, 81, 87, 93–94, 103, 115, 118, 126, 128, 138–139, 142–143, 146, 149, 152, 156, 158–159, 167, 172, 175, 178, 190–191, 198–201, 204, 211, 219, 222–223, 226, 231–232, 236–237, 242, 250, 252, 269, 270
– м-р домініканців 122, 130, 139
– м-р св. Йоана Богослова (Йоана) 27, 93, 143, 152, 231
– м-р св. Онуфрія 24–29, 32, 56–57, 93, 115–116, 118, 122–123, 128, 130, 134–135, 141, 143–144, 146, 148–150, 157, 159, 166, 169, 170–171, 174–175, 185, 192, 200, 204, 208, 231, 252, 260, 263–264
– м-р св. Юрія Побідоносця (м-р катедральний, катедрa) 24, 34, 37, 55, 87, 90–91, 93–94, 103, 115–116, 118–119, 122–123, 126, 128, 132–135, 139, 141, 150, 152, 156–158, 160, 184, 187, 199–202, 204, 208, 213, 217–218, 220, 222–226, 228, 230, 236–237, 242, 252–253, 263
– м-р францисканців 130
Львів, братство Успенське ставропігійне 159
Львівська архієпархія греко-католицька 28
Львівська єпархія (Львівське владичтво) 15–16, 19–20, 22, 29, 31, 34–35, 38, 48, 56–60, 63–64, 67, 74–75, 79–84, 87–88, 91–95, 97–98, 100, 102–105, 110, 112–114, 116, 120–121, 123–124, 126–129, 131–133, 135–137, 139, 142, 144, 146, 151–152, 154, 156, 159, 160–162, 164–166, 169, 172, 174, 176–177, 184–186, 189, 190–193, 196–199, 201, 204, 206, 209–210, 212–213, 218–219, 223, 229–230, 242, 251–254, 258, 260, 263, 265, 268–270, 272
Львівська митрополія латинська 251

- Львівський крилос (Львівський офіціалат) 93, 184
- Любартів, м-р 180
- Любеч, с. 219
- Люблін, м. 34, 218, 235, 250
– колегіум єзуїтів 130
- Люцерн, м. 212
– м-р 254
- Македонія 79
- Маліївці, м-р 93
- Манявський Скит (Манява, Манявська обитель, Манявський м-р, Великий Скит) 21–22, 24, 29–31, 34–35, 57–58, 69, 78–79, 82–84, 86–87, 89–92, 95, 102–103, 105, 113, 126, 145, 148, 159–160, 162, 165, 168, 176, 179, 180, 182, 185, 265
- Мец, м. 261
– м-р св. Арнольда 130
- Мілан, м. 232
- Молдова 79, 82, 103, 149, 162
- Москва, м. 71, 88, 103, 126, 149, 184, 186, 189, 198
– лавра Троїце-Сергієва 126
– м-р св. Симона 189
- Московська держава (Московія) 101, 149, 169, 178 *див. також* Російська держава
- Московська митрополія (патріархат) 71, 126, 184
- Мостки, с. 254
- Низкиничі, м-р 126
- Нікея, м. 251
- Німеччина 39, 254
- Новгород-Сіверський, м. 188, 252
- Нямц, повіт
– лавра 162
– собор Вознесіння Господнього 163
- Османська імперія 67
- Остріг, м. 71, 75, 178
- Падуя, м. 250
- Париж, м. 233
- Пассау, м. 228
- Пациків, м-р 24, 93, 103
- Перегінське, м-р 184
- Перемишль, м. 39
- Перемишльська єпархія 80, 83, 92
- Перемишльська земля 237
- Перуджа, м. 223
- Південна Буковина 29
- Підгір'я, с. 149
- Підгірці, м-р 20, 24–27, 31–32, 83, 88, 90, 93–94, 103, 105, 114–115, 119, 126, 128, 130, 133–135, 139–140, 143, 145, 149, 151, 157, 159–160, 165–166, 168–170, 173, 185–186, 188, 192, 198–200, 208, 210, 230, 242, 252, 254, 260–262, 264
- Підгородище, м-р 31, 93, 141–142, 151–154, 156, 158, 200
- Піддубці, м-р 93, 231
- Підкарпаття 144
- Пітрич, м-р 24, 37, 93, 144, 200
- Погоня, м-р 59, 93, 146, 156, 200
- Поділля 141, 145, 200, 231, 270
- Покуття 218
- Поллінг, м-р в Баварії 223
- Полоцьк, м. 234
- Полтава, м. 162
- Польсько-Литовська держава *див.* Річ Посполита
- Польща 39, 58
- Помпеї 46
- Португалія 220, 256
- Почаїв, м-р 87, 107, 139–143, 145, 158, 196, 198, 201, 206, 231–232, 234, 242, 257–259
- Прикарпаття 135, 156
- Прут, річка 87
- Путна, м-р 176
- Радомишль, м. 18
- Ренн, м. 52
- Рим (Вічне місто) м. 39, 122, 135, 143, 150, 152, 215–216, 222, 230, 235–236, 242–247, 249–250, 268 *див. також* Римський Апостольський престол
– колегіум єзуїтів 222

- колегіум Конгрегації поширення віри 94, 151
- колегіум Грецький папський 76, 244, 245
- Римський Апостольський престол (Апостольська столиця, Рим, Римський престол) 90, 92, 154, 197, 242, 246, 252
- Річ Посполита (Польсько-Литовська держава) 19, 35, 38, 65–66, 68, 71, 74–75, 87, 95, 122, 135, 190, 193, 196, 209–210, 214–215, 217, 256, 258, 260–263, 265
- Російська держава (Російська імперія) 65, 71, 235, 256 *див. також* Московська держава
- Рудники, м-р 200
- Рудники, с. 144
- Румунія 29, 34, 163
- Руська провінція *див.* Святопокровська провінція
- Руське в-во 80, 83, 88, 102, 122, 144, 178, 180, 270

- Саламанка, м. 240
- Самара, м-р Пустинно-Миколаївський 134
- Сандомир, м. 218
- Сатанів, м-р 27, 37, 93, 200
- Сваричів, м-р 24, 149
- Свята Гора *див.* Афон
- Святопокровська провінція ЧСВВ (Коронна провінція, Руська провінція) 35–37, 58, 60, 90, 92–95, 108, 110, 115, 121, 128, 136, 139, 150, 152, 154, 210, 236–237, 242, 244–245, 250, 252
- Святотроїцька провінція ЧСВВ (Литовська провінція) 35, 59, 90, 92, 152
- Сербська Церква 257
- Слобідська Україна 46
- Смолин, м-р жіночий 93
- Сокілець, м-р 37, 59, 93, 139, 156, 200
- Соловки, м-р 126
- Спас (нині Старосамбірського району), м-р 219
- Ставчани, с. 157
- Стоянів, м-р 126
- Страсбург, м. 215
- Струсів, м-р 81, 94
- Сугаки, с. 145
- Супрасль, м. 184, 196, 198
 - м-р 152, 196
- Сусолів, с. 237
- Сучавиця, м-р 29, 30, 34, 82, 103, 206

- Теребовля, м-р 24, 93–94, 124, 126, 128, 133, 156, 166, 169, 170–171, 175, 192, 200–201, 204
- Тернопіль, м. 57
- Тернопільська область 57
- Тисмениця, с. 178
- Тлумач, м-р 103, 145
- Товмач, с. 154
 - м-р 24, 91, 154, 159, 199
 - ц-ва Успення Пресв. Богородиці 154
- Толедо, м. 241
- Торокани, містечко (нині с. Іменин у Білорусі) 237

- Угерске Градіште, м. 157
- Угорники, м-р 24, 83, 91, 103, 135, 138, 152, 180, 201, 204, 260
- Україна 15–16, 18–20, 29, 39, 70–71, 74–75, 81, 113, 123, 142, 164, 190, 265, 267
- Україна Правобережна 159, 260
- Улашківці, м-р 93, 115, 201, 231
- Умань, м-р 58
- Унів, с. 198, 232
 - м-р (архимандрія, лавра) 24, 30–31, 37, 83, 88, 93–94, 103, 116, 124, 128, 133, 135, 138, 141, 146, 148, 156, 168, 180, 183, 196, 200–202, 208–209, 217, 242, 254

- Франція (Французьке королівство) 49, 52, 130, 256

- Ченстохова, м. 218
- Чернігів, м. 188, 212
- Чортків, м-р 93, 124, 156, 201

Шаргород, м-р 93, 114, 200–201
Швейцарія 212, 254
Шотландія 48

Ярослав, м.
– колегіум єзуїтів 130

Ясениця, м-р 93
Ясси, м. 29–30

Kraków *див.* Краків

Wrocław *див.* Вроцлав

КИЇВСЬКЕ ХРИСТІЯНСТВО

Започаткована у 2013 р. під науковим керівництвом професора Ігоря Скочи-
ляса видавнича серія «Київське християнство» представляє наукові резуль-
тати навчально-дослідної програми Гуманітарного та Філософсько-бого-
словського факультетів Українського католицького університету «Київське
християнство та унійна традиція». Підтримана Синодом Єпископів УГКЦ
академічна ініціатива має зміцнити пророчий голос Київської Церкви і спри-
яти єдності українських Церков Володимирового Хрещення. Від 2015 р. по-
чав діяти публічний сегмент програми – проєкт «Соборна Україна та Київ-
ська традиція», який уможливорює суспільну артикуляцію ідеї Київської
Церкви та наголошує на тисячолітньому зв'язку між українською культу-
рою і християнством. Академічним завданням програми є критичне дослі-
дження богословських, канонічних і соціокультурних джерел передання Ки-
ївської митрополії у ширшому порівняльному контексті універсальних
християнських традицій Візантії, латинського Заходу та східних православ-
них спільнот, а також рецепції у слов'янських землях унійної ідеї. Головну
увагу програма зосереджує на міждисциплінарному вивченні сформованої
на цивілізаційному пограниччі християнського Сходу і Заходу *київської
традиції*. В її основу лягли слов'янсько-візантійський обряд (зокрема, схід-
на Літургія), оригінальна богословська думка й помісне церковне право,
єдина канонічна територія, особлива духовість, спільні соціокультурні й ре-
лігійні практики, кодифікована церковнослов'янська мова та усталена пам'ять
про минуле. Сукупно вони творили елементи тяглості тогочасної культури,
а в модерну добу уможливили формування національних ідентичностей та
появу нових еклезіальних спільнот у Східній і Центрально-Східній Європі.

KYIVAN CHRISTIANITY

The serial publication, *Kyivan Christianity*, launched in 2013 under the supervision of Professor Ihor Skochylias, disseminates scholarly findings, produced by the Research Program at the Humanities Faculty and the Faculty of Philosophy and Theology under the auspices of the Ukrainian Catholic University. The Program is entitled *Kyivan Christianity and the Uniate Tradition*. It is supported by the UGCC Synod of Bishops, and seeks to strengthen the prophetic voice of the Kyivan Church as it promotes unity among the Ukrainian Churches, which emerged from Volodymyr's baptism of Kyivan Rus'. One of the public aspects of the program is the project *United Ukraine and the Kyivan Tradition*, initiated in 2015 and still running well. This project has provided a good venue for publicly articulating ecclesial identity of the Kyivan Church and for voicing the idea that the Kyivan Church girded the millennium-long relationship between Ukrainian culture and Christianity. The academic goal of the program is to critically study the theological, canonical, social, and cultural sources of the Kyivan Metropolitanate. This study offers a comparative analysis of the sources within the broader context of various Christian Byzantine traditions, including those of the Latin West and Eastern Orthodox communities. In addition, the sources of the traditions that were part of the Uniate ecclesial idea (doctrine) prevalent across Slavic lands are also studied. Special attention is paid to the interdisciplinary study of the Kyivan tradition as it developed on the borderlands between the East and West. At its core the Kyivan tradition constitutes essentially the Slavonic Byzantine rite, namely, the Eastern Liturgy, which eventually formulates its inherent theological thought, local canon law, unified canonical territory, native spirituality, shared social, cultural and religious practices, its codified Church Slavonic language, and its well-established historic past. Together, these were the fundamental elements of the cultural heritage of the period, while in more modern times these elements paved the way for the formation of national identities and the emergence of new ecclesial communities across Eastern and Central-Eastern Europe.

**Автор монографії
Іван Альмес**

**Author of the monograph
Ivan Almes**

Кандидат історичних наук (2018), старший викладач кафедри історії, директор Центру релігійної культури імені Ігоря Сковчиляса, академічний координатор програми «Київське християнство» Українського католицького університету. Навчався у Львівському національному університеті імені Івана Франка, а в 2015–2018 рр. – в аспірантурі УКУ. Учень професора Ігоря Сковчиляса. Стажувався в Європейському університеті Віадрина (Франкфурт-на-Одері), Інституті Східних Церков Вюрцбурзького університету Юліуса Максиміліана (Німеччина). Досліджує історію читання, історію монастицизму та релігійну історію ранньомодерної України. Автор понад 40 наукових статей. Член Історичної комісії Наукового товариства ім. Шевченка та Українського товариства з дослідження вісімнадцятого століття.

PhD (2018), associate professor at the Department of History, director of the Ihor Skochylias Center for Religious Culture, and academic coordinator of the Kyivan Christianity Research Program at the Ukrainian Catholic University. Studied at Ivan Franko National University in Lviv, then during 2015–2018 worked on his doctoral thesis at UCU (Professor Ihor Skochylias). He did internships at the European University Viadrina (Frankfurt (Oder)), Institute of the Eastern Churches of Julius Maximilian University of Würzburg (Germany). He researches the history of reading, monasticism, and the religious history of early modern Ukraine. The author of more than 40 scholarly papers. A member of the Historical Commission of the Shevchenko Scientific Society and the Ukrainian Society for Eighteenth-Century Studies.

Наукове видання

Серія «Київське християнство», т. 26
Серію засновано 2013 року

Іван Альмес
ВІД МОЛИТВИ ДО ОСВІТИ:
Історія читання ченців Львівської єпархії
XVII–XVIII ст.

Літературне редагування:

Наталія Кіт, Оля-Леля Положевич

Коректура тексту

Людмила Лободзець

Художнє оформлення обкладинки

Євген Равський

Укладення покажчиків:

Іван Альмес, Юрій Пелех

Технічне редагування

Ростислав Рибчанський

Верстка та опрацювання світлин

Юрій Пелех

УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. І. Свенціцького, 17, Львів 79011

факс: (032) 240 94 96

e-mail: ucupress@ucu.edu.ua

www.press.ucu.edu.ua

Свідоцтво про реєстрацію ДК 5801 від 23.11.2017

Підписано до друку 02.11.2021. Формат 70×100/16.

Папір Munken Pure 80. Друк офсетний.

Гарнітура «Times New Roman».

Умовн. друк. арк. 47,77. Обл.-вид. арк. 30,5.

Наклад 350 прим.

Надруковано у друкарні ТОВ «Видавничий дім «Укрпол»

вул. Новаківського, 7, м. Стрий, Львівська обл., 82400

www.ukrpol.ua

Свідоцтво про державну реєстрацію ДК 4451 від 10.12.2012